

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ÖZEL EĞİTİM DOKTORA PROGRAMI

**ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERE İŞ ANALİZİ TEMELİNDE
TEKSTİL İŞÇİLİĞİ BECERİLERİNİN ÖĞRETİLMESİ: EYLEM ARAŞTIRMASI**

DOKTORA TEZİ

Fidan ÖZBEY

ANKARA
Kasım, 2015

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ÖZEL EĞİTİM DOKTORA PROGRAMI

**ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERE İŞ ANALİZİ TEMELİNDE
TEKSTİL İŞÇİLİĞİ BECERİLERİNİN ÖĞRETİLMESİ: EYLEM ARAŞTIRMASI**

DOKTORA TEZİ

Fidan ÖZBEY

Danışman: Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR

ANKARA
Kasım, 2015

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼ę¼'ne

Fidan ¼zbey'in hazırladığı "Zihinsel Yetersizliği Olan ¼đrencilere İş Analizi Temelinde Tekstil İşçiliği Becerilerinin ¼đretilmesi: Eylem Araştırması" başlıklı bu çalışma, j¼rimiz tarafından ¼zel Eğitim Ana Bilim Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Doç. Dr. Berrin BAYDIK

¼ye: Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR

¼ye: Doç. Dr. Hatice BAKKALOğLU

¼ye: Doç. Dr. Cevriye ERG¼L

¼ye: Yrd. Doç. Dr. Serap CAVKAYTAR

ONAY

Bu tez Ankara ¼niversitesi Lisans¼st¼ Eğitim - ¼đretim ve Snav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri ¼yeleri tarafından/...../20..... tarihinde uygun g¼r¼lm¼ř ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca/...../20..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail G¼VEN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Fidan Özbey

ÖZET

ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERE İŞ ANALİZİ TEMELİNDE TEKSTİL İŞÇİLİĞİ BECERİLERİNİN ÖĞRETİLMESİ: EYLEM ARAŞTIRMASI

ÖZBEY, Fidan

Doktora Tezi, Özel Eğitim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Atilla Cavkaytar

Kasım 2015, xvii + 327 sayfa

Bu araştırmada zihinsel yetersizliği olan öğrencilere iş gücü piyasa analizi ve iş analizi temelinde mesleki becerilerin öğretilmesi sürecinin betimlenmesi hedeflenmiştir. Bu temel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır: a) Sakarya Mesleki Eğitim Merkezinde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin mesleki eğitimine yönelik sorunlar nelerdir? b) Sakarya ili engellilere yönelik iş gücü piyasa analizi sonuçları nasıldır? c) Özel eğitim Mesleki Eğitim Merkezinde iş gücü piyasa analizi ve iş analizi temelinde atölye açma süreci nasıl gerçekleştirilmektedir? d) Pilot Uygulama: zihinsel yetersizliği olan bir öğrenciye belirlenen iş türü nasıl öğretilbilir? e) Mesleki eğitim programı ve öğretim planları nasıl hazırlanmaktadır? f) Atölye ortamında zihinsel yetersizliği olan bireylere iş öğretimine yönelik bir mesleki öğretim süreci nasıl gerçekleştirilmektedir? g) Zihinsel yetersizliği olan bireylerin daha önce öğrendikleri işi, gerçek iş ortamında (Fabrikada) genelleme süreci ve bu sürece ilişkin uyarlamalar nasıl gerçekleştirilmektedir? h) Araştırma uygulamasının sosyal geçerliğine ilişkin fabrika personelinin, eğitimcilerin, ailelerin ve öğrencilerin görüşleri nasıldır?

Bu araştırma, eylem araştırması olarak desenlenmiştir. Araştırmada gözlem, görüşme, günlük, saha notu, görsel ve işitsel dokümanlar, toplantı tutanakları ve süreç ürünleri veri toplama tekniklerini oluşturmaktadır. Bu araştırma ile ilk olarak Sakarya Mesleki Eğitim Merkezinde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin mesleki eğitimine yönelik sorunlar belirlenmiştir. Bu sorunlardan hareketle Sakarya ili engellilere yönelik iş gücü piyasa analizi yapılmış ve sonuçları betimlenmiştir. Bu sonuçlara dayalı olarak; en yaygın sektör “imalat” ve en yaygın alt sektör ise “tekstil” olarak belirlenmiştir. Bu nedenle Mesleki Eğitim Merkezinde bir tekstil-paketleme atölyesi açılmıştır. Bu atölyede uygulanmak üzere yeterliklere dayalı bir

mesleki eğitim programı hazırlanmıştır. Araştırmada yaşları 16-17 aralığında ikisi kız, biri erkek olmak üzere üç hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenci ile çalışılmıştır. Hazırlanan yeterliklere dayalı mesleki eğitim programı ile zihinsel yetersizliği olan öğrencilere erkek gömleği paketleme işi iki aylık sürede öğretilmiştir. Erkek gömleği paketleme işi kapsamında; a) düğmeleme ve marka takma, b) yaka basma, c) yaka çemberi ve kelebek çember takma, d) katlama ve ütüleme, e) etiketleme ve jelatinleme olmak üzere toplam beş görev öğretilmiştir. Öğrencilerin tüm görevleri üç oturum art arda %100 düzeyinde bağımsız olarak yapabildiği gözlenmiştir. Atölye uygulaması sonrasında üç öğrenci gerçek iş ortamına, erkek gömleği üretim fabrikası paketleme bölümüne yerleştirilmiş ve haftanın iki günü çalışarak iki ay üretime katılmışlardır. İki ay atölye eğitimi ve iki ay fabrika eğitimi olmak üzere toplam dört ay sonunda öğrenciler tam bağımsız çalışabilir düzeye ulaşmışlardır. Öğrencilerden biri, araştırmacı ve işyeri koordinatör öğretmenlerinin işbirliği ile tekstil fabrikası katlama ve paketleme bölümünde asgari ücretli ve sigortalı olarak istihdam edilmek üzere işe yerleştirilmiştir. Araştırmada öğrenciler, aileler, eğitimciler ve fabrika personeli ile görüşmeler gerçekleştirilerek sosyal geçerlik verileri toplanmıştır. Sosyal geçerlik bulguları, araştırmanın amaçları, kapsamı ve sonuçları bakımından önemli ve işlevsel bir bilimsel araştırma olduğunu gösterir niteliktedir.

Bu araştırma; TÜBİTAK “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu” tarafından 113K453 numaralı Hızlı Destek (1002) Projesi olarak desteklenmiştir.

Anahtar kelimeler: iş gücü piyasa analizi, iş analizi, iş başı eğitimi, mesleki eğitim, zihinsel yetersizliği olan birey

ABSTRACT

TEACHING THE TEXTILE LABOUR SKILLS BASED ON JOB ANALYSIS TO STUDENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES: ACTION RESEARCH

ÖZBEY, Fidan

Doctoral Dissertation, Department of Special Education

Advisor: Prof. Dr. Atilla Cavkaytar

November 2015, xvii + 327 pages

The purpose of this study is to describe the process of teaching vocational skills to students with intellectual disabilities based on labor market analysis and job analysis. In accordance with this basic purpose, the following questions were addressed: a) ‘What are the problems about the vocational training of students with intellectual disabilities in Sakarya Vocational Training Center?’ b) ‘How are the results of labor market analysis of individuals with disabilities in Sakarya City?’ c) ‘How is the process of opening a workshop in a special education vocational training center realized based on labor market analysis and job analysis?’ d) Pilot study: ‘How can a predetermined type of job be thought to a student with intellectual disability?’ e) ‘How are a vocational training program and instructional plans prepared?’ f) ‘How is the vocational education process aiming at teaching a job to individuals with intellectual disabilities performed in a workshop area?’ g) ‘How is the generalization process of a job learned beforehand realized by individuals with intellectual disabilities in a real job area (factory) and how do the adaptations performed regarding this process happen?’ h) ‘What are the opinions of the factory staff, trainers, parents, and students regarding the social validity of the research practice?’

This research was designed as an action research. The data collection tools consisted of observation, interview, diary, field notes, visual and auditory documents, meeting reports, and process products. With this study, mainly the vocational education problems of students with intellectual disabilities in Sakarya Vocational Education Center were identified. Accordingly, labor market analysis of individuals with disabilities in Sakarya Province was performed and the results were described. Based on the results, it was found that the most common sector was “manufacturing” and

“textile” was the most common sub-sector. Therefore, a textile-packing workshop was opened in the vocational training center. A vocational training program based on the competencies was then prepared to be implemented in this workshop. During the research, three students, a boy and two girls with mild intellectual disabilities between the ages of 16 and 17, were studied.

How to pack a male shirt was taught to these students with intellectual disabilities in two months through this training program based on competencies. Within the scope of this job, the following five skills were taught: a) buttoning and branding; b) collar pressing; c) putting in collar ring and collar butterfly; d) folding and ironing; e) labeling and gelatinizing. It was observed that the students were able to independently perform all of the above-mentioned skills with a success rate of one hundred percent for three successive sessions.

At the end of the workshop practices, the students were placed in the packing department of a male shirt manufacturing factory (i.e. a real job environment), and they participated in production by working two days a week for two months. After four months, the students, who received workshop training for two months and factory training for two months, turned out to be capable of working completely independently. Later, one of the students was placed in a minimum wage and insured job in the folding and packing department of the factory through the cooperation of the researcher and the workplace coordination teachers. Social validity data were collected through interviews conducted with the students, families, educators, and factory personnel in this study. The social validity findings show that this is an important and functional scientific study in terms of its aims, scope, and results.

This research was supported by TUBITAK [The Scientific and Technological Research Council of Turkey] as the Short Term R&D Funding Program (1002) Project no. 113K453.

Key words: Labor Market Analysis, Job Analysis, On-The-Job Training, Vocational Training, Individual With Intellectual Disability.

ÖNSÖZ

Niteliksel bir çalışma olan bu araştırmada, zihinsel yetersizliği olan öğrencilere iş analizi temelinde tekstil işçiliği becerilerinin öğretilmesi ve bu sürecin eylem araştırması yöntemi ile betimlenmesi amaçlanmıştır.

Doktora eğitimim süresince ve bu araştırmanın fikir evresinden son evresine kadar görüş ve önerileri ile beni aydınlatan; sabrı, anlayışı, desteği, yönlendirmeleri ve katkılarından ötürü değerli hocam tez danışmanım Prof. Dr. Atilla Cavkaytar'a minnettarım. Başaracağıma olan inancı, bana güç verdi. Teşekkürler.

Bu araştırmayı eylem araştırması yöntemi ile desenleyip yürütmemde büyük katkı sağlayan ve kendisinden "Eylem Araştırması" isimli doktora dersini aldığım, araştırma sürecinin planlı ve sistematik yürütülmesinde büyük paya sahip değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Serap Cavkaytar'a çok teşekkürler.

Araştırma sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde değerli dönütleri, yönlendirmeleri ve titiz incelemeleri ile önemli katkı sağlayan ve sürece yön veren tez izleme komitesi üyesi değerli hocalarım; Doç. Dr. Cevriye Ergül ve Doç. Dr. Hatice Bakkaloğlu'na çok teşekkür ederim.

Doktora eğitimim sürecinde zorlandığım her konuda kapısını çaldığım ve tüm sorunlarıma çözüm getiren değerli hocam Doç. Dr. Berrin Baydık'a teşekkür ederim.

Uygulama sürecinde iki haftalık periodlar ile geçerlik komitesi toplantılarına katılarak bu toplantılarda görüş ve önerileri ile uygulamanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesine katkı sağlayan ve uygulama sürecine yön veren değerli hocalarım; Doç. Dr. Yeşim Güleç Aslan, Doç. Dr. Aysun Öztuna Kaplan ve Dr. Canan Sola Özgüç'e teşekkür ederim.

Araştırmada uygulama güvenilirliği ve gözlemciler arası güvenilirlik verilerinin toplanmasında bana yardımcı olan sevgili arkadaşım Arş. Gör. Damla Altın'a çok teşekkürler.

Uygulama sürecinde okulunun kapılarını bana açan, öğrencileri ile çalışmama izin veren ve süreçte yaşadığım sorunlara titizlikle çözüm getiren Şehit Ali Borinli Mesleki Eğitim Merkezi Müdürü Derya Özen'e çok teşekkür ederim.

Şehit Ali Borinli Mesleki Eğitim Merkezinde görev yapmakta olan ve araştırma sürecinin en başından itibaren deneyim ve bilgilerine başvurduğum ve yardımlarını asla esirgemeyen iş yeri koordinatör öğretmenleri Cemil Cebecioğlu ve Türker Özen'e sonsuz teşekkürler.

TÜBİTAK proje sürecinin planlı yürütülmesinde büyük destek aldığım ve bu süreci kolaylaştıran sevgili öğrencim Kezban Dünder'a teşekkür ederim.

Uygulama sürecinde hiç yorulmadan kamera çekimlerimizi gerçekleştiren canım arkadaşım Duygu Durmuş'a teşekkürler.

Sabırla ve ilgiyle derslere katılan, süreç tamamlanana kadar kendilerine verilen görevleri tam olarak yerine getiren sevgili öğrencilerim Birgül, Cem ve Mine'ye çok teşekkürler. Ayrıca onların çalışmaya katılmalarına izin veren ve yapılan toplantılara düzenli katılarak süreci destekleyen ailelerine teşekkürler.

Araştırmanın en başından sonuna kadar yanımda olan, öneri ve katkılarıyla yol gösteren ve en çok da manevi güç kaynağım olan, yoldaşım, canım dostum Dr. Canan Sola Özgüç'e müteşekkirim.

Özel Eğitim alanı ile tanışmamı sağlayan ve bu alanda uzmanlaşmam için her zaman desteğini aldığım kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yıkılmış'a teşekkür ederim.

Tez yazdığım süreçte kendilerini ihmal ettiğim fakat bunu anlayışla karşılayıp tezimi yazmam için bana uygun ortam yaratan dostlarıma, öğrencilerime ve yakınlarıma sabır ve anlayışları için teşekkürler.

Hayatımın her evresinde sevgi ve inançlarıyla desteklerini her zaman yanımda hissettiğim canım anneme ve canım babama müteşekkirim.

Hastanede yatarken refakati ile ilgilendiğim diğer taraftan da tezimi yazdığım o son zamanlarında bile “kızım dersinden geri kalma” diyerek kendi hastalığını benim bilimsel çalışmalarımın ardına saklayan merhum babanneciğim'e ithaf...

ÇİZELGELER DIZİNİ

Çizelge 1 Durum Saptama Evresindeki Veri Toplama Süreci.....	54
Çizelge 2 Toplanan Verilerin Tür ve Dağılımları.....	54
Çizelge 3 Öğrencilerin Var Olan Performans Düzeyleri	67
Çizelge 4 Tez İzleme Komitesi Toplantılarına İlişkin Detaylı Bilgiler	70
Çizelge 5 Geçerlik Komitesi Toplantılarına İlişkin Detaylı Bilgiler	71
Çizelge 6 Bulgu Başlığına Göre Veri Toplama Teknikleri	75
Çizelge 7 Çeşitli Belge Örnekleri	80
Çizelge 8 Durum Saptama Sürecindeki Veri Toplama Süreci.....	103
Çizelge 9 Sakarya İli İşkur'a Başvuru, Açık İşler ve İşe Yerleştirmeler Kapsamında Engellilerin Durumu	106
Çizelge 10 Sakarya İli İstihdamı Zorunlu Kontenjanlar (Engelli Çalıştırma Yükümlülüğü Olan Kontenjanlar)	111
Çizelge 11 Sakarya İŞKUR Engelli Kurs İstatistikleri (İŞKUR)	115
Çizelge 12 Sakarya'da Engelliler için Açılan Kurslar (İŞKUR)	115
Çizelge 13 Sakarya Mesleki Eğitim Merkezi Mezun Öğrencilerin İstihdam Durumları	116
Çizelge 14 Pilot Uygulama Sürecine İlişkin Detaylı Bilgiler.....	118
Çizelge 15 Pilot Uygulama Oturum Sayıları	135
Çizelge 16 Öğrencinin Katlama ve Ütüleme Becerisi Süre Kayıtları.....	137
Çizelge 17 Pilot Uygulama Uygulama Güvenirliği Verileri	138
Çizelge 18 Pilot Uygulama Gözlemciler Arası Güvenirlik Verileri	138
Çizelge 19 Atölye Uygulamasına İlişkin Yer, Zaman ve Katılımcı Bilgileri	154
Çizelge 20 Atölye Uygulaması Öğretim Oturumu Sayıları	156
Çizelge 21 Atölye Uygulaması Yoklama Oturumu Sayıları	157
Çizelge 22 Atölye Uygulaması Uygulama Güvenirliği Verileri.....	182
Çizelge 23 Atölye Uygulaması Gözlemciler Arası Güvenirlik Verileri	183
Çizelge 24 Fabrika Uygulamasına İlişkin Detaylı Bilgiler.....	184
Çizelge 25 Öğrencilerin Kendi Atölye Deneyimleri Hakkındaki Görüşleri.....	210
Çizelge 26 Öğrencilerin Kendi Fabrika Deneyimleri Hakkındaki Görüşleri	211

Çizelge 27 Öğrencilerin Tekstil – Paketleme İşinde Çalışma Hakkındaki Görüşleri.....	212
Çizelge 28 Öğrencilerin Tekstil – Paketleme İşinde “En Sevdikleri” Ve “En Sevmedikleri” Alt İş Türü	212
Çizelge 29 Öğrencilerin Çalışma Performanslarına İlişkin Görüşler	213
Çizelge 30 Öğrencilerin Çalışma Performanslarına İlişkin Görüşler	214
Çizelge 31 Öğrenciler Okuldan Mezun Olduktan Sonra Fabrikada Çalışabilmeleri Hakkındaki Görüşler.....	215
Çizelge 32 Öğrencilerin Başka İşyerlerinde de Çalışmaları Konusunda Görüşler.....	215
Çizelge 33 Eğitimcilere Öneriler	216
Çizelge 34 Atölye Eğitimi Hakkında Annelerin Görüşleri.....	216
Çizelge 35 Fabrika’da Seri Üretime Katılım Hakkındaki Annelerin Görüşleri.....	217
Çizelge 36 Çocukların Bu Çalışmaya Katılmaları Konusundaki Annelerin Memnuniyet Durumları.....	217
Çizelge 37 Çocuklarının Gömlek Paketleme İşinde Çalışmalarına Yönelik Annelerin Görüşleri	218
Çizelge 38 Tüm Çalışmanın Çocuklar Üzerindeki Etkisine Yönelik Annelerin Görüşleri ..	218
Çizelge 39 Mesleki Eğitim Merkezinde Açılan Atölyenin İşlevselliğine İlişkin Eğitimcilerin Görüşleri	219
Çizelge 40 Mesleki Eğitim Merkezinde Açılan Atölyenin Sürekliliğine” İlişkin Eğitimcilerin Görüşleri	219
Çizelge 41 Öğrencilerin Atölyede Aldıkları Gömlek Paketleme Eğitimi Hakkında Eğitimcilerin Görüşleri	221
Çizelge 42 Öğrencilerin Fabrikada Aldıkları Eğitim Hakkında Eğitimcilerin Görüşleri	221
Çizelge 43 Öğrencilerin Aldıkları Eğitim Doğrultusunda İstihdam Edilmeleri Konusunda Eğitimcilerin Görüşleri	222
Çizelge 44 Mesleki Eğitim Merkezinde Yürütülen Bu Çalışma Hakkında Eğitimcilerin Görüş ve Önerileri	223

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 İş Analizi Sürecinde Temel Basamaklar (Sezgin, 2009; s. 39)	20
Şekil 2 Eylem Araştırmalarının Diyalektik Döngüsü (Mills, 2003, s. 19).	49
Şekil 3 Araştırma Sürecinin Genel Görünümü	50
Şekil 4 Araştırma Sürecinde İzlenen Haftalık Uygulama Döngüsü	56
Şekil 5 Gözlem Türleri (Fraenkel, 2006, s.451)	76
Şekil 6 Görüşme Türleri (Tanrıöğen, 2009).	79
Şekil 7 - Okulun İkinci Katına Ait Kroki	142

GRAFİKLER DIZINI

Grafik 1	Çalışan Sayısına Göre Şirketler.....	2
Grafik 2	İşverenlerin İşyeri Büyüklüğüne Göre Engelli İstihdam Etme Gerekçeleri.....	3
Grafik 3	Engelli Çalışanlarda Yeterli Bulunan ve Yeterli Bulunmayan Özellikler.....	6
Grafik 4	Sakarya İli İŞKUR'a Başvuru, Açık İşler ve İşe Yerleştirmeler Kapsamında Engellilerin Durumu	106
Grafik 5	Sakarya İl Geneli Sektörler İtibarıyla Açık İş Oranları (NACE Rev. 2'ye Göre)	107
Grafik 6	Sakarya İlinde Personel Temininde Güçlük Çekilen İş Türlerinin Sektörel Dağılımı (NACE Rev. 2'ye Göre)	108
Grafik 7	Sakarya İli İstihdamı Zorunlu İşyerlerinin (Engelli Çalıştırma Yükümlülüğü Olan İşyerleri) Sektörel Dağılımı (NACE Rev. 2'ye Göre)	110
Grafik 8	İmalat Sektöründe Yer Alan Firmaların İstihdam Alanları Açısından Dağılımları (NACE Rev. 2'ye Göre)	112
Grafik 9	Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Akif)	136
Grafik 10	Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Düğmeleme ve Marka Takma).....	177
Grafik 11	Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Yaka Basma)	178
Grafik 12	Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Yaka Çemberi ve Kelebek Çember Takma)	179
Grafik 13	Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Katlama ve Ütüleme)	180
Grafik 14	Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Etiketleme ve Jelatinleme).....	181

FOTOĞRAFLAR DIZINI

Fotoğraf 1- Kültürel Etkinlik Ders Çizelgesi.....	65
Fotoğraf 2- Hatırlatıcı Duyuru Metni	65
Fotoğraf 3- Yaka Çemberi Ölçü Tablosu	127
Fotoğraf 4- Okulun Dış Görünüşü.....	140
Fotoğraf 5 -Atölyenin İlk Görünümü 22 Mayıs 2013.....	143
Fotoğraf 6 -Atölyenin Boş Hali 19 Eylül 2013.....	144
Fotoğraf 7 -Atölye Kapısının Tamir Edilmesi.....	145
Fotoğraf 8- Atölye Zeminine Mineflo Kaplanmadan Önceki Hali 13 Kasım 2013	145
Fotoğraf 9 -Atölye Zeminine Mineflo Döşemesinin Yapılması 22 Kasım 2013.....	146
Fotoğraf 10 -Masaların Yerleştirilmesi 22 Kasım 2013	146
Fotoğraf 11- Masalara İnce Sünger Kaplanması 4 Aralık 2013	147
Fotoğraf 12 - Siparişi Verilen Dolapların Yerleştirilmesi 25 Aralık 2013	147
Fotoğraf 13 - Paketleme Malzemelerinin Yerleştirilmesi 15 Ocak 2014	148
Fotoğraf 14 - Paketleme malzemelerinin yerleştirilmesi 15 Ocak 2014.....	148
Fotoğraf 15 -Kameranın yerleştirilmesi 12 Şubat 2014.....	149
Fotoğraf 16 -Dolapların Depreme Karşı Duvara Sabitlenmesi 31 Mart 2014.....	149
Fotoğraf 17 - Öğrenciler Atölyede Düğmeleme ve Marka Takma İşi Yaparken 14 Şubat 2014	159
Fotoğraf 18 - Öğrenciler Yaka Basma İşi Yaparken 17 Şubat 2014	160
Fotoğraf 19 - Öğrenciler Atölye Temizliği Yaparken 17 Şubat 2014-21 Şubat.....	161
Fotoğraf 20- Araştırmacı Yaka Çemberi Takmayı Öğretirken 24 Şubat 2014-27 Şubat 2014	163
Fotoğraf 21 -Öğrenciler Yaka Çemberi Takarken Araştırmacı 3 Mart 2014 6 Mart 2014...165	
Fotoğraf 22- Öğrenciler Katlama ve Ütüleme Öğrenirken 17 Mart 2014 21 Mart 2014.....	169
Fotoğraf 23 -Araştırmacı Katlama Ve Ütüleme Becerisini Öğretirken 24 Mart 2014-27 Mart 2014	171
Fotoğraf 24 -Öğrencilerin Katladığı Gömlekler 3 Nisan 2014-4 Nisan 2014	172
Fotoğraf 25 - Anneler ile Toplantı 10 Nisan 2014- 11 Nisan 2014.....	174
Fotoğraf 26 - Cem Katlama Ve Ütüleme Yaparken 14 Nisan 2014.....	175

Fotoğraf 27 - Araştırmacı Öğrenciler İle Sohbet Ederken 8 Mayıs 2014.....	176
Fotoğraf 28- Araştırmacı Atölyede Kalıcılık Verisi Toplarken 5 Haziran 2014	176
Fotoğraf 29 - TÜBİTAK Desteği İle Kiralanan Şoförlü Araç.....	185
Fotoğraf 30- Öğrencilerin Fabrikadaki İlk Günü.....	189
Fotoğraf 31- Filiz Meto Temizleme Öğretirken	193
Fotoğraf 32 - Mine Şerit Takma Birgül Jelatinleme Yaparken	195
Fotoğraf 33 - Cem Ve Birgül Jelatinleme, Mine Şerit Takma Yaparken	196
Fotoğraf 34 - Birgül Jelatinleme, Mine Şerit Ve Marka Takma Yaparken	198
Fotoğraf 35 - Yurt Dışına Gönderilmek Üzere Kolilere Yerleştirilmiş Gömlekler	199
Fotoğraf 36 - Filiz Öğrencilere Meto Temizleme İşini Gösterirken.....	200
Fotoğraf 37- Öğrenciler Meto Temizlerken.....	201
Fotoğraf 38- Öğrenciler Meto Temizleme ve Jelatinleme Yaparken	203
Fotoğraf 39 - Öğrenciler Farklı Masalarda Çalışırken.....	205
Fotoğraf 40- Öğrenciler Bağımsız Çalışırken.....	206
Fotoğraf 41 - Mine'nin Çalıştığı Fabrika.....	207
Fotoğraf 42 - Mine ve Araştırmacı Arasında Geçen Facebook Yazışmaları	208
Fotoğraf 43- İlçe Kaymakamının Daveti (31 Mayıs 2015)	210
Fotoğraf 44- Birgül ile Araştırmacı Arasında Geçen Facebook Yazışması	223
Fotoğraf 45 - Birgül ile Araştırmacı Arasında Geçen Facebook Yazışması	224
Fotoğraf 46- Birgül ile Araştırmacı Arasında Geçen Facebook Yazışması	224
Fotoğraf 47 -Birgül ile Araştırmacı Arasında Geçen Facebook Yazışması	224

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	2
1.2. Amaç.....	9
1.3. Önem	11
1.4. Sınırlılıklar.....	13
1.5. Tanımlar.....	14
1.6. Kısaltmalar.....	14
BÖLÜM II	15
2. KONU İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE YAPILAN ARAŞTIRMALAR	15
2.1. Ülkemizde Yetersizliğe Sahip Bireylerin Mesleki Eğitimi	15
2.1.1. Mesleki Eğitim Merkezleri	15
2.1.2. Özel Eğitim İş Uygulama Merkezleri.....	16
2.1.3. Özel Eğitim Meslek Liseleri	16
2.1.4. Meslek Kursları	16
2.1.5. Mesleki Eğitim Projeleri.....	17
2.1.6. İşbaşı Eğitim Programları	17
2.2. İş Gücü Piyasa Analizi ve İş Analizi	18
2.2.1. İş Gücü Piyasa Analizi.....	18
2.2.2. İş Analizi.....	19
2.3. Yetersizliğe Sahip Bireylerin İstihdam Edilme Yöntemleri	21
2.3.1. Kota sistemi	21
2.3.2. Korumalı İş Yerleri.....	22
2.3.3. Kişisel Çalışma Yöntemi	22
2.3.4. Yasal Zorunluluk Olmadan İstihdam.....	22
2.3.5. Evde Çalışma	23
2.3.6. Kooperatif Çalışma.....	23
2.4. Yetersizliğe Sahip Bireylerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamına Yönelik Yasal Düzenlemeler	24
2.5. Yetersizliğe Sahip Bireylerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamına Yönelik Ulusal Araştırmalar	26
2.6. Yetersizliği Olan Bireylerin İşyerlerinde Desteklenmesine Yönelik Uluslararası Araştırmalar	37

BÖLÜM III.....	45
3. YÖNTEM	45
3.1. Araştırmanın Modeli.....	45
3.1.1. Odak Alanın Belirlenmesi Süreci	51
3.1.2. Veri Toplama	53
3.1.3. Verileri Çözümleme ve Analiz Etme.....	55
3.1.4. Bir Eylem Planı Geliştirme.....	55
3.2. Araştırmanın Katılımcıları.....	62
3.2.1. Öğrenciler	62
3.2.2. Araştırmacı	68
3.2.3. Tez İzleme Komitesi Üyeleri.....	70
3.2.4. Geçerlik Komitesi Üyeleri.....	70
3.2.5. Tübitak Proje Bursiyeri.....	72
3.2.6. Öğrencilerin Anneleri	72
3.2.7. İşveren ve İş Yeri Personeli	72
3.2.8. İş Yeri Koordinatör Öğretmenleri.....	73
3.3. Ortam ve Araç Gereçler:.....	73
3.3.1. Ortam	73
3.3.2. Araç ve Gereçler	74
3.4. Verilerin Toplanması	75
3.4.1. Gözlem.....	76
3.4.2. Görüşme.....	78
3.4.3. Saha Notları	79
3.4.4. Arşiv Dokümanlar	80
3.4.5. Video ve Ses Kayıtları, Fotoğraflar	81
3.4.6. İzleme ve Geçerlilik Toplantı Tutanaqları.....	81
3.4.7. Öğrenci Ürünleri	82
3.4.8. Veri Kayıt Formları	82
3.4.9. Günlükler	83
3.4.10. E-Postalar.....	83
3.5. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	84
3.6. Araştırma Etiği	89
3.7. Verilerin Çözümlemesi.....	91
3.7.1. Veri toplama sürecinde verilerin çözümlenmesi:	92

3.7.2. Veri toplama süreci sonunda verilerin çözümlenmesi	95
BÖLÜM IV.....	96
4. BULGULAR.....	96
4.1. Durum Saptama Sürecine İlişkin Bulgular	96
4.2. Sakarya İli Engellilere Yönelik İş Gücü Piyasa Analizi Çalışmasına İlişkin Bulgular	103
4.3. Pilot Uygulama Çalışmasına İlişkin Bulgular	117
4.4. Mesleki Eğitim Merkezinde Atölye Açılmasına İlişkin Bulgular	139
4.6. Atölye Uygulamasına İlişkin Bulgular	154
4.7. Fabrika Uygulamasına İlişkin Bulgular	183
4.8. Sosyal Geçerlik Bulguları.....	208
BÖLÜM V.....	225
5. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	225
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	225
5.2. Öneriler.....	242
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	242
5.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	245
KAYNAKÇA	247
EKLER	265
ÖZGEÇMİŞ.....	327

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Normal gelişim gösteren bireyler için olduğu kadar; yetersizliğe sahip bireyler için de iş/meslek sahibi olmak önemli görülmektedir. Sosyal yaşam, “iş” değeri üzerine kurulmuştur. İşin sağaltıcı özelliğinin olması, bireylerin zamanının çoğunu etkili şekilde kullanmalarını sağlaması ve toplumda psikolojik ve sosyal anlamda mutlu olmalarını sağlaması gibi özelliklerinden dolayı, yaşamın önemli bir parçası olduğu kabul edilmektedir (Jameson, 2005). Bir işte çalışmak, bireylerin gelir elde etmelerini sağlamakta, kimlik kazandırmakta ve kişisel doyum kaynağı olmaktadır. Zihinsel ve ekonomik düzeyi ne olursa olsun, bir meslek ve iş sahibi olmayan kişiler, sosyal ve ekonomik güvenden yoksun bir yaşam sürdürmektedirler. Yetersizliğe sahip bireylerin de güven duygularını geliştirerek benlik duygusu kazandırmak ve başkalarına bağımlılıklarını azaltmak için onlara en iyi yapabilecekleri işi öğretmek gerekmektedir (Akçamete, 1989; Tsang, Lam, Bacon ve Leung, 2000). Tüm bireyler gibi yetersizliğe sahip bireyler de çalışmak ve topluma yararlı olmak istemektedirler. Bu istek sadece gelir kazanma amacını gütmemekte, aynı zamanda kendine güven ve saygı duygusu ile topluma olan bağlılık duygusunu da güçlendirmektedir. Çalışmak, yetersizliğe sahip bireylerin toplumdan soyutlanmasını önlemekte, diğer bir deyişle, bu bireylere sosyal ve psikolojik anlamda tedavi edici etki yapabilmektedir. Ayrıca, yetersizliğe sahip bireylerin kendilerini iyi hissetmelerinde önemli role sahiptir (Griffin ve Nechvoglod, 2008). İstihdamda yer almak onları, başkalarına bağımlı olmaktan ve topluma yük olmaktan kurtaracak, kendisini toplumun bir parçası olarak görmesini sağlayacak ve onlara bir işe yaramanın mutluluğunu hissettirebilecek önemli bir vasıftır (Toplu, 2009). Bu noktada, yetersizliğe sahip bireylerin istihdamda yer almalarını sağlayıcı mesleki eğitim hizmetleri önem kazanmaktadır. Özellikle teknolojik gelişmeler, toplum yapısının ve ilişkilerinin karmaşıklaşması, yetersizliğe sahip bireylerin iş ve meslek eğitimi almalarını gerekli hatta zorunlu kılmaktadır (Baran ve Cavkaytar, 2007).

1.1. Problem

Ülkemizde yetersizliğe sahip bireyler için planlanan istihdam politikalarına ve bu konudaki yasal düzenlemelere rağmen, bir takım istihdam sorunları mevcuttur. Elli ve daha fazla personel çalıştıran işyerlerinin %2-4 oranında yetersizliğe sahip işçi çalıştırma yükümlülüğü (kota sistemi) bulunmaktadır (İş Kanunu/30). İstihdam yükümlülüğünde işletme büyüklüğünün eşik olarak kabulü (50 + işçi), işverenin istihdam edilen daimi işçi sayısını elli işçinin altında tutarak, yani 49 ve daha az işçi çalıştırarak bu yükümlülükten kurtulmasına olanak tanımaktadır (Kuzgun, 2009). Bu durumda Grafik 1'deki görüntü karşımıza çıkmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, 50 ve daha fazla personel çalıştıran işyerlerinin (engelli çalıştırmakla yükümlü işyerlerinin) yaygınlık oranı %1,86 gibi düşük bir orandır.

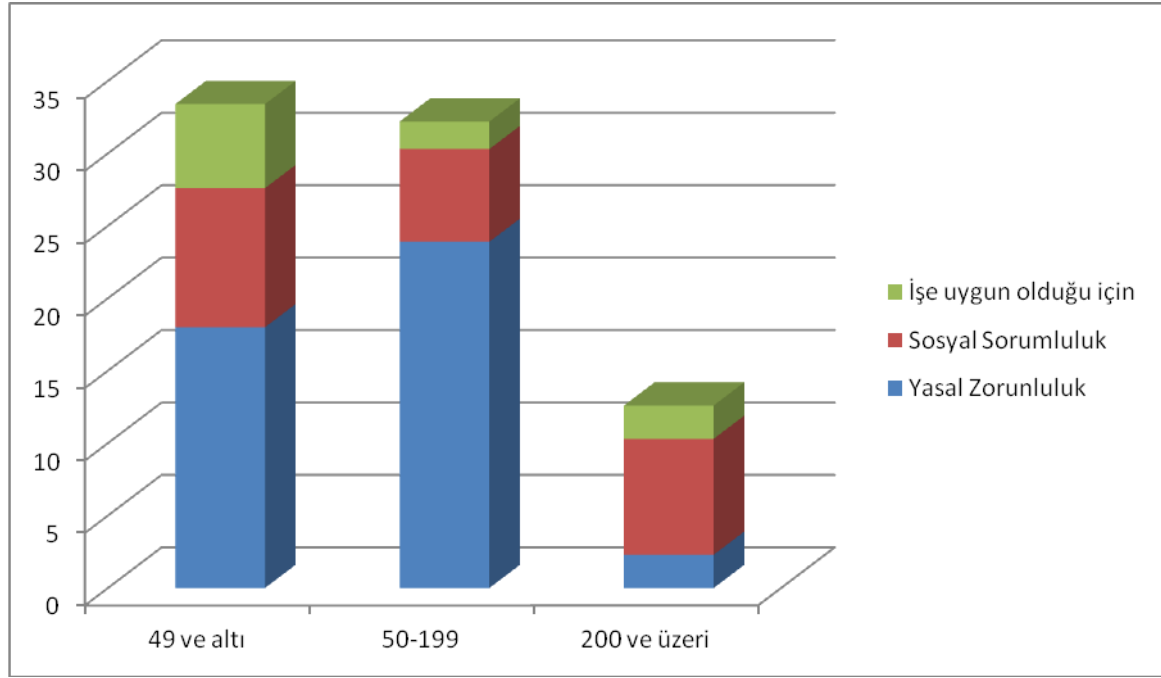
Grafik 1 Çalışan Sayısına Göre Şirketler

Kaynak: Aydınolat, 2012, s.4.

Bu yasal düzenleme, zorunluluk getirmesi nedeniyle engelli istihdam oranını artırsa da, Grafik 2'ye bakıldığında işverenlerin büyük çoğunluğu engellileri “işe uygunluğu” nedeniyle değil, “yasal zorunluluk” nedeni ile istihdam ettikleri görülmektedir.

Grafik 2 İşverenlerin İşyeri Büyüklüğüne Göre Engelli İstihdam Etme Gerekçeleri

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İşgücü Piyasasının Özürlüler Açısından Analizi, 2011, s.82

İşverenleri engelli istihdamı konusunda zorlamak ve bir takım cezai yaptırımlar öngörmek tek başına bir çözüm olarak görülmemelidir. Bu nedenle engellilere yönelik mesleki eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin niteliğini artırma yoluna gidilmesi gerekmektedir (Özdemir, 2008). Nitekim yasal düzenlemelere rağmen işverenlerin engelli personel çalıştırma konusunda ilgisiz ve isteksiz davrandıkları yönünde araştırma bulgularına da rastlanmaktadır (Özdemir, 2008). İşverenlerin, engellilerin düzgün ve iyi çalışmamları, işyerinde kazalara neden olabilecekleri, çok sık mazeret izni almak istemeleri, diğer çalışanları olumsuz etkileyebilecekleri, yükselme imkanlarının olmaması, çabuk kızıp alıngan olmaları gibi nedenlerden dolayı işyerlerinde engellileri istihdam etmek istemedikleri belirtilmektedir (Ergün, 2005).

İşverenler tüm engel grupları içerisinde özellikle de zihin engelli bireylerle çalışmayı tercih etmemektedirler. Hasırcıoğlu'nun (2006) araştırma bulgusuna göre işverenlerin işyerlerinde çalıştırmayı tercih ettikleri engel gruplarının dağılımına bakıldığında; işverenlerin %70'i ortopedik, %40'ı işitme, %36'sı konuşma, %16'sı görme ve %0'ı zihin engelli bireyleri çalıştırmak üzere tercih etmektedirler. Benzer

şekilde Özdemir'in (2008) araştırmasında da işverenler tarafından istihdam edilmek üzere en az tercih edilen engel türünün zihinsel yetersizlik olduğu vurgulanmıştır. Yılmaz (2004), engel türüne göre istihdam edilme oranlarına yönelik olarak, istihdam edilen zihin engellilerin tüm engel gruplarına oranının yalnızca %3,5 olduğunu belirtmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın gerçekleştirdiği "İşgücü Piyasasının Engelliler Açısından Analizi" (2011) çalışması sonuçlarına göre işverenlerin yalnızca %4'ü zihin engelli personel çalıştırmak istediğini belirtirken işverenlerin %96'sı diğer engelli grupları ile çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca işverenlerin, zihin engelli personel çalıştırmak yerine, devletin öngördüğü kota cezasını ödemeye razı oldukları belirtilmektedir (Gürsel, Ergenekon ve Batu, 2007). Dolayısıyla tüm engel grupları içerisinde özellikle zihinsel yetersizliği olan bireylerin istihdamında ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır.

İŞKUR (Türkiye İş Kurumu) Türkiye geneli 2013 Nisan ayı engelliler için açık istihdam sayısı 11.543 iken, işe yerleştirme sayısı 3.696'dır. Aynı tarih itibari ile İŞKUR'a iş başvurusunda bulunan kayıtlı engelli sayısı 111.918'dir. Engellilerin istihdam oranlarının düşük olmasının olası nedenleri arasında; olumsuz işveren tutumları, yasal düzenlemelerin işlerliğinin takip edilmemesi, özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde iş alanlarına uygun beceriler kazandırılmaması, öğrencilerin iletişim becerilerinin yetersiz olması, engelli bireylere ağır fiziksel güç gerektirecek işler öngörülmesi, engelli bireylerin özür ve özellikleri hakkında işyerlerindeki personelin bilgilendirilmemiş olması, özel eğitim Mesleki Eğitim Merkezi öğrencilerinin iş yerlerine yerleştirilirken çalışma şartları, işyeri kuralları vb. hakkında yeterince bilgilendirilmemeleri, özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinin engelli öğrenciyi işyerlerinde yeterince takip edememeleri, olumsuz işveren tutumları, işyerlerinde oryantasyon eksikliği, aile desteğinin eksik olması gibi nedenler sıralanmaktadır (Ergün, 2005; Gündoğdu, 2010; Gürsel ve diğerleri , 2007). Bunlara ek olarak, yetersizliğe sahip bireylerin istihdamda yer alma oranlarının düşük olmasında, mesleki eğitim hizmetlerinden kaynaklanan sorunlar da neden olmaktadır. Ülkemizde engelli bireylere yönelik mesleki eğitim hizmetleri yeterli düzeyde sağlanamamaktadır (Aktaş, Gergin , Kuz, Mutluoğlu, Uğurlu, ve Yılmaz, 2004; Aydınonat 2012; Başar, 2010; Eren, 2010; Yalçın, Sedlackova, Petrie, Kaminski, Luhse, & Jukantupa, 2007; Gündoğdu, 2010; Hasırcıoğlu, 2006; Meşhur, 2004; Özdemir, 2008; Toplu, 2009; Yılmaz,2004).

Yılmaz (2004) engellilerin istihdam edilememelerinin ya da istihdam edilseler dahi, düşük ücretli, basit, uzmanlık gerektirmeyen işlerde istihdam edilmelerinin temel nedeninin mesleki eğitim yetersizliği olduğunu vurgulamaktadır. Grundvig Proje Raporu'na (2007) göre; ülkemizde eğitimci ve danışmanlardan oluşan bir katılımcı grubunun %72'si engellilere sunulan mesleki eğitimin onları, iş pazarında çalışmaya hazır hale getirmeye uygun olmadığını belirtmiştir. İşverenler, İŞKUR tarafından kendilerine yönlendirilen engellilerin mesleki eğitim açısından yetersiz ve vasıfsız olduklarını vurgulamaktadırlar. İşverenlere göre engelli istihdamında yaşanan sorunların nedenlerinin başında mesleki eğitim yetersizliği yatmaktadır (Hasırcıoğlu, 2006). İşverenlerin engelli istihdam etmeme ile ilgili gerekçelerine bakıldığında da en yaygın karşılaşılan gerekçelerden biri mesleki eğitim almış engelli aday bulamamaları, diğeri ise işe uygun engelli personel aday bulamamalarıdır (Aydınolat, 2012). Özdemir'in (2008) araştırmasına göre hem işverenlerin, hem okul yöneticilerinin hem de velilerin görüşlerinin zihin engelli öğrencilerin mesleki eğitimlerinin yetersiz olduğu konusunda ortaklaştığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu üç grubun ortaklaştığı diğer nokta; zihin engellilerin istihdam aşamasından önce iyi bir mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyon desteği alması gerektiğini vurgulamalarıdır. Engellilere yönelik mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin yetersizliği ve mesleki bilgi ve beceri eksikliği onların işgücü piyasasına tam katılımlarını engellemektedir (Yalçın ve diğerleri, 2007).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2011 yılında gerçekleştirdiği "İşgücü Piyasasının Özürlüler Açısından Analizi" çalışmasında işverenlerin ifadelerine göre engelli çalışanlarda yetersiz bulunan özellikler arasında en yaygın özellik mesleki bilgi eksikliğidir. Bu da mesleki eğitim hizmetlerinin yetersizliğini göstermektedir. Grafik 3'te işverenler tarafından engelli çalışanlarda yeterli bulunan ve yeterli bulunmayan özelliklere bakıldığında mesleki bilgi eksikliğinin en yüksek yetersizlik özelliği olduğu görülmektedir. Bu da mesleki eğitim hizmetlerinin yeterli düzeyde sağlanamadığının bir göstergesi olabilir.

Grafik 3 Engelli Çalışanlarda Yeterli Bulunan ve Yeterli Bulunmayan Özellikler

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İşgücü Piyasasının Özürlüler Açısından Analizi, 2011, s.86.

Ülkemizde yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitim alabilmeleri için mesleki eğitim merkezleri açılmakta ve öğrenciler bu merkezlerde işe ve mesleğe hazırlanmaktadır. Ancak bazı araştırma bulguları, bu merkezlerde yürütülen mesleki eğitim hizmetlerinin de yeterli düzeyde sağlanamadığını göstermektedir (Başar-Coşgun, 2010; Gündoğdu, 2010; Gürsel ve diğerleri , 2007; Özdemir, 2008; Yalçın ve diğerleri , 2007).

Gürsel ve diğerleri (2007) yetersizliğe sahip öğrencilerin işe geçiş sürecine yönelik yaptıkları araştırmada ülkemiz eğitim sisteminde yetersizliğe sahip öğrencilerin işe geçişte yerleştirme öncesi ve sonrası sürecin yeterince iyi işlemediği, öğrencilere buldukları ilin iş gereksinimlerine yönelik mesleki eğitim verilmediği, özel eğitim Mesleki Eğitim Merkezi öğretmenlerinin ifadelerine göre; bu merkezlerde öğretilen becerilerin çocukların temel bazı iş alışkanlıkları kazansalar da, mezun olduklarında bir iş edinmelerini sağlayacak beceriler olmadığı, okuldaki atölyelerin buldukları ildeki iş ihtiyaçlarına cevap verecek atölyeler olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca bu araştırmada okullarda atölyeler açılmadan önce

ilin iş alanlarının incelenmesi ve ona göre atölyelerin açılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Bir başka araştırmanın bulguları da benzer şekilde, özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde buldukları şehre yönelik iş analizleri yapılmadığını, bu nedenle okullarda iş alanlarına yönelik olmayan beceriler öğretildiğini göstermektedir. Mesleki Eğitim Merkezinde eğitim almakta olan zihinsel yetersizliği olan çocukların ebeveynleri, çocuklarının herhangi bir mesleki beceriye veya iş becerisine sahip olmadıklarını; bazılarının ise çocuklarının bir iş ve mesleğe yönelik işlerden ziyade, getir-götür işleri, fotokopi çekme, bilgisayarda basit işler, çay servisi yapma, temizlik işleri gibi becerileri yapabileceklerini belirtmektedirler (Gündoğdu, 2010). Ebeveynler çocuklarının okulda yalnızca el becerisi kazandıklarını, iş ve meslek becerisi kazanmadıklarını ifade etmişlerdir. Okulda çocuklarının mesleğe yönelik hazırlanmalarının, hatta onlara staj ya da iş deneyimi imkânlarının sağlanmasının gerekliliğini vurgulamışlardır (Başar-Coşgun, 2010). Mesleki eğitim merkezlerinde okul personelinin ifadelerine göre zihin engelli öğrenciler, “hatır” ilişkisi ile işe yerleştirilmekte ve işte devam etmeleri sağlanmaktadır (Gürsel ve diğerleri, 2007; Özdemir, 2008). Engellilerin mesleki eğitimi ve rehabilitasyonu alanında, karar mekanizmaları, uygulayıcılar/okullar ve iş piyasası arasındaki koordinasyonun yetersiz düzeyde olduğu belirtilmektedir (Yalçın ve diğerleri, 2007).

Mesleki Eğitim Merkezinde çalışan eğitimciler bu merkezlerin, ildeki iş alanlarını analiz etmek ve ilin özelliklerine uygun atölyeler açmak gibi görev ve sorumluluklarının olduğunu belirtmektedirler (Gürsel ve diğerleri, 2007). Ancak bu merkezlerde sunulan mesleki eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri, işgücü piyasasında herhangi bir araştırma yapılmadan sağlandığını göstermektedir. Bu nedenle, engelli öğrenciler mesleki eğitim ve rehabilitasyon alsa bile iş bulmada zorluk yaşamaktadır (Yalçın ve diğerleri, 2007). Mesleki eğitim veren kurum ve merkezlerin bölgenin istihdam ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak mesleki ve teknik eğitim vermeleri gerektiği ve bunun mesleki ve teknik eğitimin bir ilkesi olduğu vurgulanmaktadır (Doğan, 1983). Bu nedenle bu merkezlerde atölye açmadan önce bulunulan bölgede analiz yapılarak, işgücü piyasasındaki ihtiyaçlar saptanmalı, işletmelerin engelli işgücü ihtiyaçları belirlenmeli ve bu bilgiler doğrultusunda atölyeler veya meslek kursları açılmalıdır. Mesleki eğitim programları da bu doğrultuda hazırlanmalıdır.

Bir başka deyişle mesleki eğitimde birincil amaç, istihdam odaklı iş anlayışı olmalıdır (Gündoğdu, 2010; Hasırcıoğlu, 2006; Köksal, 2010).

Türkiye’de zihinsel yetersizliği olan öğrencilere meslek kazandırmaya dönük bazı araştırmalar yapılmıştır. Bunlardan Eratay ve Güler-Özkan (2004), zihinsel yetersizliği olan bireylere goblen iğne kanaviçe işleme becerisinin öğretimini hedeflemişlerdir. Özbey (2005), zihinsel yetersizliği olan üç öğrenciye ahşap ve kumaş boyama becerilerinin öğretimini gerçekleştirmiştir. Köse (2005), özel eğitim merkezlerinde uygulanan seramik eğitiminin yetersizliğe sahip bireylere zihinsel ve fiziksel katkılarını araştırmıştır. Demirezen (2006), zihinsel yetersizliği olan öğrencilere seramik döküm çamuru hazırlama becerisini öğretmeyi hedeflemiştir. Salderay (2008), görsel sanatlar dersinin yetersizliğe sahip öğrencilerin beceri, davranış ve meslek edinmelerine katkısını araştırmıştır. Aslan ve Eratay (2009) zihinsel yetersizliği olan bireylere kumaş üzerine çizilen desene pul işleme becerisinin öğretimini gerçekleştirmiştir. Aslan (2009) araştırmasında zihinsel yetersizliği olan bireylere çim biçme makinesiyle çim biçme becerisinin öğretimini hedeflemiştir. Değirmenci (2010) çalışmasında zihinsel yetersizliği olan bireylere otel kat hizmetleri becerilerinin öğretimini hedeflemiştir. Leblebici (2011), zihinsel yetersizliği olan bireylere galoş yapma becerisinin öğretimini hedeflemiştir. Çankaya (2011) zihinsel yetersizliği olan bireylere haroşa örgü örme becerisinin öğretimini hedeflemiştir. Ülkemizde gerçekleştirilen bu araştırmalarda iş ve meslek becerilerinin öğretime odaklanılmıştır. Ülkemizde ayrıca iş ve meslek becerilerini “gerçek iş ortamında” ve “ iş başı eğitim” yolu ile sunan üç araştırma mevcuttur. Bunlardan ilki Cavkaytar’ın (2012), Eskişehir'in “Renkleri Gökkuşağında Buluşuyor: Zihin Yetersizliğe sahip Yetişkinlere Garsonluk Mesleği Eğitimi Projesi-Eskişehir Tepebaşı Belediyesi İŞKUR Meslek Kazandırma Kursu” başlıklı yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimine yönelik bir projesidir. Diğer bir çalışmada ise Cavkaytar, Gürgör ve Aldemir (2014) “Yetişkin Engelli Bireylere Mesleki Eğitimde Bir Örnek: Hayatın Tatları Aşçı Çırağı Mesleki Eğitim Projesi” başlığı ile yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimine yönelik bir proje gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca Cavkaytar, Tomris, Yıldız, Tuna, Uluyol, Kurtça, ve Acungil (2014) “Yetişkin Engelli Bireylere Mesleki Eğitimde Bir Uygulama Örneği: Montaj İşçiliği Mesleki Eğitim Programı (MİMEP) Projesi” başlıklı yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimine yönelik üçüncü projeyi de gerçekleştirmişlerdir. Son olarak, Aile

ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Aralık 2014 tarihinde başlattığı fakat henüz sonlandırılmamış olan “İşe Katıl Hayata Atıl” isimli projesi, iş başı eğitim ve istihdamda önemli bir proje niteliğindedir. Türkiye’de ilk kez başlatılan destekli istihdam yönteminin bir modeli olan “İş Koçluğu” uygulaması bu proje ile hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. Proje kapsamında, mesleki eğitim almamış engelli bireylere, yetkinliklerine ve geliştirilebilir özelliklerine uygun mesleki beceriler iş koçları aracılığı ile iş başı eğitim kapsamında kazandırılması hedeflenmektedir.

Ülkemizde yürütülen bu araştırmalarda öğretilecek iş türleri belirlenirken öğrencilerin buldukları şehre yönelik engelliler için iş gücü piyasa analizlerinin yapılmadığı belirlenmiştir. Bu araştırmada ise, bu gereksinimden yola çıkılarak zihinsel yetersizliği olan öğrencilere iş gücü piyasa analizi ve iş analizi temelinde mesleki becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı; zihinsel yetersizliği olan öğrencilere iş gücü piyasa analizi ve iş analizi temelinde mesleki becerilerin kazandırılması sürecinin betimlenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Durum saptama sürecinde;

- A- Sakarya Mesleki Eğitim Merkezinde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin mesleki eğitimine yönelik sorunlar nelerdir?
 - a) işyeri koordinatör öğretmenlerinin mesleki eğitimdeki sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
 - b) Sakarya Mesleki Eğitim Merkezinde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin işe yerleştirilme süreci nasıl gerçekleşmektedir?
 - c) Atölyelerde ne tür mesleki eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir?
 - d) Atölyelerde kazandırılan beceriler şehrin istihdam ihtiyaçlarına yanıt verecek nitelikte midir?
 - e) Atölyeler açılırken şehre yönelik engelliler için iş gücü piyasa analizi gerçekleştirilmekte midir?

Uygulama Sürecinde;

- B- Sakarya ili engellilere yönelik iş gücü piyasa analizi sonuçları nasıldır?

- a) Sakarya ili İŞKUR'a başvuru, açık işler ve işe yerleştirmeler kapsamında engellilerin durumu nasıl bir dağılım göstermektedir?
 - b) Sakarya il geneli sektörler itibarıyla açık iş oranları nasıldır?
 - c) Sakarya ilinde personel temininde günlük çekilen iş türlerinin sektörel dağılımı nasıldır?
 - d) Sakarya ili istihdamı zorunlu işyerlerinin (engelli çalıştırma yükümlülüğü olan işyerleri) sektörel dağılımları, işyerleri sayısı ve kontenjanları nasıl bir dağılım göstermektedir?
 - e) Belirlenen en yaygın sektöre ait en yaygın istihdam alanı hangisidir?
 - f) Sakarya İŞKUR tarafından açılan engellilere yönelik kursların tür ve sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir?
 - g) Sakarya Mesleki Eğitim Merkezi mezun öğrencilerin istihdam durumları nasıldır?
- C- Özel eğitim Mesleki Eğitim Merkezinde iş gücü piyasa analizi temelinde atölye açma süreci nasıl gerçekleştirilmektedir?
- D- Belirlenen iş türü, iş analizi temelinde zihinsel yetersizliği olan bir öğrenciye nasıl öğretilir? (Pilot Uygulama)
- E- İş analizi temelinde mesleki eğitim programı ve öğretim planları nasıl hazırlanmaktadır?
- F- Atölye ortamında zihinsel yetersizliği olan bireylere iş öğretimi süreci nasıl gerçekleştirilmektedir?
- G- Zihinsel yetersizliği olan bireylerin öğrendikleri işi, gerçek iş ortamında (Fabrikada) genelleme süreci ve bu sürece ilişkin uyarlamalar nasıl gerçekleştirilmektedir?

Uygulama süreci sonrasında;

- H- Araştırma uygulamasının sosyal geçerliğine ilişkin fabrika personelinin görüşleri nasıldır?

- a) Araştırma uygulamasının sosyal geçerliğine ilişkin eğitimcilerin görüşleri nasıldır?
- b) Araştırma uygulamasının sosyal geçerliğine ilişkin ailelerin görüşleri nasıldır?
- c) Araştırma uygulamasının sosyal geçerliğine ilişkin öğrencilerin görüşleri nasıldır?

1.3. Önem

Bu araştırmada zihinsel yetersizliği olan öğrencilere iş gücü piyasa analizi ve iş analizi temelinde mesleki becerilerin öğretim sürecinin betimlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda öncelikle şehre yönelik bir “iş gücü piyasa analizi” çalışması yapılmış, bu analizin sonuçları göz önünde bulundurularak işlevsel bir iş türü seçilmiştir. Araştırmanın bu özelliği, alanyazında yer alan diğer araştırmalardan farklı bir özelliktir. Ayrıca iş gücü piyasa analizi sonuçlarına göre seçilen iş için Mesleki Eğitim Merkezinde atölye açılmış, bu atölyede uygulanmak üzere yeterliklere dayalı bir mesleki eğitim programı hazırlanmıştır. Seçilen iş türü, bu program çerçevesinde atölye ortamında öğrencilere kazandırılmış ve öğrencilerin öğrendikleri işi gerçek iş ortamında uygulayabilmelerine fırsat verilmiştir. Bu bakımdan geniş kapsamlı ve sistematik bir mesleki eğitim sürecini ele alan, bütüncül bir çalışma özelliği taşımaktadır. Bu yönü ile bundan sonra yapılacak mesleki eğitim uygulamalarına ve araştırmalarına ışık tutması umulmaktadır.

İş gücü piyasa analizi temelinde belirlenen tekstil işçiliği (paketleme ve etiketleme) işi, ilin ihtiyaçlarına yönelik analiz yapılarak (iş gücü piyasa analizi) belirlendiği için o ilde istihdam oranı yüksek olan bir iş türüdür. Bundan dolayı işlevsel bir iş türü olma özelliğini taşımaktadır. Öğrencilerin bu işi öğrendikten sonra bu iş türüne yönelik bir iş bulma olanaklarının yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Tekstil paketleme alanında, iç çamaşırı paketleme, havlu paketleme, pijama paketleme, gömlek paketleme vb. birçok türde paketleme yapılabilmektedir. Ancak bu paketleme türlerinde en zor paketleme işinin gömlek paketleme ve etiketleme işi olduğu tekstil yöneticileri tarafından belirtilmektedir. Dolayısıyla gömlek paketleme ve etiketleme işini yapabilen bir öğrenci, başka tekstil firmalarının gömlek paketleme ve etiketlemeye göre, nispeten daha kolay olan paketleme servislerinde (çamaşır,

çorap, havlu, pijama) bu işi genelleyerek çalışabilmelerinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca bu araştırmada iş gücü piyasa analizi temelinde belirlenen tekstil işçiliği (paketleme ve etiketleme) için araştırmacı tarafından bu işin sınırlarını, gereklerini ve yeterliklerini ortaya koymayı hedefleyen “iş analizi” yapılmıştır. Ülkemizde yetersizliğe sahip bireylere yönelik yapılan mesleki eğitim ve öğretim hizmetlerinde iş analizleri yapılmadan öğrenciler işe yerleştirilmektedir. Yetersizliğe sahip bireylere yönelik yapılan iş öğretimi uygulamalarında yalnızca beceri analizlerinin yapıldığı görülmektedir. Ancak iş analizleri, beceri analizlerinden farklı olarak; bir işin gereklerini, ortamını, niteliklerini ve yeterliklerini etraflı ve detaylı olarak analiz eden bir süreç olması nedeniyle iş öğretimi sürecinde hazırlanması ve uygulanması önemli görülmektedir. Bu anlamda araştırma kapsamında yapılan iş analizinin, bundan sonra yapılacak olan mesleki eğitim uygulamalarına örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

Bu araştırma kapsamında özel eğitim Mesleki Eğitim Merkezinde bir tekstil-paketleme atölyesi kurulmuştur. Bu atölyenin kurulması ve araştırma bittikten sonra da faaliyetini sürdürmesi, araştırma kapsamı dışında kalan öğrencilerin de istihdam açığı olan bir mesleğe hazırlanmaları açısından önemlidir.

Araştırmada, yeterliklere dayalı bir mesleki eğitim programı hazırlanmıştır. Bu program, işe ait tüm işlemlerin öğretimini içeren sistematik ve kapsamlı bir programdır. Özel eğitim Mesleki Eğitim Merkezinde kapsamlı bir mesleki eğitim programı hazırlanmadığı ve uygulanmadığı belirlenmiştir. Bu mesleki eğitim programının hazırlanması ve uygulanması neticesinde, zihinsel yetersizliği olan gençlere meslek öğretimini ve gerçek ortamda uygulamalarını kapsayan örnek bir program ortaya konulduğu düşünülmektedir. Bu program Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı tüm, mesleki eğitim merkezlerinde ve yaygın eğitim kurumlarında öğrencileri mesleğe hazırlama sürecinde örnek olabilmesi açısından önemli görülmektedir.

Mesleki Eğitim Merkezinde öğrenciler, atölyelerde öğrendikleri işi gerçek iş ortamlarına genelleme şansı bulamamaktadırlar. Bu araştırma, öğrencilerin öğrendikleri işi gerçek iş ortamlarında, bir fabrikanın tekstil-paketleme bölümünde genellemelerine olanak tanınması açısından önemli görülmektedir.

Alan yazında daha önce yapılan araştırmalarda zihinsel yetersizliği olan öğrencilere çeşitli mesleki becerileri öğretmeyi hedefleyen çalışmalar mevcuttur. Ancak bu araştırmalarda yapılandırılmış ortamlarda sistematik uygulamaların etkililiği değerlendirilmiştir. Alan yazındaki araştırmalardan farklı olarak bu araştırmada ise; “doğal okul ortamı” nda ve yapılandırılmamış “doğal iş ortamı” nda doğal etkileşim örüntüleri içerisinde öğretim yapılmıştır. Diğer bir deyişle, gerçek ortamlarda karşılaşılan durumları betimlemek ve sorunlara yönelik eylem planları ile daha gerçekli çözümler üretmeye odaklanılmıştır.

Gerçek iş ortamı; aynı zamanda gerçek deneyimler, gerçek etkileşimler ve hatta gerçek sorunlar anlamına geldiğinden; öğrencilerin iş yerindeki etkileşimleri onların istihdama hazırlamada en gerçek deneyimleri yaşamaları ve bu şekilde “yaşayarak” öğrenme imkanı bulmaları açasından önemli görölmektedir. Ülkemizde zihinsel yetersizliği olan bireylere gerçek iş ortamında meslek kazandırılmasına yönelik daha önce sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır (Cavkaytar, 2012; Cavkaytar ve diğerleri , 2014; Cavkaytar ve diğerleri , 2014, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014). Bu tür iş başında mesleki becerilerin öğretimini kapsamlı programlarla gerçekteştiren araştırmaların sayısının artırılması; zihinsel yetersizliği olan bireylerin iş becerilerini gerçek iş ortamında deneyimlemeleri, iş ortamlarını çok yönlü tanımaları ve üretici konumunda motivasyon kazanmaları açasından önemli görölmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma sonuçları 2012-2014 öğretim yılı Sakarya İli Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi'ne devam eden hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan üç öğrenciden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Araştırma sürecinde araştırmacı tarafından yeterliklere dayalı bir mesleki eğitim programı hazırlanmıştır. Bu programda öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlarına yönelik amaçlara yer verilmiştir. Ancak bu araştırma kapsamında yalnızca psiko-motor davranışların öğretilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmada öğretilmesi yapılan iş türü tekstil sektöründe yer alan iş türlerinden yalnızca paketleme ve etiketleme ile sınırlıdır.

Araştırma ortamı Mesleki Eğitim Merkezinde kurulan bir atölye ve iş başı eğitimin yapıldığı bir tekstil fabrikası ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

İstihdam: Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin ücretli ve sigortalı olarak fabrikada çalıştırılması.

İş Analizi: İşin belirlenen standartlarda yapılabilmesi için mesleğin öğretilebilecek temel unsurlara ayrıştırılmasıdır (Sezgin, 1999).

İşlem: Başlangıç ve bitiş noktası belli olan, gözlenebilen ve ölçülebilen, en az iki basamaktan oluşan bir iş birimidir (Fer, 1999). Gömlek paketleme işi; a) düğmeleme ve marka takma, b) yaka basma, c) yaka çemberi ve kelebek çember takma, d) katlama ve ütöleme, e) jelatinleme olmak üzere beş işleminden oluşmaktadır.

Meslek: insanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli başlı eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 2003).

Paketleme Faaliyetleri: Otomatik bir sürece dahil olsun ya da olmasın bir ücret veya sözleşme temeline dayalı olarak yapılan paketleme faaliyetleri: içecekler ve yiyecek dahil olmak üzere, sıvıların şişelenmesi, katı maddelerin paketlenmesi, köpüklü ambalaj, alüminyum folyo kaplama, etiketleme, damgalama ve marka basma, ambalajlama işi (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Mesleklerin Gruplandırılması Rehberi)

1.6. Kısaltmalar

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

MÜSİAD: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği

SATSO: Sakarya Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği

MARKA: Doğu Marmara Kalkınma Ajansı

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TEPAV: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı

BÖLÜM II

2. KONU İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

2.1. Ülkemizde Yetersizliğe Sahip Bireylerin Mesleki Eğitimi

Ülkemizde, 1980’li yılların ikinci yarısı, yetersizliğe sahip bireyler için mesleki eğitim sağlama çalışmalarının arttığı dönem olmuştur ve günümüzde bu bireylere yönelik mesleki eğitim hizmetleri, özel eğitimin önemli amaçlarından sayılmaktadır (Cavkaytar, 1990). Yetersizliğe sahip bireylerin, mesleki eğitim hizmetlerinden yararlanabilmeleri için çeşitli seçenekler mevcuttur. Bu bağlamda, MEB’na bağlı; mesleki eğitim merkezleri, özel eğitim iş uygulama merkezleri, özel eğitim meslek liseleri gibi okullarda mesleki eğitim alabilecekleri gibi, çeşitli kurumlar tarafından sağlanan meslek kurslarına, mesleki eğitim projelerine ve İş başı eğitim programlarına katılmak suretiyle de mesleki eğitim hizmetlerinden yararlanabilmektedirler.

2.1.1. Mesleki Eğitim Merkezleri

MEB 2015 verilerine göre ülkemizde iki tane Görme Engelliler Mesleki Eğitim Merkezi ve 122 tane Zihin Engelliler Mesleki Eğitim Merkezi mevcuttur (MEB, 2015). İlköğretimlerini tamamlamış fakat genel ve mesleki ortaöğretim kurumlarına devam edememiş olan 23 yaşından gün almamış yetersizliğe sahip bireyler için açılan mesleki eğitim merkezlerinin eğitim süresi dört yıldır. Öğrenciler sınıflarda akademik, atölyelerde uygulamalı eğitim alma olanağına sahiptirler. Ayrıca öğrenciler, okul tarafından iş yerlerine yerleştirilebilmekte, kültür ve meslek derslerini haftada bir gün okulda, uygulamalı beceri eğitimini ise dört gün iş yerlerinde eğitim almak suretiyle sürdürebilmektedirler. İşe yerleştirilen öğrencilerin işyeri koordinatör öğretmenleri tarafından izlenmesi ve takibinin yapılması öngörülmektedir.

2.1.2. Özel Eğitim İş Uygulama Merkezleri

Ülkemizde 2015 yılı itibari ile toplam 207 İş Uygulama Merkezi mevcuttur (MEB, 2015). Genel ve mesleki ortaöğretim kurumlarından yararlanamayacak durumda olan, 23 yaşından gün almamış yetersizliğe sahip bireylere iş ve mesleğe yönelik beceriler kazandırmak amacıyla özel eğitim iş uygulama merkezleri açılmaktadır. Bu merkezlerde dört yıl süreli eğitim verilmekte ve eğitimlerini tamamlayan bireylere “Öğrenim Belgesi” verilmektedir. Ancak, bu belge mesleki eğitim merkezleri tarafından verilen belgeye denk nitelikte bir belge değildir.

2.1.3. Özel Eğitim Meslek Liseleri

Ülkemizde iki tane ortopedik engelliler meslek lisesi ile 19 tane işitme engelliler meslek lisesi mevcuttur (MEB, 2015). Dört yıllık eğitim süresine sahip olan bu liseler, görme işitme, ve ortopedik yetersizliğe sahip bireyler için açılmakta ve mesleğe yönelik eğitim vermektedir. Bu liselerde uygulamalı meslek derslerinin yapılacağı atölyeler ve laboratuvarlar bulunmadığı takdirde, öğrencilerin bu derslerle ilgili eğitimlerini diğer mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında sürdürmeleri sağlanmaktadır. Bu meslek liselerinde “zihinsel” yetersizliğe sahip bireylere yönelik eğitim imkanı sunulmaması, en önemli eksiklik olarak nitelendirilebilir.

2.1.4. Meslek Kursları

Yetersizliğe sahip bireylere yönelik olarak çeşitli kurumlar tarafından meslek kursları açılmaktadır. Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) yetersizliğe sahip bireyler için çeşitli meslek kursları sağlamada aktif role sahiptir. Her yıl hazine bütçesinden değişen meblağlarda hibe ayırarak bu kursların düzenlenmesini sağlamaktadır. 2014 yılı içerisinde İŞKUR tarafından ülke genelinde toplam 5.323 mesleki eğitim kursu açılmıştır. Bu kursların 184 tanesi yetersizliğe sahip bireylere yönelik olarak açılmış olup, toplam 1836 yetersizliğe sahip birey yararlanmıştır. MEB’e bağlı Halk Eğitim Merkezleri de bu tür kursların düzenlenmesinde önemli rol oynamaktadır. İşitme, konuşma, görme, zihinsel ve bedensel yetersizliklere sahip bireylere bağımsız kurs ya da kaynaştırma şeklinde düzenlenen kurslarla mesleki eğitim hizmeti sağlamaktadır. Ayrıca belediyeler de mesleki eğitim kursu düzenleme yükümlülüğüne sahip birimlerdir. İl ve ilçelerde yetersizliğe sahip bireylere yönelik meslek kursları belediyeler tarafından açılabilmektedir. Ülkemizde bu tür kurslardan yararlanan yetersizliğe sahip bireylerin aldıkları mesleki eğitim doğrultusunda bir

işte istihdam edilebilme durumlarına ilişkin kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır. Dolayısıyla bu tür kursların işlevselliği, araştırılması gereken öncelikli bir konudur.

2.1.5. Mesleki Eğitim Projeleri

Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yetersizliğe sahip bireylere yönelik çeşitli mesleki eğitim projeleri gerçekleştirmektedir. Ayrıca İŞKUR tarafından yetersizliğe sahip bireylere yönelik mesleki eğitim projeleri gerçekleştirilmektedir. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), ülkemizde yetersizliğe sahip bireylere yönelik projeleri hem ulusal hem de uluslararası bağlamda desteklemektedir. Ayrıca bazı dernek ve vakıflardan oluşan Sivil Toplum Kuruluşları da yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimine yönelik projeler geliştirmektedir.

2.1.6. İşbaşı Eğitim Programları

İş ve işçi bulma kurumu (İŞKUR), işbaşı eğitim programları ile yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitim süreçlerini desteklemektedir. 2014 yılı içerisinde ülke genelinde toplam 26.283 tane iş başı eğitimi programı uygulanmıştır. Bu programlardan 1836 yetersizliğe sahip birey yararlanmıştır. Bu tür programlarda yetersizliğe sahip bireylere, belli oranlarda (örn. katılanların %10'u) iş garantili olarak mesleki eğitim hizmeti sunulmaktadır. Ancak bu eğitimlerden yararlanan yetersizliğe sahip bireylerin kaç tanesinin aldıkları eğitime yönelik istihdam edildiğine ilişkin herhangi bir araştırma raporu mevcut değildir.

Haziran 2015 verilerine göre halen İŞKUR'da kayıtlı iş arayan 118.503 yetersizliğe sahip birey mevcuttur. Yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitim sürecinden geçmeleri, istihdam edilmelerinde önemli bir etkidir. Buna ek olarak yetersizlik türü ve düzeyi ne olursa olsun, bireylerin istihdam edilebilmeleri ve istihdam sürekliliğinin sağlanmasında işe ve iş gücü piyasasına yönelik analizlerinin yapılması gerekli ve önemli görülmektedir. Bu analizlerden ilki iş piyasasına yönelik durumu ortaya koymayı hedefleyen "iş gücü piyasa analizi" ve ikincisi işin sınırlarını, gereklerini ve yeterliklerini ortaya koymayı hedefleyen "iş analizi" dir. ilerleyen başlık altında bu analiz süreçlerine değinilmiştir.

2.2. İş Gücü Piyasa Analizi ve İş Analizi

2.2.1. İş Gücü Piyasa Analizi

İşverenler üretim faaliyetlerini yürütürken, az ya da çok emek talebinde bulunmaktadır. Emek talebi, doğal olarak “emek arzı” cephesini harekete geçirmektedir. Emek arzı cephesi, “işgücü” kavramıyla ifade edilmektedir. Belirli bir gelir sağlamak amacıyla üretim faaliyetlerine katılmak isteyen emek sahibi de, emeğini işgücü piyasasına arz etmek durumundadır. Her iki tarafın ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için emeğini arz eden işgücünün (işçinin), emek talebiyle (işverenle) buluşması gerekmektedir. Emek arzını ifade eden işgücünün emek talebi ile bulunduğu piyasaya “işgücü piyasası” denilmektedir. İşgücü piyasa analizlerinin başlıca fonksiyonu, bu emek arz ve talep dengesinin kurulmasıdır (Sakarya-İPA, 2012). İl bazında iş gücü piyasa analizi yapılarak ilde hangi mesleklere ve becerilere ihtiyaç olduğunun belirlenmesi, istihdam ve mesleki eğitim ihtiyaçlarının tespit edilmesi, işgücü piyasasına uygun aktif işgücü piyasası politikalarının planlanması, ve uygulanması açısından büyük önem taşımaktadır. Yerel işgücü piyasası ihtiyaçları bilinmeden ve doğru bilgilere sahip olmadan, gerek işe yerleştirme hizmetlerinin gerekse mesleki eğitim programlarının sağlıklı bir şekilde uygulanması mümkün görünmemektedir (Çetinkaya, 2012). İşgücü piyasasına ilişkin bilgilerin toplanması, işlenmesi ve sunulmasını sağlayan işgücü piyasası bilgi sisteminin oluşturulması ve etkin bir şekilde işlenmesi, sağlıklı politikaların oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır (Sakarya İPA, 2012).

İş gücü piyasa analizinde ilk aşama yanıtı aranan soruları hazırlama evresidir. Bu noktada analizde ihtiyaç duyulan sorular genelden özele doğru sıralanmaktadır. Daha sonra bu sorulara yanıt alınabilecek veri kaynakları araştırılmalıdır. Örneğin Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) ve İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR) bu tür verilerin elde edilebileceği başlıca kurumlardır. Ayrıca bu tür veriler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Kalkınma Ajansları, Müstakil Sanayici ve İşadamları Dernekleri, Ticaret ve Sanayi Odaları gibi kurum ve kuruluşlardan da derlenebilmektedir. Verileri derleme aşamasından sonra daha önce hazırlanan sorulara yanıt teşkil edebilecek nitelikte verilerin düzenlenmesi evresine geçilmelidir. Bu veriler çeşitli bilgisayar programları ile düzenlenebileceği gibi, herhangi bir bilgisayar programı kullanılmadan da düzenlenebilmektedir. Düzenlenen verilerin sunumu evresine geçildiğinde grafik, tablo gibi görsellerden

hangisi ile verinin sunumu yapılacağına karar verilir ve görseller sunulur. Son evrede ise iş gücü piyasa analizinin raporu hazırlanarak analiz sonlandırılır.

Ülkemizde İŞKUR tarafından her il için ayrı ayrı iş gücü piyasa analizleri yapılmaktadır. Fakat yetersizliğe sahip bireylere yönelik olarak her il için ayrı ayrı iş gücü piyasa analizi çalışmaları gerçekleştirilmemektedir. Bugüne kadar yetersizliğe sahip bireylere yönelik olarak iş gücü piyasa analizi çalışması yalnızca bir kez yapılmış fakat Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılan bu analiz çalışması ülke genelini ele almış, illere yönelik ihtiyaçları yansıtmamıştır. Dolayısıyla, ülkemizde yetersizliğe sahip öğrencilerin eğitim aldığı mesleki eğitim merkezlerinde açılan iş atölyelerinin, buldukları şehre yönelik iş gücü piyasa analizi yapılmaksızın açıldığı görülmektedir (Gürsel ve diğerleri , 2007; Yalçın ve diğerleri , 2007;). Bunun bir sonucu olarak bu bireylerin istihdam oranları düşük seyretmekte ya da az ücretli vasıfsız işlerde çalıştırıldıkları görülmektedir (Kordlar, 2010; Yılmaz, 2004). Bu eksiklikten yola çıkılarak bu araştırmada araştırmacı tarafından “Sakarya İli Yetersizliğe Sahip Bireylere Yönelik İş Gücü Piyasa Analizi” yapılmış ve sonuçlarına “Bulgular” başlığı altında yer verilmiştir.

2.2.2. İş Analizi

İş analizi, iş görenlerin; işlevleri, kullandıkları yöntem ve teknikler, kullandıkları alet ve makineler, ürettikleri mal ve hizmetler, işleri için gerekli olan bilgi, yetenek ve nitelikler konusunda veri toplamaktır. Bir başka ifadeyle iş analizi, bir işin yerine getirilmesi için gerekli olan koşulların, niteliklerin, yeteneklerin ve faaliyetlerin incelenmesidir (Konuk, 2010). İş analizinde işle ilgili gerekli kriterlerin ve standartların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca iş analizlerine bakılarak o işle ilgili gerekli eğitimlerin niteliği de belirlenmiş olmaktadır. İş analizleri personelin görev tanımlarının detaylı sınırlarını çizmektedir. Ayrıca bu analizler ile personelin performansına ilişkin değerlendirme yapabilmek mümkün olmaktadır (Oramadov, 2004).

Heron (2005) seçilen iş türü için “iş analizi” yapılmasının yetersizliğe sahip bireyler için genel istihdam sürecini iyileştirdiğini ve bu bireylerin iş performanslarını güçlendirdiğini belirtmiştir. İş analizi; yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitim gereksinimlerinin betimlenmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca bu bireylerin kendi görev tanımlarını yapabilmelerini sağlamakta ve gerçek iş ortamında desteklenmelerini sağlamaktadır (Heron, 2005).

İş analizinin yapılışı dört temel evrede gerçekleşmektedir.

Şekil 1 İş Analizi Sürecinde Temel Basamaklar (Sezgin, 2009; s. 39)

Şekil 1’de görüldüğü gibi; iş analizi süreci, mesleki eğitimin bireyi hazırlamayı amaçladığı mesleğin/işin veya görevin tanımı ile başlamaktadır. Mesleğin sınırlarının açık bir şekilde belirlenmesi başarılı bir çalışma için önemlidir. Analiz sürecinin ikinci basamağı tanımı yapılan, sınırları belirlenen işin öğretilen temel unsurlara ayrıştırılmasıdır, bir başka deyişle analiz edilmesidir. Mesleki eğitim programının amaçları, kapsamı, eğitim araç ve gereçleri, öğretim süresi, öğretim ortamı, ulaşılabilecek standartlar iş analizlerine dayalı olarak geliştirilmektedir. İş analizleri yapılacak işe yönelik devinsel, bilişsel ve duyuşsal hedefleri kapsamaktadır. İş analizleri yapılırken analizi yapan araştırmacı, bazı sorulara yanıt aramaktadır. Örneğin; işçi ne yapıyor? (görev), işçi işi nasıl yapıyor? (yöntem ve teknikler), ne tür yardımcı araçlar gerekiyor? (makineler, aletler, donanım), bu iş sonucunda hangi çıktılar elde ediliyor? (üretilen mal ve hizmet), ne tür bilgi beceri ve deneyim gerekiyor? (bilişsel, devinsel ve duyuşsal beceriler), iş hangi koşullar altında yapılıyor? (çevresel faktörler) vb. Araştırmacı bu sorulara yanıt ararken gözlem, görüşme ve anket yollarından birini veya hepsini kullanabilmektedir (Sardarov, 2013). İş veya görev analizleri doğru ve gerçek duruma uygun olduğu oranda güvenilir bir envanterdir. Bu nedenle analizlerin kontrolü önemli görülmektedir. İş analizlerinin kontrolü yazılı kaynaklarla karşılaştırma, uzmanların değerlendirmesi ve analizin alanda test edilmesi olmak üzere üç şekilde yapılabilmektedir. Son evre kontrolü yapılan iş analizleri için öğretim envanterlerinin hazırlanması evresidir. İş analizleri ile belirlenen devinsel, duyuşsal ve bilişsel hedeflerin öğretimine ilişkin detaylı bilgiler öğretim envanterlerinde yer almaktadır (Sezgin, 2009). Bu araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan yeterliklere dayalı mesleki eğitim programı kapsamında “iş analizi”

yapılmıştır. Araştırmacının görüşme ve gözlem (kamera kaydı) yolu ile gerçekleştirdiği iş analizi Ek 1’de yer almaktadır.

Mesleki eğitimlerini tamamlayan ve iş gücü piyasa analizleri sonuçlarına göre uygun işe yönlendirilen yetersizliğe sahip bireylerin istihdamda yer almalarına ilişkin olarak farklı yöntemler izlenmektedir. Söz konusu yöntemler ilerleyen başlık altında detaylandırılmıştır.

2.3. Yetersizliğe Sahip Bireylerin İstihdam Edilme Yöntemleri

Yetersizliğe sahip bireylerin; a) kota sistemi, b) korumalı işyerleri, c) kişisel çalışma yöntemi, d) yasal zorunluluk olmadan istihdam, e) evde çalışma ve f) kooperatif çalışma olmak üzere altı şekilde istihdam edilmeleri mümkün olabilmektedir (Alvar, 2014; Orhan, 2013; Tören, 2014). Bu yöntemler içerisinde ülkemizde en yaygın olarak kota sistemi uygulanmaktadır. Bu sistem gelişmiş ülkelerde kaldırılmış olmasına rağmen, gelişmekte olan ülkemizde temel yöntem olarak uygulandığı görülmektedir.

2.3.1. Kota sistemi

İstihdam alanında işverenlerin belirli oranda veya belirli sayıda yetersizliğe sahip birey çalıştırmalarının mecburî kılınmasına denilmektedir (Orhan, 2013). Bir başka ifade ile yetersizliğe sahip bireylerin çalışma hayatında yer alabilmelerinin yasal güvence ile sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Alvar 2014). İş Kanunu’nun 30’uncu maddesi gereğince 50 veya 50’den fazla işçi çalıştıran işverenler, işletmelerinde %2-4 oranında yetersizliğe sahip birey çalıştırmakla yükümlü kılınmıştır. 4857 sayılı İş Kanununun 30. Maddesine aykırı hareket eden işyerleri için çalıştırmadıkları her yetersizliğe sahip birey için 2014 yılı için aylık 1903 TL para cezasına çarptırılmaktadırlar. Bu para cezalarından elde edilen gelir, yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimi ve kendi işini kurma gibi projelerde kullanılmak üzere İŞKUR’a aktarılmaktadır. Kota sistemi ülkemizde yetersizliğe sahip bireylerin istihdamında önemli bir role sahip olmasına rağmen ceza sistemine dayanması nedeniyle, işverenlerin yetersizliğe sahip bireyleri istihdam etme konusunda olumsuz tutumlar geliştirmelerine neden olabilmektedir (Meşhur, 2004).

2.3.2. Korumalı İş Yerleri

30.05.2006 tarihli ve 26183 sayılı resmi gazetede yayınlan “Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik” de korumalı işyerleri; “*İşgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan zihinsel veya ruhsal engelli bireylere istihdam oluşturmak amacıyla Devlet tarafından teknik ve mali yönden desteklenen ve çalışma ortamı özel olarak düzenlenen işyerleri*” olarak tanımlanmıştır. Korumalı işyeri yönteminin diğer istihdam yöntemlerine göre avantajlı özelliği, bu işyerleri sayesinde kota kapsamı dışında kalan ağır derecede yetersizliğe sahip bireylere (yetersizlik oranı %40 - 80) iş imkanı sağlamasıdır (Selek-Öz, 2012). Bununla birlikte korumalı işyerlerinin dezavantajlı tarafları da mevcuttur. Yetersizliğe sahip bireylerin korumalı işyerlerinde sadece kendileri gibi yetersizliğe sahip bireyler ile birlikte çalışmaları ve bunun neticesinde toplumsal hayata adaptasyonu konusunda bir takım sıkıntıları mevcuttur. Yetersizliğe sahip bireylerin daimi olarak korumalı işyerlerinde çalışmaları yerine korumalı istihdamdan açık istihdama geçişleri nihai amaçtır. Ancak uygulamada bunun çok az gerçekleşen bir durum olduğu görülmektedir (Meşhur, 2004).

2.3.3. Kişisel Çalışma Yöntemi

Bu yöntemde yetersizliğe sahip bireyler, kendi imkânları ve bağlantıları doğrultusunda iş kurup çalışabilmektedir. Son yıllarda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının da desteklediği girişimcilik projeleri ile yetersizliğe sahip bireyler kendi işlerini kurabilmektedirler (Tören, 2014). Bunun için bakanlık yetersizliğe sahip bireylere yönelik uygulamalı girişimcilik eğitimleri vermektedir. Bu eğitimlere katılan bireylerden projeleri kabul edilenlere 36 bin TL’ya kadar hibe vererek kendi işlerini kurmaları teşvik edilmektedir. Ancak ne yazık ki ülkemizde kişisel çalışma yöntemi yetersizliğe sahip bireylerin istihdamını artırma konusunda yeterince üzerinde durulmayan bir yöntem olduğu görülmektedir. Netice itibariyle yetersizliğe sahip bireyler kendi imkanları ile daha niteliksiz ve daha basit işleri yapma yoluna gitmektedirler.

2.3.4. Yasal Zorunluluk Olmadan İstihdam

Bu yöntemde yetersizliğe sahip bireyleri kendi iş yerlerinde çalıştırma konusunda işverenlerin üzerinde herhangi bir yasal yaptırım yoktur. İşveren kendi iradesi ve isteğiyle yetersizliğe sahip birey ya da bireyleri çalıştırabilmektedir. Ancak yetersizliğe sahip bireylere yönelik önyargılı işveren tutumları bu yöntemin

sonuçlarını sınırlandırmaktadır (Alvar, 2014; Orhan, 2013). Bu noktada, 4857 sayılı İş Kanununun 30. Maddesinde “*kontenjan fazlası engeli çalıştıran, yükümlü olmadıkları halde engelli çalıştıran işverenlerin bu şekilde çalıştırdıkları her bir engelli için prime esas alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primine ait işveren hisselerinin yüzde ellisi hazinece karşılanır*” ifadesi ile gönüllülük esasına dayalı olarak yetersizliğe sahip bireyleri istihdam eden işverenler teşvik edilmektedir. Ancak bu desteğin, yetersizliğe sahip bireylerin işverenler tarafından gönüllü çalıştırılmasında yeterince etkili olamadığı görülmektedir.

2.3.5. Evde Çalışma

Bireylerin zihinsel ve psiko-motor becerilerdeki yetersizlik düzeylerinin yüksek düzeyde olması ve bazı coğrafi-ulaşım gibi nedenlerle eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanabilmeleri ve çalışabilmeleri güçleşmektedir. Bu nitelikteki yetersizliğe sahip bireylerin çalışabilmeleri için, işleri özel olarak yetersizliğe sahip bireylerin evlerine götürüp, bitmiş ürünleri evlerinden toplayan bir sistem kurulmuştur. Evlerinden ayrılamayan yetersizliğe sahip bireyler için “Evde Çalıştırma” sistemi uygulanmaktadır (Meşhur, 2006). Ancak bu yöntemde ağırlıklı olarak görme ve bedensel yetersizliğe sahip bireyler gibi fiziksel engelleri nedeni ile iş yerlerine ulaşımı güç olan bireylerin istihdam edildiği; zihinsel yetersizliği olan bireylerin bu sistemde kendilerine istihdam olanağı bulamadıkları görülmektedir.

2.3.6. Kooperatif Çalışma

Kooperatif çalışma yönteminde, yetersizliğe sahip bireyler kendi çabaları ya da devlet desteği ile kurdukları kooperatif örgütlenmelerde, çeşitli çalışma alanlarında çalışma imkanı bulabilmektedirler. İşbirliğine dayanan bu yöntemde yetersizliğe sahip bireyler, beceri ve kapasitelerine göre iş piyasasında yer alabilmektedirler (Tören, 2014).

İzleyen başlık altında ülkemizde yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimi ve istihdamına yönelik yasal düzenlemelere yer verilmiştir.

2.4. Yetersizliğe Sahip Bireylerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamına Yönelik Yasal Düzenlemeler

Yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimlerine yönelik olarak **“1983 Tarihli ve 159 Sayılı Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Hakkında Sözleşme ILO”** ülkemizin de onayladığı uluslar arası bir sözleşmedir. Yetersizliğe sahip bireylerin mesleki rehabilitasyonu ve istihdamına yönelik esasları düzenlemek amacıyla yayınlanmıştır. **“1986 Tarih ve 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu”**nda çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ve okul ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Yetersizliğe sahip bireyler de mesleki eğitim merkezleri tarafından işe yerleştirildiklerinde bu kanunun çırak öğrencilere sağladığı haklardan yararlanabilmektedirler. **“1997 Tarih ve 573 no’lu Kanun Hükmünde Kararname”**nin 11. Maddesinde ise, yetersizliğe sahip bireyler için farklı konularda ve farklı sürelerde işe ve mesleğe hazırlamaya yönelik yaygın eğitim programlarının düzenlenmesine değinilmektedir. Bu kararnamenin 15. Maddesinde yetersizliğe sahip bireyleri işlevsel mesleklere hazırlamaya yönelik iş ve meslek eğitim programlarının hazırlanmasına değinilmiştir. Buna ek olarak 19. Maddede yetersizliğe sahip bireyler için onları iş hayatında geçerliliği olan iş türlerine hazırlamak adına iş ve meslek kurslarının açılması ve bu kurslara katılan bireylerin 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun çırak öğrencilere vermiş olduğu haklardan yararlanmalarına yönelik düzenlemeye değinilmektedir. **“2002 Tarih 24804 Sayılı Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği”**nin 41. Maddesinde açılması öngörülen iş ve meslek kurslarına değinilmiş ve bu kurslarda yetersizliğe sahip bireylere yönelik olarak bazı özel düzenlemelere gidilmiştir. Bu kapsamda yetersizliğe sahip öğrencilerin yerleştirileceği sınıfta öğrenci sayısının azaltılmasına, kurumda öğrencilerin yetersizlik durumlarına göre gerekli fiziksel düzenlemelerin yapılmasına ve aynı sınıfta iki ayrı engel grubundan öğrenci bulunmaması özen gösterilmesi öngörülmüştür. **“2003 Tarih 4857 Sayılı İş Kanunu”**nun 30. Maddesinde yer alan *“İşverenler elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde, her yılın Ocak ayı başından itibaren yürürlüğe girecek şekilde Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranlarda engelli ve eski hükümlüleri beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler”* ifadesine istinaden; kamu işyerlerinde %4, özel işyerlerinde ise %3 oranında engelli personelin çalıştırılması zorunludur. Kota sistemi olarak da adlandırılan bu sistem ülkemizde yetersizliğe sahip bireylerin istihdam edilmesinde önemli rol oynamaktadır. **“2003 Tarih ve 4904 No’lu Türkiye**

İş Kurumu Kanunu”nun 9. Maddesinde Türkiye İş Kurumu’na (İŞKUR) bağlı istihdam dairesi başkanlığının görevleri arasında; meslek edindirme, mesleki kurslar düzenleme, mesleki eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerini yürütme, istihdamdaki iş gücüne hizmet içi eğitim sağlama gibi yükümlülüklerine vurgu yapılmıştır. **2014 Tarihli Aktif İş Gücü Hizmetleri Yönetmeliği**, İŞKUR tarafından açılan mesleki eğitim kursları, işbaşı eğitim programları ve girişimcilik eğitim programları hakkındaki usul ve esasların oluşturulması için yayınlanmıştır. 33. ve 45. Maddesinde iş başı eğitim programlarına ve yetersizliğe sahip bireylerin bu programlardan yararlanmalarına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. **“2005 Tarih 5378 Sayılı Özürlüler Kanunu**”nun 12. Maddesinde ilgili bakanlık birimleri tarafından yetersizliğe sahip bireyler için iş ve meslek analizlerinin yapılması ve mesleki eğitim ve rehabilitasyon süreçlerinin desteklenmesine yönelik düzenlemeye değinilmektedir. **“2006 Tarih ve 26184 Sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”** yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimlerine yönelik olarak daha detaylı düzenlemeler getirmiştir. Yönetmeliğin 5. Maddesi yetersizliğe sahip bireylere yönelik olarak bu bireylerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleklere yönlendirilmesinin hedeflendiği belirtilmektedir. Yönetmeliğin 38. Maddesinde işitme ve ortopedik yetersizliğe sahip öğrenciler için açılacak meslek liselerini ele almaktadır. Yönetmeliğin 45. Maddesinde ise açılacak olan mesleki eğitim merkezlerine yönelik düzenlemelere değinilmektedir. Aynı yönetmeliğin 46. Maddesinde ise yetersizliğe sahip bireylerin iş eğitimlerine ve mesleki eğitimlerine yönelik olarak açılacak özel eğitim iş uygulama merkezleri hakkındaki esasları belirtmektedir. Yönetmeliğin 61. Maddesi ise, işe yerleştirilen öğrencilere yönelik olarak işyeri koordinatör öğretmenlerinin görev ve yetkilerinin sınırları çizilmiştir. **“2006 Tarih ve 26156 Sayılı Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Yönetmelik”** yetersizliğe sahip bireylerin yetenekleri doğrultusunda istihdam edilebilmelerini mümkün kılarak, ekonomik ve sosyal refahlarının sağlanması hedefiyle kurulacak olan özel mesleki rehabilitasyon merkezlerine ilişkin usul ve esasların düzenlenmesini amaçlamaktadır. Yönetmeliğin 9. Maddesinde, rehabilitasyon merkezlerinin mesleki eğitim bölümüne ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. **“2006 Tarih ve 26261 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği”** nin 8. Maddesi Büyük şehir belediyelerini yetersizliğe sahip bireylerin çalışma yaşamına katılımlarına yönelik olarak gerekli mesleki eğitim süreçlerinin yürütülmesi konusunda sorumlu tutmaktadır. Ayrıca yönetmeliğin 10.

Maddesi, büyük şehir belediyelerini yetersizliğe sahip bireylerin iş, işlem ve uğraşları ile ilgili programların hazırlanması ile de yükümlü tutmuştur. Büyük şehir belediyeleri, kendilerine bağlı merkez ve ilçe belediyelerle birlikte her ilde ayrı ayrı engellilere yönelik kurslar düzenlemektedirler. “**2009 Tarih ve 15137 Sayılı Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme**”nin 27. Maddesinde taraf devletleri, yetersizliğe sahip bireylere yönelik olarak mesleki eğitim, mesleki rehabilitasyon ve istihdam sağlanması konusunda diğer bireyler ile eşit koşulların sağlanması konusunda sorumlu tutmuştur.

İzleyen başlık altında ülkemizde yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimine yönelik yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.5. Yetersizliğe Sahip Bireylerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamına Yönelik Ulusal Araştırmalar

Ülkemizde yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimi ve istihdamına yönelik 78 araştırmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmalar içerik yönünden dokuz farklı tema altında derlenmiştir. Bu temalar şu şekilde sıralanmaktadır: a) istihdam politikaları ve yöntemlerini inceleyen araştırmalar, b) istihdama ilişkin durum tespiti, c) istihdamda yer alan yetersizliği olan bireylere ilişkin araştırmalar, ç) iş ve meslek becerilerinin öğretimi ile ilgili araştırmalar, d) işe geçiş süreci ile ilgili araştırmalar, e) işverenlere ilişkin tespitler, f) mesleki eğitim ve istihdama ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri, g) mevzuata ilişkin değerlendirmeler, h) Mesleki eğitim ve istihdamda iyi örnekler. Söz konusu tüm araştırmaların içeriğine, ilerleyen başlıklar altında özetle değinilmiştir.

Ülkemizde **istihdam politikaları ve yöntemlerini** inceleyen dokuz araştırma yapılmıştır. Seyyar (2000) araştırmasında uluslar arası boyutu ile engelli kota sistemini incelemiştir. Bulgularda son iki yılda kota sistemindeki cezai yaptırımın işlevsel sonuçlar doğurduğuna vurgu yapmıştır. Seyyar (2001), bir diğer araştırmasında Almanya’da mesleki eğitim ve istihdam kurumu olarak engelliler çalışma atölyesini ele almıştır. Ülkemizde korumalı işyerlerinin henüz istenen boyutta işlerliğinin olmadığı, fakat Almanya’daki çalışma atölyelerine benzer sistemin kurulması halinde orta ve ağır düzeyde yetersizliği olan bireylerin istihdam edilmelerinin mümkün olabileceği belirtilmiştir. Aktaş, Gergin, Kuz, Mutluoğlu, Uğurlu ve Yılmaz (2004), yürüttükleri araştırmada Türkiye’deki, 13 korumalı iş

yerini ele almışlardır. Korumalı işyerleri ile ilgili en önemli sorunun pazar bulma olanaklarındaki sınırlılık olduğu belirlenmiştir. Meşhur (2004) ise, ülkemizde uygulanan mevcut istihdam politikalarını tek tek ele alarak değerlendirmiştir. Belirlenen sorunlar arasında kota sisteminin işlerliğinin olmadığı, engellilerin mesleki eğitim düzeylerinin düşük olduğu, engelli istihdamı konusundaki denetim eksikliği ve yasal düzenlemelerle ilgili sorunların varlığından bahsedilmiştir. Meşhur (2006) diğer çalışmasında istihdam yöntemlerinden tele-çalışma (evde çalışma) yöntemini ele almıştır. Engellilerin çalışma yaşamına aktif katılımını artıracak bir model önerisi geliştirmiş ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin kent planlama açısından sonuçlarını incelemiştir. Orhan (2011), Türkiye’de engelli dostu istihdam politikalarını ele almıştır. Ülkemizde kota sisteminin yeniden düzenlenmesine gereksinim olduğu ve engellilerle ilgili toplumsal bilincin oluşturulması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca ağır derecede yetersizliği olan engellilere yönelik korumalı ve evde istihdam yöntemlerinin geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Öz ve Orhan (2012), yürüttükleri araştırmada ülkemizdeki aktif istihdam politikalarının güçlü ve zayıf yönleri ortaya koymuş ve uygulanabilirliklerini tartışmıştır. Sonuç olarak her yöntemin bazı avantajları ve dezavantajları olduğu tespit edilmiş, hangi yöntem tercih edilirse edilsin, önemli olanın engelli istihdamının önündeki engellerin çeşitli şekillerde kaldırılması olduğu belirtilmiştir. Genç ve Çat (2013), çalışmasında yetersizliği olan bireylere yönelik istihdam politikaları, istihdamın sağladığı sosyal güvenlik imkanları, korumalı işyerlerinin sosyal dışlanma veya içerme üzerindeki etkileri, mesleki rehabilitasyonun yetersizliğe sahip bireyler için önemi konularında tartışmıştır. Çavuş ve Tekin (2015) ülkemizdeki korumalı işyeri sistemini ele almıştır. 2014 yılında yürürlüğe giren “Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik” de yer alan düzenlemeler ve İŞKUR’un girişimleri ile korumalı işyerlerinin işlerliğinin artmasının beklendiği ifade edilmektedir.

Ülkemizde **istihdama ilişkin durum tespiti** yapan 10 araştırmaya ulaşılmıştır. Mutluoğlu (2004) ülkemizde yetersizliğe sahip bireylerin çıraklık eğitimi sisteminden yararlanmaları konusunda meslek odaları, mesleki eğitim merkezleri, ve sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinin görüş ve önerilerini ele almıştır. Engellilerin çıraklık eğitimlerinde tarafları oluşturan her üç grubun da engellilerin çıraklık eğitimlerine yönelik benimsedikleri herhangi bir politikaları olmadığı, bu konuda birbirleri ile işbirliği içerisinde olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Buna olarak engellilere yönelik hizmetler, politikalar ve yasal düzenlemeler hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Oğuz (2004) ise çalışmasında Türkiye'deki yetersizliğe sahip bireylerin çalışma yaşamındaki yerlerine ilişkin durumu yasal dayanaklar çerçevesinde tartışmıştır. Seyyar (2005) iş dünyası ve istihdam açısından Sakarya ilindeki yetersizliğe sahip bireyleri ele almıştır. Sonuç olarak, mesleki eğitim faaliyetleri kapsamında üretilen ürünlerin piyasaya dönük olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca zihinsel yetersizliği olan bireylerin işe yönlendirilirken karmaşık olmayan rutin, sürekli tekrarlanarak yapılan ve kendi başına sorun çözüme, karar verme ve inisiyatif kullanmayı gerektirmeyen işlere yönlendirilmeleri önerilmiştir. Grundvig-2 (2007) projesi ile engelli bireylerin işgücü piyasasına katılım sistemleri ele alınmıştır. Engellilerin mesleki eğitimi ve rehabilitasyonu ile ilgili olarak karar mekanizmaları, uygulayıcılar/okullar ve iş piyasası arasındaki koordinasyonun yetersiz düzeyde olduğu vurgulanmıştır. İşverenlerin %53'ü engellilerin etkin çalışmadığını %11,3'ü kapasitelerinin yetersiz olduğunu ve %8,5'i ise işyerlerinde yapılan işin onlara uygun olmadığını düşündükleri belirlenmiştir. Özbey ve Diken (2010), alanyazın taramasında zihinsel yetersizliği olan bireylerin mesleki eğitim ve istihdamlarına yönelik ülkemizdeki araştırmaları gözden geçirmişlerdir. 1990 - 2010 yılları arasında ülkemizde zihinsel yetersizliği olan bireylerin iş ve meslek eğitimi ve istihdamlarına yönelik yürütülen 25 araştırma dört kategoride incelenmiştir. Bu kategoriler; "zihinsel yetersizliği olan bireylere iş öncesi beceriler ile iş ve meslek becerilerinin öğretimi", "zihinsel yetersizliği olan bireylerin mesleğe hazırlanmaları", "zihinsel yetersizliği olan bireylerin iş/mesleğe geçiş süreci", "zihinsel yetersizliği olan bireylerin istihdam durumu" kategorileri olarak sıralanmaktadır. Çınarlı (2010) ülkemizde ve bazı Avrupa Birliği ülkelerinde yetersizliğe sahip bireylerin istihdamı ile ilgili düzenlemeleri karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Boyraz'ın (2010) araştırmasında çalışma hayatında yetersizliğe sahip bireylerin durumu analiz edilmiştir. Sonuçlar, engellilere düşük ücret verildiğini ortaya koymaktadır. Bu bireylerin işyerlerinde kademe almaları ve kariyerlerini geliştirmeleri engellendiği ve işyerlerinde dışlanma, taciz ve mobbing ile karşı karşıya kaldıkları belirtilmektedir. Çarkçı (2011), yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitim ve istihdamlarına ilişkin ülkemizde var olan durumu analiz etmiştir. Ülkemizde engelli kadınların toplumun diğer bireylerine göre istihdamda çok geri planda kaldığı belirlenmiştir. Ayrıca tüm engel grupları iş dünyasında önyargı ile karşılandığı belirtilmiş ve işverenler

tarafından engelliler için evde çalışma sisteminin önerildiği görülmüştür. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011) yetersizliğe sahip bireylere yönelik ülke geneli iş gücü piyasası araştırması gerçekleştirmiştir. Orhan (2013) ülkemizdeki engelli dostu istihdam politikalarını analiz etmiş ve buna yönelik öneriler geliştirmiştir. Sonuç olarak engellilerin istihdamı konusunda sendikalara ve sivil toplum kuruluşlarına düşen görevlerin işlevsel olarak yerine getirilmesi önerisi vurgulanmıştır.

Ülkemizde **istihdamda yer alan yetersizliği olan bireylere ilişkin** sekiz araştırma yapılmıştır. Oğuztürk (2005), çalışan engellilerin çalışma ortam ve materyallerinin engellilerin ihtiyaçlarına uygun ergonomik tasarımının yapılma durumlarını incelemiştir. Ancak bulgular çalışma ortam ve materyallerine ilişkin ergonomik tasarımın engelli ihtiyaçlarına uygun olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Çetin (2005), işitme engelli ve normal işiten bireylerde meslek tercihi farklılıklarını araştırmıştır. Kaynaştırma ortamında eğitim alan işitme engellilerin normal işitenler ile benzer mesleki tercihlere yöneldikleri bulgusuna ulaşmıştır. Erdiken (2007), işitme engelli mezunların istihdam durumları ve iş durumlarını ele almıştır. Araştırmaya katılan 114 mezunun %70'inin meslek eğitimi aldığı yüksek öğretim programı ile ilgili bir işte çalıştığı belirlenmiştir. Baran (2009), büro hizmetlerinde görevli engelli personelin memnuniyet ve beklenti düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bulgular, büro hizmetlerinde görevli engelli personelin iş tatmin faktörlerine yönelik memnuniyet düzeyleri ile beklenti düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Tokoğlu (2010) Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) bünyesinde çalışan ortopedik yetersizliğe sahip çalışanlar ile normal çalışanların iş tatmini alt boyutları açısından farklılaşma olup olmadığını incelemiştir. Bedensel engellilerin iş tatmin düzeyleri değerlendirilmiş ve dokuz alt boyuttan ikisinde; “yan ödemeler” ve “performans bağlı ödüller” alt boyutlarında bedensel engellilerin bedensel engelli olmayanlardan daha düşük puan sahip olduğu belirlenmiştir. Talaşlıoğlu (2011), çalışan yetersizliğe sahip bireylerin sahip olduğu denetim odağının, iş hayatında yaşadıkları stres ve anksiyete düzeyini nasıl etkilediğini incelemiştir. Bulgular, içten denetimli engelli çalışanların iş yerindeki anksiyete ve stres ile başa çıkma düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Yiğit (2011) görme yetersizliğine sahip bireylerin işyeri deneyimlerini ve işi öğrenme stratejilerini araştırmıştır. Bulgular işyerinde “kendiliğinden öğrenme” deneyimlerinin sık kullanılan öğrenme stratejisi olduğunu ortaya koymuştur.

Katılımcıların işyerinde kendi başlarına ya da diğer insanlardan öğrendikleri belirlenmiştir. Öğrenme kaynaklarının ise iş arkadaşları, yöneticiler, internet ve diğer görme engelli bireyler olduğu belirlenmiştir. Can, Cavlak, Bahçeli ve Çelebi (2012), yetersizliğe sahip bireylerin eğitim, yaşam kalitesi ve mesleki profillerini araştırmıştır. Engellilerin %49,1'inin mesleki eğitim almış olmalarına rağmen, sadece %23,3'ünün çalıştığı saptanmıştır. %51,9'unun ise mesleki eğitim almadığı tespit edilmiştir. Ayrıca ülkemizde işsizliğin engelliler için yaşam kalitesini azaltan önemli bir etken olduğu öne sürülmüştür.

Ülkemizde **iş ve meslek becerilerinin öğretimi ile ilgili** 10 araştırmaya ulaşılmıştır. Eratay ve Güler-Özkan (2004), zihinsel yetersizliği olan bireylere goblen iğne kanaviçe işleme becerisinin öğretimini hedeflemişlerdir. Fiziksel yardım ve sözel ipucu ile sunulan bireyselleştirilmiş öğretim materyali etkili bulunmuş ve denekler hedef beceriyi bağımsız olarak gerçekleştirmişlerdir. Özbey (2005), zihinsel yetersizliği olan üç öğrenciye ahşap ve kumaş boyama becerilerinin öğretimini hedeflemiştir. Eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemi etkili bulunmuş ve denekler becerileri edinmişlerdir. Ayrıca becerilerin kalıcılığı da sağlanmıştır. Köse (2005), özel eğitim merkezlerinde uygulanan seramik eğitiminin yetersizliğe sahip bireylere zihinsel ve fiziksel katkılarını araştırmıştır. Bu eğitimin sonunda öğrencilerde olumlu davranış değişikliği olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin kendilerini daha iyi hissettikleri ve daha iyi ifade ettikleri belirtilmiştir. Demirezen (2006), zihinsel yetersizliği olan öğrencilere seramik döküm çamuru hazırlama becerisini öğretmeyi hedeflemiştir. Model olma ve sözel ipucuyla sunulan bireyselleştirilmiş öğretim materyali etkili bulunmuştur. Salderay (2008), görsel sanatlar dersinin yetersizliğe sahip öğrencilerin beceri, davranış ve meslek edinmelerine katkısını araştırmıştır. Resim öğretmenleri, özel eğitim öğretmenlerine kıyasla; görsel sanatlar eğitimi dersinin öğrencilerin; iletişim, çalışma ve sosyal yaşam becerileri ile iş ve mesleki hazırlık alanındaki eğitimlerine daha fazla katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Aslan ve Eratay (2009) zihinsel yetersizliği olan bireylere kumaş üzerine çizilen desene pul işleme becerisinin öğretimini hedeflemişlerdir. Eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemi etkili bulunmuş ve öğrenciler hedef davranışı edinmişlerdir. Aslan (2009) araştırmasında zihinsel yetersizliği olan bireylere çim biçme makinesiyle çim biçme becerisinin öğretimini hedeflemiştir. Bu çalışmanın bulgularında da eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemi etkili bulunmuştur. Değirmenci (2010)

çalışmasında zihinsel yetersizliği olan bireylere otel kat hizmetleri becerilerinin öğretimini hedeflemiştir. Video ile model olma yöntemi etkili bulunmuş ve denekler hedef davranışları kazanmışlardır. Leblebici (2011), zihinsel yetersizliği olan bireylere galoş yapma becerisinin öğretimini hedeflemiştir. Eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemi etkili bulunmuş ve denekler hedef davranışı edinmişlerdir. Hedef davranışta kalıcılık sağlanmıştır. Çankaya (2011) zihinsel yetersizliği olan bireylere haroşa örgü örme becerisinin öğretimini hedeflemiştir. Eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemi etkili bulunmuş ve denekler hedef davranışı edinmişlerdir. Ayrıca hedef davranışta kalıcılık sağlanmıştır.

Ülkemizde **işe geçiş süreci ile ilgili** yedi araştırma yapılmıştır. Gürsel ve Ergenekon (2000), çalışmalarında yetersizliğe sahip bireyler için bireyselleştirilmiş geçiş planlarının geliştirilmesinde; öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin belirlenmesine, geçiş planlarının hazırlanmasına, işyerlerinin seçimi ve iş ortamlarının analizine, işe yerleştirmeye, destek hizmetlerin sunulmasına ve etkinliklerin izlenmesine ilişkin açıklamaları kapsayan bir derleme çalışması yapmışlardır. Aras (2006), araştırmasında, ortopedik yetersizliğe sahip bireylerin bilgisayar yardımı ile mesleki branşlara yönlendirmiştir. DELPHI isimli bu program tüm engel gruplarının mesleğe yönlendirilmesi için kullanılması önerilmiştir. Gürsel, Ergenekon ve Batu (2007), yürüttükleri çalışmada, gelişimsel yetersizliğe sahip bireylere, okuldan işe geçiş sürecinde iş ve meslek becerilerinin edindirilmesine ilişkin öğretmen ve yöneticilerin görüşlerini ve önerilerini belirlemişlerdir. Katılımcıların görev yaptığı okulda işe yerleştirme öncesindeki ve sonrasındaki sürecin iyi işlemediği, okulun bulunduğu ilde iş gücü piyasa ve istihdam analizlerinin yapılmadığı, öğrencilerin işe yönlendirilmesinde ve izlenmesinde okullara, MEB'e ve işyerlerine ilişkin bazı sorunların olduğu ortaya konulmuştur. Karahan (2007), okuldan toplumsal yasama geçişte sahip olmaları gereken bağımsız yaşam becerilerinin edinilmesine ilişkin işitme engelli çocukların anne-babalarının ve öğretmenlerinin görüşlerini almışlardır. Araştırma sonucunda bağımsız yaşam becerilerine yönelik öneriler geliştirilmiştir. Öneriler arasında en yaygın olanı, katılımcıların okullarında özel eğitim öğretmeni çalıştırılması olmuştur. Aile eğitimi ve iş eğitimine yönelik daha sistematik programların uygulanması da öneriler arasında yer almıştır. Başar (2010) iş okulundan mezun yetersizliğe sahip bireylerin okuldan işe geçiş sürecinde sahip olmaları gereken becerileri anne-baba

görüşlerine göre belirlemişlerdir. Sonuçlar, yetersizliği olan bireylerin akademik alanda yetersiz olduklarını, okul sonrası sosyal faaliyetlere katılmadıklarını ve normal gelişim gösteren akranları ile iletişim kurmakta zorlandıklarını göstermektedir. Ayrıca bağımsız yaşam becerilerinde desteğe ihtiyaç duyduklarını ve belirli bir iş becerisine sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır. Gündoğdu (2010) öğretmen ve okul yöneticilerinin, zihinsel yetersizliği olan bireylerin işe yerleştirilmelerine ilişkin görüşlerini ve önerilerini belirlemişlerdir. Kaya, Girgin ve Uzuner (2013), araştırmalarında mesleki eğitim programı öğeleri dikkate alınarak, işitme yetersizliğine sahip bireyler için hazırlanacak mesleki eğitim programlarına yönelik öneriler geliştirmişlerdir. Bulgularda mesleki eğitimde okuma yazma öğretiminin önemine ve Dengeli Okuma Yazma Öğretimi ile yapılan uygulamaların işitme engellilerin okuma-yazma ihtiyaçlarına yanıt verdiği ve mesleki eğitim programının ilkeleriyle de uyumlu olduğu görülmüştür.

Ülkemizde **işverenlere ilişkin tespitleri** içeren dokuz araştırmaya ulaşılmıştır. Akardere (2005), araştırmasında işverenlerin engelli çalışanlara yönelik duygu, düşünce ve davranışlarını belirlemiştir. Erkek işverenler daha olumlu tutum sergilediği ve 51 yaş üstü işverenlerin genç işverenlere göre daha olumlu tutum sergiledikleri belirlenmiştir. En olumlu tutum ilkokul mezunu işverenlerde bulunmuş, eğitim düzeyi arttıkça tutumun olumsuzla dönüştüğü belirlenmiştir. Engelli yakını bulunan işverenlerin tutumu engelli yakını bulunmayanlara oranla anlamlı düzeyde farkla olumlu bulunmuştur. Ergün (2005), yetersizliğe sahip bireylerin çalışma hayatına katılımlarına ilişkin işverenlere rehber olacak nitelikte bir derleme çalışması gerçekleştirmiştir. Hasırcıoğlu (2006), işverenlerin yetersizliğe sahip bireylerin istihdamlarına ilişkin yaklaşımlarını incelemiştir. İşverenlerin engelli işgücü istihdamına sıcak yaklaşmadıkları; engelli işgücünü hukuki bir zorunluluk olarak gördükleri tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak işverenler tarafından engelli işgücünün mesleki eğitim yönünden yetersiz olması gösterilmiştir. Baran ve Cavkaytar (2007), işverenlerin zihinsel yetersizliği olan bireylerin istihdamlarına ilişkin görüş ve önerilerini belirlemişlerdir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin istihdamları için işverenlerin; sorumluluk, teknoloji, uyum, ekip çalışması, iletişim ve akademik becerilerin göz önünde bulundurdıklarına ilişkin görüş belirtmişlerdir. Ayrıca bireylerin istihdam olanaklarının artırılması konusunda bireylere sunulan eğitim hizmetlerinde hangi noktalar üzerinde ağırlıklı durulması gerektiği işveren

görüşleri doğrultusunda ortaya konmuştur. Özdemir (2008), çalışmasında yetersizliğe sahip bireylere meslek edindirme ve istihdam politikalarına ilişkin İŞKUR, Halk Eğitim Merkezi, İş Okulu yöneticilerinin görüşlerini, engelli personel çalıştıran işveren görüşlerini ve yetersizliğe sahip bireylerin ebeveynlerinin görüşlerini belirlemiştir. Sonuç olarak hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylere mesleki eğitim hizmetlerinin yeterli düzeyde sağlanamadığı, var olan mesleki eğitim programlarının zihinsel yetersizliği olan bireylerin mesleki eğitim ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayamadığı, zihinsel yetersizliği olan bireylere özel bir istihdam programının var olmadığı ve var olan istihdam haklarından yetersizliği olan bireylerin yararlanamadıkları belirlenmiştir. Köksal (2010), işveren açısından yetersizliğe sahip bireylerin istihdamı sırasında karşılaşılan sorunlar belirlenmiş ve bunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir. Yetersizliği olan bireylerin eğitimlerini aldıkları mesleklerde etkin çalışabilecekleri alanlarda istihdam edilmeleri önerilmiştir. Engelli işgücü çalıştıran işverenlerin uygun teşviklerle desteklenmeleri önerilmiştir. Eratay ve Çetin (2013), işverenlerin yetersizliğe sahip çalışanlara yönelik tutumlarını incelemiştir. İşverenlerin engelli çalışanlarına yönelik tutumları orta düzeyde bulunmuş; bu tutumların işverenlerin engelli yakını olma durumuna göre farklılaşırken; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalıştığı sektör, çalışma süresi ve engelli olma durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür. İşverenlerin tutumlarının değişmesi için kariyer danışmanları ve iş koçlarından destek alınması önerilmiştir. Güneş ve Akçamete (2014), işverenlerin yetersizliğe sahip bireylerin istihdamlarına ilişkin görüş ve önerilerini belirlemiştir. İşverenler, yetersizliği olan bireylerin istihdam edilmelerinde; sorumluluk alma, teknolojiyi kullanma, uyumlu olma, ekip ile çalışma, iletişim kurma, akademik, güvenlik ve iş becerilerine sahip olmalarının önemini ifade etmişlerdir. Buna ek olarak, yetersizliği olan bireylerin iş ve işyeri deneyimlerinin artırılmasının ve işe yönelik hazırlanmalarının gereğini vurgulamışlardır. Yetersizliği olan bireylerin okul döneminde mesleki eğitimlerinin bir kısmını işyerlerinde uygulamalı almaları ve iş tanımlarının yapıp bu bireylerin iş tanımlarına yönelik mesleki eğitimden geçirilmeleri önemli görülmektedir. Aracı ve Koçak (2014), yürüttükleri çalışmada, beş yıldızlı otel işletmeleri insan kaynakları yöneticilerinin, yetersizliğe sahip bireylerin istihdamı ile ilgili görüş, algı ve deneyimlerini incelemiştir. Sonuçlara göre, insan kaynakları yöneticilerinin özel gereksinimli birey algılamalarının süregelen hastalıklardan daha çok, engelli bireyler ile ilişkili olduğu görülmüştür. İnsan kaynakları yöneticileri, bu

bireylerin turizmde istihdam edebileceğini düşünmektedirler fakat özel gereksinimli bireylerin turizmde istihdamında, pozitif ayrımcılık yapılmaması gerektiğini savunmuşlardır.

Ülkemizde **mesleki eğitim ve istihdama ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri** hakkında 12 araştırma yapılmıştır. Ören (2004) gerçekleştirdiği çalışmada sosyal devlet özelliği taşıyan ülkelerdeki zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik istihdam politikaları ve uygulamaları, ülkemizdeki politika ve uygulamalar ile karşılaştırılmış ve sunulan hizmetlerle ilgili eksikliklerin giderilmesi için gerekli tedbirlere yönelik öneriler sunmuştur. Yılmaz (2004) ise araştırmasında yetersizliğe sahip bireylerin çalışma hayatında karşılaştıkları sorunları ve bu sorunları etkileyen etmenleri belirlemiştir. Bulgular, çalışan engellilerin düşük ücretli işlerde ve az vasıf gerektiren basit işlerde çalıştıklarını ortaya koymuştur. Cihaz veya yardımcı araç kullanmak durumunda olan engellilerin çalışma hayatında yer alma oranının düşük olduğu belirlenmiştir. Engellilerin çalışma yaşamlarına yönelik politikaların ve düzenlemelerin olmadığı ortaya konulmuştur. Baybora (2006), çalışmasında iş yaşamında yetersizliğe sahip bireylere yönelik ayrımcılık konusunu ele almıştır. Sonuç olarak, ülkemizde engellilerin istihdamını artırmak için kota dışındaki yöntemlerden de yararlanılması gereği vurgulanmıştır. Ayrıca işyerlerinde ayrımcı davranışlara karşı hukuki yaptırımı olan düzenlemelere gidilmesi önerilmiştir. Kayacı (2007), ülkemizde yetersizliğe sahip bireyler için verimli bir istihdam politikası oluşturulması adına sorunları ve çözüm önerilerini ele almıştır. Bu kapsamda İş Kanununun yeniden gözden geçirilmesi, engelli istihdamı konusunda işverenler için teşviklerin genişletilmesi ve İŞKUR'un kurumsal yapısının güçlendirilmesi önerilmiştir. Kuzgun (2009) Türkiye'de yetersizliğe sahip bireylerin ücretli işgücüne doğrudan katılımını belirleyen değişkenleri ortaya koymuş ve bu konuda çözüm önerileri geliştirmiştir. Sonuç olarak, yükümlülük esasına dayalı kota esasının terk edilerek, gönüllülük esasına geçilmesine vurgu yapılmıştır. Ayrıca kayıt dışı istihdamın artışı, kota uygulamasının etkinliğini azalttığı belirtilmektedir. Dolayısıyla kota uygulamasının yanında özel istihdam bürolarına da yetki verilmemesi önemli görülmektedir. Toplu (2009), çalışmasında sosyal dışlanma perspektifinde yetersizliğe sahip bireylerin istihdamı ele alınmıştır. Yetersizliği olan bireylerin sosyal dışlanmasının önlenmesinde çözüm olarak bu bireylerin çalışma hayatına dahil edilmesi vurgulanmıştır. Çalışma hayatına dahil edilebilmeleri, işe

yerleştirilmeden önce başlayan ve işe yerleştirilme aşamasında süren, işe yerleştirildikten sonra da devam eden bir koruma süreciyle gerçekleşebileceği belirtilmiştir. Seyyar (2009) engelli dostu aktif istihdam politikalarını ele almış ve öneriler geliştirmiştir. Engelli işgücüne yönelik aktif istihdam politikalarının güçlendirilmesi önerilmiştir. Buna ek olarak, ağır düzeyde yetersizliği olan bireyler için korumalı işyerlerinin sayısının artırılması ve desteklenmesi önerilmiştir. Aydınonat (2012) çalışmasında yetersizliğe sahip bireylerin istihdamını artırmanın yollarını ele almıştır. Ülkemizin engelli istihdamı ile ilgili özendirme ve kolaylaştırma politikaları uygulamaya başlamasının önemine vurgu yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı (2013) MESGEP (Mesleki Becerilerin Geliştirilmesi Projesi) kapsamında dezavantajlı bireylerin eğitim ihtiyaçları analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, hedef gruplara ve bölgelere göre farklılıklar göstermekle beraber, dezavantajlı bireylerin iş gücü piyasasına dahil olma eğilimlerinin düşüklüğüne işaret etmektedir. Çalışmak isteyenlerin ise ağırlıklı olarak mevcut becerileriyle yapabilecekleri düşük nitelikli iş aradıkları, mesleki eğitim alarak becerilerini geliştirmek isteyenlerin sayısının azlığı da araştırmanın bulguları arasındadır. Alvar (2014), yetersizliğe sahip bireylerin çalışma hayatlarını sosyolojik açıdan ele almış ve istihdama yönelik sorunları belirlemiştir. İstihdam edilmek için çoğunlukla yetersizlik düzeyi düşük bireylerin tercih edildiği, çoğunlukla ortopedik yetersizliği olanların tercih edilip, zihinsel yetersizliği olanların tercih edilmediği belirlenmiştir. Erkek engellilerin kadınlara göre daha çok istihdam edildiği de bulgular arasında yer almaktadır. En çarpıcı bulgu ise çalışan engellilerin çalışma yöntemi olarak, taşeronlaşmanın getirdiği şirket elemanı kadrosuyla ve asgari ücretle istihdam edildikleri belirlenmiştir. Tören (2014) kamuda çalışan yetersizliğe sahip kadınların problemlerini ele almıştır. Çalışmanın sonucunda kadınların işe girişte ve iş hayatında yaşadıkları problemler belirlenmiş ve tartışılmıştır.

Ülkemizde **mevzuata ilişkin değerlendirmeler:** mesleki eğitim ve istihdam mevzuatına ilişkin değerlendirmeleri içeren beş araştırma gerçekleştirilmiştir. Uşan (2003) “Mesleki Eğitim ve İstihdam, Devlet Personel Rejimi ve İş Mevzuatı”nı eleştirel bir analiz ile irdelemiştir. Uşan (2004) diğer bir makalesinde “4857 sayılı İş Kanunu” ve buna dayalı düzenlemelerin getirdiği hükümlerin eleştirel açıdan değerlendirmesini yapmıştır. Manav (2006), çalışmasında işverenin engelli, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma zorunluluğunu içeren “4857 sayılı İş

Kanunu”nun 30. Maddesi hakkında eleştirel bir analiz ile değerlendirmeler yapmıştır. Özgökçeler ve Alper (2010), “Özürülüler Kanunu”nun sosyal model açısından değerlendirilmesini yapmışlardır. Kanunun mesleki eğitim ve istihdama ilişkin maddeleri eleştirel olarak ele alınmıştır. Şakar (2014) korumalı işyerlerine sağlanan vergi teşvikini ele almıştır. Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununda korumalı işyeri indirimini irdelemiştir.

Ülkemizde **mesleki eğitim ve istihdamda iyi örnekler** arasında yer alabilecek sekiz çalışmaya ulaşılmıştır. İŞKUR tarafından 2007-2009 yılları arasında “Engelliler İçin Gelişmiş Bir İstihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi” gerçekleştirilmiştir. Eğitim verilen beş iş koçu, 16 eğitici ve yetişmiş 50 personel ile İŞKUR, proje edinimlerinin yaygınlaştırılmasını amaçlamıştır. Bu kapsamda pilot il olan İzmir’de 100 engelli bireyin istihdamı sağlanmıştır. Aytaç (2010) yürütmüş olduğu projede Yıldırım Belediyesi tarafından yetersizliğe sahip bireylerin sosyal aktivitelerini, eğitimlerini, rehabilitasyonlarını ve istihdamlarını destekleyen bir Sosyal Yaşam Merkezi açılmıştır. Özellikle bakacak kimsesi olmayan engellilerin tüm gereksinimlerini sağlayacak, devlet güvencesi ile sivil toplum örgütleri ve özel sektörün birlikte yapılındıracağı bir işleyişe sahip merkez niteliğindedir. Ülkemizin hemen her bölgesinde yaygınlaştırılması önerilmiştir. Gökbay, Erden ve Özdemir (2011) yürüttükleri “Engelsiz Eğitim” isimli proje, vakıf üniversitesi, istihdam kurumu ve sivil toplum kuruluşu işbirliğiyle uygulanmıştır. “Engelsiz Eğitim” sertifika programı çerçevesi oluşturulmuş ve eğitimler planlandığı gibi gerçekleşmiştir. Engelsiz Eğitim” sertifika programı; engelli istihdamı ve eğitiminin anahtar unsurlarını oluşturan; engelli, işveren, istihdam konusunda yetkili devlet kurumu, iş uzmanları, eğitim uzmanları ve hukukçuların birlikteliğiyle hayata geçmiş olması nedeniyle dünyadaki entegre (bütünleşik) politikaları destekler nitelikte bir örnek çalışmadır. Kocaalan ve Yürekli (2013) Down sendromlu bireylerin sosyal ortama katılmaları, ruhsal olarak kendilerini iyi hissetmeleri, maddi kazanç elde etmeleri amacıyla geliştirilen projede Denizli Belediyesi ve Pamukkale Üniversitesi tarafından Down Sendromlu bireylerin çalışma hayatına kazandırmışlardır. Cavkaytar (2012), “Eskişehir'in Renkleri Gökkuşağında Buluşuyor: Zihin Yetersizliğine sahip Yetişkinlere Garsonluk Mesleği Eğitimi Projesi-Eskişehir Tepebaşı Belediyesi İŞKUR Meslek Kazandırma Kursu” başlıklı yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimine yönelik bir proje gerçekleştirmiştir. Diğer bir çalışmada

ise Cavkaytar ve diğeri (2014) “Yetişkin Engelli Bireylere Mesleki Eğitimde Bir Örnek: Hayatın Tatları Aşçı Çırağı Mesleki Eğitim Projesi” başlığı ile yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimine yönelik bir proje gerçekleştirmişlerdir. Cavkaytar ve diğeri (2014) “Yetişkin Engelli Bireylere Mesleki Eğitimde Bir Uygulama Örneği: Montaj İşçiliği Mesleki Eğitim Programı (MİMEP) Projesi” başlıklı yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimine yönelik bir proje daha gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın Aralık 2014 tarihinde başlattığı fakat henüz sonlandırılmamış olan “İşe Katıl Hayata Atıl” isimli projesi de önemli iş başı eğitim ve istihdamda önemli bir proje niteliğindedir. Türkiye’de ilk kez başlatılan destekli istihdam yönteminin bir modeli olan “İş Koçluğu” uygulaması bu proje ile hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. Proje kapsamında, mesleki eğitim almamış engelli bireylere, yetkinliklerine ve geliştirilebilir özelliklerine uygun mesleki beceriler iş koçları aracılığı ile iş başı eğitim kapsamında kazandırılması hedeflenmektedir. MESS (Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası) Eğitim Vakfı’nın koordinasyonunda, İŞKUR İstanbul İl Müdürlüğü’nün denetiminde, yürütülen “Eksik Değil Farklı” (2008) projesi kapsamında uygulanan eğitim programları ile, 40 engelli bireyin, ofis elemanı olarak istihdam edilebilmelerini sağlamıştır.

Ülkemiz alanyazınında gerçekleştirilen yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimi ve istihdamına yönelik bu araştırmalardan farklı olarak; uluslararası alanyazında da bu konuda çok sayıda araştırma yapılmıştır. Ancak ilerleyen başlık altında, yetersizliği olan bireylerin, sadece işyerlerinde desteklenmelerine yönelik uluslararası alan yazındaki araştırmalara değinilmiştir.

2.6. Yetersizliği Olan Bireylerin İşyerlerinde Desteklenmesine Yönelik Uluslararası Araştırmalar

Yetersizliği olan bireylerin “işyerlerinde” desteklenmesi yönelik uluslararası 28 araştırmaya ulaşılmıştır.

Whang, Fawcett ve Mathews (1984), yetersizliğe sahip bireylere iş ile ilgili sosyal becerilerin kazandırılmasını amaçlamışlardır. Bu kapsamda yapıcı eleştirme, iltifatı kabul etme, eleştiriyi kabul etme, yönergeyi kabul etme ve iltifat etme becerileri başarılı bir şekilde kazandırılmıştır.

Grossi, Kimball ve Heward (1994), gelişimsel yetersizliğe sahip iki restaurant çalışanın sosyal etkileşim davranışlarının artırılması için teyp kaydı kullanılarak müdahale programı uygulamıştır. Bunun için günlük rutinler içerisindeki sözlü konuşmalar, geri dönütler, emir ve istekler ses kaydı olarak kaydedilmiştir. Bu kayıtlardaki iletişim ve etkileşimler bu iki işçiye dinletilmiştir. Her iki işçinin de müdahale sonrasında etkileşim davranışlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gaylord-Ross, Park, Johnston, Lee ve Goetz (1995) işitme yetersizliğine sahip iki personelin sosyal becerilerini geliştirmek için bireysel öğretim müdahalesi yapmıştır. İş arkadaşları tarafından yapılan öğretim sonucunda her iki işitme yetersizliğe sahip personelin sosyal becerilerinde artış ve sosyal etkileşim davranışlarında gelişmeler gözlenmiştir.

Hood ve Jo (1996), çoklu yetersizliğe sahip bireylerin iş yerinde iş koçları tarafından desteklenmesine yönelik bir program uygulamışlardır. Bu program kapsamında iki iş koçuna yetersizliğe sahip iki çalışana iş becerilerini öğretebilmeleri için eğitim verilmiştir. İş koçları bu çoklu yetersizliğe sahip personele iş becerilerini öğretmek suretiyle iş yerinde desteklemiştir. Araştırma sonuçları, çoklu yetersizliğe sahip iki personelin iş yerinde istihdam edilme süreçlerinin başarılı bir şekilde sürdürülmesi ile sonuçlandığını göstermiştir.

Bang (1997) Michigan'da bir yüksek okulun son sınıfına devam eden yetersizliğe sahip bireylerin okuldaki işe geçişlerini destekleyen bir "okuldan işe geçiş mentorluk sistemi" geliştirmiştir. Öğrenci gelişimi, öğrenci merkezli planlama kurumlar arası işbirliği ve aile katılımı alanlarını destekleyen sistemde, yetersizliğe sahip bireyler için toplum temelli iş deneyimleri gerçekleştirilmektedir. Öğrenciler için bir kariyer planı yapılmış ve temel mesleki beceriler kazandırılmıştır. Program öğrencilerin istihdam edilebilirlik becerileri, sosyal beceriler ve kendini yönetme becerileri üzerinde önemli düzeyde etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yöneticilerin ve diğer normal çalışanların desteği ile iş koçu desteğinin önemine vurgu yapılmıştır.

Christian ve Poling (1997), kendini yönetme stratejilerinin gelişimsel yetersizliğe sahip bireylerin iş ortamındaki verimliliklerinin artmasına etkisini incelemiştir. Bir restoranda çalışan iki orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan bayan işçinin işyerinde verimliliklerinin artışı hedeflenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; kendini yönetme stratejilerinin bu iki bayan çalışana kazandırılması ile, işyeri verimliliklerinde artış gerçekleşmiştir.

Grossi, ve Heward (1998), bir restaurantda çalışan gelişimsel yetersizliğe sahip dört erkek işçinin iş verimliliğinin artırılmasını hedeflemişlerdir. İşyerinde verimliliğin artırılması için kendini izleme ve kendini değerlendirme davranışları öğretilmiştir. İşçilerden her biri kendini değerlendirme paket programındaki görevleri yapabilir düzeye ulaşmışlardır.

Rudrud, Mark, Buehner, & Morris'in (1999) yürüttüğü çalışmada; normal çalışma arkadaşlarının, yetersizliğe sahip bireyleri iş yerinde desteklemeleri ve işi öğretmelerini kapsayan bir doğal destek sisteminin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Proje sonucunda; 32 tane normal çalışma arkadaşı, 34 tane çoklu yetersizliğe sahip bireyi desteklemiş ve bu çoklu yetersizliğe sahip bireylerin tamamı işe yerleştirilmiştir. Proje toplum temelli mesleki istihdam konusunda normal çalışma arkadaşlarına uygulanan programın etkili olduğunu göstermiştir.

Brian, Suzanne ve Stanley (2000). İş koçlarının zeka düzeyleri 20 ile 74 IQ puanı arasında değişen zihinsel yetersizliğe sahip bireyler için istihdam edilme olasılığı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Bulgular iş koçu desteği alan zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin istihdam edilme oranlarının yüksek olduğunu ortaya koymadığı. Araştırma bulgularından hareketle iş koçu desteği engelli istihdamında önerilmektedir.

Tomlin ve Kathryn (2000), yürüttükleri araştırmada 21 yaşındaki öğrenme yetersizliği olan bir bireyin işe zamanında gelme ve işi zamanında bitirme davranışlarının geliştirilmesi hedeflenmiştir. Tek denekli yarı deneysel desenlenen bu çalışmada ayrıca kalıcılık da değerlendirilmiştir. Sonuçlar hedef becerilerde olumlu gelişmeler gözlemlendiğini göstermiştir.

Ferguson (2000), iş koçunun varlığının özel gereksinimli olan ve olmayan çalışanlar arasındaki etkileşimini etkiler mi? sorusundan hareketle bir araştırma gerçekleştirmiştir. İş koçunun varlığının özel gereksinimli çalışanların özel gereksinimi olmayan çalışanlarla etkileşime girmesini engellediğini gösteren çalışmaların sonuçlarından yola çıkarak yürüttüğü araştırmasında akran aracılı öğretim ile iş koçu destekli öğretimin yetersizliğe sahip bireylerin normal akranları ile etkileşimindeki etkisini incelemişlerdir. İki farklı grup ve iki müdahale şeklinde gerçekleştirilen uygulamada müdahaleler özel gereksinimli olan ve olmayan çalışanların birbiriyle etkileşim türlerindeki sıklığı üzerinde ciddi bir etkisi olmasa da, meslektaşlarla yapılan görüşmelerde uygulamaların özel gereksinimli bireylerle etkileşim sürecinin olumlu yönde değişmesi konusunda başarılı olduğu bildirilmiştir.

Banks, Charleston, Grossi ve Mank (2001), Amerika Birleşik Devletlerinde istihdam destekleme programına dahil edilen fiziksel yetersizliğe sahip çalışanların istihdamlarına yönelik olarak bu programın etkisini araştırmışlardır. Bu program çerçevesinde sunulan sosyal etkileşim desteği ve doğal iş desteğinin fiziksel yetersizliğe sahip bireylerin istihdam edilmelerinde olumlu etki yarattığı belirtilmiştir.

McHugha, Storeyb ve Certo (2002), yetersizliğe sahip bireyler ile çalışan iş koçlarına işyerinde doğal destek stratejilerinin kullanımını öğretmeyi hedeflemişlerdir. Yapılan öğretim müdahalesi neticesinde, iş koçları doğal destek stratejilerini kazanmış ve yetersizliğe sahip bireyler için kullanmışlardır. Ayrıca işyerinde yetersizliğe sahip bireylerin işyerinde entegrasyonunda artış gözlenmiştir.

Arksey (2003), People into Employment (PIE) eğitim programının yetersizliğe sahip bireyler üzerindeki etkilerini incelemiştir. PIE programı gerçek iş sahalarında yetersizliğe sahip bireylerin kişiye özel iş arama aktiviteleri, iş görüşmesi yapma aktiviteleri ve iş aktivitelerinde başarılı olmalarında etkili olmuş ve iş gücü piyasasında sosyal kaynaşmalarını olumlu etkilemiştir.

Müller, Schulerb, Barbara ve Yates, (2003). Çalışan Asperger sendromu ve diğer otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin mesleki destek gereksinimlerini belirlemeyi hedefleyen çalışmada, yaygın gelişimsel bozukluğa sahip bireylerden; a) mesleki deneyimleri hakkındaki olumlu veya olumsuz görüşlerini betimlemeleri, b) başarılı istihdamın başlıca engellerini betimlemelerini, ve c) mesleki rehabilitasyon danışmanları, işverenler tarafından sağlanan uygun mesleki destekleri önermelerini istenmiştir. Sonuçlara göre; hemen hemen katılımcıların tümü iş deneyimlerini olumsuz ifade etmişlerdir. Bu olumsuz deneyimlerini, yeni görevleri öğrenmede yeterli zaman tanınmamasına, işyerinde farklılıklara hoşgörünün eksikliğine, şeflerle ve işçilerle etkileşim problemlerine bağlamışlardır. Başarılı istihdamın önündeki engeller ise dört ana tema altında gruplandırılmıştır: (a) işe başvurma sürecini öğrenmede yetersizlik, (b) yeni iş rutinlerine alışma sorunları, (c) iletişim sorunları, (d) patronlarla ve işçilerle sosyal etkileşim kurmada sorunlar olarak sıralanmıştır. İşyerinde destek için dört öneride bulunmuşlardır: iş arama sürecinde yardım, işyerinde koçluk, sosyal etkileşimi kolaylaştırma ve danışmanlık hizmetleri olarak sıralanmıştır. Ayrıca bu araştırmada yetersizliğe sahip bireyler işyerleri için öneriler geliştirmişlerdir.

Weinera ve Zivolich (2003), Yetersizliğe sahip üç işçinin iş yerinde desteklenmeleri için doğal destek eğitim danışmanlığı modeli ile iş koçluğu modelini karşılaştırmıştır. Bu kapsamda işçilere iş öğretimi, iş ortamı uyarlaması, iş paylaşımı ve iş karşılaştırma eğitimleri verilmiştir. Bulgular doğal destek eğitim modeline dahil edilen çalışanların 12 yıl istihdamda kaldıklarını, iş koçluğu modeline dahil edilenlerin de 3 yıl istihdamda kaldıklarını göstermektedir. Dolayısıyla doğal destek daha etkili bir model olduğu belirlenmiştir.

Coble-Temple, Mona ve Bleecker (2003) işyerlerindeki yetersizliğe sahip bireyler için uygulanan bireysel asistanlık hizmetlerini değerlendirmişlerdir. Bu hizmetten yararlanan yetersizliğe sahip 13 erkek, 3 kadın çalışan araştırmanın katılımcılarını oluşturmuştur. Bulgular katılımcıların işyerinde kendini savunma becerilerinde güçlü bir artış olduğu yönündedir. Garff ve Storey (1998), kendini yönetme stratejilerinin, yetersizliğe sahip bireylerin işyerinde temizlik ve hijyen davranışlarına etkisini incelenmiştir. Gelişimsel yetersizliğe sahip üç çalışan işyerinde kendini yönetme stratejilerinin öğretilmesi suretiyle desteklenmişlerdir. Bu müdahalenin neticesinde yetersizliğe sahip çalışanlar kendini yönetme stratejileriyle temizlik ve hijyen davranışlarını kazanmışlardır.

Lattimore (2006) otizmli çalışanlara iş becerilerinin öğretiminde işbaşı eğitim ve atölye (simulasyon) ortamında eğitimin etkisini karşılaştırılmıştır. İşbaşı eğitim (job-site training) küçük bir yaygın şirkette normal iş rutininde gerçekleştirilmiştir. Atölye ortamındaki eğitim ise çoklu yetersizliğe sahip bireylere yönelik bir yetişkin eğitim ortamında gerçekleştirilmiştir. İki çift çalışan, iki iş becerisi konusunda eğitim almıştır. Bir beceri iş ortamında öğretilmiş; diğer beceri ise atölye ortamında öğretilmiştir. Çalışmanın sonucunda işbaşı eğitim ve atölye eğitiminin bir arada kullanıldığı eğitim, becerilerin daha yüksek seviyedeki edinimi ile sonuçlanmış ve beceriler yalnızca işbaşı eğitimin kullanıldığı eğitimden çok daha hızlı şekilde öğrenilmiştir. Sonuçlar mesleki becerilerin öğretiminde en iyi uygulama olduğu düşünülen işbaşı eğitimin, atölye eğitimi ile desteklendiği takdirde daha etkili olduğunu göstermektedir.

Krajewski, Wiencek, Brady, Trapp, ve Rice (2010). özel gereksinimli gençlerin istihdam becerileri ile istihdam ile ilgili günlük yaşam becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir program geliştirmişler ve bu programı 13-18 yaş aralığındaki yetersizliğe sahip gençlere uygulamışlardır. Bu gençler aynı zamanda düşük sosyo-ekonomik düzeydeki gençlerdir. Bu program kapsamında, yetersizliğe

sahip gençlere ekip oluşturma, planlama, organize etme, zaman yönetimi, para yönetimi, hesaplama bütçe tablosu oluşturma, gelir ve gider hesaplamaları, pazarlama becerileri, halk ile iletişim ve konuşma becerileri, topluluk karşısında sözlü sunum yapma becerileri kazandırılması hedeflenmiştir. Sonuçlar hedeflenen beceri alanlarında yüksek performans sergilediklerini göstermektedir.

Yun-Tung, (2010), iş koçluğunun yetersizliğe sahip bireylerin toplum temelli istihdamını etkileyen bir faktör olup olmadığını araştırmışlardır. Sonuçlar iş koçluğu sisteminin Taiwan'da yetersizliğe sahip bireylerin toplum temelli istihdamını doğrudan etkilediğini göstermektedir. Bir başka ifade ile, iş koçluğu yetersizliğe sahip bireylerin istihdam edilmelerinde önemli bir yere sahiptir.

Steyn ve Vlachos (2011), zihinsel yetersizliği olan öğrenciler için bir mesleki eğitim ve geçiş programı hazırlamışlar ve başarılı bir şekilde uygulamışlardır. Programın, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin geçiş sürecini başarılı bir şekilde desteklediği ve bu öğrencilerin aileleri için de yararlı sonuçlar elde edildiği belirtilmiştir.

Bennet (2013), çalışmasında biri otizmlili, diğeri orta düzeyde zihinsel yetersizliğe sahip iki öğrencinin mesleki becerilerini geliştirmeyi hedeflemiştir. Hedef becerilerin geliştirilmesinde gizli ses koçluğu sistemini kullanmışlardır. Bu sistemde öğrenci becerileri gerçekleştirirken kulaklarına bluetooth kulaklık takılır. Öğrenci gerçek iş ortamında iş becerisini gerçekleştirirken bir eğitmeni ya da iş koçu ona kulaklık yardımı ile sözel ipucu verir. Böylelikle öğrencinin beceri basamaklarını, dışarıdan fark edilmeyen, yalnızca öğrencinin duyacağı bir sözel ipucu ile tamamlaması sağlanır. Hedef öğrencilerden birine geri dönüşüm kutularını boşaltma becerisi bu sistemle kazandırılmıştır. Diğer öğrenciye ise bir kıyafet reyonunda gömlek katlama becerisi kazandırılmıştır.

Dotson, Richman, Abby, Thompson ve Plotner (2013) çalışmasında, (1) analog geri dönüşüm işinde (analog recycling business) gelişimsel yetersizliği olan genç yetişkin bireylere bağımsız çalışma becerilerinden en sık kullanılan üç becerinin yapılandırılmış davranış öğretim yöntemi ile kazandırılmasını hedeflemiştir. Akran çiftlerinden oluşturulan gruplarda her yetersizliğe sahip bireyi bir akranı desteklemiştir. Ayrıca bu çalışmada kazanılan becerilerin daha doğal iş ortamlarına genelleme etkisi de incelenmiştir. Sonuçlar öğretim yönteminin bağımsız çalışma becerilerinden üç geniş kapsamlı becerinin edinimi ve bu becerilerin daha

doğal iş ortamlarına genellenmesinin öğretilmesi ile bir geri dönüşüm işinin kurulması için gerekli olan görevlerin yüksek oranda doğru tamamlanması konusunda akran çiftlerinin birbirlerini desteklemesinin etkili olduğunu göstermektedir. Bu çalışma gelişimsel yetersizliğe sahip yetişkinlerin kendi işlerini kurmaları için gerekli olan becerileri öğrenebileceklerini göstermektedir.

Davies, Beyer ve Meek (2014), zihinsel yetersizliği olan bireylerin akranı olan iş arkadaşları tarafından iş ve çıraklık deneyimlerinde desteklemelerinin yetersizliğe sahip bireyler, işverenler ve akranları üzerindeki etkisini incelemiştir. İşyerinde çıraklık programı kapsamında çalışan 45 zihinsel yetersizliği olan birey araştırmaya dahil edilmiştir. Sonuçlar akran desteğinin olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Bu çalışma sonucunda dört yetersizliğe sahip birey istihdam edilmiştir. Akranlar ve işverenler yetersizliğe sahip bireyler hakkında olumlu algı geliştirmişlerdir. Akranlar yetersizliğe sahip bireylerin iş becerileri ve istihdam edilebilirlik becerilerin kazanabileceklerine ilişkin algı sahibi olmuşlardır. Ayrıca işverenler akranların yetersizliğe sahip bireylere destek sağlama konusundaki rollerini kavramışlardır.

Hagner, Philips ve Dague (2014), istihdam uzmanlarının özel gereksinimli bireylere yönelik işyerinde doğal desteklerin geliştirilmesini kolaylaştırma ve şirket personeline danışmanlık yapma konusunda destek sağladıklarını belirtmektedir. Yürüttükleri çalışma ise, iş yeri desteği ve çalışan rehberliği konusunda 20 saatlik online doğal destek eğitimini kapsamaktadır. Eğitimi tamamlayan 17 katılımcının eğitim içeriğini işyerine transfer etmesi ve yetersizliğe sahip bireylerin başarılı şekilde istihdamını kolaylaştırmaları hedeflenmiştir. Sonuçlar hedef stratejilerin katılımcılar tarafından öğrenildiğini ve özel gereksinimli bireylerin istihdamının başarılı şekilde gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Norllin ve Abdullahi (2014) yürüttükleri çalışmada zihinsel yetersizliği olan bireyler için geliştirilen kurs programının onların iş gücü piyasasına katılımına etkisini incelemiştir. Altı zihinsel yetersizliği olan katılımcının dahil edildiği kurs eğitiminde işverenle görüşmeye gitmeden önce özgüven geliştirme, iş yaşamı hakkında bilgi düzeylerini geliştirme ve bireylerin iş gücü piyasasına katılım düzeylerini geliştirme hedeflenmiştir. Bulgular, katılımcıların iş gücü piyasasına katılım için hazır olma durumlarında olumlu gelişmeler olduğu ve iş gücü piyasasına katılım oranlarının arttığını göstermektedir.

Beyer, Meek ve Davies (2014), iş deneyimlerinin desteklenmesinin zihinsel yetersizliği olan bireyler ve aileleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. İstihdam servislerinin iş koçları tarafından desteklediği zihinsel yetersizliği olan 25 personel ve aileleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İş yerinde destek sağlanan yetersizliğe sahip bireylerin mesleki becerilerinde olumlu gelişmeler, çalışanlar tarafından sosyal kabul görmelerinde olumlu etkiler ve işverenlerin gözünde itibar kazanma gibi olumlu gelişmeler ile sonuçlanmıştır.

Bonete, Calero ve Fernandez - Parra (2015) Asperger sendromlu yetişkin çalışanların işyerine adaptasyonu için problem çözme becerilerinin grup öğretimi müdahalesi ile geliştirilmesini hedeflemişlerdir. İşyeri adaptasyon programı çerçevesinde gerçekleştirilen bu grup eğitiminin, yetişkin Asperger sendromlu çalışanların problem çözme davranışlarının geliştirilmesine olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. Asperger sendromlu çalışanların müdahale öncesi ve müdahale sonrası davranışları arasında farklılık olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla işyeri adaptasyon programının Asperger sendromlu bireylerin işyerinde problem çözme becerilerinin geliştirilmesinde etkili bir program olduğu belirtilmiştir.

Uluslar arası alanyazındaki araştırmalarda yetersizliği olan bireylerin iş yerlerinde desteklenmelerine yönelik ağırlıklı olarak “iş koçu desteği” ve doğal destek” konularında araştırmaların çoğunlukta olduğu ve işle ilgili sosyal becerilerin öğretimine öncelik verildiği görülmektedir. Ancak bu çalışmalar arasında, öğretilmesi planlanan mesleki becerilere karar verirken iş gücü piyasa analizlerinin yapılarak sürecin planlandığı araştırmalara rastlanmamıştır. Bu araştırmada ise ülkemizde ilk kez bir şehre yönelik engelliler için iş gücü piyasa analizi yapılması ve bu analiz sonuçlarına dayanarak seçilen mesleki becerilerin hem atölye hem de gerçek iş ortamında zihinsel yetersizliğe sahip üç öğrenciye kazandırılması hedeflenmiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, katılımcılar, ortam ve araç-gereç bilgileri, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, niteliksel araştırma yöntemlerinden biri olan eylem araştırması ile desenlenmiştir.

Uzuner (2005) niteliksel araştırmaları düzenleme çeşitliliği bakımından; a) vaka çalışmaları, b) çok sahalı çalışmalar ve c) uygulamalı niteliksel araştırmalar olmak üzere üç başlık altında ele almıştır. Eylem araştırması, “uygulamalı niteliksel araştırmalar” kapsamında değerlendirilmektedir. Mills (2003) eylem araştırmasını, bir öğrenme/öğretim ortamındaki öğretmenler, yöneticiler, danışmanlar ya da ilgili araştırmacılar tarafından öğrencilere daha iyi öğrenme ve öğretimin nasıl sağlanabileceği hakkında bilgi toplanan sistematik bir model olarak tanımlamaktadır. Johnson (2005) ise, eylem araştırmasını, eylemlerin ya da öğretimin kalitesini anlamak ve artırmak için gerçek okul ve sınıflarda araştırma yapma süreci olarak tanımlamaktadır. Eylem araştırmalarındaki eylem, eğitim uygulamalarını anlama, değerlendirme ve değiştirmeyi hedeflemektedir. Bu tür araştırmalar, eğitim uygulamalarını geliştirmeyi amaçlamakta ve eğitim/öğretim durumları üzerine veri toplama ve yorumlamayı gerektirmektedir. Uzmanlar ve eğitimciler tarafından uygulanmakta ve uygulamalı problem çözmeye odaklanmaktadır. Eylem araştırmaları; sistematik eleştirel yansıtmaları, eylemleri, eylemleri gözden geçirmeyi ve gelecek eylemleri planlamayı içermektedir (Costello, 2007). Yeni fikirlere açıktır ve eğitim ortamlarının bir tür eleştirel analizi niteliğindedir. Eğitimcilere kendi uygulamalarını geliştirmek için fırsatlar sunmaktadır (Mertler, 2006).

Eylem araştırmaları, uygulamada ortaya çıkan sorunların anlaşılmasına ve özölmesine yönelik olarak uygulayıcıların tek başlarına ya da bir araştırmacı ile birlikte uygulama sürecini yürütmelerini içermektedir. Uygulamacı ve araştırmacıyı bir araya getiren ve araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını kolaylaştıran bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmacının veriye yakın olması, süreci yakından tanınması ve yaşaması eylem araştırmalarının önemli bir özelliğidir. Nitel araştırmalarda vurgulanan araştırmacının katılımcı rolü ve aynı zamanda veri toplama aracı olması durumu bu yaklaşımda tam anlamıyla kendini göstermektedir. Araştırmacının veriye yakın olması, sürece odaklanması ve bu süreci bizzat deneyimlemesi eylem araştırmalarının değerini yükseltmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2011). Geleneksel araştırmalar, profesyoneller tarafından okul yöneticileri, öğretnenler ve öğrenciler üzerinde yapılırken; eylem araştırmalarında araştırmacı çalışmaya bizzat kendisi de eğitimciler ile birlikte katılmaktadır. Eylem araştırmalarının bu yönü, diğer araştırma yöntemlerinden ayırıcı bir özelliktir. Ayrıca geleneksel araştırmalar, değişkenlerin kontrol altına alınabildiği çevrelerde uygulanırken; eylem araştırmaları okul ve sınıf gibi doğal ortamlarda uygulanabilmektedir. Bununla birlikte, özellikle nicel araştırmalar sonuçlarını geniş bir gruba genelleme kaygısı taşıırken; eylem araştırmaları belirli bir okul çevresinde eylem gerçekleştirmek ve onun pozitif etkisini görmek için yapılmakta; genelleme kaygısı taşımamaktadır. Bir başka ifade ile eylem araştırmaları bağlama özgüdür (Mills, 2003).

Eylem araştırması basit bir problem çözümü süreci değildir. Diğer bir ifade ile eğitim sorunlarına basit cevaplar getiren bir süreç değil; keşif ve inceleme gerektiren, ve yaratıcı çözümler sunan sistematik bir süreçtir. Araştırmacı ve eğitimcilerin işbirliği ile gerçekleştirilen ve onların uygulamalarını içeren bu süreç, sistematik bir yaklaşımla planlanmalıdır (Mertler, 2006).

Eylem araştırması katılma (eylem araştırması yapılan araştırmaya öğretnenin yanında katılma), yansıtma (eylem araştırması yapılan araştırmada araştırmacı öğretnen olarak yer alma) ve geliştirme (eylem araştırması yapılan araştırmayı daha sonra geliştirme) süreçlerini aynı anda kapsamaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2011).

Bu araştırmada da araştırmacı aynı zamanda uygulamacıdır. Araştırmacı uygulamayı kendisi sürdürürken aynı zamanda belirlenen soruna ilişkin veri toplamaya ve toplanan verileri analiz etmeye devam etmiştir. Eğitim uygulamalarını geliştirmek amacıyla bu uygulamaları anlama, değerlendirme ve değiştirmeyi kapsayan bir araştırma niteliği taşıması; sistematik bir yaklaşımla planlanmasının gerekliliği; planlama, harekete geçme, geliştirme ve yansıtmayı içeren döngüsel bir süreci içermesi; bu süreci betimlemeyi hedeflemesi; eğitim ve öğretim durumları üzerine veri toplama ve yorumlamayı gerektirmesi; uygulamalı problem çözmeye odaklanması; eylemleri gözden geçirmeyi ve gelecek eylemleri planlamayı gerektirmesi, bağlama özgü olması gibi nedenler bu araştırmanın eylem araştırması olarak desenlenmesinde etkili faktörlerdir.

Eylem Araştırması Süreci

Eylem araştırmaları bir deney değildir. Bir şeyi ispatlama amacı gütmemektedir. Genellikle bir sürecin nasıl yürütüldüğünü ortaya çıkarmak için düzenlenmektedir. Eylem araştırmalarında amaç; problemi/problemleri belirleme, çözümleri için eylem planları geliştirme, değerlendirme, gerekirse yeni fikirler bulma ve nasıl çalıştığını anlamadır (Johnson 2014). Araştırma sürecinde gerçekleştirilen sistematik toplantılarda ortaya çıkan soru/sorular incelenir. Uzmanlar konuyla ilgili düşüncelerini, bilgilerini, sorulara önerdikleri çözümlerini ve sonuçlarını paylaşırlar. Bu şekilde araştırmanın amaçlarını gerçekleştirme yolunda yeni eylem planları tasarlanır (Uzuner, 2005).

Eylem araştırmalarının gerçekleştirilmesi süreci, bazı temel aşamalardan oluşmaktadır. Johnson (2014), bu aşamaları şu şekilde sıralamaktadırlar:

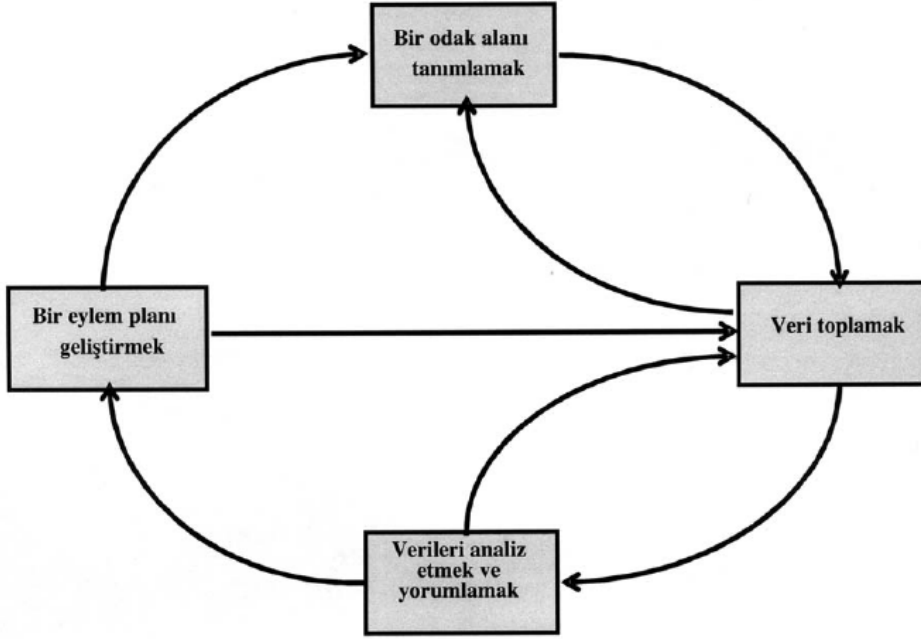
- 1- Bir problem ya da araştırma konusunun belirlenmesi
- 2- Kuramsal bağlamda problemin ya da araştırma konusunun ortaya konması
- 3- Veri toplamak için plan yapılması
- 4- Verinin toplanmaya ve analiz edilmeye başlanması
- 5- Gerektiğinde soruların ya da problemlerin değişmesine izin verilmesi
- 6- Verinin düzenlenmesi ve analiz edilmesi
- 7- Verilerin raporlaştırılması
- 8- Yargıların ve önerilerin hazırlanması
- 9- Bir eylem planının oluşturulması

10- Planın eyleme geçirilmesi ve değerlendirilmesi

Ancak bu adımlar evrensel bir sıralama değildir ve bazı adımların sırasının değişmesi ya da bazı adımların döngü şeklinde tekrarlanması mümkün olabilmektedir (Johnson, 2014).

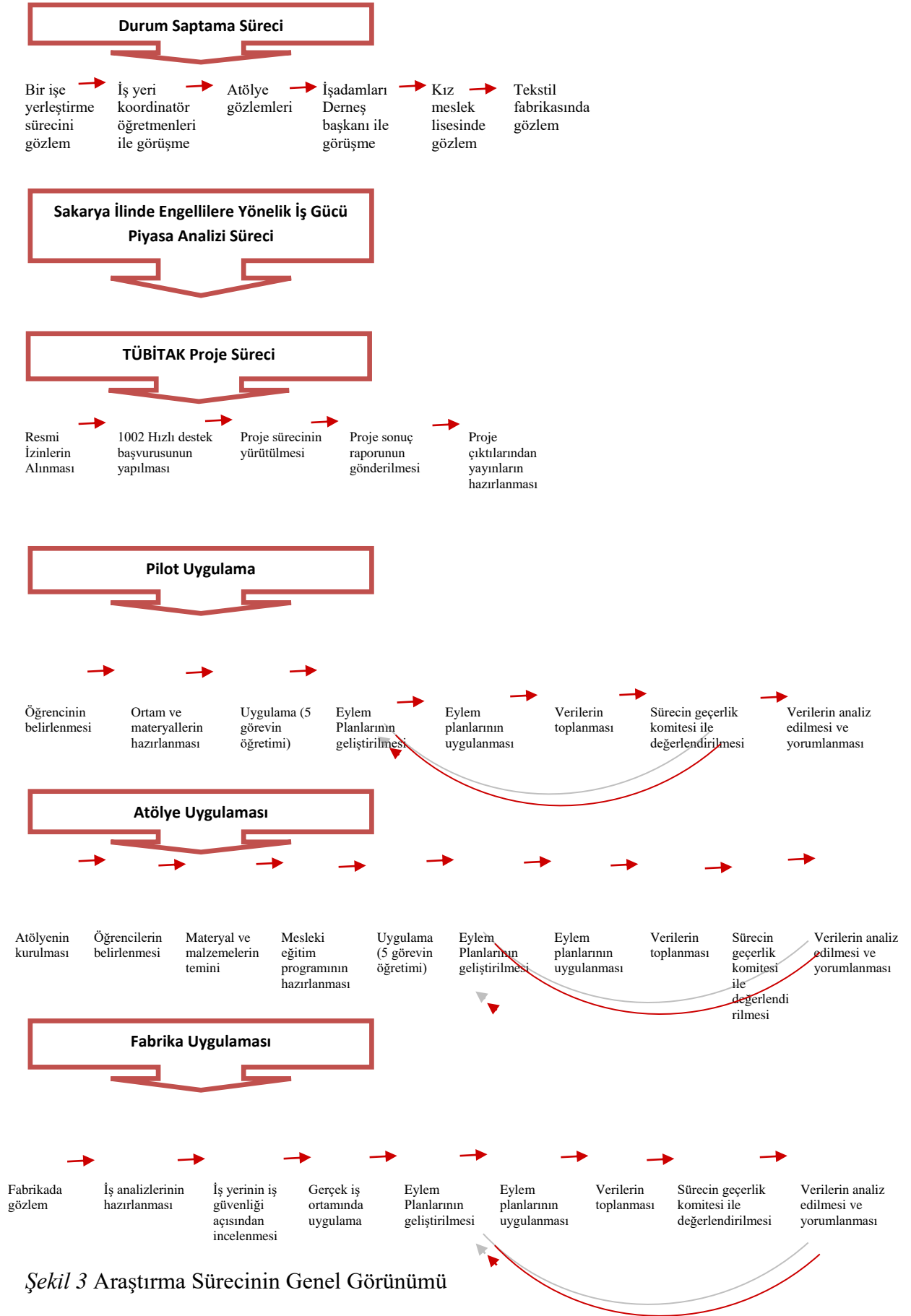
Mills (2003) eylem araştırmasının pek çok uzman tarafından farklı modeller çerçevesinde yürütüldüğünü belirtmektedir. Örneğin Kurt Lewin (1957) planlama, yürütme ve kavramayı içeren bir spiral şekli önerirken; Stephen Kemmis (1988) kavrama, planlama, ilk eylem basamağı, izleme, yansıtma, yeniden düşünme ve değerlendirme basamaklarını içeren başka bir model önermiştir. Emiliy Calhoun (1994) bir alan seçme, veri toplama, veriyi organize etme, veriyi analiz etme - yorumlama ve eylemi uygulamayı içeren bir model önermiştir. Ernest Stringer (1996) ise görme, düşünme ve eyleme geçmeyi içeren bir model önermiştir. Richard Sagor (2000) odak alan seçme, teoriyi açıklama, araştırma sorularını belirleme, veri toplama, veri analiz etme, sonuçları raporlaştırma ve eylem basamakları için bir problem tanımlama, problemin adresi için yer belirleme, gerekli bilgileri betimleme, veri toplama, veriyi analiz etme, eylem için bir plan geliştirme, planı uygulama ve sonuçta değişim olup olmadığını yansıtma basamaklarından oluşan bir sıralama önermiştir. Gordon Wells (1994) ise gözlem, yorumlama, planı değiştirme, eylemi uygulama ve kişisel teoriden oluşan bir model önermiştir (Akt. Mills, 2003).

Mills (2003) tüm bu modellerden farklı bir model önermiştir. Şekil 2’de Mills’ in önerdiği eylem araştırmalarının diyalektik döngüsü gösterilmektedir.

Şekil 2 Eylem Araştırmalarının Diyalektik Döngüsü (Mills, 2003, s. 19).

Şekil 2’de görüldüğü gibi bu döngüde dört ana öge görülmektedir. Bu ögeler; bir odak alan tanımlama, veri toplama, veri analiz etme ve yorumlama, bir eylem planı geliştirme olarak döngüsel bir sıra takip etmektedir. Mills’in (2003) önerdiği bu döngü, bu araştırma süreci için uyarlanmıştır. Döngünün uyarlanmış halini içeren araştırma sürecinin genel görünümü Şekil 3’te görülmektedir.

Bu araştırma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk evre “durum saptama” evresi ve ikincisi “uygulama” evresidir. Şekil 3’te görüldüğü gibi araştırma süreci öncelikle durum saptama süreci ile başlamıştır. Araştırmacı bu evrede gözlem ve görüşme teknikleriyle çalışacağı konu ile ilgili var olan durum hakkında bilgi toplamıştır. Ardından araştırmanın uygulama evresi başlamıştır. Bu evrede ilk olarak Sakarya ilinde engellilere yönelik iş gücü piyasa analizi yapılmıştır. Ardından pilot uygulama süreci başlatılmıştır. Bu evrede zihinsel yetersizliği olan bir öğrenciye hedef görevler kazandırılmış ve bu süreç betimlenmiştir. Ardından atölye uygulaması evresine geçilerek aynı hedef görevler, zihinsel yetersizliği olan üç öğrenciye atölye ortamında kazandırılmıştır. Bu süreç sonlandırıldıktan sonra ise fabrika uygulaması evresine geçilmiştir. Hedef görevleri öğrenen öğrenciler öğrendikleri bu görevleri fabrika uygulaması kapsamında gerçek iş ortamına genellemişlerdir. Ayrıca gerçek iş ortamında yeni görevlerin de öğretimi iş başında yapılmıştır. Pilot uygulama, atölye uygulaması ve fabrika uygulaması süreçlerinde eylem planlarının geliştirilmesi, uygulanması, verilerin toplanması, sürecin geçerlik komitesi ile değerlendirilmesi ve verilerin analiz edilip yorumlanması süreçleri döngü şeklinde araştırma sonlandırılıncaya kadar tekrarlanmıştır. Şekil 3’te bu döngü oklarla gösterilmektedir. İlerleyen başlıklar altında da bu süreç detaylı olarak açıklanmıştır.

Mills’in (2003) önerdiği döngünün ilk aşaması “Bir Odak Alan Tanımlama” aşamasıdır. Bu ilk aşamada araştırmacı, araştırmak için bir alan/konu belirler ve tam olarak ne çalışacağına karar verir (Mills, 2003; Mertler, 2006).

3.1.1. Odak Alanın Belirlenmesi Süreci

Odak alanın belirlenmesi evresinde bir doktora dersi kapsamında araştırmacı, dersi veren öğretim üyesi ile birlikte zihin engelli öğrencilere yönelik mesleki eğitim alanyazın taraması gerçekleştirmiştir. Bu tarama neticesinde “Zihinsel yetersizliği olan Bireylerin İş - Meslek Eğitimi ve İstihdamlarına Yönelik Türkiye’de Yapılan Araştırmaların Gözden Geçirilmesi” (Özbey ve Diken, 2010) başlıklı makale hazırlanmış ve yayınlamıştır. Araştırmacı bu makaleyi hazırlarken ülkemizde mesleki eğitime dair var olan durumları yakından inceleme olanağı bulmuş ve bazı sorunların varlığını tespit etmiştir. Araştırmalarda zihin engellilerin mesleki eğitimleri ile ilgili sıklıkla belirlenen sorunlar arasında; işverenlerin tüm engel grupları içerisinde özellikle de zihin engelli bireylerle çalışmayı tercih etmemeleri

(Hasırcıoğlu, 2006; Özdemir, 2008; Yılmaz 2004), ülkemizde yetersizliğe sahip öğrencilere mesleki eğitimin yeterli düzeyde sağlanamaması (Aktaş, Gergin, Kuz, Mutluoğlu, Uğurlu, ve Yılmaz, 2004; Aydınonat 2012; Başar, 2010; Eren, 2010; Yalçın ve diğerleri, 2007; Gündoğdu, 2010; Hasırcıoğlu, 2006; Meşhur, 2004; Özdemir, 2008; Toplu, 2009; Yılmaz, 2004), eğitim sistemimizde, yetersizliğe sahip öğrencilerin işe geçişte yerleştirme öncesi ve sonrası sürecin yeterince iyi işlememesi, öğrencilere buldukları ilin iş gereksinimlerine yönelik mesleki eğitim verilmemesi, mesleki eğitim merkezlerinde öğretilen becerilerin çocuklara temel bazı iş alışkanlıkları kazandırır da, mezun olduklarında bir iş edinmelerini sağlayacak beceriler olmaması, okuldaki atölyelerin buldukları ildeki iş ihtiyaçlarına cevap verecek atölyeler olmaması, mesleki eğitim merkezlerinde buldukları şehre yönelik iş analizlerinin yapılmaması ve bu nedenle okullarda iş alanlarına yönelik olmayan becerilerin öğretilmesi gibi sorunlar yer almaktadır (Başar - Coşgun, 2010; Gündoğdu, 2010; Gürsel ve diğerleri, 2007; Özdemir,2008; Yalçın ve diğerleri, 2007;).

Alanyazında görüldüğü gibi, sorunların temel kaynağı mesleki eğitim yetersizliği ve okuldaki atölyelerin buldukları ildeki iş ihtiyaçlarına cevap verecek atölyeler olmaması olarak belirlenmiştir. Araştırmacı bu sorunların çözümüne odaklı bir araştırma planlamak istemiştir. Araştırmanın ne tür bir model ve yöntemle yürütüleceğine karar verme sürecinde, araştırmacının Anadolu Üniversitesinden aldığı “Eylem Araştırması” isimli doktora dersi yönlendirici olmuştur. Bu ders kapsamında, araştırmacı alanyazında gördüğü sorunlardan hareketle bir eylem araştırması önerisi hazırlamıştır.

Bugün hocamız kendi planladığımız bir araştırmanın problemini, odak alanını nasıl belirlediğimizi, veri toplama tekniklerimi, katılımcılarımı ve yer bilgilerini vs. içeren bir plan hazırlamamızı istedi. Bunu yaparken kendi konumu kafamda daha da netleştirmeye başladım. Bazı belirsizlikler yavaş yavaş su yüzüne çıkmaya başlıyor. Belirsizliklerin netleşmesi de beni rahatlatıyor. İlerleyen zamanlarda tezim için belki de daha da yeni fikirler, yeni müdahaleler geliştireceğim. Bu ilk derste bile ilerlediğimi hissediyorum (Günlük, 13 Ekim 2011, s.1).

Araştırmacı bu derste eylem araştırması modelini kendi çalışmayı planladığı konu üzerinde nasıl uygulayabileceğini öğrenmiştir.

Bugün, “Eylem Araştırması” yöntemini daha yakından tanımaya başladım. Hocamız, grup olarak, bu ders kapsamında nasıl bir çalışma planını takip edeceğimiz hakkında bilgiler verdi. İlk konumuz odak alanı belirleme konusuydu. Odak alanı belirlerken bile veri toplanması gerektiğini, hatta aslında bir anlamda kendi tez çalışmamda odak alanı belirleme aşamasında olduğumun farkına vardım. Seçtiğim odak alan, en başından beri beni heyecanlandırıyordu.

Ancak odak alanımı bugün daha fazla sevdim. Serap hocam konumun eylem araştırması için çok uygun bir konu olduğunu söylediğinde, isabetli bir karar vermiş olduğum için daha mutlu oldum (Günlük, 13 Ekim 2011, s.1).

Bu süreçte dersi veren öğretim üyesi, araştırmacıya geri dönütler sağlayarak önerinin şekillendirilmesinde yardımcı olmuştur.

Bir de bugün Serap hocama danışacaktım ama sormayı unuttum. Planladığım eylemin sonuçlarını hangi yollarla ölçebilirim? Örneğin işe yerleştirilen çocuğun yerleştirilme esnasında yaptığım müdahalenin sonuçlarını yalnızca gözlem, görüşme ve kontrol listeleriyle değerlendirmem yeterlidir çalışmanın geçeli olabilmesi için? İşyerine çocuğun uyumunu işçilerle yaptığım görüşmeler ve kendi gözlemlerimle, bir de kontrol listeleriyle incelemem yeterli olur mu yoksa benden herhangi bir standart ölçekle değerlendirmem istenir mi? Neyse soru ve sorun çok ama her geçen gün kafamdaki fikir su yüzüne çıkmaya devam ediyor. Belirginleşmesi de beni kaygılarımdan uzaklaştırıyor. Bakalım ilerleyen zamanlar çalışmamı nasıl şekillendirecek (Günlük, 3 Kasım 2011, s.2).

Araştırmacı için bir prova niteliğinde gerçekleşen öneri yazma süreci sonunda araştırmacı bu araştırma için eylem araştırması modelinin uygun bir model olduğuna karar vermiştir

3.1.2. Veri Toplama

Odak alanın belirlenmesinden sonraki aşama veri toplamadır. Eylem araştırmalarında veriler sistematik olarak çeşitli zamanlarda ve şekillerde toplanmaktadır. Süreç içinde bazı veri toplama tekniklerinden vazgeçilebilir veya yenileri eklenebilir. Verileri toplarken araştırmanın odaklarına dikkat edilmelidir. Araştırma sorularına, öğretim durumlarına ve araştırmacıya uyan veri toplama teknikleri kullanılabilir. Nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılabildiği gibi nicel teknikler de kullanılabilir (Mertler, 2006; Mills, 2003, Uzuner, 2005). Araştırma sürecinin ayrıntılı ve bütüncül olarak betimlenmesine katkı sağlamak ve bulguları desteklemek için en azından üç farklı veri toplama tekniğinden yararlanmanın önemli olduğu belirtilmektedir (Mills, 2003). Johnson (2005), eylem araştırmasında kullanılan veri toplama tekniklerini şu şekilde sıralamaktadır: (1) günlük tutma, (2) resmi belgelerin incelenmesi, (3) saha notları-gözlemler, (4) görüşmeler, (5) öğrenci ve/veya öğretmen kontrol listeleri, (6) tutum ve sınıflama ölçekleri, (7) konferanslar (bireysel ve küçük grup), (8) anketler, (9) öğrenci ürünleri ve raporları, (10) haritalar, grafikler, fotoğraflar ve filmler, (11) web siteleri ve elektronik postalar.

Bu araştırmada ise veriler; gözlem, görüşme, geçerlik ve izleme toplantısı tutanakları, video kayıtları, fotoğraflar, öğrenci ürünleri, e-postalar, sosyal hesap verileri ve günlük teknikleri ile toplanmıştır.

Bu araştırma iki evrede gerçekleştirilmiştir. İlk evre durum saptama evresi ikinci evre ise uygulama evresi olarak adlandırılmıştır. Durum saptama evresi, 28 Ekim 2012 - 22 Aralık 2012 (2 ay) tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının bu süreçte topladığı verilere ilişkin bilgiler Çizelge 1’de yer almaktadır.

Çizelge 1 *Durum Saptama Evresindeki Veri Toplama Süreci*

Durum Saptama Aşamasındaki Veri Toplama Süreci			
Tarih	Olay	Süre	Veri Toplama Biçimi
08-11-2012	İş Yeri Koordinatör Öğretmeni İle Yapılan Görüşme	30 dk	Yarı Yapılandırılmış Görüşme
09-11-2012	İş Yeri Koordinatör Öğretmeni İle Yapılan Görüşme 2	22 dk	Yarı Yapılandırılmış Görüşme
30-11-2012	Atölyelerde Gözlem	50 dk.	Günlük-Saha Notu
30-11-2012	Doküman İnceleme	60 dk.	Doküman
14-12-2012	İş Adamları Derneği İle Yapılandırılmamış Görüşme	60 dk.	Günlük – Saha Notu
15-12-2012	Tekstil Bölüm Şefi ile Görüşme	2 saat	Günlük – Saha Notu
22-12-2012	Fabrikada Gözlem 1	60 dk	Günlük – Saha Notu – Kamera Kaydı
22-12-2012	Fabrikada Gözlem 2	120 dk	Günlük – Saha Notu – Kamera Kaydı
11-12-2012	Overlokçuluk İşi Gözlem	3,5 saat	Günlük – Saha Notu
22-12-2012	Fabrika Yöneticisi İle Görüşme	20 dk.	Yapılandırılmamış Görüşme

Durum saptama evresinden sonra araştırmacı uygulama evresi için veri toplamaya devam etmiştir. Hem durum saptama hem de uygulama evrelerinde toplanan verilerin tümüne ilişkin veri türü ve sayısal bilgiler Çizelge 2’de detaylı olarak verilmiştir.

Çizelge 2 *Toplanan Verilerin Tür ve Dağılımları*

TOPLANAN VERİLERİN TÜR VE DAĞILIMLARI			
Veri Türleri	Sayı	Toplam Süre	Toplam Sayfa Sayısı
Video Görüntüleri	620 (Boyut: 258 GB)	3.067 dk. 33 sn.	
Ses Kayıtları	36 (Boyut: 1,33 GB)	859 dk. 77 sn.	
Fotoğraflar	4692		
Geçerlik Komitesi Toplantı Tutanakları	14		179
Tez İzleme Kurulu Toplantı Tutanakları	7		72
Görüşme Dökümleri	20		105
Gözlemler	5		44
Günlükler	1		143
E- Posta Yazışmaları	86		
NVİVO Dökümleri			474

Araştırmacı bu veriler için elektronik ortamda “Veriler” klasörü oluşturmuştur. Bu klasör içeriğinde toplam 442 alt klasör ve 7417 dosya yer almaktadır. Bu verilerin Harici bellekteki boyutu 289 GB’tır. Toplanan verilerin içeriği ve veri toplama araçlarına ilişkin daha detaylı bilgilere “3.1.Verilerin Toplanması” başlığı altında yer verilmiştir.

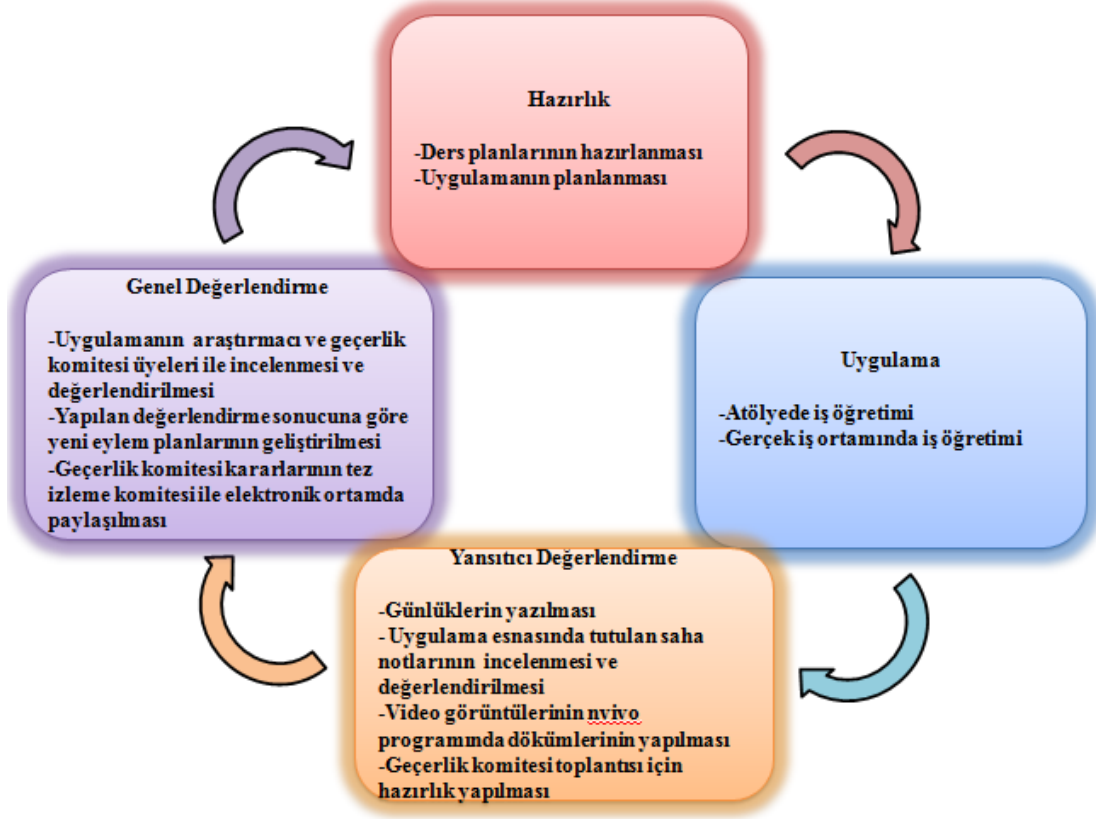
3.1.3. Verileri Çözümleme ve Analiz Etme

Verilerin toplanması sırasında ve verilerin tamamının toplanmasından sonra araştırmacılar “Veriler ne anlama gelmektedir?” sorusunu sorarlar. Verilerin yorumlanması araştırmacının topladığı verileri anlamlandırması ve araştırma sorularına yanıt aramasıdır (Uzuner, 2005). Eylem araştırmalarında toplanan verilerin analizi, araştırmaya konu olan uygulamanın ya da sürecin anlaşılmasını sağlar. Verilerin betimlenmesi ve alanyazın değerlendirmesi çerçevesinde araştırmacı birtakım yorumlara ulaşır ve araştırma problemine ilişkin öneriler ortaya koyar (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel araştırmaların temel özellikleri arasında verilerin çözümlenmesinin veri toplama sürecinde devam etmesi gelmektedir (Mertler, 2006). Döngünün bu evresinde, araştırmacının topladığı verilerin anlamlandırılması hedeflenir. Verilerde görülenler belirlenir ve araştırma sürecinin ana temaları ve eğilimler ortaya çıkarılır. Bu çalışma, araştırmacının ilerideki veri toplama ve çözümleme sürecini de etkileyebilmektedir. Bu amaçla, haftalık olarak toplanan veriler, araştırma sürecinde araştırmacı tarafından çözümlenmiş ve iki haftada bir araştırmacı tarafından belirlenen geçerlik komitesi ile gözden geçirilerek uygulama sürecinde ortaya çıkan sorunlar, bu sorunların kaynakları ve çözüm önerileri ele alınmıştır. Verilerin çözümlenmesine ilişkin daha detaylı bilgilere bu bölümün ilerleyen aşamalarında yer verilmiştir.

3.1.4. Bir Eylem Planı Geliştirme

Araştırma döngüsünün bu evresi, araştırmacının topladığı verilerden edilen bilgileri kullanarak değişiklik yaratma evresidir. Bir başka deyişle eylem planı geliştirme ve uygulama aşamasıdır. Toplanan verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması neticesinde elde edilen veriler ışığında, gerekiyorsa “yeni” eylem planları oluşturulur. Bu araştırmada haftalık olarak toplanan verilerden yola çıkılarak, uygulamanın etkileri incelenmiş ve ne tür değişikliklere gereksinim olduğuna bakılarak ileriye dönük eylem planları oluşturulmuştur. Oluşturulan bu planlar, araştırma sürecini geliştirmek amacıyla uygulamaya geçirilmiştir. Eylem planlarına geçerlik komitesi üyeleri ile birlikte komite toplantılarında karar verilmiştir. Bu eylem planları, uygulama günlerinde okul ve gerçek işyeri ortamında uygulamaya geçirilmiştir. Eylem planlarının etkileri geçerlik komitesi toplantılarında izlenmiş ve süreçte karşılaşılan yeni problemlere yönelik yeni eylem planları

geliştirilerek uygulamaya geçirilmiştir. Eylem araştırmalarının ayrılmaz bir parçası olan haftalık uygulama döngüsü, uygulama süreci bitene kadar devam etmiştir. Araştırma sürecinde izlenen haftalık uygulama döngüsü Şekil 4’te görüldüğü gibi gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4 Araştırma Sürecinde İzlenen Haftalık Uygulama Döngüsü

Bu döngüde yer alan “Hazırlık” evresinde ders planlarının hazırlanması ve uygulamanın planlanması süreçleri gerçekleştirilmiştir. Atölye uygulamasında araştırmacı günlük planlar hazırlayarak ders sürecini önceden planlamıştır. Ek’1 de araştırmacının hazırladığı günlük planlardan birine örnek gösterilmektedir. Fabrika uygulamasında ise araştırmacının plan yapması mümkün olmamıştır. Bunun nedeni fabrikada her gün günlük siparişe göre çalışıldığı için hangi tür gömleklerin (kışlık, yazlık, keten, spor vb) çalışılacağı önceden net olmamaktadır. Ayrıca bu gömleklerin katlanma türleri de spor veya klasik gömlek olma durumlarına göre değişebilmektedir. Bu durum, paketlemede hangi tür paketlemenin yapılacağını da önceden netleşmemesine neden olmaktadır. Paketleme bölümünde çalışılacak işin türü, sayısı, malzeme çeşitliliği vb durumlar o gün gelen siparişin niteliğine, sayısına ve işçilerin hızına göre değişiklik göstermektedir. Araştırmacı önceden plan

yapabilmek için fabrika yöneticisini bir gün önce aramış olmasına rağmen ertesi gün için sağlıklı bilgi elde edememiştir. Bu nedenle araştırmacı fabrikaya planlı gidememiş ancak fabrikaya gittiği zaman, hangi malzemelerle hangi paketleme türünün yapılacağını öğrendiğinde hızlı bir uygulama planı yapıp bu planı uygulamıştır. Bazı durumlarda geçerlik komitesine danışmasına zaman olmayacağı için anlık eylem planları geliştirerek süreçte oluşan sorunlara çözüm getirmiş ve bu süreçleri geçerlik komitesi toplantılarında komite üyeleri ile paylaşmıştır.

Döngünün “Uygulama” evresinde ise atölyede iş öğretimi ve gerçek iş ortamında iş öğretimi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda araştırmacı erkek gömleği paketleme işi kapsamındaki beş alt görevin öğretimini önce atölye ortamında gerçekleştirmiştir. Öğretim yöntemi olarak aşamalı yardımla öğretim yöntemi kullanılmıştır. **Aşamalı yardımla öğretim yöntemi;** çoğunlukla yetişkin yetersizliğe sahip bireylere zincirleme beceriler öğretilirken kullanılmaktadır. Bu yöntemde uygulamacı öğretime kontrol edici ipucunu sunarak başlamakta ve zamanla kontrol edici ipucunu ortadan kaldırmaktadır. Bu yöntemi diğer yanlışsız öğretim yöntemlerinden ayıran nokta, uygulamacının bireyin gösterdiği performansa bağlı olarak kontrol edici ipucunu sunup sunmamaya, ipucu türü ve miktarında değişiklik yapıp yapmamaya ilişkin anlık kararlar almasıdır (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2006). Bu yöntemi uygulamak için altı evrenin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İlk evrede bireye tepkide bulunması için verilecek uyaran belirlenir. İkinci evrede, kontrol edici ipucu belirlenir, üçüncü evrede ipucunu silikleştirme süreci belirlenir, dördüncü evrede bireyin tepkilerine ne şekilde yanıt verileceği belirlenir. Beşinci evrede veri kayıt yöntemi belirlenir. Altıncı ve son evrede uygulama gerçekleştirilir, bu esnada kayıt tutulur ve bireyin performansına göre gerektiğinde değişiklik yapılır (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2006). Bu araştırmada aşamalı yardımla öğretim yönteminin uygulanması sürecine ilişkin daha detaylı bilgiler izleyen başlık altında açıklanmıştır.

Aşamalı Yardımla Öğretim Süreci

Hedef Davranış: Tekstil İşçiliği Gömlek Paketleme ve Etiketleme İşİ

Öğretilecek Beceriler: Seçilen beceriler “Gömlek Paketleme ve Etiketleme İşİ” alt becerilerinden oluşmaktadır.

Bu alt becerilerin öğretim sırası şu şekildedir:

- Düğmeleme ve marka takma
- Yaka basma
- Yaka çemberi ve kelebek çember takma
- Katlama ve ütüleme
- Etiketleme ve jelatinleme

Her bir öğrenci için, ilk beceride (düğmeleme ve marka takma) üç oturum art arda %100 performans sergiledikten sonra ikinci becerinin öğretimine geçilmiştir. Diğer becerilerin öğretiminde de sırasıyla bu süreç izlenmiştir.

Ortam: Mesleki Eğitim Merkezi – Gömlek Paketleme Atölyesi

Uygulama Günleri: Pazartesi – Perşembe – Cuma

Uygulama Saatleri: 09:00 – 11:00

Öğretim Süreci

Öğretim Yöntemi: Öğretim yöntemi olarak aşamalı yardımla öğretim yöntemi kullanılmıştır.

Dikkati sağlama: Öğrencinin dikkatinin sağlanması için “Benimle çalışmak için hazır mısın?” sorusu sorulacak ve öğrenciden hazır olduğuna dair sözel ya da sözel olmayan bir dönüt alındığında “güzel, o halde başlayalım” ifadeleri ile öğrencinin dikkati sağlanmıştır.

Beceri Yönergesi: Öğrenciye çalışmaya başlamak için “önündeki malzemeleri kullanarak gömleği katla” yönergesi verilmiştir.

Kontrol edici ipucunu belirleme: Öğretim sürecinde kontrol edici ipucu olarak “fiziksel + model + sözel ipucu” kombinasyonundan oluşan kontrol edici ipucu kullanılmıştır. Uygulamacı ipucunu sunma, ipucunu silikleştirme ve gerektiğinde ipucunu yeniden sunma konusunda anlık kararlar almıştır. Bu becerilerin ediniminde “fiziksel yardım” , uygulamacının üst düzey kontrolünü gerektirmektedir. Uygulamacının pilot uygulamada bu becerilerin öğretiminde fiziksel yardımı minimum düzeyde kullanması yeterli olmuştur. Bu deneyime dayanarak ilk becerinin öğretiminde model + sözel ipucu kullanılmıştır. Bunda temel amaç gereksiz ipucu bağımlılığı

yaratmamaktır. Ancak öğretim esnasından öğrenci için model ipucunun yeterli olmayacağına kanat getirildiği anda fiziksel yardımda bulunulması planlanmıştır. Uygulamacı, öğrencinin hata yapmasına olanak tanımadan ipucunu sunmaya çalışmıştır.

İpucunu silikleştirme sürecini belirleme: Uygulamacı, öğrenci gereksinim duyduğu anda ipucu sunmuş, öğrenci ipucuna gereksinim duymadığında ya da daha az ipucuna gereksinim duyduğunda ipucunu ya tamamen ortadan kaldırmış ya da ipucunun türü ya da miktarında silikleştirme yapmıştır.

Bireyin tepkilerine ne şekilde yanıt verileceğini belirleme: Bu yönetime göre öğretim oturumlarında bireyden; doğru tepki, yanlış tepki ve tepkide bulunmama olmak üzere üç tür tepki beklenmektedir. Öğretim oturumlarında doğru tepkiler “aferin”, “iyi gidiyorsun” , “harikasın” gibi sözel pekiştireçler kullanılarak sürekli pekiştirme tarifesiyle pekiştirilmiştir. Ancak öğrencinin doğru tepki oranında artış görülmeye başlandıkça sözel pekiştireçler için sürekli pekiştirme tarifesinde değişken oranlı pekiştirme tarifesine geçilmiştir. Yanlış tepkiler için daha yoğun kontrol edici ipucu sunularak basamak tekrar ettirilmiştir. Tepkide bulunmama davranışı için ise yönerge tekrarı yapılmıştır. Yoklama oturumlarında ise doğru tepkiler değişken oranlı pekiştirme tarifesiyle sözel olarak pekiştirilmiştir. Yanlış tepkilerde ise çalışmaya katılım davranışı için “benimle çalıştığın için teşekkür ederim” denilerek oturum sonlandırılmıştır.

Veri Kayıt Yöntemini Belirleme: Öğretim oturumlarında veri toplamak için “Öğretim Oturumları Veri Kayıt Formları” kullanılmıştır. Yoklama oturumlarında ise “Yoklama Oturumları Veri Kayıt Formları” kullanılmıştır. Veriler toplandıktan sonra grafiğe aktarılmıştır.

Öğretim Oturumları:

Öğretim oturumlarında aşamalı yardımla öğretim yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde öğretime mutlaka öğrencinin doğru tepkide bulunmasını sağlayacak ipucunun sunulmasıyla başlanmaktadır ve ipucu zamanla silikleştirilmektedir. Ancak uygulamacı, bireyin gösterdiği performansa bağlı olarak kontrol edici ipucunu sunup sunmamaya ipucu türü ve miktarında değişiklik yapıp yapmamaya ilişkin anlık kararlar alabilmektedir. Uygulamacı öğretim sırasında kontrol edici ipucunun öğrencinin doğru tepkide bulunması için gerekli olduğuna inanırsa, kontrol edici ipucunu sunmaya devam eder. Öğrencinin doğru tepkide bulunması için kontrol edici ipucunun gerekli olmadığına inanırsa kontrol edici ipucunu ortadan kaldırır. Uygulamacı bu süreci bireyin hedef uyarana bağımsız olarak tepkide bulunmasını sağlayıncaya değin devam ettirir. Bir başka deyişle uygulamacı, öğrenci gereksinim duyduğu anda ipucu sunar, öğrenci ipucuna gereksinim duymadığında ya da daha az ipucuna gereksinim duyduğunda ipucu ya tamamen ortadan kaldırılır ya da ipucunun türü ya da miktarında silikleştirme yapılır. Uygulamacı öğretim oturumunda, öncelikle öğrencinin dikkatini çalışmaya yöneltmek amacıyla “Akif, benimle çalışmak için hazır mısın?” şeklinde soru sorarak öğrencinin dikkatini çalışmaya yönlendirmesi sağlanmış ve öğrenci hazır olduğunu söyledikten ya da jest ve mimikleri kullanarak hazır olduğunu

belirttikten sonra uygulamacı tarafından, “Harika! Çalışmaya hazırsan başlayabiliriz” şeklinde pekiştirilmiştir. Öğretim oturumlarında hem uygulamacının önünde hem de deneğin önünde olmak üzere toplam iki malzeme seti yer almıştır. Çalışmada kullanılacak araç-gereçler tanıtıldıktan sonra, uygulamacı tarafından hedef uyararla eşzamanlı olarak kontrol edici ipucu sunulmuştur. Örneğin; “Önündeki malzemeleri kullanarak bu gömleği düğmele ve marka tak” beceri yönergesi sunulmuş ve hemen ardından sözel ipucu ve model ipucu birlikte verilmiştir. Uygulamacı tarafından sözel ipucunda ne yapıldığı açıklanırken aynı anda model ipucunda öğrenciye ne yapması gerektiği gösterilmiştir. Örneğin; “Gömleği masanın üzerine sırt üstü ser”, denilmiş ve aynı anda kendi malzemeleri ile bu basamak uygulamacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra öğrenciye “Şimdi sen yap” denilerek öğrencinin tepkiyi başlatması için 5 sn. beklenmiştir. Öğrenci görev analizinin ilk basamağını doğru olarak yerine getirdiğinde “aferin” şeklinde öğrenci davranışı sözel olarak pekiştirilmiştir. Öğrenci bağımsız olarak tepkide bulunmaya başladığında uygulamacı ipucunun türünde ya da miktarında silikleştirme yapmıştır ve bu silikleştirmeye öğrencinin duyduğu gereksinime göre anlık karar verilmiştir. Eğer öğrenci yanlış tepki verir ya da tepki vermez ise uygulamacı, öğrencinin gereksinim duyduğu düzeyde ipucunu tekrar sunmuştur. Öğretim oturumlarında öğrencinin gösterdiği tüm doğru tepkiler, sürekli pekiştirme tarifesiyle sözel olarak pekiştirilmiştir ve beceri tamamlandıktan sonra öğrencinin çalışmaya katılım ve dikkati yöneltme davranışı “çalışmaya katıldığın için sana teşekkür ederim” denilerek sözel olarak pekiştirilmiştir. Öğrencide yoklama oturumlarında üç gün art arda % 100 ölçüt karşılandığında öğretim oturumlarına son verilmiştir.

Değerlendirme Süreci

Yoklama Oturumları:

Yoklama oturumları haftada iki gün öğretim oturumu öncesinde tek bir deneme olarak gerçekleştirilmiştir. Yoklama oturumlarında öğrenci “tekli fırsat” tekniği ile değerlendirilmiştir. Yoklama oturumlarında veri toplamak amacıyla şu süreç izlenmiştir: Uygulamacı, öğrencinin dikkatini çalışmaya yöneltmek amacıyla “Akif, benimle çalışmak için hazır mısın?” şeklinde soru sormuş ve öğrenciden hazır olduğunu belirten herhangi bir söz, jest ya da mimik alındığında öğrencinin dikkatini çalışmaya yöneltme davranışı, “Harika! Çalışmaya hazırsan başlayabiliriz” şeklinde pekiştirilmiştir. Çalışmada kullanılacak araç- gereçler tanıtıldıktan sonra öğrenciye “Önündeki malzemeleri kullanarak bu gömleği düğmele ve marka tak” beceri yönergesi verilmiş ve öğrencinin görev analizinin ilk basamağını başlatması için 5 saniye zaman verilmiştir. Öğrenci, ilk basamağı doğru olarak yerine getirdiğinde veri toplama tablosunun doğru tepki sütununa artı (+) işareti konulmuş ve öğrenci 5 saniye içinde bir sonraki basamağa başlayıp başlamadığı gözlenmiştir. Öğrenci, görev analizinin ilk basamağını doğru olarak yerine getirmedikçe veri toplama tablosundaki yanlış tepkiler sütununa eksi (-) işareti konulmuştur. Öğrenci görev analizi sunulduktan sonra ya da bir önceki basamağı doğru olarak tamamladıktan sonra 5 saniye içinde tepki vermedikçe veri toplama tablosundaki tepkide bulunmama sütununa (ty) işareti konulmuş ve yoklama oturumu sona erdirilmiştir. Yoklama oturumlarında doğru tepkiler, sürekli pekiştirme tarifesiyle sözel olarak pekiştirilmiş, yanlış tepkiler ise görmezden gelinmiştir. Ayrıca öğrencinin yoklama oturumlarında gösterdikleri katılım ve dikkati yöneltme davranışları çalışma sonunda uygulamacı tarafından

“Akif çalışmaya katıldığın için sana teşekkür ederim” şeklinde pekiştirilmiştir. Yoklama oturumu sonunda öğrencinin doğru tepkide bulunduğu basamak sayısı görev analizindeki toplam basamak sayısına bölünerek doğru tepki verdiği basamakların yüzdesi bulunup grafiğe kaydedilmiştir.

Öğretim sürecinde öğrencilerin üçü de bu beş görevde %100 düzeyinde bağımsız doğru tepki sergiledikten sonra bile, daha estetik çalışabilmeleri için öğretim oturumları devam etmiştir. Öğrenciler erkek gömleklerini hem estetik hem de doğru düzeyde katlamayı başardıklarında fabrika uygulamasına geçilmiştir. Fabrika uygulamasında ise daha önce öğrendikleri ve estetik düzeyde yapabildikleri erkek gömleği katlama işini gerçek iş ortamında ve gerçek siparişler üzerinde çalışarak üretime katkı sağlamışlardır. Ancak gömlek katlama türleri malzeme çeşitliliğine ve gömleklerin kışlık, yazlık, spor veya klasik olma durumlarına göre değişkenlik göstermesi nedeni ile araştırmacı yeni eylem planları ile öğrencilere öğrendikleri iş üzerinde uyarılama yapmış ya da bazı durumlarda yeni alt görevlerin (meto temizleme, şerit takma gibi) öğretimini iş başında gerçekleştirmiştir.

Döngünün “Yansıtıcı Değerlendirme” evresinde ise araştırmacı her uygulama günü akşamı o güne ilişkin yansıtıcı günlük yazmıştır. Bu günlükler, araştırmacının hem kendi uygulamasını yansıtıcı olarak değerlendirmesi açısından hem de verilerin düzenlenmesi açısından önem arz etmektedir. Uygulama esnasında tutulan saha notları da araştırmacının özellikle fabrika ortamındaki yüksek gürültü nedeni ile yapılan anlık konuşmaların kameraya yansımaması durumlarında verilerin kaybedilmeden toplanmasının bir yöntemi niteliğindedir. İş başında öğrenciler ile ya da şef, patron ve diğer çalışanlar ile yapılan konuşmalar kamera kaydına yüksek gürültü nedeni ile yansımamıştır. Araştırmacı bu konuşmaları NVİVO ortamında dökmek istediğinde zorlanmış ve bu nedenle fabrikadaki araştırma sürecini etkileyebileceği düşünülen konuşma ya da olayları iphone telefonunun “notlar” bölümüne anlık olarak kaydetmiştir. Araştırma sürecinin değerlendirilmesinde bu saha notları oldukça yön verici nitelik taşımıştır. Araştırmacı video görüntülerinin NVİVO programında dökümlerinin yapılması esnasında da kendi uygulamalarını yansıtıcı olarak değerlendirmiştir. Bu görüntüleri her geçerlik toplantısında komite üyeleri ile paylaşarak onların dönütlerini de almıştır. Araştırmacı hem günlüklerden, hem saha notlarından hem de video görüntülerinden elde edilen verileri incelemiş ve geçerlik komitesinde paylaşacağı verileri ayıklama yoluna gitmiştir. Bunda temel amaç video görüntülerinin ve günlük verilerinin komite toplantılarında tamamının

incelenemeyeceği kadar uzun olması nedeni ile süreci etkileyen önemli veriler ayıklanarak komite ile paylaşılmıştır. Bu da geçerlik komitesi toplantısı için hazırlık çalışmaları olarak adlandırılmaktadır.

Döngünün “Genel Değerlendirme” evresinde araştırmacı ve geçerlik komitesi üyeleri ile uygulamanın incelenmesi ve değerlendirilmesi, yapılan değerlendirme sonucuna göre yeni eylem planlarının geliştirilmesi, geçerlik komitesi kararlarının tez izleme komitesi ile elektronik ortamda paylaşılması süreçleri gerçekleştirilmiştir. İki haftada bir gerçekleştirilen geçerlik komitesi toplantılarında araştırmacı günlüklerden, saha notlarından ve kamera kayıtlarından elde ettiği tüm verileri incelemiş ve araştırma sürecine yön verecek nitelikteki verileri ayıklayarak komite üyeleri ile paylaşmıştır. Komite üyeleri bu verileri incelemiş, değerlendirmiş ve araştırmacının uygulamasına yönelik dönütler sağlamışlardır. Ayrıca bu toplantılarda sorunlara yönelik eylem planları geliştirilmiştir. Bu planların etkileri döngünün bir sonraki “genel değerlendirme” evresinde değerlendirilmiştir. Her geçerlik komitesi toplantısında alınan kararlar toplantı tutanağı ve karar dosyası haline getirilmiştir. 6 Haziran 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısı kararı gereği geçerlik komitesi toplantılarında alınan kararların yer aldığı bu tutanak ve dosyalar düzenli olarak tez izleme kurulu üyeleri ile mail yolu ile paylaşılmıştır. Geçerlik toplantı tutanağı örneğinde Ek 2’de ve geçerlik toplantısı karar dosyası örneğine ek 3’te yer verilmiştir.

3.2. Araştırmanın Katılımcıları

Bu araştırmanın katılımcıları; bir rehabilitasyon merkezine devam eden hafif derecede zihinsel yetersizliği olan bir öğrenci (pilot çalışmanın yapıldığı öğrenci), bir özel eğitim Mesleki Eğitim Merkezi son sınıfında eğitim gören hafif derecede zihinsel yetersizliği olan üç öğrenci, araştırmacı, üç tez izleme komitesi üyesi ve üç geçerlik komitesi üyesi ile bir Tübitak proje bursiyeri, üç öğrencinin annesi, iki işveren, iki işyeri personeli, iki işyeri koordinatör öğretmeni oluşturmaktadır.

3.2.1. Öğrenciler

Pilot uygulama sürecinde çalışılacak öğrenciyi belirlemek için araştırmacı bir rehabilitasyon merkezinin yöneticisi ile görüşmüştür. Araştırmacı Ek 4’te yer alan “Gömlek Paketleme İşİ Önkoşul Beceri Listesi’ni” okul yöneticisine göstererek bu önkoşulları karşılayan bir öğrenci belirlemesi hususunda yardım talep etmiştir. Okul

yöneticisi Akif isminde bir erkek öğrenciyi önermiştir. Araştırmacı Akif ile önkoşul becerileri değerlendirmek için bir oturum düzenlemiştir. Akif'in tüm önkoşulları taşıyor olması neticesinde pilot uygulama süreci Akif ile yürütülmüştür.

Atölye uygulaması için öğrenci belirleme sürecinde ise araştırmacı, öncelikle Mesleki Eğitim Merkezinin yöneticisi ile görüşmüş ve bazı önkoşul becerilere sahip çocuklar arasından seçim yapmak istediğini söylemiştir. Okul yöneticisi öncelikle ek 4'te yer alan önkoşul becerilerin bulunduğu "Gömlek Paketleme İşi Önkoşul Beceri Listesi" ni incelemiş ve uygulamacıya bir öneride bulunmuştur. Özellikle yaşı 17 veya daha küçük yaştaki çocuklar arasından seçim yapılmasını önermiştir. Bunun nedeni olarak da 17 yaş üstü (17-23 yaş) gençlerin bazen İŞKUR'un düzenlediği kurslara katılmaları gerektiğini ve böyle bir durumda uygulamanın birkaç hafta aksayabileceğini belirtmiştir. Araştırmacı uygulamasının aksamasını istemediği için okul yöneticisinin bu önerisini kabul etmiştir. Okul rehber öğretmeninden 15-17 arası çocukların isim listesini istemiş ve rehber öğretmen araştırmacıya bu listeyi teslim etmiştir.

Müdür yardımcısı bu liste için rehber öğretmenle görüşmemi söyledi rehber öğretmen bu listeyi bana verdi. Bu listeden 98 ve 99 doğumluların isimlerine işaret koydum. Listedeki öğrencilerden ön koşulları taşımayanları elemem gerekecek. Daha sonra bu çocukları tek tek gözlemlemem gerekiyor. Yalnız listeden T.....B.... isimli öğrenciyle çalışmamam gerektiğini işyeri koordinatör öğretmeni önerdi. Çünkü devam sorunu varmış onu baştan elemiş olduk... (4 Aralık 2013, Günlük, Sayfa 63).

Listede 32 öğrencinin ismi yer almaktadır. Araştırmacı bu 32 öğrenci için detaylı bir değerlendirme yapmak isterse bu çok zaman alıcı olacağından okul yöneticisinin önerisi ile daha pratik bir çözüm bulunmuştur.

Bunların hepsini gözlemlemek çok zamanımı alacak. Bu yüzden önce bu konuda yönetici ile görüştüm. Öğrenciler hakkında genel ve kabaca bir bilgi edinmek istedim. Okul yöneticisi kendisini takip etmemi istedi. Beni öğretmenler odasına götürdü ve atölye öğretmenleri ile görüştürdü. Müdür ve üç öğretmen olmak üzere toplam dört eğitimci bana bu konuda fikir verdi. Elimdeki listede yer alan öğrenciler ile ilgili uyum ve davranış sorunu olanları elememizi söyledi. Bu iyi fikirdi çünkü ön koşullarım arasında uyum ve davranış sorunu olmaması gibi bir önkoşul var. Öğretmenlerle elimdeki listeden uyum ve davranış sorunu olan çocukların bazılarını eledik (18 Aralık 2013, Günlük, Sayfa 68).

Dört Eğitimci özellikle üç isim üzerinde fikir birliğine varmışlardır.

Öğretmenlerden elimdeki listede ismi olan ve üzeri çizilmeyen öğrencilerden en uyumlu çalışan ve karmaşık bir beceriyi yapabileceğini düşündükleri, devam sorunu olmayan öğrencileri işaretlemelerini istedim. El sanatları öğretmenleri bu özellikleri taşıyan öğrencileri işaretledi. İşaretlenen öğrencilerin hepsi kız öğrenci ve üç isim üzerinde ortak fikirler vardı. Bunlar K....., Mine ve Birgül (18 Aralık 2013, Günlük, Sayfa 68).

Araştırmacıya atölye öğretmenlerinden biri, bir erkek öğrencinin ismini önermiştir. Araştırmacı Cem isimindeki bu öğrenci ile tanışmış ve öğretmeninden edindiği bilgilere göre büyük oranda önkoşul kriterlerine sahip olduğunu öğrenmiştir.

17 Ocak 2014 tarihinde araştırmacı bu üç öğrenciyi kendi atölyesinde bire bir değerlendirmiş ve değerlendirirken Ek 4'te yer alan önkoşul beceri listesini kullanmıştır. Öğrencilerin tamamı için bu listeyi doldurmuş ve bütün öğrencilerin tüm önkoşul becerilere sahip olduklarını gözlemlemiştir. Araştırmacının ailelerden yazılı izin alması gerekmiştir. Ertesi gün çocukların ailelerini aramış ve okula davet etmiştir. Ancak sadece anneler gelmiştir. Araştırmacı anneler ile bu bire bir görüşme yapmış ve çocukları ile gerçekleştirmeyi düşündükleri çalışma hakkında detaylı bilgi verdikten sonra yazılı izin formunu okumalarını ve imzalamalarını istemiştir. Anneler eşlerine danışmak istediklerini söylemiş bu yüzden araştırmacı izin formlarını eve göndermiştir. Ek 5'te veli izin belgesinin bir örneği yer almaktadır.

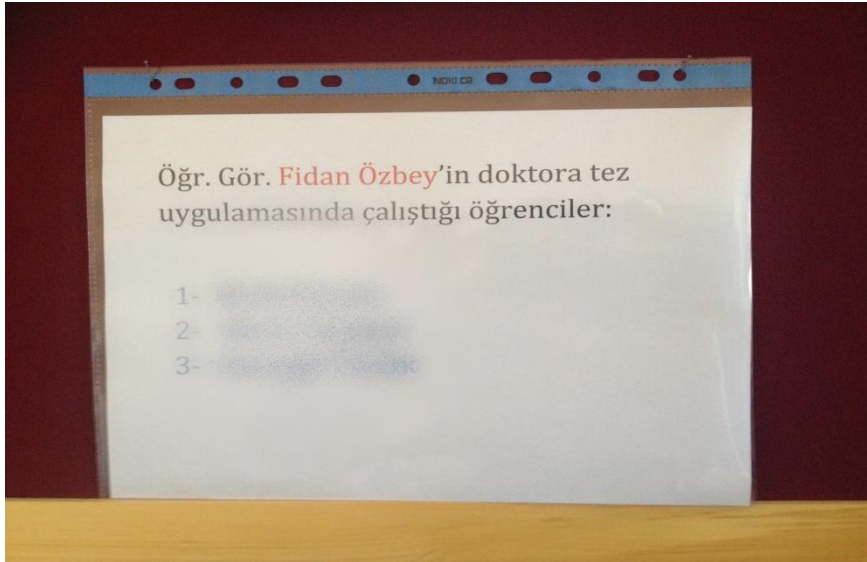
Araştırmacı öğrencileri netleştirmiş olmasına rağmen bazı kaygılara sahiptir. Okul, Mayıs ayı engelliler haftasına hazırlık çalışmaları için ikinci dönem bol bol gösteri provaları yapmakta ve dersler büyük oranda bu tür etkinliklere ayrılmaktadır. Araştırmacı çalışacağı öğrencilerin böyle etkinliklere seçilmesi durumunda öğrencilerinin çalışma saatinde elinden alınmasından korkmaktadır ve bu korkunun yerli bir korku olduğunu süreçte görmüştür. Öğrencilerin üçü de ikişer etkinlik için seçilmiş ve bu etkinlikler haftanın her gününe dağıtılacak şekilde planlanmıştır. Araştırmacı bu konuda folklor öğretmeni ile kısa süreli bir tartışma yaşamıştır. Öğretmen Mine ve Birgül'ü provaya almak istemiş ancak araştırmacı izin vermemiştir. Bunun üzerine folklor öğretmenine "*Hocam MEB'den iznim var, benim çalışmam bir proje ve sistematik yürütülmesi gereken bir çalışma. Planlı çalışmak zorundayım, ben size programımı vereyim siz kalan saatlerde alın*" demiştir. Öğretmen bunu kabul etmemiş "*Bizim çalışma saatlerimiz esnektir dilediğim zaman öğrenciyi alırım*" demiştir. Bunun üzerine araştırmacı okul yöneticisi ile görüşmüş yaşadığı sorunu dile getirmiştir. Okul yöneticisi duruma müdahale edince okul yönetimi bir program hazırlamış ve bu programa hem prova öğretmenlerinin hem de araştırmacıların uymasını rica etmiştir. Okulda eşzamanlı iki eylem araştırması yapılmakta ve iki araştırmacı aynı okulda farklı sınıflarda uygulama yapmaktadır. Diğer araştırmacı da aynı sorunları yaşadığı için hazırlanan bu programa her iki

araştırmacının proje çalışması dahil edilmiştir. Fotoğraf 1’de bu program yer almaktadır.

SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİNLİKLER DERS ÇİZELGESİ					
DERS	PAZARTESİ	SALI	ÇARŞAMBA	PERŞEMBE	CUMA
1	ÜNİVERSİTE PROJE ÇALIŞMASI (Fidan ÖZBEY)		HALKOYUNLARI (Serdal AĞAÇ)	ÜNİVERSİTE PROJE ÇALIŞMASI (Fidan ÖZBEY) (Canan SOLA ÖZGÜÇ)	ÜNİVERSİTE PROJE ÇALIŞMASI (Fidan ÖZBEY)
2	ÜNİVERSİTE PROJE ÇALIŞMASI (Fidan ÖZBEY)	ÜNİVERSİTE PROJE ÇALIŞMASI (Canan SOLA ÖZGÜÇ)	HALKOYUNLARI (Serdal AĞAÇ)	ÜNİVERSİTE PROJE ÇALIŞMASI (Fidan ÖZBEY) (Canan SOLA ÖZGÜÇ)	ÜNİVERSİTE PROJE ÇALIŞMASI (Fidan ÖZBEY)
3	18 MART ÇANAKKALE DENİZ ZAFERİ ETKİNLİKLERİ	ÜNİVERSİTE PROJE ÇALIŞMASI (Canan SOLA ÖZGÜÇ)	18 MART ÇANAKKALE DENİZ ZAFERİ ETKİNLİKLERİ	HALKOYUNLARI (Serdal AĞAÇ)	18 MART ÇANAKKALE DENİZ ZAFERİ ETKİNLİKLERİ
4	18 MART ÇANAKKALE DENİZ ZAFERİ ETKİNLİKLERİ		18 MART ÇANAKKALE DENİZ ZAFERİ ETKİNLİKLERİ	HALKOYUNLARI (Serdal AĞAÇ)	18 MART ÇANAKKALE DENİZ ZAFERİ ETKİNLİKLERİ
5	MEHTER	ORATORYO (Levent BAĞÇE)	KORO (Vildan KARABACAK)	KORO (Vildan KARABACAK)	HALKOYUNLARI (Serdal AĞAÇ)
6	MEHTER	ORATORYO (Levent BAĞÇE)	KORO (Vildan KARABACAK)	KORO (Vildan KARABACAK)	HALKOYUNLARI (Serdal AĞAÇ)

Fotoğraf 1- Kültürel Etkinlik Ders Çizelgesi

Araştırmacı, çalıştığı öğrencilerin başka ek çalışmalara dahil edilmemesi için bir metin hazırlamış ve bunu öğretmenler odası ile işyeri koordinatör öğretmenlerinin odasına asmıştır. Fotoğraf 2’de bu metin yer almaktadır. Metni asarken öğretmenlere bu metni neden astığına dair sözel bilgi de vermiştir.

Fotoğraf 2- Hatırlatıcı Duyuru Metni

Bu duyuru metni araştırmacının çalışma sürecini daha sağlıklı yürütmesine yardımcı olmuştur.

Bu araştırmada öğrenciler için belirlenen önkoşullar şu şekilde sıralanmaktadır;

- 1- Özel eğitim Mesleki Eğitim Merkezi öğrencisi olması
- 2- 15-17 yaş döneminde olması
- 3- Okula devam sorunu olmaması
- 4- Ailesinin işbirliğine açık olması (okula geliyor olmaları, öğretmenlerle iletişim içerisinde olmaları, okulun görüşme taleplerine katılımları vb.)
- 5- İki ve daha fazla basamaklı sözel yönergeleri yerine getirebilmesi (kontrol listesi ile değerlendirilecek)
- 6- Ailesinin ve kendisinin çalışmaya katılım için gönüllü olması
- 7- Öğrencinin etkinliği tamamlamasına engel teşkil edecek nitelikte problem davranışlara sahip olmaması
- 8- En az 15 dk süre dikkatini etkinliğe verebilmesi
- 9- Nesne – Rakam eşlemesi yapabilmesi (kontrol listesi ile değerlendirilecek)
- 10- Arka-ön, alt-üst, uzun-kısa, i ve dış, orta kavramlarını ayırt edebilmesi (kontrol listesi ile değerlendirilecek)
- 11- Küçük kas becerilerini yerine getirebilmesi: düğme ilikleme, Tutma, katlama, ip geçirme, kumaşa ataç takma, iğne takma gibi ince motor becerileri yapabilmesi (kontrol listesi ile değerlendirilecek)

Araştırmacı Birgül, Mine ve Cem'in öğretmenleri ile görüşerek bu öğrencilerin var olan performans düzeylerine ilişkin rapor hazırlamıştır. Buna göre öğretmenlerden elde edilen veriler ile araştırmacının öğrenciler ile etkileşimi neticesinde gözlemlerine dayalı olarak hazırladığı öğrencilerin var olan performans düzeyi bilgileri izelge 3'te yer almaktadır:

Çizelge 3 Öğrencilerin Var Olan Performans Düzeyleri

Öğrenciler	Var Olan Performans Düzeyleri
Birgül	Birgül 16 yaşında hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir kız öğrencidir. Bilişsel becerilerden; okuma-yazma becerisini bağımsız olarak gerçekleştirebilmekte, okuduğu metne ilişkin soruları doğru şekilde cevaplandırabilmektedir. Birgül matematik becerilerinde bağımsız olarak toplama ve çıkarma işlemi yapabilmekte ancak çarpma ve bölme işlemi yapamamaktadır. Birgül'ün sahip olduğu bilişsel beceriler, akranlarına göre geri düzeydedir. Problem çözme becerisinde sözel ipucu yardımına ihtiyaç duymaktadır. Para harcama ve hesaplama becerilerinde yardıma gereksinim duymaktadır. İnce ve kaba psikomotor becerileri bağımsız olarak yerine getirebilmektedir. Birgül üç ve daha fazla kelimeden oluşan cümleler ile kendini ifade edebilmektedir. Herhangi bir problem davranışı olmamakla birlikte, bazı sosyal becerilerde desteğe ihtiyaç duymaktadır. Örneğin yeni ortama girme, akranları ile etkileşim başlatma ve sürdürme ve arkadaşlık ilişkilerinde çekingen davranmakta ve yalnızlığı tercih etmektedir. Herhangi bir yerde kaybolmaktan korkması, onun alışveriş, gezi ve dolaşma, hobi gibi becerileri bağımsız gerçekleştirememesine neden olmaktadır. Birgül temiz ve düzenli bir öğrencidir. Herhangi bir spor dalına ilgi duymamakta ve rekreasyon etkinliklerine katılmak istememektedir. Birgül, psikomotor becerilerden bağımsız olarak yürüme, merdiven inip çıkma, büyük nesnelere kaldırma ve taşıma denge tahtasında yürüme, zıplama gibi becerileri bağımsız olarak gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca ince motor becerilerden, ilikleme, ip geçirme, katlama, yoğurma, iğne takma, ataç takma, ipe boncuk dizme, etiketi tırnağı ile kaldırma, yırtma, kesme ve yapıştırma gibi becerileri bağımsız olarak gerçekleştirebilmektedir.
Mine	Mine 17 yaşında hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir kız öğrencidir. Mine'nin bilişsel becerilere yönelik performansı akranlarından geri düzeydedir. Okuma – yazma becerilerini bağımsız olarak gerçekleştirebilmekte , temel düzeyde hesaplama ve problem çözme becerilerini gerçekleştirebilmektedir. Ancak Türkçe -dilbilgisi, matematik-kümeler, tarih ve coğrafya gibi teorik derslere ilişkin başarı testlerinden düşük puanlar almaktadır. Mine bağımsız olarak günlük yaşam ve özbakım becerilerini yerine getirebilmektedir. Psikomotor becerilerin tamamını bağımsız olarak gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca bağımsız olarak alış veriş yapabilmekte, gezilere katılabilmektedir. Okulun folklor ekibinde yöresel oyunları akranları içerisinde en güzel sergileyen öğrenci olması nedeniyle sosyal faaliyetlere aktif katılım gösterebilmektedir. Ayrıca tenis ve yüzme sporları ile ilgili eğitim almaktadır ancak dengesiz beslenme nedeni ile sürekli kilo almaktadır. Yanında taşıdığı şekerlerden her gün iki paket (20 adet) şeker tüketmektedir. Kantinden cips , çikolata ve şeker alıp tüketmekte, diğer besleyici ürünleri (meyve, süt vb.) tercih etmemektedir. Mine iletişimi başlatma ve sürdürmede oldukça başarılı sosyal bir öğrencidir. Bu durum onun okulda popüler bir öğrenci olmasının nedeni olarak görülmektedir. Mine psikomotor becerilerden bağımsız olarak yürüme, merdiven inip çıkma, büyük nesnelere kaldırma ve taşıma denge tahtasında yürüme, zıplama gibi becerileri bağımsız olarak gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca ince motor becerilerden, ilikleme, ip geçirme, katlama, yoğurma, iğne takma, ataç takma, ipe boncuk dizme, etiketi tırnağı ile kaldırma, yırtma, kesme ve yapıştırma gibi becerileri bağımsız olarak gerçekleştirebilmektedir.
Cem	Cem 16 yaşında hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir erkek öğrencidir. Cem bağımsız olarak okuyabilmekte ve yazabilmektedir. Ancak okuduğu metin ile ilgili sorulan sorulara %60 oranında doğru cevap vermektedir. Temel düzeyde dört işlem becerilerini gerçekleştirebilmekte fakat dört işlemi içeren problemleri çözerken sözel ipucuna gereksinim duymaktadır. Cem bilişsel becerilerde akranlarından geri düzeydedir. Özbakım ve günlük yaşam becerilerini bağımsız olarak yerine getirebilmektedir. Cem isteklerini iki kelimelik cümleler ile ifade etmekte uzun cümleler

kuramamaktadır. Az konuşmayı tercih etmesi nedeniyle akranları ile iletişim ve etkileşimi zayıftır. Ancak futbol ve masa tenisi gibi spor dallarında başarılı performans sergilemesi, onun erkek akranları arasında ilgi görmesine neden olmaktadır. Cem herhangi bir problem davranışa sahip değildir. Akranları ve öğretmenleri ile uyumludur ve sınıf - okul kurallarını benimsemesi nedeni ile sevilen bir öğrencidir. Cem alış veriş yaparken para hesaplama konusunda yardıma gereksinim duymaktadır. Bağımsız olarak toplu taşıma araçları ile seyahat edebilmektedir. İşbirliğine açık ve yardımsever bir öğrenci olan Cem ekip çalışmalarında uyumlu davranışlar sergilemektedir. Cem, psikomotor becerilerden bağımsız olarak yürüme, merdiven inip çıkma, büyük nesnelere kaldırma ve taşıma denge tahtasında yürüme, zıplama gibi becerileri bağımsız olarak gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca ince motor becerilerden, ilikleme, ip geçirme, katlama, yoğurma, iğne takma, ataç takma, ipe boncuk dizme, etiketi tırnağı ile kaldırma, yırtma, kesme ve yapıştırma gibi becerileri bağımsız olarak gerçekleştirebilmektedir.

Bu çizelgede yer alan öğrenci isimleri öğrencilerin gerçek isimleri değil, araştırmacı tarafından verilen takma isimlerdir. 10 Eylül 2013 tarihli geçelik komitesi toplantısında alınan karar gereği öğrencilerin gerçek isimleri ve gerçek kişisel bilgilerinin etik nedenlerden ötürü gizlenmesine karar verilmiştir.

3.2.2. Araştırmacı

Araştırmacı, Konya Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Öğretmenliği mezunudur. Dolayısı ile araştırmada üzerinde çalışılacak olan tekstil alanının yan alanı olan bir lisans programından mezun olmuştur. Lisans eğitiminin ardından Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim bölümü yüksek lisans programından mezun olmuştur. Yüksek lisans tezinde, “zihin engelli öğrencilere iş becerilerinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği” başlıklı bir tez hazırlamıştır. Araştırmacı halen Ankara Üniversitesi Zihin Engellileri Eğitimi Ana Bilim Dalında doktora eğitimini sürdürmektedir. Araştırmacı, bu araştırmada aynı zamanda uygulamacının kendisidir. Doktora ders aşamasında aldığı Nitel Araştırma ve Veri Analizi (Prof. Dr. Ezel Tavşancıl) ile Eylem Araştırması (Yrd. Doç. Dr. Serap Cavkaytar) dersleri ve Ankara Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü tarafından düzenlenen ve Prof. Dr. Yıldız Uzuner tarafından gerçekleştirilen “Nitel Veri Analizi Çalıştayı” ve NVİVO yaz eğitimi kursu, araştırmacının araştırma sürecini şekillendirmesine yardımcı olmuştur.

3.2.2.1. Araştırmacının Rolü

Araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama durum saptama aşaması, ikinci aşama ise uygulama aşamasıdır. Araştırmacı, ilk aşamada katılımcı olarak gözlemci rolünü üstlenmiştir. Gerçek iş ortamında (tekstil fabrikasında) ve atölyelerde (okuldaki tekstil atölyesi) alan gözlemleri yapmıştır. Bu gözlemlerde ortamlara herhangi bir müdahalede bulunmadan yalnızca gözlem yaparak durum saptamaya ilişkin veriler toplamıştır. Araştırmacının, fabrikada yapılan tekstil paketleme işinin görev analizlerinin oluşturulması ve iş analizlerinin hazırlanması amacıyla yaptığı gözlemler, işin (tekstil-paketleme işi) yapıldığı doğal ortamda araştırmacının ortama katılımıyla gerçekleşmiştir. Burada araştırmacı çalıştığı konuya ilişkin kùltürün içine girmeye ve o kùltürün bir parçası olmaya çalışmıştır. Ayrıca bu aşamada yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiş, arşiv dokümanlarını derlemiş, saha notları ve günlükler tutmuş, ses ve video kayıtlarını analiz etmiştir. Araştırmanın ikinci evresi olan uygulama evresinde ise araştırmacı gözlemci olarak katılımcı rolünü üstlenmiştir. Araştırmacı bizzat sahada yer almış; atölye ve gerçek iş ortamında hem gözlem yapmış, hem de uygulamayı bizzat kendisi yürütmüştür. Bu gözlem sürecinde araştırmacı ortama müdahalede bulunmuştur. Hazırladığı mesleki eğitim programı ve bireyselleştirilmif öğretim programlarını kullanarak atölyede öğrencilere iş türünü kazandırmıştır. Bu süreçte tüm etkileşimleri kamera kaydına almış ve görüntüleri daha sonra izleyerek, görüntülerin NVİVO programında dökümünü gerçekleştirmiştir. Aynı şekilde gerçek iş ortamında da araştırmacı öğrencilere iş başı eğitimi sunarken kamera kaydı ile görüntüleri kaydetmiş ve daha sonra bu görüntülerin dökümünü NVİVO programı ile gerçekleştirmiştir. Ayrıca araştırmanın bu evresinde araştırmacı günlük ve saha notları tutmuş, yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiş, arşiv dokümanlarını derlemiş fotoğraf ve görüntü kayıtlarını toplamış, tez izleme ve geçerlik komitesi toplantıları gerçekleştirmiş ve tüm toplantıların dökümlerini gerçekleştirmiştir. Ayrıca derlediği tüm verileri hem süreçte hem de süreç sonunda olmak üzere iki aşamada analiz etmiştir.

3.2.3. Tez İzleme Komitesi Üyeleri

Bu araştırmanın tez izleme komitesinde tez danışmanı Prof. Dr. Atilla Cavkaytar, Doç. Dr. Cevriye Ergül ve Doç. Dr. Hatice Bakkaloğlu görev almıştır. Prof. Dr. Atilla Cavkaytar Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Doç. Dr. Cevriye Ergül Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Doç. Dr. Hatice Bakkaloğlu Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadırlar. Araştırma sürecinde toplam yedi kez tez izleme komitesi toplantısı yapılmıştır. Tez izleme komitesi toplantılarına ilişkin detaylı bilgiler Çizelge 4'te yer almaktadır.

Çizelge 4 Tez İzleme Komitesi Toplantılarına İlişkin Detaylı Bilgiler

Tik Tarihi	Dönem	Katılımcılar	
TİK 1	25 Temmuz 2012	2011-12/Bahar	Prof. Dr. A. C. Doç. Dr. C. E. Doç. Dr. B. B. Doç. Dr. H. B.
TİK 2	22 Ocak 2013	2012-13/Güz	Prof. Dr. A. C. Doç. Dr. H. B. Doç. Dr. C. E.
TİK 3	06 Haziran 2013	2012-13/Bahar	Prof. Dr. A. C. Doç. Dr. C. E. Doç. Dr. H. B.
TİK 4	21 Kasım 2013	2013-14/Güz	Prof. Dr. A. C. Doç. Dr. H. B. Doç. Dr. C. E.
TİK 5	22 Mayıs 2014	2013-14/Bahar	Prof. Dr. A. C. Doç. Dr. C. E. Doç. Dr. H. B.
TİK 6	10 Kasım 2014	2014 - 15 Güz	Prof. Dr. A. C. Doç. Dr. H. B. Doç. Dr. C. E.
TİK 7	16 Haziran 2015	2014-2015 Bahar	Prof. Dr. A. C. Doç. Dr. H. B. Doç. Dr. C. E.

3.2.4. Geçerlik Komitesi Üyeleri

Geçerlik komitesi üyeleri, araştırmacının çalışmalarına yol gösterici nitelikte eleştiri ve bilgilendirme sağlayarak araştırma sürecinin sistemli yürütülmesine katkıda bulunan uzmanlardır. Bu uzmanlar belirli periodlarda araştırmacının

düzenlediği toplantılara katılarak araştırmacının topladığı verileri, bu verilerin çözümlenmesi sürecini ve eylem planlarını inceleyerek araştırmacıya görüşlerini eleştirel bir yaklaşımla iletmektedirler. Bu araştırmanın geçerliği için önemli görülmektedir. Komitede bir ya da daha fazla kişi bulunabilir. Bu kişi ya da kişiler yapıcı eleştirileri ile araştırma sürecinde araştırmacının gözünden kaçan durumları görmesinde araştırmacıya yardımcı olur. Bu araştırmanın geçerlik komitesinde özel eğitim alanından Doç. Dr. Y.G.A., Fen eğitimi alanından Doç. Dr. A.Ö.K. ve özel eğitim alanından Dr. C.S.Ö. yer almışlardır. Öğretim üyelerinin nitel araştırma yapma ve nitel araştırma yöntemi ile yapılan tezleri yönetme deneyimleri vardır. Doç. Dr. A.Ö.K., “Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemleri” isimli dersi yürütmektedir. Doç. Dr. Y.G.A. ise, doktora tezini nitel araştırma yöntemi ile desenlemiştir. Dr. C.S.Ö. ise doktora düzeyinde eylem araştırması dersi almış ve doktora tezini eylem araştırması yöntemi ile yazmıştır. Araştırma sürecinde toplam 14 geçerlik komitesi toplantısı yapılmıştır. Bu toplantılara ilişkin detaylı bilgiler Çizelge 5’te yer almaktadır.

Çizelge 5 Geçerlik Komitesi Toplantılarına İlişkin Detaylı Bilgiler

GEÇERLİK KOMİTESİ TOPLANTILARI (Tablo Devam Ediyor ↓)					
Tolanti no:	Tarih:	Yer:	Katılımcılar:	Başlangıç Saati:	Toplam Süre:
	10 Eylül 2013	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. Y.G.A., Doç Dr. A.Ö.K., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	15:00	62 dk.
	2 Ekim 2013	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. Y.G.A. , Doç Dr. A.Ö.K., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	13:30	40 dk. 50 sn.
	9 Ekim 2013	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. Y.G.A., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	15:00	23 dk.
	23 Ekim 2013	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. Y.G.A., Doç Dr. A.Ö.K., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	15:30	40 dk.
	13 Kasım 2013	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç Dr. A.Ö.K., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	15:10	33 dk.
	4 Aralık 2013	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. Y.G.A., Doç Dr. A.Ö.K., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	15:10	44 dk.
	25 Aralık 2013	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. Y.G.A., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	15:30	35 dk.
	7 Ocak 2014	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. Y.G.A., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	15:30	43 dk
	19 Şubat 2014	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç Dr. A.Ö.K., Öğr. Gör. C.S.Ö., Araştırmacı	15:00	53 dk.
	5 Mart 2014	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. Y.G.A., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	15:00	31 dk
	19 Mart	Sakarya Üniv. Eğt. Fak.	Yrd. Doç Dr. A.Ö.K.,	15:00	27 dk.

2014	Dekanlık Toplantı Salonu	Dr. C.S.Ö., Araştırmacı		
9 Nisan 2014	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. Y.G.A., Doç Dr. A.Ö.K., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	15:00	27 dk.
30 Nisan 2014	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. Y.G.A., Doç Dr. A.Ö.K., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	15:30	52 dk.
3 Haziran 2014	Sakarya Üniv. Eğt. Fak. Dekanlık Toplantı Salonu	Doç. Dr. A.Ö.K., Dr. C.S.Ö., Araştırmacı	17:00	43 dk 12 sn
Toplam Toplantı Sayısı	14			

3.2.5. Tübitak Proje Bursiyeri

113K453 no'lu Tübitak projesi kapsamında bu araştırma, bir bursiyer tarafından desteklenmiştir. Bursiyer, Sakarya Üniversitesi Zihin Engelliler Öğretmenliği son sınıf öğrencisidir. Araştırmacıya kamera çekimleri, malzemelerin temini, ve uygulama sürecinde destek olmak suretiyle yardımcı olmuştur.

3.2.6. Öğrencilerin Anneleri

Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerden Birgül'ün annesi 42 yaşında ilköğretim mezunu bir ev hanımıdır. Cem'in annesi 36 yaşında lise mezunu bir ev hanımıdır. Mine'nin annesi de 40 yaşında ilköğretim mezunu bir ev hanımıdır. Araştırmacı tez uygulamasının bir kez başında, bir kez süreçte ve bir kez sonunda olmak üzere üç kez toplantı yaparak görüşmüştür. Ayrıca anneleri periodik olarak her hafta telefonla arayarak süreç hakkında bilgi vermiştir. Anneler çocuklarının bu araştırmaya dahil edilmelerine izin vererek ve de araştırmacının yaptığı toplantı ve telefon görüşmelerinde araştırmacının sorularını yanıtlayarak destek olmuşlardır.

3.2.7. İşveren ve İş Yeri Personeli

Bir işyeri sahibi, bir işyeri müdürü, bir bölüm şefi ve bir engelli personel araştırma sürecinde araştırmacıya destek olmuşlardır. İş yeri sahibi kendisine ait fabrikada araştırmacının araştırma yapmasına izin vermiş ve bu süreçte gereken tüm düzenlemeleri gerçekleştirmiştir. Fabrikadaki diğer personelini organize ederek araştırmacının sorunsuz bir şekilde araştırmasını yürütmesini sağlamıştır. İş yeri müdürü, araştırmacının fabrika uygulaması esnasında gerekli malzemeleri sağlama, işi organize etme ve araştırmacının talep ve sorularını yanıtlayarak yardımcı olmuştur. Bölüm şefi, ürünlerin denetimi, öğrencilerin organizasyonu, farklı tekniklerin öğretimi, malzeme temini gibi konularda araştırmacıya destek olmuştur.

Engelli personel iş öğretimi ve molalarda öğrencilerin işyerine adaptasyonu ve sosyal etkileşimlerini kolaylaştırma konusunda araştırmacıya destek olmuştur. Ayrıca işveren ve işyeri personelleri uygulama bitiminde araştırmacının nitel görüşme teklifini kabul ederek sosyal geçerlik verilerinin oluşturulmasına destek olmuştur.

3.2.8. İş Yeri Koordinatör Öğretmenleri

Mesleki Eğitim Merkezinde görev yapan iki işyeri koordinatör öğretmeni, durum saptama evresinden fabrika uygulamasının bittiği evreye kadar araştırmacı ile işbirliğini sürdürmüşlerdir. Öğrenci kişisel bilgilerinin paylaşılması, araştırmacının nitel görüşme teklifini kabul ederek var olan sorunların belirlenmesi, çözüm önerilerinin görüşülmesi, atölye açma sürecinde gerekli malzeme temini, fabrika sürecinde fabrikayı ziyaret ederek öğrencilere manevi destek sunma ve uygulama bitiminden sonra öğrencilerin işe yerleştirilmesi için gerekli girişimlerde bulunma ve bir öğrenciyi (Mine) işe yerleştirme gibi konularında aktif rol alarak araştırmada önemli destek sağlamışlardır.

3.3. Ortam ve Araç Gereçler:

3.3.1. Ortam

Araştırmanın pilot uygulama evresi Sakarya'nın Hendek ilçesindeki bir rehabilitasyon merkezinde yürütülmüştür. Bu merkezde dört metre kare alanına sahip bir boş sınıfta yürütülen pilot uygulama, öğrenci beş beceride bağımsız performans sergiledikten sonra sonlandırılmıştır. Araştırmanın atölye uygulaması evresi Sakarya il merkezinde bulunan bir MEB'e bağlı bir Mesleki Eğitim Merkezinde gerçekleştirilmiştir. Bu merkezde uygulama yapmak ve merkezin öğrencileri ile çalışabilmek için bazı resmi izinlere ihtiyaç duyulmuştur. Tübitak 1002 projesi kapsamında talep edilen ve Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu'ndan alınan resmi etik kurul izin belgesi Ek 6'da yer almaktadır. Ek 7'de Milli Eğitim Müdürlüğü ve Valilik Olur'u yer almaktadır. Bu Mesleki Eğitim Merkezinde araştırmacı tarafından Tübitak proje desteği ile açılan tekstil atölyesi, araştırmanın atölye uygulaması evresini gerçekleştirdiği uygulama ortamıdır. Atölye 3,5 X 4.90 büyüklüğünde, ve üç metre yüksekliğinde bir ölçüye sahiptir. Yerler, araştırmacı tarafından mineflo kaplanmış ve tüm materyalleri hazır hale getirilmiştir. Atölye ortamına ilişkin detaylı bilgilere "Bulgular" bölümünde "Mesleki Eğitim Merkezinde Atölye Açılmasına İlişkin Bulgular" başlığı altında yer verilmiştir. Seçilen üç

öğrenci, gömlek paketleme becerisine ait beş beceriyi bağımsız gerçekleştirebilir düzeye geldikten sonra atölye uygulaması sonlandırılmış ve fabrika uygulamasına geçilmiştir. Fabrika uygulaması evresi ise Mesleki Eğitim Merkezine iki km uzaklıktaki bir tekstil fabrikasında yürütülmüştür. Tekstil fabrikası üç katlı bir gömlek üretim fabrikasıdır. Fabrikanın ikinci katı üretim bölümüne ayrılmıştır. Paketleme bölümü ikinci katta yer almaktadır. 620 metre kare alana sahip fabrikanın 12 metre karelik bir alanı paketleme bölümüne ayrılmıştır. Paketleme bölümünde sekiz büyük çalışma masası, beş tane küçük çalışma sehpası ve dört tane sanayi tipi ütü masası mevcuttur. İşçiler ayakta çalışmaktadırlar. Fabrika ortamı makine seslerinden kaynaklı oldukça gürültülü bir ortamdır. Paketleme bölümünde siparişlerin gönderileceği günlerde, büyük boyutlarda çok sayıda koliler yer kaplamakta, bu durum işçilerin hareket alanlarını daraltmaktadır. Ancak sipariş günleri dışında ortam oldukça geniş bir çalışma alanına sahip nitelikte bir ortamdır. Paketleme bölümünde işçilere mola esnasında dinlenme imkanı sunan küçük bir alana sahip balkon mevcuttur. Uygulama esnasında öğrenciler bu balkona çıkmayı tercih etmişlerdir. Araştırmacı da öğrencilerle birlikte tüm mola dakikalarını bu balkonda geçirmiştir. Fabrikanın üçüncü katı çay molası odası ve çalışanların çocuklarını bırakabilecekleri bir kreş odasının yer aldığı geniş bir alana sahiptir.

3.3.2. Araç ve Gereçler

Araştırma sürecinde çeşitli araç ve gereçlere ihtiyaç duyulmuş ve bu araç gereçler araştırmacının yürütücülüğünü üstlendiği 113K453 No'lu Tübitak projesi kapsamında desteklenerek temin edilmiştir. Tübitak ve araştırmacı arasında imzalanan sözleşmenin resmi yazısı Ek 8'de yer almaktadır. Tübitak, araştırmacıya araç gereçleri temin etmesi için 20.966 TL destek sağlamıştır. Bu destek ile öğrencilerin Mesleki Eğitim Merkezinden fabrikaya gidiş ve dönüşleri, 2012 Model Kia Serato marka özel şoförlü araç ile sağlanmıştır. Bulgular bölümünde bu araca ait fotoğraflar yer almaktadır. Tübitak desteği ile bir adet HP marka lazer yazıcı (toner dahil) temin edilmiş ve araştırma sürecinde veri toplama formları ve toplantı tutanaklarının çıktılarını almak için kullanılmıştır. Araştırmada sesli ve görüntülü kayıtların elde edilmesi için Tübitak desteği ile; bir adet Canon kamera (HFR306 32Xoptik zoom, SD Karta full kayıt 3.0 LCD), kamera çantası ve Tripod, bir adet projeksiyon cihazı (Philips PPX2340 USB QuickLink), bir adet sunum kumandası (Logitech-R400 Kablosuz), harici bellek, bir adet SONY ses kayıt cihazı

(ICDPX333 4GB), bir adet Eset Nod 32 antivirüs programı gibi materyaller temin edilmiştir. Ayrıca yine Tübitak desteği ile bir adet NVİVO 10 yazılım programı temin edilerek elde edilen verilerin döküm ve analizleri bu program üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, üzerinde çalışılmak üzere 150 tane gömlek satın almıştır. Bu gömlekler okulun tekstil atölyesine bırakılarak diğer öğrencilerin de çalışmaları için imkan sağlanmıştır. On sekiz çeşit ve 1000'er adet gömlek paketleme malzemesi erkek gömleği paketleme işinin öğretiminde kullanılmıştır. Ek 9'da Gömlek Paketleme Malzemeleri'nin görsel listesi yer almaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler toplanırken farklı teknikler kullanılmıştır. Ancak bu teknikleri detaylı olarak açıklamadan önce, verilerin hangi bulgu başlıklarına hizmet ettiklerinin özetle belirtilmesinde yarar görülmektedir. Çizelge 6'da bu araştırmanın bulgu başlıkları ile bu bulgulara ulaşmak için kullanılan veri toplama teknikleri eşleştirilmiştir.

Çizelge 6 *Bulgu Başlığına Göre Veri Toplama Teknikleri*

Bulgu Başlıkları	Veri Toplama Teknikleri
Durum Saptama Sürecine İlişkin Bulgular	Görüşme, gözlem, saha notları, arşiv dokümanları, video ve ses kayıtları, tez izleme toplantı tutanağı, günlük ve e-postalar
Sakarya İli Engellilere Yönelik İş Gücü Piyasa Analizi Çalışmasına İlişkin Bulgular	Arşiv dokümanları, görüşme, tez izleme toplantı tutanağı ve günlük
Pilot Uygulama Çalışmasına İlişkin Bulgular	Video ve ses kayıtları, gözlem, saha notları, tez izleme toplantı tutanağı, geçerlik toplantı tutanağı, öğrenci ürünleri, veri kayıt formları, günlük ve e-postalar
Mesleki Eğitim Merkezinde Atölye Açılmasına İlişkin Bulgular	Fotoğraflar, gözlem, saha notları, arşiv dokümanları, tez izleme toplantı tutanağı, geçerlik toplantı tutanağı, günlük ve e-postalar
Program ve Planların Hazırlanmasına İlişkin Bulgular	Gözlem, görüşme, saha notları, video ve ses kayıtları, fotoğraflar, tez izleme toplantı tutanağı, geçerlik toplantı tutanağı, günlük ve e-postalar
Atölye Uygulamasına İlişkin Bulgular	Video ve ses kayıtları, gözlem, görüşme, saha notları, günlük, fotoğraflar, tez izleme toplantı tutanağı, geçerlik toplantı tutanağı, öğrenci ürünleri, veri kayıt formları, ve e-postalar
Fabrika Uygulamasına İlişkin Bulgular	Fotoğraflar, Gözlem, görüşme, saha notları, video ve ses kayıtları, tez izleme toplantı tutanağı, geçerlik toplantı tutanağı, öğrenci ürünleri, veri kayıt formları, günlük ve e-postalar
Sosyal Geçerlik Bulguları	Görüşme, saha notları, video ve ses kayıtları, fotoğraflar, tez izleme toplantı tutanağı, geçerlik toplantı tutanağı, öğrenci ürünleri, günlük.

3.4.1. Gözlem

Nitel araştırma yaklaşımının en önemli ve hatta temel veri toplama tekniklerinden biri gözlemdir (Marshall, 2006). Gözlem herhangi bir ortamda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Gözlem yaparken araştırmanın amacına göre araştırmanın önemli bulduğu her şeyin kaydedilmesi gerekmektedir. Bu kayıtlar; anında alınacak notlar, gözlemden hemen sonra alınan belleğe dayalı notlar ve fiziki kayıt araçları (ses ve resim kaydediciler, kronometreler) ile tutulabilmektedir (Karasar, 2005). Araştırma esnasında araştırmacı, hem uygulama yapmak hem de veri toplamaktan sorumlu olduğu için veri kaybetmemek adına sahada verileri video aracılığı ile kaydetmiş daha sonra tüm verileri videodan izleyerek dökümünü NVİVO programı ile gerçekleştirmiştir. Böylelikle bulgular daha farklı veri kaynaklarından desteklenmiştir hem de araştırmacı veri kaybetmeden araştırma sürecini tamamlamıştır.

Fraenkel (2006) gözlem türlerini katılımcı rolü ve yapılandırma durumuna göre ikiye ayırmaktadır.

Gözlem Türleri	
<i>Katılımcı Rolü</i>	<i>Yapılandırma Durumu</i>
Tam katılımcı	Yapılandırılmış alan çalışması
Gözlemci olarak katılımcı	Yapılandırılmamış alan çalışması
Katılımcı olarak gözlemci	Yapılandırılmış laboratuvar çalışması
Tam gözlemci	Yapılandırılmamış laboratuvar çalışması

Şekil 5 Gözlem Türleri (Fraenkel, 2006, s.451)

Katılımcı Rolü

Fraenkel'e (2006) göre bir araştırmacı, katılımcı rolüne göre tam katılımcı rolünden tam gözlemci rolüne kadar dört farklı rol alabilmektedir.

Tam katılımcı → *Gözlemci olarak katılımcı* → *Katılımcı olarak gözlemci* → *Tam gözlemci*

Tam katılımcı; araştırmacının araştırdığı durum içerisinde üstlendiği görevi tam olarak yerine getirdiği ancak araştırmacı kimliğinin gizli tutulduğu gözlem

türüdür ve araştırmacı grup üyeleri ile olabildiğinde doğal bir şekilde etkileşime girer. Araştırmacı bir sınıf gözlemi yapacaksa kendini bir yıl kadar bir sınıfın gerçek bir parçası gibi davranmaya ve bu rolün gerektirdiği sorumluluk ve görevleri yerine getirmeye hazırlamalıdır. Araştırmacı, sınıfta belirli bir zaman aralığında olup bitenleri gözlemleyebilir fakat kimse araştırmacının kimliğini bilmez (Fraenkel, 2006). Gözlenen bireyler izinleri olmaksızın yorumlarının kaydedildiğini bilmemektedirler. Bu yüzden bu tür gözleme şüpheli yaklaşılmaktadır. Etik çerçevede eleştirilse de bu tip gözlemlerde daha geçerli veri elde etmek mümkündür (Fraenkel, 2006).

Gözlemci olarak katılımcı; araştırmacı tüm aktivitelere katılır bunun yanında araştırma yaptığı açıkça bilinir. Örneğin araştırmacı bir sınıfta gözlem yapmak istediği zaman kendisinin araştırmacı olduğunu belirtip amacının bir yıl boyunca verilen kurs hakkında tam ve doğru bilgi toplamak olduğunu belirtebilir (Fraenkel, 2006).

Katılımcı olarak gözlemci; bu tür bir rolde araştırmacı, araştırılan duruma katılarak araştırılan kişilerle bir ilişki içerisine girer ancak bu ilişki kısa ve formal olur (Ekiz, 2009). Araştırmacı katılımcı gözlemci rolünde kendisinin araştırmacı olduğunu belirtir fakat grup aktivitelere katılmaz. Örneğin araştırmacı okuldaki öğretmenlerle bir dizi görüşmeler yürütebilir, sınıfları ziyaret edebilir, fakülte toplantılarına katılabilir, şef ve müdürlerle konuşabilir, öğrencilerle görüşebilir. Fakat bu tür görüşmelerin dışında aktivitelere katılmaz (Fraenkel, 2006). Araştırmacı bu rolü en çok kültür üzerine yaptığı çalışmaları ayrıntılı olarak tanımlamak istediğinde dil, adet, görenek, gelenek, değerler ve yazılı-yazısız kurallar gibi unsurları araştırmak için kullanır (Büyüköztürk, 2010).

Tam gözlemci; tam gözlemci rolü ise tam katılımcı rolünün uç noktada tersidir. Araştırmacı grubun aktivitelerini katılmaksızın ve bir etkide bulunmaksızın sadece gözlemler (Fraenkel, 2006). Gözlemci gözlemlenenler tarafından görülmez ve bilinmez. Özellikle rehberlik ve psikoloji çalışmalarının yürütüldüğü, bir yüzü aynalı olan bir camla çevrilmiş deney odaları bu tür gözlemler için uygulama örnekleridir (Ekiz, 2009).

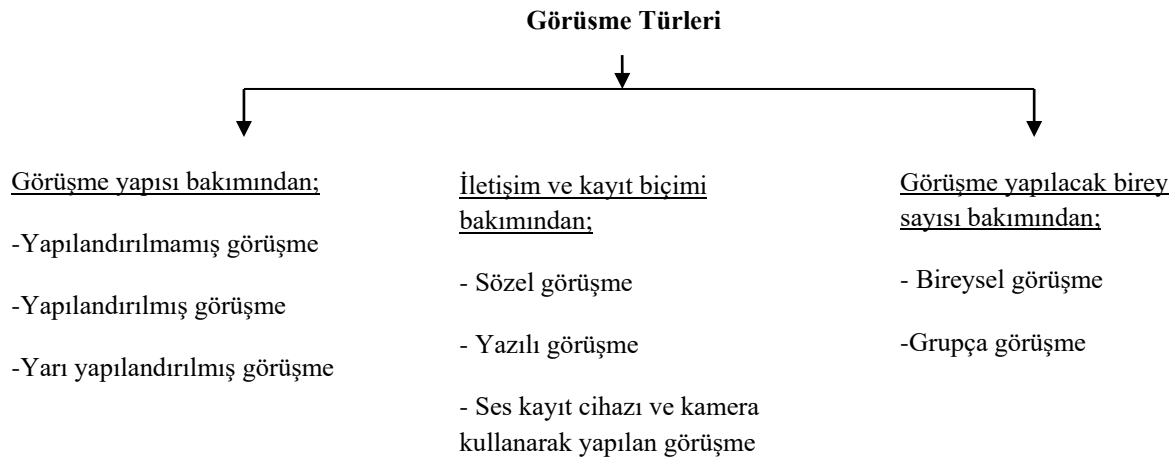
Bu araştırmada da veri toplama tekniklerinden biri gözlem tekniğidir. Birinci aşama durum saptama aşaması, ikinci aşama ise uygulama aşamasıdır. Araştırmacı,

ilk aşamada katılımcı olarak gözlemci rolünü üstlenmiştir. Gerçek iş ortamında (tekstil fabrikasında) ve atölyelerde (okuldaki tekstil atölyesi) alan gözlemleri yapmıştır. Bu gözlemlerde ortamlara herhangi bir müdahalede bulunmadan yalnızca gözlem yaparak durum saptamaya ilişkin veriler toplamıştır. İkinci aşamada ise “gözlemci olarak katılımcı” rolünü üstlenmiştir. Gerçek iş ortamında (tekstil fabrikasında) ve atölyede (okuldaki tekstil atölyesi) alan gözlemleri yapmış ayrıca ortamdaki tüm etkinliklere uygulamacı olarak katılmıştır. Diğer bir deyişle araştırmacı hem gözlemci hem de uygulamacı rolünü üstlenmiştir. Araştırmacının, fabrikada yapılan tekstil paketleme işinin görev analizlerinin oluşturulması ve iş analizlerinin hazırlanması amacıyla yaptığı gözlemler, işin (tekstil-paketleme işi) yapıldığı doğal ortamda araştırmacının ortama katılımıyla gerçekleşmiştir. Burada araştırmacı çalıştığı konuya ilişkin kültürün içine girmeye ve o kültürün bir parçası olmaya çalışmıştır. Temel amaç, öğretilmesi hedeflenen işi tüm öğeleri ile tanımak , bu işi tam anlamıyla öğrenebilmektir. Ek 10’da ayrıntılı gözlem formu örneğinin boş versiyonu yer almaktadır. Bu formun ilk satırında yer, tarih, gözlem no, sayfa no, saat, konu, veri türü, gözlemci gibi bağlam bilgileri yer almaktadır. Alt satır ise dört sütuna ayrılmıştır. Bu sütunlardan en solda betimsel indeks, onun sağında satır sayısı, onun da sağında betimsel veri, sütunu ve en sağda ise gözlemci yorumu sütunu yer almaktadır. Araştırmacı NVİVO dökümü yaparken videoda gördüğü olay ve etkileşimleri betimsel veri sütununa yazarak aktarmıştır. Satır sayısı sütununa ise sırayla numaralar vermiş ve verilerin hangi satır aralığında yer aldığı bu numaralandırma yolu ile belirtilmiştir. Gözlemci yorumu sütunu, araştırmacının gözlemlerine ek olarak kendi kişisel yorumlarını da yazmasına olanak sağlayan sütundur. Bu sütunda yer alan yorumlar da araştırma sürecinde veri olarak kullanılmıştır. Betimsel indeks sütununda ise betimsel bilgilerdeki ayırd edici özelliklerin bir listesi yer almaktadır.

3.4.2. Görüşme

Bu araştırmada kullanılan veri toplama tekniklerinden biri de görüşme tekniğidir. Araştırmacı fabrika yöneticisi, işyeri koordinatör öğretmeni, okul yöneticisi, işverenler ve istihdama yönelik dernek ve kuruluşlar ile görüşmeler yaparak veri elde etmiştir. Seidman (2005), insan olmanın en önemli göstergesinin, insanların deneyimlerini dil aracılığıyla aktarabilme yetenekleri olduğunu belirtir. İnsan davranışını anlamak, dilin kullanımını anlamak demektir. Görüşme yaklaşımı

böylece temel bir veri toplama tekniği olmaktadır. Görüşme tekniği kendi içerisinde farklı türlere ayrılmaktadır. Şekil 6’da görüşme türlerine yer verilmiştir.

Şekil 6 Görüşme Türleri (Tanrıögen, 2009).

Bu araştırmada araştırmacı fabrika yöneticisi, işyeri koordinatör öğretmeni, okul yöneticisi, işverenler ve istihdama yönelik dernek ve kuruluşlar ile yarı yapılandırılmış görüşmeler ile veri toplamıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede görüşme formunun yarısı yapılandırılmış, yarısı da yapılandırılmamış şekilde hazırlanır. Görüşmecinin görüşme esnasında vereceği tepkilere dayalı olarak açık uçlu, başka seçenekler konularak, görüşme formu esnek biçimde hazırlanmış olur (Tanrıögen, 2009). Araştırmacı önceden sormak istediği soruları açık uçlu sorular halinde hazırlamış ve görüşmeye bu sorular ile gitmiştir. Görüşme esnasında konuşmalar ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve bu kayıtların dökümleri yapılmıştır. Ses kayıtlarının dökümleri için Ek 11’de boş bir örneği bulunan ayrıntılı görüşme formu kullanılmıştır. Dökümleri yapılan konuşmalardan elde edilen veriler analiz edilerek yorumlanmıştır.

3.4.3. Saha Notları

Araştırmacının gözlem kayıtlarına saha notları denilmektedir. “Saha notlarında ne yazılır?” sorusuna “Araştırmanızda neyi inceliyorsunuz?” sorusu ile yanıt verilebilir. Gözlemleri saha notu olarak kaydederken özel bir şey aranmaması görülen her şeyin not alınması önerilmektedir. Sanki o ortama ilk kez giriyormuş gibi etrafa yeni gözlerle bakılmasının gerektiğini vurgulanmaktadır (Mills, 2003; Johnson 2014). Saha notları; a) öğretim esnasında yoğun betimlemeler, b) öğretim esnasında

kısa notlar, c) öğretim sonrasında notlar ve yansıtımlar olmak üzere üç şekilde kayıt altına alınabilmektedir (Johnson 2014) Araştırmacının, araştırma sürecinde atölyede ve fabrika ortamında tuttuğu kısa notlar bu kategoride yer almaktadır. Araştırmacı bu notları iphone 4s marka telefonun “notlar” bölümüne kayıt olarak tutmuştur. Ek 12’de İphone 4s marka telefon ile kaydedilmiş saha notu örneği yer almaktadır.

3.4.4. Arşiv Dokümanlar

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Daha açık bir ifadeyle, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar. Nitel araştırmalarda doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliliğini artırmak için görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra çalışılan araştırma problemiyle ilgili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dahil edilebilir (Karasar, 2005; Yıldırım, 2005). Araştırmalarda kullanılan çeşitli belgesel veri kaynakları, çalışmanın altında yatan etkileyici durumları daha gözle görülebilir hale getirmek için kullanışlıdır (Cohen, 2007). Cohen (2007) çeşitli belge örneklerini şu şekilde sıralamaktadır;

Çizelge 7 Çeşitli Belge Örnekleri

Alan notları	Resmi kayıtlar	E-mail ve kısa notlar
Günlükler ve dergiler	Zaman çizelgeleri	Raporlar ve istatistikler
Kayıtlar	Teknik belgeler	Mektuplar
Biyografiler	Toplantı tutanakları	Planlar
Otobiyografiler	Öğrenci çalışma örnekleri	Broşür, ilan ve reklamlar
Kamu kayıtları	Konuşmalar ve nutuklar	Siyasi belgeler
Gazete makaleleri	Kitaplar ve makaleler	Birincil ve ikincil kaynaklar
Fotoğraflar ve sanat eserleri	Tarihi olaylar ve kronoloji	Öyküler
Arşivler	Broşür ve rehberler	

(Cohen, 2007, s.201)

Sınıf, okul gibi kayıt kaynaklarının (öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, gazeteler önemli olay kayıtları vb.) bulunduğu ortamlar. Araştırmacılar olay ve olguların içyüzünü anlamak, potansiyel eğilimleri keşfetmek için bu tür ortamlarda, bu tür veri kaynaklarından izinli olarak yararlanabilmektedirler. Odaklandıkları konu ile ilgili olarak bir çok arşiv verisi toplayabilmektedirler (Mills, 2003).

Bu araştırmada, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda odaklanılan konu ile ilgili olarak; öğretmenlerin hazırladığı ders planları, yıllık ve ünite planları, öğrencilerin raporları, ders devam kayıtları, öğrenci kişisel bilgi formları, öğrenci iş başvuru portfolyoları, mezun öğrenci durum bilgileri, çalışan öğrenci istatistikleri,

İŞKUR istatistiksel veri kayıtları, işyeri evrakları, fabrikada üretilen gömleklerin ölçü tabloları yazılı arşiv doküman grubunu oluşturmaktadır.

3.4.5. *Video ve Ses Kayıtları, Fotoğraflar*

Araştırmacılar, öğretim uygulamalarıyla sürekli meşgul olduklarında kendi görüntülerini kaydetmesi için video kayıtlarını kullanmaktadırlar. Video kaydı, sınıftaki etkileşimleri, öğrencilerin sözel olmayan davranışlarını, onların kazandıkları bilgi ve becerileri muhafaza etmede iyi bir yoldur. Ayrıca öğretmenlere ve araştırmacılara öğrencilerin sergiledikleri tutum ve becerileri yansıtmaya olanağı tanır. Benzer şekilde öğretmen ve araştırmacılar eylem araştırmalarında etkili bir şekilde fotoğrafları da kullanmaktadırlar (Mills, 2003).

Bu araştırmada, öğrencilerin işi sergilerken performanslarını içeren video görüntüleri, öğrencilerin çalışmalarının ve ürünlerinin fotoğrafları ile atölye ve işyerlerine ilişkin kroki ve fotoğraflar görsel ve işitsel dokümanlar grubunu oluşturmaktadır. Fotoğraf dokümanlarına bulgular bölümünde verilerin sunumunda sıklıkla yer verilmiştir. Video görüntüleri NVİVO 10 programında dökümü yapıldıktan sonra araştırmanın alt amaçları doğrultusunda analiz edilerek veri grubu olarak kullanılmıştır. Ek 19’da Fabrika Uygulamaları NVİVO Video Kaydı Örnek Dökümü’üne bir örnek yer almaktadır.

3.4.6. *İzleme ve Geçerlilik Toplantı Tutanaqları*

Tez izleme kurulu toplantıları altı ayda bir, geçerlilik komitesi toplantıları ise 2-3 haftada bir gerçekleştirilmiştir. Geçerlilik komitesi toplantıları ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve bu toplantılarda alınan kararlar araştırmacı tarafından hemen metne dönüştürülerek tutanak haline getirilmiştir. Bu tutanaklarda toplantıda konuşulan her konuşma metne dönüştürülmüş şekilde yer almakta; ayrıca toplantıya katılanların isimleri, yer, tarih ve saat bilgileri yer almaktadır. Ek 2’de 9 Nisan 2014 tarihine ait geçerlilik toplantı tutanağı örneği yer almaktadır. Araştırmacı her geçerlilik toplantısından sonra bu tutanak ile birlikte bir de karar dosyasını tez izleme komitesine e-mail yolu göndererek alınan kararları paylaşmıştır (6 Haziran 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısı kararı gereği). Ek 3’te aynı tarihe ait geçerlilik toplantısı karar dosyası örneği yer almaktadır. Bu toplantılar araştırma sürecine yön veren kararları barındırdığı için veri olarak kullanılmış ve bulgular bölümünde bu toplantılara ait tutanıklara atıflar yapılmıştır.

3.4.7. Öğrenci Ürünleri

Öğrencilerin ürünleri veri kaynağı olarak kullanılabilir. Öğrencilerin yaptıkları ürünlerin hepsinin toplanması gerekmez. Performanslarını ve zaman içerisindeki değişimleri anlamlandırmak için farklı zaman periyotlarında sadece temsili örnekler toplanabilir. Ek 13'te "Öğrencilerin Gömlek Paketleme İşini Öğrenme Sürecindeki Gelişim Aşamaları (Ürünler)" yer almaktadır.

3.4.8. Veri Kayıt Formları

Araştırmacının öğrencilere iş görevlerini öğretirken kullanmak üzere geliştirdiği öğretim oturumları veri toplama formları, yoklama oturumları veri toplama formları, uygulama güvenilirliği veri toplama formları bu kategoride yer almaktadır. Öğretim oturumları veri kayıt formunda öğretilmesi hedeflenen görevin alt basamakları sırası ile yer almaktadır. Ayrıca araştırmacının ve öğrencinin isimleri ile tarih bilgisi yer almaktadır. Değerlendirme bölümünde ise fiziksel yardım, model olma, sözel ipucu ve belirgin olmayan ipucu türlerinden oluşan yardımlar yer almaktadır. Araştırmacı öğrencinin tepkilerini video kaydından inceledikten sonra bu formları doldurarak öğrenciler için kullanılan ipucu yardımlarını bu formlar üzerinde görebilmektedir. Zaman içerisinde sunulan yardımları azaltmak ve öğrenciyi bağımsızlaştırmak hedeflenmektedir. Ek 14'te katlama ve ütüleme becerisi öğretim oturumları veri toplama formu örneği yer almaktadır. Yoklama oturumları veri kayıt formları öğrencinin yoklama oturumlarında değerlendirilmesi için kullanılmak üzere araştırmacı tarafından geliştirilmiş değerlendirme araçlarıdır. Bu araçta öğretilmesi hedeflenen görevin alt basamakları sırası ile yer almaktadır. Değerlendirme bölümünde ise doğru tepki, yanlış tepki ve tepkide bulunmama olmak üzere üç seçenek yer almaktadır. Bu bölüm öğrencinin tepkilerine göre araştırmacı tarafından doldurulmakta ve öğrencinin beceri basamaklarının ne kadarını bağımsız yapabildiğine ilişkin fikir vermektedir. Ek 15'te katlama ve ütüleme becerisi yoklama oturumları veri toplama formu örneği yer almaktadır.

Ek 16 ve Ek 17'de yer alan uygulama güvenilirliği veri kayıt formları ile de araştırmacının uygulama güvenilirliğine ilişkin veriler elde edilmiştir. Uygulama güvenilirliği veri kayıt formlarının ilk satırında tarih, süre, uygulamacı ve öğrenci bilgileri yer almaktadır. İkinci satırdan itibaren form yedi sütuna ayrılmaktadır. İlk sütunda öğretilmesi hedeflenen görevin beceri basamakları yer almaktadır. Diğer sütunlarda ise uygulamacının uygulamayı ne kadar güvenilir şekilde yürüttüğünü

değerlendirmek için kriterler yer almaktadır. Bu kriterler arasında araç gereci kontrol etme, dikkati sağlayıcı ipucu sunma, beceri yönergesi sunma, kontrol edici ipucu sunma, yanıt aralığını bekleme ve uygun geri dönüt sağlama kriterleri yer almaktadır. İkinci bir gözlemci araştırmacının uygulamasını bu kriterler açısından değerlendirerek + veya – vermek sureti ile değerlendirmiştir.

3.4.9. Günlükler

Araştırmacı günlüğü, araştırmacının kendi araştırmasına ilişkin gözlemlerini ve düşüncelerini kayıt etmek için kullandığı bir defterdir (Johnson, 2014). Günlükleri araştırmacının kendisi tutabileceği gibi, öğrencilerinin tutmasını isteyerek onların tuttuğu günlükleri de veri olarak kullanabilir. Hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından tutulan günlükler, değerli veri kaynaklarıdır. Öğrenci günlükleri, öğretmenlere öğrencilerin dünyasından değerli bir bakış açısı kazandırmakta; öğretmenler tarafından yazılan günlükler ise öğretmenlerin kendilerine, sınıflarında olup biten şeylerin tarihsel bir perspektifini sunmaktadır. Günlükler bir anlamda, öğretmenlerin yaptıkları öğretim etkinlikleri üzerine yansıtılmalarını ve gözlemlerini yazdıkları sınıf yaşamının gerçek kayıtlarıdır. Betimlemelerin, yorumlamaların ve analizlerin derlendiği koleksiyonlardır. Günlükler sınıfta öğrencilerle etkileşimlerin ve gerçekleşen olayların kayıdır. Öğretmenlere zaman içerisinde kendi öğretim uygulamalarını değerlendirme, analiz etme ve tekrar gözden geçirme olanağı tanımaktadır (Mills, 2003). Araştırmanın kronolojik olarak parçalarının bir araya getirilmesi istendiğinde günlükler çok önemli bir kaynak olma özelliği taşımaktadır (Johnson, 2014).

Bu çalışmada araştırmacı 143 günlük sayfası kayıt altına almıştır. Araştırmacı günlüğünde; günlüğü hazırlayan kişinin ismi (araştırmacı), günlüğün içeriğinin yaşandığı yer, tarih ve saat bilgisi yer almaktadır. Araştırmacı günlüğünde o gün gerçekleşen ve araştırma soruları ile ilgili olan her bilgiyi özetlemiş ayrıca araştırmacıyı etkileyen durumları da yorumları ile birlikte yazarak yansıtmıştır. Araştırmacının tuttuğu bir günlük sayfasına örnek Ek 18’de yer almaktadır.

3.4.10. E-Postalar

E-mail görüşmeleri araştırmacılar tarafından etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Yoğun ve meşgul araştırmacılar, e-mail yolu ile daha etkili görüşme yapabilmektedirler. E mail görüşmelerinin güzel bir özelliği, görüşme

sorularına verilen yanıtların, görüşme sürecinden sonra yazıya dökülmesine gerek olmamasıdır. Çünkü zaten görüşme esnasında yanıtlar yazılı alınmaktadır (Mills, 2003). Bu araştırma sürecinde araştırmacı, tez danışmanı, geçerlik komitesi üyeleri, tez izleme kurulu üyeleri arasında toplam 86 adet e-mail görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde araştırmacı danışmak istediği noktaları danışmış, ve komite üyelerinin görüşlerini almıştır. Bu görüşmelerde elde edilen veriler araştırmacının alt amaçları doğrultusunda veri grubuna dahil edilmiştir.

3.5. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Eylem araştırmalarında çalışmanın kalitesi açısından doğruluk (accuracy), inanırlık (credibility), geçerlik (validity), güvenirlilik (reliability) ve çeşitleme (triangulation) oldukça önemli görülmektedir (Mills, 2003; Uzuner ve Johnson, 2014).

3.5.1. İnanırlık ve Doğruluk

Eylem araştırmalarında doğruluk, araştırmacının topladığı verinin, gözlemediği durumun olabildiğince en gerçek resmini oluşturması anlamına gelmektedir. İnanırlık ise, inandırıcı olma yeteneği olarak betimlenmektedir (Johnson, 2014). Doğruluk ve inanırlık için araştırmacılara bazı öneriler sunulmaktadır. Bu öneriler;

- Gözlemlerinizi dikkatli ve tam olarak kaydedin
- Veri toplama ve analizinin tüm aşamalarını anlatın
- Önemli her şeyi kaydettiğinizden ve raporlaştırdığınızdan emin olun
- Neyi gördüğünüzü betimlerken ve yorumlarken olabildiğince nesnel olun
- Yeterli veri kaynağı kullanın
- Doğru veri kaynağı türlerini kullanın
- Yeterince uzun ve derin bakın.

Şeklinde sıralanmaktadır (Johnson, 2014).

Bu araştırmada da araştırmacı bu önerileri dikkate alarak; gözlemlerin tam ve dikkatli yapılmasına özen göstermiştir. Gözlem esnasında saha notları tutmuş ve görüntüleri kamera ile kayıt altına almıştır. Bu görüntüleri daha sonra izlemiş ve NVİVO10 programı ile dökümünü yapmıştır. Ek 19'da Fabrika uygulamaları NVİVO video kaydı örnek dökümüne yer verilmiştir. Dökümleri daha sonra tekrar tekrar okumuş ve araştırmanın alt amaçlarını göz önünde bulundurarak verileri analiz

etmiştir. Araştırmacı, veri toplama süreci ve analiz sürecinin tüm aşamalarının detaylı olarak anlatmıştır. Araştırma için önemli olan her veri; fotoğraf, video, ses kaydı, görsel ve işitsel tüm dokümanlar ve anlık gelişen olaylara ilişkin saha notları ve günlükler tutulmuştur. Araştırmacı veri toplama ve analiz sürecinde her şeyi olabildiğince nesnel bir gözlemci olarak incelemeye çalışmıştır. Bu araştırmada, yeterli sayı ve türde veri kaynağı kullanılmıştır. Toplanan verilerin tür ve dağılımları Çizelge 2’de yer almaktadır. Bu veriler araştırmanın temel amacı ve alt amaçlarına yanıt olabilecek verileri elde etmek için doğru türden veri kaynaklarından oluşmaktadır.

Mills (2003), bir eylem araştırmasının “inanırlık” düzeyini artırmak için ortamda ısrarlı (uzun süreli) gözlem yapılmasını, meslektaşların görüşlerinin alınmasını, veri çeşitlemesi yapılmasını, belgeler, videolar, ses kayıtları toplanmasını önermektedir. Bu araştırmada da Mills’in bu önerileri dikkate alınarak sahada uzun süreli gözlemler yapılmış, alan uzmanları (geçerlik komitesi ve tez izleme komitesi üyeleri) ve saha uzmanlarının (fabrika yönetici ve bölüm şefleri) görüşleri alınmıştır.

3.5.2. Çeşitleme

Çeşitleme, bir şeye birden fazla bakış açısı ile bakmak anlamına gelmektedir. Araştırmacının araştırdığı konunun çeşitli yönlerini görmesini sağlar. Ayrıca araştırılan konuya daha fazla derinlik ve çok boyutluluk katar. Bu da doğruluk ve güvenilirliği artırır. Eylem araştırmalarında çeşitleme, farklı türde veriler toplama, farklı veri kaynaklarını kullanma, verileri değişik zamanlarda toplama, ve diğer uzmanların bulguları gözden geçirmesi ve doğrulaması ile gerçekleştirilebilmektedir (Johnson, 2014). Bu araştırmada da araştırmacı farklı veri kaynaklarından farklı veri türleri elde etmiştir. 20 ay boyunca sürekli veri toplamış ve verileri süreçte analiz ederek eylem araştırmasının döngüsünü devam ettirmiştir. Araştırmacı hem geçerlik komitesindeki uzmanların hem de tez izleme komitesindeki uzmanların görüşlerine sıklıkla başvurmuştur. Ayrıca sahadaki uzmanların da (fabrika müdürü ve bölüm şefleri) görüşlerine başvurarak uygulama sürecinin doğru ve nitelikli yürütülmesini sağlamıştır.

3.5.3. Geçerlik

Geçerlik, bir şeyin ölçmek istediğini ne derece doğru ölçtüğü ile ilgilidir. Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu gibi ve yansız

olarak yansıtması anlamına gelmektedir (Cavkaytar, 2009). Bu araştırmada verilerin geçerliğini sağlamak için şunlara dikkat edilmiştir; araştırma sürecinde farklı veri kaynaklarından farklı veri türleri toplanmıştır. Okul personeli, işyeri personeli, aileler ve uzmanlardan görüşme, gözlem, günlük, video kaydı, fotoğraf ve çeşitli dokümanlardan oluşan veriler elde edilmiştir. Araştırmanın durum saptama aşamasından itibaren ayrıntılı ve derinlemesine veri toplanmış ve sürece ilişkin ayrıntılı betimlemelere yer verilmiştir. Eylem araştırmasının planlanması, yürütülmesi, verilerin toplanması, çalışma grubunun belirlenmesi, verilerin çözümlenmesi gibi tüm aşamalarda uzman görüşlerine (geçerlik komitesi ve tez izleme komitesi üyeleri) başvurulmuştur. Araştırmacı durum saptama aşamasında sahada uzun süre gözlem, görüşme ve günlükler ile veri toplamış ve araştırma ortamında yeterli süre bulunmuştur. Uygulamaya başlamadan önce hedef öğrencilerin dışında başka bir zihin engelli öğrenci ile pilot uygulama yapılmıştır. Araştırmacı bulgular bölümünde veri kaynaklarından doğrudan alıntılar yapmıştır. Araştırma sürecinde gerçekleştirilen dijital ses kaydı dökümlerinin belli bir bölümü bir başka uzman tarafından dinlenerek kayıtların doğrulanması yapılmıştır. Yapılan görüşmelerin ses kayıtlarına ait dökümlerden %20 'si özel eğitim bölümünde görev yapan bir öğretim elemanına verilmiş, ses kayıtları ile dökümler arasında farklılık olup olmadığına dair incelemesi sağlanmıştır. Bu şekilde dökümlerin doğrulanması yapılmıştır. Araştırmacı fabrikada çekilen video kayıtlarından tekstil işçiliği'nin (gömlek paketleme ve etiketleme) alt becerilerini ve görev analizlerini yapmıştır. Yapılan bu görev analizleri aynı alandaki bir başka uzmana da izlettirilerek o uzmanın da görev analizi yapması istenmiştir. Bu iki analiz karşılaştırılarak görev analizleri yeniden düzenlenmiştir. 10 Eylül 2013 tarihli geçerlik komitesinde alınan karar gereği hazırlanan görev analizleri fabrikada çalışan paketleme bölüm şefi 'ne okutturularak doğrulanması sağlanmıştır. Şef'in önerileri doğrultusunda analize eklemeler yapmak sureti ile görev analizleri yeniden düzenlenmiştir. Geçerlik ve tez izleme kurulu toplantılarında veri kaybını önlemek amacıyla dijital ses kaydı yapılmış ve bu verilerin daha sonra toplantı tutanağına dökümleri yapılmıştır. Geçerlik komitesinde alınan kararlar araştırmacı tarafından "karar dosyası" na dönüştürülmüş ve toplantıların ses kayıtlarına ilişkin dökümleri ile birlikte bu karar dosyası düzenli olarak tez izleme komitesi üyeleri ile mail yoluyla paylaşılmıştır. Planlama ve araştırma süreci boyunca uzmanlarla belirli aralıklarla görüşülmüş ve izleme çalışmaları yapılmıştır (Geçerlik komitesi ile iki haftada bir olmak üzere ve

tez izleme komitesi ile altı ayda bir olmak üzere). Araştırmacı tarafından düzenli olarak günlük tutulmuş ve araştırma sürecindeki yaşantılar günlüğe aktarılmıştır. Doğru veri kaynaklarından yeterli düzeyde veri elde edilmiştir. Video, resim, fotoğraf ve arşiv verileri gibi orijinal kaynaklara ulaşmıştır. Nitel araştırmalarda değişime ilişkin bulguların gösterilmesi önemli görülmektedir (Cavkaytar, 2009). Bu araştırmanın bulgular bölümünde değişime ilişkin detaylı, açık ve derinlemesine bilgilere yer verilmiştir.

3.5.4. Sosyal Geçerlik

Bu araştırmada sosyal geçerlik verileri de toplanmıştır. Araştırmanın sosyal geçerliğine ilişkin veriler üç şekilde toplanmıştır. Bunlardan ilki; birebir görüşmeler ve bu görüşmelerde alınan ses kayıtlarından oluşmaktadır. Bu görüşmeler; zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin kendileri ve aileleri ile yapılan görüşmeler, işyeri koordinatör öğretmenleri ve okul müdürü ile yapılan görüşmeler, fabrika yöneticileri, paketleme bölüm şefi ve çalışan engelli personel ile yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Sosyal geçerlik verilerinin ikinci grubunu sosyal paylaşım ağı (facebook) kayıtları oluşturmaktadır. Burada da zihinsel yetersizliği olan öğrencilerden biri ile yapılan facebook yazışmaları sosyal geçerlik verisi olarak değerlendirilmiştir. Üçüncü grupta ise bir öğretmenin kendi isteği ile yazıp uygulamacıya gönderdiği mektup sosyal geçerlik verisi olarak değerlendirilmiştir. Yapılan uygulamanın zihinsel yetersizliği olan iki öğrencisi üzerindeki olumlu etkilerini dile getiren bir öğretmenin ifadelerinin yer aldığı bu mektup Ek 20’de yer almaktadır. Sosyal geçerlik verilerinden elde edilen bulgulara ise “Bulgular” bölümünde yer verilmiştir.

3.5.5. Güvenirlik

Mills (2003) verilerin güvenirliliğini sağlama yollarından birinin yöntemleri örtüştürmek (Örn: dersin gözlenmesi ve bunun üzerine öğrenci görüşlerinin alınması) olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmada da araştırmacı yöntemleri örtüştürmek için öğrencilerin fabrikadaki performanslarını hem video kamera görüntülerini analiz ederek ortaya koymuş, hem de bu konuda; işyeri koordinatör öğretmenleri, fabrika yöneticileri, fabrika bölüm şefleri ile görüşerek öğrencilerin başarılarını iki farklı veri kaynağından, iki farklı veri elde etme yolu ile ortaya koymuştur.

3.5.5.1. *Uygulama Güvenirliği*

Ayrıca veri toplama ve analizi sürecini incelemek için dışarıdan bir uzman/meslektaş yorumu almak güvenirliği artırmanın bir diğer yolu olarak görölmektedir. Bu noktada araştırmacının uygulamayı ne denli güvenilir şekilde yürüttüğünün değerlendirilmesi için Ek 16 ve Ek 17’ de yer alan uygulama güvenirliği veri kayıt formları da araştırma sürecinde kullanılarak uygulama güvenirliği değerlendirilmesi yapılmıştır. Formlarda beceriye ait alt basamaklar ve araştırmacının uygulama becerilerini değerlendirmek için kriterler yer almaktadır. Bu kriterler arasında; araç gereci kontrol etme, dikkati sağlayıcı ipucu sunma, beceri yönergesi sunma, yanıt aralığını bekleme ve uygun geri dönüt sağlama gibi kriterler yer almaktadır. Araştırmacının dışında bir gözlemci, uygulama esnasında çekilen video kayıtlarını izleyerek araştırmacının bu kriterler açısından davranışlarını değerlendirmiştir. Bu değerlendirme sonuçlarını Ek 16 ve 17’deki formlara yansıtmıştır. Daha sonra bu formlar üzerinden uygulama güvenirliği analizi yapılmıştır. Uygulama güvenirliği analizi yapabilmek için öğretim ya da uygulamada öğretmen ya da uygulamacının sergilemesi gereken davranışlar belirlenir ve öğretmen ya da uygulamacının bu davranışları sergileyip sergilemediği gözlenir; ardından uygulama güvenirliği analizi formölü, [(gözlenen öğretmen davranışı/planlanan öğretmen davranışı) X 100], kullanılarak güvenirlilik katsayısı hesaplanır (Tekin-İftar, 2012). Tüm oturumların %25’inde toplanan uygulama güvenirliği verileri en düşük %83, en yüksek %100 olarak belirlenmiştir (bkz. Çizelge 22)

3.5.5.2. *Gözlemciler Arası Güvenirlilik*

Bu araştırmada güvenirlilik verisi olarak ayrıca gözlemciler arası güvenirlilik verileri de toplanmıştır. İki farklı gözlemcinin birbirinden bağımsız fakat eşzamanlı olarak “öğrencinin hedef davranışı gerçekeştirip gerçekeştirmediğine ilişkin” değerlendirme yapması ve bu değerlendirmelerin karşılaştırılması gözlemciler arası güvenirlilik olarak tanımlanmaktadır. Bu verilerde güvenirlilik düzeyinin en az %80 düzeyinde olması önerilmektedir (Kırcaali-İftar ve Tekin, 2012). Gözlemciler arası güvenirlilik verilerini, Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Ana Bilim Dalı’nda doktora öğrencisi olan bir araştırma görevlisi ve araştırmacı birlikte toplamışlardır. Gözlemciler arası güvenirlilik verilerini değerlendirecek olan diğer uzmana

araştırmacı tarafından aşamalı yardımla öğretim yönteminin nasıl uygulandığı ve veri toplama araçlarının nasıl doldurulduğuna ilişkin bilgilendirme yapılmıştır. Tüm oturumların %25'inde toplanan gözlemciler arası güvenilirlik verileri “Görüş birliği / (görüş ayrılığı + görüş birliği) X 100” formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada uygulama güvenilirliği verileri en düşük %80, en yüksek %100 olarak belirlenmiştir (bkz. Çizelge 23).

3.6. Araştırma Etiği

Araştırma etiği, araştırmacıya araştırmasını yaparken ve raporlaştırırken uyması gereken ahlaki yolu gösterir ve araştırmacılara bunlarla ilgili yükümlülükler getirir. Bu araştırmada, verilerin etik ilkeler çerçevesinde toplanması amacıyla şu önlemler alınmıştır:

- Araştırmacı bu araştırmayı yürütecek bilgi ve beceri donanımına sahip olmasına rağmen tüm süreçte gerçekleştirdiği her çalışmayı geçerlik komitesi ve tez izleme komitesi üyelerine danışarak gerçekleştirmiştir. Bu da araştırmacının uzman görüşü çerçevesinde yürütülmesi açısından önemli görülmektedir.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin kendilerinden ve ailelerinden izin alınmış ve çalışmaya gönüllü olarak katılımları sağlanmıştır. Ailelerden alınan izinler yazılı bir sözleşme formu ile alınmıştır. Ancak bu yazılı sözleşmeye rağmen araştırmadan diledikleri zaman çekilme haklarının bulunduğu en başta belirtilmiştir.
- Bu araştırmacının yapılabilmesi için Sakarya Üniversitesinden Etik Kurul İzni alınmıştır.
- Bu araştırmacının yapılabilmesi için Sakarya Valiliği ve MEB'dan yazılı izin alınmıştır.
- Araştırmacının kendi kişisel gelişiminin yanı sıra, araştırmaya katılan öğrencilerin yararı hedeflenmiştir. Bu araştırmada öğrencilere hem bir mesleğin öğretilmesi hedeflenmiş hem de bu mesleği gerçek iş ortamında uygulama şansı verilmiştir.
- Bu araştırmada katılımcıların rahatı ve onlar için risk taşımaması, sürecin onlara herhangi bir zarar vermemesi araştırmacı tarafından önemsenmiştir. Bu nedenle öğrencilerin çalıştıkları her ortamda onlar için olası riskler araştırmacı tarafından azaltılmıştır. Örneğin fabrikada mola saatlerinde

öğrenciler sigara içilen mola salonuna değil, temiz hava alabilecekleri mola balkonuna götürülmüştür. Ayrıca öğrenciler okuldan işe ve işten okula araştırmacının kiraladığı özel araç ile taşınmıştır. Fabrikada riski bulunan ve uzun süreli deneyim gerektiren ütü ile ilgili çalışmalara öğrenciler dahil edilmemiştir.

- Araştırmanın, öğrenciler dışında fabrika personeli için de sosyal olarak fayda sağlayacağı düşünülmüştür. Personel, nitelikli bir eğitim verildiğinde engelli bireylerin de başarabileceklerini bizzat iş başında gözleme imkanı bulmuşlardır. Ayrıca bölüm şefleri araştırmacıyı iş başı eğitim esnasında dikkatlice izleyerek işe yeni başlayan engelli bir personele nasıl öğretim yapılabileceğini gözlemlemişlerdir (uygulama sonrası yapılan görüşmelerde teyit edilmiştir).
- Araştırmaya katılan tüm katılımcılara araştırma başlamadan önce ve süreçte araştırmacı tarafından bilgilendirmeler yapılmıştır. Katılımcılara; araştırmanın amacı, umulan yararları, nasıl yürütüleceği, olası riskleri ve kendilerinden neler bekleneceği ile ilgili bilgi verilmiştir.
- Mahremiyet ilkesi gereği, katılımcıların tamamı için gerçek isimlerinden farklı olarak kod isimler kullanılmıştır.
- Tez içeriğinde öğrencilerin fotoğraflarının yer alması için ailelerinden ve öğrencilerin kendilerinden izin alınmıştır. Ayrıca öğrencilerin fotoğraflarında yüzleri flu olarak ayarlanmak suretiyle gizlenmiştir.
- Tüm uygulamalar katılımcıların yaşantılarını riske atmayacak, aksine onlar için yarar sağlayacak nitelikte planlanmıştır.
- Araştırmanın uygulama sürecinde öğrencilerden birinin Türkçe dersi araştırmanın uygulama günleri ile çakışmıştır. Öğrencinin bu dersten mahrum kalmaması için araştırmacı tarafından önlem alınmıştır. Bu dersler için öğrencinin sınıf öğretmeninin farklı günlerde bu öğrenciye özel olarak telafi dersleri gerçekleştirilmesi sağlanmıştır.
- Araştırmada görüşmelerden elde edilen veriler için katılımcı teyidi almak suretiyle kendi ifadeleri okutularak onaylatılmıştır.
- Gizlilik ilkesi gereği elde edilen veriler; katılımcıların kendileri, geçerlik komitesi üyeleri ve tez izleme komitesi üyeleri dışında hiç kimse ile

paylaşılmamış ve bu durum kendilerine araştırmanın en başında araştırmacı tarafından belirtilmiştir.

- Fabrikada çalışmaya başlamadan önce araştırmacı tarafından fabrika için iş güvenliği risk değerlendirmesi yapılmıştır. Bu, öğrencilerin fabrikada yaşayabileceği olası iş kazaları riskini azaltmıştır.
- Araştırmacı, uygulama sonlandırıldıktan sonra da öğrencileri desteklemeye devam etmiştir. Öğrencilerden biri, araştırmacı ve işyeri koordinatör öğretmenin işbirliği ile iş yerleştirilmiştir ve bu öğrenci halen ücretli ve sigortalı çalışmaya devam etmektedir. Ayrıca araştırmacı pilot uygulama bittikten sonra pilot öğrenci için bir öğretmen adayını yaşam koçu olarak görevlendirmiş bu öğretmen adayı pilot öğrenciyi günlük yaşam becerileri, sosyal beceriler ve bilişsel beceriler alanlarında desteklemeye devam etmiştir.

3.7. Verilerin Çözümlemesi

Veri çözümlemesi süreci; verilerin sentezini, değerlendirilmesini, sınıflandırılmasını, kavramsallaştırılmasını ve kavramlar arasında ilişkiler kurulmasını gerektiren bir süreçtir (Cavkaytar, 2009). Yıldırım ve Şimşek (2011) veri çözümlemede iki yönteme değinmiştir. Bunlardan ilki betimsel analiz, diğeri içerik analizidir. Bu araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz, daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır. İçerik analizi toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanır. Betimsel analiz yaklaşımında veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır;

- a) *Betimsel analiz için çerçeve oluşturma;* veri analizi için araştırmanın soruları, araştırmanın kavramsal çerçevesi, veya görüşme ve gözlemlerde yer alan boyutlardan yola çıkılarak bir çerçeve oluşturulur. Verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı bu çerçeveye göre belli olur.

- b) *Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi:* Bu aşamada daha önce oluşturulan çerçeveye göre, veriler okunur ve düzenlenir. Verilerin anlamlı ve mantıklı bir şekilde bir araya getirilmesi söz konusudur.
- c) *Bulguların tanımlanması:* Bu aşama, düzenlenen veriler tanımlandığı ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklendiği aşamadır. Verilerin kolay anlaşılır ve okunabilir bir dille tanımlanması gerekmektedir.
- d) *Bulguların yorumlanması:* Bir önceki aşamada tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu aşamada yapılır. Araştırmacı tarafından bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkileri açıklanmalı ve gerekirse farklı olgular arasında karşılaştırma yapılmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu araştırmada nitel verilerin çözümlenmesinde, verilerin ilişkisi ve tutarlılığına bakmak için “veri toplama sürecinde” ve “veri toplama süreci sonunda” olmak üzere iki aşamalı bir çözümleme gerçekleştirilmiştir.

3.7.1. *Veri toplama sürecinde verilerin çözümlenmesi:*

Bu süreçte “veri toplama” ve “toplanan verilerin çözümlenmesi” işlemleri eşzamanlı yürütülmüştür. Bu kapsamda haftalık olarak saha notları, arşiv dokümanları, video ve ses kayıtları, fotoğraflar, tez izleme toplantı tutanakları, geçerlik toplantı tutanakları, öğrenci ürünleri, günlük ve e-postalardan oluşan veriler düzenli olarak kaydedilmiştir. Araştırmacı tüm bu veri türleri için elektronik ortamda klasörler oluşturmuş ve her gün toplanan veriler ait oldukları klasörlere düzenli olarak kaydedilmiştir. Klasörlere kaydedilen veriler, iki haftada bir düzenlenen geçerlik komitesi toplantıları için araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu kapsamda araştırmacı videoları her uygulama günü akşamında izlemiş ve NVİVO programına aktarmak suretiyle özet dökümlerini yapmıştır. Araştırmacı, yapılan bu özet dökümlerden geçerlik komitesi toplantısında komite üyeleri ile paylaşacağı, onlara danışacağı ve araştırma sürecini etkileyebileceğini düşündüğü verileri ayrıştırmak sureti ile toplantı için hazırlamıştır. Her geçerlik toplantısında araştırmacı, o güne kadar gerçekleştirdiği çalışmalarını anlatmış, bu çalışmalar için örnek görseller hazırlayarak paylaşmış ve komite üyelerinin görüş ve önerilerini almıştır. Ayrıca bir sonraki geçerlik komitesi toplantısına kadar yürütmeyi planladığı çalışmalar hakkında bilgi vermiş ve bu konuda da komite üyelerine danışmak istediği konuları danışarak önerilerini kayıt altına almıştır. Araştırmacı, komite üyeleri ile birlikte

daha önce hazırlanan ve uygulamaya geçirilen eylem planlarının sonuçları hakkında fikir alış verişinde bulunmuş ve gerekli durumlarda yeni eylem planları hazırlamıştır. Her geçerlik toplantısında ses kayıt cihazı kullanılarak konuşmalar kayıt altına alınmıştır. Geçerlik toplantısı sonrası bu kayıtların dökümleri yapılarak, Ek 2’de örneği yer alan geçerlik toplantı tutanakları hazırlanmıştır. Bu tutanaklarda toplantı esnasında yapılan tüm konuşmalar detaylı olarak yer almaktadır. Daha sonra bu tutanaklar, araştırmacı tarafından Ek 3’te örneği yer alan karar dosyalarına dönüştürülmüştür. Karar dosyaları geçerlik toplantılarında alınan kararları içeren dosyalardır. Hem geçerlik toplantı tutanakları, hem de karar dosyaları, toplantı sonrasında düzenli olarak tez izleme komitesi üyelerine mail yolu ile araştırmacı tarafından gönderilmek sureti ile paylaşılmıştır. Bu yolla tez izleme komitesi üyelerinin, alınan kararlar ve toplantılarda geçen tüm konuşmalar hakkında bilgi sahibi olmaları ve görüş, öneri ve yorumlarıyla süreci kontrol etmeleri ve yönlendirmeleri olanaklı hale getirilmiştir.

Araştırma sürecinde tutulan saha notları; kamera veya ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınması olanaksız verilerin araştırmaya dahil edilmesi açısından önem arz etmektedir. Gürültülü fabrika ortamında kameraya yansımayan insan konuşmaları, araçla yolculuk esnasında araştırmacı ve öğrenciler arasında geçen konuşmalar buna örnek verilebilir. Kamera veya ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınamayan bu durumlar, araştırmacının tuttuğu anlık saha notları ile kayıt altına alınarak veri kaybının önüne geçilmiştir. Bu notlar geçerlik komitesi toplantılarında komite üyeleri ile paylaşılmıştır. Araştırma sürecine yön veren saha notları komite üyelerinin önerileri ile araştırmanın bulgularına dahil edilmiştir.

Arşivlerden elde edilen dokümanlar, araştırma sürecine ışık tutan diğer veri kaynaklarıdır. Özellikle durum saptama evresi ve iş gücü piyasa analizinde araştırma sürecini şekillendiren verilerin büyük bir kısmı doküman verisi olarak elde edilmiştir. İş gücü piyasa analizinde kullanılan dokümanlar, analizin alt sorularına yanıt olabilmesi için grafiksel olarak analiz edilmiştir. Diğer dokümanlar ise geçerlik komitesi toplantılarında incelenmek üzere araştırmacı tarafından süreçte okunmuş, araştırma sorularına yanıt olabileceği düşünülen veriler geçerlik komitelerinde kullanılmak üzere düzenlenmiştir. Geçerlik komitesi görüşleri ile bu veriler, araştırma sorularına yanıt olabilecek şekilde bulgulara dahil edilmiştir.

Araştırmacı araştırma sürecine ilişkin mekan, materyal, ürünler ve fiziksel çalışma koşullarına ilişkin bilgileri, hem tez izleme komitesi üyeleri hem de geçerlik komitesi üyeleri ile paylaşmak için fotoğrafları kullanmıştır. Bu, araştırma ortamını doğrudan gözlemlene şansı olmayan geçerlik komitesi ve tez izleme komitesi üyelerine süreç hakkında iki boyutlu görsel bilgi sağlaması açısından önemli veri kaynaklarıdır. Bu veri kaynakları araştırma sorularına yanıt olabilecek şekilde bulgulara dahil edilmiştir.

Öğrenci ürünleri, öğrencilerin katlayıp paketledikleri gömleklere oluşmaktadır. Bu ürünler, her öğrenci için ayrı ayrı olmak üzere biriktirilmiştir. Ürünler bir tarih sıralaması ile gruplandırılmış ve araştırmacı tarafından geçerlik komitesi toplantılarında komite üyeleri ile paylaşılmıştır. Komite üyeleri tarihsel sıralamayı dikkate alarak öğrencilerdeki gelişim aşamalarını ürünler üzerinden değerlendirmişlerdir. Araştırmacı bu ürünlerden Ek 13'te yer alan zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin gömlek paketleme işi öğrenme sürecindeki gelişim aşamaları (ürünler) isimli görseli oluşturmuştur.

Araştırmacı araştırmaya dair veri topladığı, her gün araştırma konusu ile ilgili tüm olay, olgu ve durumları araştırmacı günlüğüne yansıtmıştır. Bu günlüklerde araştırmacının kendi uygulamasına ilişkin görüşleri de yansıtılmalı olarak yer almıştır. Araştırmacının kendi uygulaması hakkındaki yansıtılmalı görüşleri geçerlik komitesi toplantılarında veri olarak kullanılmıştır. Günlükler araştırma sürecinin sistematik olarak sürdürülmesinde de önemli ölçüde araştırmacıya yarar sağlamıştır. Günlüklerdeki içerik ve zaman bilgisi, araştırmacının verileri düzenlemesine ve bulguları oluşturmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

e-postalar, araştırma sürecinde araştırmacının tez danışmanı, tez izleme komitesi üyeleri ve alan uzmanları ile yüz yüze görüşmesi mümkün olmayan durumlarda iletişim kurmasını sağlayan veri kaynaklarıdır. Araştırmacı araştırma sürecinde karşılaştığı soru ve sorunlar hakkında danışmak, görüş almak ve soru sormak için tez danışmanı, tez izleme komitesi üyeleri ve alan uzmanlarına mail göndermek sureti ile ulaşmış ve aldığı yanıtları kaydederek veri olarak kullanmıştır. Gelen e-postalar tarih, saat, kişi ve içerik bilgilerini otomatik olarak kaydettiği için bu bilgileri düzenlemek araştırmacı için pratik bir süreç olmuştur. Araştırma sürecine yön veren e-postalar önemli veri kaynakları olarak görülmektedir.

Farklı veri kaynaklarından elde edilen veriler arasındaki tutarlılığın değerlendirilmesi önemli görülmektedir. Bu tutarlılık araştırmacı tarafından her veri grubu için değerlendirilmiştir. Örneğin video kayıtlarından elde edilen verilerin, günlükler, fotoğraflar ve saha notları ile tutarlılığı araştırmacı tarafından süreçte kontrol edilmiştir. E postalarından elde edilen verilerin sürece yansımaları, geçerlik komitesi üyeleri ile değerlendirilmiştir. Video kayıtlarındaki öğrenci performansları, öğrencilerin ürünleri üzerinden de değerlendirilmiştir. Toplantı tutanakları ile araştırmacı günlükleri arasındaki tutarlılık sıklıkla değerlendirilmiştir.

3.7.2. Veri toplama süreci sonunda verilerin çözümlenmesi

Veri toplama süreci sonunda veriler çözümlenirken araştırmanın amaçları ve alt amaçları göz önünde bulundurularak bir çerçeve oluşturulmuştur. Verilerin hangi temalar altında düzenleneceği oluşturulan bu çerçeveye göre belirlenmiştir. Örneğin fotoğraf verileri; “atölyenin kurulması”, “atölye uygulamaları” ve “fabrika uygulamaları” temalarına hizmet eden veri kaynaklarıdır. Video kayıtları; “atölye uygulamaları” ve “fabrika uygulamaları” temaları altında düzenlenmiştir. Dokümanlar ise “iş gücü piyasa analizi” teması altında düzenlenmiştir. Tematik çerçeve oluşturulduktan sonra ise elde edilen tüm verilerin bu çerçeveye göre okunması ve düzenlenmesi aşamasına geçilmiştir. Burada verilerin ait oldukları temaya ve alt temalarına hizmet edecek şekilde bir araya getirilmesi söz konusudur. Örneğin “fabrika uygulaması” temasına hizmet eden fotoğraflar, videolar, günlük, geçerlik toplantı tutanakları, öğrenci ürünleri, veri kayıt formları araştırmacı tarafından tekrar tekrar okunmuş ve fabrika uygulaması teması altında bir araya getirilmiştir. Bundan sonraki evrede düzenlenen veriler, doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Son olarak tanımlanan bulgular açıklanmış ve birbirleri ile ilişkilendirilmiştir. Toplanan tüm veri kaynaklarından alıntılar yapılmıştır. Veri toplama formlarıyla elde edilen veriler ise grafiksel olarak analiz edilmiştir. İş gücü piyasa analizi sürecinde çeşitli kurum ve kuruluşlardan elde edilen dokümanlar da grafiksel analiz yolu ile analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın araştırma sorularından hareketle ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Araştırma süreci, 28 Ekim 2012 tarihinde durum saptama evresi ile başlayıp, 13 Haziran 2014 tarihinde “Fabrika Uygulaması” evresinin bitimi ile toplam 20 ay sürmüştür. Bu süreçte elde edilen bulgular aşağıdaki başlıklar altında derlenmiştir:

- 1- Durum Saptama Sürecine İlişkin Bulgular
- 2- Sakarya İli Engellilere Yönelik İş Gücü Piyasa Analizi Çalışmasına İlişkin Bulgular
- 3- Pilot Uygulama Çalışmasına İlişkin Bulgular
- 4- Mesleki Eğitim Merkezinde Atölye Açılmasına İlişkin Bulgular
- 5- Mesleki Eğitim Programı ve Planların Hazırlanmasına İlişkin Bulgular
 - 5.1. Yeterliklere Dayalı Mesleki Eğitim Programının Hazırlanması
 - 5.2. Küçük Grup Düzenlemesiyle Sunulan Aşamalı Yardımla Öğretim Planının Hazırlanması
 - 5.3. Bireyselleştirilmiş Öğretim Planının Hazırlanması
 - 5.4. Günlük Planların Hazırlanması
- 6- Atölye Uygulamasına İlişkin Bulgular
- 7- Fabrika Uygulamasına İlişkin Bulgular
- 8- Sosyal Geçerlik Bulguları

Araştırmacı ilk olarak 28 Ekim 2012 - 22 Aralık 2012 (2 ay) tarihleri arasında durum saptama sürecine yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir.

4.1. Durum Saptama Sürecine İlişkin Bulgular

Durum saptama sürecinde araştırmacı özetle ;

- Bir işe yerleştirme sürecini gözlemlemiş,
- İş yeri koordinatör öğretmenleri ile görüşme yapmış,

- Mesleki Eğitim Merkezindeki atölyeler gözlenmiş,
- Bir genç işadamları derneği başkanı ile görüşmüş,
- Tekstil fabrikalarını ziyaret etmiş,
- Kız meslek lisesinde gözlem yapmıştır.

Araştırmacının sahada gerçekleştirdiği bu bilgi toplama çalışmalarını Mills (2003) “keşif” olarak ifade etmekte ve araştırma probleminin doğasını daha iyi anlamak için ortamdakilerin görüşlerini, önerilerini ya da betimlemelerini keşfetmenin gereğinden söz etmektedir. Bu bağlamda, okul müdürleri, öğretmenler, danışmanlar ve öğrenciler bilgi kaynakları olarak görülmektedir (Mertler, 2006, s.33). Bu kapsamda araştırmacı mesleki eğitim ile ilgili araştırmalarda değinilen sorunları sahada inceleme olanağı bulmuştur. Bu incelemeler için yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler, gözlemler, dokümanlar ve günlük ile veri toplamıştır.

Durum saptama sürecinde araştırmacı, ilk olarak Mesleki Eğitim Merkezi işyeri koordinatör öğretmeni ile görüşmüş ve mesleki eğitimle ilgili araştırmalarda belirtilen sorunlar (atölyelerin işlevselliği, istihdam analizinin yapılma durumu, öğrencilerin istihdam edilme durumları ve atölyelerdeki mesleki eğitim programları) hakkında görüşmek istediğini belirtmiştir. Aynı gün içerisinde bir işe yerleştirme sürecinin gerçekleştirileceğini öğrenmiş ve bu süreci yerinde gözlemlemek istemiştir.

Bir İşe Yerleştirme Sürecini Gözlem:

Araştırmacı iki işyeri koordinatör öğretmeni ve bir zihin engelli öğrenci ile birlikte öğrencinin işe yerleştirileceği inşaat şantiyesine gitmiş ve oradaki gözlemlerini veri olarak kaydetmiştir. Bu gözlem kaydı , araştırmanın durum saptama sürecine ait ilk veri kaynağıdır.

İnşaat şantiyesinin olduğu bölgeye gittik. Şantiye oldukça çamurlu, yürümekte zorlandık. Yerde tahta ve beton parçalar var. Burası iş güvenliği açısından sakıncalı görünüyor. Başımızda baret olmadığı için dikkatli yürümemiz gerekiyordu. Şantiyenin köpeği bize saldırmak üzereydi ki bir işçi müdahale etti.” (28 Ekim 2012, Gözlem, Sayfa 1)

Araştırmacı şantiye şefi gelene kadarki süreçte, işyeri koordinatör öğretmenin zihin engelli öğrenciyi işe hazırlamak amacıyla yaptığı konuşmayı gözlem verisi olarak kaydetmiştir.

İş yeri koordinatör öğretmeni işe başlayacak olan öğrenciyi işe hazırlama amaçlı konuşmalar yaptı: “oğlum bak biz Erhan’a çok güvendik ve bizim yüzümüzü kara çıkarmadı çok iyi çalıştı. Sen de hem

bizi hem de aileni iyi temsil edeceksin buna inanıyoruz. Tamam mı? (öğrenci hı hı diyerek başını sallıyor ve dikkatli bir şekilde dinlediği anlaşılıyor. Samet çok heyecanlı ve istekli görünüyordu). Bak oğlum burada sana küfür bile etseler sen sesini çıkarmayacaksın. Sorun yaşarsan, haftada bir gün okula geldiğin gün var ya o gün gelip beni, diğer hocanı bulacaksın. Seni mutlu eden, seni üzen şeyleri bize anlatacaksın. Burada seni dövseler dahi küsüp başını alıp bir yerlere gitmeyeceksin (işyeri koordinatör öğretmeni zihin engelli çocukların işyerlerinde küsüp oradan ayrıldıklarında kaybolduklarından ve bulmak için polise başvurmak zorunda kaldıklarından bahsetmişti). Kimseyle muhatap olma. İşini yap sadece. Sana çok güveniyoruz. Sorunlarını kendin çözmeye kalkma sakın. Bizimle paylaşacaksın. Bizim işimiz sizlersiniz” konuşmasını yaptı. Öğrenci, öğretmenini dikkatlice dinledi ve konuşmanın ardından “tamam öğretmenim” dedi. (28 Ekim 2012, Gözlem, Sayfa 2).

Şantiye şefi geldikten sonra araştırmacı, öğretmenler ve öğrenciyle birlikte şefin prefabrik odasına gitmiş, oradaki konuşmaları kaydetmiştir. Öğretmen ve şantiye şefinin konuşmaları olumlu geçmiş ve öğrenci işe alınmıştır. Öğrencinin inşaattaki işi plastik boruları boyamak. Araştırmacı ile işyeri koordinatör öğretmeni arasında bu iş görüşmesinin ardından bir diyalog geçmiştir. Araştırmacı bu konuşmayı günlük verisi olarak kayıt altına almıştır.

Bugün işyeri koordinatör öğretmeni ile şöyle bir diyalog geçti aramızda:

- Araştırmacı: Hocam hep erkek çocuklarını görüyorum işyerlerinde. Kız çocuklarını işe yerleştirmiyor musunuz?
- İşyeri koordinatör öğrt: Yoo yerleştiriyoruz. Lokantalara, ayakkabıcıya, güzellik salonlarına, kuaförlere..
- Araştırmacı: Bu işleri yapabilecek becerileri okulda öğreniyorlar mı? Bunlara yönelik atölyeler mevcut mu? Ayakkabıcılık? Kuaförlük?
- İşyeri koordinatör öğrt: Böyle atölyeler yok. Hocam orada zaten kuaförlük yapmıyor ki, temizlik vs.. lokanta da hakeza öyle.. getir-götür işleri...

Eğer onlara da iyi düzeyde mesleki eğitim sunulsa bu meslekleri neden yapamıyorlar... diye düşündüm... ayrıca atölyelerin istihdama yönelik olmaması da bir sorun... (28 Ekim 2012, Günlük, Sayfa 10).

Araştırmacı bu saha deneyiminin sonunda öğrencilerin işe yerleştirilmesinin büyük oranda işyeri koordinatör öğretmenlerinin çabasına bağlı olduğunu ve Mesleki Eğitim Merkezindeki atölyelerin istihdam alanlarına hizmet edecek nitelikte atölyeler olmadığını öğrenmiştir.

İş Yeri Koordinatör Öğretmenleri İle Görüşme

Bu aşamadan sonra araştırmacı Mesleki Eğitim Merkezine gitmiş, burada mesleki eğitimdeki sorunlara yönelik iki işyeri koordinatör öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmelerde işyeri koordinatör öğretmeni, mesleki eğitim merkezlerinin meslek liselerinden farklı bir kategoride değerlendirildiğini ve bunun sorun teşkil ettiğini şu sözlerle dile getirmiştir:

Meslek okulu sanılıyor ama değiliz. Mesleki eğitim deniliyor bize bu bir hata. Çocukları 3308 sayılı yasayla staja göndermemiz gerekiyor. Özel olarak bir bölümümüz yok ki biz çocuğu onunla ilgili bir staja gönderelim (8 Kasım 2012, Görüşme, Sayfa 1). Meslek liselerinden farklı buralar. Meslek

liselerinde metal çalışan bir çocuk mezun olunca da o işi yapıyor. Ama burada öyle olamıyor (9 Kasım 2012, Görüşme, Sayfa 2).

İş yeri koordinatör öğretmeni mesleki eğitim ile ilgili sorunlardan bahsederken, zihin engelli öğrenciler için uygun görülen belli mesleklerin olduğunu ve bunun çocukları sınırlandığını vurgulamıştır.

Devlet, çocuklarımızı yükümlülerle aynı kategoriye alıyor. Yükümlüler genelde işlerde kullanılıyor. Engelliler de böyle oluyor. Bu durumda sadece belirli meslek gruplarında hemen akla geliyorlar. Yük taşımacılığı gibi. Telefonları yanıtlama gibi işlerde genelde onları tercih ediyorlar. Bu da öğrencilerimizi sınırlandırıyor (9 Kasım 2012, Görüşme, Sayfa 3).

İşyeri koordinatör öğretmenleri, zihin engelli öğrencilerin istihdam edilmeleri hususunda bazı iş yerlerinin tutumlarını vurgularken şu ifadeleri kullanmışlardır:

Bazı işyerleri “siz çocuğunuzu göndermeyin biz onu işe başlatmış gösterelim. Emekli olana kadar öderiz” diyorlar. Ama bunu istemiyoruz biz. Kendi emekleriyle kazansınlar istiyoruz. Neredeyse her 10 işyerinden 5’inde bu teklifle karşılaşıyoruz. Evet yarısı.... (9 Kasım 2012, Görüşme, Sayfa 3). İşverenler kota cezasını ödemeye razılar. Bu çocukları çalıştırmaktansa devletin belirlediği ceza miktarını ödeyelim diyorlar (8 Kasım 2012, Görüşme, Sayfa 5).

İşyeri koordinatör öğretmenleri okuldaki atölyelerin durumu hakkında sorulan soruya, okulda galoş, ağaç işleri, el işi atölyelerinin bulunduğunu belirtmiştir. Bu atölyelerin yeterli olmadıklarını dile getirmişlerdir. İş yeri koordinatör öğretmeni bu konuda:

Buradaki atölyelerin yeterli olduğunu düşünmüyoruz. Çünkü sanayiye hizmet etmiyor (9 Kasım 2012, Görüşme, Sayfa 10). Burada en önemli şey şu: biz sanayinin bizden ne istediğini tesbit etmeye çalışıyoruz. Sanayiye diyoruz ki “bize fason iş önerin, atölye açalım, ileride çocuğumuz sizin atölyenizde çalışsın. Biz onu bu işe hazırlayalım ama şu ana kadar sanayi iş adamlarından bize dönen olmadı (9 Kasım 2012, Görüşme, Sayfa 6). Bence daha fazla atölye açılmalı, dışarıdaki iş hayatına uygun atölyeler açılmalı Buradan mezun olduğunda bu işleri yapabileceği bir işte çalışmıyor ama sadece el becerileri geliştiriliyor (8 Kasım 2012, Görüşme, Sayfa 6)

Bu görüşmeler neticesinde mesleki eğitim merkezlerinin meslek liselerinden farklı olduğunu ve bu nedenle öğrencilerin istihdam odaklı eğitim alamadıkları, işverenlerin engelli çalıştırmaya yönelik tutumlarının olumsuz olduğunu, okuldaki atölyelerin istihdama uygun atölyeler olmadığı sonuçlarını elde etmiştir. Araştırmacı bu görüşmelerden sonra Mesleki Eğitim Merkezindeki atölyeleri ziyaret etmiştir.

Mesleki Eğitim Merkezindeki Atölyeleri Ziyaret

Araştırmacı atölyelerde kısa gözlemler yapıp bu gözlemleri araştırmacı günlüğü olarak kayıt altına almıştır. Atölye gözlemlerine ilişkin araştırmacının ifadeleri şöyledir:

Ahşap atölyesi, oldukça teknik mesleki beceri gerektiriyor. Atölye öğretmeni ile biraz konuştuk. “Öğrenciler ahşap atölyesindeki tüm alt becerileri bağımsız olarak yapabiliyorlar mı?” diye sordum. Öğretmen atölyede tehlikeli biçme makinesinin olduğunu, o makineyi sadece kendisinin kullandığını ifade etti. Öğrencilere zımparalama gibi basit işler öğretiyormuş. Diğer zor işleri kendisi yapıyormuş. “Öğretmene mesleki eğitim programı hazırlıyor musunuz ya da bep böp?” diye sordum. “Hayır” yanıtını aldım, MEB’nin, mesleki eğitim ve öğretimin güçlendirilmesi projesi (MEGEP) kapsamında geliştirdiği hazır programlarından yararlanıyorlarmış. (Bu hazır programlar bizim öğrencilerimizin ihtiyaçlarına cevap veriyor mudur..? diye düşünmeden edemedim). Daha sonra galoş atölyesine girdim. Beceri basit ve öğrenciler görev dağılımı ile çalışıyorlar. İşyeri koordinatör öğretmeni burada üretilen galoşlar için hastanelerle anlaşmalar yaptıklarını bu yüzden üretilen galoşların mutlaka satıldığını ve okula güzel gelir sağladığını ifade etti. Ancak bu atölyeden çıktıktan sonra öğrenci buna yönelik bir iş yapamıyor, çünkü böyle bir istihdam alanı yok. Sonra el sanatları atölyesine girdim. Orada atık materyallerden ev malzemesi ve hediyeelik eşya üretildiğini gördüm. Yapılan ürünler yılın belli zamanlarında okulun sergilerinde sergileniyormuş. Ancak bu ürünlerin satış oranı çok düşük olduğu için okula gelir getirme oranı da düşükmüş. Bir de bu atölyeden mezun olan öğrencilerin yine bu alanda istihdam edilme oranı oldukça düşük. Çünkü istihdam olanağı olmayan bir beceri alanı (30 Kasım 2012, Günlük, Sayfa 13).

Araştırmacı atölye ziyaretleri sonucunda atölye öğretmenlerinin bir mesleki eğitim programı hazırlamadıklarını belirlemiştir. Ayrıca işyeri koordinatör öğretmenlerinin de ifade ettiği gibi, bu atölyelerin Sakarya ili istihdam açığına hizmet edecek türde atölyeler olmadığını gözlemlemiştir. Araştırmacı bu aşamada “Sakarya ilinde yaygın sektörler hangileridir?” sorusunun yanıtını aramaya karar vermiş ve bu soruyu işyeri koordinatör öğretmeni ile paylaşmıştır. İş yeri koordinatör öğretmeni araştırmacının bu sorusunun ardından araştırmacıya Bir İşadamları Derneği başkanını okula davet etmeyi teklif etmiştir. İşyeri koordinatör öğretmeni, dernek başkanının tüm işverenleri ve istihdam alanlarını yakından tanıyor olması nedeniyle Sakarya ilindeki yaygın sektörel dağılım hakkında bilgi verebileceğini belirtmiştir. Araştırmacı bu teklifi sevinerek kabul etmiştir.

Bir İşadamları Derneği Başkanı İle Görüşme

Araştırmacı, dernek başkanı, okul müdürü ve işyeri koordinatör öğretmeni ile Mesleki Eğitim Merkezinde bir toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantı görüşmesi araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

Bu toplantıda merkezdeki atölyelerde yeterince işlevsel becerilerin öğretilmediği ve bundan dolayı buradan mezun öğrencilerin mesleklere yerleştirilmelerindeki sıkıntılardan bahsedildi. Bu noktada Sakarya'daki istihdam alanlarından hangilerinin yaygın olduğu ve bunlardan hangilerinde istihdam açığının bulunabileceğinin tespit edilmesi hususunda başkandan yardım istediğimizi belirttik. Başkan, Sakarya ilindeki kendilerine bağlı üye kuruluşların listesini bizlere sundu (14 Aralık 2012, Doküman, Dernek Sektör Kurulları Üye Listesi) Bu kuruluşlardan hangileriyle iletişime geçmek istersek bizleri buluşturabileceğini belirtti. Ancak başkan, kendilerindeki sektörel dağılımın, sadece kendilerinde üyelik kaydı bulunan firmalar olduğu için Sakarya il genelini yansıtmadığını belirterek bu listede az sayıda yer almasına rağmen tekstil alanına yönelmemizin doğru olacağını belirtti. Başkanın ifadelerine göre tekstil hem Sakarya hem de Marmara bölgesinde yaygın bir sektör ve engelliler için uygun bir alanmış. Toplantıda konuşulardan edindiğim notlara göre Sakarya'da en yaygın sektör tekstil. Tekstil üzerine yeniden araştırmalar yapmaya başlıyorum bugün (14 Aralık 2012, Günlük, Sayfa 15).

Tekstil Fabrikalarını Ziyaret

Araştırmacı bu aşamadan sonra tekstil fabrikalarında engelli personelin yapabileceği olası iş türlerini yerinde gözlemlemek amacıyla ziyaret etmiştir. Organize sanayi bölgesinde toplam 6 tekstil fabrikasına görüşme için başvurmuş ancak araştırmacı, güvenlik kapısından içeri dahi alınmamıştır. Ertesi gün araştırmacı, kendisini içeri almayan tekstil fabrikasında görevli bir bayan şef ile tanışmıştır (arkadaş aracılığı ile) ancak bayan şef, araştırmacıyı içeri alamayacağını belirtmiştir. Fakat tekstil fabrikalarında yapılan iş türleri hakkında bilgi verebileceğini belirtmiştir. Bunun üzerine araştırmacı 10 yıllık deneyimli bu bayan şef ile 2 saat görüşmüş ve iş türleri hakkında bilgi almıştır.

Pek çok çeşit iş türü belirledik. Ancak bunlardan ilanlarda en çok karşılaşılanlar ilk 5 tanesiymiş.

Tekstil- Konfeksiyon İşleri

- Son ütücülük (Buharlı veya press ütülerle)
- Kalite kontrol (dikiş atlama, bozuk ilik, eksik düğme, iplik fazlalığını kontrol etme)
- Paketleme (ürünlerin katlanması, paketlenmesi ve etiketlenmesi)
- Overlokçu
- Düz makinacı (elbise parçalarını düz dikiş makinasında dikerek birleştirme örn. cep dikme, etiket dikme, kol dikme vs..)
- Kesimhanede kumaş serimi (kalıp öncesi kumaşı düzgün serme)
- İplik temizleme (makasla dikimden kalan iplikleri temizleme)
- Kollucu
- Baskıcı
- İlikçi Düğmeci
- Etiketleme ve etiket sayma
- Dikilen ürünleri toplama
- Meto'lu ve telalı ürünleri press makinasından geçirme
- Telalanmış ürünleri 10'arlı sıralama
- Temizlik
- Ortacı (15 Aralık 2012, Günlük, Sayfa 17).

Araştırmacının, bu aşamada bu listede yer alan ilk beş iş türünden (son ütücü, kalite kontrolcü, paketlemeci, overlokçu, düz dikişçi) birini seçmesi gerekmektedir. Araştırmacının hedefi iş türünü belirledikten sonra Mesleki Eğitim Merkezinde bu iş türüne yönelik bir atölye açmaktır.

Kız Meslek Lisesinde Gözlem

Araştırmacı, ilk beş iş türünden biri olan overlokçuluk işi hakkında daha detaylı bilgi almak ve gözlemlemek için bulunduğu ilçedeki kız meslek lisesine gitmiştir. Atölye öğretmeni ile birlikte overlok atölyesine gitmiştir. Atölyede gözlem yapmış ve bu gözlem neticesinde overlokçuluk işi üzerine bir atölye açma girişiminden vazgeçmiştir. Vazgeçme sebebi, araştırmacı günlüğüne şu ifadelerle yansımıştır:

Öğretmeni atölyede overlok çekerken izledim. Overlok makinesinin üst kısmında bir bıçaklı kısım var. Öğretmen oraya elini kaptırmamak için çok dikkatli davranıyor. “Normal çocuklarda bile bu bıçaklı kısım sıkıntı yaratıyor hocam, engelli çocukları nasıl koruyacaksınız?” Diye sordu öğretmen... cevap veremedim...(17 Aralık 2012, Günlük, Sayfa 18).

Araştırmacı, iş güvenliği konusunda sorun yaratacağı gerekçesiyle overlokçuluk işi ile ilgili atölye açma girişiminden vazgeçmiştir. Araştırmacı hangi tekstil işi üzerine atölye açabileceğini belirlemek için yeniden bir gözlem yapmak amacıyla yine fabrika ziyaretinde bulunmuştur.

Tekstil Fabrikasında Gözlem

Araştırmacı birinde pijama takımı üretimi yapılan, diğerinde ise gömlek üretimi yapılan iki farklı fabrikayı ziyaret etmiştir.

Bugün iki ayrı tekstil fabrikasına daha gidip gözlem yaptım. Burada amacım hem fabrikayı netleştirmek hem de iş türünü netleştirmektir (22 Aralık 2012, Günlük, Sayfa 19).

İlk fabrikadaki yönetici, fabrikada gözlem yapılmasına izin vermiş; ancak zihin engelli gençlerle fabrika ortamında uygulama yapılmasına izin vermemiştir. Gerekçe olarak ise diğer çalışan personelin dikkatlerinin dağılacağını ileri sürmüştür (22 Aralık 2012, Günlük, Sayfa 20). Bu nedenle araştırmacı gömlek üretimi yapılan ikinci fabrikayı ziyaret etmiştir. Araştırmacı ikinci gittiği fabrikadaki gözlemlerinden elde ettiği verileri ayrıntılı gözlem formuna şu şekilde aktarmıştır.

Önce düz dikişçilerin yaptığı işleri gözlemledim. Eğer dikkat etmezlerse iğneye ellerini kaptırabilirler (Daha önce makinede dikiş diktiğim için zor bir iş olduğunu biliyorum) sonra overlokçuları izledim. Gerçekten çok dikkatli olmaları gerekiyor. Makinenin bıçaklı kısmı ürktücü. Ardından son ütücüleri izledim. Bu iş bizim öğrencilerin yapabileceği türden bir iş. Sadece ütü yapıyorlar. Gün içerisinde yüzlerce ütü. Ancak sürekli ayakta , sıcak buhar başında durmayı gerektirdiği için fiziksel olarak dayanıklı erkeklerin yapabileceği bir iş olduğunu belirtti fabrika yöneticisi. Ardından meto temizleme işini gözlemledim. Çok basit bir iş. Hatta o kadar basit ki onu öğretmek için bir atölye açmaya ve mesleki eğitim programı hazırlamaya bile gerek yok. Sadece kumaş üzerindeki etiketleri alıp çöpe atıyorlar. Ve daha sonra paketleme bölümüne gittim. Bir paketleme işi 5 alt beceriden oluşuyor. Bir gömleğin paketlenmesi süreci 5 kişinin elinden geçerek tamamlanıyor. Bu iş bizim öğrencilerimize öğretilirse yapabilecekleri ve tehlike düzeyi oldukça düşük bir iş. Tek tehlikesi ütü aşamasında ellerinde oluşabilecek yanmalar. Buna önlem alınırsa bu iş bizim çocuklarımız için çok uygun gibi görünüyor. Fabrika yöneticisinden izin alıp paketleme işini video görüntüsü olarak kaydettim. Her aşamayı tek tek inceledim. (22 Aralık 2012, Gözlem, Sayfa 2).

Yapılan tüm işleri gözlemlediğimde Paketleme becerisinin hem işlevsel hem de öğrencilerimiz için uygun beceriler olduğunu düşündüm. Gömlek fabrikasındaki paketleme işi karmaşık ama öğretebileceğimiz türde 5 alt iş türü var. Gömlek fabrikası günde 800 gömlek üretiyor. iki tane de zihin engelli bayan çalışıyor ama onları paketleme görevine vermemişler, meto temizleme (etiket çıkarma) işi yaptırıyorlar. (22 Aralık 2012, Günlük, Sayfa 19).

22 Ocak 2013 tarihinde yapılan Tez İzleme Kuruluna kadar durum saptama sürecindeki veri toplama aşamaları Çizelge 8’de yer almaktadır.

Çizelge 8 Durum Saptama Sürecindeki Veri Toplama Süreci

Durum Saptama Sürecindeki Veri Toplama Süreci			
Tarih	Olay	Süre	Veri Toplama Biçimi
08-11-2012	İş Yeri Koordinatör Öğretmeni İle Yapılan Görüşme	30 dk	Yarı Yapılandırılmış Görüşme
09-11-2012	İş Yeri Koordinatör Öğretmeni İle Yapılan Görüşme	22 dk	Yarı Yapılandırılmış Görüşme
30-11-2012	Atölyelerde Gözlem	50 dk.	Günlük-Saha Notu
30-11-2012	Doküman İnceleme	60 dk.	Doküman
14-12-2012	İş Adamları Derneği İle Yapılandırılmamış Görüşme	60 dk.	Günlük – Saha Notu
22-12-2012	Fabrikada Gözlem 1	60 dk	Günlük – Saha Notu
22-12-2012	Fabrikada Gözlem 1	120 dk	Günlük – Saha Notu
11-12-2012	Overlokçuluk İş Gözlem	3,5 saat	Günlük – Saha Notu
22-12-2012	Fabrika Yöneticisi İle Görüşme	20 dk.	Yapılandırılmamış Görüşme

Durum saptama süreci sonunda araştırmacı bu süreçte yaptığı çalışmalarını 22 Ocak 2013 tarihindeki tez izleme kurulu toplantısında sunmuştur. Bu süreç sonunda tekstil-paketleme işinin, Sakarya ilinde yaygın bir iş alanı olduğu belirlenmiştir. Ancak açılacak atölyede çalışılacak iş türünün netleştirilmesi için Sakarya iline yönelik engelliler için iş gücü piyasa analizi sonuçlarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle daha sonraki süreçte Sakarya ili engellilere yönelik iş gücü piyasa analizi yapılmıştır.

4.2. Sakarya İli Engellilere Yönelik İş Gücü Piyasa Analizi Çalışmasına İlişkin Bulgular

İl bazında iş gücü ihtiyaç analizi yapılarak ilde hangi mesleklere ve becerilere ihtiyaç olduğunun belirlenmesi, istihdam ve mesleki eğitim ihtiyaçlarının tespit edilmesi, işgücü piyasasına uygun aktif işgücü piyasası politikalarının planlanması, ve uygulanması açısından büyük önem taşımaktadır. Yerel işgücü piyasası ihtiyaçları bilinmeden ve doğru bilgilere sahip olmadan, gerek işe yerleştirme hizmetlerinin gerekse mesleki eğitim programlarının sağlıklı bir şekilde uygulanması mümkün değildir (Çetinkaya, 2012). Aynı durum, engelli personel adayları için de geçerli olup, engellilere yönelik iş gücü ihtiyaç analizlerinin her ilde yapılması gerekmektedir. Ülkemizde mesleki eğitim merkezlerinde açılan iş atölyelerinin, buldukları şehre yönelik iş gücü piyasa analizi yapılmaksızın açıldığı görülmektedir (Yalçın ve diğerleri, 2007; Gürsel ve diğerleri, 2007). Dolayısıyla o ilin iş ve istihdam ihtiyaçları dikkate alınmaksızın açılan bu atölyelerde eğitim alan öğrenciler mezun olduklarında istihdam sorunlarıyla karşılaşmaktadır. Sakarya iline

yönelik olarak da engelliler için İş Gücü Piyasa Analizi çalışması yapılmamıştır. İŞKUR tarafından her yıl yapılan illere yönelik iş gücü piyasa analizi çalışması genel bir analiz çalışması olup; engellilere yönelik istihdam ihtiyaçlarını yansıtmada yetersiz kalmaktadır. Bu analizin gerçekleştirilmesi ile Sakarya ili için engellilerin istihdam edilebileceği, yaygınlık oranı yüksek olan sektörlerin, kurum ve kuruluşların ve istihdam ihtiyaçlarının belirlenmesi hedeflenmektedir. Böylelikle Sakarya ilinde engelli personel adaylarının yönlendirilip yerleştirilmesi için uygun sektör ve meslek dalları belirlenmesi ve engelli personel adaylarının mesleğe hazırlanma sürecine ışık tutulması hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın amacı; Sakarya iline yönelik Engelliler İçin İş Gücü Piyasa Analizi yapmaktır. Bu doğrultuda şu sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Sakarya İli İŞKUR'a başvuru, açık işler ve işe yerleştirmeler kapsamında engellilerin durumu nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 2- Sakarya il geneli sektörler itibarıyla açık iş oranları nasıldır?
- 3- Sakarya ilinde personel temininde güçlük çekilen iş türlerinin sektörel dağılımı nasıldır?
- 4- Sakarya ili istihdamı zorunlu işyerlerinin (engelli çalıştırma yükümlülüğü olan işyerleri) sektörel dağılımları, iş yerleri sayısı ve kontenjanları nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 5- Belirlenen En yaygın sektöre ait en yaygın istihdam alanı hangisidir?
- 6- Sakarya İŞKUR tarafından açılan engellilere yönelik kursların tür ve sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 7- Sakarya mesleki eğitim merkezi mezun öğrencilerin istihdam durumları nasıldır?

Bu sorulara yanıt aramak için;

- Ülke genelindeki engelli istihdamından sorumlu kurum ve kuruluşların isimlerinin belirlenmesi için konu (istihdam analizi) ile ilgili kaynaklar incelenmiştir.
- Konu (istihdam analizi) ile ilgili kaynaklardan elde edilen engelli istihdamından sorumlu kurum ve kuruluşların isimleri listelenmiştir.
- Belirlenen kurum ve kuruluş isimleriyle elektronik ortamda tarama yapılarak web siteleri belirlenmiştir.

Bu kapsamda şu kurum ve kuruluşlardan elden veri toplanmıştır: Sakarya İş Ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR), Sakarya Valiliği, Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası (SATSO), Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA), Sakarya Mesleki Eğitim Merkezi, Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği.

Ayrıca şu kurum ve kuruluşların web sitelerinden ise yalnızca elektronik veri toplanmıştır: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Türkiye Kalkınma Bankası, Kalkınma Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Devlet Personel Başkanlığı, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı (KOSGEB). Web sitelerindeki bilgilerden iş gücü piyasa analizinde kullanılacak veriler (analiz çalışması soruları dikkate alınarak seçilen veriler) kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan veriler çalışma sorularına yanıt olacak şekilde sınıflandırılmış ve grafik ve Tablolara dönüştürülmüştür. Grafik ve Tablolar yorumlanarak analiz tamamlanmıştır.

Sakarya İline Yönelik Engelliler İçin İş Gücü Piyasa Analiz Sonuçları

Soru 1- Sakarya İli İŞKUR'a Başvuru, Açık İşler ve İşe Yerleştirmeler Kapsamında Engellilerin Durumu Nasıl Bir Dağılım Göstermektedir?

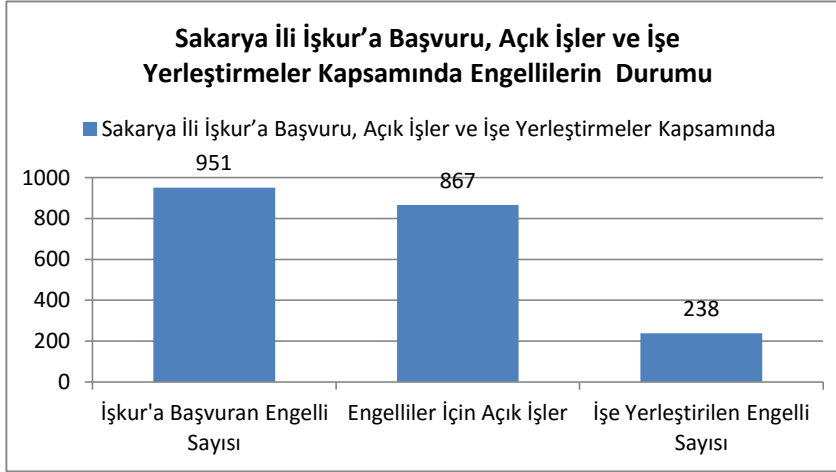
Sakarya ili normal gelişim gösteren bireyler için istihdam açığı olan işlerin sayısı, iş başvurusu yapan personel adayı sayısı ve işe yerleştirilen personelin sayısı Sakarya İŞKUR'dan talep edilmiştir ve elde edilen sayılar karşılaştırılmak üzere Tablo ve grafiğe aktarılmıştır. Çizelge 9. bu dağılımı yansıtmaktadır.

Çizelge 9 Sakarya İli İşkur'a Başvuru, Açık İşler ve İşe Yerleştirmeler Kapsamında Engellilerin Durumu

SAKARYA	İşkur'a Başvuru	Açık İşler	İşe Yerleştirme
Nisan 2013	77	77	13
Mart 2013	82	32	10
Şubat 2013	117	84	5
Ocak 2013	134	46	10
Aralık 2012	85	65	7
Kasım 2012	83	50	11
Ekim 2012	69	56	10
Eylül 2012	79	74	14
Ağustos 2012	86	47	13
Temmuz 2012	10	70	17
Haziran 2012	17	69	20
Mayıs 2012	18	46	23
Nisan 2012	30	38	15
Mart 2012	16	29	13
Şubat 2012	25	35	22
Ocak 2012	23	49	25
Toplam	951	867	238

2012 ve 2013 yılları arasında Sakarya ilinde toplam 951 engelli iş bulmak için İŞKUR'a başvurmuştur. Sakarya il genelinde engelliler için toplam 867 açık iş bulunduğu görülmektedir. Toplamda 238 engelli işe yerleştirilmiştir. Bu dağılımlar Grafik 4'te gösterilmektedir.

Grafik 4 Sakarya İli İşkur'a Başvuru, Açık İşler ve İşe Yerleştirmeler Kapsamında Engellilerin Durumu

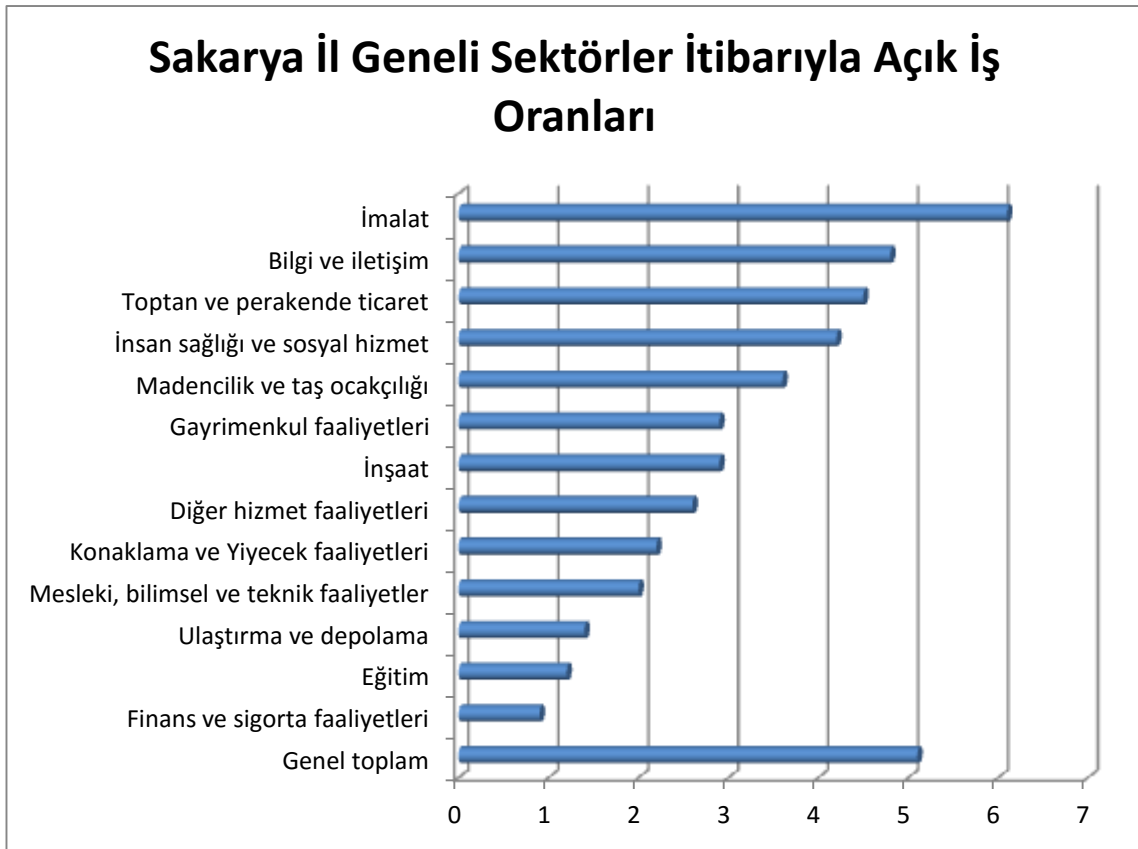
Sakarya ili 2013 Nisan ayı verilerine göre 2131 genel açık istihdam sayısından; engelliler için açık iş sayısı 77'dir. Yani genel istihdam açığı içerisinde engellilerin çalışabileceği açık %3,61 oranındadır. Analiz için bu oranda yer alan işyerlerinin sektörel bazda dağılımlarının belirlenmesine gereksinim duyulmuştur.

Bu dağılımda yer alan sektörlerin sınıflandırılması için NACE Rev. 2 sınıflama sistemi (Statistical classification of economic activities in the European Community) kullanılmıştır. NACE, Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması' dır ve sınıflamanın üye devletlerce tek bir şekilde kullanılmasını sağlayan Avrupa Birliği seviyesindeki mevzuatlara tabidir. Ülkemizde de sektörel sınıflamada NACE Rev. 2 kullanılmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada bu sınıflama sistemi kullanılmıştır. Grafik 5'te Sakarya İşgücü Piyasası Talep Araştırması-2012'de yer alan dağılıma yer verilmiştir.

Soru 2- Sakarya İl Geneli Sektörler İtibarıyla Açık İş Oranları Nasıldır?

Grafik 5'e göre Sakarya ili hem engelliler, hem de normal gelişim gösteren bireyler için sektörel bazda açık iş dağılımına bakıldığında en yüksek açık iş oranının yüzde 6,1 ile İmalat sektöründe olduğu görülmektedir. İmalat sektörünü yüzde 4,8'lik açık iş oranı ile Bilgi ve İletişim sektörü izlemektedir.

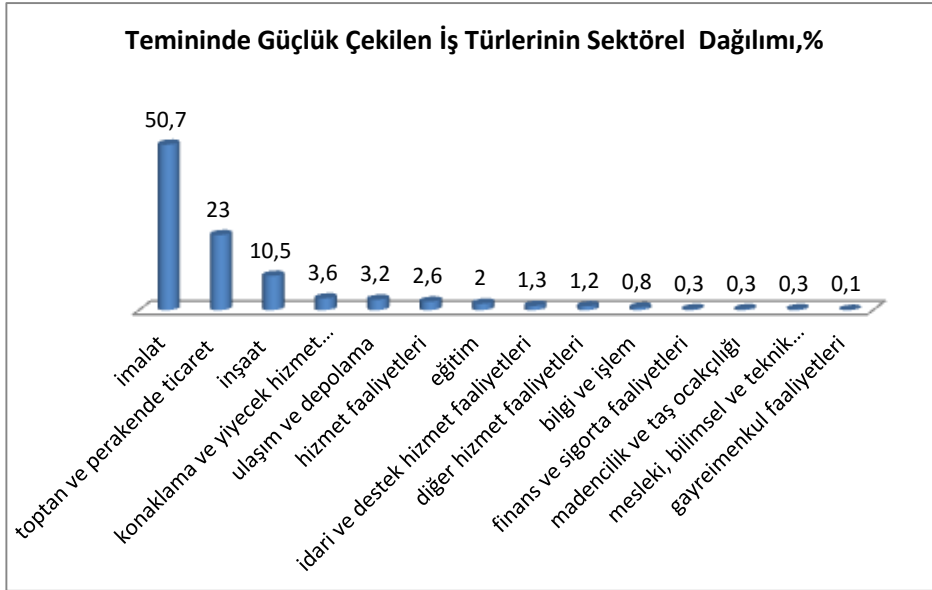
Grafik 5 Sakarya İl Geneli Sektörler İtibarıyla Açık İş Oranları (NACE Rev. 2'ye Göre)

Soru 3- Sakarya İlinde Personel Temininde Güçlük Çekilen İş Türlerinin Sektörel Dağılımı Nasıldır?

Sakarya il geneli açık iş istatistiklerinde en yaygın sektörün “imalat” sektörü olduğu Grafik 5’te belirlenmişti. Açık iş istatistiklerinin yanında, personel temininde güçlük çekilen iş sektörlerinin de belirlenmesi istihdam analizi için önemli görülmektedir. Temininde güçlük çekilen meslekler, işverenlerin açık işlerini istedikleri meslek ve/veya becerilere sahip çalışanlarla dolduramamaları veya zorluk çekerek doldurmaları durumunu ifade etmektedir. (Sakarya-İPA, 2012) Sakarya İŞKUR’dan elde edilen veriler arasında bu sektörlerin sayısına yer verilmiştir. Grafik 6’da temininde güçlük çekilen iş alanlarının dağılımı Nace Rev. 2 sektörel sınıflamasına göre gösterilmektedir.

Grafik 6 Sakarya İlinde Personel Temininde Güçlük Çekilen İş Türlerinin Sektörel Dağılımı (NACE Rev. 2’ye Göre)

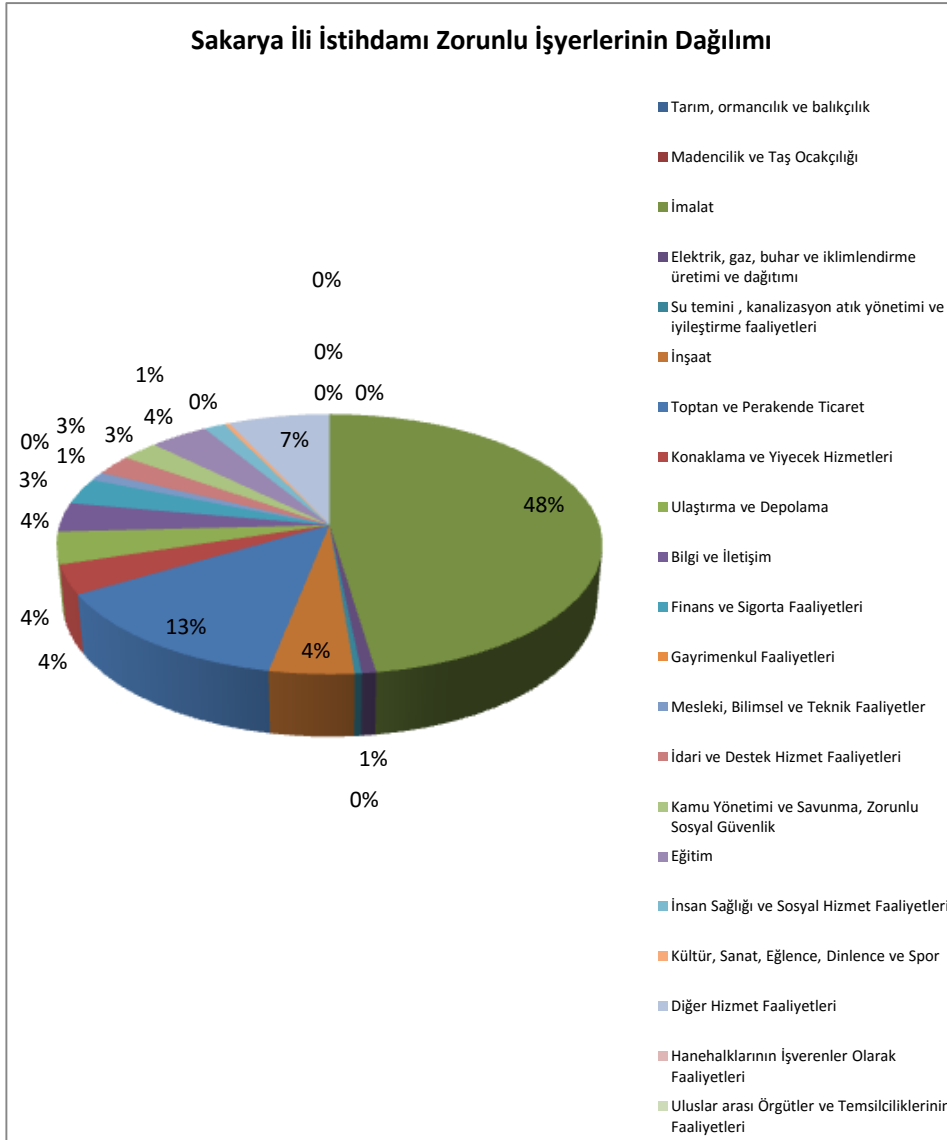
Sakarya İşgücü Piyasası Talep Araştırması 2012, s. 41.

Açık iş oranlarının dağılımında en yüksek oran “imalat” sektörüne ait olduğu belirtilmiştir (Grafik-5). Temininde güçlük çekilen iş türleri dağılımında da aynı sonuç elde edilmiştir. Yüzde elli nokta yedi oran ile temininde en büyük güçlük “imalat” sektöründe yaşanmaktadır. Bu da ilde “imalat” sektöründe istihdam açığının büyük çaplı olduğunu göstermektedir.

Soru 4- Sakarya İli İstihdamı Zorunlu İşyerlerinin (Engelli Çalıştırma Yükümlülüğü Olan İşyerleri) Sektörel Dağılımları, İş Yerleri Sayısı ve Kontenjanları Nasıl Bir Dağılım Göstermektedir?

4857 sayılı İş Kanununun 30. Maddesinde yer alan “İşverenler elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde, her yılın Ocak ayı başından itibaren yürürlüğe girecek şekilde Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranlarda engelli ve eski hükümlüleri beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler” ifadesine istinaden; kamu işyerlerinde %4, özel işyerlerinde ise %3 oranında engelli personelin çalıştırılması zorunludur (Ssk Genelgesi 16/359). Bu kapsamda 50 ve üzeri işçi çalıştıran işyerleri engelli personel çalıştırmak zorundadır. Bu nedenle Sakarya ilinde 50 ve üzeri işçi çalıştıran işyerlerinin belirlenmesine gereksinim duyulmuştur. Bunun için SATSO (Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası) , Sakarya İŞKUR ve Sanayici ve İşadamları Derneği ziyaret edilerek kurumlarında kayıtlı 50 ve üzeri işyerlerinin listesi talep edilmiştir. Elde edilen verilerden Sakarya ili istihdamı zorunlu işyerlerinin (engelli çalıştırma yükümlülüğü olan işyerleri) sektörel dağılımını yansıtan grafik (Grafik 7) oluşturulmuştur.

Grafik 7 Sakarya İli İstihdamı Zorunlu İşyerlerinin (Engelli Çalıştırma Yükümlülüğü Olan İşyerleri) Sektörel Dağılımı (NACE Rev. 2'ye Göre)

MÜSİAD, İŞKUR ve SATSO - 2013

Bu grafikte de görüldüğü gibi, Sakarya ilinde engelli çalıştırmakla yükümlü işyerlerinin sektörel dağılımında en yaygın sektör %48'lik dilim ile "imalat" sektörüdür. İmalat sektörü; yiyecek – içecek imalatı, tekstil ürünleri imalatı, gıda ürünlerinin imalatı, elektronik ürünlerin imalatı, plastik, cam, deri ve metal ürünlerin imalatı, makine ve motorlu ürünlerin imalatı gibi ürünlerin imalatını kapsamaktadır.

Sakarya ili istihdamı zorunlu işyerlerinin (engelli çalıştırma yükümlülüğü olan işyerleri) kontenjanları Çizelge 10’da gösterilmektedir.

Çizelge 10 Sakarya İli İstihdamı Zorunlu Kontenjanlar

(Engelli Çalıştırma Yükümlülüğü Olan Kontenjanlar)

Sakarya İli İstihdamı Zorunlu Kontenjanlar (Engelli Çalıştırma Yükümlülüğü Olan Kontenjanlar)		
SAKARYA	Kamu	Özel
Engelli Çalıştırmakla Yükümlü İş Yeri Sayısı	22	245
İşyerlerinin Çalıştırmakla Yükümlü Olduğu Engelli Sayısı	192	1454
İşyerlerindeki Engelli Çalışan Sayısı	186	1224
İşyerlerindeki Engelli Açık Kontenjan Sayısı	6	230

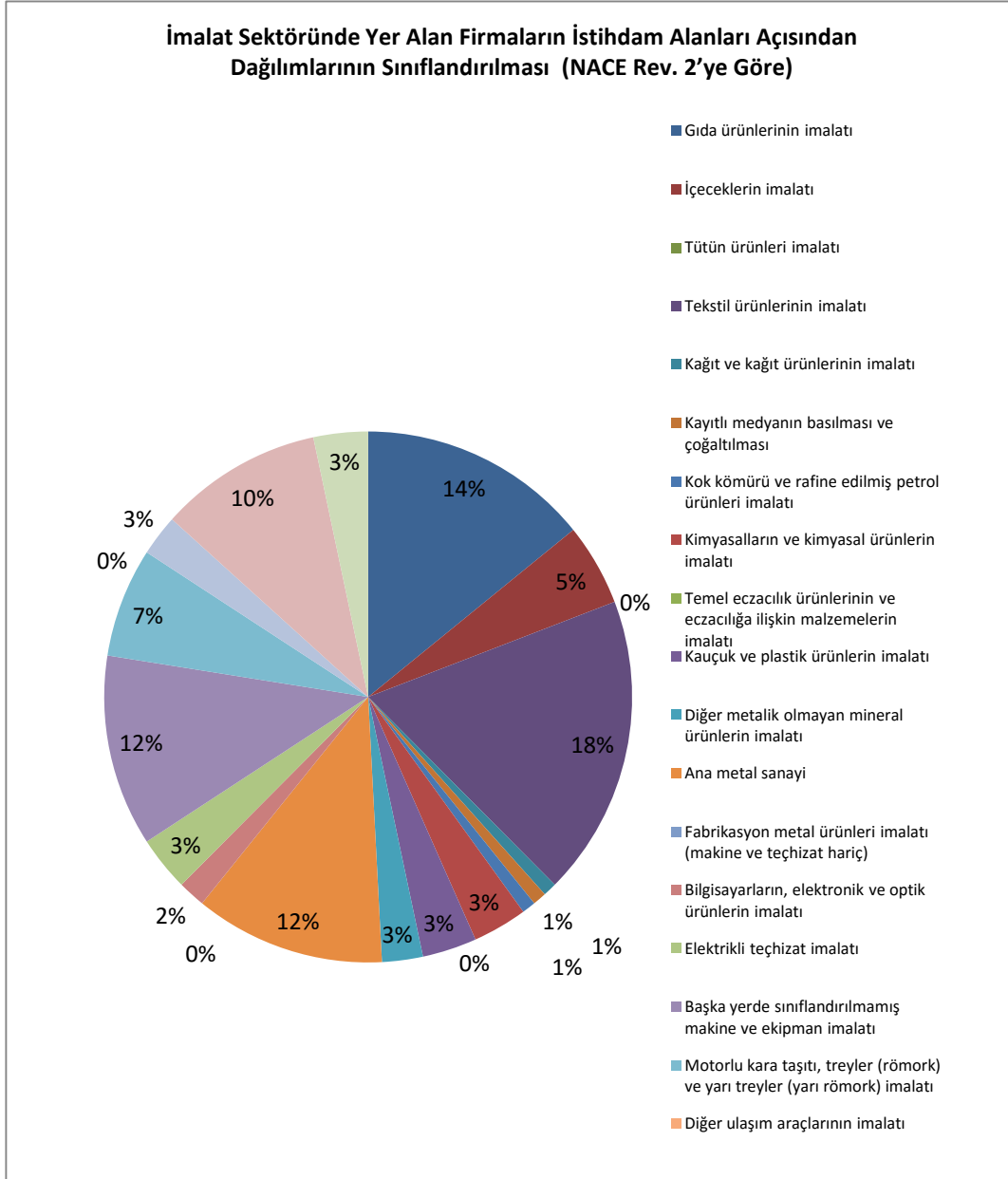
MÜSİAD, İŞKUR ve SATSO - 2013

Sakarya’da engelli çalıştırmakla yükümlü toplam 267 işyeri mevcuttur. İşyerlerinin çalıştırmakla yükümlü olduğu engelli sayısı ise toplam 1646’dır. İşyerlerinde çalışan toplam engelli sayısı ise 1410’dur. Engelli açık kontenjan sayısı ise 230 kontenjan vardır.

Soru 5- Belirlenen En Yaygın Sektöre Ait En Yaygın İstihdam Alanı Hangisidir?

Sakarya ili istihdamı zorunlu işyerleri (engelli çalıştırmakla yükümlü) sektörel dağılımlarında %48’lik dilimle en fazla orana sahip “İmalat” sektörü içerisinde engelli personelin çalıştırılabileceği pek çok imalat firması mevcuttur. “İmalat” sektöründe yer alan firmaların istihdam alanları açısından dağılımlarının sınıflandırılmasına gereksinim duyulmuştur. Böylelikle Sakarya ili imalat sektöründe engelli çalıştırmakla yükümlü istihdam alanlarındaki dağılım net bir şekilde görülebilecektir. Araştırmacı bu sınıflamayı Nace-2’ye göre hazırlamış ve grafik (Grafik 8) haline getirmiştir.

Grafik 8 İmalat Sektöründe Yer Alan Firmaların İstihdam Alanları Açısından Dağılımları (NACE Rev. 2'ye Göre)

Grafik 8'de görüldüğü gibi "imalat" sektörleri arasında en yaygın istihdam alanı "tekstil" sektörüdür. Bu sektörü takiben "gıda" ve "ana metal" sektörleri yaygınlık sıralamasında ilk üç sırayı tamamlamaktadır. Bu sektörel sıralama aynı zamanda Marmara bölgesinin sektörel durumunu da yansıtmaktadır. Marmara bölgesindeki "imalat" sektöründeki başlıca yaygınlığa bakıldığında; hazır giyim-tekstil, otomotiv endüstri parçaları, çeşitli metal ürünler, gıda, çimento, kimya, kağıt, petrokimya ve beyaz eşya sektörleri yer almaktadır. Marmara bölgesindeki tekstil

sanayi kuruluşlarının sayıları ise 14385'dir (8 Temmuz 2013, Doküman, Marmara Bölgesi Tekstil Sanayii Listesi) Bu sayı, bu bölgedeki tekstil sektörünün yaygınlığını ortaya koymaktadır.

Tekstil (Tekstil işçisi – Paketleme)

Bu araştırmada, Mesleki Eğitim Merkezinde açılması planlanan atölye için imalat sektörlerinden “tekstil” sektörü çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bunun başlıca nedeni Sakarya ili engellilere yönelik iş gücü piyasa analizi sonuçlarına göre en yaygın sektörün “imalat” çatısı altında yer alan “tekstil” sektörü olmasıdır. Ayrıca çalışmanın yapılacağı bölge olan Marmara bölgesindeki en yaygın imalat sektörleri arasında da tekstil karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca tekstil-paketleme işine karar verirken uygulanabilirlik, ulaşılabilirlik, fiziksel koşulların uygunluğu, iş güvenliği gibi faktörler de göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda tekstil sektörünün seçilmesinde, Mesleki Eğitim Merkezinde açılacak atölye için gerekli makine ve araçlar bakımından değerlendirildiğinde büyük sanayi makinelerine ihtiyaç duyulmaması, okulun fiziki koşullarına uygunluk sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca araştırma süreci tamamlandıktan sonra da, atölye de eğitim-öğretim çalışmalarına devam edilmesi planlanmaktadır. Araştırma sürecinden sonra da bu atölyede eğitim alan öğrencilerin staj kapsamında o bölgedeki firmalarda çalışmaları ve okul tarafından denetlenmeleri mümkün olabilecektir. Bu durumlar uygulanabilirliği kolaylaştırmaktadır. Atölyenin açılacağı Mesleki Eğitim Merkezinin bulunduğu bölgede Mesleki Eğitim Merkezine en yakın sanayi fabrikası tekstil fabrikasıdır (2 km uzaklıkta). Bu araştırmada öğrencilerin atölyede öğrendikleri iş türünü gerçek ortama genellemeleri hedeflendiğinden, okuldan fabrikaya ulaşımın kolay olması ulaşılabilirliği kolaylaştıran bir etmendir. Mesleki Eğitim Merkezinin fiziksel koşulları incelendiğinde büyük atölye açılmasına imkan tanımayacak boyutlarda sınıfların mevcut olmasıdır. Dolayısıyla Mesleki Eğitim Merkezinin fiziksel koşullarına uygunluk açısından da tekstil alanında çalışılması uygun görülmektedir. Ayrıca tekstil sektöründe iş kazaları riski bazı diğer sektörlerle (gaz altı kaynakçılığı, beden işçiliği, ahşap doğramacılığı) göre daha düşüktür. Bu durum, öğrencilerin güvenliğini artırmaktadır. Bu araştırmada araştırmacı aynı zamanda araştırmacıdır. Atölyede öğretim yapacak olan araştırmacının lisans uzmanlık alanı Geleneksel Türk Sanatları

ve El Sanatları Öğretmenliği alanıdır. Bu durum uygulamayı bizzat yürütecek olan araştırmacının konuya daha hakim olması açısından önemlidir. Bir diğer faktör de Sakarya'daki engelli çalıştırmakla yükümlü tekstil firmalarının sayısının 22 olmasıdır. Bu sayı araştırma bittikten sonraki süreçte de atölyede eğitim alacak öğrencilerin istihdam edilebilmeleri için önemli bir sayıdır. Ayrıca tekstil firmaları sayısı Sakarya ilinin bulunduğu Marmara bölgesinde de yüksek düzeydedir. Bölgenin de istihdam ihtiyaçlarına hizmet etmesi açısından atölye için işlevsel bir iş türünün seçildiği düşünülmektedir. Araştırmacı, açılacak atölyede tekstil alanından hangi iş türünün yapılacağına karar verme sürecinde altı tekstil fabrikasını ziyaret etmiş fakat yalnız iki tanesi için gözlem izni almıştır. Bu iki fabrikada yapılan kamera kayıtları gözlem formuna dökülmüş ve bu dökümler öğretilmesi hedeflenen iş türü için aşağıdaki kriterler açısından incelenmiştir.

- a) İş güvenliği riski taşımaması (ya da minimum risk taşıması)
- b) Uzun eğitimleri içeren (birkaç yıl) mesleki bilgi ve uzmanlık gerektirmemesi
- c) Çalışanı fiziksel olarak aşırı zorlayacak bir iş türü olmaması

Bu kriterler göz önünde bulundurularak iş türünün tekstil-paketleme (erkek gömleği paketleme) işi olmasına karar verilmiştir.

Sakarya'da engelli çalıştırmakla yükümlü işyerlerinin listesinden tekstil sektöründe yer alan firmaların listesi yapılmıştır. Bu listede Sakarya ilinde 22 tane tekstil firmasının olduğu belirlenmiştir. Gizlilik esası gereği bu firmaların isimlerine yer verilmemiştir.

Soru 6- Sakarya İŞKUR Tarafından Açılan Engellilere Yönelik Kursların Tür ve Sayıları Nasıl bir Dağılım Göstermektedir?

Sakarya İŞKUR, engellilerin istihdamını kolaylaştırmak için çeşitli iş türlerinin öğretimine yönelik kurslar açmıştır. Bu kurslardan sadece iki tanesi işitme engellilere özel açılmış (Bilgisayar Operatörlüğü), diğerleri tüm engel gruplarını kapsamaktadır. Bu kurslar tablolaştırılarak yorumlanmıştır. Kursların sayıları çizelge 11'de iş türleri de Çizelge 12'de yer almaktadır.

Çizelge 11 Sakarya İŞKUR Engelli Kurs İstatistikleri (İŞKUR)

SAKARYA	Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı
<i>Kasım 2012</i>	4	31
<i>Aralık 2012</i>	4	31
<i>Ocak 2013</i>	0	0
<i>Şubat 2013</i>	0	0
<i>Mart 2013</i>	1	11
<i>Nisan 2013</i>	1	10
Toplam	10	83

Sakarya İŞKUR

Sakarya ilinde engellilere yönelik olarak 2012 yılında toplam sekiz kurs açılmış, 2013 yılında ise iki kurs açılmıştır. Bu kurslardan toplam 83 engelli birey faydalanmıştır. Bu bireylerin engel türleri farklılık göstermektedir. Bu kurslarda öğretilen iş türleri Çizelge 12’de yer almaktadır.

Çizelge 12 Sakarya’da Engelliler için Açılan Kurslar (İŞKUR)

Sakarya	İş Türü	Kurum
2008	Bilgisayar Operatörü	Sakarya Üniversitesi
2008	Bilgisayar Operatörü	Sakarya Üniversitesi
2008	Bilgisayarlı Muhasebe Elemanı	Sakarya Büyükşehir Belediye Bşk.(Sağlık İşl.Müd.)
2008	Grafiker	Sakarya Büyükşehir Belediye Bşk.(Sağlık İşl.Müd.)
2009	Bilgisayarlı Muhasebe Elemanı	Belediyeler-Adapazarı Belediye Başkanlığı
2010	Bilgisayar Operatörü	Belediyeler-Hendek Belediye Başkanlığı
2010	Bilgisayar Operatörü	Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanlığı
2010	Dikiş Makinesi Operatörü-Kumaş	Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanlığı
2010	Bilgisayarlı Muhasebe Elemanı	Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanlığı
2010	Temizlik Görevlisi	Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanlığı
2011	Konfeksiyon İşçisi	Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü- Adapazarı
2011	Dikiş Makinesi Operatörü-Kumaş	Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanlığı
2011	Bilgisayar Operatörü	Türkiye Besyazay Derneği
2011	Konfeksiyon İşçisi	Anadolu Sağırlar Federasyonu
2011	Bilgisayar Operatörü	Türkiye Beyazay Derneği
2012	Gaz Altı Kaynakçısı	Hendek Belediye Başkanlığı
2013	Konfeksiyon İşçisi	Anadolu Engelliler Yardımlaşma Derneği Şubesi

Sakarya İŞKUR

Sakarya’da engelliler için açılan kurslar arasında yaygın olarak bilgisayar operatörlüğü (6 tane) kursu açıldığı görülmektedir. Bunu takiben; üç tane bilgisayarlı muhasebe elemanlığı kursu, iki tane dikiş makinesi operatörlüğü kursu, iki tane konfeksiyon işçiliği kursu, bir tane gaz altı ocakçılığı kursu, bir tane grafikerlik kursu ve bir tane de temizlik görevliliği kursu açılmıştır. Bu Tablolar incelendiğinde en yaygın sektör olan imalat ve en yaygın çalışma alanlarından biri olan tekstil alanında herhangi bir kurs açılmadığı görülmektedir.

Soru 7- Sakarya Mesleki Eğitim Merkezi Mezun Öğrencilerin İstihdam Durumları Nasıldır?

Sakarya Mesleki Eğitim Merkezinde eğitim alan zihin engelli öğrenciler için okulda açılan atölyeler arasında pul-boncuk işleri atölyesi, takı atölyesi, el sanatları atölyesi, galoş atölyesi ve ahşap atölyesi yer almaktadır. Bu atölyelerin de şehrin istihdam analizi sonuçlarına dayanarak açılmadığı belirlenmiştir. Bundan hareketle, işyeri koordinatör öğretmeni ile Mesleki Eğitim Merkezinden mezun olan öğrencilerin iletişim bilgileri, öğrenci dosyalarından elde edilmiş ve öğrencilere telefon ile ulaşılarak halen çalışmakta oldukları işyerleri öğrenilmiştir. Son 10 yılda mezun olan 123 Mesleki Eğitim Merkezi öğrencisinden 87 öğrencinin bilgisine ulaşılmıştır. Bunların içerisinde 56 öğrenci bir istihdam alanında istihdam edilmektedir. Otuz bir tanesinin de işsiz olduğu tespit edilmiştir (11 Nisan 2013, Doküman, Mesleki Eğitim Merkezi Arşivi). Bu verilere göre yılda ortalama beş öğrenci işe yerleştirilmiştir.

Çizelge 13 Sakarya Mesleki Eğitim Merkezi Mezun Öğrencilerin İstihdam Durumları

Sektör	İstihdam Edilen Öğrenci Sayısı
İmalat	22
Toptan ve Perakende Ticaret	13
Kamu	6
Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri	3
Kültür ve Sanat Sektörü	3
Tarım , Ormancılık ve Balıkçılık	3
Diğer Hizmetler	2
Su ve Kanalizasyon Sektörü	1
Ulaştırma ve Depolama Sektörü	1
Eğitim Sektörü	1
İdari ve Destek Hizmetler Sektörü	1
Toplam	56

Çizelge 13'te görüldüğü gibi atölyelerde öğretilen iş türleri ile bu çizelgede yer alan iş türleri örtüşmemektedir. Bir başka deyişle öğrenciler okuldaki atölyelerde öğrendikleri iş türlerine yönelik olarak istihdam edilememektedir.

Sonuç olarak; bu araştırmada, Mesleki Eğitim Merkezinde açılması planlanan atölye için imalat sektörlerinden “tekstil” sektörü çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bunun başlıca nedeni Sakarya ili engellilere yönelik istihdam analizi

sonuçlarının Sakarya ilinde engelli çalıştırmakla yükümlü işyerleri arasında en yaygın sektörün “imalat” çatısı altında yer alan “tekstil” sektörü olmasıdır. Ayrıca çalışmanın yapılacağı bölge olan Marmara bölgesindeki en yaygın imalat sektörleri arasında da tekstil karşımıza çıkmaktadır.

22 Ocak 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında kurul üyeleri araştırmacıya açılacak olan atölye ve araştırma masraflarının karşılanmasında bu araştırma için TÜBİTAK desteği alması tavsiye edilmiştir. Araştırmacıya hemen Tübitak 1002 programına başvurarak proje önerisi yazması önerilmiştir. Araştırmacı bu toplantıdan hemen sonra proje önerisi yazımı konusunda ilk girişimlerini başlatmıştır.

4.3. Pilot Uygulama Çalışmasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın pilot uygulama süreci 27 Eylül 2013 tarihinde başlatılmış ve 4 Ocak 2014 tarihinde sona erdirilmiştir. On dört hafta süren pilot uygulama sürecine ilişkin yer, zaman ve katılımcı bilgileri Çizelge 14’te yer almaktadır. Araştırmacı, pilot uygulama sürecinde her hafta, haftada iki gün olmak üzere pilot uygulama için rehabilitasyon merkezine gitmiş ve uygulama yapmıştır. Geçerlik komitesi ile de 14 günde bir Çarşamba günleri toplantı yaparak uygulamada yaptığı çalışmalar hakkında bilgi vermiştir. Bu toplantıda aynı zamanda karşılaştığı problemler hakkında fikir alışverişinde bulunmuş ve komite üyeleri ile birlikte yeni eylem planları geliştirmiştir. Yeni eylem planları bir sonraki pilot uygulama günlerinde uygulamaya geçirilmiş ve sonuçları bir sonraki geçerlik toplantısında tartışılmıştır. Tüm geçerlik komitesi toplantılarında ses kaydı yapılmış ve bu kayıtların dökümü toplantı tutanağına aktarılmıştır. Alınan kararlar ise karar dosyasına kaydedilmiştir. Toplantı tutanağı ve karar dosyası toplantının ertesi günü hem tez izleme komitesi üyeleri ile hem de geçerlik komitesi üyeleri ile e-posta yoluyla paylaşılmıştır.

Çizelge 14 *Pilot Uygulama Sürecine İlişkin Detaylı Bilgiler*

PİLOT UYGULAMA (Tablo Devam Ediyor ↓)			
Tarih	Yer	Katılımcılar	Saat
27 Eylül 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Akif Kara Araştırmacı	17:10–18:15
28 Eylül 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Osman Akif Kara Araştırmacı	15:45-16:35
4 Ekim 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	16:45-17:54
5 Ekim 2013	ÖĞRENCİ GELMEDİ		
11 Ekim 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Akif Kara Araştırmacı	16:45-17:40
12 Ekim 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	15:45–16:50
25 Ekim 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	16:45-17:56
26 Ekim 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	15:45-16:41
2 Kasım 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Osman Akif Kara Araştırmacı	15:45-16: 50
8 Kasım 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	16:45-17: 05
9 Kasım 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	15:45-16:30
15 Kasım 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	16:45-17:30
16 Kasım 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	15: 45-16:30
23 Kasım 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	16:45-17: 05
29 Kasım 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	16:45-17: 05
6 Aralık 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	16:45-17: 05
7 Aralık 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	15: 45-16:30
13 Aralık 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	15: 45-16:30
14 Aralık 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	15: 45-16:30
20 Aralık 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	16:45-17: 05
27 Aralık 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Hakan Akif Kara Araştırmacı	15: 45-16:30
28 Aralık 2013	Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı	Kameraman Duygu Akif Kara Araştırmacı	15: 45-16:30

4 Ocak 2014 Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Akif Kara 15: 45-16:30
 Merkezi – Grup Eğitim Sınıfı Araştırmacı
 Kameraman Duygu

Toplam Hafta Sayısı: 14

Pilot Uygulama 1. Hafta (27-28 Eylül 2013)

Araştırmacı 27 Eylül 2013 tarihinde pilot uygulamaya başlamıştır. Bir rehabilitasyon merkezinde hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir öğrenci ile pilot uygulama kapsamında çalışmaya başlamıştır. Uygulamada kullanacağı malzemeleri de yanında götürmüştü ve okul yöneticisi kendisine gösterdiği bir grup eğitim sınıfında öğrenci ile tanışmıştır. Kendisine çalışma hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra öğrenci ve kameraman ile birlikte masa ve sandalyeleri düzenlemek suretiyle sınıfın düzenini çalışmaya elverişli hale getirmiştir. Öğretilmesi hedeflenen ilk beceri olan “Düğmeleme ve marka takma” becerisi için başlama düzeyi verisi almıştır.

Başlama düzeyi verisi toplarken öğrenci beceri basamaklarını yapamadı. Bu durum onun utanmasına ve kendini kötü hissetmesine neden oldu. Yapamamasını açıklama gereği duydu: “*şimdi öğretmenim kafam karışık biraz benim de o yüzden...*” bu duruma üzüldüm. Hiç öğretmediğim bir beceri hakkında öğrenciyi üç kez sorumlu tuttum, çünkü bu beceriyi hiç bilmediğinden emin olmam gerekiyordu (27 Eylül 2013, Günlük, S. 40).

Araştırmacı eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemini kullanarak öğretim oturumlarına geçmiştir.

Üç eşzamanlı ipucuyla öğretim oturumu düzenledik. Öğretim esnasında doğru tepki oranı yüksekti. Oturumlarda Akif düğmeleme ve marka takma becerisini kontrol edici ipucu (model+sözel) eşliğinde gerçekleştirdi (27 Eylül 2013, Günlük, S. 40).

Araştırmacı çekilen video görüntülerini evde izlerken bir hatasını fark etmiştir. Bu hatayı araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansıtmıştır:

Ancak bugün bu pilot uygulamada fark ettiğim en önemli hatam yoklama evresinde öğrencinin doğru yaptığı basamaklar için basamakları betimleyip onaylıyor olmam birer ipucu niteliğinde (27 Eylül 2013, Günlük, S. 40).

Araştırmacının bu tespiti, geçerlik komitesi toplantısında da komite üyeleri tarafından fark edilerek dile getirilmiştir

- “Şimdi onu söyleyecektim hata yapıyorsun diyecektim”
- “yoklamada ipucu verdim...” (Araştırmacı)
- “Betimliyorsun yine...” (2 Ekim 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 1)

Araştırmacı eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemi kullandığı için ilk pilot uygulamada ipucunun tür ve miktarında herhangi bir değişiklik yapamadığı için zorlandığını ifade etmiştir.

Bugün beni zorlayan şeylerden biri de şu oldu: öğrenci zincirleme becerinin bir basamağında fiziksel yardıma gereksinim duydu. Ancak eşzamanlı ipucuyla öğretim yönteminde ipucu tür ve miktarında değişiklik yapılamıyor (27 Eylül 2013, Günlük, S. 41).

Geçerlik komitesi toplantısında verilerin nasıl bir formatta dökümünün yapılacağı tartışılmıştır. Toplantıda araştırmacıya Atölye uygulamasındaki video dökümleri yapılırken tüm etkileşimlerin tek tek kelime kelime yapılması yerine özet döküm yapılmasına (örn. 1-5 dk arasında şunlar olmuştur) karar verilmiştir. Fabrika uygulamasının video dökümlerinde ise özet değil, daha detaylı döküm yapılmasına karar verilmiştir.

- “Yani döküm derken böyle tek tek yazarak mı yapacaksınız?”
- “ses kaydı gibi tüm ses konuşma vs..” –Araştırmacı-
- “Yok canım ona gerek yok.”
- “Bu oturum verilerini zaten nicel veri olarak kullanacaksın, dolayısıyla döküm yapmana gerek yok ama araştırma sürecinde çektiğinde baştan sona çektiğinde oradan çok nitel veri de çıkabilir mi diye düşünüyorum. Onu ben de bilemedim yani”
- “Ama onun için de çok ayrıntılı bir döküme gerek yok bence”
- “Evet özet döküm, ben tezimde öyle yaptım, işte videoya bakıp şurada şu olmuştur, burada bu olmuştur. Birinci dk ile onuncu dk arasında şunlar şunlar olmuştur. Ve gerektiğinde oraya dönüp oradan bakmıştım. İhtiyacım olmuştu mesela onlara...”
- “dikkate değer şeyleri al, hepsine gerek yok” (2 Ekim 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 6).

Toplantıda yoklama evreleri için aralarda pekiştirme yapılmayıp en sonunda çalışmaya katılım davranışının pekiştirilmesi ya da ara pekiştirmelerin de yapılabileceği konusunda tartışılmış ve sonuç olarak yoklama oturumlarında ara basamaklarda da doğru tepkilerin pekiştirilmesine karar verilmiştir.

- “şimdi ona bir bak tezlerden de bazı tezlerde böyle yapılan da var hatta.....hocanın bir çalışmasında da hem yoklama hem öğretimlerde pekiştirildiği için o durumu etkileyen bir değişken olmaz falan da deniliyor ama bazısı da...”-
- Elindeki makaleyi inceledikten sonra; “doğru tepkileri pekiştirmişiz, ben bunu çok araştırmalara bakarak. Pekiştirmeyenler de var ama son araştırmalarda pekiştiriyorlar.” (2 Ekim 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 3).

6 Haziran 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında da öğrencilerin uygulama esnasında ütü yaparken ellerinin yanması ihtimalinden dolayı paketleme araştırmacıya ütü yaparken öğrenci için yanmayan eldiven kullanması önerilmiştir. Geçerlik komitesi toplantısında iş güvenliği için eldiven kullanımının beceriyi gerçekleştirme süresine nasıl etki edeceği tartışılmıştır.

- “eldiven burada gördüğümüz gibi işimizi kolaylaştırdı, çocuğun elini yakmasını önledi ama, işi ne yazıkki yavaşlatıyor” –Araştırmacı-
- “Ama şey de demiştin: hani bu becerileri aynı kişi yapmıyor demiştin.”
- “aynı kişi yapmıyor zaten hocam” –Araştırmacı-
- “eeee o zaman.. sorun yok, yani tezine şeyi de yaz yani bu becerileri gerçek uygulamada her birini ayrı ayrı insanlar yapıyor. Dolayısıyla ütü sorun olsa da ütüsüz kısımlarda çalışabilirler şeklinde”
- “Bi de bu her beş beceriyi fabrikada normal bir insanın yaptığı süreleri kronometreyle ölçerek tut. Bu çocuklarınkini de tut ikisini karşılaştı. Yani ne kadar gecikmeli yapıyorlar aceba...”
- “Yani bence çok fazla fark değil, özel eğitimde yaklaşık sürede yapması hedefleniyor, illa aynı sürede değil, belki çok yaklaşık sürede yapacak belki de aynı sürede bile yapacak.”
- “hatta şöyle olabilir: diğer çocukları da yan yana işte x,y,z kimlerse bunlar, standart olan süreyle bunların sürelerini... ama nasıl karşılaştı mesela şimdi başladı ilk yaptığında şu kadar ikinci uygulama, üçüncü uygulama diye her çocuğun ayrı ayrı... belki de zaman içerisinde standart süreye yaklaşacak.

Bu da ne demek, çocuk orada çalıştıkça o süreyi de kısaltacak.” (2 Ekim 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 5).

Nitekim 21 Kasım 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında da araştırmacıya çalışma esnasında öğrenci tam olarak öğrendikten sonra eldiveni çıkarttırılması önerilmiştir.

Araştırmacı öğrencinin yaralı parmağından dolayı zorlandığı iki basamakta ona fiziksel yardım kullanmayı denemiştir. Bu durum öğrencinin öğrenmiş olduğu beceriyi %100 oranında değil, %80 oranında gerçekleştirmesine neden olmuştur. Araştırmacı geçerlik komitesi üyeleri ile bu durumu paylaşmıştır ve ölçütün ne olması gerektiğine dair birlikte karar verilmiştir. Bundan sonraki oturumlarda ölçütün %100 olmasına karar verilmiştir.

- “bakın burada ben yardım etmek durumunda kalıyorum, çocuğun eli acıdığı yardım ettim. %80 düzeyinde doğru yaptı, zincirleme becerilerde %80 kabul edilebilir bir düzey olduğu için ben bir sonraki beceriye geçtim. Burada bir hatam var mı... parmağındaki yaradan dolayı, halbuki bir gün önce bağımsız yapmıştı bu basamağı. Yaradan dolayı yapamadığı için canı yanmasın diye ben devam ettim. –Araştırmacı-
- “Bir şey sorcam bu beceri bir sonraki becerinin önkoşulu mu?
- “Bunların hepsi ayrı ayrı beceriler. Bunu yaparken çocuk, fabrikada sadece bu işi yapacak. Ama bu çocuk bu beceriyi yapamazsa bir sonraki işi yapacak olan işçi bunun yaptığı gömleği sürdüremez.” –Araştırmacı-
- Hıı anladım o zaman aslında %100 başarı bizim için geçerli ölçüt. %80 bizde geçerli olmaz Fidan, gerçek uygulamada %100 yapmamız lazım”
- Tamam, çünkü bir sonraki işlem için önkoşul bu.” –Araştırmacı- (2 Ekim 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 3).

Araştırmacı öğrencinin elindeki yaradan dolayı kontrol edici ipucunun türünde artırma gereği duymuş ancak bunu yapma konusunda tereddüt yaşamıştır. Bu durum hem ilk hem de ikinci geçerlik komitesi toplantısında tartışılmıştır. Netice olarak yöntemin değiştirilerek ipucu kullanımında daha esnek bir yöntem olan aşamalı yardımla öğretim yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir.

- “şeyle öğretsen.. ipucunun giderek azaltılması yada...”
- “Aşamalı yardımla öğretim?”
- “Çocuğun ihtiyacı olduğu zamanda ihtiyacı olan ipucunu sunabileceğin bir yanlışsız öğretim yöntemi.. hangisiydi
- “Aşamalı yardımdı...” –Araştırmacı-
- “Di mi, ya sonuçta eşzamanlıdan pek farkı yok, ipucu kolaylığı sağlıyor.”
- “Bi de ben şeye biraz karşıyım. O zaman sanki deneysel bir çalışmamış havası katıyor. Nitel bir araştırma yapıyorsak ve bu bir eylem araştırmasıysa şu stratejinin dışına çıkmamalıyız bana çok saçma geliyor. Önemli olan orada problemi çözmek. Nasıl çözüleceği de öğretmenin tamamen o an ki inisiyatifiyle şekillenecek bir süreç. Yani şu stratejiyi benimseyip ben bu şekilde öğreteceğim dediğin vakit olay biraz daha nicel mantığa kayıyor. Öyle yapma şöyle yap; benim öğrenci grubum şu, ve bu grup öğrencilerde bazen fiziksel yardım gerektirebilecek durumları da var, dolayısıyla ben eylemi planlarken şu stratejiyi benimsedim ama öğrencinin fiziksel desteğe ihtiyacı olduğu noktalarda da bunu yaptım. Bunda özgürsün ya, bence o konuda rahat olmalısın”
- “zaten aşamalı yardımla öğretimde hocanın dediğini karşılıyor. Yani sana şey denilemez niye bu yöntem.. nitele en uygun olan , hocanın dediği gibi bu.”
- “Çok katı şey koyma, belirlediğin eyleminde çok katı sınırlar koyma. Çünkü önemli olan problemi çözmek. Mesela ilkinde dene fiziksel yardım olmadan. Ama sonuca ulaşamadığında eylemin ikinci aşamasında iki kere denedim , üç kere denedim ama dördüncüsünde artık bunu yaptım diyebilirsiniz.”

- “Onun için hocanın söylediği de aynı. Eşzamanlı ipucuyla başladık ama olmadı... yeni eylem planın ne..?” “Yöntemini değiştirmek.”
- “Ya da ona şunu ekledim yani orada tek bir strateji diye bir şey yok.”
- “Kati yaklaşma bence, önemli olan problemi çözmek ama sen zaten o stratejiyi kullandın ve çocuğa bu işi öğretmiyorsan problem hala ortada... çözülmemiş oluyor, eylemin bir anlamı kalmıyor.”
- “Aşama aşama değişebilir mesela bir aşamada bu çok işe yarar, ikinci aşamaya geçtiğinde artık onunla eylemi yürütemezsin, eylem planını değiştirirsin. Onu hani uygulamadan göremeyiz.
- “Sen çünkü herhangi bir yöntemin etkililiğine bakmıyorsun süreci inceliyorsun, süreç nolcak, sürece baktığın için” “Eylem planı hazırlamada kendini özgür hisset. O zaman bu bir nitel çalışma olabilir” (10 Eylül 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 5).

Yöntemin değiştirilmesi ile ilgili karar ve bu süreç 21 Kasım 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında kurul üyeleri ile detaylı olarak paylaşılmıştır.

Araştırmacı pilot uygulamanın yapıldığı ortamın gerçek atölye ortamı değil de bir grup eğitim sınıfı olması nedeniyle sınırlılıklar yaşamış ve bunu günlüğünde dile getirmiştir.

Tek sorun atölyemiz olmadığı için ortam ve koşullar istediğim yeterlilikte değil. Masada ütü yaparken gömlek kayıyor, normalde ütü masalarının masa örtüleri kaymaz nitelikte. Ütüde su kullanmakta zorlanıyorum çünkü yerlere su damlarsa ertesi güne kurumuyor, yerler halı. Üstelik her defasında işlem yaptığımız gömlekleri koyabileceğimiz bir dolap olmadığı için gömlekler poşetlere koymak durumunda kalıyoruz. Her gün kırışık gömlek üzerinde çalışmak durumunda kalıyoruz. Buna rağmen öğrencinin öğrendiğini görmek mükemmel (28 Eylül 2013, Günlük, S. 42).

2 Ekim 2013 tarihli geçerlik toplantısında araştırmacıya yoklama oturumlarında öğrenciye pekiştirirken sözel ipucu kullanmamaya dikkat etmesi önerilmiştir.

Pilot Uygulama 2. Hafta (4-5 Ekim 2013)

Araştırmacı düğmeleme ve marka takma becerisi için yoklama verisi almıştır ve öğrencinin tepkisini %100 olarak kaydetmiştir. Yaka basma becerisi için de yoklama oturumu düzenlemiştir.

Sonuç olarak beceriyi unutmamış, bu beni çok mutlu etti © üstelik bu gün parmağı da yaralı değildi. O nedenle performansı gayet iyiydi. Ancak öğrenci uygulama esnasında ütüleme basamağına geçmeden önce 10 sn. basamağı hatırlamak için bekledi (4 Ekim 2013, Günlük, S. 44).

Bu durum geçerlik komitesinde de tartışılmıştır. Araştırmacı toplantıda öğrenci kendisine yönerge verildikten 10 sn sonra doğru tepki verdiğiğinde bu tepkinin hangi kategoride yer alması gerektiğini danışmıştır. Öğrencinin yönerge sonrası bekleme süresi 5 sn olarak belirlenmiştir. Ancak öğrenci bir oturumda yönergeden sonra 10 sn düşünmüş sonra doğru tepki vermiştir. Bu tepkinin “Tepkide Bulunmama” olarak mı yoksa “Doğru Tepki” olarak mı kayıt edilmesi hususunda

tartışılmış ve sonuç olarak 10 sn. beklediğinde doğru tepki olarak değil, “Tepkide Bulunmama” olarak kararlaştırılmıştır.

- “İşte burada beş sn. yerine 10 sn düşündü” –Araştırmacı-
- “Bence yanlış saymalıyız”
- “Bence de yanlış...”
- “Unutup tekrar bi 10 sn. beklediği olabiliyor mesela... onu yanlış tepki olarak mı? Ya da tepkide bulunmama olarak mı işaretlememiz lazım? Yani orada bizim bi esnekliğimiz yok mu?” -Araştırmacı-
- “Var mı.. yani baştaki planlaman 10 sn olarak olabiliyor mu...”
- “Çocukların yetersizlik düzeyine göre belirleniyordu, maksimum bir süre yok. Ama bence 10 sn. bu öğrenci için fazla bir süre. Çünkü iyi bir öğrenci.
- “o zaman biz yine bunu 5 sn olarak belirleyelim.” –Araştırmacı- (9 Ekim 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 1).

9 Ekim 2013 tarihli geçerlik toplantısında yaka çemberi geçirirken öğrenci için ölçü belirlenemediğinden dolayı bu çemberin yakaya uygun genişliğine karar verirken “görsel bir kendini yönetme tablosu” hazırlanmasına ve bu görsel Tablo ile öğretim yapılmasına karar verilmiştir.

- “Yani bunun bi ölçüsü yok, yakaya göre denk getiriyor ve o genişlikte takıyor kadın. Yani ama yakayı dik tutacak kadar gergin, kenarlarını buruşturmayacak kadar da dar bir ölçü bu. Ben 7 demiştim mesela ölçütü ama bu ölçüt benim gömleğe uydu, öğrencinin gömleğine uymadı.” –Araştırmacı-
- “Ama yine bu da bir sorun, bilemedim... ya hep standart şeyler çalışılacak...”
- “ya da şef gelecek başlarına diyecek ki bu seriyi 7’den takıcaz, bu seriyi 8’den takıcaz..” –Araştırmacı-
- “yani öneri olarak şefin gelip söylemesi olabilir ya da görsel bir şey bu işi çalışacak kişiye... large bedenler için 7. “Small bedenler için 6. Vb. yazılı olduğu bir görsel... hatırlatıcı gibi. O tarz bir şey.”
- “Hııı evet bunun için bir standart çizelge hazırlarım..” –Araştırmacı-
- Bu bir sınırlılık bile değil... bu güzel bir öneri. Bu bir eylem.. bir görsel çizelge hazırla ve bunu öğret.”
- “tamam bu hafta buna başlıyorum...© Araştırmacı- (9 Ekim 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 3).

Pilot Uygulama 3. Hafta (12 Ekim 2013)

Öğrenci süreçte araştırmacıya yönelik duygusal bir ilgi göstermeye başlamıştır. Bu durum araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır.

Öğrencim Akif sanırım bana karşı duygusal bir yakınlık göstermeye başladı. Nerede hata yaptığımı bulmaya çalışıyorum... Kendisine daha önce telefon numaramı vermiştim. Bir aksilik olduğunda ulaşması gerekirse diye düşünerek. Hata ettim sanırım. Son 20 saatte 43 tane mesaj gönderdi. “hocam” “nasılsınız?” “neden cevap vermiyorsunuz?” “hocam müsait zamanınızda aramanızı bekliyorum” “hocam neden aramıyorsunuz?” “hocam küsüyorum ama” “hocam önemli bir şey söyleyicem” “hocam tamam bir daha beni aramayın” “hocam bitti her şey” “bir daha çalışmıycaz sizinle” ben de küstürdüğümü düşünüp aradım. “Akif ne oldu? Niçin aramamı istiyorsun? Önemli dediğin şey nedir?” aradığım için şimdi daha da fazla mesaj gönderiyor. Bu gerçekten rahatsız etmeye başladı ama nasıl davranmam gerektiğini de bilmiyorum (12 Ekim 2013, Günlük, S. 46).

Bu durum geçerlik komitesi toplantısında da araştırmacı tarafından dile getirilmiştir. Bunun çalışmayı olumsuz etkileme durumu hakkında fikir alış verişinde bulunulmuştur. Araştırmacıya okul sınırları dışarısında öğrencinin telefonla arama ve yüz yüze görüşme taleplerini uygun ve güzel bir dille açıklayarak reddetmesi önerilmiştir. Bu durum, 21 Kasım 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında da kurul üyeleri ile paylaşılmıştır. Araştırmacı bu toplantıda pilot öğrencinin araştırmacıya karşı duygusal bağ oluşturmaya ilişkin süreci anlatmış, komite

üyeleri burada araştırmacının tez kaygısından kaynaklı pilot öğrenciye gereğinden fazla ilgi göstermesinin bir neden olabileceğini ve gerçek uygulamada buna dikkat etmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Geçerlik toplantısında yaka çemberini yerleştirme becerisi için görsel tablo hazırlaması kararı alınmıştır. Araştırmacı bu kararı uygulamaya geçirmiş ancak bir problemle karşılaşmıştır. Bu problem araştırmacı günlüğüne şu ifadelerle yansımıştır:

Yaka çemberinin genişliğini yakaya göre ayarlama standart bir ölçüt yok. Geçerlik komite üyelerinin önerisiyle bu bedenlerin karşılığı olan sayıların da yazılı olduğu görsel karton hazırladım ve bu günkü öğretim oturumunda onu kullandım. Fakat olmadı... yani ölçüler tutmadı. Dolayısıyla kullandığım görsel araç da işe yaramadı. Öğrencilerin bu genişliği ayarlarken “göz kararı” ayarlamaları gerekiyor. peki bu “göz kararı” nasıl öğretilir ki?? Benim de kafam karıştı bugün, öğrencinin de kafasını karıştırdım. Bir de buna moralsiz atmosfer eşlik edince üst üste başarısız sonuçlar aldık. Bu başarısız sonuçlar öğrencinin motivasyonunu çok düşürdü. Öğrenci sürekli “bırakıcam ya, yoruldum” cümlesini kurdu... (11 Ekim 2013, Günlük, S. 46-47).

Araştırmacı oturum sonunda eve gidip ölçü aldığı gömleklerle okulda çalışılan gömlekleri karşılaştırmıştır. Bu ölçü tutarsızlığının nereden kaynaklandığını bulmaya çalışmıştır. Evde incelemelerinde gömleklerin markalarının farklılaştığını görmüş, dolayısıyla ölçü tutarsızlığının bundan kaynaklanabileceğini düşünmüştür. Fabrikaya yeniden gitme ve ölçüleri orada inceleme kararı almıştır. Ayrıca araştırmacı aynı gün öğrenci ile çalışırken öğrencinin yapamadığı tek bir beceri basamağını tekrarlı çalışmaya gereksinim duymuştur. Ancak bunu yapamamıştır. Bu durum araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır.

Bu aşamada şuna ihtiyaç duydum: becerinin sadece o problem yaşadığımız basamağını tekrar tekrar çalışmak istedim ama bunu yapamadım. Becerinin tümünü çalışmam gerekiyor ki oturuma ilişkin yüzdeler hesaplayabileyim öğrenci performansına dair. Bunu öğretim oturumlarını grafiğe aktarabilmek için yapmak zorundayım (11 Ekim 2013, Günlük, S. 46-47).

Bugün ilk iki oturumda yaka çemberi ve kelebek çember takma becerisi için öğretim yaptım ve fark ettim ki yaka çemberini yakanın içine yerleştirme basamağında ciddi sıkıntı var. Becerinin tamamında değil, sadece bir basamağında sorun var. Becerinin tüm basamaklarını öğrenciye tekrarlatmak ona işkence.. zaten kendisi de 3. Videoda da görüldüğü gibi tekrar tekrar bildiği tüm basamakların çalışılmasından şikayetçi (12 Ekim 2013, Günlük, S. 49).

Komite üyeleri, geçerlik toplantısında öğrencinin öğrenmekte zorlandığı üçüncü becerinin zorluk düzeyi hakkında tartışmışlardır.

- “Ama şu bir gerçek ki bu normal bir insan için de biraz komplike bir beceri, yani hatta öyle iddia edebilirim ki bunu yapamayan çok kadın vardır.”
- “Zor ama gerçekten”
- “zor çok kolay değil. Bunu gerçekten başarırlarsa süper bişi olcak”
- “El –göz koordinasyonu gerektiriyor. El becerisi de gerektiriyor. Bi tür yetenek..” (23 Ekim 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 1).

Öğrencinin üst üste hatalı yaptığı basamak üzerinde geçerlik komitesinde tartışılmıştır. Sonuç olarak hata analizi yapılmış ve öğrencinin sık yaptığı bir

basamak hatası için üç öneri geliştirilmiştir. Bunlardan ilki tüm basamaklarda fiziksel yardım, ikinci öneri, öğrencinin zorlandığı basamak için fotoğraflandırılmış görsel ipucu sunulup zamanla silikleştirilmesi ve son öneri ise öğrencinin hata yaptığı çemberi yerleştirme basamağında *“birleştirdiğin kısmı yukarı gelecek şekilde koy”* sözel ipucunun sunulması.

- “Bi de bişey dikkatimi çekti, eğer yanlış izlemediysem o yüzden sordum sana, o birleştirdiği kısım üst tarafa mı gelecek diye, sen bu talimatı verdin mi bilmiyorum. Aceba o şekilde bir talimat versen. Çünkü çocuk ne tarafını nereye koyacağını her seferinde şaşırı. Ama orada bir ayırıcı nokta var, birleştirdiği kısım var. O birleştirdiği kısmı üste getir dersin belki... çünkü o aşamada takılıyor o. Yani nasıl koyacaktık diye düşünüyor ama orada bir ipucu, “bileştirdiğin taraf üst kısma gelecek” bunu söylersen eğer...
- “Bi De şey sen o birleştireceği kısmın hangi tarafa geleceğinin bir fotoğrafını göstersen o görsel önünde dursa sonra görseli silikleştirsen? Ek ipucu olarak” (23 Ekim 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 2).

Araştırmacı verileri grafiğe aktarırken yalnızca yoklama oturumlarını değil ,öğretim oturumlarındaki verileri de aktarması gerektiğini düşünmüştür ancak bu noktada bir sorunla karşılaşmıştır. Bir becerinin tüm basamaklarını doğru yaptığı halde tek basamağında hata yapan bir öğrenci için o hatalı yaptığı tek basamağı tekrarlı çalışmak istemiş ancak bu öğretim oturumunu grafiğe aktarırken zorlanmıştır. Bu durumu komite üyeleri ile paylaşınca komite üyeleri araştırmacıya grafiğe yalnızca yoklama verilerini aktarması gerektiğini söyleyerek bir düzeltme yapmışlardır. Sonuç olarak grafiğe yalnızca yoklama verileri işlenecektir

- “Grafiğe neden öğretimi aktarıyorsun?”
- “Öğretim esnasında da kayıt alıyorum ya hocam..” -araştırmacı-
- “Öğretimi yaparken tutuyorsun yoklama kaydı o ayrı. O şunun için kullanabilirsin. Hata analizi yapmak için, artı öğretim esnasında şu kadar sayıda oturum yapılmıştır demek için sayıcaksın, o oturumlarda ipuçlu şu kadar çalışılmıştır vb. ama senin grafiğe aktardığın şey... (kağıt üzerinde çizerek göstermiştir) buradaki senin verilerin yoklamada aldığı veriler. Yoklamayı istersen öğretim yaptın her öğretimden sonra yoklama..ama şunu da yapabilirsin, yoklama çok motivasyonunu düşürüyor olabilir özellikle uzun ya da zor becerilerde, şunu yapabilirsin aralıklı yoklama yapmaya karar verebilirsin. Örneğin 4 öğretimde bir yoklama. Şöyle dersin öğretimlerde böyle çalışıldı, yoklamalarda ama baştan sona çalışsaksın tabii ki. “ (23 Ekim 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 3).

Araştırmacı 31 Ekim 2013 tarihinde tez danışmanına bu durumu danışmıştır. Tez danışmanı da geçerlik komitesinde alınan karara paralel olarak, tek bir basamağı tekrarlı çalışabileceğini ve bu durumu öğretim oturumlarının verilerine yazması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla araştırmacı yalnızca yoklama oturumlarının verilerini grafiğe aktarmış, öğretim oturumu verilerini de nitel veri olarak kayıt altına almaya başlamıştır. Aynı görüşmede araştırmacı tez danışmanına gömlek firmalarının farklı beden ölçüsü verdiklerini, bu yüzden yaka çemberi genişliğinin standart olmadığını bunun için hangi ölçülere göre öğretim yapması gerektiğini sormuş, tez danışmanı da araştırmacıya tek bir firma seçmesini ve bu firmanın

ölçülerine göre bir görsel Tablo hazırlamasını önermiştir. Başka firmalarının ölçüleri için gerekirse fabrikada başka ölçülere genelleme çalışması yapılabileceğini belirtmiştir (31 Ekim 2013, Günlük, S. 54).

23 Ekim 2013 tarihli geçerlik komitesi toplantısında paketleme işçiliği kapsamına giren 5 becerinin hepsinin öğretilmesinin gerekliliği tartışılmıştır ve sonuç olarak her bir beceri ayrı birer istihdam seçeneği olabileceğine göre; tamamının pilot uygulamada denenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Pilot Uygulama 4. Hafta (25-26 Ekim 2013)

Araştırmacı yaka çemberi genişliğini ayarlamadaki yaşadığı sorun nedeniyle tekstil fabrikasına yeniden gitmiş ve oradaki paketleme şefi ile görüşerek yaşadığı sorunu anlatmıştır.

Bunun standart bir ölçüsü var mıydı? Yoksa insanlar bunu göz kararı mı yapıyorlardı? Fabrika yöneticisinin eşi ile görüştüm o da beni paketleme şefine yönlendirdi. Şef bana bilgi verdi. Yaka çemberinin standart bir ölçüsü varmış ve hatta o gün dikmekte oldukları gömlekler için gelen ölçü Tablosunu elime verdi. Ancak sonra söyle bir açıklama yaptı. “Bize sipariş veren her gömlek firması böyle ölçü Tablosu gönderir. Yani her firmanın ölçü Tablosu farklıdır” şimdi anladım ölçülerin neden tutmadığını. Ben sanıyordum ki bedenler standarttır. Bu, geçerlik toplantısında önerildiği şekilde bir görsel Tablo ile öğrenciye öğretilir (25 Ekim 2013, Günlük, S., 50).

Araştırmacı aynı gün fabrikadan çıkıp pilot uygulamaya yetişmiştir. Yaka çemberi takma basamağında yine sorunlar yaşanmıştır.

Bugünkü çalışmamız ağırlıklı olarak yaka çemberi takma üzerineydi. Defalarca tekrarladık. Ve yine anladım ki görev analizine Ek basamaklar eklememiz gerekiyor. Yaka çemberini tutmak ve yerleştirmenin bu denli zor olabileceği aklıma gelmezdi. Eve gidince yeniden bu becerinin analizine basamaklar eklemek için provalar yapacağım (25 Ekim 2013, Günlük, S., 50).

Araştırmacı son geçerlik komitesinde önerilen bir öneriyi yerine getirmiştir.

Bu kez geçerlik komitesinde hocanın önerdiği gibi tam çemberi yerleştirme aşamasında “*birleştirdiğin kısmı yukarı gelecek şekilde koy*” sözel ipucunu sundum. Bu çok işe yaradı...ve o basamakta sorun kalmadı... (26 Ekim 2013, Günlük, S. 53).

Pilot Uygulama 5. Hafta (2 Kasım 2013)

Araştırmacı düğmeleme ve marka takma becerisi için yoklama verisi almıştır. Ardından yaka basma için yoklama verisi almıştır. Geriye kalan sürede sadece yaka çemberi ve kelebek çember takma becerisi çalışılmıştır. Öğrenci artık birleştirdiği yaka çemberini yakanın içine doğru yerleştirebilmektedir. Araştırmacı fabrikadan aldığı ölçüler ile yeni bir yaka çemberi ölçü Tablosu geliştirmiştir. Bu Tabloyu ertesi

gün pilot uygulamada kullanmak üzere hazırlamıştır. Yaka çemberi ölçü Tablosu Fotoğraf 3’de gösterilmektedir.

Fotoğraf 3- Yaka Çemberi Ölçü Tablosu

Gömlek bedenleri farklı markalarda farklı kodlarla ifade edilmektedir. Örneğin bazı gömlelerde S, M, L, XL, XXL, XXXL kodları kullanılırken; bazılarında 1, 2, 3, 4, gibi rakamlarla bedenler sınıflandırılmaktadır. Bazı gömlek markalarında da 36, 38, 40, 42, 44, 46 beden olmak üzere sayılarla ifade edilmektedir. Bu nedenle araştırmacı tüm gömlek beden kodlarını elektronik ortamda “comic sans MS” yazı tipi ile yazdıktan sonra bunların çıktılarını almış ve PVC kaplatmıştır. Ahşap çerçeveli 45 X 30 mantar duvar panosunu da bantlarla bölmelere ayırmıştır. Pvc kaplı beden kodlarının arkasına leke bırakmayan yapıştırıcılardan kullanarak panoda beden, rakam ve sayıların takılıp çıkarılabilir şekilde kullanılmasını sağlayacak materyal hazırlamıştır. Bu materyal ile siparişi çalışılan gömlek markasına göre beden ve yaka genişliğine ait sayı değerleri eşleştirilebilmektedir. Örneğin A gömlek markasının L bedenine ait yaka genişlik ölçüsü 23 cm ise, Tabloya 8 rakamı yapıştırılmıştır. Öğrenci burada L beden karşısında 8 rakamını gördüğünde yaka çemberinin en ucundan itibaren 8 delik sayarak takabilmesi sağlanacaktır.

Pilot Uygulama 6. Hafta (8-9 Kasım 2013)

Araştırmacı yoklama oturumlarında kullandığı sözel pekiştirecin öğrenci için ipucuna dönüştüğünü fark etmesi nedeniyle geçerlik komite üyelerine yoklama oturumlarında sözel pekiştireç kullanılıp kullanılmaması hususunu tekrar danışmıştır. Netice olarak öğretim oturumlarında sözel pekiştirecin değişken oranlı pekiştirme tarifesine geçilmesine, yoklama oturumlarında da hiç pekiştirilmeyip çalışma bittikten sonra pekiştirilmesine karar verilmiştir.

Konu ile ilgili örnek bir görüntü izlettirildikten sonra:

“Bakın burada harika dedim ve benim onayımı aldıktan sonra diğer basamağı yaptı. Yoksa evirip çeviriyordu” –Araştırmacı-

“evet o sıra bakıyordu tam...”

“yani benim pekiştirecim orada sözel ipucu gibi oldu. –Araştırmacı-

“ipucu olmayacak yerlerde pekiştirsen? Yerlerini belirlesen”

“Sadece belli basamaklarda mı yani?”- Araştırmacı-

“Mesela burada kartonda zorlanıyor ya , orada pekiştirmesek mesela, zorlanmadığı noktalarda pekiştirsek...” –

“Bu hafta öyle bir denesem mi...aceba... -Araştırmacı-

“Bir de öğretim oturumlarında da çok mu sık pekiştiriyorsun aceba diye düşündüm.. pekiştirece bağımlı kaldı. Her basamakta iyi güzel... orayı da mesela DOP5 gibi yapsan mı... gibi düşündüm sanki orada da hep böyle pekiştirilme bekliyor gibi yani.

“hı hı bir beklenti haline gelmiş onda o”-A.Ö.K.-

“O zaman yoklamada hiç pekiştirmeyeyim, öğretimde de azaltayım. Doğru o zaman da pekiştirece bağımlı kalacak. –“Araştırmacı-

“Bence yoklamalarda çok fazla müdahil olma, öğretimlerde ol da” (13 Kasım 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 3).

Araştırmacı geliştirmiş olduğu yaka çemberi ölçü Tablosunu kullanmaya başlamıştır. Ölçü Tablosunu tanıtmış ve nasıl kullanacağını açıklamıştır. Ardından aşamalı yardımla öğretim yöntemini kullanarak öğretim oturumları gerçekleştirmiştir. Bu oturumlarda model + sözel kontrol edici ipucu öğrenci için yeterli olduğundan ipucunda değişiklik yapmamıştır. Bu Tablo öğrencinin başkalarına bağımlılığını azaltmış, öğrenci doğrudan Tablo yorumlayarak ölçüleri ayarlayabilmiştir. Araştırmacı geçerlik komitesinde komite üyelerine görsel tablo kullanarak yapılan öğretim oturumu izlettirilmiştir. Ve araştırmacı bu görsel tabloyu komite üyelerine tanıtmıştır.

Araştırmacı öğretim oturumlarında belirgin olmayan sözel ipucu (nonspecific verbal prompt) kullanma konusunda tereddüt ettiği için komite üyelerine danışmıştır. Netice olarak belirgin olmayan sözel ipucunun öğretimde kullanılmasına ama yoklamada kullanılmamasına karar verilmiştir.

- “belirgin olmayan ipucu...hani yardımcı olmuyorum ama soruyorum... “Tabloda kaç tekabül ediyor Akif?” gibi. –Araştırmacı-
- “sonuçta oraya bakması gerektiğini hissettiriyorsun aslında...”

- “Bi tür ipucu veriyorum aslında... şimdi ben bu görüntüde yoklamada vermiş oldum dolayısıyla ben bir hata yaptım aslında. Çünkü bir ipucu vermiş oldum. Ama bunu öğretimde vermemde bir sakınca olmadığını düşünüyorum, öğretimde kullanalım diyorum. Sizce? –Araştırmacı-
- “öğretimde hiçbir sakıncası yok bence”
- “Bence de zaten hani esnek bir yapıda senin öğretim yöntemin”
- “Ama yoklamada tabi yapmaman lazım..bi de gerekte yok”
- “o zaman nonspecific verbal prompt’u ben öğretimde kullanabilirim yoklamada kullanamam...” – Araştırmacı (13 Kasım 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 1).

Araştırmacı oturumlara başlarken kurduğu hazırlık cümlelerinden öğrencinin sıkıldığını ifade etmiş ve cümleleri kısaltılması hususunda komite üyelerine danışmıştır. Netice olarak hazırlık cümlelerinin ilk öğretim oturumunda kullanılmasına, diğer öğretim oturumlarında özet ifadeler olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca birkaç öğretim oturumundan sonra malzemelerin doğal uyaran olarak kullanılmasına karar verilmiştir.

- “Bence yeterli diye düşünüyorum çünkü çocuğun algısı da iyi. Her seferinde hatırlatmana gerek yok.”
- “Bi de kendini kötü hissediyor gibi hocam.. beni çok mu engelli gibi algılıyor bu hoca diye de düşünüyor olabilir.”
- “Bu giriş cümlelerini kısaltsam diyorum.. belki bir beceri öğretime ilk defa başlarken söyleyip ondan sonra...”-Araştırmacı-
- “yapma yapaylaştırıyor çünkü ve çocuğuda uzaklaştırıyor. Bence yapmamalısın. İlk başta olabilir ama şu an sıkılmış belli. Akif sıkılmış yani.. tamam diyor ya üç kere söyledin işte diyor...”
- “Aslında benim “yaka bas” dememe şu açıdan gerek yok: önündeki malzemeleri gördüğünde yapması gerekenin ne olduğunu çok iyi biliyor. Aslında önündeki malzemeler bi tür doğal uyaran..” (13 Kasım 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 4).

Araştırmacı yaptığı yoklama oturumlarında yaka çemberi ve kelebek çember takma becerisinde üç oturum art arda öğrencinin %100 performans sergilediğini görmüştür. Bunun üzerine yeni beceri olan katlama ve ütüleme becerisinin aşamalı yardımıyla öğretimine geçilmiştir.

Katlama ve ütüleme becerisine geçtik. Bu beceri sandığımdan daha da zor bir beceri, bugün bunu anladım. Akif yaptığım her basamağı beni taklit ederek yapmasına rağmen gömleğin katlanmış hali tam olarak estetik durmuyor. Bunda temel neden nedir bilmiyorum ama sanırım estetik bir görüntü beklemek için biraz erken davranıyorum. Bugün ilk ve tek bir oturum yaptık. Zamanla estetik görünüm alabilir belki katlanan gömlekler ...(15 Kasım 2013, Günlük, S. 58).

Araştırmacı aynı gün öğrencisinin solak olduğunu fark etmiştir.

Bugün Akif’in solak olduğunu fark ettim. Bu da bir sorun. Çünkü hem sol hem de sağ eli eşzamanlı kullanmamızı gerektirecek basamaklarda sol eli sağ elin yerine kullandığımızda beceri basamağını sürdüremiyoruz. ...(15 Kasım 2013, Günlük, S. 58).

Pilot Uygulama 7. Hafta (15-16 Kasım 2013)

Araştırmacı 4. beceri olan katlama ve ütüleme becerisinin aşamalı yardımıyla öğretimini çalışmıştır. Bu beceri de öğrencinin en zorlandığı basamak olan gömlek omuzlarındaki katlı kumaşa toplu iğne takma basamağı için bir uyarılama düşünmüştür.

Bugün toplu iğne takılması gereken bölgelere plastik ataç takmayı denedik ve Akif plastik iğne ile birleştirmede çok başarılı oldu. Bazı fabrikalarda toplu iğne yerine plastik ataç kullanılıyor, acaba ben ataçla öğresem sorun olur mu diye düşünüyorum. Bunu geçerlik komitesinde danışmam lazım (16 Kasım 2013, Günlük, S. 59).

4 Aralık 2013 tarihli geçerlik komitesinde de gömlek paketleme sürecinin en zor becerisi olan 4. Beceri (katlama ve ütüleme) için kullanılan yardım tür ve düzeyleri komite üyeleri ile paylaşılmıştır.

Öğrenci model olduğunda tüm basamakları doğru olarak yerine getirmesine rağmen ortaya çıkan ürünün yeterince estetik durmadığı araştırmacının dikkatini çekmiştir.

Akif model olduğum tüm basamakları yerine getiriyor. Buna rağmen katlama ve ütüleme işi bittiğinde ortaya çıkan ürün yeterince muntazam görünmüyor. Bu işin muntazam görünmesi epey zaman alacak gibi görünse de bunun imkansız olmadığını düşünüyorum.....(16 Kasım 2013, Günlük, S. 59).

Araştırmacı 21 Kasım 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında Tübitak proje başvurusunun kabul edildiği bilgisini paylaşmıştır. Araştırma 113K453 No'lu 1002 Hızlı Destek Projesi olarak Tübitak tarafından desteklenmiştir. Tübitak ve araştırmacı arasında imzalanan sözleşmenin resmi yazısı Ek 8'de yer almaktadır.

Pilot Uygulama 8. Hafta (23 Kasım 2013)

Öğrencinin toplu iğne takma basamağında üst üste başarısız sonuçlar elde etmesi üzerine araştırmacı bir eylem planı geliştirip uygulamıştır. Bu uygulamayı komite üyelerine izletmiştir. Bu plana göre önce toplu iğne takma basamağı daha alt basamaklara ayrılarak yeni bir görev analizi oluşturulmuştur. Daha sonra bu beceri iki katlı kumaşa, dört katlı kumaşa, altı katlı kumaşa ve sekiz katlı kumaşa çalışılmak suretiyle toplam 40 deneme toplu iğne takma çalışılmıştır. Süreç sonunda öğrenci bir oturumda kırk denemede bağımsız ulaşmıştır. Gömlek paketleme sürecinin en zor becerisi olan 4. beceri (katlama ve ütüleme)'nin İlk öğretim oturumlarında ağırlıklı olarak model ve ve bazı basamaklarda fiziksel yardım kullanmıştır. Ancak son öğretim oturumunda basamakların %55'ini öğrenci bağımsız gerçekleştirebilmekte iki basamakta model olma ve geriye kalanlarda sözel ipucu kullanılmaktadır.

- “sözel ipucuyla yapıyor, arada 1-2 basamak model oluyorum ama sözel ipucuyla yapıyor, bağımsız yapamıyor şu anda”-Araştırmacı-
- “ ne kadar da fark ediyor değil mi..”
- “başarmış olmanın.. ☺”
- “değil mi ne kadar fark ediliyor yüzünden..” (4 Aralık 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 1).

Pilot Uygulama 9. Hafta (29 Kasım 2013)

Araştırmacı önce aşamalı yardımla öğretim yöntemi ile katlama ve ütüleme becerisi öğretim oturumuna yer vermiştir.

Çabuk hatırlaması güzel bir şey :) Akife bugün 4. Beceriye de öğrenirsen geriye bir şey kalmayacak çalışmamız bitecek dedim. Suratı değişti. Çalışmamızın bitmesinden korkuyor gibiydi. Sonra bana “nasıl yani bunu yapabilirsem artık çalışmayacak mıyız?” diye sordu. Bir an şöyle düşündüm. Akif benimle çalışmaktan çok memnun görünüyor. Çalışmayı bitirmeyelim diye bilerek basamakları doğru yapmayabilir. Hemen cümlemi toparlayıp Akife “bitermi hiç daha çok işimiz var” dedim. Gülümsedi ve rahatlamış görünüyordu... (29 Kasım 2013, Günlük, s. 62).

Araştırmacı gerçek uygulama için öğrenci belirleme sürecinden bahsetmiş ve komite üyeleri araştırmacıya öğrencilerde aranacak ön koşulları yeniden gözden geçirmesini ve bunun için küçük kas becerilerine yönelik bir kontrol listesi oluşturarak bu listenin öğrenci adaylarında kullanılmasını önermişlerdir.

- “önkoşul becerilerini iyi belirledin mi? İnce kas vb. onlara da bak da sonra sorun çıkmasın.”
- “bir kaba değerlendirme formu gibi bir form hazırlayıp”
- “Hıı önkoşul becerileri kontrol listesi, tamam” - Araştırmacı-
- “şöyle yapabilirsin: bu Akifle yaptığın çalışmalarda Akif’in en çok zorlandığı ve uzun süreli olmayan kısa süreli deneyebileceğin yeterliklerden bazılarını belirle dediğin gibi kelebek takma, iğneleme olabilir. Bunları deneyebilirsin. Ona göre de şey belirlersin o da çok güzel olur işte.. yani bu mesleğe yerleştirilecek kişilerin özellikleri diye bir prototip çizmiş olursun. çok da güzel olur. Yani her özel gereksinimli çocuk da bu işte çalışamaz.sadece o değil ama kimse zaten , hepimiz için herkes için geçerli bu” (4 Aralık 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 7).

Bu toplantı kararına dayanarak araştırmacı Ek 4’te yer alan Gömlek Paketleme İşİ Önkoşul Beceri Listesi’ni hazırlayarak öğrencilerin önkoşul becerilere sahip olup olmadıklarını değerlendirmek için kullanmıştır.

4 Aralık 2013 tarihli geçerlik toplantısında araştırmacı, bir beceride tekrarlı çalıştığı tek bir basamak için uygulama güvenilirliği veri kayıt formunu nasıl dolduracağı konusunda danışmıştır. Komite üyeleri üç çözüm önerisinden birinin kullanılmasını önermişlerdir. Bunlardan ilki: tekrarlı çalışılan basamağın ayrı bir öğretim oturumu olarak değerlendirilmesini, ikincisi: tekrarlı çalışılan basamakların ortalama puanının almasını, ve son olarak tekrarlı çalışılan basamaklardan birinin random çekilip onun değerlendirilmesini önermişlerdir. Araştırmacı tekrarlı çalışılan basamakları ayrı bir öğretim oturumu olarak değerlendirmiştir.

Pilot Uygulama 10. Hafta (6-7 Aralık 2013)

Araştırmacı katlama ve ütüleme becerisinin aşamalı yardımla öğretimi çalışmıştır. Akif ilk öğretim oturumundan sonra sözel ipuçlarıyla beceriyi gerçekleştirebilmiştir. Araştırmacı sadece iki basamakta model olmuş geri kalan

basamaklar sözel ipucu ile tamamlanmıştır. Öğrenci oldukça başarılı bir performans sergilemiştir.

Araştırmacı araştırmanın başlangıç evresinden bitiş evresine kadar aksatmaksızın araştırmacı günlüğü tutmuştur. Ancak araştırmacının süreçte yaşadığı yorgunluklar tuttuğu günlüğe de yansımıştır.

Ama benim bugün hiçbir şey yazmak canım istemiyor ☹ sanırım bu süreç beni bazen yoruyor.. (6 Kasım 2013, Günlük, S. 64).

Pilot Uygulama 11. Hafta (13-14 Aralık 2013)

Akif en zor beceri olan katlama ve ütüleme becerisinde %100 bağımsız yapabilir düzeye ulaşmıştır. Öte yandan okulda arkadaşları ile kavga ettiği için parmağı şiş ve ağrılı gelmiştir. Bu durum araştırmacıyı endişelendirmiştir.

Yalnız Akif lisedeki arkadaşlarıyla kavga etmiş. Parmağı şiş ve ağrılıydı. Yarın doktora gitmesini söyledim. Ancak belirtiler çatlak olduğu yönünde. Bugün çalışmada biraz zorlandı. Eğer kırık, çatlak ya da çıkık var ise yarın kolu alçılı gelir. Sanırım uzunca bir süre ara vermek zorunda kalırız çalışmaya. Önemli olan onun sağlığı.. (13 Aralık 2013, Günlük, S. 66).

Akif ertesi günü araştırmacının sandığının aksine eli alçılı değil gayet sağlıklı bir şekilde gelmiştir.

Akif bugün korktuğum gibi eli alçılı gelmedi ☺ üç oturum üst üste %100 performans ile en zor beceri olan katlama ve ütüleme becerisini yaptı. Ardından etiketleme ve jelatinlemeye geçtik. Şükür ☺ (14 Aralık 2013, Günlük, S. 67).

Araştırmacı katlama ve ütüleme becerisi için görev analizine yeni basamak eklemesi gerektiğini fark etmiş uygulamalar neticesinde. Bu yeni basamağı eklemiş ve beceride bir uyarılama yapmıştır.

Geçen hafta omuzları birleştirme konusunda sorun yaşamıştı. Bu hafta buna çözüm bulmak için gömleklere kullanılan sert ataçlardan getirdim. İğne yerine onu kullandık ki zaten Ankara'daki tik toplantısında da bu önerilmişti. Şimdi omuza ataç takıyoruz. Bir de çalışma esnasında bir şey daha keşfettik. Eğer gömleğin etek kısmına iğne takarsak katlarken ki kaymanın önüne geçmiş oluyoruz. Dolayısıyla bu hafta bunu da denedik ve oldukça başarılıydı.. işte pilot uygulama bu yüzden çok işe yarıyor ☺ gerçek uygulamada bu deneme yanılmalarla vakit kaybetmeyeceğim ☺ bu durumda bir basamak daha eklenmiş oldu görev analizine... (13 Aralık 2013, Günlük, S. 66).

Pilot Uygulama 12. Hafta (20 Aralık 2013)

Öğrenci artık katlama ve ütüleme beceri basamaklarını bağımsız olarak %100 doğrulukta yapabilmektedir. Araştırmacı öğrencinin bu beceriyi bağımsız olarak gerçekleştirdiği bir oturumu geçerlik komitesinde komite üyelerine izletmiştir. Araştırmacı, öğrencinin katlama ve ütüleme becerisine ilişkin %100 performans sergilediği yoklama oturumunu izletmiştir.

- Şimdi Akif'in beni mutlu eden görüntüsü, bunda üç hafta üst üste %100 bağımsız veri elde edildi. Bu örneklerden bir tanesi. Edinime ulaştı, kalıcılık verisi toplamaya devam ediyoruz. Dikkat ederseniz artık eldiven de yok. Şu an ellerinde eldiven yok hocam gördüğünüz gibi. –Araştırmacı-
- Bi de hızlı yapıyor sanki... Kendinden eminliği filan da var görüntüde..

- Dimi.. ne kadar kendinden emin yapıyor yani gerçekten.
- Bi tutukluk bile yok yani
- Ne kadar da dikkatli gördün mü...
- Pek çok malzeme var orada ve içlerinden doğru malzemeyi seçiyor. Önceden malzemeyi tek tek koyuyordum seçmesi gerekmiyordu.-Araştırmacı-
- Fidan'ın yüzüne bakar mısınız hocam ☺ mutlu...
- Walla çok güzel, ne kadar rahatladı –
- İkisi de rahatladı ☺
- Ayyy bravo walla (25 Aralık 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 1).

Araştırmacı aynı komitede son beceri olan “etiketleme ve jelatinleme becerisi”ne geçtiğinden bahsetmiştir ve çalıştığı bir öğretim oturumu ile bir de yoklama oturumunu izletmiştir. Araştırmacı Akif’in katladığı gömleklerden bir tane getirip komite üyelerine göstermiştir.

- walla hazır gibi duruyor.
- Yani bunu çok güzel yapabildi –Araştırmacı-
- İyi walla tebrik ederiz ☺ (25 Aralık 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 2).

Pilot Uygulama 13. Hafta (27-28 Aralık 2013)

Akif “katlama ve ütüleme” becerisinde bağımsız düzeye ulaştıktan sonra bu beceri için akıcılık verisi toplanmaya başlanmıştır.

Bugün Akifle katlama ve ütüleme becerisinde akıcılık çalışmaya başladık. Akif bugün akıcılıkta biraz ilerleme göstermeye başladı (birkaç sn) fakat hızlı yapmaya odaklanınca basamakların sırasını şaşırdı bazı oturumlarda (27 Aralık 2013 , Günlük, S. 72).

21 Kasım 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında araştırmacıya akıcılık için kriter koymaması, sadece akıcılıktaki ilerlemeyi yazması önerilmiştir. Araştırmacı bu tarihten sonra tez izleme kurulunun önerisini değerlendirerek, akıcılık için bir ölçütü baz almak yerine akıcılık düzeyindeki gelişimi kaydetmiştir. Araştırmacı, öğrencinin becerileri bağımsız yapmaya başladıkça özgüveninin de gelişmeye başladığını gözlemlemiştir.

Ama bugün gözlemlediğim en önemli şey Akif’in son bir iki haftadır sahip olduğu özgüven... işte o beni de öyle mutlu ediyor ki... video kayıtlarına da yansıdı bu (27 Aralık 2013 , Günlük, S. 72).

Araştırmacı diğer pilot uygulama gününde de akıcılık verisi toplamaya devam etmiştir. Ancak öğrenci bağımsıza ulaşmasına rağmen akıcılık çalışması nedeniyle biraz daha hızlı yapması istendiğinde basamak atlama gibi hatalar yaptığı gözlenmiştir. Araştırmacı ayrıca etiketleme ve jelatinleme becerisinin öğretimini de çalışmıştır.

Akif ile bugün yine katlama ve ütülemede akıcılık çalıştık. yine bir oturumda acele ederken basamak atladi. Ama daha kısa sürede de tamamladı (28 Aralık 2013 , Günlük, S. 73).

Araştırmacı komite üyelerine Akif'i işe yerleştirme çabasından ve babasının tepkisinden bahsetmiştir.

- Paketleme öğrendi ya burada tekstil var tekstilin paketleme bölümüne yerleştirelim diye aileyle konuştuk ama baba dedi ki “onun işi hazır işmiş istemiyorum senden” dedi bana. Ben şunun için dedim bir emek var sonuçta, çocuğu işe yerleştirme anlamında bir katkımız da olsun istiyorum. Burada öğrendi de . çok da motivasyonu yüksek “ben bu işi yapıcım” diyor. Babası da diyor ki “onun işi hazır hocam gerek yok” dedi. Sanırım kendi yazıhanesinde çalıştırmayı düşünüyor oğlunu. İstemezse de zorla yerleştiremeyiz dedi okul yöneticisi -Araştırmacı-
- Tabi canım zorla yapılamaz, Ailenin kararı (7 Ocak 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 2).

Pilot Uygulama 14. Hafta (4 Ocak 2014)

Pilot uygulamanın son günü katlama ve ütüleme becerisi için akıcılık verisi toplanmaya devam edilmiştir. Ayrıca son beceri olan etiketleme ve jelatinleme becerisi için de veri toplanmıştır.

Bugün Akifle yine katlama ve ütüleme becerisinde akıcılık çalıştık. Akif beceride hem daha akıcı çalıştı hem de %100 doğrulukta yaptı. Bir de sonra etiketleme ve jelatinleme çalıştık. Onda da yüzde yüz doğruluk ile tamamladı (4 Ocak 2014, Günlük , S. 75).

Araştırmacının pilot uygulamayı sonlandıracağını öğrencisine anlatması oldukça güç olmuştur.

Çalışmanın bitmesinden çok korkuyor. Akife çalışma sonunda “Akif Şubat tatilinden sonra çalışmaya devam etmeyeceğiz “ dedim. Nasıl diyerek hayretle suratıma baktı. Korkma ben hep geliCem buraya dedim... boşluğa baktı uzun uzun. Akif iyi misin? Diye sordum. İyiyim hocam iyiyim de... dedi yine sustu. “Akif çalışma bitecek ama ben hem öğretmen arkadaşları, buradaki diğer öğrencileri ve seni görmek için gelmeye devam edicem. Dedim. Tamam hocam dedi ama sanırım tamam değildi... (4 Ocak 2014, Günlük , S. 76).

Araştırmacı Akif'in ailesinin talebi üzerine Akif için Zihin Engelliler Öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencisi Hakan öğretmeni yaşam koçu olarak görevlendirmiştir. Hakan öğretmen bu konuda gönüllü bir üniversite öğrencisidir. Ailesi Akif'in kendisine model alabileceği bir ağabeye, rehber ihtiyacı duyduğunu belirtmiş ve araştırmacıdan bu konuda yardım istemiştir.

Akife kendisi ile çalışması için görevlendirdiğim öğretmen olan Hakandan bahsederek “Akif ayrıca Hakan abi ile çalışmalarınız devam edecek” sen merak etme ben de gelicem, duygu abla da (kameraman) gelicek. Tamam hocam dedi, onu düşünmüyorum ben kafama başka bi şey takıldı da dedi... ne takıldı söyler misin dedim.. yok hocam burayla alakası yok. Dedi ve geçiştirdi... tamam hocam dedi , servise bindi. Doğrusu ben bu kuruma alıştım. Üniversiteden izin verseler haftanın iki gününü bu çocuklarla bu ortamda geçirmek isterim... Bu rutine alıştım.. güzel ve keyifli bir deneyimdi pilot uygulama... (4 Ocak 2014, Günlük , S. 76).

Bu süreçte araştırmacının görevlendirdiği öğretmen adayı Akif ile altı ay “yaşam koçluğu” kapsamında çalışmıştır. Hakan öğretmen bu altı aylık süreçte Akif'in gereksinimi üzerine para hesabı yapma, arkadaşlarla Cafede oturup sohbet etme, sinemaya gitme, olumlu arkadaşlık iletişimi kurma gibi sosyal becerileri Akife

öğretmiştir. Ayrıca düzenli ders çalıştırarak Akif'i EKPSS sınavına hazırlamış ve sınava başvuru yapma, sınava girme ve atama başvurusu yapma konusunda eğitim vermiştir. Ancak Akif atanmak için yeterli puana yaklaşmasına rağmen barajı geçemediği için atanmamıştır. Gelecek yıl yapılacak olan EKPSS sınavına hazırlanmaya başlamıştır.

Araştırmacı komite üyelerine akıcılık ve kalıcılık çalışmalarından bahsetmiştir. Akıcılıkta Akif 3 dk 23 sn.'den 2 dk 'ya kadar hızlanmıştır. Yani 1 dk 23. Sn.lik hız aşaması kaydetmiştir. Fabrikada bu işi üç yıldır yapan bayan ise 1 dk 15 sn'de tamamlamaktadır. Akif'in son ulaştığı hız ile üç yıl deneyimli bayanın hızı arasında sadece 38 sn fark vardır .

- Çok iyi işte... bu kadarda bile (bu hızda) kalabilir yani
- Zaten ya aynı hızı yapacak ya da yaklaşımını yapması yeterli ki belki bir yıl devam etse aynı hızda yapacak yani.. (7 Ocak 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 2).

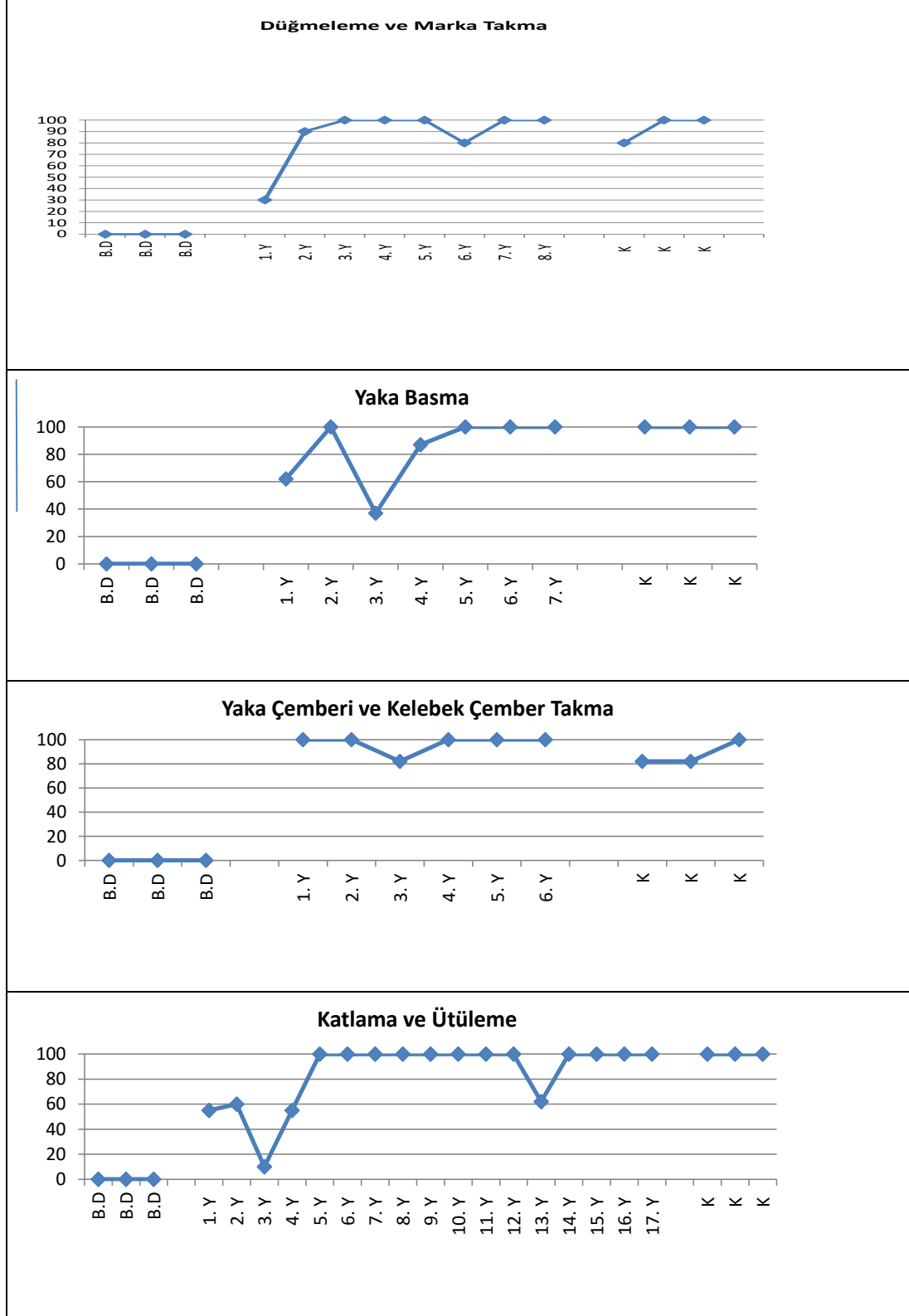
Pilot uygulamada toplam 49 öğretim oturumu; 73 yoklama oturumu gerçekleştirilmiş olup; oturumlara ilişkin sayısal bilgilere Çizelge 15'te yer verilmektedir.

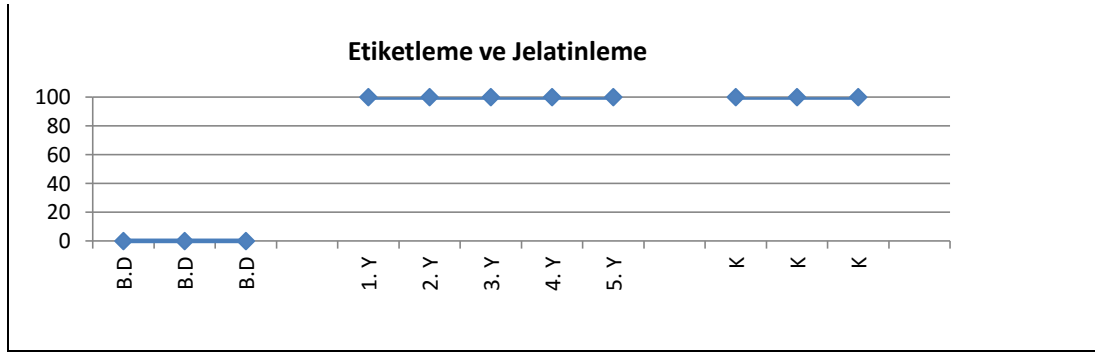
Çizelge 15 *Pilot Uygulama Oturum Sayıları*

BECERİLER	Öğretim Oturumları	Yoklama Oturumları
Düğmeleme ve Marka Takma	6	14
Yaka Basma	5	13
Yaka Çemberi ve Kelebek Çember Takma	13	12
Katlama ve Ütipleme	22	23
Etiketleme ve Jelatinleme	3	11
Toplam	49	73

Pilot uygulamada gömlek paketleme becerisine ilişkin tutulan yoklama oturumu kayıtlarına göre öğrencinin performansı Grafik 9'daki gibidir.

Grafik 9 Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Akif)

Grafikteki kısaltmalar: **B.D** : başlama düzeyi, **Y**: yoklama , **K**: kalıcılık

Grafik 9'da Akif'in başlama düzeyi, yoklama ve kalıcılık oturumları verileri yer almaktadır. Öğrenci en uzun sürede katlama ve ütleme becerisini öğrenmiştir. Bu beceri en fazla basamak sayısına sahip beceri olma özelliğini göstermektedir. Aynı zamanda yapılışı en zor basamakları içeren beceri de bu beceridir. Öğrenci en kısa sürede etiketleme ve jelatinleme becerisini öğrenmiştir.

Pilot uygulamada öğrencinin katlama ve ütleme becerisine ilişkin akıcılık çalışmaları kapsamında tutulan süre kayıtlarından elde edilen veriler Çizelge 16'da yer almaktadır

Çizelge 16 Öğrencinin Katlama ve Ütleme Becerisi Süre Kayıtları

Tarih	Süre
7 Aralık 2013	3 dk. 23 sn.
13 Aralık 2013	3 dk. 26 sn.
14 Aralık 2013	2 dk. 58 sn.
20 Aralık 2013	2 dk 49 sn.
27 Aralık 2013	2 dk. 24 sn.
27 Aralık 2013	2 dk 10 sn
27 Aralık 2013	2 dk. 3 sn.
28 Aralık 2013	2 dk. 22 sn
28 Aralık 2013	2 dk. 5 sn
28 Aralık 2013	2 dk.
4 Ocak 2014	2 dk. 8 sn.

Pilot uygulama sürecinde yapılan kamera çekimlerinde kaydedilen tüm oturumların %20'si için uygulama güvenilirliği verisi toplanmıştır. Araştırmacının Tübitak Proje asistanı olarak görevlendirdiği Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümünde lisansüstü eğitim gören bir araştırma görevlisi araştırmacının uygulama güvenilirliği verilerini toplamıştır. Uygulama güvenilirliği verileri %81 ile %100 arasında değişmektedir. Pilot uygulama güvenilirlik verileri Çizelge 17'de yer almaktadır.

Çizelge 17 Pilot Uygulama Uygulama Güvenirliği Verileri

Beceri	Öğretim	Yoklama
Düğmeleme ve Marka Takma	%100 (Ort. %100)	%95 - %100 (Ort. %97,5)
Yaka Basma	%96 - %100 (Ort. %98)	%100 (Ort. %100)
Yaka Çemberi ve Kelebek Çember Takma	%100 (Ort. %100)	%100 (Ort. %100)
Katlama ve Ütüleme	%81-%100 (Ort. %85,5)	%92- %100 (Ort. %96)
Etiketleme ve Jelatinleme	%100 (Ort. %100)	%100 (Ort. %100)
Ranj		%81 - %100

Ayrıca pilot uygulamadaki tüm oturumların %20'si için gözlemciler arası güvenilirlik verisi toplanmıştır. Bu veriler araştırmacı dışındaki başka bir gözlemcinin uygulamaları video kayıtlarından izlemesi ve veri kayıt formunu doldurması yolu ile toplanmıştır. Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümünde doktora öğrenimi gören bir araştırma görevlisi tarafından toplanan bu veriler , daha sonra araştırmacının doldurduğu veri kayıt formları ile karşılaştırılmıştır. Birbirinden bağımsız iki gözlemcinin aynı oturumlar için yaptıkları bu karşılaştırmada gözlemciler arası uyuma ve farklılaşmalar hesaplanmıştır. Gözlemciler arası güvenilirlik verilerine göre pilot uygulama verilerinde iki gözlemci arasında %78 ile %100 arasında uyuma görülmüştür. Pilot uygulamanın gözlemciler arası güvenilirlik verileri Çizelge 18'de yer almaktadır.

Çizelge 18 Pilot Uygulama Gözlemciler Arası Güvenirlik Verileri

Beceri	Öğretim	Yoklama
Düğmeleme ve Marka Takma	%100 (Ort. %100)	%86 - %100 (Ort. %93)
Yaka Basma	%86 - %100 (Ort. %93)	%90 - %100 (Ort. %95)
Yaka Çemberi ve Kelebek Çember Takma	%96 - %100 (Ort. %98)	%90 - %100 (Ort. %95)
Katlama ve Ütüleme	%78 - %95 (Ort. %86,5)	%88- %100 (Ort. %94)
Etiketleme ve Jelatinleme	%100 (Ort. %100)	%100 (Ort. %100)
Ranj		%78 - %100

Pilot uygulama sürecinin araştırmacıya ve araştırma sürecine bazı yararları olmuştur. Bunlardan biri, hazırlanan görev analizlerine pilot uygulama esnasında yeni yeni basamaklar eklenmesine gereksinim duyulmuş olması ve bu vesile ile analizlerin yeniden düzenlenerek iyileştirilmesidir. Bu durum pilot uygulamada denenmemiş olsaydı gerçek uygulamada zaman kaybına neden olabilirdi. Pilot uygulamanın diğer bir yararı yaka çemberi ölçü tablosundaki ölçü tutarsızlığı ve benzeri sorunlar ile pilot uygulama evresinde karşılaşıldığı için araştırmacı fabrikaya

giderek problemleri çözmüştür. Bu tür sorunlar pilot uygulamada ortaya çıktığı için gerçek uygulamada zaman kaybettirici faktörler olmaktan çıkmıştır (11 Ekim 2013, Günlük, S. 46-47). Ayrıca pilot uygulamada kazandığı deneyimlerin araştırmacı için gerçek uygulamada olumlu etkisi olduğu geçerlik komitesi üyeleri tarafından da dile getirilmiştir. Özellikle de video görüntülerinde öğretim yaparken araştırmacının rahat ve konuya hakim davranışlarına vurgu yapılarak, pilot uygulamanın olumlu etkisi üzerinde tartışılmıştır (5 Mart 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 7).

4.4. Mesleki Eğitim Merkezinde Atölye Açılmasına İlişkin Bulgular

İş gücü piyasa analizi sonuçları ve diğer toplanan verilerden elde edilen sonuçlar doğrultusunda belirlenen iş türü gömlek-paketleme işidir. Bu iş türü için Mesleki Eğitim Merkezinde açılması hedeflenen atölye girişimleri 1 Mart 2013 tarihinde başlatılmıştır. Atölye açma sürecinde sırasıyla aşağıdaki aşamalar gerçekleştirilmiştir:

- 1- Sınıfın boşaltılması
- 2- Sınıfın temizlenmesi
- 3- Perdelerin takılması
- 4- Tamirat işleri (ışık ve kapı)
- 5- Yerlere mineflo döşenmesi
- 6- Masaların getirilmesi
- 7- Dolapların yaptırılıp getirilmesi
- 8- Masalara sünger kaplanması
- 9- Masa örtülerinin diktirilmesi ve örtülmesi
- 10- Paketleme malzemelerinin getirilmesi ve yerleştirilmesi
- 11- Dolapların depreme karşı sabitlenmesi
- 12- Kameranın yerleştirilmesi

Araştırmacı Mesleki Eğitim Merkezi'ne giderek okul müdürü ile görüşmüştür. Bu görüşmede okulda yapılması planlanan tez uygulaması hakkında bilgi vermiştir.

Okul yöneticisine resmi izin için MEB'den yazı geleceğini ama o yazı gelmeden önce kendim bizzat yüzyüze izin almak istediğimi belirttim. Okulda atölye açmak istediğimi ve 3 öğrenci ile uygulama yapmak istediğimi dile getirdim. Kendisi çok ılımlı karşıladı. Okullarının başka bir binaya taşınma durumu olabileceğini, eğer taşınırsa yeni binada atölye açmak için harika sınıflar olacağını söyledi. Ola ki o tarihe kadar taşınmazlarsa bile, şimdiki okulda yer alan atölyelerden birinde bir düzenleme yapıp benim tezimi uygulamam için uygun ortam sağlayabileceğini belirtti. "Aslında okulun fiziki yapısı

bunun için yeterli değil ama bilim her şeyden önde geleceği için, elimden gelen tüm desteği sağladım" dedi. Bu yaklaşımı beni sevindirdi (1 Mart 2013, Günlük, S. 26).

Araştırmacı bir buçuk ay resmi izin başvurusunun yanıtını beklemiş ve sonra Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden aldığı resmi izin yazısı ile okul yöneticisinin yanına tekrar gitmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan resmi izin evraklarını teslim etmiş ve okul yöneticisine okulun taşınma durumunun netlik kazanıp kazanmadığını sormuştur.

Bir de "okulun taşınma durumu vardı, netlik kazandı mı?" diye sordum. Çünkü öneri de belirttiğim çalışma takvimine göre Temmuz ve Ağustos ayında atölyeyi kurmam gerekiyor. Okul yöneticisi taşınma durumlarının halen net olmadığını belirtti (22 Mayıs 2013, Günlük, S. 27).

Araştırmacı, okulun taşınması durumunda yeni binada atölye açmak için bir sınıf talep edeceğini belirtmiş, ancak taşınmama ihtimaline karşı da okulun şimdiki binası için de olası bir atölye sınıfının belirlenmesi konusunda talepte bulunmuştur. Bunun üzerine okul müdürü ile işyeri koordinatör öğretmeni birlikte karar vermiştir.

İş yeri koordinatör öğretmeni ve okul müdürü atölye yeri konusunda birbirlerine danıştılar. En sonunda okul yöneticisinin aklına bir fikir geldi. Okulun ikinci katında atıl bir oda (depo) varmış. O odayı atölye haline getirebileceklerini söylediler. Odayı görmek istediğimi söyledim. Beni o odaya götürdüler (22 Mayıs 2013, Günlük, S. 27).

Araştırmacı hem okul hem de belirlenen atölye sınıfı için fiziksel veri toplamıştır. Bu veriler gözlem formuna aktarılmıştır.

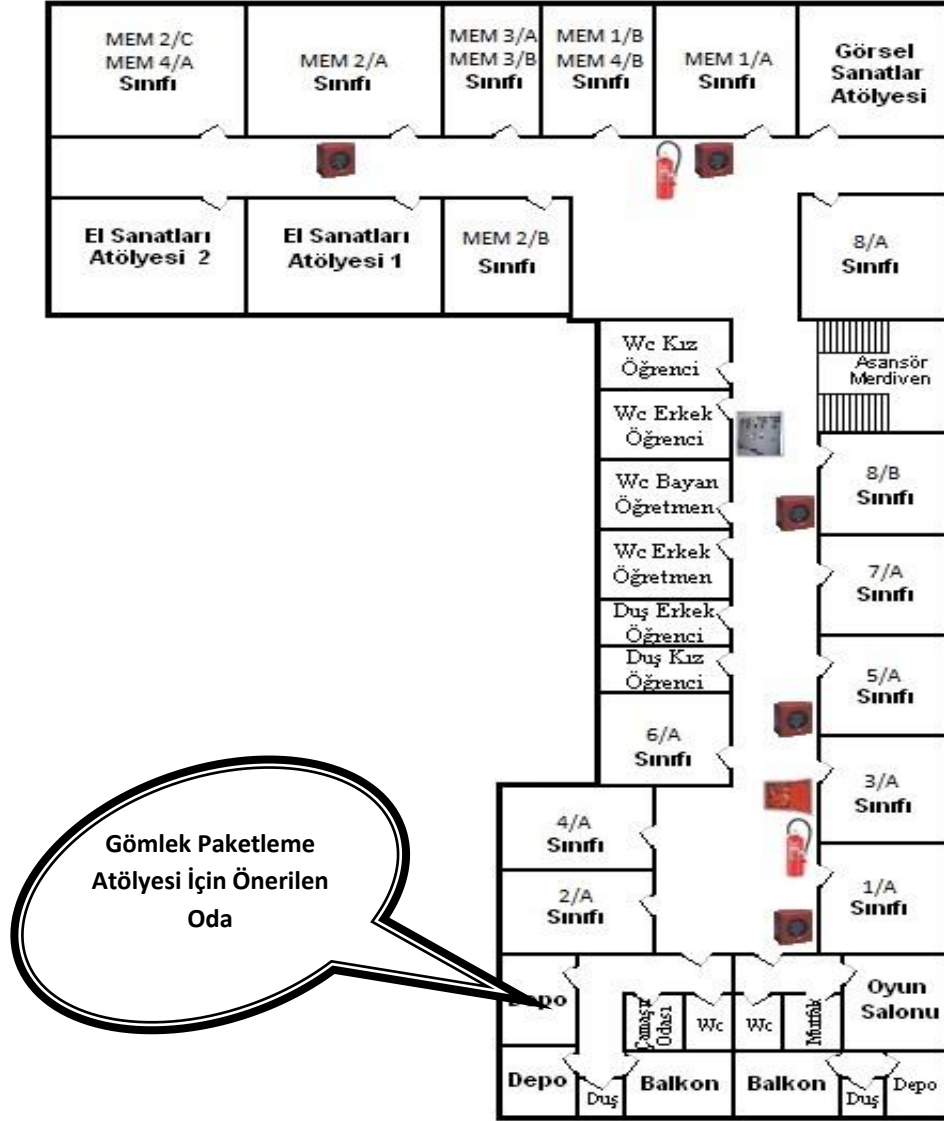
Mesleki Eğitim Merkezi Sakarya'nın Serdivan ilçesinde yer almaktadır. 2 katlı okulun arsa genişliği 3939 m² 'dir. Okulun giriş kapısı caddeye çıkmaktadır. Okulun ön duvarında yeşil bir tabela ile okulun adı yer almaktadır. Okul kapısı krem rengine boyanmış çelik yapıdadır (22 Mayıs 2013, Fiziksel Veri, S. 1-6).

Fotoğraf 4- Okulun Dış Görünüşü

Okul kalorifer sistemi ile ısınmaktadır. Okulun zemini tüm odalarda 20*20 boyutundaki karolar ile döşenmiştir. Kapıdan ilk girişte bir koridor bulunmaktadır. Koridorun sol duvarında cam vitrinin içerisinde Mesleki Eğitim Merkezi bölümü öğrencilerinin yapmış oldukları el sanatları ürünleri sergilenmektedir. Koridoru geçince geniş bir antreye girilmektedir. Kapıdan sonra başlayan giriş koridorun bitiminden sonra sağ taraftan başlayarak aile görüşme odası, müdür odası, rehber öğretmen odası, işyeri koordinatörlüğü odası, revir bulunuyor. Revirden sonra peş peşe iki müdür yardımcısı odası ve bilişim teknolojiler sınıfı bulunmaktadır. Bu odaların bitiminde koridorun tam karşısında çok amaçlı salon bulunmaktadır. Çok amaçlı salondan geri dönüşte koridorun sağ tarafında öğretmenler odası ve ardından müdür yardımcısı odası bulunmaktadır. Müdür yardımcısı odasının çıkışının hemen sağından antre bölümü başlamaktadır. Bu köşenin biraz ilerisinde bahçeye açılan iki kanatlı krem rengi kapı bulunmaktadır. Kapının sol tarafında öğrencilerin bulunduğu danışma masası ve masanın arka bölümünde okul zili tesisatı bulunmaktadır. Danışma masasının ön bölümünde, okulun girişindeki koridordan içeri girildiğinde bir masa tenisi yer almaktadır. Danışma masasının sağında, okul girişindeki koridordan geldiğinde solda, uzun bir koridor bulunmaktadır. Bu koridorun sağ tarafında (girişten koridorun sonuna doğru giderken) erkek ve kız öğrenci tuvaleti, yama atölyesi, galoş atölyesi bulunmaktadır. Koridorun tam karşısında yemekhane yer almaktadır. Yemekhane girişine doğru koridorun dönüşünde sağ tarafta beden eğitimi salonu, müzik odası, bulunmakta, müzik odasının bitiminde üst kata çıkış için merdivenler bulunmaktadır. Merdivenin solunda asansör ve asansörün ilerisinde okuldan çıkış koridoruna doğru giderken sağ tarafta görevli odası yer almaktadır. Okulun ikinci katı müzik odasının bitiminde başlayan merdivenler ile çıkılmaktadır. Merdivenin bitiminde karşı duvarda A ve B blok olarak kat ikiye ayrılmakta ve A blok merdiven çıkışında sağa dönüldüğünde başlamaktadır. Sola dönüldüğünde ise B blok başlamış oluyor. B blok tarafında dönüldüğünde koridorun sonuna doğru giderken koridorun sağ tarafında erkek öğrenci, kız öğrenci, bayan öğretmen ve erkek öğretmen tuvaleti bulunmaktadır. İlerisinde erkek öğrenci soyunma odası, kız öğrenci soyunma odası bulunmaktadır. Bu odaların ilerisinde 7/A var ve 7/A sınıftan sonra koridor genişlemektedir. Sonra 4/A sınıfı yer almaktadır. 4/A sınıfının kapısından sonra duvara öğrenci askıları monte edilmiş. Askılardan sonra 2/A sınıfı yer almaktadır. Koridorun tam karşısında (bitiminde) 2 oda bulunmaktadır. Sağdan birinci odada kapısında arı resmi olan bir oda, yanında kapsının üzerinde oyun odası yazan oda bulunmaktadır. “oyun odası” yazan kapı kilitli tutulmaktadır. Bu kapı açıldığında tam karşıda, solda ve sağda olmak üzere üç yeni oda kapısı ile karşılaşmaktadır. Bunlardan sağda bulunan oda gömlek paketleme atölyesi açılmak üzere belirlenen atölyedir (22 Mayıs 2013, Fiziksel Veri, S. 1-6).

Araştırmacı okulun ikinci katına ait krokiyi okul yönetiminden talep etmiş ve doküman verisi olarak kayıt altına almıştır (22 Mayıs 2013, Doküman, Okulun ikinci katına ait kroki).

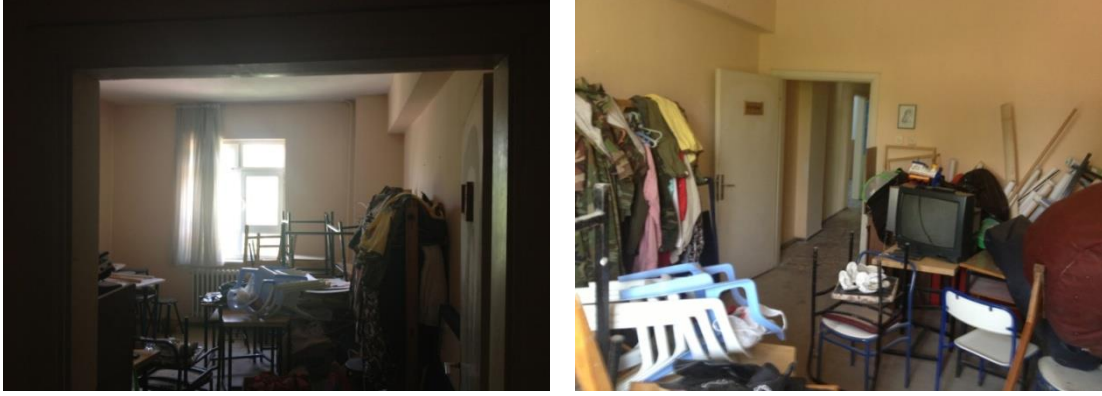
Şekil 7 - Okulun İkinci Katına Ait Kroki

Araştırmacı atölye açılmak üzere belirlenen odada yaptığı gözlem neticesinde gözlem verileri oluşturmuş sınıfın fotoğraflarını okul yöneticisinden izin alarak çekmiştir. Okulun önerebileceği başka bir boş sınıf olmadığı için bu sınıf tek alternatiftir. Ancak araştırmacı bu sınıfın atölye için uygun olduğuna karar vermiştir.

Okul yöneticisi, okulun taşınma durumunun Temmuz ayında belli olacağını belirtmiştir. Eğer taşınmazlarsa Temmuz ayında bu sınıfı boşaltabileceklerini ve boya badana işlerinin yapılabileceğini belirtmiştir.

Bugün attığım bu somut adımlar beni daha çok heyecanlandırdı. Artık atölyemin yeri belli oldu © (22 Mayıs 2013, Günlük, S. 27).

Araştırmacının çektiği fotoğraflar gözlem verisi olarak kayıt altına alınmıştır.

Fotoğraf 5 -Atölyenin İlk Görünümü 22 Mayıs 2013

Oda, 3,5 X 4.90 büyüklüğünde, ve 3 metre yüksekliğinde bir oda. Ardiye gibi kullanılıyormuş. İçine sıralar, ders araçları ve artık malzeme ve materyalleri doldurmuşlar. Adım atacak yer yok. Yerdeki nesnelerin üzerinden atlayarak dolaştık. Duvarlar boyasız, sıvası dökülüyor. Sınıf küçük gibi görünüyor belki de içi bu artık malzemelerle dolu olduğu için böyle görünüyor olabilir (22 Mayıs 2013, Fiziksel veri, S.1). Bir pencere var ancak oldukça büyük. Bu çok iyi, çünkü atölyelerin aydınlık olması gerekiyor ama sınıftaki lamba yanmıyor (22 Mayıs 2013, Fiziksel veri, S. 1). Beni gezdiren hocaya ısınma sorunu olup olmadığını sordum. Sınıf okulun diğer sınıfları ile eşit ısıdaymış. Yani ısınma problemi yokmuş (22 Mayıs 2013, Fiziksel veri, S.1). Sınıfın baştan aşağı yenilenmesi gerekiyor. Önce malzemelerin boşaltılması, sınıfın temizlenmesi, boya ve badana, elektrik ve aydınlatma sisteminin kontrol edilmesi ve gerekirse yenilenmesi ve son olarak atölye malzemelerinin yerleştirilmesi. Bir de kilidi yenilemem gerekiyor. Çilingir vs işleri... (22 Mayıs 2013, Gözlem, S.1).

Araştırmacı 8 Temmuz 2013 tarihinde atölye için belirlenen sınıfın ne zaman boşaltılabileceğini öğrenmek için yeniden Mesleki Eğitim Merkezine gitmiştir. Okul yöneticisi ile görüşmüştür.

Bugün arkadaşım ile birlikte yine Mesleki Eğitim Merkezine gittik. Okul yöneticisine atölye için belirlenen sınıfın ne zaman boşaltılabileceğini sordum. "Hocam şu an mümkün değil, ancak bayramdan sonra... gerçi bayramdan sonraki bir hafta da ben izinliyim. 19 ağustostan sonra mümkün olabilir tekrar haberleşelim hocam" dedi. Bu süreç biraz uzayacak gibi görünüyor ☹ (8 Temmuz 2013, Günlük, S. 28).

Araştırmacı 6 Eylül 2013 tarihinde tekrar Mesleki Eğitim Merkezine gitmiştir.

Okul yöneticisi beni görür görmez daha hiçbir şey sormadan "Fidan hocam sizin atölye kurmak için kullanacağımız sınıfı boşalttırdım. Sınıf şu an temiz ama yeniden ince bir temizliğe ihtiyaç var. Bunun dışında boya işini nasıl yapalım?" dedi. Ben de boya badana işinde masrafların tarafımdan karşılanacağını belirttim. Boya için ellerinde olan rengi gösterdiler. Açık tonda bir renk ki bize gerekli olan da böyle bir renkti. Sınıfın taban ölçülerini aldık, hizmetli bana yardımcı oldu. 3,5 X 4,90 metre ebatlarında bir halı fleks yaptıracağım. Ayrıca 1,20 X 2 metre ebatlarında da perde diktireceğim. Işıklandırmayı kontrol ettim. Işığı ben gelmeden yaptırmış yönetici. Aydınlatma gayet iyi. Üstelik sınıfta iki de priz var, bu prizlerin çalışıp çalışmadığını kontrol ettim. Zira hem kamera için hem de ütü için bana priz çok gerekli. Her iki prizde çalışıyor. Şimdi ölçülerini aldığım perde ve halı fleksi yaptıracağım. Sırada masa ve diğer siparişler var. Umarım Tübitak projem kabul olur aksi halde epey masraflı bir sürecin içerisinde nasıl çıkacağımı bilemiyorum (6 Eylül 2013, Günlük, S. 34)

Ertesi gün okul yöneticisi, araştırmacıyı telefonla arayarak yerlere halı fleks kaplamaktan vazgeçmesini önermiştir. Gerekçe olarak ise halı fleksin fazlasıyla toz oluşumuna neden olduğu ve temizlenmesinin güç olduğunu belirtmiştir. Onun yerine

mümkünse mineflo yapılmasının daha iyi olacağını belirtmiştir. Araştırmacı TÜBİTAK projesi onay aldığı anda mümkün olabileceğini belirtmiştir.

10 Eylül tarihinde araştırmacı TÜBİTAK 1002 proje başvurusunun kabul edildiğini öğrenmiştir.

Bugün harika bir gün ☺ başvurduğum TÜBİTAK 1002 projem kabul edildi ☺ çok heyecanlıyım.. Bugün ayrıca açılacak olan atölyenin penceresi için perde siparişi verdim. Çok beğendiğim bir deseni seçtim, sanırım cumaya kadar bitirecekler. Cuma okula gidip pencereye takarım. Hem yönetici ile de konuşurum, sınıfı kilitli tutmaları için. Aksi halde sınıf çocuklar tarafından darmadağın hale getirilebilir. Ayrıca yerlere mineflo döşetmeyi planlıyorum. Projeden yapılacak ödemeyi beklemek durumundayım... umarım bundan sonra da her şey böyle yolunda gider... (10 Eylül 2013, Günlük, S. 35)

Araştırmacı Mesleki Eğitim Merkezine yeniden gidip yöneticiyle görüşmüş ve atölyenin perdelerini takmıştır.

Okul yöneticisi gelince atölyeye perde takmak için izin aldım. Atölyenin boş halinin de fotoğraflarını çektim. Perdemi takınca çok yakıştı ☺ Hizmetli bana yerler parke ya da mineflo olursa çok harika olacağını söyledi. Ben de kendisine yerlerin parke ya da mineflo yapılacağını ancak biraz zamana ihtiyaç olduğunu söyledim. Ayrıca hizmetliye ben yokken kapının kilitli tutulmasını söyledim. Çünkü malzeme getireceğim eğer kapı açık kalırsa çocuklar o malzemeleri dağıtabilirler. Hizmetliden bir de benim için anahtar çoğaltmasını istedim ki her gittiğimde o odayı açtırmak için hizmetli aramak veya okul yöneticisinden her defasında izin almak durumunda kalmayayım diye. Zaten anahtar çoğaltmak için yöneticiden de izin almıştım. Hizmetli bir sonraki gelişime bu söylediklerimi yapacağını söyledi (19 Eylül 2013, Günlük, S. 38)

Araştırmacının çektiği fotoğraflar gözlem verisi olarak kayıt altına alınmıştır.

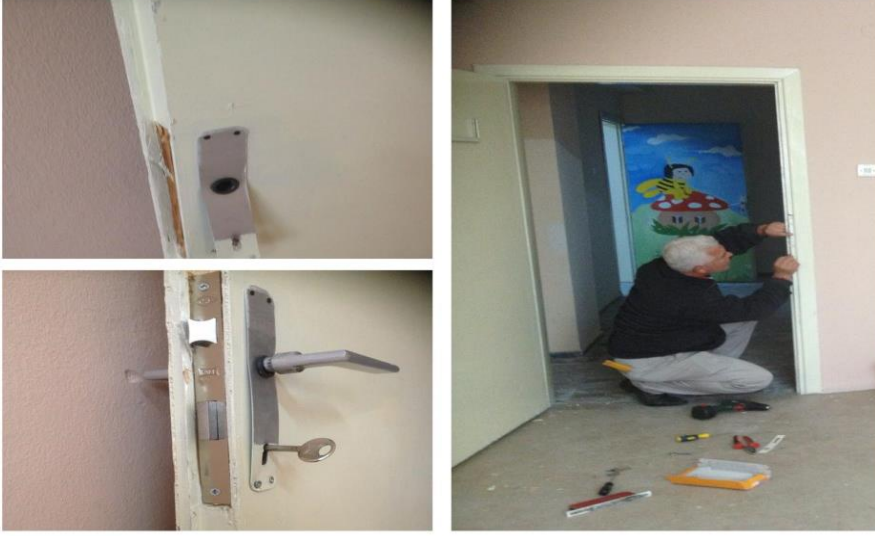

Fotoğraf 6 -Atölyenin Boş Hali 19 Eylül 2013

13 Kasım 2013 tarihinde araştırmacı yeniden Mesleki Eğitim Merkezine gitmiştir. Atölyenin boyanmış halini incelemiş ve kaplatacağı mineflo için yeniden daha ayrıntılı ölçü almıştır. Ayrıca mineflo kaplanmadan önceki zemin görüntüsünün fotoğrafını çekmiş ve ince temizlik için gerekli malzeme listesini oluşturmuştur.

Atölye yeni boyası ile oldukça güzel görünüyordu. Yerler kötü durumda, zemin için ince mineflo kaplatmam gerekiyor. Bu yüzden ölçülerini aldım. 3,5 X 4,90 ölçülerinde ince mineflo kaplatacağım. Bir köşesinden 50 31 ölçülerinde kesilecek. Tabi onu kaplamadan önce yeniden temizlik yapılması gerekiyor. Camlar silinecek, yerler süpürülecek ve silinecek, masa örtüleri almam lazım , üçlü priz almam lazım. (13 Kasım 2013, Günlük, S.57)

Araştırmacı atölyenin kapı kilidi bozuk olduğu için yeni kilit almış ve okuldaki görevliden yardım isteyerek taktırmıştır.

Fotoğraf 7 -Atölye Kapısının Tamir Edilmesi

Araştırmacı 22 Kasım 2014 tarihinde yine Mesleki Eğitim Merkezine gitmiş ve bu kez atölye zeminine ince mineflo kaplatmıştır.

Okul müdürü ile görüştüm. Kendisinden atölyeye mineflo döşetmek için izin istedim. İzin verdi ve mineflocuyu aradım, görevli gönderdiler. Bir saat içerisinde tüm zemine mineflo döşendi. Atölyem zemin döşemesiyle resmen aydınlandı ☺ (22 Kasım 2013, Günlük, Sayfa, 60)

Fotoğraf 8- Atölye Zeminine Mineflo Kaplanmadan Önceki Hali 13 Kasım 2013

Fotoğraf 9 -Atölye Zeminine Mineflo Döşemesinin Yapılması 22 Kasım 2013

Araştırmacı, aynı gün atölyeye masa ve sandalyeleri getirmiş ve yeniden bir ihtiyaçlar listesi hazırlamıştır.

Okul yöneticisi benim atölyem için 4 masa istemiş milli eğitimden o masalar da ölçü açısından gayet uygun. Masaları okul hizmetlilerinin yardımıyla sınıfa taşıdık. Onlar için örtü almam gerekiyor. Kalın bir örtü olmalı ki ütöleme esnasında zorlanmayalım. Ya da birkaç kat örtü. Bir sonraki gidişime yer temizliği ve cam temizliği için malzeme götürmeliyim. Yer için süpürge, kürek, vileda, camsil, bez vb almalyım (22 Kasım 2013, Günlük, S. 60)

Fotoğraf 10 -Masaların Yerleştirilmesi 22 Kasım 2013

Aynı gün araştırmacı atölyede kullanılmak üzere gerekli olan dolap siparişlerini de vermiştir.

Ardından sınıf için dolap siparişi verdim. İş yeri koordinatör öğretmeni Celil hoca bana bu konuda yardımcı oldu. Bir tanıdığını aradı ve benim bu kişiyle okulda görüşmemi sağladı. Bu kişiye istediğim türdeki dolapları anlattım. O da bana bu türde üç dolabın fiyatını söyledi. Üstelik yapıp getirecekler ve yerleştirecekler. Ne güzel ☺ Bugün dolu dolu bir gün oldu. Atölye tamamlanmak üzere (22 Kasım 2013, Günlük, S. 60).

Araştırmacı 4 Aralık 2013 tarihinde masaların üzerine ince sünger ve örtü kaplatmıştır.

Fotoğraf 11- Masalara İnce Sünger Kaplanması 4 Aralık 2013

Bugün Mesleki Eğitim Merkezinde ilk iş olarak üç tane son sınıf öğrencimden destek alarak atölyede çalıştık. Orada öncelikle masaları ve pencereleri sildik ve temizledik. Yanımda götürdüğüm 6 metrelik 1 cm kalınlığında süngeri dört masa için 4 eşit parçaya keserek böldük. Sonra masaların üzerine örttük. Bu süngerlerinde üzerine daha önce diktirdiğim sarı renkli masa örtülerini örttük (4 Aralık 2013, Günlük, S. 63)

Araştırmacının siparişi ettiği dolaplar okula getirilmiş ve okul hizmetlileri tarafından atölyeye yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 12 - Siparişi Verilen Dolapların Yerleştirilmesi 25 Aralık 2013

Öncelikle okula gidip atölyemi ziyaret ettim. Zira geçtiğimiz Perşembe günü daha önce sipariş vermiş olduğum dolaplar gelmiş ve atölyeme yerleştirmişler. Dolaplar istediğim gibi olmuş mu acaba..? gidip görmek istedim. Tam olarak istediğim gibi yapmışlar (25 Aralık 2013, Günlük, S.,70)

15 Ocak 2014 Tarihinde paketleme malzemeleri araştırmacı tarafından atölyeye getirilmiştir.

Fotoğraf 13 - Paketleme Malzemelerinin Yerleştirilmesi 15 Ocak 2014

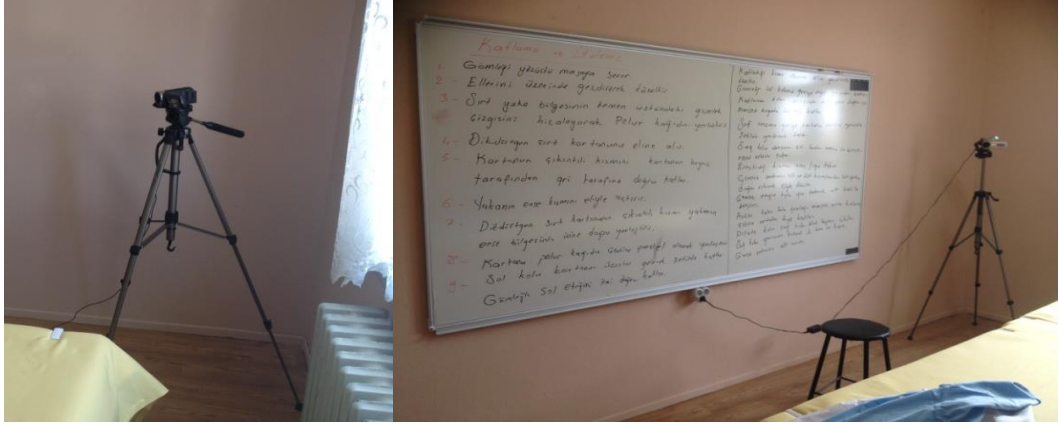
Paketleme malzemeleri arasında, pelur kağıt, sırt kartonu, yaka kartonu, yaka çemberi, kelebek çember, metal ataç, plastik ataç, toplu iğne, marka kartonu, marka ipi, ütü, ütü masası yer almaktadır. Bu malzemelere ilişkin görsellere Ek 9'da yer verilmiştir. Araştırmacı bu malzemeleri atölyedeki dolapların raflarına yerleştirmiştir.

Fotoğraf 14 - Paketleme malzemelerinin yerleştirilmesi 15 Ocak 2014

Araştırmacı, Tübitak desteği ile temin ettiği kamera ve tripotu atölyenin pencere kenarındaki köşeye yerleştirmiştir. Işığın kamera ile çekim yapılacak alanın arka tarafından yansımaları, çalışmaların net görüntülenmesi açısından önemli görülmektedir.

Bugün atölyeme son hali verdim ☺ tripod ile kameramı kurdum. Sınıf düzenini 3 öğrencim ile dönüşümlü çalışmaya elverişli hale getirdim. Her şey hazır ve ben de ☺ (12 Şubat 2014, Günlük, S.,82)

Fotoğraf 15 -Kameranın yerleştirilmesi 12 Şubat 2014

Son olarak 31 Mart 2014 Tarihinde okul yönetimi tarafından atölye dolapları depreme karşı duvara sabitlenmiştir. Böylelikle deprem bölgesinde yer alan Adapazarı'ndaki bu atölye , öğretmen ve öğrenciler açısından daha güvenli hale getirilmiştir.

Fotoğraf 16 -Dolapların Depreme Karşı Duvara Sabitlenmesi 31 Mart 2014

21 Kasım 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında alınan karar gereği araştırmacı, atölye açma süreci tamamlandıktan sonra kurul üyelerine detaylı bir rapor göndererek süreci betimlemiştir.

4.5. Program ve Planların Hazırlanmasına İlişkin Bulgular

Araştırmının bu aşamasında araştırmacı tarafından sırasıyla şu programlar hazırlanmıştır:

- Yeterliklere Dayalı Mesleki Eğitim Programının Hazırlanması
- Küçük Grup Düzenlemesiyle Sunulan Aşamalı Yardımla Öğretim Planının Hazırlanması
- Bireyselleştirilmiş Öğretim Planının Hazırlanması
- Günlük Planların Hazırlanması

4.5.1. Yeterliğe Dayalı Mesleki Eğitim Programının Hazırlanması

Araştırmacı, tez izleme kurulunda alınan karar doğrultusunda yeterliğe dayalı program geliştirme sürecini başlatmıştır. Araştırmacı program geliştirme ve yeterliğe dayalı mesleki eğitim programları hakkında bir alan yazın incelemesi yapmıştır. Daha sonra randevu alarak “Eğitim Programları ve Öğretim” bölümünden iki öğretim üyesi ile görüşmüştür.

Görüşüğüm öğretim üyeleri, ben mesleki eğitim programımı hazırladıktan sonra uygulamaya geçirmeden önce onu okuyup bana dönüt verecekler. Yani programımı iki programcı alan uzmanı inceledikten sonra uygulamaya geçireceğim (2 Temmuz 2013, Günlük, Sayfa 31). Onlar bana programın temel öğelerinden bahsettiler. “4 temel öğesi var, bunlar mutlaka programında yer almalı” dediler.
Hedefler ve kazanımlar
İçerik (konular-bilgi)
Öğrenme-öğretmen süreci (yöntem,teknik,araç-gereç)
Değerlendirme
Programımı bu temel öğeler çerçevesinde hazırlayacağım (2 Temmuz 2013, Günlük, Sayfa 31).

Araştırmacı, programlar hakkında biraz daha teferruatlı bilgi edinmek için öğretim üyelerine sorular sormuştur.

Sorduğum sorulara aldığım cevaplardan mesleki eğitim programında dersin hedefi, süresi, kazanımlar, kazanım basamakları, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri, araç-gereç, değerlendirme aracı olması gerektiğini belirttiler. Programın uzunluğu ile ilgili belirli bir standart olup olmadığını sordum. Bunun bir standardı yok, yani dilediğim uzunlukta hazırlayabilmişim. Halk eğitimin hazırladığı kurs programları ile milli eğitim okullarında okutulan derslere ilişkin programlar arasında fark olup olmadığını, bunlardan hangisinin gerçek program niteliğinde olduğunu sordum. Her ikisi de gerçek program niteliğindekiydi. Ancak kurs programı ile ders programı gibi isimleri farklılaşmış, ayrıca süre ve içerikleri de değişebiliyormuş (2 Temmuz 2013, Günlük, Sayfa 32).

Araştırmacı yeterliklere dayalı mesleki eğitim programı hazırlama sürecine iş analizi yapmakla başlamıştır. İş analizi, bir işin yerine getirilmesi için gerekli olan koşulların, niteliklerin, yeteneklerin ve faaliyetlerin incelenmesidir (Konuk,2010). Araştırmacı iş analizi sürecine öncelikle işin tanımını yaparak başlamıştır. Bu kapsamda İŞKUR’un Türk Meslekler Sözlüğü’nden ve MEB-Meğep Erkek Gömleği

Üretimi Mesleki Eğitim Programından yararlanarak mesleğin adı, kodu ve meslek birim kodunu belirlemiştir. Mesleğin tanımını yapmış ve bunun için gerekli görevleri sıralamıştır. Daha sonra bu meslek için kullanılan alet ve malzemeler, çalışma ortamı ve koşulları, iş bulma olanakları, nezaretinde çalıştığı meslek elemanı, iş güvenliği riski ve alınan önlemler, işin gerektirdiği kurallar ve mesleğin gerektirdiği temel özellikleri belirlemiştir.

Araştırmacı iş analizi sürecinden sonra işlem analizi sürecini başlatmıştır. Bu süreçte bilişsel, duyuşsal ve devinsel (psiko-motor) hedeflerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu aşamada her üç alanda (bilişsel, duyuşsal, devinsel) hedeflerin kazandırılması için oldukça uzun zamana ihtiyaç olması ve bir araştırma için fazlaca veri yığılmasından dolayı bu verilerin analizinin güçleşmesi gibi nedenlerle tüm bu alanlarda belirlenen ortalama 100'e yakın hedefin bir araştırma kapsamında kazandırılmasının düşük olasılıklı olduğunu düşünmüştür. Bu aşamada araştırmacı tez danışmanına e-posta yoluyla danışmıştır. Araştırmayı yalnızca devinsel (psiko-motor) hedeflerle sınırlandırmak zorunda olduğunu ve hazırlanacak olan programda yalnızca devinsel hedeflerin yer almasının sorun teşkil edip etmeyeceğini danışmıştır.

Araştırmacı: Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlar. Ben tezimde gömlek paketleme işinin yalnızca psikomotor davranışlarının öğretimini hedefliyorum. Bu durumda ben bu yeterliğe dayalı mesleki eğitim programında bilişsel ve duyuşsal alanlara da hedef olarak yer vermezsem sıkıntı olur mu? Bu durumda mesleki eğitim programı eksik kalır mı? bu noktada takıldım..

Tez danışmanı: Fidan bütün düşünmek gerek. Dolayısıyla her üç alanda da yeterli üretebilirsin. Ancak öğretimini sadece motor becerilerde yaparsın... (22 Ağustos 2013, e-posta)

21 Kasım 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında da kurul üyeleri yeterliklere, dayalı program için bilişsel ve duyuşsal hedefleri hazırlayıp bırakması gerektiğine araştırmacının bununla sınırlı olmasına, bilişsel ve duyuşsal becerilerin öğretiminin araştırma kapsamı dışında bırakılmasına karar verilmiştir.

Araştırmacı bilişsel, duyuşsal ve devinsel (psikomotor) alanlarda yeterliğe dayalı amaç geliştirme sürecine başlamıştır. Yeterliğe dayalı hedeflerin belirlenmesi sürecinde araştırmacı tarafından fabrikada öğretilecek mesleği yapan işçiler gözlemlenmiş ve mesleğe ait iş türleri kamera ile kayıt altına alınmıştır. Bu görüntüler daha sonra izlenerek beceri analizleri (işlem basamakları) oluşturulmuştur. Bu basamaklar yeterliğe dayalı devinsel (psiko-motor) hedefleri

oluşturmuştur. Yeterliğe dayalı bilişsel ve duyuşsal hedefler için ise araştırmacı öncelikle bir alan yazın taraması gerçekleştirmiştir. Ülkemizde “tekstil” alanında yeterliklerin belirlenmesini hedefleyen üç araştırma (İnalkaç, 2010; Panal, 1999; Sarıkaya, 2004) yapılmıştır. Bu araştırmalarda tekstil sektörü kapsamına giren trikotaj, hazır giyim ve nakış tekstili alanlarında bilişsel duyuşsal ve devinsel hedefler belirlenmiştir. Araştırmacı bu bilişsel , duyuşsal ve devinsel hedeflerden de yararlanarak yeni bir soru formu geliştirilmiştir. Ardından tekstil fabrikasına gitmiş ve öğretilcek mesleği yapan işçilerden iki işçi, bir bölüm şefi ve fabrika yöneticisi ile görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Bugün yeniden tekstil fabrikasına gittim. Bu kez hazırlayacağım yeterliklere dayalı mesleki eğitim programı için gömlek paketleme işi yeterliliklerini belirlemektir. Müdür bey beni şef hanımla tanıştırdı. “Şef sana yardımcı olsun” dedi. Şef görüşmelerin kayıt altına alınmasından rahatsız olacağını, mümkünse sadece not almamı istedi. Ayrıca bu işi yapan iki kişiyle daha görüşmemi sağladı. Ben de sorduğum sorulara aldığım yanıtları kısa saha notları şeklinde tuttum.. Daha sonra yönetici ile zemin kattaki odasında yeniden görüştük. Bu notlardan hedef becerilerin yer aldığı bir liste çıkardım (23 Ağustos 2013, Günlük, Sayfa 32).

Fabrikada yapılan bu görüşmelerden elde edilen veriler ile mesleğe ait bilişsel ve duyuşsal hedefler belirlemiştir. Ayrıca bilişsel ve duyuşsal hedeflerin belirlenmesinde tekstil alanında bilişsel ve duyuşsal yeterliklerin belirlendiği diğer araştırmaların (İnalkaç, 2010; Panal, 1999; Sarıkaya, 2004) bulgularından da yararlanılmıştır.

Araştırmacı hazırladığı yeterliğe dayalı devinsel (psiko-motor) hedefleri özel eğitim alanında uzman bir öğretim elemanı ile birlikte incelemiştir. Toplam 59 basamaktan 13’ünde var olan görüş ayrılığından dolayı görüntüler tekrar tekrar izlenmiştir ve bu 13 basamak yeniden birlikte düzenlenmiştir.

Bugün özel eğitim alanından bir öğretim elemanı ile daha önce hazırlamış olduğum bu 5 görev analizinin basamaklarını güvenilirlik için yeniden inceledik. Ben her görevin fabrikada çekilmiş video kayıtlarını ekranda açtım, öğretim elemanı da hazırladığım görev analizi basamaklarını tek tek okudu. Ben her basamakta kaydı dondurdum. Bu çalışmada maddelerin yeterince anlaşılır olup olmadığı, basamak atlanmaksızın tüm basamakların eksiksiz yazılıp yazılmadığı, analizin yeterince kapsamlı olup olmadığı, gereksiz maddelerin var olup olmadığı gibi durumlar açısından değerlendirdik (11 Eylül 2013, Günlük, Sayfa, 36).

Geçerlik komitesi toplantısında kurul üyeleri tarafından devinsel beceriler için hazırlanan analizleri fabrikalarda bu beceriyi asıl yapan kişilerin görev analizini incelemesinin daha işlevsel olacağı belirtilmiştir..

“Aslında bu konudaki en iyi uzman da bu gömlekleri katlayan insanlardır. Beceri analizini de bu işi yapan insanlara göster. O beceriye sahip olmak yetkinlik oluşturur.
“Evet bence de çünkü görev analizi senin temel taşın, bu işi yapan kişinin bir şekilde ya görüşünü al, - ya sen bu işi nasıl yaptığını bi döker misin, yazar mısın- ki yapabilir mi bilmiyorum. Yapamıyacak gibiyse görüşünü alabilirsin (10 Eylül 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, Sayfa 2).

Bu nedenle bu görev analizleri fabrikada bu işi yapan bir şef tarafından kontrol edilmiştir.

Paketleme şefi da bana, gömleklere uygulanan işlemlerin gömleğin kısa veya uzun kollu olma, yazlık veya kışlık olma, ve firmalarına göre değişebileceğini ama genel anlamda temel basamakların doğru olduğunu belirtti. Yani gömleğin kol uzunluğu, mevsimsel durum ve markaya göre beceri basamaklarında değişiklikler gerekebilirmiş. Ben şu anda yapılmakta olan paketleme işine göre doğru analiz çıkartmışım ortaya (25 Ekim 2013, Günlük, Sayfa 50)

Araştırmacı yeterliğe dayalı mesleki eğitim programını tamamladığında “Eğitim Programları ve Öğretim” bölümünden iki öğretim üyesine 5 Eylül 2013 tarihinde e-posta yolu ile göndermiş, kendilerinden görüş ve önerilerini talep etmiştir. Öğretim elemanlarından biri 12 Eylül tarihinde diğeri ise 10 Ekim tarihinde görüş, öneri ve düzeltmelerini e-posta yoluyla araştırmacıya göndermişlerdir. Araştırmacı bu düzeltme ve öneriler doğrultusunda programı yeniden düzenlemiştir. Düzeltmelerin yeterliğe dayalı bilişsel ve duyuşsal hedef cümlelerinde yoğunlaşması nedeniyle araştırmacı özellikle de bu hedef davranış ifadelerini yeniden düzenlemiştir. Öğretim elemanlarının bilişsel ve duyuşsal hedef ifadeleri dışında herhangi bir düzeltme önerisi olmamıştır.

Araştırmacı tarafından hedefler belirlendikten sonra her bir devinsel hedef için işlem analizi formları hazırlanmıştır. Bu formlarda işlemin adı, ortalama yapılış süresi, yeterliği, ortam, araç-gereçler ve işlem basamakları yer almaktadır. Araştırmacı, mesleki eğitim programında daha sonra öğretim envanteri hazırlamıştır. Bu envanter, öğretim yöntem ve teknikleri hakkında, öğretim süreci hakkında ve değerlendirme araçları ve faaliyetleri hakkında bilgileri kapsamaktadır. Yeterliklere Dayalı Mesleki Eğitim Programının tüm detayları Ek 1’de yer almaktadır.

4.5.2. Küçük Grup Düzenlemesiyle Sunulan Aşamalı Yardımla Öğretim Planı

Bu planın ilk bölümü, öğrencilerin isim – soy isim, yaş, tanı ve sınıf bilgilerini içeren demografik bilgilerden oluşmaktadır. İkinci bölümde grup türü ve grup düzenlemesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise hedef davranışlar, ortam, uygulama günleri ve saatleri gibi bilgiler yer almaktadır. Planın devamında, öğretim yöntemi, dikkati sağlama süreci, beceri yönergesi, kontrol edici ipucu, ipucunu silikleştirme süreci, bireyin tepkilerine yanıt verme şekilleri, veri kayıt yöntemleri, deneme sayıları gibi detaylı içerik yer almaktadır. Son bölümde ise değerlendirmenin nasıl yapılacağı açıklamıştır. Bu plandan üç öğrenciyi kapsayacak

şekilde tek bir plan hazırlanmıştır. Küçük grup düzenlemesiyle sunulan aşamalı yardımla öğretim planı Ek 22 'de yer almaktadır.

4.5.3. Bireyselleştirilmiş Öğretim Planının Hazırlanması

Bireyselleştirilmiş öğretim planının ilk bölümü öğrencinin demografik bilgilerinden oluşmaktadır. İkinci bölümde öğrencinin var olan performans düzeyi ile uzun ve kısa dönemli amaçlar yer almaktadır. Devamında hedef davranışa ilişkin ön koşul beceriler ve görev analizleri yer almaktadır. Planın üçüncü bölümünde öğretim ve yoklama oturumlarının nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin detaylı içeriğe yer verilmiştir. Bu plandan üç öğrenci için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Araştırma sürecinde kullanılan bireyselleştirilmiş öğretim planı örneği Ek 23'te yer almaktadır.

4.5.4. Günlük Planların Hazırlanması

Günlük planlarda tarih ve saat bilgileri, uzun ve kısa dönemli amaçlar, kullanılan araç ve gereçler, yöntem ve pekiştireçler yer almaktadır. Ancak bu planlarda gün içerisindeki dersin işleyişi detaylı olarak açıklanmıştır. Ayrıca bu planlarda değerlendirme süreci de önceden detaylı şekilde planlanmış ve değerlendirme araçları da bu planlara eklenmiştir. Araştırma sürecinde kullanılan bir günlük plan örneği Ek 21'de yer almaktadır.

4.6. Atölye Uygulamasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın atölye uygulaması süreci 12 Şubat 2014 tarihinde başlamış ve 5 Haziran 2014 tarihinde sona erdirilmiştir. Atölye uygulamasına ilişkin yer , zaman ve katılımcı bilgileri Çizelge 19'da yer almaktadır.

Çizelge 19 *Atölye Uygulamasına İlişkin Yer, Zaman ve Katılımcı Bilgileri*

ATÖLYE UYGULAMASI		(Tablo Devam Ediyor ↓)	
Tarih	Yer	Katılımcılar	Saat
12 Şubat 2014	Mesleki Eğitim Merkezi Tekstil Atölyesi	Araştırmacı, Kameraman, Birgül, Mine, Cem.	08:50-10:50
13 Şubat 2014	Mesleki Eğitim Merkezi Tekstil Atölyesi	Araştırmacı, Kameraman, Birgül, Mine.	08:50-10:50
14 Şubat 2014	Mesleki Eğitim Merkezi Tekstil	Araştırmacı, Kameraman, Birgül, Mine, Cem.	08:50-10:50

14 Nisan 2014	Mesleki Eğitim Merkezi Tekstil Atölyesi	Araştırmacı, Kameraman, Birgül, Mine, Cem.	08:50-10:50
8 Mayıs 2014	Mesleki Eğitim Merkezi Tekstil Atölyesi	Araştırmacı, Kameraman, Birgül, Mine, Cem.	09:00-11:30
5 Haziran 2014	Mesleki Eğitim Merkezi Tekstil Atölyesi	Araştırmacı, Kameraman,, Birgül, Mine, Cem.	09:00-11:30
Toplam Hafta Sayısı:	13		

6 Haziran 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında, araştırmacının yeterliklere dayalı bir mesleki eğitim programı hazırlaması, atölye uygulamalarını bu program çerçevesinde yürütmesine karar verilmiştir. Ek 1’de araştırmacı tarafından hazırlanan Yeterliğe Dayalı Mesleki Eğitim Programı yer almaktadır. Bu programda bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanlara ilişkin hedef davranışlar belirlenmiştir. 21 Kasım 2013 tarihli tez izleme kurulu toplantısında da kurul üyeleri yeterliklere, dayalı program için bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor hedeflerin hazırlanması, fakat bunlardan öğrencilere yalnızca psiko-motor hedeflerin öğretilmesine karar verilmiştir. Diğer bir ifadeyle araştırmacının Psiko-motor hedeflerin öğretimi ile sınırlı olması; bilişsel ve duyuşsal hedeflerin öğretiminin araştırma kapsamı dışında bırakılması uygun görülmüştür. Öğretim oturumları ise Ek 22’de yer alan “Küçük Grup Düzenlemesiyle Sunulan Aşamalı Yardımla Öğretim Planı” formatında yürütülmüştür. Aynı zamanda Ek 21’de 14 Mart 2014 tarihine ait bir örneğine yer verilmiş olan günlük planlardan hazırlanmış ve uygulanmıştır. Atölye Uygulaması için gerçekleştirilen yoklama ve öğretim oturumlarının sayısal bilgilerine Çizelge 20’de ve Çizelge 21’de yer verilmiştir.

Çizelge 20 Atölye Uygulaması Öğretim Oturumu Sayıları

BECERİLER	BİRGÜL		CEM		MİNE	
	Grup İçinde Bireysel	Grupla Eş Zamanlı	Grup İçinde Bireysel	Grupla Eş Zamanlı	Grup İçinde Bireysel	Grupla Eş Zamanlı
Düğmeleme Ve Marka Takma	21	20	17	20	19	20
Yaka Basma	18	6	19	6	17	6
Yaka Çemberi Ve Kelebek Çember Takma	16	18	17	18	13	18
Katlama Ve Ütüleme	24	4	18	4	21	4
Etiketleme Ve Jelatinleme	4	5	4	5	4	5
Toplam	83	53	76	53	74	53

Atölyede uygulama; hem “grup içinde bireysel” hem de “grupla eşzamanlı” olmak üzere iki şekilde yürütülmüştür. Öğrenciler bir beceriyi yeni öğrenirken grup

içinde bireysel uygulama yapılmıştır. Ancak bu beceride üç oturum üst üste %100 doğru tepki verdikten sonraki süreçte grupla eşzamanlı uygulamaya geçilmiştir. Yukarıdaki tabloda yer alan öğretim uygulamalarının hem “grup içinde bireysel” uygulama sayıları hem de “grupla eş zamanlı” uygulama sayıları dahil edilmiştir.

Çizelge 21 *Atölye Uygulaması Yoklama Oturumu Sayıları*

BECERİLER	BİRGÜL	CEM	MİNE
Düğmeleme Ve Marka Takma	18	20	21
Yaka Basma	21	16	16
Yaka Çemberi Ve Kelebek Çember Takma	13	12	12
Katlama Ve Ütüleme	12	11	11
Etiketleme Ve Jelatinleme	9	7	8
Toplam	73	66	68

Atölye uygulamalarında araştırmacı haftanın üç günü (Pazartesi, Perşembe ve Cuma) ikişer saat çalışmıştır. Yoklama oturumlarını yalnızca pazartesi günleri yapmıştır. Araştırmacı sürece önce ilk becerinin öğretimi ile başlamıştır. İlk beceride tüm öğrencilerde üç oturum arda arda %100 performans sergilendikten sonra ikinci beceriye geçilmiştir. Öğrencilerin becerileri kazanma süreleri farklılaşmaktadır. Ancak beceriyi önce öğrenen öğrenci için yeni beceriye geçilmemiş, diğer öğrenciler de ölçütü karşılayıncaya değin öğrendiği beceride pratik yapmasına devam edilmiştir. İkinci beceriye geçildiğinde dahi, bir önceki beceri yine çalışılmaya devam edilmiştir. Bundaki amaç; hem öğrendiği beceriyi unutmaması, hem de öğrendiği beceride el alışkanlığı ve hızı kazanmasıdır. Bu süreç, öğrenciler tarafından tüm becerilerde üç oturum %100 performans sağlanana kadar devam etmiştir. Araştırmacı sınıfın köşesine tripot ile yerleştirdiği Sony marka HD kamera ile çalışmaların görüntü kaydını almıştır. Bu görüntü kayıtları haftalık düzenli olarak NVİVO 10 programı ile dökümleri yapılmıştır. Bu dökümlerden geçerlik komitesi toplantıları için veriler elde edilmiştir. Ek 19’da 18 Nisan 2014 c’ tarihindeki fabrika uygulamasına ait bir video görüntüsünün NVİVO dökümü örneğine yer verilmiştir.

Süreç döngüsü şu şekilde gerçekleştirilmiştir: Araştırmacı her hafta uygulama yaptıktan sonra görüntüleri NVİVO programında dökümünü yapmıştır. Dökümlerden elde edilen soru ve sorunlar, geçerlik komitesinde tartışılmış ve bu sorunlara eylem planları ile çözümler üretilmiştir. Çözüm önerileri bir sonraki uygulama haftasında uygulanmış ve sonuçları geçerlik komitesinde tartışılmıştır. Ayrıca yeni karşılaşılan problemler de aynı geçerlik komitesinde tartışılmıştır. Bu şekilde tüm becerilerde ölçüt karşılanıncaya değin döngü devam etmiştir. Geçerlik komitesi toplantısı her

hafta yapılmadığından, araştırmacı komitenin fikrini alması gerektiği durumlarda komiteye mail göndererek de görüşlerine başvurmuştur.

Atölye Uygulaması 1. Hafta (12-13-14 Şubat)

İlk hafta, 12-13-14 Şubat günleri atölye uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, atölye uygulamasının ilk günü öğrencilere yapılacak iş hakkında bilgi vermiştir. Ardından öğrencilerle grup içinde bireysel çalışma şeklinde yürüteceği uygulamayı açıklamıştır. Bu kapsamda çalışma sırasının nasıl olacağını öğrencilere açıklamıştır (12 Şubat 2014, Video Dökümü S. 1).

Araştırmacı ilk gün öğrenciler için üç oturum art arda başlama düzeyi verisi toplamıştır. Tüm öğrenciler ilk beceriyi bağımsız olarak gerçekleştirememişlerdir. Araştırmacı, öğrencilere ait ilk gün ilk beceriye ilişkin başlama düzeylerini içeren videoları geçerlik komitesinde izletmiştir. Öğrencilerin başlama düzeyindeki başarısız performansları nedeni ile morallerinin bozulduğu videolara yansımıştır.

İlk yoklama oturumunda “öğretmediniz ki” der gibi baktılar... ilk deneyim daha yani, yapamadılar, ilk denemede biraz üzuldüler. Yanlış yapınca öğrenciye “teşekkür ederim çalışmaya katıldığın için” dedim. Suratıma baktı “yanlış yaptım” gibisinden, çünkü orada malzemeler vardı onları kullanamadı... kullanamayınca da bozuldu –Araştırmacı- (19 Şubat 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 3).

Araştırmacı başlama düzeyi evresinden sonra ilk beceri olan “düğmeleme ve marka takma” becerisinin öğretimine aşamalı yardımla öğretim yöntemini kullanarak başlamıştır. Öğretim esnasında küçük grup düzenlemesi yapılmıştır. Ancak tüm öğrenciler ile grup içerisinde bireysel çalışma formatında çalışılmıştır. Önce birinci öğrenciye öğretim yapılırken diğer iki öğrenci çalışmayı izlemiştir. Daha sonra ikinci öğrenciye öğretim yapılırken diğer iki öğrenci çalışmayı izlemiştir. Ve son öğrenciye öğretim yapılırken de ilk iki öğrenci çalışmayı izlemiştir.

12 Şubat 2014 günü yoklama oturumlarının ardından her öğrenci için ilk beceri olan düğmeleme ve marka takma becerisinde birer öğretim oturumu düzenlenmiştir. Araştırmacı öğretim oturumlarında kullandığı kontrol edici ipucunun model + sözel ipucu olarak belirlemiştir ancak öğrencinin gereksinimine göre ipucu tür ve miktarında anlık artırma veya azaltma kararları almıştır.

Model + sözel kontrol edici ipucuyla başladım öğretim oturumlarına ama öğrencinin gereksinimine göre ipucu tür ve miktarında anlık artırma veya azaltma kararları alabiliyorum. -Araştırmacı- (19 Şubat 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 4).

13 Şubat 2014 günü öğrencilerden Cem okula gelmemiştir. Araştırmacı, Mine ve Birgül ile çalışmıştır. Her ikisi için ilk beceri olan düğmeleme ve marka

takma becerisinde 3'er öğretim oturumu düzenlemiştir. 14 Şubat 2014 günü üç öğrenci ile düğmeleme ve marka takma becerisi için 3'er öğretim oturumu yapılmıştır (14 Şubat 2014, Video Dökümü S. 1-3).

Araştırmacı ilk hafta derste zaman yönetimi konusunda sorun yaşamıştır. Bütün çalışmaları planladığından erken bitiriyor olması araştırmacının zaman planlamasını daha iyi yapması gerektiğini göstermiştir.

Bugün bir de zamanı iyi kullanamadım sanırım.. yani aslında ilk beceriyi çalışıyorum sadece ve öğrenciler için üçer deneme gerçekleştiriyorum ve çabuk bitiyor. Normalde atölyelerde pek çok beceri ardışık çalışılır (13 Şubat 2014, Günlük S. 84)

İlk gün kamera, öğrencilerden birini tedirgin etmiştir. Ancak haftanın sonuna doğru alışmaya başladığı gözlenmiştir.

Kamerayı açarken "hiii eyvah" diyerek gülümsediğini ve kameraya bakarak heyecanlı davranışlar sergilediğini gördüm. Bir basamakta yavaşladı ve bunun için bile panik yaptı. Biraz zamana ihtiyacımız var sanırım...(13 Şubat 2014, Günlük S. 84)

Kamera kapalıyken şey yapıyor "hocam açıyor musunuz, az daha bekleseydik böyle iyiydik" falan diyor. Kameradan biraz çekiniyor, heyecan yapıyor -Araştırmacı- (19 Şubat 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 4).

Fotoğraf 17 - Öğrenciler Atölyede Düğmeleme ve Marka Takma İşi Yaparken 14 Şubat 2014

Atölye Uygulaması 2. Hafta (17-20-21 Şubat 2014)

İkinci hafta araştırmacı derse yoklama oturumları ile başlamıştır. Öğrenciler ilk beceride üç oturum üst üste %100 performans sergilemişlerdir.

"üçü de üç oturum %100 performans sergilediğine göre ben ikinci beceriye geçtim Artık oradan itibaren ikinci becerinin öğretimine geçtim. " -Araştırmacı- (10 Eylül 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 7).

Öğrencilerin üçünün de ilk beceride %100 düzeyinde bağımsız performans sergilemesi (17 Şubat a 2014, Video Dökümü S. 1-3) bu becerinin diğer becerilere oranla en kolay beceri olması ile açıklanabilir. Ancak araştırmacı öğrencilerde bir beceride hedefe ulaşsa bile o beceriyi her hafta çalışmaya devam etmiştir. Bunda amaç beceriyi hem daha akıcı yapabilmeleri hem de daha estetik görümlü ürünler

üretebilmeleri için çok sayıda egzersiz yapmaya ihtiyaç duymalarıdır. İkinci haftadan itibaren atölyede müzik ile çalışılmaya başlanmıştır. Bu, 10 Eylül tarihli geçerlik komitesinin bir kararı gereğidir.

“mesela müzikle çalıştır çocukları, fonda klasik müzik gelsin, Yani bu da eylemin bir parçası olabilir” (10 Eylül 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 4).

Araştırmacı 17 Şubat 2014 tarihinde ikinci beceri olan “yaka basma” becerisinin öğretimine geçmiştir. Üç öğrenci ile yaka basma becerisi için birer öğretim oturumu düzenlemiştir. Bu oturumlar , grup içerisinde bire bir öğretim düzenlemesi şeklinde gerçekleştirilmiştir (17 Şubat 2014, Video Dökümü S. 3).

Yaka basma becerisinin öğretiminde ütü kullanılmaktadır. Bu beceriyi öğretirken araştırmacı ütü buharından kaynaklı küçük bir kaza geçirmiştir.

Bugün öğrencime bir aşamada fiziksel yardımda bulunurken elime buhar sıktı. Benim için sorun olmadı ama aynısının onların başına gelmesinden cidden korkuyorum (20 Şubat 2014, Günlük, S.87).

Ütü ile çalışırken sorun yaşanmaması için eldiven kullanılmış ve araştırmacı görev analizine basamaklar eklemiştir. Bu basamaklar şu şekilde sıralanmıştır:

- Katladığı bölgeyi buhara basmadan ütüler
- Elini yakadan çeker
- Katladığı bölgeyi buhara basarak ütüler (17 Şubat a 2014, Video Dökümü S. 3)

Fotoğraf 18 - Öğrenciler Yaka Basma İşi Yaparken 17 Şubat 2014

20 Şubat 2014 tarihinde araştırmacı, öncelikle tüm öğrencilerle aynı anda “düğmeleme ve marka takma” becerisine ilişkin denemeler gerçekleştirmiştir. Bu beceride daha önceden ölçüt karşılandığı için grup içerisinde bireysel değil, grup ile eşzamanlı şekilde çalışmıştır. Üç öğrenciye aynı anda tek yönerge vermiş ve öğrencilerin çalışmalarını izlemiştir (20 Şubat 2014, Video Dökümü S. 1). Ancak dersin ilerleyen dakikalarında yeni beceri “yaka basma”nın öğretimine geçildiğinde grup içerisinde bireysel uygulama yapılmıştır. Bu oturumlarda aşamalı yardımla öğretim yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı önce Cem, sonra Birgül ve sonra da Mine ile çalışmıştır (20 Şubat 2014, Video Dökümü S. 2).

Araştırmacı, atölye uygulamaları sürecinde öğrencilere atölye temizliği alışkanlığı da kazandırmıştır. Her Cuma temizlik günü olarak belirlenmiş ve bu günlerde sınıfın havalandırılması, yerlerin süpürülmesi, paspaslanması, masalardaki çöplerin fırça ile temizlenmesi, dolapların silinmesi ve çöpün değiştirilmesi davranışlarının, öğrenciler tarafından gerçekleştirilmesi ve bunun alışkanlık haline getirilmesi sağlanmıştır.

- "Ben mesleki eğitim öğrencisiydim, mesleki eğitim fakültesinde okudum. Cuma günleri bizim temizlik günümüzdü ve temizliği atölyedeki öğrenciler yapardı. Ben bu kapsamda atölye temizliğini de öğretmek istedim. Pencereleri açtık, çöpü değiştirdiler, yerleri süpürttüm, masaları faraşla süpürttüm, cuma günleri bunu yapıcaz dedim." -Araştırmacı-
- Araştırmacı
- "Çok iyi"
- "Kesinlikle çok iyi olmuş." (19 Şubat 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 6).

Fotoğraf 19 - Öğrenciler Atölye Temizliği Yaparken 17 Şubat 2014-21 Şubat

Geçerlik komitesinde araştırmacıya, öğrenciler ile öğretime başlamadan önce yapılacak tüm işlerin tek tek videoları izletilerek yapacakları iş konusunda bir öngörüye sahip olmalarının sağlanmasının daha iyi olabileceği belirtilmiştir.

"aslında işte onu düşünemedik en başından , bu çocuklarla çalışmaya başlamadan önce bir bütün olarak aşama aşama neler çalışacağını sonuna kadar seyrettirmekte fayda vardı. ne yapacaklarını bilmeleri bence güzel olurdu..." (19 Şubat 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 8).

Öğrenciler, fabrika ortamını merak ettiklerini belirtince, araştırmacı, fabrikada düğmeleme ve marka takma işi yapan işçilerin çalışırkenki görüntülerini öğrencilere bilgisayardan izlettirmiştir (20 Şubat 2014 b, Video Dökümü S. 2).

Araştırmacı, etik sorun teşkil edebileceğini tahmin ettiği bir durumu komite üyelerine danışmıştır. Uygulama saatleri öğrencilerden bir tanesinin tüm hafta boyunca Türkçe derslerine denk gelmektedir ve bu nedenle öğrenci bu dönem hiç Türkçe dersi alamayacağı belirlenmiştir. Bu durum için çözüm olarak uygulama öğrencileri tarafından verilecek Ek derslerle Türkçe derslerinin telafi edilmesi önerilmiştir. Bu öneri uygulama öğrencileri tarafından başlatılmış ancak iki gün

sonra 21 Şubat 2014 tarihinden itibaren Mine'nin sınıf öğretmeni tarafından bu telafi dersleri sürdürülmeye devam edilmiştir. Yani öğrenci Türkçe derslerinden mahrum kalmayacak şekilde bir düzenleme yapılmıştır (21 Şubat 2014 a, Video Dökümü S. 1).

21 Şubat 2014 tarihinde araştırmacı üç öğrenci ile eşzamanlı olarak “düğmeleme ve marka takma” işi çalışmıştır. Üç öğrenci de bu becerileri bağımsız ve doğru şekilde tamamlamıştır. Bu tekrarlı çalışmaların sebebi, öğrencilerin öğrendikleri bu beceriyi daha estetik ve akıcı çalışmalarının sağlanmasıdır. Aynı gün, araştırmacı öğrencilerin her biri ile ayrı ayrı üçer oturum olmak üzere grup içerisinde bireysel oturum düzenlemesiyle “yaka basma” öğretim oturumları düzenlemiştir. Bu oturumlarda aşamalı yardımla öğretim yöntemi kullanmış ve ağırlıklı olarak model+sözel ipucu kullanmakla birlikte, araştırmacı öğrencilere model ipucunun yeterli gelmediğini düşündüğü basamaklarda fiziksel yardım ipucu da kullanmıştır (21 Şubat 2014 a-b, Video Dökümü S. 1-3).

Atölye Uygulaması 3. Hafta (24-27 Şubat 2014)

24 Şubat 2014 tarihinde Mine okula gelmediği için araştırmacı Birgül ve Cem ile çalışmıştır. O gün düğmeleme ve marka takma becerisi ile yaka basma becerileri çalışılmıştır.

Yoklama oturumunda 3. Haftada öğrencilerin başarı düzeylerinde düşüş gözlenmiştir.

Öğrencilerimin yaka basma becerisinde yoklamalarını yaptım. Başarısız bir gündü... öğrencilerimden ikisi öğrendiklerini düşündüğüm beceriyi yapamadılar... ama onların başarısızlığı beni üzmedi... Her şey yolunda gitmeyebilir ☺ (24 Şubat 2014, Günlük, S.89).

27 Şubat 2014 tarihinde Mine, Birgül ve Cem için “yaka çemberi ve kelebek çember takma” becerisinde başlama düzeyi verisi toplanmıştır. Her üç öğrenci de bu beceride %“0” düzeyinde doğru tepki vermişlerdir.

Çocuklar daha önce hiç öğrenmediği bir beceriyi gerçekleştirmek için çaba gösteriyorlar, yapamayınca kendi hallerine gülüyorlar :) (27 Şubat 2014 a-b, Video Dökümü S. 1).

Araştırma sürecinde araştırmacının genellikle motivasyonu yüksek düzeyde seyir etmesine rağmen, bazen motivasyonunun düştüğü de görülmüştür. Bu durum günlüğe yansımıştır.

Bugün okula giderken motivasyonum inanılmaz düşüktü.. kendisi de benim gibi doktora tezini eylem araştırması olarak yapan dostum yolda beni neşelendirmek için çabaladıysa da olmadı... o kadar zor girdim ki okula.. tuhaf olan şey de bir sebebinin olmaması.. bazen araştırmacıların motivasyonu düşebiliyor demek ki.. bazen zor gelebiliyor... ama atölyeme girince, çocukları görünce,.. geçti ☺ onları seviyorum... tezimi seviyorum ☺ (27 Şubat 2014, Günlük, S.90).

Geçerlik komitesi üyeleri araştırmacının öğretim yaparken çektiği videolardan birini izledikten sonra pilot uygulamanın gerçek uygulamaya olumlu etkileri olduğunu dile getirmişlerdir.

- ama pilotu da böyle bir öğrenci yapmasaydın sen bu kadar rahat çalışamazdın.
- Evet rahat olmazdı ,hakim olmazdı.
- Kesinlikle olmazdım. Ben zorlanırmışım onu anladım.-Araştırmacı-
- Şimdi bide nerde zorlanabileceklerini hafif kestiriyor (5 Mart 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 7).

Fotoğraf 20- Araştırmacı Yaka Çemberi Takmayı Öğretirken 24 Şubat 2014-27 Şubat 2014

Aynı hafta araştırmacı yaka çemberi ve kelebek çember takma becerisi için başlama düzeyi verisi toplamıştır.

O hafta yaşanan olumsuz bir olay araştırmacının günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

Bugün atölyede çalışırken işyeri koordinatör öğretmeni geldi ve Mine ile Cemi işaret ederek, yeni çıkan raporlarında “çalışamaz” ibaresinin bulunduğunu söyledi. Bunu çocukların yanında yapması tuhaf hatta sanırım biraz da kırıcı oldu. Çünkü çocuklar, özellikle Mine çok üzüldü... ders boyunca “hocam nolcak şimdi? Ben çalışamıyacak mıyım hiçbir zaman?” diye sordu (27 Şubat 2014 a, Video Dökümü S. 1). Ona doktorun yanlış rapor vermiş olabileceğini, bunu sorun etmemesini, gerekirse rapora itiraz edebileceğimizi belirttim. Sanırım ikna olmadı, yüzü düştü, ve tekrar tekrar sordu... keşke hoca hiç çocukların yanında bu konuyu açmasaydı.. (27 Şubat 2014, Günlük, S.90),

Ancak bu durum sonrasında işyeri koordinatör öğretmenleri ve araştırmacı bir araya gelerek Mine'nin bu raporuna ilişkin çözüm planlamışlardır. Rapor için hastaneye yeniden değerlendirilmesi hususunda okul tarafından dilekçe verilmiştir. Hastanenin tekrar değerlendirmesi neticesinde “çalışabilir” raporu verilmesi suretiyle problem çözülmüştür.

Araştırmacı, komite üyeleri ile işyeri koordinatör öğretmeninden yeni öğrenmiş olduğu bir bilgiyi paylaşmıştır. Bu bilgiye göre araştırmacının öğrencilerini

genelleme çalışmaları için götüreceği fabrikanın paketleme bölümünün taşeron firmaya devredildiği bilgisini almış ve durumu komite üyeleri ile paylaşmıştır. Komite üyeleri bu taşeron firmanın çocuklar ile genelleme oturumlarının çalışılmasını kabul etmemesi durumunda; benzeşik başka bir ortamda, küçük tekstil fabrika atölyelerinde kendi malzemeleri ile gerçek ortam uygulaması yapabileceğini belirtmişlerdir.

- Yani şey yapabilirsin fabrikada olmazsa. Benzeşik bir ortam bulursun. Yani başka bir fabrikada sen malzemelerini götürürsün. Herhangi bir tekstil fabrikasına gidersin ya da herhangi bir tekstille ilgili olan bir küçük mekâna gidersin. Atölyeler var ya bir küçük atölyeye gidersin orda yaparsın genellemen.
- :Evet ortam genellemesi.
- Tabi tabi ortam genellemesi illa gömlek fabrikası olursa iyi olur olmasa benzeşik bir ortamda yaparsın olur biter. (5 Mart 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 15).

Atölye Uygulaması 4. Hafta (3-6-7 Mart 2014)

Araştırmacı 3 Mart 2014 tarihinde üç öğrenci ile önceden öğrendikleri düğmeleme ve marka takma becerisi ve yaka basma becerilerini çalışmaya devam etmiştir. Öğrenciler artık eldiven kullanmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle araştırmacı kontrollü olarak eldivensiz çalışmaya başlamalarına izin vermiştir (3 Mart 2014 a, Video Dökümü S. 2). Aynı gün üçüncü beceri olan “yaka çemberi ve kelebek çember takma becerisinin öğretimine geçilmiştir. Yaka çemberi ve kelebek çember takma becerisinin öğretiminde kullanılmak için araştırmacı tarafından hazırlanan materyalin nasıl kullanılacağı öğrencilere öğretilmiştir.

Bugün onlara yaka çemberi ve kelebek çember takma konusunda Akif için hazırladığım Tabloyu kullanmayı öğrettim. Bunu çok kolay öğrendiler... (3 Mart 2014 a, Video Dökümü S. 2). bu çocuklar çok hızlı öğreniyor. Doğrusu gerçekten şaşıyorum (3 Mart 2014, Günlük, S.91).

O gün her öğrenci ile yaka çemberi ve kelebek çember takma becerisi için 5'er öğretim oturumu düzenlenmiştir (3 Mart 2014 a-b, Video Dökümü S. 1-3). 6 Mart 2014 günü her üç öğrenci ile önceden öğrendikleri düğmeleme ve marka takma becerisi ve yaka basma becerilerinin çalışılması devam etmiştir. Ayrıca yaka çemberi ve kelebek çember takma becerisi için Cem ve Birgül için 5'er öğretim oturumu, Mine için ise dört öğretim oturumu düzenlenmiştir (6 Mart 2014 b-c-d, Video Dökümü S. 1-3).

Araştırmacı, atölye uygulamaları esnasındaki kendi davranışlarının bilimsel olarak değerlendirileceği yani uygulama güvenilirliği verileri toplanacağını bildiği için kendi davranışlarında doğal olma konusunda başlangıçta zorlanmış ve bunu günlüğüne yansıtmıştır.

Yaptığım uygulamaların bir bilimsel çalışma olması ve bu çalışmaya yönelik güvenilirlik hesaplamalarının yapılacağını bilmek beni tedirgin ediyor. Öğretmenlik yaparken daha doğal davranıyordum çünkü bilimsellik ve güvenilirlik gibi bir kaygı taşımaksızın öğrencilerimle etkileşimim daha rahat ve bunun sonucunda daha verimli olabiliyordum. Son çektiğim videoya biraz yansımış bu tür kaygılarım. Derse gelirken kendi kendime söz verdim. Kaygı duyma Fidan.... Tıpkı öğretmenlik yaptığım zamanlardaki gibi doğal olmaya çalış... gerçekten bugün bunu başardım... ben doğal olunca çocuklar da daha keyifliyidiler.. ya da bana öyle geldi ☺ neticede benim için keyifli bir gündü... en azından daha olumlu bir atmosfer vardı atölyemde... (6 Mart 2014, Günlük, S.92).

Öğrencilerden Mine, fabrikaya gitme konusunda sabırsız davranmaktadır.

Araştırmacı bu durumu günlüğüne yansıtmıştır.

Mine bugün aynı şeyleri yapmaktan sıkıldığını söyledi. Yeni beceriye geçmek istiyor. Sonraki beceriyi görmek için sabırsızlık gösteriyor. Sonunu görmek istiyor ve fabrikaya gitmek istiyor. Bundan kaynaklı olduğunu düşünüyorum (6 Mart 2014, Günlük, S.92).

Öğrencilerden birinin araştırmacıya “bu dersten not alacak mıyız?” sorusu sorması üzerine komite üyeleri bu atölye çalışmalarının bir belgeyle notlandırılması ve öğretmenleri ile görüşerek bu notların atölye notu olarak karnelerine eklenmesine karar verilmiştir.

- Bir de Cem şeyi sordu “ Hocam burda derste öğrendiklerimizden not alacak mıyız?” dedi.
- Ya sen onlara bir belge katılım belgesi bu dersten 100 aldığımız için bu katılım belgesini hakkettiniz. Diğer dersinizin notlarını diğer öğretmenler veriyor ama bu benim size verdiğim karne..
- Öyle bir şey hazırlayabilirsin (5 Mart 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 15).

Fotoğraf 21 -Öğrenciler Yaka Çemberi Takarken Araştırmacı 3 Mart 2014 6 Mart 2014

Araştırmacı 7 Mart 2014 günü katlama ve ütüleme becerisi için başlama düzeyi verisi almıştır. Bu süreçte yaşadığı ilginç bir olayı günlüğüne şu şekilde yansıtmıştır.

Bugün katlama ve ütüleme becerisi için üç oturum başlama düzeyi verisi aldık.. Birgül dedi ki “hocam yapamadığımızı gördünüz işte niye gene gene soruyunuz?” ☺ üç kere başlama düzeyi oturumu yapmamdan şikayet etti ama kendi hallerine de çok güldüler. Yapamadıkça kahaaha attılar ve bu kameraya da yansıdı ☺ bugün çok eğlendik... (7 Mart 2014, Günlük, S.94), (7 Mart 2014, Video Dökümü S. 1-3).

Öğrencilerin atölye çalışmalarından memnun kaldıklarına ilişkin söylemleri araştırmacının motivasyonunu olumlu yönde etkilemektedir.

Birgöl “dersimizin günlerinin sayısını artırsak hocam” dedi. Ben de “bu mümkün değil” dedim ve nedenini sordum. Bu atölyede olmayı çok sevdiğini söyledi, bu benim için rahatlatıcı bir sözdü... çocuklar bana alıştılar artık, yanımda rahat görünüyorlar (7 Mart 2014, Günlük, S.94).

Atölye Uygulaması 5. Hafta (10-13-14 Mart 2014)

Araştırmacı 10 Mart 2014 günü derse değerlendirme yaparak başlamıştır. Öğrencilerin üçü de yapılan yoklama oturumlarında “yaka çemberi ve kelebek çember takma” becerisinde bağımsız olarak %100 düzeyinde doğru tepkide bulunmuşlardır. Ardından araştırmacı bu beceri de dahil olmak üzere daha önce öğrendikleri üç beceri için öğrencilerle çalışmaya devam etmiştir. Daha sonra araştırmacı yeni beceri olan katlama ve ütüleme becerisinin öğretimine geçmiştir. Aşamalı yardımla öğretim yöntemini kullanarak gerçekleştirilen öğretim oturumlarında hem araştırmacı hem de öğrenciler diğer becerilere göre daha fazla zorlanmışlardır. Bunun nedeni, bu becerinin hem en fazla basamaklı beceri olması hem de her bir basamağının gerçekleştirilmesi zor nitelikte olmasıdır. Araştırmacı her öğrenci ile katlama ve ütüleme becerisi için 1’er öğretim oturumu gerçekleştirmiştir (10 Mart 2014 b, Video Dökümü S. 1-3).

13 Mart 2014 tarihinde araştırmacı yine öğrenciler ile daha önce öğrendikleri üç beceri üzerinde yeterli estetiği kazandırmak için çalışmaya devam etmiştir. Ardından her üç öğrenci ile yeni beceri olan “katlama ve ütüleme” becerisine ilişkin birer öğretim oturumu gerçekleştirmiştir.

Öğrenciler araştırmacının ataç takması gerekirken yanlışlıkla iğne taktığı bir basamağı fark etmiş ve araştırmacıyı ikaz etmişlerdir (13 Mart 2014 b, Video Dökümü S. 1-3). Bu durum araştırmacı tarafından komite üyeleri ile paylaşılmış ve komite üyeleri tarafından da çocukların bu dikkatli davranışları övgü ile karşılanmıştır.

- Şimdi bu hafta hoşuma giden şeylerden bir tanesi hocam 13 Marttaki görüntü de öğrenciler beni, ben bir hata yaptım basamak hatası yaptım. Beni ikaz ettiler. Evet, bu çok hoşuma gitti -Araştırmacı-
- Evet güzel ,dikkatlıler ya.
- Kesinlikle. -Araştırmacı-
- “Hayır yanlış takıyorsun.” dedi ikisi de. Bu çok hoşuma gitti. -Araştırmacı-
- Çok dikkatlıler ya.
- Çok iyi. (19 Mart 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 11).

14 Mart 2014 günü araştırmacı öğrenciler ile bir ders saati çalışmıştır. Öğrencilerin okul tarafından düzenlenen bir konferansa katılmaları gerekmiştir. Bu

derste katlama ve ütüleme becerisinin öğretimi için öğrenciler ile birer öğretim oturumu çalışılmıştır (14 Mart 2014 b, Video Dökümü S. 1-2).

Araştırmacı ,her beceri için ölçütü %100 olarak belirlemesine rağmen bunun öğrenciyi işe hazırlamak için yeterli bir ölçüt olmadığını düşünmüştür. Bu düşüncenin sebebi, tüm basamakları tam ve doğru şekilde yapmasına rağmen ortaya çıkan ürünün yeterince estetik olmadığını gözlemlemiş olmasıdır.

Bugün bir konuda kararsız kaldım.. öğrenciler tüm basamakları doğru yaptığında ölçütü karşılayacaklar fakat ben görünümün de estetik olmasını istiyorum. Bunun için öğretime devam etmek istiyorum.. peki estetik görünüm bir ölçüt müdür... ama estetik görünüm aynı zamanda çok tekrarlı kazanılan da bir şey. Ve dönüt vererek... 14 Mart 2014, Günlük, S. 97).

Araştırmacı bu durumu geçerlik komitesi toplantısında da dile getirmiştir. Yapılan gömleklerin fotoğrafları komite üyeleri ile incelenmiş ve “kırıksıklık”, “kat izleri”, “asimetrik duruş” gibi estetik duruşa aykırı bazı özellikler belirlenmiştir. Gömleklerdeki estetik görünüm sorununu çözmek için; komite üyeleri birlikte yeni “estetiklik kriterleri” belirlenmişlerdir. Bu kriterler “simetrik duruş”, “gerginlik”, “kırıksık olmama / düzgünlük” olarak belirlenmiştir. Bu kriterlerin çocuklara kazandırılabilmesi için araştırmacıya fabrikadan çıkmış yeni bir ürünü çocuğun yaptığı gömlek ile yan yana koyarak çocuğa göstermesi ve çocuğun karşılaştırma yaparak aradaki farkları bulmasını sağlaması önerilmiştir. Çocuğun göremediği farkları da araştırmacının çocuğa çalışma esnasında ipuçları ve hata düzeltmeleri ile nihai estetiklik hedefine ulaşana kadar art arda denemeler yapmasına ve bu denemelerde oluşan her bir ürün için fotoğraflarla veri toplamasına karar verilmiştir.

- Evet fakat şuanda biraz kırıksık. –Araştırmacı-
- Biraz buruşuklar.
- ve estetik yapamıyorlar. Evet, mesela şu kırıksıklık –Araştırmacı-
- Arkası kırıksık Niye öyle?
- Hocam bunun sebebi: 28 basamak var 28 basamağın 28 basamağı yaparsa ölçütü karşılamış oluyor ama özel eğitimde çok karşılaşmadığımız bir şey var. Mesela tencerede tavada bir şey pişirmeye benzemiyor bunda estetik diye de bir ölçüt var aslında. Yani %100 basamakları doğru ama estetik ölçütü karşılamıyor.
- Ama yine de dediğin gibi sağa kaymış şu da sola kaymış yine en iyisi beyaz galiba.
- Mesela kol biraz yukarda yakaya değmiş.
- Diğerlerinde kollar daha düzgün.
- Yani şimdi bunları yaparken biraz sonra görüntüde de görecez tüm basamakları doğru yapmalarına rağmen. –Araştırmacı-
- Rağmen bu çıkıyor.
- Şimdi dolayısıyla ben şey ölçütünü de kabul edemiyorum. Ben %100 ölçütü tamamdır diyemiyorum. – Araştırmacı-
- Mesleki eğitimde bu var. Şimdi estetik diye de bir ölçüt var ve bu önemli. –Araştırmacı-
- Son derece önemli.
- Hatta işe alınması için çok önemli.
- Peki nasıl bir isim koyabiliriz?
- Yani buna %100 desekte yani %100’ü karşıladı desek bile ben, estetik olarak güzel durmadığını düşündüğüm sürece sonlandırmıyorum öğretime. -Araştırmacı-
- Simetri, simetri bir.

- Hı hı güzel.
- Gerginlik mi diyelim hocam? Hani kırıksıklık.
- Düzgünlük mü denir ona ne denir? Onu düşünüyorum kırıksıklığın opoziti ne?
- Denemeler yapacaksın ve her demeyi böyle fotoğraflayarak gelişim arz edip arz etmediklerine bakacaksın. Önemli olan o sonuca ulaşip ulaşmaman ve buna ne kadar süreyle ve kaç denemeye ulaşman. Çünkü sen çıkardığın eylemde bu deneme sayısında verebilmen gerekiyor. Mükemmel bir şeye ulaşabilmen adına (19 Mart 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 5).

Atölye Uygulaması 6. Hafta (17-20-21 Mart 2014)

17 Mart 2014 günü araştırmacı, Mine ve Cem ile katlama ve ütüleme becerisi için ikişer öğretim oturumu düzenlemiştir. Ancak Birgül solak bir öğrenci olduğu için onunla dört öğretim oturumu yapılmıştır (17 Mart 2014 e, Video Dökümü S. 1-3).

20 Mart 2014 tarihinde öğrenciler ile önceki öğrendikleri beceriler tekrar amaçlı çalışılmıştır. Ardından dördüncü beceri olan katlama ve ütüleme becerisi Cem ile üç oturum, Birgül ile üç oturum ve Mine ile iki oturum olmak üzere toplam sekiz öğretim oturumu yapılmıştır. İkinci ders saatinin tam ortasında başbakanın helikopteri gelmiş ve okulun bahçesine iniş yapmıştır. Başbakanın seçim nedeni ile yaptığı bu Sakarya ziyaretinde, okulun bahçesine iniş yapması öğrencilerin derse yoğunlaştırdıkları dikkatlerini dağıtmış ve öğrenciler helikopteri izlemişlerdir. Dolayısıyla dersin son yarım saatinde araştırmacının öğretim oturumu yapması güçleştiğinden bu süre içerisinde verim alınamamıştır. (20 Mart 2014 c, Video Dökümü S. 1-2).

21 Mart 2014 günü araştırmacı katlama ve ütüleme becerisi için Mine ile 2, Cem ile 1, Birgül ile bir öğretim oturumu yapmıştır. Geriye kalan zaman diliminde araştırmacı estetik katlama ile ilgili öğrencilere önerilerde bulunmuştur (21 Mart 2014 b, Video Dökümü S. 1). Öğrencilerden Mine bu beceride oldukça başarılı performans sergilemekte, diğerleri ise biraz daha yavaş öğrenmektedir. Bu nedenle araştırmacı Mine için daha sık sözel pekiştireç kullanmaktadır. Araştırmacı bu durumun öğrencilerden Birgül'ü üzdüğünü fark etmiştir.

Birgül üzüldü.. Mine kadar sözel pekiştireç alamadığı için sanırım başarısız olduğu hissine kapıldı. Mine ilerledikçe Birgül kendini kötü hissediyor. Bu kötü. Peki Mineyi sözel olarak pekiştirmemeli miyim? Bu da doğru olmaz. Bugün bana eşlik eden kameramanım Şengül de ders çıkışı bana "hocam siz Mine'ye sözel pekiştireç sundukça Birgülün canı sıkıldı." Dedi. Aslında Birgül de kendi içerisinde ilerleme kaydediyor ve ben bu ilerlemeyi mutlaka pekiştiriyorum.. ama o Mine'nin yaptığını henüz yapmadığı için üzülüyor sanırım. Bu her ne kadar onun canını sıkırsa da tatlı rekabet ortamının oluşmasına zemin hazırlayacak ve Birgülün de başarmasına olanak sağlayacak gibi görünüyor... (21 Mart 2014, Günlük, S. 100).

Araştırmacı geçerlik komitesi toplantısında öğrencilerin 6. haftadaki performanslarına ilişkin olarak hedef becerilerden ilk üçünü bağımsız, dördüncü beceriyi (en zor beceri) ise ağırlıklı olarak model + sözel ipucu ile yapabildiklerini belirtmiştir. Komite üyelerine 4. becerinin öğretim oturumunu içeren bir video izletmiştir. Ayrıca öğrencilerin yaptıkları gömleklerin fotoğraflarını göstermiştir.

- Oturma düzeni iyi olmuş böyle. Aaa onlar mı yaptı?
- Bunları onlar yaptı. -Araştırmacı-
- Gerçekten mi?
- Bunu şuanda ama model olmayla yapabiliyorlar. -Araştırmacı-
- Çok güzel ilerleme çok iyi Fidan bence. Geçen sefer de ben yoktum gerçi inceliyorum senin gönderdiğin şeylere hep bakıyorum. Güzel yani çok güzel. Ben çok iyi buldum. (19 Mart 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 1-15).

Fotoğraf 22- Öğrenciler Katlama ve Ütüleme Öğrenirken 17 Mart 2014 21 Mart 2014

Atölye Uygulaması 7. Hafta (24-27-28 Mart 2014)

24 Mart 2014 tarihinde tüm öğrenciler ile önce düğmeleme ve marka takma, sonra yaka basma, daha sonra yaka çemberi ve kelebek çember takma çalışmaları yapılmıştır. Ardından öğrencilerin her biri ile katlama ve ütüleme becerisi için ikişer öğretim oturumu gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı öğrencilere uygulamada kullanılan malzemeleri ilk hafta tanıtmıştır. Uygulama başlarken her bir malzemeyi isimlendirmek sureti ile öğrencilere göstermiştir. Ancak hangi malzemenin hangi beceride kullanılacağını öğretmemiş; süreçte hedeflenmeyen bilgi kazanımı kapsamında öğrenmelerini beklemiştir. Araştırmacı uygulama başlamadan önce hangi beceri çalışılacaksa ona ait malzemeleri masaya hazırlamıştır ve öğrenci ile çalışmaya başlamıştır. Ancak bu haftadan itibaren araştırmacı öğrencilere “bu beceri için hangi malzemeleri kullanıyorduk?” şeklinde belirgin olmayan bir ipucu kullanmış ve öğrencinin malzemeleri kendisinin bulup masaya yerleştirmesini istemiştir. Öğrenciler bunda oldukça başarılı olmuşlar ve her bir beceri için

malzemeleri kendileri masaya yerleştirmişlerdir. Bu da hedeflenmeyen bilgi kazanımında başarılı sonuç alındığını göstermektedir (24 Mart 2014 c, Video Dökümü S. 1-3).

Araştırmacı, öğrencileri çalışma esnasında “bu çok iyiydi, bravo, beni şaşırtıyorsunuz , harika yaptınız” gibi sözler ile sözel olarak pekiştirmektedir. Ancak öğrenciler arasında bu pekiştirme süreci tatlı bir rekabete dönüşmüş ve motivasyonlarını artırdığı gözlenmiştir.

Birgül Mine’ye sunduğum sözel pekiştireçleri çok kıskanıyor. Aslında bugün Mine’den daha çok Birgülü sözel pekiştirdim. Buna rağmen Birgül yine Mine’ye sunduğum sözel pekiştirmeleri kıskandı... “bugün çok başarılıydınız” dediğimde Birgül bana döndü ve “Mine’nin sayesinde hocam” dedi... hiç beklemediğim bu cevap karşısında şaşırdım kaldım. “hayır bu bir ekip çalışması, üçünüzün başarısı bu dedim” Mine Birgülden daha estetik yapabiliyor. Birgül bunun farkında. Mineyi pekiştirdiğim kriter ile Birgülü pekiştirdiğim kriter farklı. Bunun farkında olan Birgül , Mine’nin kriterine ulaşmayı hedefliyor. Kıskançlık gibi görünse de tatlı bir rekabete yol açacağı da benziyor (24 Mart 2014, Günlük, S. 101).

27 Mart 2014 tarihinde, araştırmacı öğrencilerin üçü ile katlama ve ütüleme becerisi için Cem ve Birgül için dörder, Mine için iki öğretim oturumu düzenlemiştir. Öğrencilerin üçü de beceri için gerekli malzemeleri masaya kendileri yardım almaksızın yerleştirmişlerdir. Her bir öğrenci için çalışma esnasında daha estetik yapmaları hususunda sözel ipuçlarını ağırlıklı olarak kullanmıştır. Kırışksız, simetrik ve düzgün duruş için “elinle düzelt, gerdir, zıt yönler doğru çektir, kaydı tekrar dene, yavaş yap, düzgün duruyor mu kontrol et, bu kısmı ütüle vb.” sözel ipuçları kullanmıştır. Öğrenciler bu konuda dikkatli davranmaktadır, hatta Birgül bu kriterlerin gece rüyalarına bile girdiğini ifade etmiştir (27 Mart 2014 a, Video Dökümü S. 1-3).

Birgül "gece uyurken bile rüyama giriyor bunlar hocam, unutmamak için demekki hep rüyamda görüyorum" dedi. Mine "daha iyi işte unutmazsın Birgül" dedi (27 Mart 2014 a, Video Dökümü S. 2). Birgül başka bir uygulama gününde de benzer sözler kullanmıştır. "rüyamda yapıyordum da burada yapamıyorum hocam, rüyalarım kadar girdi bunlar" dedi (3 Nisan 2014 a, Video Dökümü S. 1).

Araştırma sürecinde araştırmacının da yorgun düştüğü günler olmuştur.. Bu durum araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

Bugün çok uykusuz ve yorgun gittim uygulamaya.. bu yorgunluk kameraya da yansımış tüm iyi olma gayretlerime rağmen. Yoruluyorum, yetişemiyorum bazı görevlere... TÜBİTAK bir yandan çokkk mesai gerektiren bir süreç, uygulama diğer yandan yoğun geçiyor.. anlık veri topla, hemen analiz et.. geçerlik komiteleri, raporlar vs... uyumak istiyorummmmm....(27 Mart 2014, Günlük, S. 102).

28 Mart 2014 tarihinde dördüncü beceri olan katlama ve ütüleme becerisinde üç oturum art arda %100 ölçütünü karşılamışlardır. Ardından son beceri olan “etiktetleme ve jelatinleme becerisinde başlama düzeyi verisi toplanmıştır. Bu beceride Birgül ve Cem %20, Mine ise %30 düzeyinde doğru tepkide bulunmuştur.

Bu becerinin öğretimine geçilmiştir. Her üç öğrenci için birer öğretim oturumu düzenlenerek etiketleme ve jelatinleme becerisinin öğretimi çalışılmıştır (28 Mart 2014 a, Video Dökümü S. 1-2).

Fotoğraf 23 -Araştırmacı Katlama Ve Ütüleme Becerisini Öğretirken 24 Mart 2014-27 Mart 2014

Atölye Uygulaması 8. Hafta (3-4 Nisan 2014)

3 Nisan 2014 tarihinde öğrenciler beceri basamaklarını tamamen doğru yapmışlar ve hatta daha estetik yapmak adına ilerleme kaydetmişlerdir. Araştırmacı öğrencilerin yaptıkların ürünlerin yeterince estetik düzeye ulaşması nedeniyle, onları pekiştirmek adına bu ürünleri okul yöneticisine kendilerinin göstermelerini söylemiş ve yöneticiden aldıkları dönütleri kendilerinin duymalarını istemiştir.

Bugün öğrencilerim çok estetik ürünler ortaya koydular.. çok mutlu oldum ☺ bu ürünleri öğrencilerin ellerine verdim ve hep birlikte okul yöneticisinin odasına gittik. Ona yaptıkları çalışmalarını kendileri gösterdi öğrenciler. Yönetici çok beğendi. Okulun işyeri koordinatör öğretmenine “Tahir bey bu çocukları mutlaka öğrendikleri bu işle ilgili bir yere yerleştirmeliyiz” dedi. Çocuklar çok mutlu oldular. Ardından iki müdür yardımcısının odalarına gittik. Onlar da çok onure edici ifadelerle çocukları takdir ettiler. Çocuklar çok mutlu görünüyorlardı (3 Nisan 2014, Günlük, S. 104).

Araştırmacı daha sonra çocukları işyeri koordinatör öğretmenin odasına yönlendirmiştir.

Daha sonra işyeri koordinatör öğretmeni Celil hocanın yanına gittik. Celil hoca “hocam bu yaptıkları bir harika... inanın gurur duydum... bu çocukları bu işe yönelik bir işe yerleştirmeliyiz. Gerçekten harika iş çıkarmışlar” dedi (3 Nisan 2014, Günlük, S. 104).

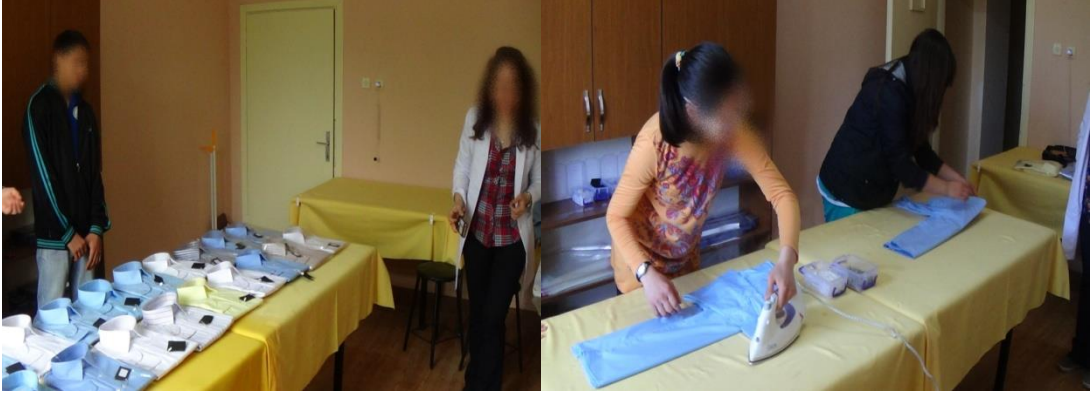
Son olarak öğrencilerin sınıf öğretmenlerine yaptıkları bu ürünleri kendilerinin göstermelerini istemiştir araştırmacı.

Çocuklar ürünlerini öğretmene gösterirken çok heyecanlandılar. Öğretmenleri onlara “yaptığınız bu işi ben yapamıyorum çocuklar, size çok imrendim. Ve çok şanslısınız, fidan hoca sizinle çalışmak istediği için çok şanslısınız. Kutluyorum hepinizi ve gururu duyuyorum” dedi. Ardından bana dönüp “hocam

işte üniversitelerin bu tür işlevsel projeler üretmesi o kadar önemli ki... kutluyorum sizi, hep böyle işe yarar peojeler üretirsiniz inşallah” dedi (3 Nisan 2014, Günlük, S. 104).

Araştırmacı bir mağazaya giderek reyondaki hazır paketlenmiş erkek gömleği ürünlerinin fotoğrafını çekmiş ve çocukların ürünleri ile karşılaştırmak üzere geçerlik komitesi ile paylaşmıştır.

- Fabrikasyon yapmışlar.
- Gerçekten fabrikasyon olmuş.
- Sen iş değiştirmişsin, tekstil atölyesi açarmışsın fidan ☺
- Aaa ne güzel yapmış.
- Evet arkaları da düzgün.
- Bu gelirken aldım. Aynı gömlek markasının hazır versiyonu. Reyondan aldım. Şunlar çocukların yaptıkları bu da market ürünü işte mağaza ürünü.
- Gerçekten bravo valla bravo.
- Aynı işte hiçbir fark yok.
- Gerçekten öyle valla süper (9 Nisan 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 3).

Fotoğraf 24 -Öğrencilerin Katladığı Gömlekler 3 Nisan 2014-4 Nisan 2014

Araştırmacı uygulamanın ilk evresinden sona doğru öğrencilerin katladıkları gömleklerin ön ve arka görüntülerinden oluşan fotoğraflarının tarih bazında sırlamasını yapmış ve bunu power pointe aktarmıştır. Bu sıralamayı geçerlik komitesinde paylaşmıştır.

- Baya bozuk yapmışlar ilk başta dimi.
- Düzelmiş
- Sanki daha iyiye gidiyor.
- Bak bu güzel olmuş. Biraz hafif kayma var.
- Bak ne kadar güzel olmuş dimi.
- Yavaş yavaş düzelmiş.
- Allah Allahhh Mine de baya bir kapmış.
- Çok fark etmiş (9 Nisan 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 2).

Uygulamanın ilk evresinden sona doğru öğrencilerin katladıkları gömleklerin ön ve arka görüntülerinden oluşan fotoğraflarının tarih bazında sırlaması Ek 13'te yer almaktadır.

Atölye Uygulaması 9. Hafta (7-10-11 Nisan 2014)

7 Nisan 2014 tarihinde araştırmacı öğrenciler ile daha önce öğrendikleri beceriler üzerinde çalışmıştır. Özellikle estetik ve düzgün duruşu üzerine denemeler gerçekleştirdiği oturumlarda öğrencilerin uygulamacıdan daha fazla estetik görünüşe dikkat ettikleri gözlenmiştir.

- Araştırmacı "o kadar iyiler ki kendi yaptıkları beğenmiyorlar"
- Mine "bak hocam aynı ... gibi durdu çok güzel oldu, Birgül tamam sen bunu öğrenmişsin :)"
- Birgül "ben niye beğenmedim onu anlayamadım"
- Araştırmacı "sen niye beğenmiyorsun aceba ☺" diyerek gülümsedi. (7 Nisan 2014 a, Video Dökümü S. 1).

10 Nisan 2014 tarihinde araştırmacı, öğrencilerin velilerini okula davet etmiş ve bir toplantı yapacağını belirtmiştir. Bu toplantıya yalnızca annelerin katıldığı, babaların işe gitmeleri nedeni ile katılmadıkları gözlenmiştir. Toplantıda annelere, araştırma sürecinde gelinen aşama ve ilerleyen zamanlardaki sürece ilişkin bilgi vermiştir.

Anneler geldi.. onlara önce çocuklarının evde atölyemiz ve çalışmalarımızla ilgili neler anlattıklarını sordum. Daha sonra çocuklarının yaptıkları gömleklerin ilk aşaması ve son aşamasına kadar ki süreçte her bir gömleğin fotoğraflarının bulunduğu slaytı izlettim. Anneler bu en sonda yapılmış muntazam gömlekleri kendi çocuklarının yaptıklarına inanamadılar. Ardından gömleklerin gerçeklerini verdim ellerine. İncelediler ve çok şaşırdılar ama halen inanamıyorlardı bu gömlekleri çocuklarının yaptığına... bu yüzden onlara üç öğrencimin de eşzamanlı çalıştıkları ve harika katlama ütleme yaptıkları videoları izlettim. İzlerken annelerden bir ağladı ve diğer ikisi çok şaşırdılar çok mutlu oldular.. sürekli "hocam Allah razı olsun sizden en az bizim kadar emeğiniz var çocuklarımız üzerinde" gibi cümleleri sık sık kurdular. Ben çok mutlu oldum... anneler çok mutlu, çok memnun.. Anneler sık sık işe yerleştirme odaklı sorular sordular. Ben onları staj kapsamında işe götüreceğimi yeniden hatırlattım fakat iş girmeleri için de elimden gelen çabayı göstereceğimi belirttim (10 Nisan 2014, Günlük, S. 106).

Araştırmacı bu toplantının görüntülerini geçerlik komitesinde de izletmiştir.

- Araştırmacı: "Birgül'ün annesi buradan çok görünmüyor ama ağladı çok duygulandı"
- Ne dedi?
- Araştırmacı: "Öğretilmeyecek iş yokmuş demek ki. Cemin annesi bir de şey dedi " Hocam bize şunu öğrettiniz dedi. Öğrenemeyecek çocuk yokmuş öğretemeyecek öğretmen varmış bunu öğrendik sayenizde dedi"
- Araştırmacı: "Yani genel olarak tutumlar çok olumlu yönde en çarpıcı kısımları izlettim ben sizlere daha yorumlar genelde olumlu yönde"
- "Çok duygulanmışlar çok hoşuma gitti" (30 Nisan 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 1).

Araştırmacı ders arasında öğretmenler odasında gitmiş ve öğrencilerin sınıf öğretmeni ile aralarında bir sohbet gelişmiştir. Bu sohbet planlı bir görüşme olmamakla birlikte araştırmanın sosyal geçerliği açısından önemli veri kaynağı niteliğindedir.

Öğretmen bana şunları söyledi: "hocam Cemde özgüvenin ö'sü yoktu ama şimdi çocuk tam bir özgüven sahibi... bunu sizin atölye çalışmalarımıza bağlıyorum.. Ayrıca gözlemediğim bir başka şey de çocukların sınıf içerisindeki arkadaşlık davranışlarında harika bir gelişme var. Bunu nasıl ifade edebilirim bilmiyorum ama arkadaşlık ilişkileri ve iletişimleri çok olumlu yönde etkilendi. Bunu da size bağlıyorum hocam. Bu çocuklar sizinle çalıştıkları için çok şanslılar" dedi ve beni gerçekten çok mutlu etti (10 Nisan 2014, Günlük, S. 107).

11 Nisan 2014 tarihinde araştırmacı öğrenciler ile daha önce öğrendikleri becerileri eşzamanlı olarak çalışmıştır. Tüm öğrencilere aynı anda yönerge vermiş ve öğrenciler aynı anda aynı becerileri çalışmışlardır. Bu oturumlarda katladıkları gömleklerin estetik duruş açısından güzel görünmesine dikkat ederek çalışmışlardır (11 Nisan 2014 a, Video Dökümü S. 1). Aynı gün , Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencileri, araştırmacının yürüttüğü bu çalışmada öğrencilerin gelmiş olduğu aşamayı duyup merak ederek bu çalışmalarını izlemeye gelmek istemişlerdir. Araştırmacı memnuniyetle bu grubu kabul etmiştir.

Bugün öğrencilerimizin katladıkları gömleklerin methini duyan eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bölümü öğrencileri atölyemize gözleme geldiler.. Mine ve Birgül tahminimden çok daha fazla heyecan ve panik yaptılar. Elleri titredi... çıkmak ister gibi bir halleri vardı. Gerçi yaptıkları işi güzel yaptılar ama bu heyecanları aklıma “fabrikada da böyle heyecanlanırlar mı?” sorusunu getirdi... zira orada 100 den fazla işçi var.. öte yandan oradaki işler sadece kendi işlerine odaklanacakları için, belki de çocuklar bu kadar sıkılmazlar, heyecan yapmazlar. Çünkü atölyeye gözleme gelenler sadece çocukların yaptıkları işe odaklanmışlardı. Bu da doğal olarak çocukların heyecanlanmalarına neden oldu... (11 Nisan 2014, Günlük, S. 108).

Fotoğraf 25 - Anneler ile Toplantı 10 Nisan 2014- 11 Nisan 2014

Geçerlik komite toplantısında komite üyeleri, gelinen aşamayı çok beğendiklerini ifade etmişler ve araştırmacıyı ve tez danışmanını tebrik etmişlerdir. Ayrıca komite üyeleri tarafından fabrika süreci başladıktan sonra bile okuldaki atölyede haftada bir gün kalıcılık çalışmalarına devam edilmesi önerilmiştir.

- Maşallah çok güzel, bitmiş ya resmen.
- ellerine sağlık valla Atilla hoca ya da teşekkür et seni böyle toparlayan
- Kesinlikle. Çok teşekkür ederim hocam önerileriz, katkılarınız için Hocam her halde tamamdır fabrikaya başlayabiliriz demi –Araştırmacı-
- Öğrenmiş bitmiş artık yani.
- Ama çalışmaya devam edecek misin okulla kalıcılık gibi akıcılık kalıcılık biraz daha azaltarak iki haftada bir olabilir bir süre sonra.
- şimdi öğrendiler ya kalıcılık akıcılık için biraz daha iyi olur.
- Çok teşekkür ederim Hocam –Araştırmacı-
- Elleri sağlık çok güzel olmuş (9 Nisan 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 12).

Atölye Uygulaması 10. Hafta (14 Nisan 2014)

Araştırmacı, 14 Nisan 2014 tarihinde öğrenciler ile katlama ve ütüleme becerisi ile etiketleme ve jelatinleme becerisi çalışmıştır. Öğrenciler gömlekleri oldukça başarılı ve estetik şekilde katlamışlardır.

Fotoğraf 26 - Cem Katlama Ve Ütüleme Yaparken 14 Nisan 2014

Öğrencilerin katladıkları gömleklerden birer tane fabrikaya götürüp işverene göstermek için seçmiştir. Daha sonra araştırmacı işyeri koordinatör öğretmeni ile birlikte giderek ön görüşme yapmıştır.

Celil hocam Hakan ve Emre (özel eğitim bölümü son sınıf öğrencileri) ile birlikte tekstil fabrikasına gittik. Yönetici İbrahim beyle görüştük. Öğrencilerimizle onların fabrikasında öğrendikleri becerileri çalışmak istediğimizi belirttik. Kendisi "elbette gelebilirsiniz hatta bize yardımcı olmuş olursunuz çok daha iyi olur" dedi. Hemen kabul etmesine çok şaşırdım ve çok sevdim... Fabrika müdürü fabrikayı gezdirdi. Katlama ve ütüleme işini hep birlikte yeniden izledik. Müdüre "ben malzeme getireyim mi yoksa sizin malzemelerinizle çalışabilir miyiz? diye sordum. "hocam elbette bizim malzemelerimizle çalışabilirsiniz. Bizim amacımız da bu zaten. Sizden yardım bekliyoruz" dedi. çok sevdim :) son olarak müdüre kamera kaydı alabilmek için izin istedim.. izin verdi.. çok şükür.. olumlu gelişen bu durumlar beni rahatlattı... iki gün ikişer saat geleceğimizi söylediğimde bari iki tam gün gelin de bize faydanız olsun hocam dedi.. (14 Nisan 2014, Günlük, S. 109).

Atölye Uygulaması 11. Hafta (8 Mayıs 2014)

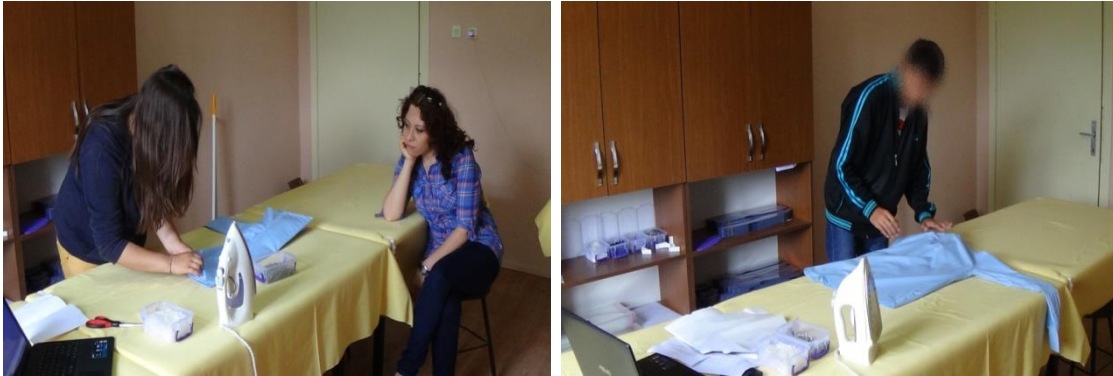
Bu hafta öğrencilerden Cem gelememiştir. Araştırmacı Mine ve Birgül ile kalıcılık verisi toplamak için yoklama oturumu düzenlemiştir. Tüm oturumlarda her iki öğrenci de %100 düzeyinde doğru tepki göstererek becerileri bağımsız bir şekilde gerçekleştirmişlerdir.

Fotoğraf 27 - Araştırmacı Öğrenciler İle Sohbet Ederken 8 Mayıs 2014

Atölye Uygulaması 12. Hafta (5 Haziran 2014)

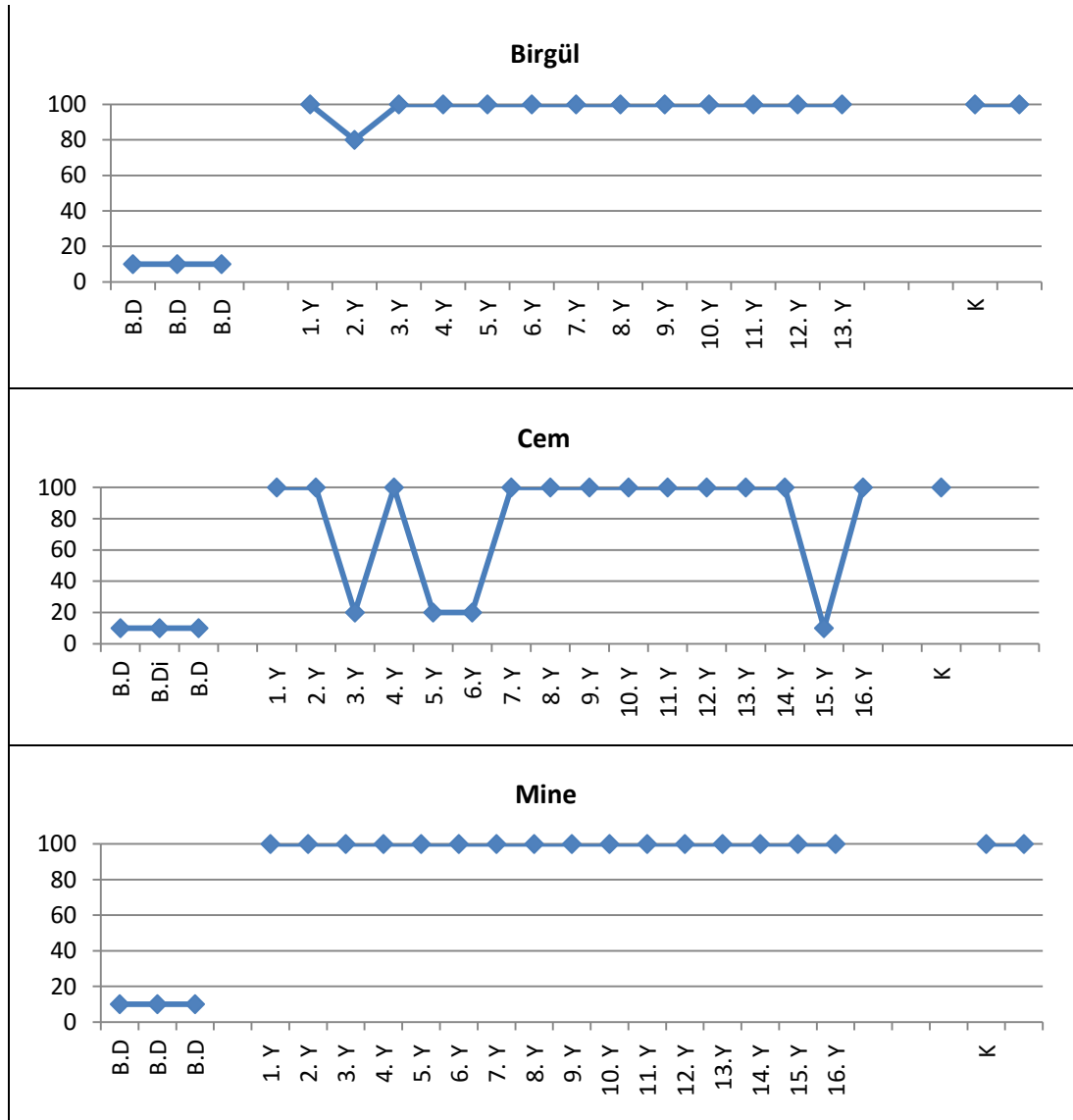
Bu hafta öğrencilerden Birgül gelememiştir. Araştırmacı Mine ve Cem ile kalıcılık verisi toplamak için yoklama oturumu düzenlemiştir. Tüm oturumlarda her iki öğrenci de %100 düzeyinde doğru tepki göstererek becerileri bağımsız bir şekilde gerçekleştirmişlerdir.

Fotoğraf 28- Araştırmacı Atölyede Kalıcılık Verisi Toplarken 5 Haziran 2014

Atölye uygulamasında ilk beceri olan Düğmeleme ve Marka Takma becerisine ilişkin tutulan yoklama oturumu kayıtlarına göre öğrencilerin performansları Grafik 10'da yer almaktadır.

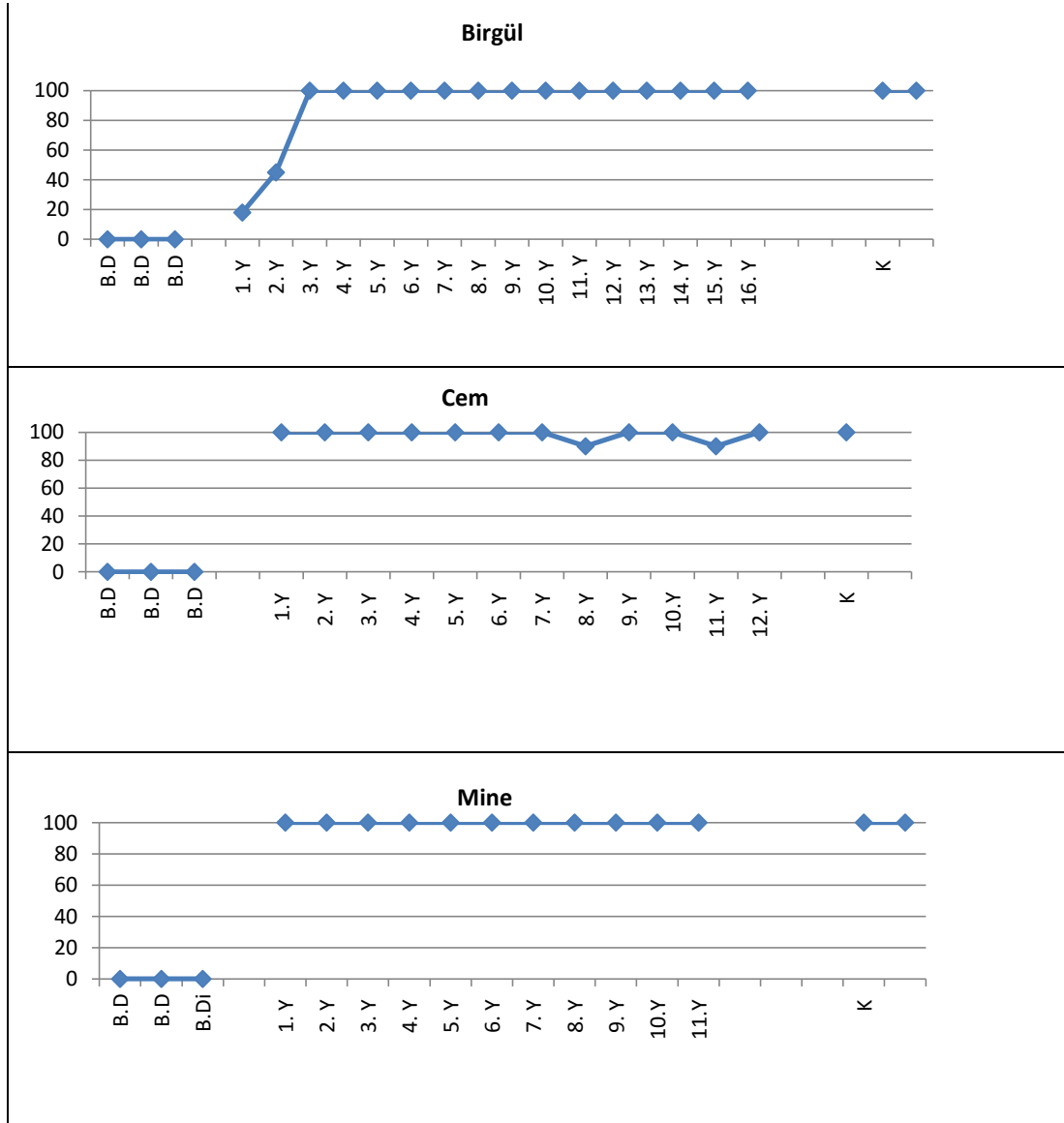
Grafik 10 Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Düğmeleme ve Marka Takma)

Grafikteki kısaltmalar: **B.D** : başlama düzeyi, **Y**: yoklama , **K**: kalıcılık

Düğmeleme ve marka takma becerisinde; Birgül 21, Cem 17, Mine 19 öğretim oturumu sonunda bağımsız olarak tüm basamakları doğru yapabilir düzeye ulaşmışlardır. Öğrencilerin tamamı üç oturum art arda %100 performans sergilemesine rağmen Cem'in kalıcılık verilerinde düşüş gözlenmiştir. Kalıcılık verileri öğretim bitiminden dört ve sekiz hafta sonrasında toplanmıştır. Ancak Cem'in devamsızlık yapması nedeniyle 8. Hafta kalıcılık verisi toplanamamıştır. Atölye uygulamasında ikinci beceri olan Yaka Basma becerisine ilişkin tutulan yoklama oturumu kayıtlarına göre öğrencilerin performansları Grafik 11'de yer almaktadır.

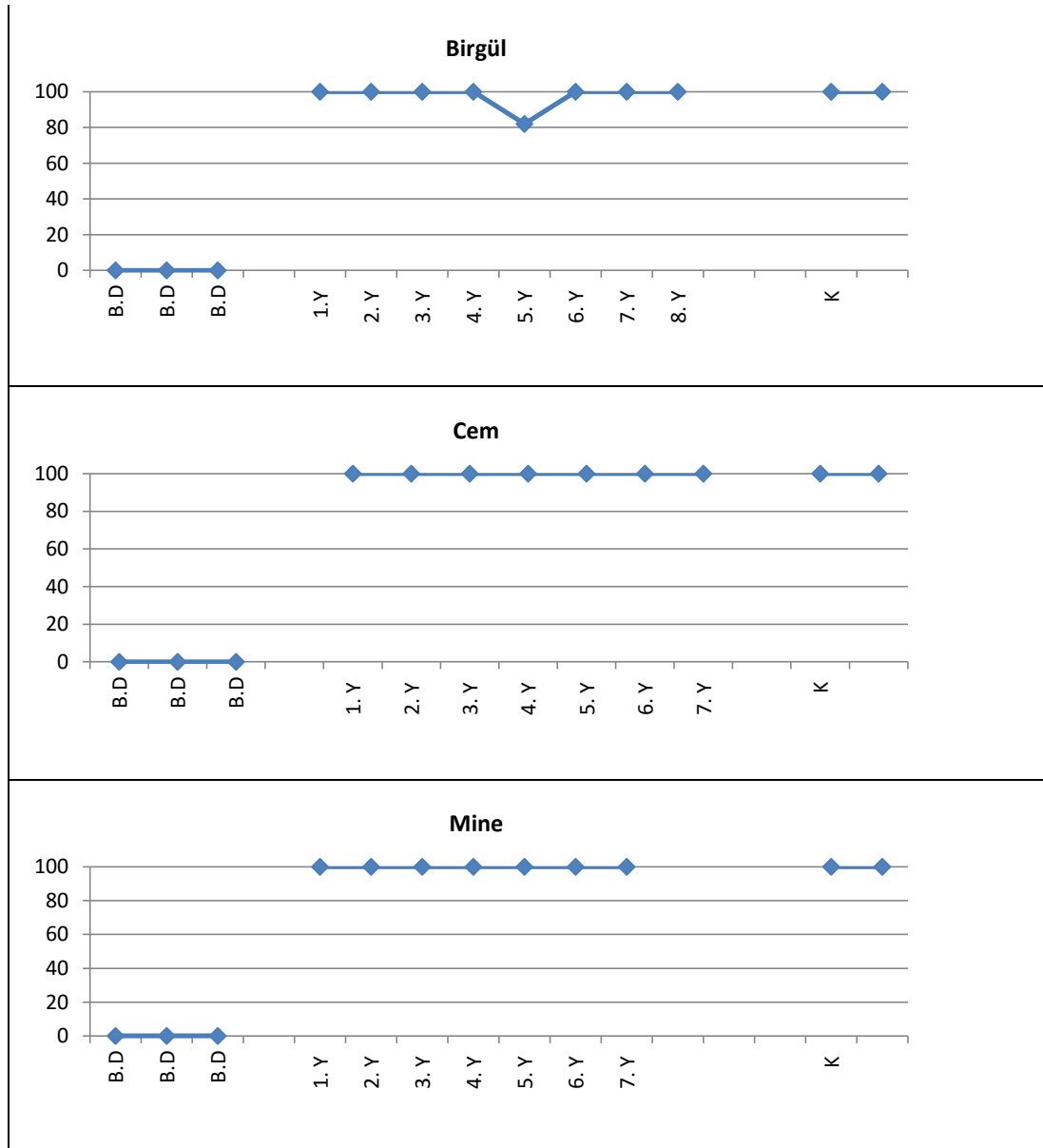
Grafik 11 Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Yaka Basma)

Grafikteki kısaltmalar: **B.D** : başlama düzeyi, **Y**: yoklama , **K**: kalıcılık

Yaka basma becerisinde; Birgöl 18, Cem 19, Mine 17 öğretim oturumu sonunda bağımsız olarak tüm basamakları doğru yapabilir düzeye ulaşmışlardır. Kalıcılık verileri bu becerinin öğretim bittikten dört ve sekiz hafta sonra da öğrenciler tarafından bağımsız %100 düzeyinde doğru olarak gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Atölye uygulamasında üçüncü beceri olan Yaka Çemberi ve Kelebek Çember Takma becerisine ilişkin tutulan yoklama oturumu kayıtlarına göre öğrencilerin performansları ve Grafik 12’de yer almaktadır.

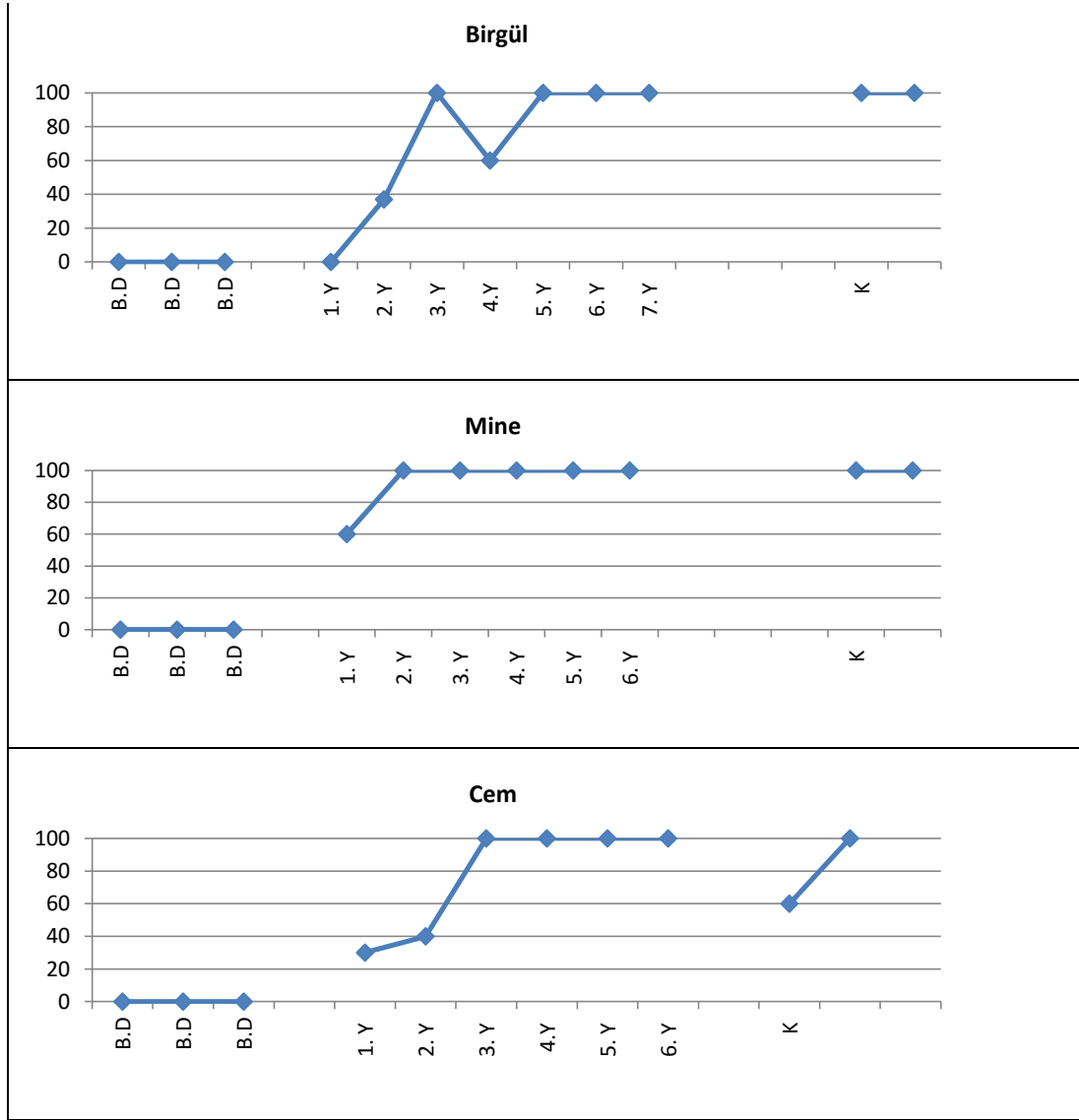
Grafik 12 Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Yaka Çemberi ve Kelebek Çember Takma)

Grafikteki kısaltmalar: **B.D** : başlama düzeyi, **Y**: yoklama , **K**: kalıcılık

Yaka çemberi ve kelebek çember takma becerisinde Birgöl 16, Cem 17, Mine 13 öğretim oturumu sonunda bağımsız olarak tüm basamakları doğru yapabilir düzeye ulaşmışlardır. Kalıcılık verileri bu becerinin öğretim bittikten dört ve sekiz hafta sonra da öğrenciler tarafından bağımsız %100 düzeyinde doğru olarak gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Atölye uygulamasında dördüncü beceri olan Katlama ve Ütüleme becerisine ilişkin tutulan yoklama oturumu kayıtlarına göre öğrencilerin performansları Grafik 13'te yer almaktadır.

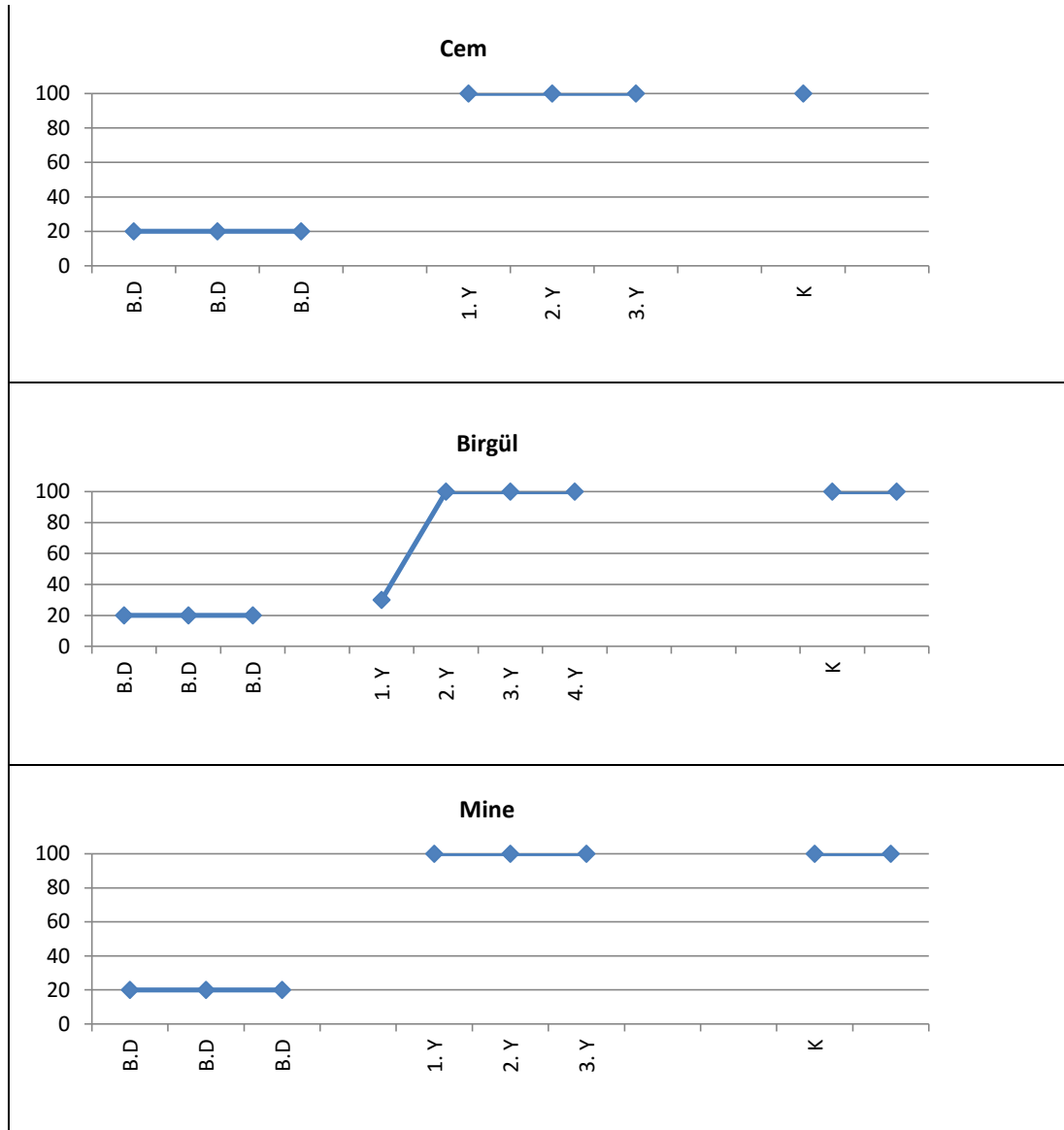
Grafik 13 Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Katlama ve Ütüleme)

Grafikteki kısaltmalar: **B.D** : başlama düzeyi, **Y**: yoklama , **K**: kalıcılık

Katlama ve ütüleme becerisinde; Birgül 24, Cem 18, Mine 21 öğretim oturumu sonunda bağımsız olarak tüm basamakları doğru yapabilir düzeye ulaşmışlardır. Kalıcılık verileri bu becerinin öğretim bittikten dört ve sekiz hafta sonra da öğrenciler tarafından bağımsız %100 düzeyinde doğru olarak gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Ancak Cem'in kalıcılık verilerinde bir düşüş gözlenmiştir. Atölye uygulamasında beşinci beceri olan Etiketleme ve Jelatinleme becerisine ilişkin tutulan yoklama oturumu kayıtlarına göre öğrencilerin performansları Grafik 14'te yer almaktadır.

Grafik 14 Gömlek Paketleme Becerisi Yoklama Oturumu Verileri (Etiketleme ve Jelatinleme)

Grafikteki kısaltmalar: **B.D** : başlama düzeyi, **Y**: yoklama , **K**: kalıcılık

Etiketleme ve jelatinleme becerisinde; Birgül dört, Cem dört, Mine dört öğretim oturumu sonunda bağımsız olarak tüm basamakları doğru yapabilir düzeye ulaşmışlardır. Kalıcılık verileri bu becerinin öğretim bittikten dört ve sekiz hafta sonra da öğrenciler tarafından bağımsız %100 düzeyinde doğru olarak gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır.

22 Mayıs 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantısında araştırmacı, öğrencilerin atölye uygulamalarındaki performanslarını grafik üzerinde komite üyeleri ile paylaşmıştır. Araştırmacı öğrencilerin yaptıkları gömleklerin ilk ve son

hallerine kadar tarihsel süreçteki gelişimlerini de paylaşmıştır. Ek 13'te "Öğrencilerin Gömlek Paketleme İşi Öğrenme Sürecindeki Gelişim Aşamaları (Ürünler)" yer almaktadır. Komite üyeleri gelişimleri "müthiş" " çok çarpıcı" ifadeleri ile değerlendirmişlerdir.

Atölye uygulama sürecinde yapılan kamera çekimlerinde kaydedilen tüm oturumların %25 'i için uygulama güvenilirliği ve gözlemciler arası güvenilirlik verileri toplanmıştır. Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü doktora öğrencisi olan bir araştırma görevlisi, araştırmanın güvenilirlik verilerini toplamıştır. Atölye uygulaması güvenilirlik verileri Çizelge 22'de yer almaktadır.

Çizelge 22 *Atölye Uygulaması Uygulama Güvenirliği Verileri*

Beceri	Mine		Birgül		Cem	
	Öğretim	Yoklama	Öğretim	Yoklama	Öğretim	Yoklama
Düğmeleme ve Marka Takma	%100 (Ort. %100)	%96 - %100 (Ort. %98)	%98 - %100 (Ort. %99)	%100 (Ort. %100)	%100 (Ort. %100)	%83 - %90 (Ort. %86,5)
Yaka Basma	%96 - %100 (Ort. %98)	%100 (Ort. %100)	%100 (Ort. %100)	%100 (Ort. %100)	%96 - %99 (Ort. %97,5)	%100 (Ort. %100)
Yaka Çemberi ve Kelebek Çember Takma	%100 (Ort. %100)	%96 - %100 (Ort. %98)	%96 - %99 (Ort. %97,5)	%100 (Ort. %100)	%86 - %100 (Ort. %93)	%100 (Ort. %100)
Katlama ve Ütüleme	%96 - %100 (Ort. %98)	%86 - %98 (Ort. %92)	%88 - %96 (Ort. %92)	%100 (Ort. %100)	%83 - 90 (Ort. %86,5)	%100 (Ort. %100)
Etiketleme ve Jelatinleme	%100 (Ort. %100)	%100 (Ort. %100)	%100 (Ort. %100)	%96 - %100 (Ort. %98)	%100 (Ort. %100)	%100 (Ort. %100)
Ranj		%83 - %100				

Uygulama güvenilirliği verileri %83 ile %100 arasında değişmekte olup, bu oran uygulama güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Atölye uygulaması gözlemciler arası güvenilirlik verileri ise Çizelge 23'te yer almaktadır.

Çizelge 23 Atölye Uygulaması Gözlemciler Arası Güvenirlilik Verileri

Beceri	Mine		Birgül		Cem	
	Öğretim	Yoklama	Öğretim	Yoklama	Öğretim	Yoklama
Düğmeleme ve Marka Takma	%80 - %88 (Ort. %84)	%100 (Ort. %100)	%90 - %95 (Ort. %92,5)	%93 - %97 (Ort. %95)	%87 - %90 (Ort. %88,5)	%83 - %97 (Ort. %90)
Yaka Basma	%95 - %96 (Ort. %95,5)	%95 - %97 (Ort. %96)	%90 - %95 (Ort. %92,5)	%95 - %100 (Ort. %97,5)	%95 - %99 (Ort. %97)	%88 - %92 (Ort. %90)
Yaka Çemberi ve Kelebek Çember Takma	%90 - %95 (Ort. %92,5)	%90 - %96 (Ort. %93)	%95 - %98 (Ort. %96,5)	%93 - %95 (Ort. %94)	%86 - %94 (Ort. %90)	%90 - %90 (Ort. %90)
Katlama ve Ütüleme	%90 - %96 (Ort. %93)	%80 - %93 (Ort. %86,5)	%83 - %90 (Ort. %86,5)	%85 - %100 (Ort. %90)	%83 - %97 (Ort. %90)	%80 - %82 (Ort. %81)
Etiketleme ve Jelatinleme	%95 - %95 (Ort. %95)	%100 (Ort. %100)	%100 (Ort. %100)	%96 - %98 (Ort. %97)	%90 - %93 (Ort. %91,5)	%86 - %87 (Ort. %86,5)
Ranj	%80 - %100					

Gözlemciler arası güvenirlilik verilerinin %80 ile %100 arasında değişmekte olup, bu oran güvenirliliğinin yüksek düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

4.7. Fabrika Uygulamasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın fabrika uygulaması süreci 18 Nisan 2014 tarihinde başlatılmış ve 13 Haziran 2014 tarihinde sona erdirilmiştir. On hafta süren fabrika uygulamasına ilişkin yer, zaman ve katılımcı bilgileri Çizelge 24'te yer almaktadır.

Çizelge 24 *Fabrika Uygulamasına İlişkin Detaylı Bilgiler*

FABRİKA UYGULAMASI			
Tarih	Yer	Katılımcılar	Saat
18 Nisan 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
21 Nisan 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
25 Nisan 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
28 Nisan 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz,	09:00 – 11:30
2 Mayıs 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
5 Mayıs 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
9 Mayıs 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
12 Mayıs 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
16 Mayıs 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
23 Mayıs 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
26 Mayıs 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
30 Mayıs 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
2 Haziran 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
6 Haziran 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
9 Haziran 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30
13 Haziran 2014	Tekstil Fabrikası	Araştırmacı, Kameraman, Birgül Gümüş, Mine Kızmaz, Cem Torlak	09:00 – 11:30

Toplam Hafta Sayısı: 10 Hafta

Araştırmacı fabrika uygulaması öncesi fabrikanın iş güvenliği risk değerlendirmesi raporunu incelemiş fakat bu raporda yetersizliğe sahip bireylere yönelik, özellikle de bu bireylerin sahip oldukları yetersizlik durumlarına ilişkin olarak herhangi bir önlemin yer almadığını gözlemlemiştir. Ayrıca söz konusu düzenleme İş Sağlığı ve İş Güvenliği Yönetmeliğinde de yer almamaktadır. Bu

nedenele araştırmacı işyerinde iş güvenliği risk değerlendirmesi adı altında olası riskleri belirlemiş ve bunlar için önlem almıştır. Araştırma işyerinde iş güvenliği risk değerlendirmesi adı altında olası riskleri belirlemiş ve bunlar için önlem almıştır. Bunun için birkaç basit kural belirlemiş ve öğrencilere bu kuralları öğreterek uymalarını istemiştir. Örneğin ıslak zemine basmamalarını, yere atılan jelatinlerden oluşan kaygan yumak toplarına basmamak için her yarım saatte bir bu topları masaların altına kaydırmaları, tuvalete girdiklerinde kapıyı kilitlememeleri (dışarıda bir arkadaşının beklemesi suretiyle), mola saatinde balkondan erik ağacına uzanarak erik toplamamaları, tü buharına yaklaşmamaları, fabrika ortamında bulunan yüzlerce elektrik prizine yaklaşmamaları gibi kurallar öğretilmiştir. Fabrika uygulaması süreci, herhangi bir kaza meydana gelmeden tamamlanmıştır.

Fabrika Uygulaması 1. Hafta (18 Nisan)

18 Nisan 2014 tarihi fabrikada uygulamaya başlanan ilk gündür. Araştırmacı ğrencileri TÜBİTAK desteği ile kiraladığı özel şoförlü araç (2012 Model Kia Serato) ile okula 2 km uzaklıktaki fabrikaya götürmüş,çalışma bittikten sonra yine aynı araç ile okula bırakmıştır.

Fotoğraf 29 - TÜBİTAK Desteği İle Kiralanan şoförlü Araç

Araştırmacı ğrencileri fabrikaya götürmeden önce onların kaygılı , heyecanlı ve endişeli olduklarını gözlemlemiştir.

Öğrenciler fabrikaya gitmeden önce çok çekindiler, endişelendiler. ‘‘hocammm bugün gitmeyelim biz heyecan yaparız şimdi’’, ‘‘hocam ya yapamazsak..’’, ‘‘hocam orada kaç kişi var? Hepsi izi mi izleyecekler?’’ ‘‘hocam erkeklerin sayısı çoksa gelmiyorum’’ gibi itirazlara rağmen onları yatıştırmayı başardım (18 Nisan 2014, Günlük, S. 110).

Fabrikada araştırmacıyı ve öğrencileri ilk karşılayan yöneticinin hanımı Bahar hanım olmuştur. Bahar hanım aynı zamanda orada çalışan bir görevlidir.

Araştırmacı, Bahar hanıma öğrencilerin fabrikaya ilk kez geldiklerini, bu yüzden ilk gün bir oryantasyon amaçlı çocuklara fabrikayı gezdirmelerini ve tanıtılmalarını istemiştir. Bahar hanım hem araştırmacıya hem de çocuklara fabrikanın bölümlerini tek tek tanıtmış ve her bölümde ne tür işler yapıldığını anlatmıştır. Ancak işçilerle konuşulmasına onların işlerini yavaşlatacağı gerekçesiyle izin verilmemiştir. Ardından Bahar hanım araştırmacıyı ve öğrencileri çalışacakları bölüm olan paketleme bölümüne yönlendirmiştir. Paketleme bölümünün şefine “hocamıza paketleme bölümünü tanıttınız ve ardından onlara yapacakları işi gösteriniz” dedikten sonra işinin başına dönmüştür. Paketleme bölüm şefi araştırmacıya çalışacakları masayı ve yapılacak işi göstermiştir.

Fabrikada hangi gün hangi tür gömlek (yazlık, kışlık, keten, pamuklu vb) çalışılacağı bir ya da iki gün önceden belirlenmemektedir. Bu belirsizliğin nedenleri arasında; fabrikaya dikiş siparişlerinin son anda geliyor olması, gelen ürünler ile ilgili malzemenin tükenmesi, ürünlerin yetişmesinin işçilerin performansına bağlı olması ve ürünlerin türlerinin işin süresini farklılaştırması (örn Avrupa’dan gelen siparişlerde gömleklerin katlama ve ütülme teknikleri farklılaşabilmektedir) gibi nedenler yer almaktadır. Bu durum araştırmacının fabrikaya planlı şekilde gidebilme olasılığını azaltmıştır. Araştırmacı fabrikaya gittiğinde o an hangi iş yapılıyor ise ve paketleme bölümündeki hangi iş türünde desteğe ihtiyaç var ise o işe yönlendirilmektedir. Bu durum, araştırma sürecinin planlı yürütmesini sınırlandırsa da , araştırmacının geliştirdiği uyarlamalar (beceriye yeni basamak ekleme gibi, ya da yeni beceri öğretimi) sayesinde süreç sorunsuz bir şekilde yürütülmüştür. İlerleyen haftalarda görüleceği üzere öğrenciler seri üretimde başarılı şekilde üretime dahil olmuşlar ve yeni öğrendikleri beceriler ya da basamakları başarılı şekilde uygulayabilmişlerdir.

Araştırmacı daha önceki fabrika gözlemlerinde, gömlek türlerinin farklılığından dolayı paketleme işinin görev analizinde farklı basamaklar olabileceğini gözlemlemiştir. Fabrikanın bu ilk gününde de keten gömleklerle çalışıldığından, öğrencilerin okulda öğrendikleri düğmeleme işi beceri basamaklarında birkaç basamak farklılık olması gerekmektedir. Araştırmacı şeften öğrendiği bu birkaç basamak farklılığını öğrencilerin daha önceden öğrendiği beceriye ekleyerek bir uyarlama yapmıştır. Bu uyarlama ile birlikte yeni oluşturulan görev analizi çocuklara iş başında öğretilmiştir. Atölyede öğretilen becerilerden biri

olan düğmeleme becerisinin görev analizi Ek 1’de yer alan Yeterliğe Dayalı Mesleki Eğitim Programı’nda yer almaktadır. Bu görev analizindeki basamaklardan bazıları kaldırılmış ve yerine yeni basamaklar eklenerek aşağıdaki görev analizi oluşturulmuştur.

- 1- Gömleği masanın üzerine sırt üstü serer
- 2- Gömleğin en alttaki düğmesi ile en alttaki iliği üst üste getirir
- 3- Gömleğin göğüs bölümündeki en üstten üç düğmesi hariç, geriye kalan düğmelerini ilikler
- 4- Gömleğin sağ el bilek düğmelerini ilikler
- 5- Gömleğin sol el bileğini dirsek düğmesine kadar geri kıvrır
- 6- İlik şeridini dirsek düğmesine geçirir

Ancak öğrencilerin ilk gün, ilk kez girdikleri ortamda çok fazla yeni uyaran ile karşılaşmalarına ek olarak; becerinin birkaç basamağındaki bu farklılık, öğrencilerin ilk aşamada zorlanmalarına neden olmuştur. Bu durum için araştırmacıya geçerlik komitesinde bundan sonraki yapılacak araştırmalar için öneriler kısmına fabrikadaki ilk gün öğrencilere becerilerin aşına oldukları şekilde yaptırılması, ilerleyen günlerde beceri basamaklarında uyarlamalara gidilmesi önerilmiştir.

- Bak öneri olarak ekleyebilirsiniz. İş buraya geldiğinde okulda yaptıkları gömlekten bir iki getirip onları hızlı hızlı yaptırsaydın biraz o şeylerini atmaları ihtimali olabilirdi. Sen şimdi önerilerine eylemden bu çıkıyor yani. Önerilerin şeylerin geçiş etkinliği planı yapıp önerilerini oraya ya da doğrularını oraya yazacaksın. Bak geçiş etkinliği üç tane gömlek verseydin onlara böyle ortada değil kenarda bir masa ayarlanabilirdi daha kenarda üç beş gün sonra ortadaki daha merkezdeki masaya anladın mı? Bildiğin geçiş etkinlikleri (30 Nisan 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 8).

Ayrıca geçerlik toplantısında öğrenciler fabrikaya getirilmeden önce okulda öğrendikleri işlerin birebir aynısını değil birkaç basamak farklılarının da yapılabileceğini belirterek onları hazırlamanın önemi de vurgulanmıştır.

“Yani öğretirken acaba şöyle mi öğretsen atölye aşamasında bundan sonraya da öneri olarak böyle var ama birçok çeşitleri var diye hep vurgulamak. Hep böyle bu bir tekniği öğreniyoruz ama diğerleri de olabilir hep alıştıra alıştıra..”

Araştırmacı: “Ama şunu da biliyorum eğer atölyede öğretmeseydim burada hiç yapamazlar mı onu anladım”

O kesin temel oluşturdu dimi..

Araştırmacı: “O bir tür temel oluşturdu burada biraz daha farklısını genelleme çalışıyorum ama ben bu kadar zorlanacaklarını ya da bu kadar itiraz edeceklerini hiç beklemiyordum doğrusu. Çünkü iki kolunu düğmeliyorduk önünü ilikliyoruz burada tek fark bir kolunu geri kıvrıyoruz diğerlerini ilikliyoruz mesela bunu kabul etmiyorlar istemiyorlar mesela. Niye bu kadar farklı çalışıyoruz” (30 Nisan 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 10).

Öğrencilerden Mine’ye kol katlama, Cem ve Birgül’e ise düğmeleme işi vermiştir. Öğrenciler ve araştırmacı aynı masada çalışmışlardır. Ancak ilk gün, farklı

ortamda, farklı insanlar ile çalışmanın öğrenciler açısından kaygı verici olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin kaygılı ve gergin oldukları araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır.

“Herkes bize bakıyor!, bu adam neden buradan geçiyor?, burası çok kalabalık?, insanlar hep yaşlı!, neden bu kadar gürültülü bir yer burası?, belim ağrıdı!, yoruldum!, sizin bize öğrettiğiniz beceri farklıydı...vb” pek çok serzeniş... (18 Nisan 2014, Günlük, S. 111).

Benzer şekilde bu durum video görüntülerine de yansımıştır.

- Mine "hocam wallahi ilk bastığım andan beri gitmek istiyorum"
- Mine "hocam çok yaşlılar var burada"
- Mine "neden iki kol farklı şekilde katlanıyor?"
- Mine "hocam ben çalışmaktan soğudum"
- Birgül "bize bakıyorlar"
- Mine "hadi canım bize mi bakıyorlar, çarşaf giyip de gelcem"
- Birgül "pazartesi ben gelmiyorum"
- Araştırmacı "gelmezseniz telafisini yaparız" (18 Nisan 2014 c, Video Dökümü S. 1-2)

Bu ilk gün öğrencilerin hata oranları araştırmacının beklediğinden yüksektir. Araştırmacı bu süreçte öğrencilerin yaptıkları işi kontrol edip hatalı yapılanları düzeltmeleri için öğrenciye geri vermiştir. Hatasız olanları da bir sonraki işlem için seri üretimdeki diğer çalışanlara göndermiştir. Öğrencilerin üçü de ,ilk gün araştırmacıya sık sık “hocam kaç dakika kaldı gitmemize?” sorusunu sormuşlardır. Bu durum, ilk günün öğrenciler için sıkıcı geçtiğine bir kanıt niteliğindedir. Araştırmacı öğrencileri fabrikadaki engelli kadrosunda çalışan hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan Filiz ile tanıştırmıştır.

Filiz, benim öğrencilerimle aynı okuldan mezunmuş ve onu buraya işyeri koordinatör öğretmeni yerleştirmiş. İşinden memnun görünüyor. Ama 15 yıldır burada çalışıyor. Meto temizleme işi ile ilgileniyor. Öğrencileri Filizle tanıştırdım. “Filiz sizin okulunuzdan mezun” dedim. Çok şaşkırdılar. Filiz’e seni buraya yerleştirdiklerinde hoca da seninle gelip sana iş öğretti mi bizim Fidan hocamız gibi?” diye sordu Mine. Filiz “hayırrrr siz çok şanslısınız bana kimse iş öğretmedi okuldan. Beni buraya bırakıp gittiler. Alışmak çok zor oldu... ama alıştım” dedi (18 Nisan 2014, Günlük, S. 111).

Fotoğraf 30- Öğrencilerin Fabrikadaki İlk Günü

Araştırmacı seri üretimdeki diğer işçilere göndermeden önce öğrencilerin yaptıkları ürünleri kontrol etmiştir. İlk gün öğrencilerin sık sık hata (unutma veya gözden kaçırma) yaptıkları gözlenmiştir. Ancak araştırmacı kontrol edip ürünü öğrenciye tekrar yaptırdığı için bu durumun fabrika işleyişine olumsuz bir yansıması olmamıştır. Fabrika uygulamasının ilk günü öğrenciler 75 tane gömleğin düğmelemesini ve kol katlamasını tamamlamışlardır.

Fabrika Uygulaması 2. Hafta (21-25 Nisan)

Fabrikada dikimi biten ürünler paketlenmek üzere paketleme bölümüne gönderilmektedir. Paketlenen ürünler bittiğinde yeni ürünlerin dikimi bitinceye kadar, paketleme bölümü işçileri fabrikadaki diğer işlere yönlendirilmektedir. 21 Nisan 2014 tarihinde araştırmacı böyle bir durumla karşılaşmıştır. Paketleme bölümünde o gün iş olmadığı için şef, araştırmacıyı meto temizleme işine yönlendirmiştir. Bu iş, gömlek parçalarının numaralandırılması için yapıştırılan dokuz tane etiketin gömleğin farklı bölümlerinden çıkarılarak temizlenmesi işidir. Araştırmacı öğrencilere bu işi paketleme bölümüne ait bir iş olmadığı gerekçesiyle öğretmemiştir. Ancak araştırmacının o gün öğrendiği bir gerçek şudur ki “bir işçi fabrikada başka bölümlerin işlerini de yapmak durumunda kalabiliyormuş”. Araştırmacı bunu fırsat olarak görmüş ve öğrencilere daha önce hiç yapmadıkları bir işi ilk kez fabrikada iş başında öğrenmeleri için değerlendirmiştir. Üstelik bu süreci

akran desteğinden faydalanarak gerçekleştirmiştir. Yani engelli kadrosunda 15 yıldır çalışan Filiz'in bu işi öğrencilere model olarak göstermesini istemiştir.

Bize o işi Filizin öğretmesini istedim... ve nitekim öyle de oldu © Filiz bir nevi akran destekli eğitim yapmamızı sağladı. Bize işi öğretti. Çocuklar izlediler.. ben de izledim. Sonra çocuklara ben birkaç kere daha gösterdim. Çocuklar 64 gömleğin meto temizleme işini yaptılar (21 Nisan 2014, Günlük, S. 114), (21 Nisan 2014 b, Video Dökümü S. 1).

Araştırmacı meto temizleme işini yapan Filiz'i izledikten sonra kendisi meto temizleme işi için bir görev analizi hazırlamıştır. Bu görev analizindeki basamakları takip ederek öğrencilere iş başında bu işi öğretmiştir. Hazırlanan meto temizleme görev analizi şu basamaklardan oluşmaktadır:

Meto Temizleme Görev Analizi

- Gömleği sırt üstü masaya serer.
- Gömleğin iç bölgesindeki metonun köşesini tırnağı ile kaldırır
- Baş ve işaret parmağı ile kaldırdığı metoyu tutar
- Kendine doğru çekerek çıkarır
- Artık meto kutusuna atar
- Gömleğin sırtını çevirir
- Gömleğin sırtındaki metoyu çıkarır
- Gömleğin yakasının iç kısmını çevirir
- İç yakadaki metoyu çıkarır
- Gömleğin yakasının dış kısmını çevirir
- Dış yakadaki metoyu çıkarır
- Gömleğin kolunun iç kısmını çevirir
- İç koldaki metoyu çıkarır.
- Gömleğin diğer kolunun iç kısmını çevirir
- Diğer iç koldaki metoyu çıkarır
- Gömleğin ön sağ bölgesini çevirir
- Ön sağ metosunu çıkarır
- Gömleğin ön sol bölgesini çevirir
- Ön sol metosunu çıkarır

Mine başlangıçta Filiz'in varlığından ve yaptıkları işi gözlemlemesinden rahatsız olmuştur.

Filiz bir ara bana "hocam öğrenebildiler mi? Yapabiliyorlar mı.? Diye sordu. Mine bunu duyunca çok sinirlendi. "kim oluyor da bizim yapabilip yapamadığımızı test ediyor hocam yaaa" dedi. Ben de Mine'ye "Minecim bunda ne var..? kendisi işe ilk başladığında yanında benim gibi bir hocası yokmuş

hep zorlanmış.. sizler de zorlanmayın diye öğrenip öğrenmediğiniz sordu ,yardım etmek amaçlı.. “ dedim (21 Nisan 2014, Günlük, S. 114).

Ancak ilerleyen haftalarda onların bu iletişimsizliği, yerini Filiz ile kalıcı bir dostluğa ve arkadaşlığa bırakmıştır.

Meto temizleme işinden sonra şefin yönergesi ile düğmeleme işine geçilmiştir (21 Nisan 2014 f, Video Dökümü S. 1). Araştırmacı fabrikada öğrencilerini sözel ve sosyal pekiştireç ile pekiştirmektedir. Bu durum, fabrika çalışanları tarafından tuhaf bakışlarla karşılanmıştır. Araştırmacı bu bakışlara aldırmaksızın pekiştirmelerine devam etmektedir. Bu anı, fabrikada yeni işe başlayan bir yetersizliğe sahip personelin hiç pekiştirilmediği düşüncesine neden olmuştur. Bu durum göz önüne alınarak yeni hazırlanacak programlarda şeflere pekiştirme'nin öğretilmesi bir öneri olabilir.

- Araştırmacı: “Bir de çok ilginç bir anı oldu benim için: Şimdi çocuklara fabrika öğretiminde de öğretirken pekiştiriyorum aferin çok iyi oldu Birgül’ün sırtını sıvazlıyorum yanaklarını sıkırtıyorum falan bir baktım bütün fabrika bize bakıyor”
- “yani bizim yaptığımız her gün işi bizi kimse sıkırmıyor”
- Araştırmacı “ o zaman diyorum buraya yeni gelen işçiye öğretilirken pekiştirme diye bir şey yok. Aferin iyisin denilmiyor”
- “ Yok tabi canım”
- Araştırmacı “ Bu da bir şey baktığımda öneri olarak sunulabilir şeflere pekiştirmeyi öğreteceğim”
- “ oradaki zaten şef..”
- “ o gülse pekiştireç olur”
- “ Gülerse yakaladığım an gülmeyi büyük pekiştireç olur” (30 Nisan 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 22).

Fabrikada iki saatte bir 15 dk mola verilmektedir. Mola saatinde yüksek sesle zil çalmakta ve personel fabrikanın üst katındaki mola odasına giderek fabrikanın ikramı olan çay ve poğaçaya yemektir. Araştırmacı mola saatinde çocukları işçilerle tanıştırmak kaynaşma ve sosyalleşmelerini sağlamak istemiştir. Ancak öğrenciler mola salonundaki diğer işçilerin yanına gitmek istememişlerdir.

Mola zili çaldı. Kızlar Zile alışamadılar, korktular... Araştırmacı "heey çok çalışkansınız bırakın ara verin ☺ " dedi. Şef bu ekibi çay içmeye çağırdı.. Araştırmacı "çocuklar bi çay içelim yukarıda " dedi, çocuklar çıkmak istemediler.

Bunun nedenini araştırmacının kulağına eğilerek “hocam o salonda sigara içiliyor, biz rahatsız oluruz, balkonda duralım” sözleriyle açıklamışlardır. Araştırmacı öğrencileri balkona çıkarmış ve balkona çıkan diğer işçilerle tanıştırmıştır. Öğrenciler fabrika uygulamasının ikinci gününde de bazı şikayetlerini sürdürmüşlerdir.

- Mine "hocam ya ne bileyim bizden büyükler var , bizim yaşımız yok bitanecik o kız var (Filiz) o kızla biz napabiliriz ki..”
- Araştırmacı "ama siz üç kişilik bir ekipsiniz zaten, biz birbirimize yetmez miyiz?

- Birgül ve Mine "yeteriz" diye cevap verdi.. (21 Nisan 2014 a, Video Dökümü S. 3).
- Birgül müzikten şikayet etti.. Mine "içime fenalık geldi ya " dedi (21 Nisan 2014 i, Video Dökümü S. 1).
- Kızlar karşıdaki üretici gençlerin kendilerine baktığını iddia etti. Araştırmacı kızları masanın karşısına geçiriyor ki sırtları dönük olsun onlara... (21 Nisan 2014 h, Video Dökümü S. 1).

Araştırmacı, öğrencilerin özel gereksinimli olduklarından yalnızca fabrika yöneticisine bahsetmiş. Diğer personele söylenmesini istememiştir. Bunun nedeni “işçiler bunu bilirse çocuklara çok fazla odaklanıp onları izlerler ve bu çocukları rahatsız eder” şeklinde düşünmesidir.

Fakat burada şöyle bir sorunla karşılaştık: bizim çocuklarımızı normal sandıkları için bölüm şefleri çocuklarımıza pek çok konuda tolerans göstermiyorlar ve normal işçilerden beklenen performansı bekliyorlar. Aynı ustalıkta , aynı hızda ve hatasız hiç konuşmadan mükemmel iş bekliyorlar. Biz şu anda seri üretimin bir parçasıyız. ve yaptığımız işlere güvendikleri için kontrol bile etmiyorlar. Çocuklarımıza bu kadar güvenmeleri ve bizi seri üretimin bir parçası yapmaları çok hoşuma gidiyor. Ancak beklentilerinin çok yüksek olması sürekli ikaz almamıza neden oluyor. Örneğin "hızlı yapın, konuşmayın, dik durun, etrafı izleme, hata istemiyorum" gibi diğer tüm personele yapılan ikazların aynısı bize de yapılıyor. Öğrenciler bu duruma biraz üzülüyorlar. Şimdi kararsız kaldım. Onların engelli olduklarını diğer işçi ve şeflere söylemeli miydim? (21 Nisan 2014, Günlük, S. 115).

22 Mayıs 2014 tarihli tez izleme komitesinde bu konu görüşülmüştür. Araştırmacı öğrencileri fabrikada çalıştırmaya başladığı süreçte diğer çalışanlara ve patrona öğrencilerin “engelli” olduklarını söyleyip söylememe konusunda tereddütte kaldığını belirtmiş ve bu konu komite üyeleri ile tartışılmıştır. Komite üyeleri de tezin öneriler kısmında bu tür çalışmalara başlamadan önce işveren ve şeflere engelliler hakkında bilgilendirme oturumu düzenlenmesi gerektiğini eklemesi önerilmiştir.

25 Nisan 2014 tarihinde şef araştırmacıyı ve öğrencileri yine düğmeleme işine yönlendirmiştir.

Bugün seri üretimde toplam 142 gömlek düğmeledi öğrencilerim. Daha az hatalı ve daha seri yapmaya başladılar. Kızların elleri çok hassas hemen kızardı parmak uçları ve soyulmaya başladı.. ya elleri bu işe alışacak ya da bilmiyorum... (25 Nisan 2014, Günlük, S. 116).

Araştırmacının, öğrencileri iş başında sözel (harikasınız) ve sosyal pekiştirme (sırtını sıvazlama) yolu ile pekiştirmesi, diğer işçiler tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır.

Araştırmacı öğrencilere "harika yapıyorsunuz farkında mısınız" dedi ve gülümsedi.. (25 Nisan 2014 b, Video Dökümü S. 1). Bugün tuhaf bişey oldu.. fabrikadaki şef ve işçiler benim öğrencileri pekiştirmeme tuhaf tuhaf bakarak tepki gösteriyorlar. Alışkın değiller ya pekiştirilen insan görmeye.. ben de kendimi tuhaf hissettim doğrusu.. ... (25 Nisan 2014, Günlük, S. 116).

İlk günlerde öğrencilerin ellerinde yaralar oluşmuş ancak vücutları bu yoğunluğa kısa sürede alışmıştır.

Birgöl ve Mine araştırmacıya parmaklarını gösterdiler.. parmakları kızarmış ve su toplamaya yakın görünüyor araştırmacı onlara "isterseniz sizi meto temizlemeye göndereyim parmaklarınız acıdıysa" dedi. Kızlar hayır dediler.. (25 Nisan 2014 d, Video Dökümü S. 1).

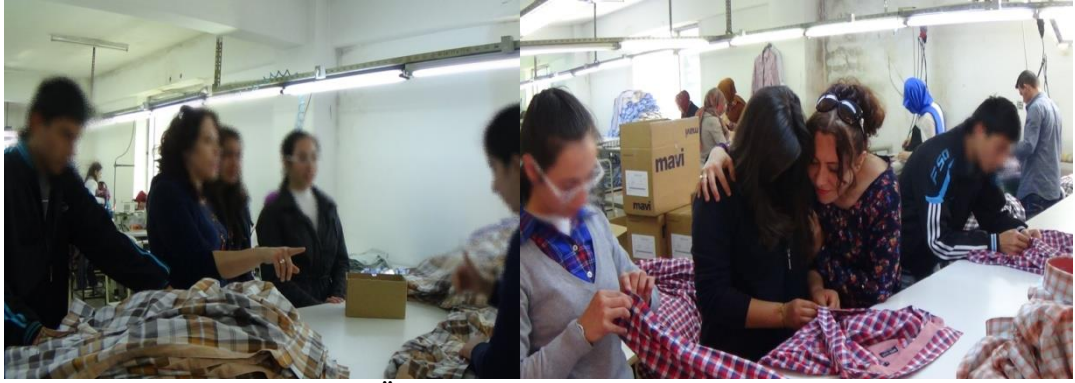
O gün fabrika yöneticisi öğrencileri gözlemlmek için masalarına gelmiştir.

Kısa bir gözlemin ardından övgü amaçlı şöyle yorum yapmıştır:

"Hocam bu çocuklardan neden şöyle 20 tane filan getirmiyorsunuz? Diye sordu ☺ (25 Nisan 2014, Günlük, S. 116).

Araştırmacı haftalık olarak öğrencilerin annelerini telefon ile aramış ve süreç hakkında bilgi vermiştir.

Cemin annesi çok sevindi. "biz eşimle size çok teşekkür etmek istiyoruz bize engelli diye bir şeyin olmadığını, herkesin öğrenebildiğini öğrettiniz teşekkürler... benim Cemimin ömür boyu kullanması gereken pahalı bir ilaç alması gerekiyor. Ben ölünce oğlumun para kazanması gerekli bu yüzden. Şimdi sizin sayenizde korkularım azaldı, deme ki oğlum çalışabilecek.." dedi ☺ (25 Nisan 2014, Günlük, S. 117).

Fotoğraf 31- Filiz Meto Temizleme Öğretirken

Fabrika Uygulaması 3. Hafta (28 Nisan)

28 Nisan 2014 günü şef araştırmacı ve öğrencilerini paketleme bölümündeki marka takma ve jelatinleme işine yönlendirmiştir. Araştırmacı jelatinleme işini Birgöl'e vermiştir. Mine'ye ise marka takma işi vermiştir. Ancak bazı gömleklere şerit takma işlemi yapılmaktadır. Marka takan işçinin bu işle birlikte şerit takması da gerekmektedir. Bu şerit piyasada satılan gömleklere bazılarında görülen gömleğin alt kısmına oval şekilde sarılarak takılan karton bir malzemedir. Bu kartonu takma işi bant yardımı ile yapılmaktadır. Bu iş araştırmacının ilk kez o ortamda gözlemlediği bir iştir. Araştırmacının daha önce yaptığı fabrika gözlemlerinde şerit takılan bir gömleğe rastlamamış olması bu iş'i öğrencilere öğreteceği hedefler arasında dahil etmemesinin sebebidir. Bu durumu şef şu sözlerle açıklamıştır:

“hocam yapılan gömleklerin bazı çeşitlerinde şerit takma işi uygulanır ama çok az rastlanmaktadır. Sizin gözleme geldiğiniz zaman diliminde şeritli gömlekler yapılmıyordu” (28 Nisan 2014, Günlük, S. 118).

Şef araştırmacıya bir kez nasıl yapılacağını göstermiştir. Araştırmacı hemen şerit takma görev analizi hazırlamış ve bu görev analizindeki basamakları Mine’ye iş başında öğretmiştir.

Mine’ye iki-üç kez model olarak gösterdim. Hemen kaptı ☺ ve bu işi çok sevdi.. sık sık “hocam ben bunu çok sevdim , bana hep bunu yaptırabilirsiniz” dedi (28 Nisan 2014, Günlük, S. 118).

Araştırmacının hazırladığı şerit takma görev analizinin basamakları şu şekilde sıralanmaktadır:

Şerit Takma Görev Analizi:

- Katlanmış gömleği masaya yakası üstte kalacak şekilde yerleştirir
- Şeritin yazılı yüzeyi kendisine doğru düz olacak şekilde iki eli ile tutar
- Şeriti gömleğin alt kısmının 2-3 cm yukarısına yerleştirir
- Gömleği ve şeriti birlikte tutarak arkasını çevirir (şerit altta kalır)
- Şeritin açık olan iki ucundan iki eli ile tutar
- Gömleğin üzerinde iki ucu birleştirir
- Bir eli ile birleştirdiği bölümden tutar
- Diğer eli ile bant keser
- Bantı birleştirdiği şeritin uçlarını tutturacak şekilde yapıştırır
- Bantı şeritin arkasına sararak sağlamlaştırır
- Şeriti simetrik durması için aşağı ya da yukarı kaydırarak düzeltir

Araştırmacı, öğrencilerin gittikçe daha seri ve daha az hatalı çalıştıklarını gözlemlemiştir.

Bugün Mine 202 gömlek şeritledi ve markaladı, Birgül ve ben de 202 gömlek jelatinledik.. bence harika başarı.. patron gelip “şaka maka bitirmişsiniz yahu” dedi.. (28 Nisan 2014, Günlük, S. 119).

Komite üyeleri öğrencilerin çalışmalarını izlerken övgülerini dile getirmişlerdir.

“Allah Allah ne kadar güzel ne kadar sistematik çalışıyorlar bak”

“Dimi hocam çok hoş rutin”

“Artık alışmışlar gibi baksana”

“İşe vermişler kendilerini”

Araştırmacı: “artık çok seri. Hatta şef geldi gömleklere baktı şaka maka bitirmişsiniz ya dedi 202 gömlek yaptık o gün” (30 Nisan 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 18).z

Paketleme bölümündeki görevliler öğrencilerin ütü kullanılan bölümdeki üretime katılmalarına izin vermemişlerdir. Bunun iki gerekçesi olduğunu belirtmişler; ilki ütünün sanayi tipi tehlikeli ütüler olması ve çok uzun süreli deneyim

gerektirmesi, diğeri ise bu aşamanın çok hızlı yapılması gerektiği için sekiz yıllık çalışanların bu bölümde çalışıyor olması olarak belirtilmiştir. “hocam ben sekiz yıllık işçiyim o nedenle bu bölümde çok seri ve hatasız çalışabiliyorum, sizin öğrencilerinizin bu bölümde çalışabilmeleri için birkaç yıllık tecrübeleri olması gerekir” ifadesinde bulunmuşlardır. Öğrenciler paketleme bölümünün; meto temizleme, düğmeleme, şerit takma, marka takma, yaka çemberi ve kelebek çember takma ve yaka basma bölümlerinde çalıştırılmaktadır.

Fotoğraf 32 - Mine Şerit Takma Birgül Jelatinleme Yaparken

Fabrika Uygulaması 4. Hafta (2 Mayıs)

2 Mayıs 2014 günü araştırmacı okulda öğrencilerin gelmesini beklerken başka sınıflardan hafif derecede zihinsel yetersizliği olan birkaç öğrenci koridorda araştırmacı ile karşılaşmış ve kendi aralarında araştırmacı hakkında konuşmaya başlamışlardır. Bu konuşma araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“bak bu iş hocası” dediler.. ☺ artık bir ünvanım var: iş hocası ☺ sevdim bunu... (2 Mayıs 2014, Günlük, S. 121).

O gün, fabrikada araştırmacı ve öğrenciler yine aynı masada hep birlikte çalışmışlardır. Araştırmacı Mine’ye yine şerit takma işi vermiş, Birgül ve Cem’e başlangıçta jelatinleme işi vermiştir. Ancak ilerleyen saatlerde Birgül marka ipi takma, şerit takma işleri yapmıştır. Cem de jelatinleme işi bittikten sonra marka ipi takma işine devam etmiştir

Cem jelatinlediği gömleği uygulamacıya gösteriyor uygulamacı onaylıyor. Cem marka ipi takmaya başlıyor (2 Mayıs 2014 d,Video Dökümü S. 1).

Araştırmacı da bir yandan öğrenciler gibi jelatinleme işi yapmakta diğer yandan öğrencilerin yaptıkları işleri kontrol edip kolilenmek üzere masanın altındaki rafa yerleştirmektedir.

Cem, uygulamacı ve Birgül jelatinlemeye devam ediyor.
Uygulamacı marka takılıp paketlenmesi için yeni gömlekler getiriyor
Uygulamacı Cemin yanına jelatin ve gömlek bırakıp kendisine de jelatin ve gömlek alıyor
Ustabaşı uygulamacaya bir şeyler anlatıyor (2 Mayıs 2014 C, Video Dökümü S. 1-3).

O gün araştırmacının kamera görüntülerine ve günlüğüne yansıyan olumsuz bir olay yaşanmıştır.

Yönetici Ali bey bir çalışana bağırdı.. benim öğrenciler çok korktular.. hatta mola verdiğimizde bana “hocam biz burada çalışmak istemiyoruz bu ne! Bize böyle bağırsa ben işi bırakırım” dedi Mine. Ben de “size bağırmadı Minecim” dedim. Ama kendi kendime de Mine haklı diye düşündüm bir yandan.. bir işyeri gerçeği ile daha karşılaşmış olduk. Patronlar bağırabiliyor ve benim öğrencilerim de bundan korkabiliyorlar.. eğer benim öğrencilerime bağırmış olsaydı ben müdahale ederdim. Başkası ile ilgili bir mevzu olduğu için müdahale de edemedim.. (2 Mayıs 2014, Günlük, S. 121).

Bu durum geçerlik komitesinde de eleştirilmiştir:

- “Çok ayıp ama.. Her ne nedenle olursa olsun çok çirkin yani böyle olur mu”
- (küfür) diyor hala.
- Araştırmacı: “Hala sürdürüyor çocuklar biraz tırtılar. Bakın hırsını alamadı tekrar gitti tekrar kızıyor”
- “böyle bir şey yapıyor acaba?”
- “Yalnız Birgül o kadar korkmuş ki bakın yani yazık”
- “ Böyle bir şey yapamaz ama yapamamalı yani o İşçinin bir hakkı olmalı bu bir hakarettir”
- Araştırmacı: “Yapamamalı bence de.. Patron size bir şey söylediğinde karşılık vermeyin dedim sadece öğrencilere ama onun haksız olduğunu düşünüyorsanız gerektiğinde işten ayrılabilirsiniz şeklinde söyledim. Ne kadar doğruydu bilmiyorum ama öyle değişik tuhaf bir olay yaşadık ama bu güne kadar bu olayın dışında hiçbir olumsuz şey yaşamamıştık her şey yolundaydı...”(3 Haziran 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 2).

Zihinsel yetersizliği olan işçi Filiz, araştırmacının öğrencileri ile artık daha samimi olmuş, öğrenciler de Filiz’i daha fazla benimsemişlerdir.

Filiz benim öğrencilerle epey samimi olmaya başladı.. Birgül çalışırken onun arkasından yaklaşarak ellerini gözlerine kapattı ve kim olduğunu tahmin etmesini istedi. Birgül de onu görünce sarıldı.. ☺ bu güzel sosyal etkileşimler beni mutlu ediyor.. yalnız bir şey dikkatimi çekti.. fabrikada Filiz’in başka bir arkadaşı yok, yalnızca benim öğrencilerimle arkadaşlık kuruyor.. fabrikadakiler Filiz ile pek etkileşime girmiyorlar.. (2 Mayıs 2014, Günlük, S. 122).

Araştırmacı ve öğrenciler o gün toplam 218 gömlek paketlemiştir.

Mine fabrikadan çıkarken bugünkü katladığımız gömleklerin sayısını sordu 218 dedim. Birgül’e dönerek dedi ki “Birgül 300 yapamamışız, bir daha ki sefere 300 yapacağız” dedi. Birgül de “tamam” dedi.. bu çok hoşuma gitti ☺ artık yavaş yavaş hedef yükseltiyorlar.. (2 Mayıs 2014, Günlük, S. 123).

Fotoğraf 33 - Cem Ve Birgül Jelatinleme, Mine Şerit Takma Yaparken

Fabrika Uygulaması 5. Hafta (5-9 Mayıs)

5 Mayıs 2014 günü araştırmacı ve öğrenciler yine şerit takma , marka takma ve jelatinleme işi yapmışlardır. Araştırmacı bu üç işi her öğrenciye dönüşümlü olarak yaptırmıştır. Örneğın Cem aynı gün hem jelatinleme hem de marka takma yapmıştır. Birgül aynı gün hem şerit takma, hem jelatinleme hem marka takma yapmıştır (5 Mayıs 2014 a-b-c, Video Dökümü S. 1-3).

İşyeri yöneticisi o gün araştırmacıya öğrencilerin neden her gün gelmediklerini sormuş, araştırmacı onun bu sorusundan memnun kalmıştır.

Bugün paketleme bölümünün patronu yanıma gelip “hocam bu çocuklar neden her gün gelmiyorlar?” diye sordu. Ben de okulda derslerinin olduğunu, o derslere katılmaları gerektiğini söyledim. “anladım paketleme bölümünde işler yoğun elemana ihtiyaç duyuyorum her gün” dedi. Bu ne güzel ☺ öğrencilerimin çalışmalarından memnun görünüyor.. (5 Mayıs 2014, Günlük, S. 125).

Öğrencilerin o gün çalıştıkları gömlek sayısı her zamankinden daha fazladır.

Bugün toplam 249 gömlek paketledik.. ben çok ama çok yoruldum ki çocukları tahmin bile edemiyorum.. bugüne kadar ki en yüksek sayıya ulaştık.. fakat öğrencilerin hedefi 300 ☺ (5 Mayıs 2014, Günlük, S. 125).

6 Mayıs 2014 tarihinde araştırmacıyı fabrikanın yöneticisi arayarak tekstil kursu açmak istediğini ve bu kursta eğitimi olarak araştırmacının görev almasını talep etmiştir.

- İbrahim bey: “hocam 4 yıllık tekstil lisans diplomasına sahip misiniz?”
- Araştırmacı: maalesef... neden sormuştunuz İbrahim bey?
- İbrahim bey: “hocam ben tekstile dair bir kurs verdirmeyi planlıyorum. Kursun hocası olarak sizi görevlendirmek istedim. Fakat tekstil diplomasına sahip olmadığımız için bunu talep edemeyeceğim. Yeni işçi adaylarına sizin ders vermenizi istemişim.
- Araştırmacı: yardımcı olmak isterdim ama maalesef diplomam istediğiniz nitelikleri taşıyor. teşekkür ederim.
- İbrahim bey: Teşekkürler iyi günler.. İbrahim bey’in beni kursiyer yetiştirecek düzeyde bir tekstil uzmanı ile eşdeğer görmesi beni çok mutlu etti ☺ (6 Mayıs 2014, Günlük, S. 126).

9 Mayıs 2014 tarihinde, öğrencilerden Birgül fabrikaya gitmek istememiştir.

Bugün okula gittiğimde Mine geldi, Cem geldi.. Birgül beni görür görmez üst kata kaçtı. Mine “hocam o bugün regl olduğu için gelmek istemiyor” dedi. Ben de Birgülün arkasından çıktım. “Neden gelmek istemiyorsun Birgül?” diye sordum. Bana söyleyemedi. O sıra sınıf öğretmeni hanım geldi. Birgül ile konuştu ve onu ikna etti. Bir yedek ped verdi ona. Daha sonra Birgül suratını asarak yanıma geldi. Ona “yorulursan veya karnın ağrırsa seni dinlendireceğim, istersen lavaboya gönderirim sık sık” dedim. Aslında onu götürmeyebilirdim ama iş disiplini kazanması adına, regl dönemlerini kaçma bahanesi olarak kullanmaması için bu yapmam gerektiğini düşündüm (9 Mayıs 2014, Günlük, S. 127).

O gün araştırmacı ve öğrenciler 270 gömleğin marka takma, şerit takma ve jelatinleme işlerini yapmışlardır.

bizi yine marka, şerit ve jelatinme işi bekliyordu.. Cem ve ben jelatinledik. Birgüle basit bi iş verdim yorulmaması için. Sadece markaların iplerini geçirdi. Mine de marka ve şerit taktı.. bu gün iyi iş çıkardık yaklaşık 270 gömlek ☺ (9 Mayıs 2014, Günlük, S. 127).

Araştırmacı o gün öğrencilerin doğal gözlem yolu ile başa çıkmayı öğrendikleri bir problem durumu gözlemlemiştir.

ilk zamanlarda hatalı ürün elimize geldiğinde öğrencilerim o ürünü bana veriyorlardı. Burada hatayı fark etmiş olmalarına çok seviniyordum. Fakat bu gün bir adım daha ilerledik (ki bunu ben sistematik yöntemlerle öğretmedim, gözleyerek öğrendiler). Ellerine hatalı ürün geldiğinde artık bana getirmiyorlar; hatalı kısım kimin görevi ise o kişiye teslim ediyorlar (9 Mayıs 2014, Günlük, S. 127). Cem şerit hatası buldu, Mine'ye verdi. Sonra marka hatası buldu, Birgüle verdi ☺ bu güzel bir gelişme (9 Mayıs 2014 a, Video Dökümü S. 1-3).

Fotoğraf 34 - Birgül Jelatinleme, Mine şerit Ve Marka Takma Yaparken

Fabrika Uygulaması 6. Hafta (12-16 Mayıs)

12 Mayıs 2014 günü Mine marka takma ve şerit takma işi yapmıştır. Birgül önce markalara ip geçirme işlemlerini tamamladıktan sonra Mine'ye yardım etmek için şerit takma ve marka takma işi yapmıştır. Cem ise jelatinleme işi yapmıştır. Mine'nin ve Birgül'ün marka ve şerit taktığı gömlekler daha sonra Cem tarafından jelatinlenmektedir. Araştırmacı ise jelatinleme işi yaparak Cemin jelatinleme sürecini desteklemiştir. Ancak masada biriken gömlekler alanı daraltarak çalışmayı güçleştirdiği için araştırmacı belli zaman aralıklarında masadaki biriken gömlekleri alıp masanın altındaki rafa yerleştirme işlemlerini de yürütmüştür (12 Mayıs 2014 a-c, Video Dökümü S. 1-3).

Fabrikanın ilk günlerinde öğrenciler, ellerindeki malzeme bittiğinde bu malzemeyi nereden isteyeceklerini bilememektedirler. Bu yüzden araştırmacıya "öğretmenim malzemem bitti" diyerek yardım istemektedirler. Ancak araştırmacı

öğrencilerin bu konuda yardımı nereden isteyeceklerini öğrenmeleri için onları görevlendirerek bu tür problemleri kendilerinin çözmelerini sağlamıştır.

- uygulamacı jelatini açmaya çalışan Cem'e bir şeyler söylüyor ve Cem jelatini bırakıp bekliyor
- uygulamacı eliyle işaret ederek Cem'e bekle, "bunun aynısından istiycez, bu ablaya gidip bunun aynısından ister misin" diyor.
- Cem uygulamacının verdiği jelatini alarak uygulamacının parmağıyla işaret ettiği yöne doğru gidiyor. Uygulamacı kameramana çekmesini işaret ediyor.
- Cem şefe bir şeyler söylüyor. Şef bir başka işçiye sesleniyor "poşet getirir misin"
- bekleyen Cem elinde uygulamacının verdiği jelatinle yerine geri geliyor fabrika işçisi Birgüle bir şeyler söylüyor tezgahın altını işaret ederek uygulamacı,
- Şef uygulamacıya masanın altını işaret ediyor. Uygulamacı, Mine ve Birgül masanın altına bakıyor.
- uygulamacı jelatinlerin olduğu paketi tezgahın altından çıkarıyor ve Cemin önüne bırakıyor (12 Mayıs 2014 d, Video Dökümü S. 3).

Bu ekip, o gün toplam 324 gömlek paketlemiştir. Aynı gün fabrikadan 1800 gömlek ihracat için yurt dışına gönderilmiştir.

Fotoğraf 35 - Yurt Dışına Gönderilmek Üzere Kolilere Yerleştirilmiş Gömlekler

16 Mayıs 2014 günü fabrikada paketleme işi olmadığı için araştırmacı ve öğrencileri meto temizleme işine yönlendirmişlerdir.

Filiz'in (engelli personel) çalıştığı masaya gittik. Filiz gururlu ve özgüvenli bir tavırla şefe dönüp "şefim sen mi öğreteceksin yoksa ben öğreteyim mi?" bu üzerinde taşıdığı özgüven çok hoşuma gitti... öğretmek ve bizden daha fazla bilmek bir işi.. onun için ne kadar da mutluluk vericiydi.. © Filiz bize bir kez gösterdi nasıl yapılacağını ve biz de aynı masada çalışmaya başladık (16 Mayıs 2014, Günlük, S. 130).

O gün yapılan ürünlerde toplam hata sayısı 6'dır. Başlangıca göre hata oranları azalmaya başlamıştır. Başlangıçta öğrencilerin hataları toplam 20-25 civarında iken son zamanlarda 6'ya kadar düşmüştür (16 Mayıs 2014, Günlük, S. 130).

Mine ve Filiz işbaşında sık sık kendi aralarında konuşmaktadırlar. Bu durum yaptıkları işi yavaşlatmaktadır. Araştırmacı bu nedenle sık sık ikaz etmek durumunda

kalmaktadır. Araştırmacının asıl kaygısı fabrikada iş başında konuşmak yasak olduğu için şef ya da patronun bu öğrencileri azarlama ihtimalidir.

Mine ve Birgül çok sık ve gereksiz konuşmalar yaptılar. Fakat biliyorum ki fabrikada çalışırken konuşmak yasak. Patronlar bu konuda ikaz ediyorlar diğer çalışanları. Ben de kızları ikaz ettim. Hadi çalışalım mola da konuşuruz dedim. Cem hiç ama hiç konuşmadan sürekli işini yapıyor. Mine ve Birgül sürekli konuşuyorlar.. tüm ikazlarıma rağmen konuşmaya devam ettiler. Mine'ye dedim ki "Mine elin çalışsın ağzın değil" bana dedi ki "hocaaamm yüksek sesle söylemeyin patron duymasın ☺" dedi (16 Mayıs 2014 d, Video Dökümü S. 3).

O gün toplam 388 gömleğin metoları bu ekip tarafından temizlenmiştir.

Fotoğraf 36 - Filiz Öğrencilere Meto Temizleme İşini Gösterirken

Fabrika Uygulaması 7. Hafta (23 Mayıs)

23 Mayıs 2014 tarihinde Mine, Birgül ve Cem, engelli personel Filiz'e yardım etmişlerdir. Yani o gün, fabrikada geçirdikleri zamanın tamamını Filiz'in görevi olan meto temizleme işi yaparak geçirmişlerdir. Araştırmacı ise öğrencilerin metolarını temizlediği gömlekleri kontrol ederek bir sonraki bölüm olan kalite kontrol bölümüne göndermiştir. O gün, Mine ve Birgül iş esnasında sık sık ve uzun süreli muhabbet etmişlerdir. Araştırmacı bu durumun, fabrika yöneticisi tarafından hoş karşılanmayacağını bildiği için öğrencileri konuşmamaları ve işlerini yapmaları hususunda ikaz etme gereği duymuştur.

Birgül ve Mine kendi aralarında bir şeyler konuşuyorlar. Uygulamacı öğrencilere yaklaşmış bir şeyler söylüyor (konuşurlarsa yerlerini değiştireceğini söylüyor) ve Birgül ve Mine uygulamacıya bir şeyler anlatmaya çalışıyor (hocam azıcık bir şey anlatacaktım) diyor (23 Mayıs 2014 d, Video Dökümü S. 4).

Fabrika yöneticisi, işi yavaşlattığı gerekçesi ile işçilerin kendi aralarında konuşmalarına izin vermemektedir. Ancak araştırmacının ikazı yeterli etkiyi yaratmamıştır. O gün, Birgül ve Mine'nin iş esnasında kendi aralarında muhabbet ettiklerine dair video dökümlerinde 29 kez vurgu yapılmaktadır (23 Mayıs 2014 a-d, Video Dökümü).

Fotoğraf 37- Öğrenciler Meto Temizlerken

Fabrika Uygulaması 8. Hafta (26-30 Mayıs)

26 Mayıs 2014 tarihinde fabrikada öğrencilere yine meto temizleme görevi verilmiştir şef tarafından. Öğrenciler engelli personel Filiz ile birlikte meto temizleme yapmışlar, araştırmacı ise öğrencilerin çalıştıkları ürünleri kontrol ederek kalite kontrol bölümüne göndermiştir. O gün öğrencilerin hatalı yaptıkları ürün sayısının oldukça azaldığı gözlenmiştir (26 Mayıs 2014 a, Video Dökümü S. 1). O gün araştırmacı öğrencilerin artık “hocam kaç saat kaldı bitmesine?” sorusunu hiç sormadıklarını fark etmiştir. Hatta Mine ile araştırmacı arasında şöyle bir diyalog gelişmiştir:

Uygulamacı temizlenen gömleklere kontrol ederken kendisine bakan Mine'ye yarım saat sonra mola vereceklerini söylüyor. Mine gülümseyerek “hocam daha yeni geldik” diyip tezgahın altından gömlek alıyor (26 Mayıs 2014 a, Video Dökümü S. 5).

Aynı gün fabrikada tatsız bir olay yaşanmış ve bu olay araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

Bugün patron bir işçiye bağırdı. Hakaret etti. Ve işçinin çalıştığı masayı yumrukladı... öğrencilerim çok korktular.. ve ben de... korktum. Bize değildi aslında bu hareket ama kendimi o kızcağızın yerine koydum çok üzüldüm. Bu kadar maaşa bu kadar hakaret içitmek... bi an nasıl davranmam gerektiğim bilemedim. Öğrenciler sustular... hiç konuşmadılar.. sadece işlerini yaptılar. Okula gidince Mine bana “hocam o hareketi bana yapsaydı ben orayı terk ederdim” dedi. Ben ne diyeceğimi gerçekten bilemedim. Çünkü patronun yaptığı yanlış (26 Mayıs 2014, Günlük, S. 131).

Bu olay kamera kayıtlarına ve dolayısıyla video dökümlerine de yansımıştır:

Çocuklar meto temizlerken arkadan gelen sese dönüp bakıyorlar. Mine bakmaya devam ediyor. Kameraman gelen sesle ilgili uygulamacıya soru soruyor , uygulamacı patron olduğunu söylüyor. Birgül eğilip Mine'ye bir şeyler söylüyor. Birgül arkasını dönüp bağırarak patrona bakıyor uygulamacı bir işçinin hata yaptığını söylüyor. Çocuklar meto temizlerken arada bir arkalarını dönüp bağırarak patrona bakıyorlar (26 Mayıs 2014 c, Video Dökümü S. 3).

30 Mayıs 2014 tarihinde paketleme şefi Ali bey araştırmacıyı ve öğrencileri girişte karşılamıştır.

Bugün fabrikaya gider gitmez Ali bey bizi karşıladı. “gecikince bir an için gelmeyeceksiniz sandım hocam” dedi.. Demek ki yokluğumuz belli oluyor...© (30 Mayıs 2014, Günlük, S. 132).

Geçerlik komitesinde komite üyeleri araştırmacıyı öğrencilerin yanından uzaklaşması gerektiğini onların üzerindeki kontrolünü azaltması gerektiğini belirlemiştir.

- “Bir şey diyeyim bende o konuya değinecektim bu gün aslında. Hep sen başlıyorsun bunların yani onu nasıl”
- Araştırmacı: “Hocam bu hafta değineceğim şeylerden bir tanesi buydu değineceğim konulardan bir tanesi hep başındayım ve hep hepsini bir arada çalıştırıyorum”
- “O da bir sorun”
- “Araştırmacı: Şimdi şunu yavaş yavaş çektim hocam. Başlangıçta çok yoğun kontrol ediyordum. Ondan sonra baktım ki hatalar çok azalmaya başladı (%3) hatta şuan hatalar yüzde sıfır diyebilirim hiç hata yapmıyorlar. O yüzden ben bıraktım artık hiç kontrol etmiyorum”

O gün araştırmacı ve öğrencileri fabrikada bekleyen iş jelatinleme işidir. Paketleme şefi bu ekip için bir masa ayarlamış ve bu masada jelatinleme işi yapmalarını söylemiştir. O güne kadar öğrencilerin üçü ve araştırmacı hep aynı masada çalışmışlardır. Fakat o gün araştırmacı öğrencilerin yavaş yavaş farklı masalarda ve farklı iş bölümlerinde çalışmaya alışmaları gerektiğini düşünerek yer ve iş değişikliği yapmaya başlamıştır. Örneğin o gün Birgül’ü Filiz’in yanına meto temizlemeye göndermiş, Mine ve Cem’in ise aynı masada jelatinleme çalışmalarını sağlamıştır. Böylelikle farklı masalarda farklı iş türü yapmaya alıştırma süreci Birgül ile başlamıştır. Araştırmacı ise Mine ve Cem’in yaptığı jelatinlenmiş ürünleri kontrol ederek kolilere yerleştirmiştir. Arada bir göz ucu ile Birgül’ü gözlemlemiş ve Filiz ile birlikte uyumlu çalışıyor mu, başında araştırmacı olmadan da işini yapabiliyor mu... bunlara ilişkin gözlem yapmıştır.

Birgül’ü Filiz’in yanına meto temizlemeye gönderdim. Artık arkadaşlarından farklı masalarda ve farklı iş türlerini yanında ben yokken de yapabilmelerini istiyorum. Çünkü bi gün işe başladıklarında yanlarında arkadaşları ve ben olmayacağım. Arada bir kontrol ettim. Filizle güzel çalışıyorlar, takıldığı yerlerde Filiz’e danışıyor.. üstelik artık hiç hata yapmadığı için kimse onun yaptığı ürünleri kontrol etmiyor. Dahası gözleri beni hiç aramıyor (30 Mayıs 2014, Günlük, S. 132).

O gün fabrikada geçirilen sürede Mine ve Cem gömlekleri jelatinleme işi yapmıştır. Başka bir iş türüne geçilmemiştir. Ancak bu jelatinleme işinin okulda öğrendikleri jelatinleme işinden bir farkı vardır. Jelatinle yazı baskılı geldiği için gömleği yerleştirirken , jelatin üzerindeki yazı yönünde yerleştirilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla araştırmacı, bir uyarılma olarak; jelatinleme görev analizine bir basamak ek madde eklemiştir: “gömleğin yakasını jelatinin

üzerindeki yazı ile aynı yöne gelecek şekilde jelatinin içine yerleştir". Bu noktada öğrencilerin okuma yazma bilmeleri önemli bir ön niteliği taşımaktadır. Birgül meto temizlemiştir. Araştırmacı da ürünleri kontrol edip kolilere yerleştirmiştir (30 Mayıs 2014 c, Video Dökümü S. 1-3).

Fotoğraf 38- Öğrenciler Meto Temizleme ve Jelatinleme Yaparken

Fabrika Uygulaması 9. Hafta (2-6 Haziran)

2 Haziran 2014 tarihinde araştırmacı öğrencileri yine dönüşümlü olarak ayırmıştır.

Bugün öğrencileri fabrikada yine ayırdım. Dönüşümlü olarak bir kişi Filizle birlikte meto temizleme yaptı diğer iki kişi de düğmeleme yaptılar. Artık ayrı da çalışabiliyorlar ve artık benim kontrolüme de ihtiyaç duymuyorlar. Yani artık yaptıkları ürünleri incelememe gerek kalmıyor çünkü hatasız yapıyorlar © (2 Haziran 2014 , Günlük, S. 133), (2 Haziran 2014 c-d, Video Dökümü S. 1-3).

Yapılan işe göre çeşitli zorluklar ile karşılaşan öğrencilerin , tüm bunlara rağmen şikayet etmemeleri araştırmacının günlüğüne şu şekilde yansımıştır

Bugün düğmelediğimiz gömlelerin ilikleri çok sert olduğu için ellerimiz çok acıdı.. ama çocuklar hiç şikayet etmiyorlar. Aslında benim de onlarla çalışıyor olmam bana çok şey kattı. En başta empati kurabildim. Zira kolay iş değil, oldukça yorucuymuş tekstil (2 Haziran 2014 , Günlük, S. 133),

6 Haziran 2014 tarihinde düğmeleme ve ardından düğmelenen gömleğe etiket ve marka takma çalışmaları yapılmıştır. Ancak marka takmada araştırmacı okulda öğrettiği marka takma becerisinden farklı olarak uyarlama yapmıştır. Çünkü bu kez marka ilikten geçirilmek sureti ile değil, düğmenin altından geçirilip çengel düğüm yapmak sureti ile takılmaktadır. Bu nedenle yeni bir görev analizi oluşturulmuştur.

Marka takma uyarlanmış görev analizi:

- İpin düğümlü ucunu sol elinle, markalı ucunu sağ eline al
- Düğmenin üst tarafına yatay ve ortalayacak şekilde yerleştir
- İp düğmenin altına geçinceye kadar çektir

- İpin markalı ucunu düğümlü ucuna yaklaştır
- Düğümlü ucundaki ipin diğer katını açtır
- Markayı açtırdığın ipin içerisinden geçir
- Sağ elinde düğmeye bastır
- Sol elinle markayı düğüm sıkılaşıncaya kadar çektir

O gün ilikledikleri gömleğin iliklerinin sert olması nedeniyle öğrencilerden Birgül'ün tırnağı kırılmış parmağı su toplamıştır. Araştırmacı öğrencinin parmağını yara bandı ile sardıktan sonra öğrenciye düğmeleme işini bıraktırap meto temizleme işine göndermiştir.

Birgül tırnağına bakıyor, Mine Birgüle bir şeyler söylüyor. Uygulamacı tezgahın altından kendi çantasını çıkarıyor. Uygulamacı çantasında bir şeyler arıyor. Birgül canının yandığını belirtiyor. Uygulamacı çantasından yara bandı çıkarıp çantayı tezgahın altına geri koyuyor. Mine Birgüle bakıyor. Birgül tırnağını tutuyor. Uygulamacı açtığı yara bandını Birgülün parmağına sarıyor Mine onları izliyor (6 Haziran 2014 a, Video Dökümü S. 5).

Araştırmacı moladan sonra öğrencileri fabrikanın ikinci katında yalnız bırakmış ve alt kattaki yönetici odasında beklemeye başlamıştır. Bunda amaç; araştırmacının olmadığı bir ortamda da öğrencilerin bağımsız çalışabilmelerini sağlamaktır. Öğrencilere alt katta olduğunu ve çalışmaya devam etmelerini söyleyerek alt kata inmiştir.

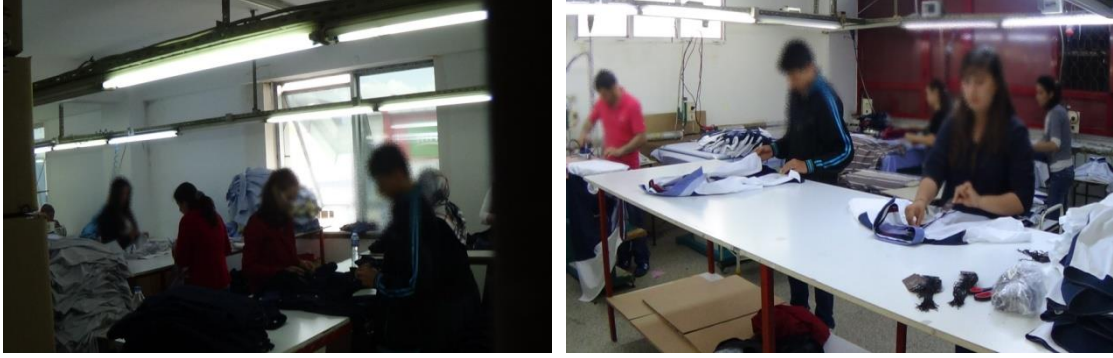
Uygulamacı görüntüden kayboldu (alt kata indi). Öğrenciler tek başlarına çalışıyorlar. Mine mark atamış olduğu katlanmış iki gömleği alıp tezgahın diğer tarafına bırakıyor Cem düğme ilikliyor. Birgül diğer masada Filiz ile meto temizlemeye devam ediyor (6 Haziran 2014 e, Video Dökümü S. 1).

Öğrenciler tek başlarına çalışırken fabrika yöneticisi İbrahim bey yanlarına gelmiş ve öğrencileri sözel olarak pekiştirmiştir. Artık patronlar da araştırmacıdan izleyerek pekiştirmeyi öğrenmiştir.

Düğme ilikleleyen Cemin yanına patron yanaşiyor ve elini omzuna vurup yanağına dokunuyor “aferin” deyip gülümsüyor. Sonra gidiyor (6 Haziran 2014 e, Video Dökümü S. 1).

Araştırmacı fabrikanın alt katında beklediği süre içerisinde öğrencilerin çalışmayı bırakma veya yavaşlatma, gereksiz konuşma gibi davranışlar sergileyip sergilemediklerini öğrenmek için önce şef ile görüşmüştür. Şef “yukarıda her şey yolunda hocam, bence sen hiç çıkma” diyerek gülümsemiştir (2 Haziran 2014, Günlük, S. 135). Araştırmacı bu sürede öğrencilerin neler yaptıklarını daha sonra kamera kayıtlarında da incelemiştir (6 Haziran 2014 e-f, Video Dökümü S. 1). Kamera kayıtlarına bakıldığında araştırmacının ortamda bulunduğu ve ortamda bulunmadığı durumların her ikisinde de öğrencilerin çalışma performanslarında

herhangi bir değişiklik olmadığını gözlemlemiştir. Bu da öğrencilerin bağımsız çalışma becerileri için önemli bir gelişme ve bulgu niteliğindedir.

Fotoğraf 39 - Öğrenciler Farklı Masalarda Çalışırken

10 Kasım 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantısında öğrencilerin bu işi yaparken hızlanma düzeyleri hakkında konuşulmuştur. Öğrencilerin yaptıkları işlerdeki hızlanma düzeyleri için araştırmacı; becerilerin farklılaşması, bu farklılaşmanın planlanamaması ve ekip olarak yapılan bu çalışmalara Filiz gibi yeni kişilerin eklenmesiyle birlikte hızın değişken olduğunu belirtmiştir. Öte yandan işverenin sosyal geçerlik verilerinde “normal bireyler kadar hızlı yapıyorlar artık” yorumu bu hızlanmanın göstergesi olarak görülebileceği belirtilmiştir.

Fabrika Uygulaması 10. Hafta (9-13 Haziran)

9 Haziran 2014 tarihinde, araştırmacı öğrencilerin üçünü de farklı çalışma masalarına göndermiştir. Mine'ye jelatinleme yapma, Cem'e düğmeleme yapma ve Birgül'e de meto temizleme görevi vermiştir. Her biri farklı masalarda farklı işçilerle birlikte çalışmışlardır. Araştırmacı o gün öğrencilerin çalıştıkları katta değil üst katta onları beklemiştir. Arada bir alt kata inip sorun olup olmadığına bakmış ve tekrar üst kata çıkmıştır. Bu süreçte öğrenciler bağımsız ve hatasız bir şekilde diğer işçilerle işbirliği içerisinde çalışabilmişlerdir (9 Haziran 2014 a-i, Video Dökümü S. 1-3), (9 Haziran 2014, Günlük, S. 136).

Öğrenciler fabrikadaki çalışmalardan artık daha memnun olduklarını dile getirmektedirler.

Bugün Birgül fabrikadan ayrılırken bana dedi ki “hocam fark ettiniz mi ilk zamanlar size hep saat soruyorduk artık zamanının nasıl geçtiğini anlayamıyoruz bile © çok keyifli geçiyor zaman “ dedi (9 Haziran 2014, Günlük, S. 136).

13 Haziran 2014 tarihinde, araştırmacı kendilerini fabrikaya götüren özel araç Őoförü ile aralarında bir diyalog gelişmiş ve bu diyalog gnlge şu ifadeler ile yansımıştır:

Bugün fabrikaya giderken Őofrm ile muhabbet ettik. Bana dediki ‘‘hocam sizin bu üç öğrenciyi fabrikaya götürdüğümüz ilk günleri anımsıyorum da hiç gitmek istemiyorlardı son zamanlarda ne kadar özgüvenli ve istekli görünüyorlar’’ dedi. Dışarıdan bir gözlemcinin değerlendirmesi benim için çok önemliydi.. © (13 Haziran 2014, Günlük, S. 137).

Araştırmacı o gün Mine’ye şerit takma görevi, Birgl’e marka takma görevi ve Cem’e ise gömleği jelatinleme görevi vermiştir. Araştırmacı ğrencilerin artık daha seri ve dikkatli çalışmaya başladıklarını gözlemlemiştir (13 Haziran 2014 a-e, Video Dökümü S. 1-3).

Yine yanlarında az durdum. Çoğunlukla bensiz, bağımsız çalıştılar. Dikkat ettim de... artık çok seri çalışıyorlar. Yani yetiştirmeyeceğiz kaygısı taşımıyorum. Üstelik hiç hata yapmıyorlar ki kontrol bile etmem gerekmiyor. Daha mutlu görünüyorlar. Gereksiz muhabbet edip işi de aksatmıyorlar. Alıştılar sanırım... (13 Haziran 2014, Günlük, S. 137).

Fotoğraf 40- ğrenciler Bağımsız alışırken

13 Hafta atölye ve 10 hafta fabrika eğitimini tamamlayan öğrencilere araştırmacı tarafından Ek’24 de yer alan katılım belgesi takdim edilmiştir. Ayrıca ğrencilerin iş başvurusu yapacağı zaman başvuru dosyalarına eklenmek üzere çalışmalar esnasında (hem atölyede hem de fabrikada) ekilen video görüntüleri bir dvd ile öğrencilere takdim edilmiştir.

Mine’nin Tekstil-Paketleme İşinde İstihdam Edilmesi ve İzlenmesi

22 Mayıs 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantısında komite yeleri, araştırmacıya öğrencileri işyeri koordinatör öğretmenine devretmesi ve bu öğretmenin çocukları işe yönlendirme, yerleştirme ve işyerinde desteklemeleri gibi konularda görevlendirilmesi önerilmiştir. Araştırmacı, bu öneri üzerine işyeri koordinatör öğretmenleri ile görüşmüş ve tekstil paketleme işçiliğini öğrenen bu öğrencilerin bundan sonraki süreçte de öğrendikleri bu iş türü ile ilgili istihdam

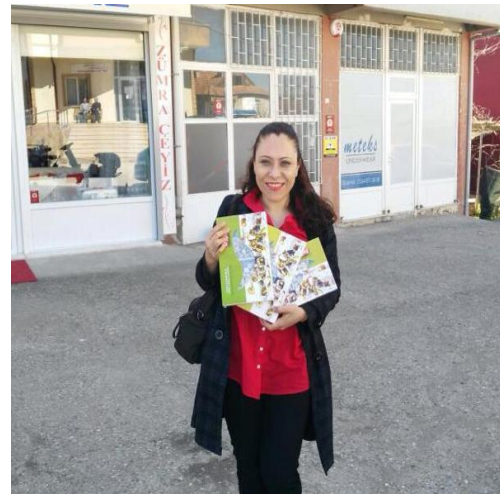
edilmeleri hususunda desteklemeleri için görüşmüş ve belirli aralıklarla işyeri koordinatör öğretmenleri ile hem yüzyüze hem de telefon görüşmeleri vasıtası ile bu sürecin daha sistematik bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmuştur. Bu sürecin neticesinde öğrencilerden Mine 4 Mart 2015 tarihinde işyeri koordinatör öğretmenleri ve araştırmacının girişimleri ile tekstil-paketleme işine yerleştirilmiştir.

Bugün harika bir gün... ☺ çok çok çokkkkk mutluyum ☺ işyeri koordinatör öğretmenleri en son konuştuğumuzda anlaştığımız gibi Mineyi Karasu'da tekstil işine yerleştirdiler. Maaşlı ve sigortalı bir iş. Üstelik paketleme bölümü ☺ yaptıklarımızın somut sonuçlarını görmek insanı nasıl mutlu ediyor anlatamam ☺ şimdi diğer iki öğrencimde sıra ☺ (4 Mart 2015, Günlük, S. 140).

Mine'nin işyerinde izlenmesi çalışmaları özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin 61. Maddesi gereğince işyeri koordinatör öğretmenleri tarafından halen sürdürülmektedir.

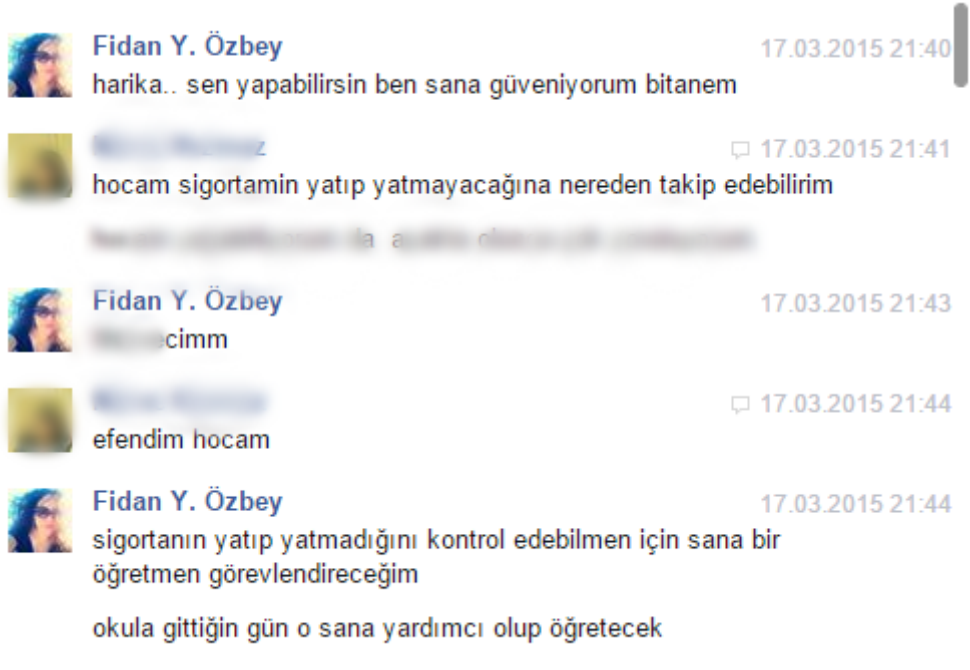
Araştırmacı, okul müdürü ve işyeri koordinatör öğretmeni ile birlikte Mine'yi işyerinde ziyaret etmiştir. Mine ilk maaşıyla araştırmacı, okul yöneticisi ve işyeri koordinatör öğretmeni için aldığı 3 kutu helvayı bu ziyaret esnasında takdim etmiştir. Mine'nin annesi de araştırmacı ile birlikte işyerine gelmiş ve araştırmacıya teşekkür etmiştir.

Mine bize üç kutu helva almış ilk maaş hediyesi olarak ☺ Mine ilk maaşıyla eve ankastre yapacağını, çok hevesliymiş. Anne çok mutlu.. bu mutluluk gözlerinden okunuyor.. sigortalı ve asgari ücretli bir iş olması, üstelik evlerine çok yakın bir işyeri olması anneyi çok mutlu etmiş. Mine işe başladığı ilk günler ayakta çalıştığı için ayaklarının altı su toplamış. Ama şimdi ayakları da almış bu sürece. Ben fabrikada Mine'nin çalıştığı yere kadar girdim. Mine bana nasıl çalıştığını gösterdi. Mine bugün kulağıma eğilip hocam sigortamızın yatırılıp yatırılmadığını nasıl kontrol edicez? Diye sordu... ben de ona okula geldiğin gün sana öğreteceğim dedim ve vedalaşıp ayrıldık.. Ben çok mutluyum.. sonuçlar çok güzel ☺ (17 Nisan 2015, Günlük, S. 142).

Fotoğraf 41 - Mine'nin Çalıştığı Fabrika

Mine işe başlar başlamaz sigortasının fabrika tarafından yatırılıp yatırılmadığına ilişkin araştırma girişiminde bulunmuş ve bu konuda araştırmacıdan destek istemiştir. Araştırmacı bu konuda Sakarya Üniversitesi zihin engelliler öğretmenliği son sınıf öğrencisi olan bir öğretmen adayını görevlendirmiştir. Öğretmen adayı Mine'ye sigortasının yatırılıp yatırılmadığını elektronik ortamda nasıl takip etmesi gerektiğini öğretmiştir.

Fotoğraf 42 - Mine ve Araştırmacı Arasında Geçen Facebook Yazışmaları

Doğrusu Mine'nin sigortasını takip etmek gibi uyanıkça bir davranışı sergilemesi beni çokkk memnun etti (17 Nisan 2015, Günlük, S. 144).

Mine yaklaşık altı aydır bu işyerinde görev yapmaya devam etmektedir ve sigortası düzenli olarak işyeri tarafından yatırılmaktadır.

4.8. Sosyal Geçerlik Bulguları

Sosyal geçerlik; araştırmalarda seçilen amaçların sosyal açıdan anlamlı olduğundan emin olmak, buna yönelik kabul edilebilir programlar geliştirmek ve araştırma sonuçlarının sosyal açıdan önemli etkiler yaratmasını sağlamakla mümkün olabilmektedir. Bir çalışmanın başarısı, önemli ölçüde sosyal kabulünün ya da geçerliğinin yüksek düzeyde olmasına bağlıdır (Vuran ve Sönmez, 2008).

Araştırmanın sosyal geçerliğine ilişkin veriler araştırmacının daha önceden planlayarak topladığı veriler ve önceden planlanmayıp süreçte oluşup araştırmacının sonradan değerlendirdiği veriler olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler araştırmacının önceden planlayarak, hatta yarı yapılandırılmış görüşme formları ile gerçekleştirilmiş görüşmelerdir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, okul müdürü, işyeri koordinatör öğretmenleri, üç Zihinsel yetersizliği olan öğrenci ve bu öğrencilerin anneleri, işyeri sahibi, işyeri müdürü, paketleme bölüm şefi, 15 yıllık deneyimli engelli personel olmak üzere okul ve işyerinde bire bir öğrencileri gözlemleyen farklı kişilerden toplanmıştır.

Araştırmacının önceden planlamadığı fakat araştırma sürecinde ortaya çıkan ve araştırmacının veri olarak derlediği veriler de sosyal geçerlik verisi olarak değerlendirilmiştir. Bunlar arasında; sosyal paylaşım ağı verileri, bir özel eğitim öğretmenin gönüllü olarak yazdığı mektup ve bir kaymakam'ın daveti yer almaktadır. Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerden biri ile araştırmacı arasında geçen facebook yazışmaları sosyal geçerlik verisi olarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak öğrencilerin sınıf öğretmenin araştırmacıya gönüllü olarak yazıp gönderdiği bir mektup da sosyal geçerlik verileri arasında yer almaktadır. Yapılan uygulamanın öğrencileri üzerindeki olumlu etkilerini dile getiren bir sınıf öğretmenin ifadelerinin yer aldığı bu mektup Ek 20'de yer almaktadır. Buna ek olarak işe yerleştirilen Mine'nin çalıştığı ilçenin kaymakamı Mine'nin mesleki eğitim süreci ve işe yerleştirilme sürecini kapsayan Tübitak projesi hakkında detaylı bilgi elde etmek amacıyla araştırmacıyı, okul personelini ve Mine'yi makamına davet etmiştir. Bu davete araştırmacı, okul müdürü, işyeri koordinatör öğretmeni ve Mine katılmıştır. Burada kaymakam, araştırmacıdan Mine'nin aldığı mesleki eğitim süreci, fabrika uygulaması süreci ve işe yerleştirilmesi sürecini de kapsayan Tübitak projesi hakkında bilgiler almıştır. Mine'yi, araştırmacıyı ve okul personelini tebrik eden kaymakam, kendilerinin de Halk Eğitim Merkezi ile işbirliği kurarak böyle bir projeye imza atmak istediklerini belirtmiştir.

Fotoğraf 43- İlçe Kaymakamının Daveti (31 Mayıs 2015)

Diğer sosyal geçerlik verilerinden elde edilen bulgulara ise izleyen başlıklar altında sırasıyla yer verilmiştir.

4.8.1. Zihinsel yetersizliği olan Öğrenciler İle Yapılan Bire Bir Görüşmeler

Öğrencilerin Kendi Atölye Deneyimleri Hakkındaki Görüşleri

Uygulamacı öğrenciler ile yaptığı bire bir görüşmelerde atölyedeki uygulamaları hatırlatarak, bugüne kadar atölyede yapılan bu çalışmalardan memnuniyetleri hakkında öğrencilerin görüşlerini istemiştir. Öğrencilerin atölye deneyimlerine yönelik yanıtları Çizelge 25’te yer almaktadır. Öğrencilerin özellikle atölye uygulamalarını fabrika uygulamalarına tercih etmeleri dikkat çekici bir bulgu olarak göze çarpmaktadır.

Çizelge 25 Öğrencilerin Kendi Atölye Deneyimleri Hakkındaki Görüşleri

Soru	Birgül	Cem	Mine
Atölyede gömlek Paketleme işini öğrenmek seni mutlu etti mi?	“Mutluyum”	“Evet”	“evet hem de çok”
Burada (atölyede) çalışmak keyifli miydi?	“Evet”	“Keyifli”	“Mutlu oldum”
Neden keyifliydi atölyede çalışmak?	“daha az kişiyle daha güzel oluyordu. Yani orada (fabrikada) müzik sesi patır patır... (atölyede) daha az kişiyle daha güzel oluyor”	“Yapmak zevkli”	“Hocam kendi ortamımız, tanımamız, yabancı yoktu.”
Atölye çalışmalarının sana ne gibi katkıları oldu?	“Burada (fabrikada) yaptıklarımızı orada görmüştük mesela orda da şey yaptık öyle”	“oldu”	“Hocam çok katkısı oldu” “Hocam (burada) öğrenmeden o fabrikaya

gitseydik hiçbir şey yapamıyor olacaklık mesela”

“Mesela katlamayı öğrendik, paketlemeyi yani (direk) oraya (fabrikaya) gitseydik jelâtinlemeyi nasıl takacağımız bilmiyor olacaklık”

Fabrikada mı çalışmak istersin yoksa atölyede mi?

“Atölyede”

“Atölyede”

Öğrencilerin Kendi Fabrika Deneyimleri Hakkındaki Görüşleri

Uygulamacı öğrencilerin fabrikadaki deneyimleri hakkında görüşlerini öğrenmek istemiştir. Bu amaçla öğrencilere bazı sorular yöneltilmiş ve aldığı yanıtları Çizelge 26’da özetlenmiştir. Öğrenciler fabrikaya gittikleri ilk günü kötü bir deneyim olarak değerlendirmişler fakat zamanla alıştıklarını ve zorlanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 26 Öğrencilerin Kendi Fabrika Deneyimleri Hakkındaki Görüşleri

Soru	Birgül	Cem	Mine (Tablo Devam Ediyor ↓)
<i>Fabrikaya gittiğimiz ilk günü hatırlıyor musun, nasıl bir gündü?</i>	“Kötüydü”	“O gün gürültülü”	“Çok kötü bir gündü”
<i>İlk gün seni rahatsız eden ne oldu fabrikada?</i>	“Oradaki çocukların bize bakması..”	“gürültülü”	“Hocam herkes bize bakıyordu sanki hiç insan görmemişler gibi dik dik hele o çocuklar hocam abiler var ya onlar” “Başka birde hani patron bağırması ya orada korktuk” “hocam ne bileyim orada çok gürültü var. Ne bileyim alışamadım birde bizden büyük insanlar var.
<i>Şimdi fabrikaya giderken neler hissediyorsun?</i>	“Arık alıştık kolay geliyor”	canım, “İyi”	“şimdi daha rahatım, yani alıştım”
<i>Fabrikada çalışmanın keyifli yanlarından bahseder misin?</i>	“Molalar keyifli... başka...” “çalışıp ortaya bir şeyler koymak” “Filizle (fabrikadaki engelli çalışan) tanışmak”	-----	Hiçbir şey yok hocam.

Öğrencilerin Tekstil – Paketleme İşinde Çalışma Hakkındaki Görüşleri

Uygulamacı öğrencilerin bu işi okuldan sonra da meslek olarak devam ettirmek istediklerini belirlemiştir. Ancak öğrencilerden Mine'nin aynı işi bir fabrika ortamında değil, bir mağazada yapmak istediğini belirtmesi dikkat çekici bir bulgu niteliğindedir. Ayrıca öğrencilerin fabrika deneyimlerinin kendilerine katkıları sorulduğunda verdikleri yanıt çarpıcı bir yanıt olarak görülmektedir. Öğrenciler fabrika deneyimlerinin kendilerine bir katkısı olmadığını; aksine kendilerinin fabrikaya katkı sağladıklarını belirtmişlerdir. Bu da, öğrencilerin özgüven duygularının olumlu yönde geliştiğini göstermektedir.

Çizelge 27 Öğrencilerin Tekstil – Paketleme İşinde Çalışma Hakkındaki Görüşleri

Soru	Birgül	Cem	Mine
<i>Öğrendiğin bu işi bir meslek olarak okuldan sonra yapmak ister isin?</i>	“Olur” “istiyorum”	“evet”	“böyle mağazalarda çalışmak isterim” “Evet yerlerine katlayıp koyuyorlar ya hocam”
<i>Peki öğrendiğin bu işi, yine aynı bu fabrikada yapmak ister misin?</i>	“yok hocam durun, daha yeni alıştım ben buraya başka fabrika olmaz”	“isterim”	“Birgül olursa isterim tabi. Hocam çok yani ne bileyim ben o kızlara alışmam, sigara içiyorlar hocam ben onlara alışmam, çok havalı kendilerini sanki bir şey zannediyorlarmış gibi”
<i>Fabrikada çalışmanın sana ne gibi katkıları oldu?</i>	“Hiçbir katkısı olmadı ki..” “benim onlara katkım oldu”	-----	“hayır hocam , biz (onlara) yardım ettik”

Öğrencilerin Tekstil – Paketleme İşinde “En Sevdikleri” Ve “En Sevmedikleri” Alt İş Türü Hangisidir?

Uygulamacı öğrencilerin, gömlek paketleme işi kapsamında yer alan alt işlemlerden hangilerini sevdiklerini ve hangilerini sevmediklerini belirlemek için bazı sorular sormuş ve aldığı yanıtlara Çizelge 28’de yer vermiştir. Öğrencilerin ağırlıklı olarak düğmeleme işini sıkıcı buldukları görülmektedir.

Çizelge 28 Öğrencilerin Tekstil – Paketleme İşinde “En Sevdikleri” Ve “En Sevmedikleri” Alt İş Türü

Soru	Birgül	Cem	Mine
<i>Gömlek paketleme işinde en zevkli iş hangisi sence?</i>	“Sadece pakete geçiriyorsun o daha zevkli, jelatinleme”	“hepsini”	“Katlama ve ütüleme aşaması, şerit takma”
<i>Gömlek paketleme işinde en sıkıcı iş hangisi sence?</i>	“Sıkıcı bi yanı yok bence” “düğmeleme kötü”	“yok”	“Düğme takma”

4.8.2. Fabrika İşveren Ve Çalışanları İle Yapılan Bire Bir Görüşmeler

Öğrencilerin Çalışma Performanslarına İlişkin Görüşler

10 Eylül 2013 tarihli geçerlik toplantısında fabrikada bu işi yapan diğer çalışanların da engelli öğrencileri gözlemlemesi ve bu gözlemine ilişkin düşüncelerini paylaşmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı, işveren ve diğer çalışanların da zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin iş performanslarına ilişkin görüşlerini belirlemek için yaptığı birebir görüşmelerde Çizelge 29 ve Çizelge 30’da yer alan bulgulara ulaşmıştır. İşverenlerin hepsi öğrencilerin yaptıkları ürünlerin hatasız ve kaliteli ürünler olduğunu, kendilerinden memnun kaldıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle paketleme şefinin yoğunluktan dolayı dağıldığımız zamanlarda öğrencilerin bu işleri toparlayıp gittiklerini ve onların çok faydalı olduklarını ifade etmesi çarpıcı bir bulgu niteliğindedir. Bölüm yöneticisi de, zihinsel yetersizliği olan bireylerin normal çalışanlardan bile daha iyi performans gösterdiklerini ifade etmesi önemli bir bulgudur.

Çizelge 29 Öğrencilerin Çalışma Performanslarına İlişkin Görüşler

Soru	Pınar Hanım (Şef)	İbrahim Bey (Yönetici)	Ali Bey (Bölüm Yöneticisi)	Filiz (Zihin Engelli Personel) (Tablo Devam Ediyor ↓)
<i>Öğrencilerim izin çalışma performanslarını nasıl değerlendirirsiniz?</i>	<p>Düzenli çalışıyorlar çok fazla zorluk çekmediler geldiği günden son güne kadar hiç zorluk çekmediler çok düzenli çalıştılar”</p> <p>“Bence çok iyilerdi ki ben tam çok yoğun olduğum günlerde geldiler ben çok memnun kaldım. Çok faydalı oldular.</p> <p>“zihinsel olmalarına rağmen hemen anladılar neyin ne olacağını ki bize gelenler normal olanlar dahi ilk iki üç gün bir zorluk çekiyorlar ama onda sizinde payınız var tabii ki çok güzel yönlendiriyorsunuz. O açıdan da yani ben çok memnun kaldım”</p> <p>“tam yoğun olduğum zamanlarda gelindi işi toparladılar gittiler”</p> <p>“ben onların üzerinden bir baktım ve tam olarak kontrol etmeme hiç gerek kalmadığını düşündüm ve kontrol etmeden aldım kolilere koydum hepsi çok düzgün”</p>	<p>“bunlar sabit bir iş verirken eğer, işte birine etiket takarken birine jelatin takma işte beden beden ayırma sabit... günde bin beş yüz kapasiteli bir fabrikada bunlar çok işe yarar”</p>	<p>“Bölümlerde paketleme olsun, düğmemle olsun gayet buradaki çalışan insanlar gibi onlar kadar performanslı çalıştılar”</p> <p>“Benim burada şuanda engelsiz olduğu halde bile onlar kadar verim veremeyen insanlar var... performansları çok iyiydi”</p>	<p>“Çok güzelde yapıyorlar yani”</p> <p>“Evet çok rahat oluyor yedeklerim (yapılması gereken işler) bitiyor yani”</p> <p>“Güzel çok güzel memnunum üçünden de memnunum yani. Gelsinler Allahımmm gelsinler”</p> <p>“Gelsinler ne güzel dua ederim hocam”</p>

Çizelge 30 Öğrencilerin Çalışma Performanslarına İlişkin Görüşler

Soru	Pınar Hanım (Şef)	İbrahim (Yönetici)	Bey Ali Bey (Bölüm Yöneticisi)	Filiz (Zihin Engelli Personel)
Çocukların ilk çalışma performansları ile son performansları arasındaki fark hakkında ne düşünüyorsunuz?	<p>“Ben inanmamıştım dedim ya işte gelececek karıştırılacak ve gidilecek zannettim ben. Hani söylüyorum buda açıkçası ama ben çok şaşırdım benim çok fazla dağmıktım geldiğiniz günlerde çok yoğun gelindi ve dağmıklım toplandı, gidildi”</p> <p>“Mine bir kere söylenildiğinde hemen kaptı rahatlıkla verdi bana işi. Ki normal olan insan dahi sestem gürültüden anlayamayabilir ne oldu ne söyledin falan diye ama Hemen anlayıp getirdi bana işi ve hangisini diye sormadı çünkü işi akışını bildiği için onu öğrenmişler o yüzden hemen kendiliğinden aldı verdi bana işi”</p>	<p>“Tabi o zamanlar ilk geldiklerinde ne yapacaklar sağa sola bakıyorlardı şey halindeydiler ama son haftalarda artık eminlerdi ne yapacaklarından eminlerdi”</p> <p>“Bir de siz de yaptığımız zaman onlar kendilerine biraz daha güvende hissediyorlardı bak bizim öğretmende bu işi yapıyor bizde yapabiliriz diye kendilerine büyük bir güven gördüler orada.</p>	<p>“Şimdi bunu buraya alacağım ama bunu buraya taşımak için elli tane yol var Zaman tanıdıkça yaptıkça bunun kolayını onlarda bulmaya başladı zaten yani onu nasıl daha rahat nasıl daha çabuk yapabilirim diye”</p> <p>“Pratik yollarını çözdüler kendileri beyin olarak belli ediyordu zaten kendini”</p> <p>“Onlara verdiğim işte ben bir sıkıntı yaşamadım o yüzden de kaliteli iş çıkardılar”</p>	<p>“çok alıştılar”</p> <p>“evet çok hızlılar elleri çok hızlı”</p> <p>“beni sevmişler çok”</p>

Öğrenciler Okuldan Mezun Olduktan Sonra Fabrikada Çalışabilmeleri Hakkındaki Görüşler

Okul sonrasında zihinsel yetersizliği olan bireylerin kendi fabrikalarında çalışabilmeleri hususundaki görüşlerine yönelik işverenlerin ifadeleri Çizelge 31’de yer almaktadır. Ancak uygulamacının bu görüşmelerden sonraki bir tarihte (16 Temmuz 2014) yapmış olduğu informal görüşmede işverenlerin bu çocuklardan çok memnun kalmalarına rağmen , fabrikanın zorunlu engelli çalıştırma kotasının (%4) üstünde bir oranda engelli çalıştırdıkları için, o engelliler işten çıkarsa yerlerine bu çocukları alabilecekleri, onun dışında engelli personel sayısı normal sayının üstünde olduğu için, daha fazla artıramayacaklarına dair görüş bildirmişlerdir.

Çizelge 31 Öğrenciler Okuldan Mezun Olduktan Sonra Fabrikada Çalışabilmeleri Hakkındaki Görüşler

Soru	Pınar Hanım (Şef)	Ali Bey (Bölüm Yöneticisi)	İbrahim Bey (Yönetici)
Öğrenciler okuldan mezun olduktan sonra fabrikada çalıştırmak ister misiniz?	----- -----	“Performans anlamında kızları alırım , Cem onlara göre biraz daha sorumsuz yani yaptığı işe pek dikkat etmiyor diğer kızlar dikkat ediyor ama Cem biraz dikkatsiz çalışıyor.. Ama paketlemede zaten on iki tane personel var. Eğer bunların içine üç dört tane bu durumda olan bir çocuk alırsam bu sefer ben hata yapmış olurum”	“Bak dört kişi getirirsiniz bir eğitici verdiğiniz zaman çalıştırabilirim bu şart . mesela iki yıllık üniversite okumuş kız dört tane öğrenci verdik bunların.....bu kızları birebir yetiştirecek bir sene bu şekilde çalıştırırım”

Öğrencilerin Başka İşyerlerinde de Çalışmaları Konusunda Görüşler

Öğrencilerin herhangi bir işyerinde çalışmalarına ilişkin işverenlerin öngörülere belirlenmek istenmiştir. İşverenler öğrencilerin herhangi bir tekstil fabrikasında çalışabilir nitelikte olduklarını belirtmişler, ancak yalnızca “paketleme” bölümünde çalışabileceklerini ifade etmişlerdir. Diğer bölümlerde (kalite kontrol, overlok, pres, ütü vb) için eğitim almaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Çizelge 32 Öğrencilerin Başka İşyerlerinde de Çalışmaları Konusunda Görüşler

Soru	Pınar Hanım (Şef)	İbrahim Bey (Yönetici)	Ali Bey (Bölüm Yöneticisi)
Bu öğrencilerin şu anda herhangi bir fabrikada işe başlayacak düzeyde niteliğe sahip olduklarını düşünüyor musunuz?	“Paketlemede çalışabilirler. Ama farklı bir işte bölümde onu tam şey yapamaz ama paket kısmında kesinlikle çalışabilirler”	“Yaparlar demin dedim ya hocam bölüm bölüm ayrılır birine sadece jelatin verirsin, biri de etiket takar , düğmeyi takar koyar oraya jelatin takar tabi ki bunların başındaki adamda çok önemli siz de çok önemlisiniz yani bizim burada çalışan ustalarda önemli onları sevmeleri önemli dışlamamaları önemli”	“Paketleme bölümünde beş altı tane dal var, Onların yapabileceği kısımlar benim şuanda yaptırduğum kısımları onlarda oldukları sürece yaparlar ama kalite kontrole yetiştirmeleri onu öğrenmeleri lazım ” “Ama yetişirse yapar aynı şey yetiştirirsen yapamayacağı hiçbir şey yok aşağıda. O yüzden çok rahat bir şekilde gömlek fabrikasında da olsa başka konfeksiyon dalında da paketleme bölümünde oldukları sürece yaparlar yani”

Eğitimcilere Öneriler

Uygulamacı bu ve benzeri çalışmalar için işverenlerin eğitimcilere önerileri olup olmadığını sormuştur. Bölüm yöneticisi , uygulamacıya çocukların sosyal

olarak da işe alışabilmeleri için çay paydoslarında diğer işyeri personeli ile kaynaştırılmasının gerektiğini belirtmiştir. Uygulamacıyı bu noktada sınırlandıran şey ise çay salonlarında yoğun sigara içilmesi nedeniyle öğrencileri bu salonlara getirememesi olmuş ve bu sebebi bölüm şefi ile paylaşmıştır. Bu saatlerin dışında da işçinin birbiri ile konuşması yasak olduğu için, süreçte öğrencilerin işçilerle sosyal olarak kaynaştırılması ancak mola saatinde fabrikanın balkonundaki etkileşimler (öğrenciler ve işçiler arasındaki diyaloglar) ile sınırlı kalmıştır.

Çizelge 33 Eğitimcilere Öneriler

Soru	Pınar Hanım (Şef)	Ali Bey (Bölüm Yöneticisi)	İbrahim Bey (Yönetici)
<i>Bu ve benzeri çalışmalar için biz eğitimcilere önerileriniz var mı?</i>	----- ----- -----	“Mesela paydos olduğunda ben birkaç kere “çay içmiyor musunuz çocuklara çay verelim” dedim ya burada ki zevki de buradaki hazzı da onlara tattırmanız gerekiyordu. tabii ki de bir masada oturup ya burada oturup oradaki insanların yemek yemek için bile kuyruk beklediğini çay almak için bile kuyruk beklediğini... onlara daha güzel adapte edebilirsiniz”	----- ----- -

4.8.3. Anneler ile Yapılan Bire Bir Görüşmeler

Atölye Eğitimi Hakkında Annelerin Görüşleri

Uygulamacı, öğrencilerin katıldığı atölye eğitimi hakkında annelerin görüşlerini öğrenmek istemiş ve yönelttiği sorulara aldığı yanıtları Çizelge 34’te özetlemiştir. Annelerin çoğunlukla bu eğitimden memnun kaldıklarına yönelik bulgular elde etmiştir.

Çizelge 34 Atölye Eğitimi Hakkında Annelerin Görüşleri

Soru	Birgül’ün Annesi	Cem’in Annesi	Mine’nin Annesi
<i>Çocuğunuz atölyede yeni bir meslek dalı öğrendiler. Bu konudaki görüşlerinizi alabilir miyim?</i>	“Başaracağına İnaniyordum zaten”	“İlk aşamada kendim moralsizdim yani acaba nasıl olabilir. Cemle de görüşünce yapabiliyor musun Cem’in daha doğrusu yapabiliyorum yaparım demesi de benim için çok önemli...” “Yani burada önemli olan elinde bir mesleği en azından kendini ölene dek bakabilmesi birilerine muhtaç olmaması” “en önemlisi Cemin düşünceleri, sosyalleşmesi, kendine güvenmesi ne iş olursa olsun yani o rahatsız olmadan yapabilmesi yani onu orada görebilmek kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi. onun dışında gömlek katlayabilmek büyük bir marifet evet Cem öğrenmiş yapıyor”	“Hocam bence iyi yani hem temiz iş yani iyi yani”

Fabrika’da Seri Üretime Katılım Hakkındaki Annelerin Görüşleri

Uygulamacı öğrencilerin 11 hafta süren fabrika deneyimlerine ilişkin annelerinin görüşlerini belirlemiştir. Anneler bu deneyimden sonra çocuklarında özellikle “özgüven” artışı gözlediklerini dile getirmişlerdir.

Çizelge 35 Fabrika’da Seri Üretime Katılım Hakkındaki Annelerin Görüşleri

Soru	Birgül’ün Annesi	Cem’in Annesi	Mine’nin Annesi
Çocuğunuz artık fabrikada seri üretimde çalışabiliyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?	“Hocam daha çok özgüveni geldi sizinle beraber yani o şüphesiz yani” “Farklı bir pencereden bakıyor kendisinde artık hoş şeyler yapıyor”	“Hayır hiçbir zaman için Cemi kendi başına yapacağı bir iş hayal edemezdim. Onun bir şeyleri yaparken görmek bana herhalde dört çocuğum var ama onun yaptığı bir şeyleri görmek bana büyük mutluluk veriyor” “onun için böyle bir şey yapması fabrikaya girmesi ayak uydurması duydukça gördükçe tabii ki mutlu oluyorum. Kendi de mutlu bir şeyleri yapabildiğini düşünüyor” “Birilerini fark etmesi onu çekmesi, öğretmesi bu çok güzel bir şey. İşte siz gördünüz çektiniz yapabilir dediniz sınıf öğretmeni yapabilir dedi yapabilir ne yaptınız öğrettiniz demek ki öğretilince her şey yapılabilir olmuş. yani engel öğrenmede yoktur böyle bir şey.	----- ----- -

Çocukların Bu Çalışmaya Katılmaları Konusundaki Annelerin Memnuniyet Durumları

Anneler çocuklarının bu çalışmalara katılmalarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 36 Çocukların Bu Çalışmaya Katılmaları Konusundaki Annelerin Memnuniyet Durumları

Soru	Birgül’ün Annesi	Cem’in Annesi	Mine’nin Annesi
Çocuğunuzun bu çalışmaya katılmasından memnunuz musunuz?	“Tabi ki de memnunuz hocam bunu sormanız hata yani onu hata kabul ediyorum çok memnunuz”	“Ben memnunuz”	“Evet evet mutlu etmez mi hocam. Bir şey öğrensinler bir şey yapsınlar diye biz nelerinden şey yapıp çabalıyoruz. Allah razı olsun sizden.”

Çocuklarının Gömlek Paketleme İşinde Çalışmalarına Yönelik Annelerin Görüşleri

Öğrencilerin okuldan mezun olduktan sonra gömlek paketleme işinde çalışmaları konusunda anneler istekli görünmektedirler.

Çizelge 37 Çocuklarının Gömlek Paketleme İşinde Çalışmalarına Yönelik Annelerin Görüşleri

Soru	Birgül'ün Annesi	Cem'in Annesi	Mine'nin Annesi
Çocuğunuzun öğrendiği bu işi yapabileceği bir iş yerinde uzun süreli çalışmasını ister misiniz?	“İsterim tabi ki Hocam iyi bir ortamda çok isterim yani o kadar çok isterim ki çünkü daha çok özgüveni geliyor”	“İsterim”	“Hocam isteriz. Mesela nasıl olsa eli alıştı yatkın hem temiz iş ağır işte değil”

Tüm Çalışmanın Çocuklar Üzerindeki Etkisine Yönelik Annelerin Görüşleri

Uygulamacı annelere hem atölye ve hem de fabrika uygulamalarının çocukları üzerinde ne gibi etkileri olduğunu sormuştur. Anneler hem genel anlamda hem de eve yansıyan davranışları açısından değerlendirmişler ve olumlu etkilerinden bahsetmişlerdir.

Çizelge 38 Tüm Çalışmanın Çocuklar Üzerindeki Etkisine Yönelik Annelerin Görüşleri

Soru	Birgül'ün Annesi	Cem'in Annesi	Mine'nin Annesi
Bu çalışmanın çocuğunuza ne gibi etkileri oldu	“Daha çok özgüveni geldi kendine yani daha güzel bakıyor artık her şeye daha olgun bakıyor ben çok memnunum gerçekten memnunum”	“Güzel yararlı bir iş, temiz bir iş, hem de gerekli ihtiyaç duyulan bir iş.”	“Evet bir mesleği oldu hiç olmazsa evde otursa olamazdı evet oturunca bir meslek olmuyor”
Bu çalışmanın çocuğunuzun evdeki davranışlarına ne gibi etkisi oldu?	“Evdeki düzeni değişti yansıdı , mesela ütü yapmış babasının pantolonları ben nasıl katladıysam o şekli katlayıp asmış hoşuma gitti yani”	“Biz karşımıza alıp bu gün fabrikada ne yaptın oda başlıyor anlatmaya ki sormadığımız zaman zarar veriyormuşuz. sorunca daha çok anlatıyor çocuk bir şeyleri paylaştığının farkında” “Hele de bir paylaşım girdimi ne yaptın nasıl gidiyor işte hızlı mısınız patronunuz sizden memnun mu evet diyor patronu görmedik ama müdürü gördük diyor konuştuk diyor işte çayı içtik diyor yani güzel”	“Şeye başladığından beri seviniyo”

4.8.4. Eğitmciler İle Yapılan Bire Bir Görüşmeler

Mesleki Eğitim Merkezinde Açılan Atölyenin İşlevselliğine İlişkin Eğitimcilerin Görüşleri

Mesleki Eğitim Merkezi işyeri koordinatör öğretmenleri ve müdürü, okulda açılan gömlek paketleme atölyesinin işlevsel ve önemli bir atölye olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle müdür Damla hanımın açılan atölye için taslak

yönetmelikteki hükümlerinin gereklerini yerine getiriyor şeklindeki yorumu atölyenin önemini vurgulamaktadır.

Çizelge 39 Mesleki Eğitim Merkezinde Açılan Atölyenin İşlevselliğine İlişkin Eğitimcilerin Görüşleri

Soru	Celil Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	Tahir Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	DamlaHoca (Müdür)
<i>Okulunuzda açılan bu atölyenin işlevsel bir atölye olduğunu düşünüyor musunuz?</i>	<p>“Evet çok işlevsel bir atölye çünkü bunu sanayiye bilmeyen insanlar bilmez. Sanayici bu işleri genellikle taşeronlara verir büyük firmalar ve taşeronlar fason olarak çalışırlar. Dolayısıyla bu anlamda da yetişmiş elemana çok ihtiyaç vardır. Yani fason olarak alıp evlerde de yapabilirler bu öğrenciler”</p> <p>“Paketleme üretimden de önemlidir. Yani paketlemeyi düzgün yapamazsanız işçiliği ne kadar önemli olursa olsun kimse sizin yüzünüze bile bakmaz. Zaten şeydir bir mağazaya gittiğinizde albenisini gösteren paketlemesidir yani başka bir şey değildir”</p>	<p>“Tabi yani gayette iyi işledi amacına ulaştı, Atölyenin tabi ki de biz faydalı olduğunu düşünüyoruz”</p>	<p>“Düşünüyorum evet hatta sizin açtığımız atölye özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin hangi maddesiydi.. 45 di sanırım. O maddenin gereklerini karşılıyor. Meslekler/alanlara yönelik atölyeler açılırken bölgesel sektörün ihtiyacı göz önünde bulundurulur diyor ya.. bu yüzden atölye işlevsel bir atölye”</p>

Ancak her iki işyeri koordinatör öğretmeni ve müdür, atölyenin sürekliliği konusunda bürokratik sorunları aşmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Bu noktada, tam gün eğitime geçilmesi, döner sermaye sisteminin başlatılması, personel sayısının artırılması, atölyelere seçilmiş öğrencilerin alınmasını öngören yönetmelik değişikliği ve okulun fiziksel şartlarının iyileştirilmesi gibi önerilerini dile getirmişlerdir. Bunların yapılması halinde atölyenin sürekliliğinin sağlanabileceği belirtilmiştir.

Çizelge 40 Mesleki Eğitim Merkezinde Açılan Atölyenin Sürekliliğine İlişkin Eğitimcilerin Görüşleri

Soru	Celil Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	Tahir Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	DamlaHoca (Müdür) (Tablo Devam Ediyor ↓)
<i>Okulunuzda açtığımız bu atölyenin , çalışma bittikten sonra da devam etmesi için neler yapılabilir?</i>	<p>“Bu işi iki kişiyle üç kişiyle götüremezsiniz yani bu nerden bakarsanız bakın fabrika size on tane on beş tane gömlek vermez bin tane, beş bin tane verebilir bunun içinde baya bir eleman bulmanız lazım on tane on beş tane eleman</p>	<p>“eğer siz bu devamlılığı mevcut öğrencilerle (üç öğrenci) sağlayalım diyorsanız bu bizim mevzuatımıza aykırı. Çünkü bizim mevzuatımız açılacak atölyelerden bütün öğrencilerin faydalanmasını öngörüyor”</p> <p>“yani bağlı olduğumuz yönetmelikler belli zaten Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Mesleki ve Çıraklık Eğitimi İle</p>	<p>“Ashında sürdürme konusunda sıkıntı var hocam. Atölyelere öğrenci gönderirken seçme şansımız yok maalesef. Atölyelerden tüm çocuklar yararlanmak zorunda. E ama sizin atölyenizde en fazla 4 çocuk eğitim alabilir. Biz o atölyeyi işler hale getirebilmemiz için 10-20</p>

bulmamız lazım. Bu da atölye olarak ders haline getirmesenez bunun imkânı yok tam gün onları orda çalıştırabilmeniz öyle bir atölye statüsü yok yani”

“**Ders haline getirdiğinde de profesyonelleşme olmaz.** Çünkü neticede bir ders nedir çocuğun alabildiği kadar verebilirsiniz budur ama bu **çocuklar profesyonelleşmeden kimse bunlara fason iş vermez ki eğer profesyonelleşecekse işçi, bu tür tedbirlerin alınması lazım yoksa çalışamazsın zaten sanayide size iş vermez”**

“Onun için uzmanlaşma olmaz... ne olur **herkes öğrenir yani paketi ama ne kadar nitelikli yapabilir...** yani siz öyle bir durumda profesyonel olarak çalışamazsınız fason olarak çalışmazsınız. Ancak aynı paketleri söker söker yaparsınız...”

“işte ne bileyim **sanayide şey yapılacak birimler kurulabilir koordineli çalışabilecek birimler kurulabilir** ve bu elzemdir çok acil bir olaydır”

Alakalı Yönetmelik ya da meslek eğitim ile ilgili yönetmelikler işte burada meslek liselerinin yönetmeliklerine de tabiiyiz”

“Bu atölyeyle alakalı da bizim yönetmeliğimiz açılan atölyelerden tüm öğrencilerin faydalanmasını öngörüyor. **Biz geçen sene proje kapsamında yama (lastik yaması) atölyesi açmıştık onu aynı sizin açtığınız atölye gibi biz o atölyeyi o haliyle devam ettirmek istedik. Yani on beş öğrenciyle devam edelim firma bu öğrencilerin sigortalarını yapsın maaşlarını versin burada kendi elemanları gibi çalışsın diye planlamıştık protokolümüzde öyleydi onlarda ancak bakanlığa görüş için telefon ettik bir görüş almak için orda grup başkanıyla görüştük grup başkanımız şunu söyledi atölyelerden tüm öğrenciler faydalanmak zorunda dedi.** dolayısıyla biz bu sefer işleyişimizi düzeltmek zorunda kaldık”

“Tabi bizim seçtiğimiz 15 öğrenci bu lastik yaması hocam lastik yaması da onu açıklamak tekrar yapıştırmak vs ince bir işçilik istiyor. **Biz oraya daha özel öğrenciler seçmiştik.** Ancak daha sonra ilerleyen süreçte atölyeyi böyle yürütemeyeceğimizi öğrendik. İl Milli Eğitim Müdürlüğümüz tarafından”

“Şimdi orada ki sorun şu şimdi biz bütün sınıflara yaydığımızda on beş kişiyle aldığımız performanstan aşağı düştü. Yani biz on beş kişiyle örneğin 80 000 üretiyorsak ayda; atölyeyi sınıflara dönüştürdüğümüzde yani bütün sınıflar girmeye başladığında 30 000’e düştü”

çocuğun eğitim alabileceği genişlikte bir atölye halinde dönüştürmemiz lazım ama okulumuzun fiziksel imkanları maalesef buna izin vermiyor. **Ashında yeni yönetmelik taslağına göre mesleki eğitim merkezlerinin ilk ve orta eğitim bölümlerinin kapatılması planlanıyor.** Eğer benim okulumun ilk ve orta kısımları kapanırsa bana çok büyük bir alan kalacak. İşte benim planım o durumda sizin atölyeyi çok geniş bir tekstil atölyesi haline dönüştürmek ve yeni bir tekstil öğretmeni görevlendirmek...

“işte burada yine aynı problemle karşılaşıyoruz. **Atölyelere öğrenci seçme şansınız yok. Okulun tüm öğrencileri ağırlından hafifine.. 200 öğrencinin tamamı sizin atölyenizi kullanmak zorunda. O zaman dışarıdan gelen siparişlerde hem estetik hem temiz çalışma hem zamanında bitirme kriterleri arar işveren. 200 öğrenciye öğretilebilecek bir iş değil sizin öğrettiğiniz iş. Uzmanlık gerektiriyor.. ancak öğrenci seçebilme şansımız olsaydı sadece öğrenenleri bir sınıfta toplar sipariş çalışırdık belki..”**

Bu durum 10 Kasım 2014 tarihli tez izleme komitesinde de tartışılmıştır. Okul müdürünün açılan atölyeden tüm okulun faydalanması gerekmektedir şeklindeki açıklaması komite üyeleri tarafından eleştirilmiştir. Atölyeden yalnızca önkoşul becerilere sahip çocukların yararlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Komite üyeleri okulların çocukları yetiştirilen alanda istihdam ettirmemelerini eleştirmiştir. Öğrencilerin vasıfsız işçi yapanın okulların kendisi olduğu belirtilmiştir.

Çizelge 41 Öğrencilerin Atölyede Aldıkları Gömlek Paketleme Eğitimi Hakkında Eğitimcilerin Görüşleri

Soru	Celil Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	Tahir Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	DamlaHoca (Müdür) (Tablo Devam Ediyor ↓)
Öğrencilerin atölyede aldıkları gömlek paketleme eğitimi hakkındaki görüşlerinizi alabilir miyim?	“Bende şöyle bakıyorum bir eğitimci olarak; bu çocuk artık oradaki paketlemedeki başarısını görüp kendine güven kazandı mı? Bu çocuk oradaki paketlemeyi görüpte gözü belli bir estetiğe alıştıktan sonra evde çoraplarını topladı mı yatağını topladı mı yemek yerken masasını sildi mi kapattı mı annesinin bir eksikliğini görmeye başladı mı anne bak bunu düzgün yapalım demeye başladı mı, bir simetri şeyi kazandı mı, ne bileyim görseliği kazandı mı, yani zevkleri biraz seçmeyi başladı mı? Paketleme çünkü tümünü kapsar ben buralarla ilgilendim gerisini sanayiciye sormak lazım gerisi beni çok ilgilendirmiyor eğitimci olduğum için...”	----- ----- -----	“tebrik ederim sizi.. gerçekten güzel öğrendiler”

Öğrencilerin Fabrikada Aldıkları Eğitim Hakkında Eğitimcilerin Görüşleri

Eğitimciler, öğrencilerin fabrikada aldıkları eğitime ilişkin olumlu görüş belirtmişlerdir. Bir işyeri koordinatör öğretmeni fabrikaya geçişteki oryantasyon desteği ve sürecin sonuna doğru uygulamacının kademe kademe öğrencileri bağımsızlaştırmasının önemini vurgulamıştır. Diğer işyeri koordinatör öğretmeni ise öğrencilerin kazandıkları deneyimin çalışacakları başka işyerlerine referans olması açısından önemli olduğunu vurgulamıştır.

Çizelge 42 Öğrencilerin Fabrikada Aldıkları Eğitim Hakkında Eğitimcilerin Görüşleri

Soru	Celil Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	Tahir Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	DamlaHoca (Müdür)
Gömlek paketleme işi öğrenen öğrenciler ile daha sonra 2 ay boyunca fabrikada çalıştık. Onlar artık burada öğrendikleri paketleme işini fabrikada bağımsız yapıyorlar. Bu konudaki düşüncelerinizi alabilir miyim?	“Sizin yaptığımız tam bir oryantasyon yani kısa vadede düşünürsek oryantasyon uzun vadede düşünürsek kendi ayakları üzerinde durmaya başladıkça siz alandan çekilmiştiniz.. Siz orada ihtiyacı olduğu zaman yanındaydınız ihtiyacı olmadığı zaman yanından çekildiniz o çocuk hayatta kendi başına da mücadele verebileceğinin bilincine vardı ondan sonra sizi de açıkçası aramadı ben öyle düşünüyorum ve gözlemlerimde o... Sizin yaptığımız doğruyu keşke bunları bizde yapabilesek”	“Engelli bireylerde eğer bir yerde çalışmışsa bir sonraki müracaat ettiği yer hemen alıyor onu çünkü tecrübesi var diye alıyor. Bu açıdan bir iş deneyimi oldu”	“İş disiplini kazandı çocuklar sayenizde..”
		“Şimdi aileler açısından baktığımızda çocuklarının bir şey yapabildiklerini gördüler bir, ikincisi çocuklarda kendilerinin bir şey yapabileceklerini gördüler”	

Öğrencilerin Aldıkları Eğitim Doğrultusunda İstihdam Edilmeleri Konusunda Eğitimcilerin Görüşleri

Eğitimciler, öğrencilerin aldıkları eğitim doğrultusunda çalışmalarını hususunda istihdam alanı olarak yalnızca “gömlek paketleme” ile sınırlandırmak yerine başka alanlarda da çalışabileceklerini ifade etmişlerdir. Önemli olanın işyeri deneyimi yaşamış olmaları ve işyeri kurallarını kazanmış olmaları olduğunu ifade eden işyeri koordinatör öğretmeni, çocukların başka işlerde de çalıştırılabileceğine yönelik görüş belirtmiştir. Diğer işyeri koordinatör öğretmeni ise öğrenci hangi alanda yetiştirilirse yetiştirilsin, işverenlerin “engelli personel” denildiğinde öğrencinin mesleki eğitim geçmişine bakılmadığını” vurgulamıştır.

Çizelge 43 Öğrencilerin Aldıkları Eğitim Doğrultusunda İstihdam Edilmeleri Konusunda Eğitimcilerin Görüşleri

Soru	Celil Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	Tahir Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	Damla Hoca (Müdür)
<i>Öğrencilerin öğrendikleri bu işi yapabilecekleri bir iş'te istihdam edilmeleri konusunda ne düşünüyorsunuz?</i>	“Şöyle düşünüyorum o çocuk eğer ortaya bir eser çıkardysa müthiş kendine güven kazanmıştır. Yani ben bundan sonra da başka işlerinde de çok zorlanacağımı düşünmüyorum çünkü estetik önemli olan iş yapmak, hata yapmamak, kurallara uymak gibi böyle sanayinin üç beş kuralını bir kere kapabilme hazzını aldı bunlar başka işlerde de başarabilirler..”	“Evet, sizin açtığımız atölyenin faydası olur mu kesinlikle olur niye? Tekstil Sakarya’da gelişmiş bir sektör yani ne yaparsınız sadece katlama alanında çocukları geliştirirsiniz orada belki çocuk katlamada çocuk gidip çalışabilir ama emin olun ki sanayide siz çocuğunuzu şeye yerleştirdiğinizde tekstil firmasına onu orada katlamada kullanmayacaklar. Çünkü engelli istihdamında böyle bir şey yok yani adam mesela bizi arayışta hocam benim imalatta bir öğrenciye ihtiyacım var gönderir misin demiyor. Engelli istihdamına ihtiyacım var diyor ya bir süpürge veriyorlar eline yeri süpürtüyorlar yada işte..”	“İşte bu işlevsel atölyelerin açılma sebebi de bu. İstiyoruz ki istihdam edilebilecek işleri öğrenip bu işlerde çalışsın çocuklar. Bunu destekliyorum. Çocuklar bu işi öğrendiler ve bu işi yapmalılar”
			“önemli ve işlevsel olmayan hiçbir çalışmanın okulunda yapılmasına izin vermem. Sizin çalışmanız da önemli canan hanımın çalışması da öyle.. bu tür çalışmaları her zaman desteklerim“

Mesleki Eğitim Merkezinde Yürütülen Bu Çalışma Hakkında Eğitimcilerin Görüş ve Önerileri

İşyeri koordinatör öğretmeni, Mesleki Eğitim Merkezinde yürütülen bu çalışmanın başarılı bir proje olduğunu belirtmiş ancak bu başarının çocuğun sosyal hayatına yansımalarının da değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin görüş belirtmiştir.

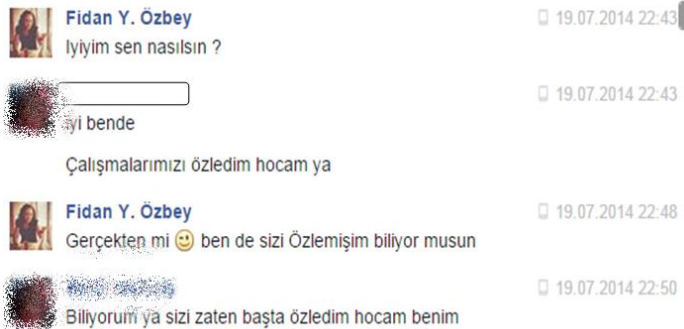
Diğer işyeri koordinatör öğretmeni bu çalışmanın çocukların özgüven gelişimlerine olumlu katkısı olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 44 Mesleki Eğitim Merkezinde Yürütülen Bu Çalışma Hakkında Eğitimcilerin Görüş ve Önerileri

Soru	Celil Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	Tahir Hoca (İş Yeri Koordinatör Öğretmeni)	Damla Hoca (Müdür)
Okulunuzda yürütülen bu çalışmanın önemi konusunda ne düşünüyorsunuz?	“Bence yerinde bir çalışmaydı bizim açımızdan”	“Kesinlikle önemli görüyorum çocukları bir fabrika ortamına soktunuz o havayı teneffüs ettiler, yani o havayı teneffüs etmeleri oralara gitmeleri çok önemli kendilerine güvenleri geldi çocukların”	“böyle çalışmalarını her zaman desteklerim hocam..”
Sizce yaptığımız bu çalışmanın eksik yanları nelerdir? Ya da başka bir çalışma yapsak ne gibi önerileriniz olur?	“şimdi güçlü tarafları vardı işte oryantasyon neticede üç kişiyle çalışmak daha kolaydı ondan sonra çocukların başarı düzeyleri belli ölçüye ulaştı falan bir sürü şey sayabilirsin” “Proje çok başarılı oldu proje örneklendirilmeli ama zayıf yanları nedir... diğer yaşantısına ne gibi hangi alanlara inebildik tesir edebildik diyelim ki sosyal yaşantısına..”	“Yani sizin işinizin içinde hem ütü vardı, hem katlama vardı, hem paketleme vardı dolayısıyla yani o atölyenizde birkaç iş bir arada yürüyordu bana göre. En son nokta olarak da fabrikaya gidilmesi zaten işi taçlandırdı diye düşünüyorum ama atölyeyi daha genişletebilir miydik iş anlamında genişletebilirdik yada bunu ilerleyen süreçte de birlikte yapabiliriz problem yok yani.	“Bence eksik yok. Siz her şeyi düşünüp planlamışsınız ve planlarınıza uyarak hareket ettiniz.. her şey zamanında ve planlı.. çocuklar çok mutluydular biliyor musunuz sizinle.. tek eksik bürokrasi ve yasal düzenlemeler.. o da sizinle ilgili değil zaten. Teşekkür ediyorum”

Sosyal Paylaşım Ağı (Facebbok) 'dan Toplanan Sosyal Geçerlik Verisi

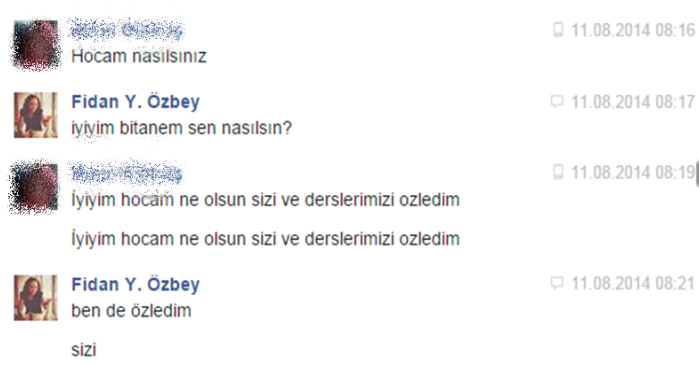
Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerden biri, uygulama bittikten sonra facebooktan sık sık uygulamacıya çalışmalarını özlediğine ilişkin mesajlar göndermiştir. Bu mesajların facebook ekran görüntüleri Fotoğraf 44, Fotoğraf 45, Fotoğraf 46, Fotoğraf 47’de görülmektedir.

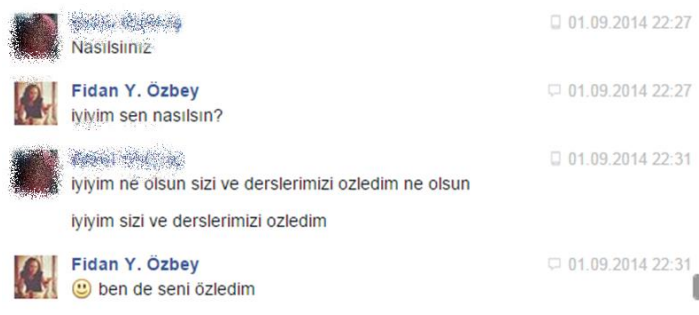
Fotoğraf 44- Birgül ile Araştırmacı Arasında Geçen Facebook Yazışması

Fotoğraf 45 - Birgül ile Araştırmacı Arasında Geçen Facebook Yazışması

Fotoğraf 46- Birgül ile Araştırmacı Arasında Geçen Facebook Yazışması

Fotoğraf 47 -Birgül ile Araştırmacı Arasında Geçen Facebook Yazışması

BÖLÜM V

5. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçları, alan yazın çerçevesinde tartışılmış ve hem uygulamaya hem de ileri araştırmalara dönük öneriler geliştirilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma iki evrede gerçekleştirilmiştir. İlk evre durum saptama evresi ikinci evre ise uygulama evresi olarak adlandırılmıştır.

Durum saptama evresinde Sakarya Mesleki Eğitim Merkezinde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin mesleki eğitimine yönelik sorunlar belirlenmiştir. Bu kapsamda yetersizliğe sahip bir öğrencinin işe yerleştirilme süreci gözlenmiş, işyeri koordinatör öğretmenleri ile görüşme yapılmış, Mesleki Eğitim Merkezindeki atölyeler ziyaret edilmiştir. Bu gözlem ve görüşmeler neticesinde alan yazında değinildiği gibi, mesleki eğitim merkezlerindeki atölyelerin ilin istihdam ihtiyaçlarına yanıt verecek nitelikte olmadığı ve öğrencilerin burada aldıkları eğitim doğrultusunda istihdam edilemedikleri belirlenmiştir. “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Meslekî ve Teknik Öğretim Okul ve Kurumları Bölüm, Atölye ve Lâboratuvar Şefliklerine İlişkin Yönerge’de” bir okulda atölye açılmasına karar verilirken yörenin iş gücü piyasasının dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Fakat araştırmacının gözlem ve görüşmeleri neticesinde Sakarya ilindeki Mesleki Eğitim Merkezinde atölyeler açılırken yörenin iş gücü piyasası gözetilmeden açıldığı ve bu merkezde mesleki eğitim hizmetlerinin yeterli düzeyde sağlanamadığı görülmüştür. Bu sonuç, ülkemizde bu konuda yapılan diğer araştırmaların bulguları ile paralellik göstermektedir (Başar-Coşgun, 2010; Gündoğdu, 2010; Gürsel ve diğerleri , 2007; Özdemir, 2008; Yalçın ve diğerleri ,2007). Öte yandan; işyeri koordinatör öğretmeni, şehirdeki iş alanlarına yönelik öğrenci yetiştirmek isteseler de, işverenlerin kendileri ile işbirliği kurmak istemediklerini ifade etmiştir (9 Kasım 2012, Görüşme, Sayfa 10). Bu noktada işverenler ile mesleki eğitim merkezlerinin işbirlikli çalışmalarını

koordine edecek bir mekanizmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bu görev istihdam büroları tarafından yürütülmektedir. Ülkemizde ise özel istihdam büroları İŞKUR'a bağlı faaliyet gösteren, iş arayanlarla işçi arayanların herhangi bir ortamda karşılaşmasını sağlayan bürolardır. Bu bürolar özel sektörde çalışmak isteyen işçi adaylarını özel sektör işverenleriyle bir araya getirmekte ve bunun için işçiden herhangi bir ücret talep etmemektedir. Ancak Özel İstihdam Büroları Hakkında Yönetmelik "engellilere" yönelik olarak herhangi bir düzenleme içermemektedir. Dolayısıyla özel istihdam bürolarının engellilere yönelik çalışmaları gelişmiş ülkelerdeki gibi sistematik ve aktif yürümektedir.

İş yeri koordinatör öğretmeninin vurguladığı gibi (8 Kasım 2012 Görüşme, Sayfa 1) mesleki eğitim merkezlerinin "meslek lisesi" statüsünde olmaması da öğrencilerin bir meslekte branşlaşamamalarına neden olan diğer faktör olarak görülebilir. Bu noktada MEB'nin özel eğitim mesleki eğitim merkezlerine "meslek lisesi" statüsü kazandırması, öğrencilerin istihdamı için önemli bir adım olacağı düşünülmektedir. Böylelikle atölyeler açılırken meslek liselerinde olduğu gibi yörenin iş gücü piyasası gözetilerek atölyelerin kurulması ve bu atölyelerde mesleklere yönelik eğitim imkanı sunulmasının mümkün olacağı öngörülmektedir.

Araştırmanın ikinci evresi ise uygulama evresi olarak adlandırılmıştır. "Uygulama" evresinde ilk olarak araştırmacı tarafından, Sakarya iline yönelik engelliler için iş gücü piyasa analizi çalışması yapılmış ve sonuçları incelemiştir. Ülkemizde iş gücü piyasa analizleri, İŞKUR tarafından her yıl düzenli olarak yapılmaktadır. Her şehre yönelik ayrı ayrı iş gücü piyasa analizleri yapılarak o illerdeki gerçek istihdam ihtiyaçları belirlenmektedir. Ancak bu noktada iki temel sorun mevcuttur. Bunlardan ilki; yapılan iş gücü piyasa analizleri, engelli olmayan bireylere yönelik istihdam ihtiyaçlarını göstermektedir. Bu analizler engelli bireylere yönelik istihdam ihtiyaçlarını yansıtmamaktadır. Bu nedenle yetersizliğe sahip bireylere yönelik her il için ayrı ayrı iş gücü piyasa analizlerinin yapılmasına ihtiyaç vardır. Böyle bir analiz daha önce yapılmadığı için bu çalışmada öncelikle Sakarya iline yönelik engelliler için iş gücü piyasa analizi yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen iş gücü piyasa analizi çalışması, bu nitelikteki ilk çalışmadır. Fakat İŞKUR'un bu analizleri her il için ve her yıl engellilere yönelik olarak gerçekleştirmesine gereksinim duyulmaktadır. Diğer sorun ise; mesleki eğitim merkezlerinde atölyeler açılırken iş gücü piyasa analizlerinin sonuçlarına

bakılmaksızın açılmasıdır. İŞKUR'un bu analizleri her yıl düzenli olarak mesleki eğitim merkezleri, meslek liseleri ve iş okullarıyla paylaşması ve okulların da atölye açmadan önce İŞKUR'dan öneri alması, yetersizliğe sahip bireylerin istihdam edilebilmeleri için bir önlem olarak düşünülebilir.

İş gücü piyasa analizi kapsamında öncelikle Sakarya ili işkur'a başvuru, açık işler ve işe yerleştirmeler kapsamında engellilerin durumuna yönelik dağılım grafiği hazırlanmış ve incelenmiştir. 2012 ve 2013 yılları arasında Sakarya ilinde toplam 951 engelli, iş bulmak için İŞKUR'a başvurmuştur. Sakarya il genelinde engelliler için toplam 867 açık iş bulunduğu görülmektedir. Toplamda 238 engelli işe yerleştirilmiştir. İşe başvuran engelli sayısı ve açık iş sayısı yüksek olmasına rağmen işe yerleştirilen engelli sayısının düşük olması çarpıcı bir bulgudur. Bu durum, alan yazının desteklediği gibi, mesleki eğitim hizmetlerinin yetersizliği ile açıklanabilir (Başar-Coşgun, 2010; Gündoğdu, 2010; Gürsel ve diğerleri, 2007; Özdemir, 2008; Yalçın ve diğerleri, 2007;).

Sakarya ili engellilere yönelik iş gücü piyasa analizinin bir sonraki evresinde Sakarya il geneli sektörler itibarıyla açık iş oranları araştırılmıştır. Sonuç olarak imalat sektörü en açık iş alanı olarak belirlenmiştir. Daha sonra Sakarya ilinde personel temininde günlük çekilen iş türlerinin sektörel dağılımları araştırılmıştır. Burada da sonuç imalat sektörü olarak belirlenmiştir. Sakarya ili istihdamı zorunlu işyerlerinin (engelli çalıştırma yükümlülüğü olan işyerleri) sektörel dağılımları, işyerleri sayısı ve kontenjanlarının dağılımına bakıldığında ise; Sakarya ilinde engelli çalıştırmakla yükümlü işyerlerinin sektörel dağılımında en yaygın sektör %48'lik dilim ile yine "imalat" sektörü olarak belirlenmiştir. Bu dağılım göz önünde bulundurularak engellilere yönelik açık istihdam alanlarının belirlenmesi halinde mesleki eğitim hizmetlerinin daha işlevsel bir şekilde sağlanabileceği düşünülmektedir. Ancak ülkemizde kota kapsamına giren (50+ işçi çalıştıran) işyeri sayısı ne yazık ki %1,86 gibi az bir orana sahiptir (Aydınonat 2012). Dolayısıyla yasal düzenlemelerde değişikliğe gidilerek daha küçük ölçekli işyerlerinin de kota kapsamına dahil edilmesi bu problemin çözümünde etkili olabilir. Zorunlu kota sistemine rağmen istihdamda istenilen sonucun elde edilememesi üzerine hükümet tarafından "2005-2010 Özürlülerin İstihdamı Eylem Planı" hazırlanmıştır. Ancak bu eylem planı sonuçları da istenen etkiyi yaratamamıştır (Boyras, 2010).

Ülkemizde İŞKUR'un yürüttüğü iş gücü piyasa analizi çalışmalarını gelişmiş ülkelerde farklı birimler yürütmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde İş Gücü İstatistik Bürosu (Bureau of Labor Statistics) tarafından her eyalete yönelik iş gücü piyasa analizleri yapılmaktadır (Bureau of Labor Statistic, 2014). Bu büro, önce yetersizliğe sahip bireylerin istihdamda yer alma ve istihdamda yer almama oranlarını hesaplamakta ve bu oranları her yıl bir önceki yıl ile karşılaştırarak değişimi tespit etmektedir. Ayrıca yetersizliğe sahip bireylerin hangi mesleklerde istihdam edildikleri ve bu bireylere yönelik açık iş istatistiklerini ortaya koymaktadır. Amerika Birleşik Devletleri İşgücü İstatistikleri Bürosunun Haziran 2014 engelliler için genel işgücü piyasa analizi verilerine göre; Amerika birleşik devletlerinde engellilerin istihdam edilme oranı %17.6'dır. Buna karşılık, engelli olmayan bireylerin istihdam oranı ise; %64.0'dır. Ülkemizde ise engellilerin istihdam edilme oranı %21,71'dir (TUİK , 2013). Ülkemizde yetersizliğe sahip bireylerin istihdam edilme oranı nispeten daha yüksektir. Bunda ülkemizde uygulanan fakat Amerika'da uygulanması yasak olan "kota sistemi"nin etkisi olabileceği düşünülmektedir.

Sakarya iş gücü piyasa analizinin sonraki evresinde ise, belirlenen en yaygın sektör olan imalat sektörüne ait en yaygın istihdam alanı araştırılmıştır. İmalat sektörleri arasında en yaygın istihdam alanı "tekstil" sektörü olarak belirlenmiştir. Bu nedenle araştırmacı tekstil alanında çalışmaya karar vermiştir. Atölyede öğretilmesi hedeflenen iş türü olarak da "tekstil-paketleme işi" seçilmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinde de %11 yaygınlık oranı ile paketleme işçiliği engelliler için en yaygın meslekler arasında 18. sırada yer almaktadır (Brault, 2013). Amerika Birleşik Devletleri engellilere yönelik işgücü piyasa analizi raporlarına göre yetersizliğe sahip bireylerin istihdam edilebildiği çalışma alanları arasında en yaygın çalışma alanı %20.0 çalışma oranı ile "hizmet" sektörüdür (Bureau of Labor Statistic, 2014). Bir başka çalışmaya göre de yetersizliğe sahip bireylerin istihdam edildiği en yaygın meslek alanı "hizmetli" ve "inşaat temizlikçiliği" olarak belirlenmiştir (Brault, 2013). Engellilik İstihdam Politikası İşçi Ofisi Bölümü (Department of Labor's Office of Disability Employment Policy) 2013 verilerine göre engelli işçilerin %34 'ü yarım zamanlı işlerde çalıştırılmaktadır. Bu oran engelli olmayanlarda %19 olarak belirlenmiştir. Engelli işçilerin 2013 yılında normal işçilere kıyasla çok daha fazla oranda ulaşım, taşımacılık ve üretim alanlarında çalıştıkları, normal gelişim gösteren bireylerin ise daha çok, yönetim kadrolarında çalıştıkları belirlenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri İşgücü İstatistikleri Bürosu, genel iş gücü piyasa analizi

çalışmalarının yanı sıra, yerel iş gücü piyasa analizi çalışmaları da gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda New York, Philadelphia, Boston, Atlanta, Chicago, Dallas, Kansas, San Fransisco eyaletlerine ve bu eyaletlerin şehirlerine yönelik ayrı ayrı yerel iş gücü piyasa analizi çalışmaları yapılmış olmakla birlikte, bu eyaletlerde “engellilere yönelik” yerel iş gücü piyasa analizi çalışmaları yapılmamıştır. Benzer şekilde ülkemizde de bu nitelikte bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ülkemizde hem genel hem de her şehre yönelik yerel iş gücü piyasa analizi çalışmaları yapılmakta fakat engellilere yönelik yerel iş gücü piyasa analizi çalışmaları yapılmamaktadır. Bu araştırma, bu nitelikteki ilk araştırma özelliğini taşımaktadır. Bu tür engellilere yönelik yerel iş gücü piyasa analizi çalışmaları yapılması ve engellilerin bu analiz sonuçlarına dayalı olarak istihdama yönlendirilmesi ve mesleki eğitim çalışmalarının da bu analiz sonuçlarına dayalı olarak yürütülmesi istihdam sağlama ve istihdamda kalıcılık çalışmaları için önemli görülmektedir.

Bu araştırma kapsamında yapılan iş gücü piyasa analizinde, İŞKUR tarafından yetersizliğe sahip bireylere yönelik açılan kursların işlevselliği de sorgulanmıştır. Açılan kursların engellilere yönelik iş piyasasına hizmet etmediği sonucuna ulaşılmıştır (İŞKUR Kurslar Dokümanı, 2013). Ancak bu kurslara katılan bireylerin kurs sonrası istihdam durumlarına yönelik bir araştırmanın bulunmaması, kursların işlevselliğinin sorgulandığı noktada, kesin sonuca ulaşamamasına neden olmuştur. Dolayısıyla, İŞKUR’un her yıl düzenli olarak açtığı engellilere yönelik kurslara katılanların istihdam edilme durumlarının yine İŞKUR tarafından araştırılarak raporlaştırılması bu kursların işlevselliğinin belirlenmesi açısından önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.

Sakarya Mesleki Eğitim Merkezinden mezun olan öğrencilerin okuldaki atölyelerde aldıkları eğitimlere yönelik bir iş alanında istihdam edilemedikleri belirlenmiştir (MEM Doküman, 2013). Bu durum ise ülkemizdeki tüm mesleki eğitim merkezlerinde atölyelerin işlevselliğinin sorgulanması gerektiği sonucunu doğurmaktadır. Atölyeler yerel istihdama hizmet edecek nitelikte değil ise, iş gücü piyasa analizleri yapılarak bu analizlerin sonuçlarına göre yeni atölyelerin açılması mesleki eğitim hizmetlerinin niteliğini artırılması açısından önemli görülmektedir (10 Kasım 2014 tarihli TİK toplantısı).

Sakarya ili iş gücü piyasa analizi çalışması tamamlandıktan sonra özel eğitim Mesleki Eğitim Merkezinde iş gücü piyasa analizine dayalı olarak belirlenen

“tekstil” sektöründen “paketleme işçiliği” işine yönelik atölye açılmasına karar verilmiştir. Ancak atölye açılmadan önce bu iş türünün öğrencilere kazandırılmasına ilişkin bir ön çalışma yapılmasına gereksinim duyulmuştur. Araştırmacı, fabrikada kamera ile bu iş türünün beş alt görevini kayıt altına almıştır. Daha sonra görüntüleri izleyerek hedef görevlerin basamaklarını oluşturmuştur. Bu basamaklar alandan bir uzman tarafından da kontrol edilerek görev analizi tamamlanmıştır. Yapılan görev analizlerin doğruluğu sahada çalışan tekstil şefi ile paylaşılarak teyidi alınmıştır. Şefin önerileri doğrultusunda yeniden düzenlenen görev analizlerine son hali verilmiştir. Araştırmacı öğretimi hedeflenen erkek gömleği paketleme işi ile ilgili daha önceden herhangi bir deneyime sahip değildir. Ancak araştırmacının el sanatları becerilerine hakim olması ve lisans eğitimini bu alanda tamamlaması nedeniyle öğretimi hedeflenen görevlerin analizini daha kısa zamanda ve daha pratik bir şekilde tamamlanmıştır.

Sonraki evrede Mesleki Eğitim Merkezinde Tübitak desteği ile tekstil-paketleme atölyesi açılmıştır. Bu atölye, Sakarya ili engellilere yönelik iş gücü piyasa analizi sonuçlarına dayanarak belirlenen bir sektör (tekstil) için açıldığından dolayı işlevsel bir atölye olma özelliği taşımaktadır. Nitekim okul müdürü ve işyeri koordinatör öğretmenleri atölyenin sanayiye hizmet ettiğini, hatta özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin gereklerini karşıladığını ve bu nedenle işlevsel bir atölye olduğunu belirtmişlerdir (20 Haziran 2014, Görüşme, Müdür; 20 Haziran 2014, Görüşme, İş Yeri Koordinatör Öğretmeni). Bu atölye, 1 Mart 2013 tarihinden 31 Mart 2014 tarihine kadar 1 yıl süren hazırlıkların sonunda açılmıştır. Atıl bir ardiye halindeki sınıf, işlevsel bir tekstil atölyesine dönüştürülmüştür. Bu okulda atölye açılmasının sebebi araştırma bittikten sonra da atölyenin okul tarafından kullanılmaya devam etmesi ve araştırma kapsamı dışındaki öğrencilerin de bu atölyeden yararlanmalarındır. Ancak atölyenin okul müdürü ve işyeri koordinatör öğretmenleri tarafından da işlevsel bir atölye olarak nitelendirilmesine rağmen, araştırmacının yürüttüğü uygulama bittikten sonra, atölye okul tarafından sürdürülmek suretiyle değerlendirilememiştir. Bu durum, okul ve kurumlarda yürütülen proje ve araştırma ürünlerinin Milli Eğitim tarafından yeterince değerlendirilemediğini ortaya koymaktadır. Araştırmacı, atölyenin uygulama bittikten sonra da devamlılığının sağlanması için fabrika ile okulun işbirliğine gitmesi ve bu işbirliği kapsamında fabrikadan okula malzemeler getirtilerek sipariş çalışmasını sağlamak için girişimde bulunmuştur. Ancak okul idari personeli

tarafından milli eğitimin atölye işletme kriterindeki “atölyeden okulun istisnasız tüm öğrencileri faydalanır” kriteri gereği bunun sağlanmasının güç olacağı belirtilmiştir. Yani açılan atölyede fabrikaya sipariş çalışılırken okuldaki 150’den fazla öğrencinin dönüşümlü olarak bu işi yapması gerektiği, aksi halde atölyenin kapatılması gerektiği belirtilmiştir. Bu durumda fabrikadan verilen siparişlerin zeka düzeylerine ve önkoşul becerilere sahip olma özelliğine bakılmaksızın her öğrencinin çalışmasını beklemek ve bu çalışmadan fabrikanın beklediği nitelikte iş çıkarmanın olasılıksız olması nedeniyle bu süreç işleme konulamamıştır. Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atölyelerden tüm öğrencilerin yararlanmasını ön gören düzenlemesinin kaldırılıp, yerine sipariş çalışılan atölyelerden ön koşul becerilere sahip öğrencilerin yararlanmasını ön gören düzenlemeye geçilmesi gerekmektedir. Bu durum hem 3 Haziran 2014 tarihli geçerlik komitesinde hem de 10 Kasım 2014 tarihli tez izleme komitesinde tartışılmış ve eleştirilmiştir.

Sonraki aşamada atölyede uygulanacak olan mesleki eğitim programı ve öğretim planları araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle yeterliklere dayalı mesleki eğitim programı (bkz .ek 21) hazırlanmıştır. Daha sonra küçük grup düzenlemesiyle sunulan aşamalı yardımla öğretim planı (bkz. Ek 22) hazırlanmış ve ardından bireyselleştirilmiş öğretim planı (bkz. Ek 23) hazırlanmıştır. Son olarak da günlük planlar (bkz. Ek 21) hazırlanarak araştırma sürecinde tüm bu program ve planlar kullanılmıştır.

Mesleki eğitim merkezlerinde MEB tarafından her iş türüne yönelik hazırlanan mesleki eğitim programları (Çerçeve eğitim programları) kullanılmaktadır. Ancak atölyelerde bu hazır programlardan başka hiçbir plan ya da program hazırlanmadığı görülmüştür (30 Kasım 2012, Günlük, Sayfa 13). Bu noktada atölye öğretmeni yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumuna bağlı mesleki eğitim fakültelerinin lisans programlarında “bireyselleştirilmiş eğitim ve öğretim planlarının hazırlanması”na ve yetersizliğe sahip bireylere nasıl öğretim yapılacağına ilişkin herhangi bir dersin yer almaması, atölye öğretmenlerinin bu konuda niteliksiz yetişmelerine neden olabileceğini düşündürmektedir. Bu konudaki açığın hizmet içi eğitim programlarıyla MEB tarafından kapatılması bir çözüm olabilir. Clark ve Unruh (2010) yetersizliğe sahip bireylerin mesleki eğitimlerinde bireyselleştirilmiş eğitim ve öğretim planları ile geçiş planlarının başarılı istihdam sonuçları için öneminden bahsetmektedir. Birey merkezli bu planların, hedef öğrencinin gereksinimlerine ve yeterliliklerine göre hazırlanması önemli görülmektedir. Ancak

hazır programlar matbu formda olup, geneli hedeflemekte, bireysel farklılıkları dikkate almamaktadır. Bu durumda bireysel farklılıkları olan yetersizliğe sahip bireyler için işlevsel sonuçlar elde edilememektedir.

Yeterliklere dayalı mesleki eğitim programında yer alan mesleki yeterlilik kavramı, belirli bir işi başarılı bir şekilde yerine getirebilmek için gereken yeterli bilgi (bilişsel) ve becerilerle (devinişsel) uygun mesleki tutum ve iş alışkanlıklarına (duyuşsal) sahip olmak olarak betimlenmektedir (Tuxworth,1998). Dolayısıyla yeterliğe dayalı mesleki eğitim programları bilişsel, duyuşsal ve devinişsel (psiko-motor) hedefleri içermektedir. Bu araştırmada yeterliklere dayalı mesleki eğitim programı kapsamında hem duyuşsal, hem bilişsel hem de psiko-motor alana ilişkin yeterlikler araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Ancak yalnızca psiko-motor yeterlikler için öğretim yapılmıştır. Bilişsel ve duyuşsal yeterlikler için öğretim yapılmamıştır. Araştırma yalnızca psiko-motor hedeflerin öğretimi ile sınırlandırılmıştır. Tüm hedeflerin araştırma kapsamına dahil edilmesi durumunda araştırma süresinin bu hedeflerini tamamının öğretimi için yeterli olmaması bu sınırlılığın sebebidir. Alan yazına bakıldığında yeterliklere dayalı mesleki eğitim programı geliştirmeyi hedefleyen araştırmalardan biri, Fer (1999)'in gerçekleştirdiği doktora tez çalışmasıdır. Hazır giyim endüstrisinde modelist, makastar, makineci ve ütücü mesleklerindeki nitelikli iş gücünün mesleki yeterliklerini yönetici ve iş gücü görüşlerine göre belirlemiş ve belirlediği bu mesleki yeterliklere dayalı program modeli geliştirmiştir. Sezgin'in (1980) yürüttüğü araştırmada, metallerin talaş kaldırılarak biçimlendirilmesi ile ilgili olarak tesfiye, torna, freze ve taşlama-alet bileme mesleklerinde usta olarak çalışanların yeterliklerinin gerçek işe uygunluğunu test etmeyi amaçlamıştır. Diğer bir araştırmada İnalkaç (2010), nakış sektöründe çalışanların mesleki yeterliklerini belirlemiş ve bu yeterliklere dayalı bir program geliştirmiştir. Nakış eğitimi programı oluşturmak için nakış alanına ilişkin görev grupları belirlemek amacıyla uzmanlara iş analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda desenci, işaretçi, numuneci, tasarımcı, mекineci, kalite kontrolcü onarıcı ve temizleyiciden oluşan görev grupları oluşturulmuştur. Daha sonra her bir görev dalına yönelik yeterliklere ilişkin program geliştirilmiştir. Sarıkaya (2004), trikotaj endüstrisinde çalışan orta öğretim mezunlarının mesleki yeterliklerini belirlemiş ve yeterliklere dayalı bir program geliştirmiştir. Ancak tüm bu araştırmalarda yeterliklere dayalı program geliştirildikten sonra, programdaki alanlardan herhangi

biri için öğretim yapılması hedeflenmemiş, araştırmalar programın geliştirilmesi ile sınırlandırılmıştır.

Duyuşsal bilişsel ve psiko-motor tüm yeterliklerin öğretimini hedef alan Brolin ve Loyd'in (1997) "Life Centered Career Education" eğitim programı yetersizliğe sahip bireylerin yaşam temelli kariyer gelişimleri için hazırlanmış müfredat programı niteliğindedir. Bu program yetersizliğe sahip bireyler için ömür boyunca kullanılmak üzere hazırlanmış bir modüler içeriğe sahiptir. Programda her birey için ayrı setler hazırlanmış ve bu setler bireylere özel kullanılmaktadır. Bu program yetersizliğe sahip bireylerin yeterliklerini temel alarak ve bireysel özelliklerini göz önünde bulundurarak uygulanabilme özelliğinden dolayı nitelikli bir programdır. Bu tür kapsamlı programların ülkemizde de uygulanması, özellikle yetersizliğe sahip bireylerin okul sonrası yaşamlarının desteklenmesi açısından önemli görülmektedir.

Bu araştırmada, 12 Şubat-5 Haziran 2014 tarihleri arasında atölye uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda araştırma kapsamında açılan tekstil atölyesinde zihinsel yetersizliği olan üç öğrenciye erkek gömleği paketleme işi kapsamındaki; düğmeleme ve marka takma, yaka basma, yaka çemberi ve kelebek çember takma, katlama ve ütüleme ve etiketleme ve jelatinleme becerileri kazandırılmıştır. Ayrıca bazı atölye alışkanlıkları kazandırılmıştır. Araştırmacı üç yıl kız meslek lisesinde ve dört yıl mesleki eğitim fakültesinde olmak üzere yedi yıl el sanatları alanında atölye eğitimi almıştır. Araştırmacının geçmişindeki bu atölye deneyimlerinin, bu araştırmaya olumlu etkileri yansımıştır. Örneğin atölyelerin temiz tutulması ve haftada bir kez olmak üzere haftalık temizlik yapılması okulun hizmetlilerine ait bir görev değil; atölyeyi kullanan öğrencilere ait bir görevdir. Araştırmacı aldığı atölye eğitimleri süresince bu davranış alışkanlığı doğrultusunda yetiştirildiğinden, kendi araştırmasındaki öğrencilere de bu alışkanlıkları kazandırmıştır. Bu kapsamda öğrencilere haftada bir gün atölyenin temizliğine ilişkin beceriler öğretmiş ve atölyeyi temiz tutma alışkanlığı kazandırmıştır. Öğrenciler atölyeyi temiz tutma davranışını alışkanlık haline getirdiklerinde, daha sonra çalıştıkları her yerde aynı temiz tutum ve davranışlarla çalışacakları beklenmektedir. Araştırmacının atölye eğitim deneyiminin bu araştırmaya yansıyan diğer bir yararı ise iş öğretimi esnasında grup içerisinde yapılan iş rutinleri ve görev dağılımı hakkında geçmişten gelen deneyime sahip olmasıdır. Bu da uygulama esnasında

araştırmacının dersi yönetme, iş dağılımını planlama ve görevleri gerçekleştirme konusunda daha pratik davranmasına neden olmuştur. Ayrıca iş öğretiminde basamakların tamamının doğru yapılmasının yanında, “yapılan işin temizliği” ve “estetik duruşu”na ilişkin mesleki eğitimde önemsenen kriterlere ait araştırmacının bilgi sahibi olması, bu durumları göz önünde bulundurarak öğretim yapmasını sağlamıştır.

Öğrencilerin sınıf öğretmenleri tarafından atölye çalışmalarının öğrencilerin sınıftaki sosyal becerilerine de olumlu etkisi olduğu dile getirilmiştir. Özellikle de öğrencilerin sınıf içindeki arkadaşlık davranışlarındaki ilerlemeye vurgu yapılmıştır ve öğretmenler tarafından bu durumun atölye çalışmalarının etkisi ile gerçekleştiği belirtilmiştir (10 Nisan 2014, Günlük, S. 107). Dolayısıyla atölye çalışmalarının öğrencilerin yalnızca psiko-motor becerilerine değil, bazı sosyal becerilerine de katkısı olduğu düşünülmektedir.

İş yeri koordinatör öğretmenlerine göre, öğretilecek iş türünün ön koşullarına sahip olmayan öğrencilerin atölyelerde çalıştırılması, üretim sürecini ve diğer arkadaşlarının çalışma hızını yavaşlatmaktadır. Özellikle de dışarıdan sipariş almak suretiyle çalışan ve okula gelir kazandıran atölyelerde bu durum ciddi sorun teşkil etmektedir. Mesleki eğitim merkezlerindeki atölyelere öğrenci yerleştirirken yalnızca öğretilecek iş türünün ön koşullarına sahip öğrencilerin bu atölyelerde eğitim almalarını sağlayacak bir yönetmelik düzenlemesine gidilmesi, bu problemi çözebilecek bir önlem olabilir (10 Kasım 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantısı) Böylelikle atölyelerde sipariş ürün çalışılarak hem üretime katkı sağlanması hem de ürünlerden belirli düzeyde kazanç elde edilmesi mümkün olabilecektir.

Bu araştırmada atölye uygulaması esnasında küçük grup düzenlemesi ile öğretim yapılmıştır. Bunda temel amaç, öğrencilerin uyguladıkları becerileri, diğer arkadaşları gerçekleştirirken daha fazla gözlemlenmelerine olanak tanıyarak öğrenme süreçlerinin daha zengin gözlemlere dayandırılmasıdır. Nitekim 5 Mart 2014 tarihli geçerlik komitesi toplantısında komite üyeleri, grup öğretimi videolarını izledikten sonra grup öğretiminin gözleyerek öğrenmeye katkısını dile getirmişlerdir. Ayrıca fabrika uygulamasına bir ön hazırlık olması açısından ekiple çalışma alışkanlığının kazandırılması bu araştırmada küçük grup düzenlemesi ile çalışılmasının diğer nedenidir. Bertsch (2002) araştırmasında bire bir öğretim modeli ile küçük grup düzenlemesini etkililik ve verimlilik açısından kıyasladığında sonuçlar küçük grup düzenlemesiyle öğretimin bire bir öğretime göre hem daha etkili hem daha verimli

olduğunu göstermiştir. Bu araştırmada da küçük grup düzenlemesi ile yapılan öğretim oturumları etkili bulunmuş ve öğrenciler hedef görevleri bağımsız yapabilir düzeye ulaşmışlardır.

Alan yazında yetersizliğe sahip bireylere mesleki beceri öğretimini hedefleyen pek çok araştırma mevcuttur. Bu araştırmalarda öğretilen mesleki beceriler arasında; elektrikli çim biçme makinesiyle çim biçme (Aslan, 2009), oto yıkama (Topsakal, 2004), otel kat hizmetleri (Değirmenci, 2010), soda makinesi, teksir makinesi (Chandler, Schuster, ve Stevens, 1993), ve fotokopi makinesi (Yücesoy, 2006) kullanma, ofis temizliği işleri (Cihak, Kessler, ve Alberto, 2008; Mechling, ve Ortega-Hurndon, 2007; Mitchell, Schuster, ve Collins, 2000), hademelik becerileri (Cuvo, Leaf, ve Borakove, 1978), hediye paketleme (Ellen Stonecipher; Schuster; Collins, Grisham-Brown 1999), düğme dikme, elbise kenarlarını kıvrma, el dikişi (Kathleen, 1979), kutu yapıştırma (Maciag, Schuster, Collins, ve Cooper, 2000), sandviç yapma, yumurta patates haşlama, fırında bisküvi pişirme (Schuster, Gast, ve Wolery, (1988), kahve yapma, bulaşık yıkama ve bahçe sulama (Steed ve Lutzker (1999), masa düzenleme, elektrikli süpürge ile süpürme, toz alma (Steed ve Lutzker (1997), tepegöz asetati temizleme, şekerleme yapma, lavabo temizleme, giysi katlama, postalamak için zarf hazırlama (Wolery ,1991) gibi beceriler yer almaktadır. Tüm bu araştırmalarda temel hedef mesleğe ilişkin yalnızca psiko-motor davranışların kazandırılmasının hedeflendiği görülmektedir. Fakat bir meslek hem psiko-motor, hem duyuşsal, hem de bilişsel davranışları içermektedir Bu davranışların da öğretiminin yapıldığı yeni araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

Atölye uygulamasından sonra gerçek iş ortamında (Fabrikada) zihinsel yetersizliği olan bu öğrencilere iş öğretimine yönelik mesleki öğretim sürecine geçilmiştir. Bu süreçte de araştırmacı tarafından paketleme işi öğretilen üç öğrenci için fabrikada iş başı eğitim süreci başlatılmıştır. Öğrencilerin daha önce öğrendikleri beş beceri ve bu becerilere ek olarak işin gerektirdiği yeni beceriler ve yeni basamaklar iş başında öğretilmiştir. Fabrikada öğrenciler seri üretim bandında çalıştırılarak üretime katkı sağlamışlardır. İlerleyen süreçte öğrenciler yanlarında araştırmacı bulunmadığı zaman dahi, bağımsız olarak çalışarak seri üretime katkıda bulunmuşlardır.

İşbaşında deneyim kazanmak suretiyle mesleki eğitim alan yetersizliğe sahip bireylerin daha fazla istihdam olanağına sahip oldukları belirlenmiştir (Clark, 2007; Dawe 2004; Guenther, Falk ve Arnott 2008). Nitekim Güneş ve Akçamete'nin

(2014) araştırma bulgularına göre işverenlerin özel gereksinimi olan bireylerin iş ve işyeri deneyimlerinin arttırılmasının ve işe göre hazırlanmalarının gerekli olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bu araştırma bulgularında, özel gereksinimi olan bireylerin okul döneminde eğitimlerinin bir kısmını işyerlerinde almaları, iş tanımlarını yapıp özel gereksinimi olan bireylerin iş tanımlarına göre eğitilmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Son zamanlarda işyeri destekli çalışmalarda çoklu yetersizliğe sahip çalışanların işbaşında iş becerileri konusunda eğitilmesi önemle vurgulanmaktadır (Lattimorei 2006). Dolayısıyla işyerlerinde gerçekleştirilen iş başı eğitim programlarının etkisini inceleyen yeni araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Bu araştırmada mesleki beceriler atölyede kazandırılmıştır ve kazandırılan bu becerilerin genellemesi fabrika ortamında sağlanmıştır. Ayrıca atölyede öğretilen becerilerden farklı olarak, fabrikada iş başında yeni beceriler de öğretilmiştir. Bu anlamda bu araştırma ülkemizde iş başı eğitim veren sınırlı sayıdaki araştırmalardan bir tanesi olma özelliğini taşımaktadır.

Bu araştırmaya benzer şekilde Lattimore (2006) çalışmasında otizmli çalışanlara iş becerilerinin öğretiminde işbaşı eğitim ve atölye ortamında (simulasyon) eğitim karşılaştırılmıştır. İşbaşı eğitim (job-site training) küçük bir yayın şirketinde normal iş rutininde gerçekleştirilmiştir. Atölye ortamındaki eğitim ise çoklu yetersizliğe sahip bireylere yönelik bir yetişkin eğitim ortamında gerçekleştirilmiştir. İki çift çalışan, iki iş becerisi konusunda eğitim almıştır. Bir beceri iş ortamında öğretilmiş; diğer beceri ise atölye ortamında öğretilmiştir. Çalışmanın sonucunda işbaşı eğitim ve atölye eğitiminin bir arada kullanıldığı eğitim becerilerin daha yüksek seviyedeki edinimi ile sonuçlanmış ve beceriler yalnızca işbaşı eğitimin kullanıldığı eğitimden çok daha hızlı şekilde öğrenilmiştir. Sonuçlar mesleki becerilerin öğretiminde en iyi uygulama olduğu düşünülen işbaşı eğitimin, atölye eğitimi ile desteklendiği takdirde daha etkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca işbaşı eğitim kapsamında; Davies ve diğerleri (2014), Christian ve Pooling (1997), Beyer ve diğerleri (2014) yetersizliğe sahip bireylere iş başında mesleki becerilerin öğretimini gerçekleştirmişlerdir. Bonete ve diğerleri (2015) işyerinde problem çözme becerilerini gelişimsel yetersizliğe sahip çalışanlara öğretmiştir. Ayrıca Gaylord-Ross ve diğ (1995), Coble-Temple, A., Mona ve Bleecker (2003), Norllin ve Abdullahi (2014), Banks (2001), Grossi ve diğerleri (1994) ise yetersizliğe sahip bireylere işyerinde sosyal beceriler öğretmişlerdir. Garff ve Storey (1998) bu bireylere işyerinde temizlik ve hijyen becerilerini öğretmiştir.

Grossi, ve Heward (1998) yetersizliğe sahip bireylerin iş verimliliğinin iş başında artırılmasını hedeflemiştir. Arksey (2003), iş arama ve iş görüşmesi becerilerini işyerinde öğretmiştir. Tüm bu araştırma sonuçları da yetersizliğe sahip bireylere yönelik işbaşında yapılan öğretim süreçlerinin etkililiğini göstermektedir.

Ülkemizde ise Cavkaytar (2012), zihinsel yetersizliği olan yetişkinlere garsonluk mesleğini iş başında kazandırmıştır. Buna ek olarak, Cavkaytar, Gürgör ve Aldemir (2014) “Yetişkin Engelli Bireylere Mesleki Eğitimde Bir Örnek: Hayatın Tatları Aşçı Çırağı Mesleki Eğitim Projesi” ve Cavkaytar, Tomris, Yıldız, Tuna, Uluyol, Kurtça, ve Acungil (2014) “Yetişkin Engelli Bireylere Mesleki Eğitimde Bir Uygulama Örneği: Montaj İşçiliği Mesleki Eğitim Programı (MİMEP) Projesi” isimli projeleri de, iş başı mesleki eğitim projelerine örnek teşkil etmektedir. Ancak ülkemizde bu tür işbaşı eğitim programlarına yönelik bilimsel araştırmaların sayısı sınırlı düzeydedir. İŞKUR’un işbaşı eğitim sağlayan mesleki eğitim programları mevcuttur. Ancak bu programların büyük bir kısmı bilimsel çerçevede yürütülmek suretiyle raporlaştırılmamış ve etkileri incelenmemiştir.

İş koçluğu (Job Coaching) iş başında mesleki eğitim hizmetlerini destekleyen ve Dünyada son yıllarda gelişmeye başlayan bir uygulamadır. Ülkemizde ise iş koçluğu uygulamasına yönelik Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından başlatılan fakat henüz sonuçlandırılmamış olan “İşe Katıl Hayata Atıl” projesi yürütülmektedir. Bu kapsamda pilot uygulama Ankara’da olup iş koçlarının yetersizliğe sahip bireyleri iş yerlerinde desteklemelerine yönelik bir müdahale programı planlanmaktadır. Nihai olarak ülkemizdeki özel istihdam bürolarının bu tür iş koçlarını istihdam ettirmek suretiyle engellilerin istihdamında artış hedeflenmektedir. Proje halen devam etmektedir.

Müller, Schulerb, Barbara, ve Yates (2003) çalışan asperger sendromlu ve diğer otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin mesleki destek gereksinimlerini belirlemeyi hedefledikleri çalışmasında bu bireylerin işyerlerinde dört konuda desteğe ihtiyaç duyduklarını belirlemiştir. Bunlar; işyerinde koçluk, iş arama sürecinde yardım, işyerinde sosyal etkileşimi kolaylaştırma ve danışmanlık hizmetleri olarak sıralanmaktadır. Bu sonuçlar da iş koçluğu uygulamasının sahadaki problemlerin çözümünde bir alternatif olabileceğini göstermektedir.

Öğrenciler, gerçek iş ortamlarında çalışmaya başlamadan önce bu işyeri için ortam analizi yapılması, iş – mola rutinlerinin önceden analiz edilmesi ve öğrencilere bu konuda video destekli öğretim oturumlarının düzenlenmesi, onların işe uyum süreçlerini kolaylaştıracağı düşünülmektedir (22 Mayıs 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantısı). Ayrıca öğrencilere gerçek iş ortamı için gerekli olabilecek sosyal becerilerin önceden öğretilmesi ve problem durumlarında başa çıkma yollarının kazandırılması önemli görülmektedir (22 Mayıs 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantı önerisi). Bütün bunları kapsayan bireyselleştirilmiş geçiş planlarının hazırlanıp, uygulandığı ve etkisinin incelendiği yeni araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Geçiş sürecinin; okul, aile, İŞKUR, iş ve meslek danışmanları ve özel istihdam bürolarının işbirliği ile gerçekleştirilmesi bu sürecin başarılı sonuçlanması açısından önemlidir. Fakat ülkemizdeki yasal düzenlemeler maalesef yetersizliğe sahip bireylerin toplumsal yaşama ve işe geçiş süreçlerinde bu işbirliğini destekleyecek herhangi bir düzenleme içermemektedir.

İşyerleri iş güvenliği risk değerlendirmeleri yaparak işçilerin başına gelebilecek olası risk durumlarını bertaraf etmekle yükümlüdür (İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği/Madde 5). Araştırmacı fabrika uygulaması öncesi fabrikanın iş güvenliği risk değerlendirmesi raporunu incelemiş fakat bu raporda yetersizliğe sahip bireylere yönelik, özellikle de bu bireylerin sahip oldukları yetersizlik durumlarına ilişkin olarak herhangi bir önlemin yer almadığını gözlemlemiştir. Ayrıca söz konusu düzenleme İş Sağlığı ve İş Güvenliği Yönetmeliğinde de yer almamaktadır. Engelli olmayan bir işçi için tehlike arz etmeyen durumlar, engelli bir işçi için tehlike arz edebilmektedir. Örneğin görme engelli bir işçi, yazılı uyarıları göremeyeceğinden, yazılı levhalar iş güvenliği önlemi olmaktan çıkmaktadır. Bu bireyler için özel olarak ayrı risk değerlendirmelerinin yapılması gerekmektedir. Bu nedenle araştırmacı işyerinde iş güvenliği risk değerlendirmesi adı altında olası riskleri belirlemiş ve bunlar için önlem almıştır. Bunun için birkaç basit kural belirlemiş ve öğrencilere bu kuralları öğreterek uymalarını istemiştir. Örneğin ıslak zemine basmamalarını, yere atılan jelatinlerden oluşan kaygan yumak toplarına basmamak için her yarım saatte bir bu topları masaların altına kaydırmaları, tuvalete girdiklerinde kapıyı kilitlememeleri (dışarıda bir arkadaşının beklemesi suretiyle), mola saatinde balkondan erik ağacına uzanarak erik toplamamaları, ütü buharına yaklaşmamaları, fabrika ortamında bulunan yüzlerce elektrik prizine yaklaşmamaları

gibi kurallar öğretilmiştir. Fabrika uygulaması süreci, herhangi bir kaza meydana gelmeden tamamlanmıştır. İşyerlerinin iş güvenliği risk değerlendirmesi yaparken yetersizliğe sahip bireyleri de gözetecek düzenlemelere gitmesi için yasal mevzuatın yeniden düzenlenmesi önemli görülmektedir.

Bu araştırmada, iş ortamında araştırmacının öğrencileri seri ve güzel çalışmalarından dolayı sözel olarak pekiştirmesi, ve öğrencilere gülümseyerek sosyal pekiştireç sunması işverenler ve çalışan diğer personel tarafından tuhaf karşılanmıştır. Buna ek olarak fabrika ortamında pekiştirme gibi olumlu davranışları destekleyen uygulamalar yerine, işçiye bağırma ve onu aşağılama olayları gözlenmiştir. İşverenin bir işçiye bağırması ve aşağılamasına şahit olan yetersizliğe sahip öğrencilerin bu durumdan olumsuz etkilendikleri gözlenmiştir. Öyle ki bu durum geçerlik komitesinde de eleştirilmiştir (3 Haziran 2014, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 2). Yetersizliğe sahip bir bireyin mesleki bilgi ve beceri düzeyi yeterli olsa dahi, kendisine aşağılama ve bağırma gibi olumsuz tutumlar sergileyen bir iş ortamında kalmak istemeyecektir. Nitekim öğrencilerden Mine olay sonrasında araştırmacıya “hocam biz burada çalışmak istemiyoruz bu ne! Bize böyle bağırırsa ben işi bırakırım” demiştir (2 Mayıs 2014, Günlük, S. 121). Dolayısıyla işveren ve seflere yetersizliğe sahip bir personel ile nasıl etkileşime girecekleri ve iletişim kurabilecekleri konusunda mutlaka eğitim verilmesi hatta bunun yasal zorunluluk ile sağlanması gerekli görülmektedir.

Uygulama sonrasında araştırmacının sosyal geçerliğine ilişkin olarak da veriler toplanmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşmeler, okul müdürü, işyeri koordinatör öğretmenleri, üç zihinsel yetersizliği olan öğrenci ve bu öğrencilerin anneleri, işyeri sahibi, işyeri müdürü, paketleme bölüm şefi, 15 yıllık deneyimli engelli personel olmak üzere okul ve işyerinde bire bir olarak öğrencileri gözlemleyen farklı kişilerden toplanmıştır. Ayrıca sosyal paylaşım ağı verileri, bir özel eğitim öğretmenin gönüllü olarak yazdığı mektup ve ilçe kaymakamının daveti de sosyal geçerlik verileri arasına dahil edilmiştir.

Bunun için okul müdürü, işyeri koordinatör öğretmenleri, yetersizliğe sahip öğrenciler ve bu öğrencilerin anneleri, fabrika yöneticisi ve çalışanlar ile görüşmeler gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır. Tüm görüşmelerde, araştırmada seçilen iş türünün işlevsel bir iş türü olduğu, atölyede ve fabrikada sunulan mesleki eğitim çalışmalarının verimli geçtiği ve öğrencilerin istihdamda yer alabilecek düzeye

ulaştıkları ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu araştırmanın önemli ve işlevsel bir araştırma olduğuna vurgu yapılmıştır.

Araştırmanın uygulama süreci tamamlandıktan sonra öğrencilerden Mine, araştırmacı ve işyeri koordinatör öğretmenleri işbirliği ile bir tekstil fabrikasında maaşlı ve sigortalı olarak işe yerleştirilmiştir. Mine bu iş yerinde altı ay düzenli olarak çalışmıştır. Ancak bu sürecin dördüncü ayına kadar maaşını alabilmiş, son iki ayında ise fabrikanın maddi sorunlar yaşaması nedeniyle Mine de dahil olmak üzere, işçilere maaş verilememiştir. Bu nedenle altı ayın sonunda Mine, araştırmacıya ve işyeri koordinatör öğretmenlerine bilgi vermeksizin işten ayrılmıştır. İşten ayrıldıktan bir hafta sonra Mine kendi girişimleri ile yeni bir tekstil fabrikasına işe başvuru yapmış ve bu fabrikanın katlama ve paketleme bölümünde işe kabul edilmiştir. Halen bu yeni fabrikada maaşlı ve sigortalı olarak çalışmaya devam etmektedir. Mine'nin bir fabrikadan ayrılarak yeni bir fabrikada işe kabul edilmesi ve çalıştırıldığı iş türünün tekstil-paketleme işi olması, araştırmada kendisine kazandırılan iş türünün (paketleme) işlevselliğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu durum aynı zamanda, iş gücü piyasa analizi temelinde iş öğretiminin olumlu etkisinin bir göstergesi niteliğindedir. Ayrıca Mine'nin kendi iş başvurusunu kendisinin yapması da araştırma uygulamasının olumlu bir etkisi olarak görülebilir. Bu sonuçlar araştırmanın sosyal geçerliliğini önemli ölçüde olumlu yönde etkileyen sonuçlardır.

Araştırmanın, eylem araştırması modeli ile desenlenmesinin araştırma sürecine bir takım katkıları olmuştur. Eylem araştırmalarının araştırmacıyı sahaya çeken yapısı (Mertler, 2006), araştırmacının yapılandırılmış laboratuvar ya da klinik ortamlarında değil; gerçek ve doğal ortamlarda gözlem ve uygulama yapmasına olanak tanımıştır. Bu da araştırmacının araştırdığı konuya ilişkin doyum sağlaması (28 Ekim 2012, Günlük, S. 12), açısından önemli bir noktadır. Geleneksel araştırmalarda araştırmacılar; eğitimciler ve öğrenciler üzerinde araştırma yaparken; eylem araştırmasında araştırmacılar, sahadaki çalışmalara bizzat katılmakta ve eğitimciler ile birlikte çalışmaktadırlar (Mills, 2003). Bu durum araştırmacının sahadaki sorunları yaşayarak görmesi, deneyimlemesi ve bu deneyimler neticesinde çözüme yönelik eylemler geliştirmesi anlamına gelmektedir ki bu da, sahadaki sorunlara daha gerçekçi çözümler üretebilmesi açısından önemlidir.

Bu araştırmanın uygulama evresinde bütün aşamalara ve eylemlere geçerlik komitesi ile birlikte karar verilmiştir. Araştırmacı sahada karşılaştığı sorunları geçerlik komitesi toplantılarında paylaşmış ve araştırmacının sorunlarına yönelik komite üyeleri ve araştırmacı birlikte eylem planları geliştirmişlerdir. Bu sorunlardan biri araştırmacının öğretim için kullandığı eşzamanlı ipucuyla öğretim yönteminin araştırmacıyı ipucu kullanma konusunda sınırlandırması olmuştur. Eşzamanlı ipucuyla öğretim yönteminde kontrol edici ipucu önceden planlanmakta ve her beceri basamağında aynı kontrol edici ipucu kullanılmaktadır. İpucunun türünde ve miktarında herhangi bir değişikliğe gidilmemektedir (Tekin ve Kırcaali-İftar, 2001). Bu durum araştırmacıyı sınırlandırmıştır. Araştırmacı bazı basamaklarda daha yoğun ipucu kullanmaya gereksinim duyarken bazı basamaklarda hiç ipucu kullanmaya gereksinim duymamıştır. Ancak yöntemin ipucu kullanımında esnek olmaması, araştırmacının öğretim ortamında ihtiyaç duyduğu düzeyde ipucu kullanamamasına neden olmuştur. Bu noktada öğretim yönteminin değiştirilmesi bir eylem planı olarak geçerlik komitesinde önerilmiştir. Diğer bir deyişle geçerlik komitesi üyeleri, araştırmacıya eşzamanlı ipucuyla öğretim yönteminden aşamalı yardımla öğretim yöntemine geçmesini önermişlerdir. Bu durumu; eylem araştırmalarının doğasında var olan “çözüm odaklı eylemler planlaması gerektiği” ve bu “eylemlerin katı sınırları olmaması gerektiğini” vurgulayarak açıklamışlardır (10 Eylül 2013, Geçerlik Toplantı Tutanağı, S. 5). Alan yazında eylem araştırmalarında temel amacının problemleri belirleme, çözümü için eylem planları geliştirme, değerlendirme, gerekirse yeni fikirler bulma olduğu; ve özellikle de bir şeyi ispatlama çabası güdülmeyeceği belirtilmektedir (Johnson, 2014). Nitekim araştırmacı bu araştırmada yöntemin etkililiğini sınamaktan ziyade, hedef becerilerin daha çabuk ve daha kolay nasıl öğretilbileceğine odaklanmaktadır. Bu nedenle eşzamanlı ipucuyla öğretim yönteminin yerine araştırmacıya uygulama esnasında anlık kararlarına bağlı olarak ipucu tür ve düzeyinde değişiklik yapabilme esnekliği tanıyan aşamalı yardımla öğretim yöntemine geçilmiştir.

Fabrikadaki uygulama esnasında araştırmacı hem gözlemci hem de uygulamacı rolünü üstlenmiştir. Dolayısıyla öğrencilere yeni becerileri öğretirken fabrika ortamında olup biten tüm olay ve olguları gözlemlemesi olanaksız hale gelmiştir. Bu noktada video ile fabrika uygulaması görüntülerinin kaydedilmesi araştırmacının daha sonra görüntü kayıtlarından izleyerek gözlem yapmasını

kolaylaştırmıştır. Nitekim Mertler (2006) video kayıtlarının öğretmenlere bir gözüyle gözlemleyebileceğinden daha fazlasını sunduğunu belirtmektedir. Ancak Video kaydı, şayet arka planda gürültü varsa odak alanı dinleme konusunda engeller oluşturabileceğini de belirtmiştir (Mertler, 2006). Bu araştırmada araştırmacı böyle bir sorunla karşılaşmıştır. Ortamın gürültüsü nedeniyle video sadece görüntüleri kaydetmiş ancak konuşmaları kaydedememiştir. Araştırmacı bu sorunu çözmek için telefonunun notlar bölümüne önemli konuşmaları yazmak suretiyle saha notları tutmuştur. Dolayısıyla eylem araştırmalarının veri toplama yöntemleri konusunda sunduğu alternatifler ve esneklik (Fraenkel, 2006) araştırmacının ulaşmak istediği verileri kaybetmeden muhafaza etmesine olanak tanımıştır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Bu araştırmanın süreç ve bulgularından hareketle ileride yapılacak olan uygulamalar için şu öneriler getirilebilir:

- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı mesleki eğitim merkezlerinde atölye açmadan önce merkezin bulunduğu şehre yönelik iş gücü piyasa analizlerinin yapılması ve bu analiz sonuçlarına göre belirlenen iş türüne yönelik atölye açılması önerilebilir. Bu atölyelerde eğitim alan öğrencilerin, aldıkları eğitim doğrultusunda işe yerleştirilebilmeleri ve istihdam edilebilirlik oranlarının artması açısından önemlidir.
- Mesleki eğitim merkezlerindeki atölyelere öğrenci yerleştirirken yalnızca öğretilecek iş türünün ön koşullarına sahip öğrencilerin bu atölyelerde eğitim almalarını sağlayacak bir yönetmelik düzenlemesine gidilmesi önerilebilir. (10 Kasım 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantısı) Böylelikle atölyelerde sipariş ürün çalışılarak hem üretime katkı sağlanması hem de ürünlerden belirli düzeyde kazanç elde edilmesi mümkün olabilir. İş yeri koordinatör öğretmenlerinin görüşlerine göre; öğretilecek iş türünün ön koşullarına sahip olmayan öğrencilerin bu atölyelerde çalıştırılması, üretim sürecini ve diğer arkadaşlarının çalışma hızını yavaşlatmaktadır.

- İŞKUR tarafından her il için hazırlanan iş gücü piyasa analizi raporları, yetersizliğe sahip bireylere yönelik olarak da hazırlanmalı. Bir başka deyişle İŞKUR her yıl buldukları şehre yönelik engelliler için iş gücü piyasa analizleri hazırlayıp engellilere mesleki eğitim veren tüm kurum ve kuruluşlar ile bu analiz sonuçlarını paylaşır ise, açılacak olan atölye ve kurslar işlevsel branşlara yönelik olarak açılmış olacağından istihdam oranı da bu doğrultuda artış gösterecektir.
- İŞKUR tarafından yetersizliğe sahip bireylere yönelik açılan kursların işlevselliği araştırılmalı ve istihdam edilebilirlik oranı yüksek olan kursların açılması teşvik edilmelidir.
- Mesleki Eğitim Merkezi öğrencileri iş alanlarına yönlendirilirken yalnızca iş gücü piyasa analizi sonuçlarına göre değil; öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin de değerlendirilip ona göre iş alanlarına yönlendirilmesi önerilebilir (10 Kasım 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantısı önerisi)
- Öğrencileri mesleklere yönlendirirken ailenin de görüşünün alınması önerilebilir (10 Kasım 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantısı önerisi)
- Öğrenciler , gerçek iş ortamlarında çalışmaya başlamadan önce bu işyeri için ortam analizi yapılması önerilebilir. İş – mola rutinlerinin önceden analiz edilmesi ve öğrencilere bu konuda video destekli öğretim oturumlarının düzenlenmesi, onların işe uyum süreçlerini kolaylaştırabilir (22 Mayıs 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantı önerisi)
- Öğrencilere gerçek iş ortamında işe başlamadan önce o iş ortamı için gerekli olabilecek sosyal becerilerin öğretilmesi ve problem durumlarında başa çıkma yollarının kazandırılması önemli görülmektedir (22 Mayıs 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantı önerisi)
- Öğrenciler gerçek iş ortamında çalışmaya başlamadan önce o işyeri için mutlaka iş güvenliği risk değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir.
- Ülkemizde iş koçluğu uygulamasının yaygınlaştırılması önerilebilir (10 Kasım 2014 tez izleme komitesi toplantısı önerisi) İş koçu, öğrenciyi işe yerleştirmeden önce fabrikadaki tüm çalışanlar ile tanışmalı ve fabrika

rutinlerini iyi analiz etmelidir. Bu, engelli personelin geçiş sürecinde iŖe uyumunu kolaylaŖtıran bir etmen olarak dŖnlmektedir.

- Mesleki eğitim merkezlerinde iŖyeri koordinatör ğretmeni ile birlikte rehber öğretmenlerin de haftada bir gün iŖyerlerini ziyaret ederek rehberlik hizmeti sağlaması önerilebilir (22 Mayıs 2014 tarihli tez izleme komitesi toplantı nerisi)
- Gerçek iŖ ortamında alıŖmaya baŖlayacak olan öğrencinin ilk iŖ günü iŖe baŖlatılmaması ve iŖ yerini tanınması için bir oryantasyon programından geçirilmesi önerilebilir. Bu kapsamda yönetici ve alıŖanlar ile tanıştırmak, iŖyerinin bölümlerini tanıtmak, alıŖanların alıŖma davranıŖlarını ve günlük rutinlerini izlemesini sağlamak gibi hedefler bu oryantasyon programının içeriğini oluŖturabilir.
- Gerçek iŖ ortamında alıŖmaya baŖladıkları zaman öğrencilere aŖına oldukları malzemeler ile aŖına oldukları iŖin yaptırılması ve ilerleyen günlerde yeni malzemelerle yeni iŖlem basamaklarının öğretilmesi, öğrencinin baŖarılı olabilmesi için önemli bir faktör olarak görülmektedir.
- Bu araŖtırmada öğrenciler daha önce okulda öğrendikleri becerileri fabrikada farklı malzemelerle yapmakta zorlanmış hatta iŖi reddetmiŖlerdir. Öğrencileri gerçek iŖ ortamında tek tür iŖ yapacaklarına iliŖkin koŖullandırmamak, böylelikle esnekliğe uyum sağlamalarını kolaylaŖtırmak önemlidir. Gerçek iŖ ortamlarında bazen baŖka iŖler de yaptırılabilceğinin önceden belirtilerek onların bu duruma uyum sağlamaları kolaylaŖtırılabilir.
- İŖ baŖı eğitimde yetersizliğe sahip öğrencilere yeni beceri ya da basamak öğretilmesi gerektiğinde, yetersizliğe sahip personel, seri üretimden çıkarılıp farklı bir masada, o beceride bağımsıza ulaŖana kadar ğretim yapılması ve sonra seri üretime tekrar dahil edilmesi önerilebilir.
- Bu araŖtırmada, iŖverenin bir iŖye bağırması ve aŖaęılmasına Ŗahit olan yetersizliğe sahip öğrencilerin bu durumdan olumsuz etkilendikleri gzlenmiŖtir. İŖveren ve Ŗeflere yetersizliğe sahip bireyler hakkında bilgilendirme oturumunun düzenlenmesi, yöneticilerin özel bireylere yönelik bağırma, aŖaęılama gibi olası olumsuz davranıŖlarının önüne geçilmesi açısından önemli görülmektedir.

- Bu araştırmada, iş ortamında araştırmacının öğrencileri pekiştirmesi, işverenler ve çalışan diğer personel tarafından tuhaf karşılanmıştır. Gerçek iş ortamlarında yetersizliğe sahip bireylere iş başı eğitim veren şeflere öğrenciyi pekiştirme becerisinin öğretilmesi, onların bu beceriyi kullanarak iş öğretimi süreçlerinin kolaylaştırılması sağlanabilir.
- Ülkemizde korumalı işyerlerinin sayılarının artırılması önerilebilir. Bu iş yerlerinde eğitim alan yetersizliğe sahip bireylerin daha sonra normal iş ortamlarına geçişleri sağlanabilir.
- Ülkemizde küçük ölçekli işyerlerinin de (50 ve daha az işçi çalıştıran) kota kapsamına dahil edilmesi önerilebilir.

5.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

Bu araştırmanın süreç ve bulgularından hareketle ileride yapılacak olan araştırmalar için şu öneriler getirilebilir:

- Farklı illere yönelik olarak iş gücü piyasa analizleri yapılarak bu analiz sonuçlarında belirlenen iş türlerinin zihinsel yetersizliği olan bireylere kazandırmayı hedefleyen araştırmalar yapılabilir.
- Ülkemizdeki diğer illerde mesleki eğitim merkezlerinden mezun olan yetersizliğe sahip bireylerin mezuniyet sonrası durumlarının araştırılması suretiyle okullarda aldıkları atölye eğitimlerinin işlevselliği sorgulanabilir.
- Geçiş sürecinin; okul, aile ve İşKUR ve iş ve meslek danışmanları işbirliği ile, bireyselleştirilmiş geçiş planlarının hazırlanması suretiyle sistematik olarak gerçekleştirildiği yeni araştırmalar yapılabilir.
- İş kolarına eğitim verilerek yetersizliğe sahip bireyleri işe geçiş sürecinde sistematik destek sunmalarına ilişkin projeler geliştirilebilir.
- İşveren ve şeflere yetersizliğe sahip bireylere iş başında eğitim verme konusunda eğitim programları düzenlenip bu programların etkilerinin incelendiği araştırmalar yapılabilir.
- İş başı eğitim konusunda İşKUR ile ortak projeler hazırlanabilir. Bu kapsamda işbaşı eğitim verilecek işyerlerinde araştırmacı-işveren işbirliği ile yetersizliğe sahip bireylere yönelik sistematik öğretim uygulamaları yapılabilir.

- İŞKUR'un yetiştirdiği iş ve meslek danışmanlarına yönelik eğitim programlarının hazırlanarak, bu programların etkilerinin incelendiği araştırmalar yapılabilir.
- İŞKUR'un her ay düzenlediği ve her ilde gerçekleştirdiği "engelli personel ve işveren toplu iş görüşmesi" oturumlarının İŞKUR-Üniversite işbirliği ile daha sistematik ve akademik çerçevede yürütülmesi önerilebilir

KAYNAKÇA

- Akardere, S. (2005). *İşverenlerin engelli çalışanlara yönelik tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akçamete, G. (1989). Özürlü çocukların ve gençlerin işe hazırlanmaları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 143(14), 25-31.
- Aktaş, C., Gergin, S., Kuz, T., Mutluoğlu, L., Uğurlu, B., ve Yılmaz, Z. (2004). Türkiye korumalı işyerleri araştırmaları. *Öz-Veri Dergisi, T.C. Başbakanlık Özürülüler İdaresi Başkanlığı*, 1(2), 153- 375.
- Alvar, B. (2014). *Isparta'da engelli istihdamı ve sorunları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Aracı, Ü. ve Koçak, N. (2014). Dezavantajlı bireylerin turizmde istihdamı: insan kaynakları yöneticilerinin algı, görüş ve deneyimlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 191-205
- Aras, S. (2006). *Fiziksel engellilerin bilgisayar yardımı ile mesleki branşlara yönlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, T. (2009). *Zihinsel yetersizliği olan bireylere elektrikli çim biçme makinesiyle çim biçme becerisi öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aslan, Y. (2009). *Zihinsel yetersizliği olan bireylere kumaş üzerine çizilen desene pul işleme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aslan, T. (2009). *Zihinsel yetersizliği olan bireylere elektrikli çim biçme makinesiyle çim biçme becerisi öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aydınlat, N. E. (2012) *Engelli İstihdamını Arttırmanın Yolları*, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Değerlendirme Notu.

- Aytac, S. (2005). İstihdam ve Koruma Alanı Yaratmak Üzere Özürlüler için Sosyal Yaşam”, Sosyal Siyaset Konferansları, Prof. Dr. Turan Yazgan’a armağan özel sayısı, 49.kitap, 125–158.
- Bang, M.Y. (1997). impacts of an İnclusive School to Work Program. Salt Lake City: Annual Convention of teh Council for Exceptional Children.
- Banks, B., Charleston, S., Grossi, T., Mank, D. (2001). Workplace supports, job performance and integration outcomes for people with psychiatric disabilities. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 24:289-296.
- Baran, N., ve Cavkaytar, A. (2007). İşverenlerin zihin engelli bireylerin istihdamlarına ilişkin görüş ve önerileri. *İlköğretim Online*, 6(2), 213-225.
- Baran, H. S. (2009). *Büro hizmetlerinde çalışan engellilerin iş tatmin düzeylerinin incelenmesi: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Ankara örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Başar-Coşgun, M. (2010). *Özel gereksinimi olan bireylerin okul hayatından iş hayatına geçiş becerilerinin anne-baba görüşlerine göre belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başar, M. (2010). *Özel gereksinimi olan bireylerin okul hayatından iş hayatına geçiş becerilerinin anne-baba görüşlerine göre belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baybora D., (2006). *Çalışma hayatında özürlülere karşı ayrımcılık*, İstanbul: Sosyal Siyaset Konferansları, 51. Kitap,
- Bennet, K. D. (2013). İmproving vocational skills of students with disabilities: applications of covert audio coaching. *Council for Exceptional Children*, 46(2), 60-67.
- Bertsch, K. M. (2002). *A comparison of one-to-one and small group instruction for young children with autism: focus on effective teaching and behavior management*. Dissertation ,Western Michigan University.
- Beyer, S., Meek, A. ve Davies, A., (2014). Supported work experience and its impact on young people with intellectual disabilities and their families. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 27, 372–374.

- Bonete, S., Dolores, M., ve Fernández-Parra, A. (2015), Group training in interpersonal problem-solving skills for workplace adaptation of adolescents and adults with Asperger syndrome: a preliminary study. *Autism*, 19(4) 409–420.
- Boyratz, Ş. (2012). Çalışma hayatında engelliler. <http://www.toprakisveren.org.tr/2010-87-sukruboyrazz.pdf>. Adresinden 2 Ocak 2013 tarihinde alınmıştır.
- Brault, M. (2013). *Disability statistics from the U.S. Census Bureau in 2013/2014*. U.S. , Department of Commerce, Economics and Statistics Administration. United States Census Bureau.
- Brian R. G., Suzanne M., & Stanley B. (2000). Effect of job coaches on employment likelihood for individuals with mental retardation. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 14, 5–11.
- Brolin, D. E. & Loyd, R. J. (1997) *Life centered career education*. Virginia: The Council for Exceptional Children (CEC).
- Bureau of Labor Statistics of The U.S. <http://www.bls.gov/bls/infohome.htm> Erişim Adresinden 29 Kasım 2014 tarihinde alınmıştır.
- Bureau of Labor Statistic, <http://www.bls.gov/news.release/pdf/disabl.pdf>. Adresinden 11 Eylül 2014 tarihinde alınmıştır.
- Bureau of Labor Statistic Erişim Tarihi: 03.12.2014 <http://www.bls.gov/regions/home.htm>. Adresinden 3 Aralık 2014 tarihinde alınmıştır.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Can, T., Cavlak, U., Bahçeli A., & Çelebi, Y. (2012). Türkiye’de yaşayan özürülülerin eğitim ve mesleki profilleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 12 (7), 103-111.
- Cavkaytar, A. (1990). *Ankara eğitilebilir çocuklar iş okulu öğrencilerinin iş eğitimine yönelik tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Cavkaytar, S. 2009. *Dengeli okuma yazma yaklaşımının Türkçe öğretiminde uygulanması: İlköğretim 5. sınıfta bir eylem araştırması*.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Cavkaytar, A. 2012. Eskişehir'in Renkleri Gökkuşağında Buluşuyor: Zihin Yetersizliği Olan Yetişkinlere Garsonluk Mesleği Eğitimi Projesi-Eskişehir Tepebaşı Belediyesi İŞKUR Meslek kazandırma kursu, 2012, 01/08/2012.
- Cavkaytar, A., Gürgör, G., ve Aldemir, Ö. (2014). Yetişkin engelli bireylere mesleki eğitimde bir örnek: Hayatın tatları aşçı çırağı mesleki eğitim projesi. 1. Uluslar Arası Engellilerin İstihdamı Sosyal Güvenlik Sorunları ve Çözüm Önerileri Kongresi, Ankara., 16/10/2014
- Cavkaytar, A., Tomris, G., Yıldız, G., Tuna, M., Uluyol, M., Kurtça, V. E. ve Acungin, A. T. (2014). Yetişkin engelli bireylere mesleki eğitimde bir uygulama örneği: Montaj işçiliği mesleki eğitim programı (MİMEP). 1. Uluslar Arası Engellilerin İstihdamı Sosyal Güvenlik Sorunları ve Çözüm Önerileri Kongresi, Ankara., 06/2014.
- Chandler, W. Schuster, J. W., & Stevens, K. B. (1993). Teaching employment skills to adolescents with mild and moderate disabilities using a constant time delay procedure. *Educatin and Training in Mental Retardation*, 28(2)155-168.
- Christian, L., & Poling, A. (1997). Using self-management procedures to improve the productivity of adults with developmental disabilities in a competitive employment setting. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 30(1), 165-172.
- Cihak, D.F., Kessler, K., & Alberto, P.A. (2008). Use of a handheld prompting system to transition independently through vocational tasks for students with moderate and severe intellectual disabilities. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 43(1), 102-110.
- Clark, C. (2007). *Connecting the dots: a successful transition for deaf students from vocational education and training to employment*. Adelaide, SA: NCVER. [online]. Available: <http://www.ncver.edu.au/research/proj/nr04004.pdf> Website: National Centre for Vocational Education Research (NCVER) Adresinde 10 Haziran 2015 tarihinde alınmıştır.
- Clark H. G. & Unruh D. (2010). Transition Practices for Adjudicated Youth with E/BDs and Related Disabilities. *Behavioral Disorders*, 36 (1), 43-51

- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. 6 th ed. London and Newyork: Routledge.
- Coble-Temple, A., Mona, L. R., & Bleecker, T. (2003). Accessing personal assistance services in the workplace: struggles and successes. *Journal of Vocational Rehabilitation. Special Issue: Personal Assistance Services in the Workplace*, 18(2), 113-123.
- Costello, P. J. M. (2007). *Action research*. New York: Continuum.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. 3rd ed. Los Angeles: Sage Publication.
- Cuvo, A. J., Leaf, R. B., & Borakove, L. B. (1978). Teaching janitorial skills to the mentally retarded: acquisition, generalization, and maintenance. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 11(3), 345-355.
- Çankaya, Ö. (2011). *Zihinsel engelli öğrencilere haroşa örgü örme becerisinin öğretiminde eş zamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı <http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/csgeb.portal> adresinden 19 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.
- Çarkçı, Ş. (2011). *Engellilerin mesleki eğitimi ve istihdamı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çavuş, H. Ö. ve Tekin, A. (2015). Türkiye’de Engellilerin İstihdam Yöntemi Olarak Korumalı İşyeri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30,(1) 145-165.
- Çetin, H. (2005). *İşitme engelli ve normal işiten çocuklarda meslek tercihi farklılıklarının araştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetinkaya E. (2012). *Sakarya işgücü piyasası analiz çalışması*. Sakarya: Sakarya İŞKUR Yayını.
- Çınarlı, S. (2010). Türkiye ile bazı avrupa birliği ülkelerinde engellilik kavramı ve engelli istihdamı ile ilgili düzenlemelerin incelenmesi, *ÖZ-VERİ Dergisi*, 7(1).

- Davies, A., Beyer, S., & Meek A., (2014). Age peer supported work experience and apprenticeship and their impact on young people with intellectual disabilities, peers and employers. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 27, 372–374
- Dawe, S. (2004). *Moving on from enabling courses: Why do some students remain in enabling courses?* Australia: NCVET, Adelaide.
- Değirmenci, H.D. 2010. *Zihinsel yetersizliği olan bireylere otel kat hizmetleri becerilerinin öğretiminde videoyla model olma yönteminin etkililiği*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Demir, H. (1996). *Zihinsel yetersizliği olan öğrencilere düğme dikme becerilerinin kazandırılmasında model olma ve sözel ipucuyla sunulan bireyselleştirilmiş düğme dikme becerisi öğretim materyalinin etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*, Ankara: Pegem Akademi.
- Demirezen, R. (2008). *Teknoloji eğitiminde zihinsel yetersizliği olan öğrencilere döküm çamuru hazırlama becerilerinin kazandırılması üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Devlet Personel Başkanlığı <http://www.dpb.gov.tr/> adresinden 19 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.
- Disability Status Report - United States, <http://www.disabilitystatistics.org/StatusReports/2012-PDF>. Adresinden 11 Eylül 2014 tarihinde alınmıştır.
- Doğan, H. (1983). Mesleki ve teknik eğitimin ilkeleri ve gelişmesi. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1).
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) <http://www.marka.org.tr/anasayfa> 16 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.

- Dotson, W. H., Richman, D. M., Abby , L., Thompson, S. & Plotner, A. (2013). Teaching skills related to self-employment to adults with developmental disabilities: An analog analysis. *Research in Developmental Disabilities, 34*, 2336–2350.
- Eren, A. (2010). *Engellilerin iş yerlerinde çalıştırılması için yapılabilecekler üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eratay, E. & Çetin, M. (2013). Bolu ilindeki işverenlerin engelli çalışanlara yönelik tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 21(4)*, 1681-1694.
- Eratay, E. & Güler-Özkan, A. (2004). *Goblen iğne kanaviçe işleme becerisinin kazandırılmasında fiziksel yardım ve sözel ipucu ile sunulan bireyselleştirilmiş öğretim materyalinin etkililiği*. XIII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Erdiken, B. (2007). Yüksekokul mezunu işitme engelli gençlerin iş durumu: anket ve eylem araştırması. *ÖZ-VERİ Dergisi.4(2)*.
- Ergün, M. (2005). Özürlülerin çalışma yaşamına katılımı işverenler için rehber. [Http://Www.Ozida.Gov.Tr/Default20.aspx?Menu=Egitim&Sayfa=Isverenrehberi](http://www.ozida.gov.tr/default20.aspx?Menu=Egitim&Sayfa=Isverenrehberi) Adresinden 29 Aralık 2012 tarihinde alınmıştır.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fer, S. (1999). *Hazır giyim endüstrisinde çalışan iş gücünün mesleki yeterliklerinin belirlenmesi ve yeterliklere sayılı bir program modeli*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi
- Ferguson, C. S. (2000). The impact of the job coach and a peer-mediated intervention on the social interactions of workers with disabilities. A Dissertation, The Department Of Special Education And Community Resources And The Graduate School Of The University Of Oregon.
- Fetko, K. S., John, W. S., Debra, A. H. & Collins, B. C. (1999). Using simultaneous prompting to teach a chained vocational task to young adults with severe intellectual disabilities. *Education and Training in Mental Retardation And Developmental Disabilities, 34(3)*, 318-29.

- Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. 6th ed. Boston: Mc Graw Hill.
- Garff, J. T., & Storey, K. (1998). The use of self-management strategies for increasing the appropriate hygiene of persons with disabilities in supported employment settings. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 33(2), 179-188.
- Garf, J., Storey, K (1998). The use of self-management strategies for increasing the appropriate hygiene of persons with disabilities in supported employment settings. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 33(2), 179-188.
- Gaylord-Ross, R., Park, H. S., Johnston, S., Lee, M., & Goetz, L. (1995). Individual social skills training and co-worker training for supported employees with dual sensory impairment. Two case examples. *Behav Modif*, 19(1), 78-94.
- Genç, Y. ve Çat, Y. (2013). Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 1-32.
- Gökbay, İ. Ergen, A. & Özdemir, N. (2011). Engelli bireylerin istihdamına yönelik bir vaka çalışması: "engelsiz eğitim". *Öneri Dergisi*, 9 (36), 1-8.
- Griffin, T. & Nechvoglod, L. (2008). *Vocational education and training and people with a disability: a review of the research*. Australia: NCVET.
- Grossi, T. A., Kimball, J. W., & Heward, W. L. (1994). "What did you say?" Using review of taperecorded interactions to increase social acknowledgments by trainees in a community-based vocational program. *Res Dev Disabil*, 15(6), 457-472.
- Grossi, T. A., & Heward, W. L. (1998). Using self-evaluation to improve the work productivity of trainees in a community-based restaurant training program. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 33(3), 248-263.
- Guenther, J., Falk, I., Arnott, A., Lucardie, D., & Spiers, H. (2008). *Examining learning partnerships in northern Australia*. National Centre for Vocational Education Research, Adelaide.

- Gündoğdu, A. (2010) *Bir ilköğretim okulu ve iş okulunda çalışan okul yöneticisi ve öğretmenlerin zihin engelli bireylerin işe yerleştirilmelerine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Güneş, N. & Akçamete, G. (2014). Özel gereksinimi olan bireylerin mesleki istihdamı çorum ili örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15(3),1-15.
- Gürsel, O., Ergenekon, Y., & Batu, S. (2007). Gelişimsel yetersizliği olan bireylere okuldan işe geçiş becerilerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmenlerin ve yöneticilerin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 54-7.
- Hagner, D., Philips, K. J. & Dague, B. (2014). Implementation of an Employment Consultation Model of Job Support Following Online Training. *Journal of Rehabilitation*, 80(4), 19-27.
- Hasırcıoğlu, A. (2006). *İşverenlerin özürlü istihdamına yaklaşımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Heron, R. (2005) *Job and work analysis guidelines on identifying jobs for persons with disabilities*. Switzerland: International Labour Office.
- Hood, E. & Jo, L. (1996). Paid co-worker support for individuals with severe and multiple disabilities. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 31(3), 251-65.
- İnalkaç, L. (2010). *Nakış sanayinde çalışan elemanların mesleki yeterliliklerinin belirlenmesi ve yeterliliklere dayalı program modeli nakış sanayinde çalışan elemanların mesleki yeterliliklerinin belirlenmesi ve yeterliliklere dayalı program modeli*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İşgücü Piyasasının Özürülüler Açısından Analizi (2011). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,
http://www.eyh.gov.tr/upload/Node/8700/files/isgucu_piyasasinin_ozurluler_acisindan_analizi_ozet_rapor.pdf 23 Temmuz 2013 tarihinde alınmıştır.

- İŞKUR. *İstatistikler*, <http://www.iskur.gov.tr/KurumsalBilgi/istatistikler.aspx> Adresinden 2 Aralık 2014 tarihinde alınmıştır.
- Jameson, A. (2005). *Disability and employment. – review of literature and research*. New Zealand: Equal Employment Opportunities Trust.
- Johnson, A.P. (2005). *A short guide to action research*. United States of America: Pearson.
- Karahan, S. (2007). *İşitme engelli öğrencilere okul yaşamından toplumsal yaşam geçişte gereken bağımsız yaşam becerileri ile ilgili anne-baba ve öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı <http://www.dpt.gov.tr/Kalkinma.portal> Adresinden 10 Mayıs 2013 adresinden tarihinde alınmıştır.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kathleen, A. C. & Cuvo, A. J. (1979). Teaching mending skills to mentally retarded adolescents. *Journal Of Applied Behavior Analysis*, 12(3) 401-406.
- Kaya, Z., Girgin, Ü., & Uzuner, Y. (2013). İşitme engelli bireyler için mesleki eğitim programlarının düzenlenmesine yönelik önerileri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4(1), 107-128.
- Kayacı, E. (2007). *Özürlüler için verimli bir istihdam politikası oluşturulması*. Uzmanlık Tezi, Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Konuk, P. (2010). *Hastane temizlik personelinin iş analizi yoluyla iş standartlarının belirlenmesi Ankara ilindeki hastanelerde bir alan araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köksal, A. (2010). *Türkiye’de engelli istihdamı ve bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Köse, E. (2005). *Özel eğitim gereksinimi olan çocukların gelişimine seramik eğitiminin etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Krajewski, E. R., Wienczek, P., Brady, S., Trapp, E. & Rice J., P. (2010). Teaching employable skills to special education youth: an empowerment approach. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 5(1), 167-176.
- Kuz, T. (2007). Zihinsel geriliği olan bireylerin eğitim, bakım ve istihdam olanaklarıyla hayata hazırlanmaları (Arion Çalışma Ziyareti Raporu / İngiltere)
- Kuzgun, Y. (2003). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı (KOSGEB) <http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Default.aspx> adresinden 12 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.
- Lattimore, L. P. & Parsons B. M. (2006). Enhancing job-site training of supported workers with autism: a reemphasis on simulation. *Journal Of Applied Behavior Analysis*, 39(1), 91–102
- Leblebici, T. (2011). *Zihinsel engelli öğrencilere galoş yapma becerisinin öğretiminde eş zamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Maciag, K. G., Schuster, J. W., Collins, B. C, & Cooper, J. T. (2000). Training adults with moderate and severe mental retardation in a vocational skill using a simultaneous prompting procedures. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 35(3), 306-316.
- Manav, E. (2006). işverenin özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma zorunluluğu. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), 137-169.
- Marshall, C. & Rossman, G.B. (2006). *Designing qualitative research*. 4th ed. London: Sage Publication.
- Mary Tomblin & Kathryn A. Haring (2000) Performance of job-related skill training for young people with disabilities. *Journal of Vocational Education & Training*, 52(2), 295-305

- McHugha S. A., Storeyb, K., & Certo j. N. (2002). Training job coaches to use natural support strategies. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 17, 155–163.
- MEB <http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/?q=0> Adresinden 30 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- Mechling, L. C. & Ortega-Hurndon, F. (2007). Computer-based video instruction to teach young adults with moderate intellectual disabilities to perform multiple step, job tasks in a generalized setting. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 42(1), 24-37.
- Mertler, C. A. (2006). *Action research: teachers as researchers in the classroom*. London: Sage publication.
- Meşhur, H. F. (2004), Engellilerin çalışma yaşamına katılma gereği ve uygulanan istihdam politikalarının değerlendirilmesi. *ÖZ-VERİ Dergisi*, 1(2), 153-375.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) <http://www.meb.gov.tr/> adresinden 14 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.
- Mills, G. E. (2003). *Action research: a guide for the teacher researcher*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Mitchell, R. J. Schuster, J. W., & Collins, B. C. (2000). Teaching vocational skills with a faded auditory prompting system. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 35(4), 415-427.
- Morgan, R., & Alexander, M. (2005). The employer's perception: Employment of individuals with developmental disabilities. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 23, 39-49.
- Müller, E., Schulerb, A., Barbara A., & Yates, G. B. (2003). Meeting the vocational support needs of individuals with Asperger Syndrome and other autism spectrum disabilities. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 18, 163-175.
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) <http://www.musiad.org.tr/> adresinden 14 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.
- Oğuztürk, B. (2005). *İşçi statüsünde çalışan özürülülerin çalışma ortam ve materyallerinin ergonomik tasarımı konusunda bir araştırma (Sivas İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi/Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sivas.

- Oramadov, B. (2004). *Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin insan kaynakları politikaları ve iş analizi uygulamalarına yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Orhan, S. (2013). *Türkiye’de özürlü dostu istihdam politikaları (durum analizi ve öneriler)*. Ankara: T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Eğitim Ve Araştırma Merkezi Yayınları Yayın No: 35.
- Ören, K. (2004). Zihinsel Engellilerin İstihdam Sorunu ve Dengeleyici Tedbirler. *Mali Çözüm Dergisi*, 65, 126-139.
- Özbey, F. (2005). *Zihinsel yetersizliği olan öğrencilere iş becerilerinin kazandırılmasında eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Özbey, F. & Diken, İ. H. (2010). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin iş-meslek eğitimi ve istihdamlarına yönelik Türkiye’de yapılan araştırmaların gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(2) 19-42.
- Özdemir, S. (2008). *Türkiye’de hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylere meslek edindirme ve istihdamlarına ilişkin politikaların değerlendirilmesine yönelik yönetici, işveren ve veli görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgökçeler, S. (2010). Özürülüler kanunu’nun sosyal model açısından değerlendirilmesi. *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 1(1), 33-54.
- Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü <http://www.ozida.gov.tr/> adresinden 7 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.
- Rudrud, E. Mark, R., Buehner N. & Morris. (1999). Co-worker mentoring: facilitating natural supports [in supported employment]. Annual Meeting of the American Association on Mental Retardation. New Orleans.
- Sakarya Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü İşgücü Piyasası Analizi Raporu (2012). Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.

Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası (SATSO) <http://www.satso.org.tr/> adresinden 19 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.

Sakarya Valiliği <http://www.sakarya.gov.tr/> adresinden 13 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.

Sakarya İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR) <http://www.iskur.gov.tr/default.aspx> 19 Mayıs 2013 adresinden tarihinde alınmıştır.

Sardarov, (2013). *İş analizi, personel seçme ve personel değerlendirme*. https://www.academia.edu/14404032/%C4%B0%C5%9F_Analizi_Personel_Se%C3%A7me_Performans_De%C4%9Ferlendirme_Karyer_Planlama_%C3%9Ccret_ve_%C3%9Ccret_Sistemleri_End%C3%BCstri_%C4%B0%C5%9Fkileri_Stress_ve_Disipli_%C4%B0%C5%9F_G%C3%BCvenli%C4%9Fi adresinden 21 Temmuz 2015 tarihinde alınmıştır.

Sarıkaya, T. (2004). *Trikotaj endüstrisinde çalışan ortaöğretim mezunlarının mesleki yeterliklerinin belirlenmesi ve yeterliklere dayalı bir program modeli*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Schuster, J. W., Gast, D. L., & Wolery, M. (1988). The effectiveness of a constant time-delay procedure to teach chained responses to adolescents with mental retardation. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 21(2), 169-178.

Seidman, İ. (2005). *Interviewing as qualitative research: a guide for researchers in education and the social sciences*. 3rd ed. Newyork: Teachers College Press.

Selek-Öz, C. & Orhan, S. (2012). Özürlü istihdam yöntemlerinin uygulanabilirliği üzerine bir değerlendirme. *Çalışma İlişkileri Dergisi*. 3(2), 36-48.

Seyyar,A. (2000). Uluslar arası boyutuyla özürlü kota sistemi, *Kamu İş Dergisi* 1(6), 1-13.

Seyyar, A. (2001). Almanya’da mesleki eğitim ve istihdam kurumu olarak özürlüler çalışma atölyesi. *Mercek Dergisi*, 6(22).

Sezgin, İ. (2009). *Mesleki ve teknik eğitimde program geliştirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- SSK Genelgesi 16/359
http://www.alomaliye.com/aralik_05/ssk_genelge_16_359_ozurlu.htm, 2 Ocak 2013 tarihinde alınmıştır.
- Steed, S. E., & Lutzker, J. R. (1997). Using Picture prompts to teach an adult with developmental disabilities to independently complete vocational tasks. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 9(2), 117-133.
- Steed, S. E., & Lutzker, J. R. (1999). A strategy to increase independent prevocational task completion in individuals with dual diagnosis. *Behavior Modification*, 23(1), 152-168.
- Stevens, G. (2002). Employers' perceptions and practice in the employability of disabled people: A survey of companies in southeast UK. *Disability Society*, 17(7), 779-796.
- Steyn, G. M. & Vlachos, C. J. (2011). Developing a vocational training and transition planning programme for intellectually disabled students in south africa: a case study. *Kamla-Raj*, 27(1), 25-37.
- Stonecipher E. L., Schuster, J. W., Collins, B. C. & Grisham-Brown, j. (1999). Teaching gift wrapping skills in a quadruple instructional arrangement using constant time delay. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 11(2), 139-158.
- Şehit Ali Borinli Mesleki Eğitim Merkezi
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/54/16/747911/ 8 Mayıs 2013 adresinden tarihinde alınmıştır.
- Talaşlıoğlu, P. (2011). *Çalışan engellilerin sahip oldukları denetim odağıyla iş hayatında yaşadıkları stres ve anksiyete ile başa çıkmaları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tanrıöğen, A. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tekin-İftar E. & Kırcaali-İftar, G. (2006) *Yanlızsız öğretim yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekin-İftar, E. (2012). *Eğitim ve davranış bilimlerinde tek denekli araştırmalar*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.

- Tokoğlu, E. (2010). Bedensel engellilerle engelli olmayanların iş tatmini alt boyutlarındaki farklılaşmalarının diskriminant analizi ile incelenmesi: bir kamu kurumu araştırması. *Öz-veri dergisi*, 7 (1).
- Toplu, A. (2009). *Sosyal dışlanma perspektifinde türkiye’de özürlü istihdamı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Topsakal, M. (2004). *Zihinsel özürlü çocuklara oto yıkama becerisinin öğretimine hata düzeltmesi yapılarak gerçekleştirilen eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskisehir.
- Tören, Z. (2014). *Kamuda çalışan engelli kadınların problemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tsang, H., Lam, P., Bacon, N. & Odelio, N. (2000). Predictors of employment outcome for people with psychiatric disabilities: a review of the literature since the mid '80s. *The Journal of Rehabilitation*, 66,19-31.
- TUİK Türkiye İstatistik Kurumu. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1017 Adresinden 3 Aralık 2014 tarihinde alınmıştır.
- Tuxworth, E. N. (1998). *Mesleki yeterliğin ölçülmesi*. Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu. Ankara: MEB.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) http://www.tuik.gov.tr/mobil/#_home adresinden 6 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) <http://www.tepav.org.tr/en> 9 Mayıs 2013 adresinden tarihinde alınmıştır.
- Uşan, F. (2003). Mesleki eğitim ve istihdam, devlet personel rejimi ve iş mevzuatı. *E- Akademi Dergisi* 15.
- Uşan, F. (2004) Kamu ve özel sektör açısından özürlü işçi istihdamı, *ÖZ-VERİ Dergisi*. 1 (2)153- 375.
- Uzuner, Y. (2005). Özel eğitimden örneklerle eylem araştırmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 6(2), 1-12.

- Uzuner, Y. (1999). *Nitel araştırma yaklaşımı sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Johnson A.P. (2014). *Eylem araştırması el kitabı*. (1. Baskı) Y. Uzuner, ve M. Özten-Anay (Çev. Ed.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Vuran, S. & Sönmez, M. (2008). Sosyal geçerlik kavramı ve türkiye’de özel eğitim alanında yürütülen lisansüstü tezlerde sosyal geçerliğin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(1) 55-65.
- Weinera, J. S. & Zivolich, S. (2003). A longitudinal report for three employees in a training consultant model of natural support. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 18, 199–202.
- Whang, P. L. , Fawcett, S. B. & Mathews, R. M. (1984), Teaching job-related social skills to learning disabled adolescents, *Analysis and Intervention in Developmental Disabilities*, 4, 29-38.
- Wolery, M. (1991). Teaching chained tasks in dyads: acquisition of target and observational behaviors. *The Journal of Special Education*, 25(2), 198-220.
- Yalçın, V., Sedlackova, L., Petrie, A., Kaminski, A., Luhse, L., & Jukantupa, E. (2007). Grundtvig 2 Öğrenme Ortaklığı Engelli Bireylerin İşgücü Piyasasına Katılım Sistemleri Proje Raporu.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (2005). *Ankara ve Tokat illerinde yaşayan bakırcılık üzerine görsel etnografik bir çalışma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, Z. (2004). Çalışan özürülülerin iş yaşamında karşılaştıkları sorunlar ve bunları etkileyen etmenler. *ÖZ-VERİ Dergisi*, 1(2), 153-375.
- Yiğit, E. (2011) *Görme engelli bireylerin işyerinde öğrenme deneyimleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yun-Tung, W. (2010), Job coach factors associated with community-based employment service programme outcome measures for people with

disabilities – a Taiwan case study. *Disability and Rehabilitation*, 32(19), 1547–1557.

Yücesoy, Ş. (2006). Zihinsel yetersizliği olan öğrencilere fotokopi çekme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(2), 29-45.

EKLER

Ek 1- Yeterliğe Dayalı Mesleki EĞitim Programı (Tekstil İŞçiliği G6mlek Paketleme ve Etiketleme)

2013

YETERLİĞE DAYALI MESLEKİ EĞİTİM PROGRAMI

**TEKSTİL İŞÇİLİĞİ (GÖMLEK
PAKETLEME VE ETİKETLEME)**

Hazırlayan: Fidan Özbey

Önsöz

Günümüzde mesleklerin değişim içerisinde olması ve daha karmaşık bir yapıda bulunmaya başlaması nedeniyle mesleki yeterliklerin de geniş tabanlı bilgilere, becerilere ve tavırlara dayalı olmasını ve programların buna göre geliştirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu da yeterliğe dayalı mesleki eğitim programlarının yaygınlaştırılma gereğinin en temel nedenidir.

Sakarya ili istihdam analizi çalışmaları kapsamında yapılan sektör tarama ve inceleme çalışmaları sonucunda yaygın sektörler belirlenmiş ve belirlenen en yaygın sektörler arasında yer alan tekstil sektörü kapsamında faaliyet gösteren meslekler saptanmıştır. Saptanan meslekler arasından yine yaygınlık oranı yüksek olan tekstil işçiliği (paketleme ve etiketleme) işi için yeterliklere dayalı mesleki eğitim programı hazırlanmıştır.

Program geliştirme sürecinde bu işin yapıldığı fabrikalar ziyaret edilerek, fabrika yöneticisi, bölüm şefleri ve işçilerle görüşülmüş ve bu görüşmeler neticesinde yeterliğe dayalı bilişsel alan, duyuşsal alan ve devinsel alan hedefleri belirlenmiştir. Ayrıca literatür taraması yapılarak alan yazındaki konu ile ilgili kaynaklardan yararlanılmıştır.

Bu program iş tanımı, iş analizi, yeterliğe dayalı bilişsel, duyuşsal ve devinsel hedefler, bu hedeflerin öğretim süreçleri ile değerlendirme süreçlerini kapsamaktadır.

İçindekiler

İş Analizi / 4

İş Tanımı / 5

İşlem Analizi / 7

Tekstil İşçiliği (paketleme ve etiketleme) Yeterliğe Dayalı Hedefler / 8

Yeterliğe Dayalı Bilişsel Alan Hedefleri / 9

Yeterliğe Dayalı Duyuşsal Alan Hedefleri / 10

Yeterliğe Dayalı Devinsel (Psiko-motor) Alan Hedefleri / 11

İşlem Analizi Formları / 13

Öğretim Envanterleri / 19

Öğretim Yöntem ve Teknikleri / 19

Öğretim Süreci ve Değerlendirme Faaliyetleri / 21

Öğretiminde Kullanılacak Değerlendirme Araçları / 23

GÖMLEK PAKETLEME VE ETİKETLEME YETERLİĞE DAYALI MESLEKİ EĞİTİM PROGRAMI

Meslekler temelde iki'ye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki hizmet meslekleri, diğeri üretim meslekleridir. Hizmet meslekleri hizmet üretimi ile ilgili görevleri kapsayan mesleklerdir. Elektrik tesisatçılığı, sekreterlik, bilgisayar teknisyenliği vb. meslekler hizmet mesleklerine örnek verilebilir. Üretim meslekleri ise çeşitli malzemeleri bir dizi üretim sürecinden geçirecek mamul maddeye (ürüne) dönüştürülmesiyle ilgili görevleri kapsayan mesleklerdir (Sezgin, 2009). Bu araştırmada hedeflenen meslek dalı (tekstil) üretim meslekleri kategorisinde yer almaktadır. Tesfiyecilik, oto tamirciliği, giyim, tekstil gibi bazı meslekler çok bölümlüdür ve geniş bir faaliyet alanını kapsar. Bu mesleklerin her bölümü ayrı bir uzmanlık dalıdır. Buna karşılık tek bölümlü, sınırlı bilgi-beceri ve iş alışkanlığı gerektiren meslekler de vardır. Mobilya döşemeciliği, oto boyacılığı, ve betonarme demirciliği tek bölümlü mesleklerle örnek olarak gösterilebilir (Sezgin, 2009). Tekstil mesleğinin kendi içerisinde alt bölümleri vardır, bunlar; kalıpcı, remayözcü, overlokçu, makineci, son ütücü, paketlemeci, kalite kontrol elemanı, bilgisayarlı olarak sıralanmaktadır. Bu alt bölümlerden bu araştırmada paketleme işçiliği çalışılması hedeflenmektedir. Öğretilmesi hedeflenen meslek için hazırlanacak olan mesleki eğitim programlarında ilk aşama iş analizi hazırlamaktır.

İŞ ANALİZİ

1- İşin Tanımı

Mesleki eğitim programlarındaki iş analizinin ilk basamağı analize esas olacak işin tanımını yapmaktır. İş tanımının iş hayatındaki gerçek durumu yansıtabilmesi için faaliyet alanının çerçevesinin dikkatli olarak tespit edilmesi gereklidir. İş tanımı tek bölümlü sınırlı mesleki yeterliliklerden oluşan bir faaliyet alanını kapsayabileceği gibi, geniş bir meslek alanıyla ilgili çok boyutlu bir meslekler grubunu da kapsayabilir. İş tanımları, mesleklerin kimliğini göstermektedir. Öğretim amacıyla yapılacak iş analizine esas olacak iş tanımlamalarının yapılabilmesi için bireyin yaptığı iş ve görevler hakkında ayrıntılı bilgiye ihtiyaç vardır (Sezgin, 2009). İş tanımlamasına esas olacak bilgilerin toplanmasında anket, günlük, gözlem ve görüşme gibi teknikler kullanılmaktadır (Konuk,2010). Araştırmacı bu iş analizinde fabrikada işçileri gözleme ve görüntü kaydı alma, işveren ve sefler ile görüşme ve konuyla ilgili kaynakların incelenmesi ve araştırmacının tuttuğu günlükler yoluyla bilgi toplamıştır.

Tekstil İşçisi (Paketleme ve Etiketleme) İş Tanımı

<p>Meslek Adı: Tekstil işçisi (Paketleme ve Etiketleme)</p> <p>Meslek Kodu: 9322</p>	<p>Meslek Birim Grubu: Elle Paketleme İşlerinde Çalışanlar</p> <p>Gereken Minimum Eğitim Düzeyi : İlköğretim</p> <p>Eğitimci: Araştırmacı aynı zamanda eğitimcidir. Konya Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları ve El Sanatları Öğretmenliği bölümünde lisans eğitimini, Abant İzzet Baysal Üniv. Zihin engellilerin eğitimi ana bilim dalında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır.</p>
<p>Meslek Tanımı: İmal edilen tekstil ürünlerinin etiketlenmesi, ütülenmesi, katlanması paketlenmesi işlemlerini yaparak satışa hazır hale getiren kişidir.</p> <p>Görevler: Paketleme İşçisi, işletmenin genel çalışma prensipleri doğrultusunda, araç, gereç ve ekipmanları etkin bir şekilde kullanarak, işçi sağlığı, iş güvenliği ve çevre koruma düzenlemelerine ve mesleğin verimlilik ve kalite gereklerine uygun olarak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Düğmeleme ve marka takma işi yapar - Yaka basar - Yaka çemberi ve kelebek çember takar - Katlama ve ütüleme yapar - Etiketleme ve jelatinleme yapar <p>Kullanılan Alet ve Malzemeler: Buharlı ütü, özel ütü masası, gömlekler, yaka çemberleri ve kelebek çemberler, pelur kağıtlar, yaka kartonları, ataçlar, iğneler, etiketler, markalar, jelatinler</p> <p>Mesleğin Gerekli Olduğu Özellikler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hızlı çalışabilen - Seri ve hatasız çalışabilen - El – göz eşgüdümüne sahip - Ayakta uzun süre durabilecek fiziksel dayanıklılığa sahip, - Rutin ve tekrarlı işi yapmayı seven - Sabırlı - Dikkatini yaptığı işe yönlerebilen <p>kimseler olmaları gerekmektedir.</p> <p>Çalışma Ortamı ve Koşulları: Çalışma ortamları fabrika veya atölyelerdir. Çalışma ortamı gürültüldür. Tüm işlemler ayakta yürütülür. Çalışma sırasında iş güvenliği önlemi alınmadığı taktirde (yanmaz eldiven kullanılmaz ise) ellerde yanma riski oluşabilir.</p> <p>Çalışma Alanları ve İş Bulma Olanakları: Tekstil işçileri (paketleme ve etiketleme) tüm tekstil fabrikalarının paketleme bölümlerinde istihdam edilebilirler. Ayrıca fabrikadan bağımsız olarak açılan özerk paketleme atölyelerinde çalışabilirler. Fabrikadan sipariş alma yoluyla evde iş yapabilirler. Korunmalı işyeri ya da atölyelerde çalışabilirler.</p> <p>Nezaretinde Çalıştığı Meslek Elamanı: Tekstil işçisi, nezaretçi ve ustabaşı (Tekstil Paketleme) denetiminde çalışır.</p> <p>İş Güvenliği Riski ve Alınan Önlemler: Tekstil işçiliğinde (paketleme ve etiketleme) temel risk, ütüleme esnasına el ve bileklerde oluşabilecek olası yanıklardır. Bu risk dışında mesleğin herhangi bir riski yoktur. İş ve işçi sağlığı güvenliği tüzüğü'nün 530. Maddesinde "El ve kolların korunması için kullanılacak eldivenler, işçinin ellerine ve yapacakları işe uygun seçilmiş olacaktır." ifadesi yer almaktadır. Bu nedenle çalışmada kullanılmak üzere özel yanmaz eldivenler temin edilmiştir.</p> <p>İşin Gerekli Olduğu Kuralları:</p>	

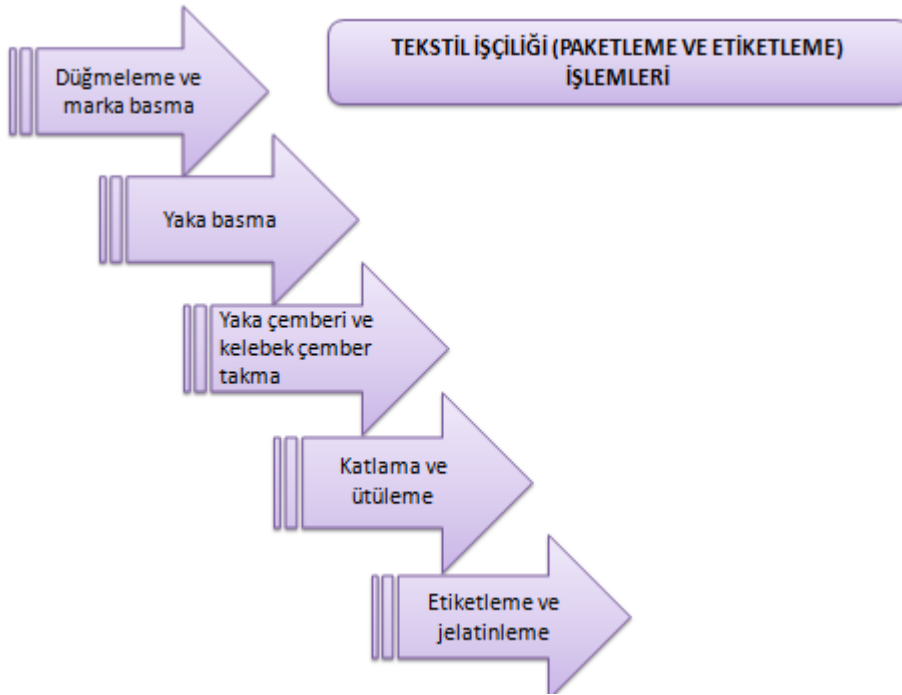
- Mesai saatlerine uyulması
- Ustabaşı'nın yönergelerinin yerine getirilmesi
- İş esnasında yalnızca işle ilgilenilmesi
- Belirlenen sürede işin tamamlanması
- İş esnasında başka işçilerle sohbet edilmemesi
- Ütü kullanırken ürünü yakmamaya dikkat edilmesi
- Ütü yaparken yanmalara karşı ellerine eldiven takılması
- Verilen bir görevin itiraz etmeden gereğine uygun olarak yapılması
- Diğer çalışanlarla olumlu iletişim ve etkileşim kurulması
- Eleştiri ve değerlendirmelere açık olunması
- Verilen işi belirli hızda ve doğrulukta yapılması
- İş yerine ait araç gereçler malzemelerin kullanımına özen gösterilmesi

İşbirliği Yapılacak Kurum ve Kuruluşlar

Sakarya İlinde faaliyet gösteren Güvensoy Tekstil fabrikası ve Sakarya Mesleki Eğitim Merkezi ile işbirliği yapılacaktır. Mesleki Eğitim Merkezinde tekstil işçiliği üzerine atölye açılacak ve bu merkezde eğitim gören zihin engelli öğrencilere işin öğretimi bu atölyede gerçekleştirilecektir. Öğretilen işin öğrenciler tarafından gerçek iş ortamında uygulanması için de Güvensoy tekstil fabrikasında ortamlar arası ve araç gereçler arası genelleme çalışmaları yapılacaktır. Malzeme temininde Güvensoy tekstil fabrikası destek sunacaktır. Açılacak olan atölyenin giderleri için TÜBİTAK tarafından destek sağlanacaktır.

2- İşlem Analizi

İşlem, işin öğretilen anlamlı bir parçasıdır. Bir işin ya da görevin yapılabilmesi için işlemlerin belirli bir sırada yapılması şarttır. Mesleki – teknik eğitimde işlem temel öğretim unsudur. Meslekle ilgili tutum ve alışkanlıklar işlemlerin öğretimi sırasında veya bağımsız olarak öğretilir. Öğretim envanteri mesleki tutum ve alışkanlıkları da kapsamalıdır. Aşağıdaki tabloda tekstil işçiliği (paketleme ve etiketleme) işlemleri yer almaktadır.

Program geliştirmede hedefler üç alanda sınıflanmaktadır. Bu alanlar Bilişsel Alan, Duyuşsal Alan ve Devinsel (Psiko-motor) Alandır.

Bilişsel alan, zihinsel öğrenmelerin çoğunlukta olduğu ve zihinsel yetilerin geliştirildiği alandır.

Duyuşsal alan, sevgi, korku, nefret, ilgi, tutum ve güdülenmişlik gibi duygusal yönlerin baskın olduğu alanlardır. Bu alanda bireyin özellikleri ön plandadır.

Devinsel alan ise zihin ve kas koordinasyonunu gerektiren becerilerin baskın olduğu alandır. Bu alanda beceriler ön plandadır (Demirel, 2012; Sezgin, 2009).

Tekstil İşçiliği (paketlenme ve etiketleme) Yeterliğe Dayalı Hedefler

Tekstil İşçiliği (paketlenme ve etiketleme) Yeterliğe Dayalı Bilişsel Alan Hedefleri

- Mesleğinin tanımını yapma
 - o Öğrenci mesleğini "İmal edilen tekstil gömleklerin etiketlenmesi, ütülenmesi, katlanması paketlenmesi işlemlerini yaparak satışa hazır hale getiren kişi" olarak tanımlayabilir
- Mesleğin işlem aşamalarını bilme
 - o Öğrenci mesleğin beş işleme ayrıldığını söyleyebilir
 - o Öğrenci mesleğin işlemlerini yapılış sırasına göre sıralayabilir (dügmeleme ve marka takma, yaka basma, yaka çemberi ve kelebek çember takma, katlama ve ütöleme yapma, etiketleme ve jelatinleme yapma)
- Mesleği ile ilgili çalışma alanları ve iş bulma olanakları hakkında bilgi verme
 - o Öğrenci tüm tekstil fabrikalarının paketlenme bölümlerinde, özerk paketlenme atölyelerinde, evde ve korumalı işyeri ya da atölyelerde çalışabileceklerini söyleyebilir
- Mesleği ile ilgili iş arama ve iş başvurusu yapma hakkında bilgi sahibi olma
 - o Öğrenci iş aramak için İŞKUR'a başvuru yapması gerektiğini söyleyebilir
 - o Öğrenci iş aramak için ilanları takip etmesi gerektiğini söyleyebilir
 - o Öğrenci CV hazırlayabilir
 - Öğrenci yaş, cinsiyet, medeni durum ve uyruk bilgilerini yazması gerektiğini söyleyebilir
 - Öğrenci eğitim bilgilerini yazması gerektiğini söyleyebilir
 - Öğrenci iş deneyimi bilgilerini yazması gerektiğini söyleyebilir
- Nezaretinde çalıştığı meslek elamanını bilme
 - o Öğrenci nezaretçi ve ustabaşı (Tekstil Paketlenme) denetiminde çalıştığını ifade edebilir
- Kullandığı malzemeleri tanıma
 - o Öğrenci işi yaparken; kelebek çember, yaka çemberi, marka, etiket, marka kartonu, marka plastiği, yaka kartı, pelur kağıt, sırt kartonu malzemelerini kullandığını söyleyebilir
 - o Öğrenci kelebek çember, yaka çemberi, marka, etiket, marka kartonu, marka plastiği, yaka kartı, pelur kağıt, sırt kartonu malzemelerini isimleri sorulduğunda söyleyebilir
- İş esnasında her bir işlemde doğru araç gereç seçme
 - o Öğrenci düğmeleme ve marka takma işleminde gömlek, marka kartonu, marka plastiği malzemelerini kullanması gerektiğini söyleyebilir
 - o Öğrenci yaka basma işleminde gömlek, yaka kartı , ütü, ütü masası, malzemelerini kullanması gerektiğini söyleyebilir
 - o Öğrenci yaka çemberi ve kelebek çember takma işleminde gömlek, masa, kelebek çember, yaka çemberi malzemelerini kullanması gerektiğini söyleyebilir
 - o Öğrenci katlama ve ütöleme işleminde gömlek, pelur kağıt, dikdörtgen sırt kartonu, ütü, ütü masası malzemelerini kullanması gerektiğini söyleyebilir
 - o Öğrenci etiketleme ve Jelatinleme işleminde etiket , gömlek , marka kartonu, jelatin malzemelerini kullanması gerektiğini söyleyebilir
- Giysileri yazlık / kışlık olarak sınıflama
- İş güvenliği önlemlerini bilme
 - o Öğrenci ütü kullanırken önlem olarak (elinin yanmaması için) eline eldiven takması gerektiğini söyleyebilir
- Tehlikeli bir durumda hangi ilk yardım tekniklerini uygulaması gerektiğini bilme
 - o Yanıklar
 - Öğrenci yakıcı cismi yarannın üzerinden uzaklaştırılması gerektiğini söyleyebilir
 - Öğrenci yaraya temiz soğuk su tutması gerektiğini söyleyebilir
 - Öğrenci 112'yi arayarak yardım istemesi gerektiğini söyleyebilir
 - o Düşme ve kırılmalar
 - Öğrenci kırılan bölgedeki şişliği indirmek için buz kompresiyi uygulanması gerektiğini söyleyebilir
 - Öğrenci hastayı yerinden hareket ettirmemesi gerektiğini söyleyebilir
 - Öğrenci 112'yi arayarak yardım istemesi gerektiğini söyleyebilir
 - o Bayılmalar
 - Öğrenci bayılan kişinin nefes almasını kolaylaştırmak için sıkı giysilerini gevşetmesi gerektiğini söyleyebilir
 - Öğrenci bayılan kişinin solunumunu kontrol etmek için hastanın göğüs kafesinin yükselme ve alçalma hareketlerini izlemesi gerektiğini söyleyebilir
 - Öğrenci bayılan kişinin solunumunu kontrol etmek için hastanın ağız ve burnunu kontrol etmesi gerektiğini söyleyebilir
 - Öğrenci hastanın ağzına kaçmış bir cisim var ise çıkarması gerektiğini söyleyebilir
 - Öğrenci 112'yi arayarak yardım istemesi gerektiğini söyleyebilir

Tekstil İşçiliği (paketlenme ve etiketleme) Yeterliğe Dayalı Duyuşsal Alan Hedefleri

- İş yeri kurallarına uymaya istekli olma
 - o Öğrenci fabrikaya 08:30' da gelebilir
 - o Öğrenci saat 12:30 – 13:30 saatleri arasında öğle yemeğine gidebilir
 - o Öğrenci saat 19:00' da fabrikadan çıkabilir
 - o Öğrenci iş esnasında yalnızca işi ile ilgilenir (başkalarıyla iş dışındaki konularda konuşmaz)
 - o Öğrenci işyerinde sigara içmez
- Verilen bir görevi itiraz etmeden gereğine uygun olarak yapmak için istekli olma
 - o Öğrenci, şef yönerge verdiğinde onu dinleyebilir

- o Öğrenci, şefin yönergesini söylediği şekilde ve hemen yerine getirebilir
- Diğer çalışanlarla olumlu etkileşim kurma
 - o Diğer çalışanlar ile selamlaşabilir
 - o Diğer çalışanlara hatrını sorabilir
 - o Diğer çalışanlar soru sorduğunda cevap verebilir
 - o Diğer çalışanlar yardım istediğinde yardım edebilir
 - o Yardıma ihtiyacı olduğunda diğer çalışanlardan yardım isteyebilir
- İşini yapmada istekli olma
 - o Öğrenci işe gideceği saatte çantasını alarak hazırlanabilir
 - o Öğrenci işe başlayana kadar verilen yönergelere uyabilir
 - o Öğrenci işi ile ilgili işlemleri tam zamanında başlatabilir
 - o Öğrenci işi ile ilgili işlemler tamamlanmaya kadar katılımını sürdürebilir
 - o Öğrenci işi ile ilgili işlemler bittiğinde kendine yapılan sosyal pekiştirmeye uygun tepki (cak yaparken elini kaldırır) verebilir
 - o Öğrenci yaptığı işi sevdiğini söyleyebilir
- Eleştiri ve değerlendirmelere açık olma
 - o Öğrenci yaptığı iş hakkında eleştirildiği zaman dinleyebilir
 - o Öğrenci yaptığı iş hakkında eleştirildiği zaman dinlediği eleştiriye uygun davranış sergileyebilir
- İşyerinde karşılaşılan bir problemi çözmek için çaba gösterme
 - o Öğrenci işyerinde bir problemle karşılaştığı zaman problemin ne olduğunu söyleyebilir
 - o Öğrenci problemin nasıl çözülebileceğine ilişkin seçenekleri yazabilir
 - o Öğrenci yazdığı seçenekleri çözerken kimden yardım alabileceğini yazabilir
 - o Öğrenci problem çözümünde yardım alabileceği kişiden yardım isteyebilir
- Verilen bir işi belirli bir hızda yapma
 - o Öğrenci işi belirlenen hızda ve hatasız yapabilir
- Öğrenci işyerine ait araç gereç ve malzemelerin kullanımına özen gösterme
 - o Öğrenci pelur kağıtları kullanırken yırtmamaya özen gösterebilir
 - o Öğrenci plastik çemberleri kullanırken yıpratmamaya özen gösterebilir
 - o Öğrenci gömlekleri paketlerken kirlenmemesine özen gösterebilir
 - o Öğrenci ütü kullanırken düşürmemeye özen gösterebilir
- Sorumluluk sahibi olma
 - o Yapacağı iş hakkındaki sorumlulukları tam ve doğru şekilde yerine getirebilir
 - o Yapacağı iş hakkındaki sorumlulukları zamanında yerine getirebilir
- Temiz çalışma alışkanlığına sahip olma
 - o Öğrenci çalışmaya başlamadan önce ellerini yıkayabilir.
 - o Öğrenci iş esnasında elleri kirlenirse ellerini yıkayabilir
 - o Öğrenci çalışma masasını temiz tutar
 - o Öğrenci yere düşen ürünü temizler
- İş yeri çalışma prensiplerine uyma
- Kendine güvenme
- Mesleki teknolojik gelişmeleri takip etme
- Zamanı iyi kullanma
- Ekiple işbirliği halinde çalışma becerisine sahip olma

Tekstil İşçiliği (paketlenme ve etiketleme) Yeterliğe Dayalı Devinsel (Psiko-motor) Alan Hedefleri

- Düğmeleme ve Marka Takma
 - o Öğrenci dikim işlemi tamamlanmış gömleğin kol ve göğüs düğmelerinin tamamını %100 düzeyinde ilikleyebilir
 - o Öğrenci düğmeleri iliklenmiş gömleğe %100 düzeyinde marka takabilir
- Yaka Basma
 - o Öğrenci marka basılmış gömleğe %100 düzeyinde yaka basabilir
- Yaka Çemberi ve Kelebek Çember Takma
 - o Öğrenci yaka basılmış gömleğe %100 düzeyinde yaka çemberi takabilir
 - o Öğrenci yaka çemberi takılmış gömleğe %100 düzeyinde kelebek çember takabilir
- Katlama ve Ütüleme
 - o Öğrenci kelebek çember takılan gömleği %100 düzeyinde ütüyerek katlayabilir
- Etiketleme ve jelatinleme
 - o Öğrenci katlanmış gömleği %100 düzeyinde etiketleyebilir
 - o Öğrenci etiketlenmiş gömleği %100 düzeyinde jelatinleyebilir

İŞLEM ANALİZİ FORMLARI

TEKSTİL İŞÇİLİĞİ – PAKETLEME VE ETİKETLEME İŞLEM ANALİZİ FORMU		
Mesleğin Adı: Tekstil İşçiliği		İş: Ürün paketleme ve etiketleme
İşlem No: 1		İşlemin Adı: Düğmeleme Ve Marka Takma
Yeterlik: Gömlek Paketleme		Ortam: Atölye / Fabrika
Araç ve Gereçler: Gömlek, Marka kartonu, Marka plastiği		
İşlem Basamakları	Devinsel (Psikomotor) Hedefler	
	7- Gömleği masanın üzerine sırt üstü serer	
	8- Gömleğin en alttaki düğmesi ile en alttaki iliği üst üste getirir	
	9- Gömleğin göğüs bölümündeki en üstteki 3 düğmesi hariç, geriye kalan düğmelerini ilikler	
	10- Marka kartonunu bir eline alır	
	11- Marka plastiğini diğer eline alır	
	12- Marka plastiğinin sivri ucunu marka kartonunun daire şeklindeki deliğinin içerisinden geçirir	
	13- Kartonlu geçirilmiş marka plastiğinin sivri ucunu gömleğin en üstten üçüncü iliğe geçirir	
	14- Marka plastiğinin sivri ucunu plastiğin arka ucunda kalan kilit bölgesine takarak birleştirir.	
	15- Gömleğin sağ el bilek düğmelerini ilikler	
16- Gömleğin sol el bilek düğmelerini ilikler		
İşin ortalama yapılış süresi: 1 dk 11 sn		

TEKSTİL İŞÇİLİĞİ – PAKETLEME VE ETİKETLEME İŞLEM ANALİZİ FORMU		
Mesleğin Adı: Tekstil İşçiliği		İş: Ürün paketleme ve etiketleme
İşlem No: 2		İşlemin Adı: Yaka Basma
Yeterlik: Gömlek Paketleme		Ortam: Atölye / Fabrika
Araç ve Gereçler: Gömlek, Yaka kartı , Ütü, Ütü masası,		
İşlem Basamakları	Devinsel (Psikomotor) Hedefler	
	1- Gömleği yüz üstü şekilde masanın üzerine serer	
	2- Gömleğin yakasını ellerini üzerinde gezdirerek açtırır	
	3- Gömleğin yakasını buhara basmadan bir eli ile yakanın ucundan tutarak ütüler.	
	4- Gömleğin yakasını buhara basarak bir eli ile yakanın ucundan tutarak ütüler	
	5- Yaka kartonunun uzun kenarı üste gelecek şekilde tutar	
	6- Gömlek yakasındaki orta çizgi ile yaka kartonunun üst kenar çizgisi üst üste gelecek şekilde yerleştirir.	
	7- Gömlek yakasının üst yarısını karton arada kalacak şekilde alt yarısının üzerine katlar	
	8- Katladığın bölgeyi buhara basmadan ütüler	
	9- Katladığın bölgeyi buhara basarak ütüler	
	10- Gömleği sırt üstü serer	
11- Gömleğin önünde açık bırakılan üç düğmeyi ilikler		
İşin ortalama yapılış süresi: 23 sn		

TEKSTİL İŞÇİLİĞİ – PAKETLEME VE ETİKETLEME İŞLEM ANALİZİ FORMU		
Mesleğin Adı: Tekstil İşçiliği		İş: Ürün paketleme ve etiketleme
İşlem No: 3		İşlemin Adı: Yaka Çemberi ve Kelebek Çember Takma
Yeterlik: Gömlek Paketleme		Ortam: Atölye / Fabrika
Araç ve Gereçler: Gömlek, Masa, Kelebek Çember, Yaka Çemberi		
İşlem Basamakları	Devinsel (Psikomotor) Hedefler	
	1- Gömleği sırt üstü şekilde masanın üzerine serer	
	2- Kelebek çemberi eline alır	
	3- Çemberin oyuntulu kısmı üste kalacak şekilde tutar	
	4- Çemberi oyuntulu kısmını gömleğin üst düğmesinin üst kısmından altına geçirir	
	5- Gömleğin sol yaka kanadını kaldırır	
	6- Kelebek çemberin sol kanadını gömleğin sol kanadının altına geçirir	
	7- Gömleğin sağ yaka kanadını kaldırır	
	8- Kelebek çemberin sağ kanadını gömleğin sol kanadının altına geçirir	
	9- Eliyle düzeltir	
	10- Yakada bulunan etikete bakarak gömlek bedenini okur	
	11- Yaka çemberi ölçü tablosuna bakarak bedene uygun ölçüyü okur	
	12- Yaka çemberini oyuntulu kısmı üste, sivri ucu da sağa gelecek şekilde eline alır	
	13- Çemberin açık olan sivri ucunu tutarak ayar deliklerinin bulunduğu diğer ucuna doğru kıvrır	

	14- Ölçü tablosuna bakarak belirlendiği sayı kadar en uçtaki ayar deliğinden başlayarak delik sayar 15- Saydığı delikten çemberin sivri ucunu geçirir 16- Çemberin birleşme yeri yakanın üst kısmına gelecek şekilde tutar 17- Halkayı yakanın içine yerleştirir.
İşin ortalama yapılış süresi: 40 sn	

TEKSTİL İŞÇİLİĞİ – PAKETLEME VE ETİKETLEME İŞLEM ANALİZİ FORMU		
Mesleğin Adı: Tekstil İşçiliği	İş: Ürün paketleme ve etiketleme	
İşlem No: 4	İşlemin Adı: Katlama ve Ütü	
Yeterlik: Gömlek Paketleme	Ortam: Atölye / Fabrika	Araç ve Gereçler: Gömlek, Pelur kağıt, Dikdörtgen sırt kartonu, Ütü, Ütü masası
İşlem Basamakları	Devinsel (Psikomotor) Hedefler	
	1- Gömleği yüz üstü masaya serer 2- Ellerini üzerinde gezdirerek düzeltir 3- Sırt-yaka bölgesinin hemen üstündeki gömlek çizgisini hizalayarak pelur kağıdı yerleştirir 4- Dikdörtgen sırt kartonunu eline alır 5- Kartonun ucundaki çıkıntılı kısmını kartonun beyaz tarafından gri tarafına doğru katlar 6- Yakanın ense kısmını eliyle açtırır 7- Dikdörtgen sırt kartonun çıkıntılı kısmını yakanın ense bölgesinin içine doğru yerleştirir 8- Kartonu pelur kağıdın üzerine paralel olarak yerleştirir 9- Sol kolu kartonun üzerine gelecek şekilde katlar 10- Gömleğin sol eteğini ileri doğru katlar 11- Katladığı kısmın üzerinde elini gezdirerek düzeltir 12- Gömleğin sol kolunu geriye doğru yarısından katlar 13- Katlanan kolun bileğinden ters yöne doğru manşet boyunda üç kez katlar 14- Sağ omzunu geriye, kartonun üzerine gelecek şekilde gerdirerek katlar 15- Sağ kolun omzunu sol kolun omzu ile birleştirecek şekilde tutar 16- Birleştirdiği kısma ataç takar 17- Gömlek bedeninin alt ve üst kısımlarından zıt yönlerde doğru çekerek eliyle düzeltir 18- Gömlek eteğine toplu iğne takarak alt katı ile birleştirir. 19- Açıkta kalan kolu, gömleğin manşeti dışarıda kalacak şekilde ortadan ikiye katlar 20- Dışarıda kalan sağ kolun bilek biyesini ütüler 21- Sağ kolun yarısından tutarak iki kere içe doğru katlar 22- Gömlek bedeninin alt ucundan tutar ve karton sınırına kadar olan kısmından katlar 23- Gömlek yakasının hizasından fazla kalan kısmı, alttaki omuz katı ve kartonun arasına geçirir 24- Gömleğin arka yüzeyini ütüler 25- Gömleğin ön yüzeyini ütüler 26- Gömleğin açıkta bırakılan bilek biyesini öne doğru katlar 27- Katladığı bilek biyesini ataç ile tutturur	
İşin ortalama yapılış süresi: 1 dk 12 sn		

TEKSTİL İŞÇİLİĞİ – PAKETLEME VE ETİKETLEME İŞLEM ANALİZİ FORMU		
Mesleğin Adı: Tekstil İşçiliği	İş: Ürün paketleme ve etiketleme	
İşlem No: 5	İşlemin Adı: Etiketleme ve Jelatinleme	
Yeterlik: Gömlek Paketleme	Ortam: Atölye / Fabrika	Araç ve Gereçler: Etiket , Gömlek , Marka kartonu, Jelatin
İşlem Basamakları	Devinsel (Psikomotor) Hedefler	
	1- Etiket bandını eline alır 2- Diğer eliyle üzerindeki etiketi çıkarır 3- Gömleğin üzerindeki marka kartonunun üzerine yapıştırır 4- Jelatinin kapaklı kısmı üste gelecek şekilde yerleştirir 5- Bir eliyle jelatinin üst kısmından tutarak açar 6- Diğer eliyle gömleği önyüzü üstte kalacak şekilde tutar 7- Gömleği yaka kısmından jelatinin içine doğru yerleştirir 8- Gömleği tamamen jelatinin içine yerleştirdikten sonra arkasını çevirir 9- Jelatinin bir katındaki bandı çıkarır 10- Jelatinin yapışkanlı kapağını diğer kısmının üstüne gelecek şekilde yapıştırır	
İşin ortalama yapılış süresi: 20 sn		

Öğretim Envanteri

Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Beceri öğretiminde aşamalı yardımla öğretim yöntemi kullanılacaktır. Aşamalı yardımla öğretim yönteminin basamakları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır. Öğretim süreci ile ilgili detaylı içerik bireyselleştirilmiş öğretim planında yer almaktadır.

- 1- *Bireye tepkide bulunması için verilecek uyararı belirleme:* Öğrenciye tepkide bulunması için öğretim oturumlarında “gömleği düğmele ve marka tak” beceri yönergesi kullanılacaktır. Gerçek işyerindeki genelme oturumlarında ise tepkide bulunması için çevre düzenlemesi uyararı kullanılacaktır. Bu kapsamda yapacağı işe ilişkin materyallere masaya konulacak ve öğrencinin o materyalleri gördükten sonra işi başlatması sağlanacaktır.
- 2- *Kontrol edici ipucunu belirleme:* Kontrol edici ipucu olarak model + sözel ipucu ile başlanacaktır.
- 3- *İpucunu silikleştirme sürecini belirleme:* öğretim oturumlarında ipucunun silikleştirme süreci uygulamacının anlık kararlarına bağlıdır. Ancak ipucunun türünde (model + sözel ipucundan sadece sözel ipucu kullanımına geçiş) ya da miktarında (becerinin tüm basamaklarında model olma’dan becerinin sadece birkaç basamağında model olmaya geçiş) silikleştirme yapılması planlanmaktadır.
- 4- *Bireyin tepkilerine ne şekilde yanıt verileceğini belirleme:* Bu yöneme göre öğretim oturumlarında bireyden; doğru tepki, yanlış tepki ve tepkide bulunmama olmak üzere üç tür tepki beklenmektedir. Öğretim oturumlarında doğru tepkiler “aferin”, “iyi gidiyorsun” , “harikasin” gibi sözel pekiştiriciler kullanılarak sürekli pekiştirme tarifesiyle pekiştirilecektir. Yanlış tepkiler için daha yoğun kontrol edici ipucu sunularak basamak tekrar ettirilecektir. Tepkide bulunmama davranışı için önce yönerge tekrarı yapılacak ve daha sonra basamak daha yoğun ipucuyla birlikte tekrar ettirilecektir. Yoklama oturumlarında ise doğru tepkiler değişken oranlı pekiştirme tarifesiyle sözel olarak pekiştirilecektir. Tüm oturumların sonunda da çalışmaya katılım davranışı için “benimle çalıştığın için teşekkür ederim” sözel pekiştirici sunulacaktır.
- 5- *Veri kayıt yöntemini belirleme:* öğretim oturumlarında veri toplamak için “Düğmeleme ve Marka Takma Becerisi Öğretim Oturumları Veri Kayıt Formu” kullanılacaktır. Yoklama oturumlarında ise “Düğmeleme ve Marka Takma Becerisi Yoklama Oturumları Veri Kayıt Formu” kullanılacaktır. Veriler toplandıktan sonra grafiğe aktarılacaktır.
- 6- *Uygulama, kayıt tutma ve bireyin gösterdiği performansa göre gerektiğinde değişiklikler yapma:* Uygulamacı öğrencinin gösterdiği performansa bağlı olarak ipuçlarının sunulmasıyla ilgili anlık kararlar alacaktır. Birey ipucundan sonra ya da bağımsız olarak tepkide bulunduğu ipuçları azaltılacak ya da ortadan kaldırılacaktır. Yanlış tepkide bulunduğu ise kontrol edici ipucunu sunmaya geri dönülecektir.

Ek 2- Geçerlilik Toplantı Tutanağı Örneği

Toplantı no: 12

Tarih: 9 Nisan 2014

Saat: 15:00 – 15:27

Süre: 27 dk.

Yer: SAÜ Dekanlık toplantı salonu

Kayıt türü: Ses kaydı

Katılanlar: Fidan Özbey (Araştırmacı) , Doç. Dr. Y.G.A.: Doç . Dr. A.Ö.K.: , Dr. C.S.Ö.

Tutanağı hazırlayan: Fidan Özbey

Araştırmacı uygulamanın ilk evresinden sona doğru öğrencilerin katladıkları gömleklerin ön ve arka görüntülerinden oluşan fotoğraflarının tarih bazında sırlamasını yapmış ve bunu power pointe aktarmıştır. Böylelikle öğrencilerin yaptıkları işlerde son aşamaya gelene kadar ki gelişmeyi görmeyi hedeflemiştir. Bu görüntüleri geçerlik komitesine izletmiştir. Komite üyeleri çocukların yaptıkları bu ürünlerdeki estetik gelişme hakkında olumlu görüş belirtmişlerdir.

- *Fidan Özbey: 9 Nisan 2014 dekanlık toplantı odasındayız. Şimdi hocalarım biz baya ilerledik öğrencilerle. Şimdi şöyle yaptık 7 Mart'ta başladık 7 Nisan'da aslında tam olarak öğrendiler. Bir aylık süreçte de şunu yaptık; öğrencilerin ilk yaptığı gömleklerden son yaptığı gömleklere doğru ürünleri sırasıyla tarih bir slaytını hazırladım. İlk yaptığı gömlek Birgül'ün 7 Mart 2014'te böyle daha bozuk yapıda gördüğünüz gibi Nisan ayına kadar da böyle Nisan ayının girişine kadar da böyle birazcık... Bu da Cem'in bozuk bozuk gidiyor. Mine'nin ilk yaptığı gömlekler Birgül ve Cem'in gömlekleri 10 Mart Mine'nin gömleği.*
- *Y: : Baya bozuk yapmışlar ilk başta dimi.*
- *Fidan Özbey: Baya bozuklar ilk başta şimdi baktığımızda basamakların tamamını doğru yapıyorlar ama estetik durmuyor. En son yaptığımız toplantıda da estetik durmak için kriterler belirlemiştik ya özellikle Nisan ayının başında o kriterler doğrultusunda çalıştık. Zaten bu slaytta da göreceksiniz Nisan'ın başından itibaren çok fark var. 13 Mart'taki çocukların yaptığı gömlekler. Birgül, Mine, Cemin yine yaptığı gömlekler ama biraz daha bir nebze fark ediyorsanız düzelmiş.*
- *A: : Düzelmiş*
- *Fidan Özbey: Yine 13 Mart'ta ama arkaları bu sefer çocukların yaptıkları gömleklerin arkaları bozuk. Yine böyle bir...*
- *A: : 14 Mart*
- *Fidan Özbey: 17 Mart*
- *A: : Sanki daha iyiye gidiyor.*
- *Fidan Özbey: Biraz daha iyiye gidiyor.20 Mart.*
- *A: : Bak bu güzel olmuş. Biraz hafif kayma var.*
- *Fidan Özbey: Bunda da mesela bir öncekinde yana kayma var.*
- *A: : biraz yana kaymış.*
- *Fidan Özbey: Simetrik anlamında sorun var. 20 Mart 21 Mart biraz daha yavaş yavaş düzeliyor 24 Mart Birgül, Mine 27 Mart Mine Cem ve Birgül. 27 Mart. Şimdi 27 Mart 28 Mart yine 28 Mart 3 Nisan'dan itibaren daha güzel yapmaya başladılar. Mine'nin 3 Nisan'daki çalışması Cem'in yine Mine'nin 4 Nisan Birgül, 4 Nisan Birgül, Mine, Cem 7 Nisan, 7 Nisan.*
- *Y: Bak ne kadar güzel olmuş dimi.*
- *C: : Yavaş yavaş düzelmiş.*
- *Fidan Özbey: Şimdi ilk ve son karşılaştırması soldaki ilk sağdaki son. Yine ilk ve son.*
- *A: : Birgül'ün dimi o?*
- *Fidan Özbey: Şu Birgül'ün hocam, bu Birgül'ün şu Mine'nin, bu Mine'nin*
- *C: : Allah Allahhh Mine de baya bir kapmış.*
- *Fidan Özbey: Birgül'ün.*
- *A: : Çok fark etmiş.*
- *Y: : Dimi*
- *Fidan Özbey: Bu da Cemin.*
- *A: : Ay Cem de çok zormuş.*

Uygulamacı bir mağazaya giderek reyondaki hazır ürünlerin fotoğrafını çekmiş ve çocukların ürünleri ile karşılaştırmak üzere slayta eklemiştir. Bu görüntüleri komite üyeleri ile paylaşmıştır. Komite üyeleri çocukların ürünlerinin reyon ürünlerinden daha güzel olduğunu ifade etmişlerdir.

- *Fidan Özbey: şimdi şu son yaptıkları sağdaki gömlekleri buraya getirdim hocam göstereceğim bu da reyondaki ürün soldaki sağdaki gerçek ürün.*
- *Y: : Onu çok iyi yapmışsın.*
- *Fidan Özbey: Bu da reyondaki ve gerçek bunlar üsttekiler reyondakiler alttakiler bizim atölyedekiler.*

- A : Üstekiler de çok şey değil. Bak bir kollar bir aşağıda bir yukarda.
- C : Evet
- Y : Doğru.
- A : Çokta düzgün değil yan reyondaki... çocukları daha güzel ☺
- Fidan Özbey: Bu en son yaptıkları.
- C : fabrikasyon yapmışlar.
- Y : Gerçekten fabrikasyon olmuş.
- Y : Sen iş değiştirmişsin tekstil atölyesi açarmışsın fidan ☺

Uygulamacı çocukların en son yaptıkları gömleklerden birer örnek almış ve bir de hazır gömlek satın alıp komite üyelerine göstermiştir. Komite üyeleri gerçek gömlekleri incelemiş ve çok beğendiklerini hatta satın alınan ürün ile hiç farkı olmadığını belirtmişlerdir.

- Fidan Özbey: Şimdi gömlekleri getirdim ben hocam sarı olan Birgül'ün, beyaz olan Mine'nin, mavi olan da Cem'in tek Cem'ininde dikkat ederseniz şurada bir bolluk var. Onun dışında şöyle atlara da baktığımızda.
- Y : Aaa ne güzel yapmış.
- A : Evet arkaları da düzgün.
- Y : Evet.
- Fidan Özbey: Bu gelirken aldım. Aynı gömlek markasının hazır versiyonu. Reyondan aldım. Şunlar çocukların yaptıkları bu da market ürünü işte mağaza ürünü.
- Y : Gerçekten bravo valla bravo.
- A : Bak mesela bu kol daha aşağıda.
- C : şey düşündüm ben Ahmet'te ne kadar sen zorlanmışsın diye düşündüm şuan bunları görünce. Çünkü kısa sürede ya
- Fidan Özbey: Evet evet.
- A : Aynı işte hiçbir fark yok.
- Y : Gerçekten öyle valla süper.

Uygulamacı Cuma günü ön görüşme yapmak için fabrikayı ziyaret edeceğini belirtmiştir. Giderken okulun işyeri koordinatör öğretmeni ile birlikte gideceklerini ve yanlarında paketlenmiş gömlek örneklerini de götürceklerini ifade etmiştir. Uygulamacı fabrikanın paketleme bölümünün taşeron firmaya devredilmiş olmasından kaynaklı kabul edilmeme kaygısını dile getirmiştir. Komite üyeleri de rektör beyin oğlundan destek alınabileceğini belirtmişlerdir.

- Fidan Özbey: Sanırım yani Cuma günü fabrikaya gideceğiz bi öngörüşne için
- A : Olmuş olmuş.
- Y : Bitti mi yani senin şeyin.
- Fidan Özbey: aslında öğrendiler estetik yapmayı da öğrendiler. Şuan şunu çalışıyoruz jelâtin takmayı o da çok basit zaten hocam. Çok şükür çok güzel ilerlediler. Şimdi Cuma günü fabrikaya gideceğiz ve yanında bunları götüreceğim (paketlenmiş gömlek örneklerini)
- Y : Hangi o görüşeceğin firma.
- Fidan Özbey: şimdi Güvensoy tekstil fabrikasıyla daha önce görüşmüştük seve seve sizi ve öğrencilerinizi genelleme oturumu çalışmak için alırsız demişler işe almıyoruz ama burada uygulama yapabilirsiniz demişlerdi. Hatta Cemil Hoca işyeri koordinatör öğretmeni dedi ki gidelim kendimizi gösterdiğimizde onlar hava da karada kaparlar zaten bizi demişti. Bende bu şekilde hani gideriz başlarız biraz bizim çocukları görünce almaya da karar verirler diye düşünüyordum ama süreçte fabrika müdürü fabrikanın sadece paketleme ünitesini taşeron devretmiş. Taşeron da fabrikanın hemen alt katında çalışıyor ama tabii taşeronun firmasının sahibi ve müdürü farklı olduğu için acaba bizimle çalışmaya genelleme çalışmamıza izin verir mi? O kısmında biraz soru işareti var. Sağolsun Cemil hocayla görüştüm ben dedim ki bizimle gelirsiniz ben tek başıma gitmek istemiyorum hatır gönül belki hocam gidelim dedi. İlk fırsatta birlikte gidelim ikna etmek için uğraşalım dedi. Cuma günü ikna etmeye çalışacağız. En kötü ihtimalle sizlerde şey önermişsiniz hocam toplantıda yine böyle geçerlilik komitesinde fabrika kabul etmese bile normal daha önce anlaştığımız fabrikanın bir köşesinde paketleme ünitesi ortamı yaratırız en azından orda gerçekten paketleme yapmasa bile fabrika ortamında çalışmış olur.
- Y : Rektör beyin oğlu yardımcı olurum demişti size takıldığınız bir şey olduğunuz da
- Fidan Özbey: rektör beyin oğlu genç Müsiat başkanı. Genç Müsiat eğer bu firma genç Müsiatın şeyi altındaysa o yardımcı olur onu bir araştırmam lazım olmadı onunla gideriz. Durum bu.
- Y : Hal olur onlar bir şey olmaz onlar en kötü ihtimalle...
- A : Gayet güzel çok büyük bir ilerleme var.
- Y : Bence de ya süper valla tebrikler.

Uygulamacı pilot uygulamadaki verilerin %25'inden uygulama güvenilirliği verisi toplamış ve bunun tablosunu komite üyeleri ile paylaşmıştır. Uygulama güvenilirliği verileri %80 ile %100 arasında seyretmiştir. Ancak bir çalışmada materyal sorunundan dolayı oturum yarım bırakıldığı için %40 uygulama güvenilirliği ile sonuçlanmıştır.

- Fidan Özbey: çok teşekkür ederim. Şimdi şunu ancak yetiştirebildim bir de onu göstermek istiyorum uygulama güvenilirliği sadece Ahmet'inkiler bunlar birinci dönemki
- A : Görmüyorum
- Fidan Özbey: Şöyle yaklaştırayım yüzde oranları yaptığım uygulamaların ne kadar güvenilirliği olduğuna dair %80, 96, %70'in üstü sanırım kabul edilebilirdi zaten ağırlıklı olarak %100 %80 arasında bir tane %65 var. Sadece şurada sonuncuda %40 var onun sebebi de yanlış malzeme getirdiğim için oturumu yarım bıraktık mecburen %40 çıktı tabii bunlarda seçilen değil random seçildiği için o da aralara karıştı.
- Y : Onun ortalamasını aldığımda zaten yine yüksek çıkıyor.

Uygulamacı pilot uygulamadaki öğrenciye sunduğu yardımları bir görsel tabloya dönüştürmüş ve bu tabloda en yoğun yardımcı en koyu renge (koyu bordo), az yoğunluktaki yardımcı da en açık renge (açık bordo) boyayarak komite üyeleri ile paylaşmıştır.

- Fidan Özbey: Birde şöyle bir şey yaptım hocam çocuklara sunduğum yardımlar var ya en yoğun yardım fiziksel yardımcı en koyu renge en hafifi az yardımcı da en açık renge boyayarak şöyle görsel bir tablo oluşturdum. Mesela birinci beceri düğmeleme ve marka takmada bunlar Ahmet'inkiler bizim çocuklarımızı hazırlayamadım bitmediği için. Mesela en koyu yardımları ilk başlarda yapmış gittikçe açıklamış ve bağımsız ulaşmış böyle görsel bir tablo hazırladım.

- A : Oda iyi olmuş.
- Fidan Özbey: Bu şekilde başlangıçlarda koyu sonralarda açılan görsel bir tablo bu da tamamlandı.
- Y : Yine iyi öğrenci kaybı falan olmadan bitti.
- Fidan Özbey: Evet Allah'a şükür hocam o anlamda. Hocam tam bir ay uygulama tam bir ay yani bu çocukların olması tam bir ay.
- Y : Ama daha uzun sürer bireysel ama yapsaydın.
- Fidan Özbey: Evet daha uzun sürerdi.
- C : Evet bire bir alsaydın demi.

Araştırmacı öğrencilerin estetik çalışmalarını içeren bir video izletmiş ve estetik çalışma kaygısından dolayı öğrencilerin yavaş yaptıklarını ancak çok estetik çalıştıklarını belirtmiştir. Burada uygulamacı estetik olmasının ilk hedefi olduğunu belirterek bu süreçte hızı ön planda tutmadığını belirtmiştir.

- Fidan Özbey: Şimdi kızların ikisine aynı anda katlama ve ütüleme yaptırdım onu bir izleyelim. Sonunda şey göreceksiniz memnuniyetsiz yüz ifadeleri göreceksiniz. Kaldı ki orda yaptıkları işler gerçekten çok güzel oldu. Çok güzel olmasına rağmen memnuniyetsizler ben son Nisan ayının 3'ünden itibaren estetik estetik diye tutturduğum için onlarda benden huy kaptı estetik olmadiya getiriyorlar aslında çok güzel oluyor. Artık benim beğendiğimi de beğenmemeye başlıyorlar ama güzel yapıyorlar. Bu arada hız konusuna gelince Ahmet iki buçuk dakikada yapıyordu bunlar beş dakikada yapıyor ne yazık ki çok yavaş yapıyorlar ama Ahmet'te estetik çalışmamıştık. Ahmet'te estetik çalışmamamızın sebebi; gömlekler desenli olduğu için estetik sıkıntı yansımıyordu. Bunlar desensiz direk estetik kırışık her şey yansımaya başladı bu sefer mecburen estetik katmak zorunda kaldık. Estetik katınca doğal olarak yavaş oldu. Hızlanmalarını şimdilik istemiyorum hocam güzel olsun diye.
- Y : Ama daha bir ay diyorsun.
- Fidan Özbey: Evet. Fabrikada belki aha hızlı çalışırız diye ümit ediyorum.
- A : Daha hızlı çalışırlar.
- Y : Bence de bir ay sonra boyunca daha çalışılsa mesela büyük ihtimalle...
- Fidan Özbey: Bir ayda tabi çok hızlanacaktır. Hele ki bir de fabrikada şey yaparsak.
- C : Niye bu kadar çok yavaş diyorsun?
- Fidan Özbey: Birgül'ü özellikle ikaz ediyorum. Çünkü Birgül hız yarışına girdiğini zannediyor iki kişi olduğu zaman diyor ki o benden önce bitirir hocam o benden önce bitirir kaygısını taşıyor.
- C : Sonra acaba etkiler mi çok yavaş demen diye düşündüm de.
- Fidan Özbey: Bende özellikle yavaş... Çünkü estetik yapmasını istiyorum Birgül ya basamak atlıyor ya da çirkin yapıyor hızlı yaptı için Mine'yi uyarmama çok gerek yok Mine çünkü kendisi kendine güveniyor. Yani hızlı da yaparım güzelda yaparım havasına giriyor Birgül kendisini bu anlamda baskı da hissediyor yani ikimiz yaparsak o benden önce bitirir dediği için ben sürekli yavaş yapalım diyorum ikaz ediyorum bu şekilde.
- A : Profesyonel olmuşlar resmen.
- C : Bir şey takıldı aklıma bu iki kız zaten çok birbiriyeli sürütüştürmeli gidiyor keşke Cemle Birgül'ü bir arada mı alsaydın?
- Fidan Özbey: Şimdi Birgül kendine rakip olarak sadece Mine'yi görüyor. Mesela evet belki de öyle daha iyi olabilir ama benim amacım şu ikili değil de bundan sonra hep üçlü çalışmayı planlıyorum. Hocam şöyle bir şey Canan'a çok anlatıyordum da arada şöyle daha sık görüştüğümüz için Mine'de çok emze şeyi var ben yapıyorum ben çok güzel yapıyorum. Birgül'de de çok fazla ezilme potansiyeli var. Birgül sürekli Mine bana bakıyor beni izliyor yanlışlarını bulacak kaygısıyla bir bu aralar samimiyet de doğdu ilk başlarda çok samimi değillerdi aşırı samimiyetten kaynaklı sınıfta çok sürütüşmeye başladılar.
- Y : Yoklama oturumu mu bu?
- Fidan Özbey: Yoklama oturumu bu hocam.
- Y : Ayrı ayrı yapıyordun.
- Fidan Özbey: Ayrı ayrı yapıyorum normalde şunu deniyordum; bunlar sonuçta fabrika da grup olarak çalışacaklar yoklama oturumlarını da tek tek yapıyorum hep ama tek tek yaptığım gün bir de böyle grup olarakta alıyorum. Yani ikisi arasında sürütüşme var ama bir kere çıkışta bir ikaz ettim dedim ki arkadaşlar burası bir atölye fabrikada da bu şekilde birbirinizle şey yaparsanız birbirinizi yavaşlatır ve ya birbirinize laf söylerseniz sizi orda kovarlar haberiniz olsun dedim. Bir sonraki oturumda bir daha hiç konuşmadılar bu şekilde kesildi ama yine Birgül'de Mine'ye yetişemedim kaygısı var. İllerletiyim mi? Birgül mesela yaptığını beğenmiyor.
- A : Beğenmedi evet yüzü asıldı.
- Fidan Özbey: Şimdi Mine de beğenmedi kendi yaptığını. Çünkü ben estetiğe çok takıldım kırışık olmasın dedim düzgün olsun dedim bu sefer kendileri beğenmemeye başladılar. Beğenmedim diyor. Bu Cem tek başına yaptı. Cemin de bir takıntısı var elinden zikimatlığını bırakmıyor. Kayboldu diye korkuyor. Hocam bir de şunu yapmıştık orda güzel bir başarı elde ettik bunlarda. Şimdi ben ne yapıyordun? Malzemeleri masaya kendim koyuyordum sonra da tanıtıyorum bu şu bu şu diyordum mesela şu ataç bilmem ne diyordum başlatıyordum son zamanlarda bunun dışında hiçbir öğretim yapmıyordum. Son zamanlarda şunu demeye başladım hangi malzeme gerekiyorsa koy masaya ve başla diyorum bütün malzemeleri kendileri buluyorlar ve doğru da yerleştiriyorlar hiçbir sorun yaşamıyor bu konuda. Şöyle illerletiyim. Tek Cem memnun halinden. Yoklamaların tamamında çocukları hep birlikte içeri almıyorum tek tek alıyorum bu ama grup halinde aldıklarım şey gibi oldu işin süs boyutu fabrikada da çalışacağız. Yoklama gibi oluyor hocam.
- Y : Yani iyi.

Uygulamacı komite üyelerine bir sonraki uygulama günü çocukların ailelerini davet edeceğini ve bir aile eğitimi toplantısı yapacağını belirtmiştir. Toplantıda şu ana kadar yapılan çalışmalar hakkında ailelere bilgi vereceğini, gömlek ürün fotoğraflarını paylaşarak her çocuğun gelişim aşamalarını göstereceğini, öğrencilerin katladıkları gerçek gömlekleri ailelere göstereceğini,ve bundan sonraki fabrika sürecine ilişkin bilgi vereceğini belirtmiştir. Bunların dışında toplantıda nelere değinmesi gerektiğine ilişkin fikirlerini sormuştur. Komite üyeleri öğrendikleri bu işi önemli buluyorlar mı, atölye sürecinin eve yansımaları nelerdir? Evde de bu tür işler yapmaya başlamışlar mı? Bunları sorması önerilmiştir.

- Fidan Özbey: Bir de hocam bu gün izleteceğim zaten bu kadardı. aileleri getireceğim. Aileler çünkü ben onları hiç aramadığım halde onlar her biri şimdiye kadar aradılar. hocam nasıl gidiyor diye sordular. Bende bir açıklama yapmak istiyorum yarın ailelere şimdiye kadar ne yaptık. geleceklarini söylediler onlara bu gömlekleri göstermek istiyorum. Her çocuğun

- Y: : *Senin sosyal geçerlilik verin gibi de olacak aslında. Sonra zaten sen sosyal geçerlilik görüşme falan düşünüyor musun?*
- Fidan Özbey: *Tabi ailelerle tek tek görüşmeyi en sonunda tekrar görüşme yapacağım ama yarınki sadece bilgilendirme gibi olacak. Şu az önce açtığım slayttaki gelişme aşamalarını göstereceğim, bunları göstereceğim, fabrika ile ilgili bundan sonra yapacağımız süreçten biraz bahsedeceğim.*
- Y: : *Neyi düşünüyorsunuz diye sor.*
- Fidan Özbey: *Nasıl Hocam?*
- Fidan Özbey: *Ne düşünüyorsunuz, nasıl görüyorsunuz, nasıl buluyorsunuz sosyal geçerlilik veri*
- Fidan Özbey: *Şeyi falan sorayım mı onda kararsız kaldım yoksa en sonunda mı sormam lazım?*
- Y: : *En başında peki şeyi sormuş muydun ailelere önemli buluyorlar mı ne düşünüyorlar ve mesela?*
- Fidan Özbey: *En başında bunları önemli buluyorlar mı diye sormadım sadece şunları şunları çalışacağım dedim ama mesela onların hep odaklandığı şeydi; hocam ne öğretirsen öğret o önemli değil önemli olan işe yerleştirecen mi diye soruyorlardı. Şimdi bende işe yerleştirme garantisi vermediğimi başta belirtmişim. Yine ailelere muhtemelen Cuma günü bu sene için en azından işe yerleştiremeyeceğim garantisi vermediğimi belirttim ama sene yeden itibaren yaşları dolduğu için önümüzdeki yıldan itibaren ben ve Cemil Hoca bu işle ilgili bir iş arayacağı çocuklara.*
- Y: : *Bence de asıl çocuklar için dimi.*

Uygulamacı öğrencilerin gömlek katlamada geldikleri bu estetik son aşamayı işyeri koordinatör öğretmen ile de paylaşmak istemiş ve bunu öğrencilerin kendilerinin yapmasını istemiştir. Öğrenciler büyük bir sevinçle kendi katladıkları gömlekleri önce işyeri koordinatör öğretmenlerine, sonra okul müdürüne , müdür yardımcılara ve sınıf öğretmenlerine göstermişlerdir. Aldıkları o güzel dönütler öğrencileri çok heyecanlandırmış ve sınıfa uçarak gitmişlerdir. Uygulamacı bu durumu günlük olarak kayıt altına almış ve komite ile paylaşmıştır.

- Fidan Özbey: *Hatta geçen hafta şey oldu hocam. Yaptıkları bu gömlekleri çocuklar hadi dedim Cemil Hoca'ya gösterelim dedim. Böyle neşeye şen şakrak bir şekilde önce şey dediler Canan'ı söylediler kamera öğretmenine göstermek istiyoruz dediler.*
- C: : *O gün çekim yapıyordum ya*
- Fidan Özbey: *Canan da çekim yapıyordu gösteremedik sonra Cemil Hocaya gösterdik Cemil Hoca tüylerim diken diken oldu dedi.*
- Y: : *Bu Cemil Hoca şey miydi?*
- Fidan Özbey: *İşyeri koordinatör öğretmeni*
- Y: : *Kapıyı açıp bunlar şey olacak diyen mi?*
- Fidan Özbey: *O değil o ötekisi Cemil Hoca çok beğendi eğer bunları bununla ilgili bir işe yerleştirmesek çok yazık ederiz dedi. Ben yemin ederim başlangıçta bu kadarını beklemiyordum dedi gururla gidebiliriz şimdi fabrikaya dedi bunları da yanımıza götürürüz dedi Cemil Hoca çok beğendi. Sonra okul yöneticisine gösterdik çok beğendi... Hatta okul yöneticisi eşine söyledi eşi de işyeri koordinatör öğretmeni, o kapıyı açıp giren, o dedi ki bu çocukları işle ilgili bir işe yerleştirmemiz lazım dedi*
- Y: : *Bunları da böyle kayıt altına alıyor musun?*
- Fidan Özbey: *Günlük olarak yazıyorum. Sınıf öğretmenlerine göstermek istediklerini söylediler. Tamam dedim teneffüsü bekleyelim dedim. Hayır dediler derse girelim dediler girelim. Derse girdik hocam sınıf öğretmenlerini kapısını çaldık Suna öğretmen baktı sonra şey dedi yani bunu ben yapamam yemin ederim çok imrendim dedi. Çok imrendim bu çocuklara dedi. ya bir şey söyleyeyim çok şanssızınız dedi seçtiğiniz için çok şanslısınız dedi. Sonra tabi sınıfta diğer çocuklar var dokuz on tane çocuk var. Büyük bir alkış koştular çocuklar bunları alkışladılar çok beğenildi.*
- Y: : *Ne kadar güzel.*
- Fidan Özbey: *O gün çok onere oldular, güzel oldu.*
- A: : *Çok güzel.*
- Fidan Özbey: *Şimdi dedim ailelere de şey yapayım hani ailelere de göstereyim süreç hakkında da bilgi vereyim dedim. Ailelerine başka söylemem gereken bir şey var mıdır benim atladığım bir şey var mıdır sizin önerdiğiniz var mı? Bu güne kadar ki yaptıklarımı göstereceğim süreçten bahsedeceğim budan sonra ki süreçten bahsedeceğim.*
- Y: : *sor işte evde mesela bir değişim görüyorlar mı anlatılır mı evde yansımaları var mı ben demin onu merak ettim aslında hani çamaşır falan filan yıkanyordur evde böyle bir şeyleri var mı? Merak ettim onu ya da ütiyle ilgili onları falan sorabilirsin.*
- A: : *katlıyorlar mı?*
- Fidan Özbey: *Tamam onları bir sorayım. Anneleriz size soruyorlar mı akşamları falan dediğim de Birgül ile Mine şey diyor sürekli Cem pek konuşmuyor da Birgül ile Mine hocam bizden daha meraklılar ya diyor her akşam gittiğimizde bu kaç tane gömlek katladınız bu gün ne yaptın diye soruyorlar dedi. Şimdi istesekte onları işe yerleştiremiyoruz yaşı küçük olduğu için ama önümüzdeki yıl ben canla başla savaşıcağım onları bu anlamda bir işe yerleştirmek için. Bir de ailelerden bir tanesi Birgül'ün annesiyle şey konuşmayı düşünüyorum Birgül'ün raporunda çalışamaz yazıyor rehberlik edeceğim aileye birlikte hastane itiraz edeceğiz raporuna. Rapor iki yıllık bir rapormuş iki yıl dolmadan itiraz edeceğiz seneye kadar yenilensin ki seneye hepsini işe yerleştirelim.*
- A: : *Birgül hangisi gözlüklü olan mı?*
- Fidan Özbey: *Birgül mü dedim hocam özür dilerim Mine şu en iyi durumda olan öğrenciye çalışamaz raporu vermiş doktorlar. Hatta videoda ya izledik ya öğretmen gelip haber veriyor senin çalışamaz raporun var. Mine o günden sonra hep kafaya taktı. Benim niye çalışamaz raporum var öğretmenim bana niye doktorlar öyle bir şey yazmış beni bir yerde çalıştırmışlar da çalışamamış mıyım becermemiş miyim gibi sürekli bunu sordu üzülüyü falan yok hani itiraz ederiz Mine üzülme dedim. O rapora itiraz edeceğimizi ailelere bahsederez diyorum yani süreç bu yarın ailelerle toplantı var Cuma günü de fabrikaya bir gideceğiz bundan sonrası inşallah fabrika olur diye ümit ediyorum.*
- Komite üyeleri toplantı sonunda geline aşamayı çok beğendiklerini ifade etmişler ve araştırmacıyı ve tez danışmanını tebrik etmişlerdir. Ayrıca komite üyeleri tarafından fabrika süreci başladıktan sonra bile okuldaki atölyede haftada bir gün kalıcılık çalışmalarına devam edilmesi önerilmiştir.
- A: : *Maşallah çok güzel bitmiş ya resmen.*

- *Fidan Özbey: Galiba iki yüz kadar gömlek ütüledim.*
- *Y: : ellerine sağlık valla Atilla hoca ya da teşekkür et seni böyle toparlayan*
- *Fidan Özbey: Kesinlikle. Çok teşekkür ederim hocam önerileriz, katkılarınız için Hocam her halde tamamdır fabrikaya başlayabiliriz dimi.*
- *A: : Evet canım evet gayet*
- *Y: : Öğrenmiş bitmiş artık yani.*
- *Y: : Ama çalışmaya devam edecek misin okulla kalıcılık gibi akıcılık kalıcılık biraz daha azaltarak iki haftada bir olabilir bir süre sonra.*
- *Fidan Özbey: Tabi ben şöyle düşünüyorum kalıcılık evet şöyle düşünüyorum normalde üç gün gidiyorum ya hocam oraya bir günü okulda iki günü belki şeyde olabilir diye düşünüyorum ya da bir okul bir gün fabrika da olabilir diye düşünüyorum hani okulda devam edip aynı zamanda fabrika da da çünkü fabrikada bazı...*
- *Y: : şimdi öğrendiler ya kalıcılık akıcılık için biraz daha iyi olur.*
- *A: : Hatta bunlar daha güzelmış böyle aşağıda beğenmedim ben orta da daha güzel olmuş daha hoş olmuş.*
- *Y: : Evet dimi.*
- *A: : Daha güzel olmuş.*
- *Fidan Özbey: Çok teşekkür ederim Hocam*
- *A: : Ellerine sağlık çok güzel olmuş*

Ek 3- Geçerlik Toplantısı Karar Dosyası Örneği 12 (9 Nisan 2014)

- Araştırmacı uygulamanın ilk evresinden sona doğru öğrencilerin katladıkları gömleklerin ön ve arka görüntülerinden oluşan fotoğraflarının tarih bazında sırlamasını yapmış ve bunu power pointe aktarmıştır. Böylelikle öğrencilerin yaptıkları işlerde son aşamaya gelene kadar ki gelişmeyi görmeyi hedeflemiştir. Bu görüntüleri geçerlik komitesine izletmiştir. Komite üyeleri çocukların yaptıkları bu ürünlerdeki estetik gelişme hakkında olumlu görüş belirtmişlerdir.
- Uygulamacı bir mağazaya giderek reyondaki hazır ürünlerin fotoğrafını çekmiş ve çocukların ürünleri ile karşılaştırmak üzere slayta eklemiştir. Bu görüntüleri komite üyeleri ile paylaşmıştır. Komite üyeleri çocukların ürünlerinin reyon ürünlerinden daha güzel olduğunu ifade etmişlerdir.
- Uygulamacı çocukların en son yaptıkları gömleklerden birer örnek almış ve bir de hazır gömlek satın alıp komite üyelerine göstermiştir. Komite üyeleri gerçek gömlekleri incelemiş ve çok beğendiklerini hatta satın alınan ürün ile hiç farkı olmadığını belirtmişlerdir.
- Uygulamacı Cuma günü ön görüşme yapmak için fabrikayı ziyaret edeceğini belirtmiştir. Giderken okulun işyeri koordinatör öğretmeni ile birlikte gideceklerini ve yanlarında paketlenmiş gömlek örneklerini de götürceklerini ifade etmiştir. Uygulamacı fabrikanın paketleme bölümünün taşeron firmaya devredilmiş olmasından kaynaklı kabul edilmeme kaygısını dile getirmiştir. Komite üyeleri de rektör beyin oğlundan destek alınabileceğini önermişlerdir.
- Uygulamacı pilot uygulamadaki verilerin %25'inden uygulama güvenilirliği verisi toplamış ve bunun tablosunu komite üyeleri ile paylaşmıştır. Uygulama güvenilirliği verileri %80 ile %100 arasında seyretmiştir. Ancak 1 çalışmada materyal sorunundan dolayı oturum yarım bıraktığı için %40 uygulama güvenilirliği ile sonuçlanmıştır.
- Uygulamacı pilot uygulamadaki öğrenciye sunduğu yardımları bir görsel tabloya dönüştürmüş ve bu tabloda en yoğun yardımı en koyu renge (koyu bordo), az yoğunluktaki yardımı da en açık renge (açık bordo) boyayarak komite üyeleri ile paylaşmıştır.
- Araştırmacı öğrencilerin estetik çalışmalarını içeren bir video izletmiş ve estetik çalışma kaygısından dolayı öğrencilerin yavaş yaptıklarını ancak çok estetik çalıştıklarını belirtmiştir. Burada uygulamacı estetik olmasının ilk hedefi olduğunu belirterek bu süreçte hızı ön planda tutmadığını belirtmiştir.
- Uygulamacı komite üyelerine bir sonraki uygulama günü çocukların ailelerini davet edeceğini ve bir aile eğitimi toplantısı yapacağını belirtmiştir. Toplantıda şu ana kadar yapılan çalışmalar hakkında ailelere bilgi vereceğini, gömlek ürün fotoğraflarını paylaşarak her çocuğun gelişim aşamalarını göstereceğini, öğrencilerin katladıkları gerçek gömlekleri ailelere göstereceğini,ve bundan sonraki fabrika sürecine ilişkin bilgi vereceğini belirtmiştir. Bunların dışında toplantıda nelere değinmesi gerektiğine ilişkin fikirlerini sormuştur. Komite üyeleri öğrendikleri bu işi önemli buluyorlar mı, atölye sürecinin eve yansımaları nelerdir? Evde de bu tür işler yapmaya başlamışlar mı? Bunları sorması önerilmiştir.
- Uygulamacı öğrencilerin gömlek katlamada geldikleri bu estetik son aşamayı işyeri koordinatör öğretmen ile de paylaşmak istemiş ve bunu öğrencilerin kendilerinin yapmasını istemiştir. Öğrenciler büyük bir sevinçle kendi katladıkları gömlekleri önce işyeri koordinatör öğretmenlerine, sonra okul müdürüne , müdür yardımcılara ve kendi sınıf öğretmenlerine göstermişlerdir. Aldıkları o güzel dönütler öğrencileri çok heyecanlandırmış ve sınıfa uçarak gitmişlerdir. Uygulamacı bu durumu günlük olarak kayıt altına almış ve komite üyeleri ile paylaşmıştır.
- Komite üyeleri toplantı sonunda geline aşamayı çok beğendiklerini ifade etmişler ve araştırmacıyı ve tez danışmanını tebrik etmişlerdir. Ayrıca komite üyeleri tarafından fabrika süreci başladıktan sonra bile okuldaki atölyede haftada bir gün kalıcılık çalışmalarına devam edilmesi önerilmiştir.

Ek 4- Gömlek Paketleme İŖi nkoŖul Beceri Listesi

Gömlek Paketleme İŖi nkoŖul Beceri Listesi

- 1-Özel eēitim Mesleki Eēitim Merkezi ērencisi olması
- 2-15-17 yaŖ döneminde olması
- 3-Okula devam sorunu olmaması
- 4-Ailesinin iŖbirliēine aēik olması (okula geliyor olmaları, ēretmenlerle iletiŖim iēerisinde olmaları , okulun grŖme taleplerine katılımları vb.)
- 5-İki ve daha fazla basamaklı sözel yönergeleri yerine getirebilmesi (kontrol listesi ile deēerlendirilecek)
- 6-Ailesinin ve kendisinin alıŖmaya katılım iēin gönüllü olması
- 7-En az 15 dk süre dikkatini etkinliēe verebilmesi
- 8-Nesne – Rakam eŖlemesi yapabilmesi (kontrol listesi ile deēerlendirilecek)
- 9- Arka – n, alt-üst , uzun-kısa , iē ve dıŖ, orta kavramlarını ayırt edebilmesi (kontrol listesi ile deēerlendirilecek)
- 10- Küçük kas becerilerini yerine getirebilmesi: dēme ilikleme, Tutma, katlama, ip geēirme, kumaŖa ataē takma, iēne takma gibi ince motor becerileri yapabilmesi (kontrol listesi ile deēerlendirilecek)

KAVRAM KONTROL LİSTESİ

KAVRAMLAR	YÖNERGE	DEēERLENDİRME
ARKA	Gmleēin arkasını göster (farklı gömleklerle ile 3 deneme)	
N	Gmleēin önünü göster (farklı gömleklerle ile 3 deneme)	
ALT	Gmleēin alt kısmını göster (farklı gömleklerle ile 3 deneme)	
ÜST	Gmleēin st kısmını göster (farklı gömleklerle ile 3 deneme)	
UZUN	Yaka kartonunun uzun kenarını göster (farklı kartonlarla ē deneme)	
KISA	Yaka kartonunun kısa kenarını göster (farklı kartonlarla ē deneme)	
İē	Yakanın iē kısmını göster (farklı yakalarla ē deneme)	
DIŖ	Yakanın dıŖ kısmını göster (farklı yakalarla ē deneme)	
ORTA	Gömlek kolunun orta kısmını göster (farklı gömlek kollarıyla ē deneme)	

KÜÇÜK KAS BECERİLERİ KONTROL LİSTESİ

Küçük Kas Becerileri	Yönerge	Değerlendirme
Düğme ilikleme	Önündeki gömleğin düğmelerinin tamamını ilikle	
Katlama	Bu pelur kağıdını ikiye katla	
İp geçirme	Bu ipi kağıttaki delikten geçir	
Ataç takma	Bu ataçı gömleğin yakasına tak	
İğne takma	Bu iğneyi kumaşa tak	

İki Ve Üç Basamaklı Yönergeleri Yerine Getirme Önkoşul Beceri Ölçü Aracı

Hedef Davranış: iki ve üç basamaklı yönergeleri yerine getirir.		Değerlendirme
Yönerge		
Kutuyu aç , içindekini bana ver, kutuyu kapat.		
Dolaba bak, makası bul ve bana getir.		
Ayağa kalk, çöpi al ve çöp kutusuna at.		
Gömleği al , ikiye katla ve poşete koy.		
Ataçları poşetin içine koy ve poşeti dolaba yerleştir.		
Kutudaki ataçları önündeki boş kabın içine dök ve kapağını kapat		
Masadaki askıları dolaptaki askı demirlerine as		
Gömleğin jelatinini çıkar ve jelatini çöpe at		

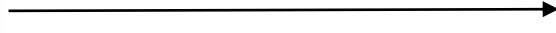
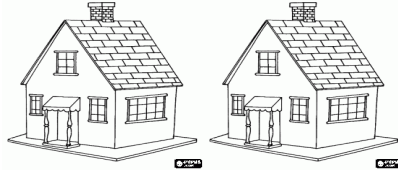
Nesne – Rakam Eşleme

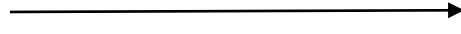
Hedef Davranış 1: Söylenen sayı kadar nesneyi verir	Değerlendirme
..... tane pelur kağıdı ver	
..... tane yaka kartonu ver	
..... tane ataç ver	
..... tane iğne ver	
..... tane sırt kartonu ver	
Hedef Davranış 2: verilen nesnenin sayısını söyler	
Burada kaç tane pelur kağıdı var söyle	
Burada kaç tane yaka kartonu var söyle	
Burada kaç tane ataç var söyle	
Burada kaç tane iğne var söyle	
Burada kaç tane sırt kartonu var söyle	

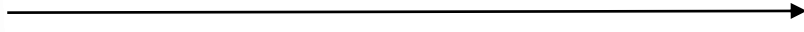
Nesne-Rakam Eşleme Değerlendirme Çalışması

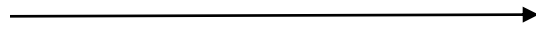
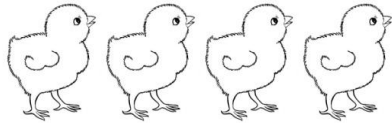
Aşağıdaki nesnelere say ve karşılarındaki kutulara sayılarını yaz.

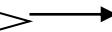
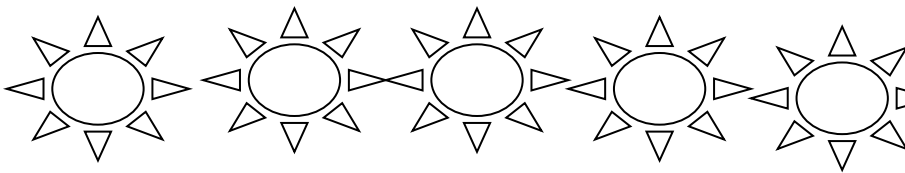

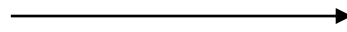

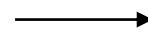

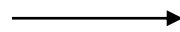
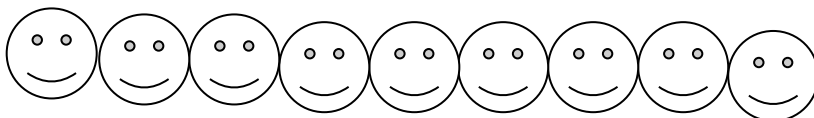

Ek 5- Veli İzin Belgesi Sözleşme

Değerli Veli,

Öncelikle bu araştırmaya katılımda gönüllü olduğunuz için teşekkür ederim. Bu araştırmayı Milli Eğitim Müdürlüğü'nden almış olduğum resmi izinle yapıyorum. Araştırmamın amacı; öğrencilere istihdam analizine dayalı mesleki becerilerin öğretim sürecinin betimlenmesidir.

Bu amaçla çocuğunuzun eğitim aldığı Mesleki Eğitim Merkezinde bir atölye açılmıştır. Bu atölyede gömlek paketleme işinin öğretimini yapacağız. Öğrenciler bu beceriyi tam olarak öğrendikten sonra, okula araçla 10 dk uzaklıktaki Tekstil fabrikasına öğr. Gör. Fidan Özbey denetiminde ve haftanın belli günlerinde gideceklerdir. Okulda öğrendikleri becerileri bu fabrikada da uygulayacaklardır. Uygulama sürecinde öğrencilerden bilimsel veri olarak görüntü kaydı toplanacak ve toplanan verilerin çözümlenmesi yapılacaktır. Elde edilen veriler çocuklarınızın isimleri kullanılmaksızın bilimsel yayınlarda ve toplantılarda kullanılabilir. Açıklamaları okuyarak çocuklarınızın bu çalışmaya katılmasına gönüllü olarak destek verdiğinizize dair bu sözleşmeyi imzalamanız uygun olacaktır.

25 Aralık 2013
Öğr. Grv. Fidan Özbey
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Veli:

Ek 6- Etik Kurul İzin Belgesi

 T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : 61923333 . 050.04 - 1113 27.05.2013 04803

Konu : Dilekçe Hak.

Sayın; Öğr. Gör. Fidan ÖZBEY
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Üniversitemiz Etik Kurulu Başkanlığının 08.05.2013 tarihli ve 18 sayılı toplantısında alınan "4" nolu karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Ahmet Cevat APAY
Etik Kurulu Başkan (2. Bşk.)

EK:
Karar örneği (1 sayfa)

Esentepe Kampüsü Serdivan 54187 SAKARYA
Telefon : (0 264) 295 50 13 Faks : (0 264) 295 50 31
e-mail: etikkurulu@sakarya.edu.tr Elektronik Ağı : www.sakarya.edu.tr

Prof. Dr. Adil ALTUNDAL
Mühendislik Fak. Öğr. Üyesi
(Katılmadı)

Prof. Dr. Adem UĞUR
İkt. İdari Bil. Fak. Öğr. Üyesi

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Fen- Edebiyat Fak. Öğr. Üyesi

Prof. Dr. Abdullah AYDINLI
İlahiyat Fakültesi Öğr. Üyesi
(Katılmadı)

Prof. Dr. Mustafa AKAL
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Ahmet Celal APAY
Teknoloji Fak. Öğr. Üyesi

Prof. Dr. Aytekin İŞMAN
Eğitim Fak. Öğr. Üyesi
(Katılmadı)

Prof. Dr. Ali Osman AYDIN
Fen-Edebiyat Fak. Öğr. Üyesi

Prof. Dr. Ayşe ÜSTÜN
Güzel Sanatlar Fak. Öğr. Üyesi

**SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU TOPLANTI TUTANAĞI**

TOPLANTI NO :18
TOPLANTI TARİHİ :08.05.2013

Üniversitemiz Etik Kurulu Prof. Dr. Ahmet Celal APAY başkanlığında toplanmış ve aşağıdaki kararlar alınmıştır.

3- Öğr. Gör. Fidan ÖZBEY'in 16.04.2013 tarihli dilekçesi okundu;

Yapılan görüşmeler sonunda; Öğr. Gör. Fidan ÖZBEY'in "Zihin Engelli Öğrencilere Atölye ve Gerçek İş Ortamında Tekstil-Paketleme İşinin Öğretim Sürecinin Betimlenmesi: Bir Eylem Araştırması" başlıklı çalışmasının uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR

Prof. Dr. Ahmet Celal APAY
Etik Kurulu Başkan Yrd.

EK-1

ARAŞTIRMA TAMAMLANDIKTAN SONRA, ARAŞTIRMANIN TESLİMİNE İLİŞKİN
TAAHHÜTNAME TUTANAĞI

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Fidan ÖZBEK
Bağlı Bulunduğu Üniversite /Kurum	Ankara Üniv.
Araştırmanın Konusu	Zihinsel Engellilere Atölye ve Gerekli İl Ortamında Tekstil Paketleme İhtiyaçlarının İncelenmesi, Bir Etkin Araştırma Örneği Uygulanması
Teslim edilen araştırma örneği türü ve sayısı	...2...Adet elektronik ortamda CD / Basılı materyal
Araştırmayı teslim alan kurum	EARGED Başkanlığı Sakarya İİ Milli Eğitim Müdürlüğü

Yukarıda yazılı araştırma örneği EARGED Başkanlığı / Milli Eğitim Müdürlüğü'ne teslim ettim...../...../200

Teslim eden

.....
.....

Teslim Alan

.....
.....

UYGUNDUR
...../...../200

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞINA BAĞLI HER TÜR OKUL ve KURUMLARDA
YAPILMASINA İZİN VERİLEN ARAŞTIRMA UYGULANMASINDA, OLABİLECEK
FİZİKİ ZARARLARI KARŞILAMA TAAHHÜDÜ

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Fidan ÖZLEY
Bağlı Bulunduğu Üniversite /Kurum	Antalya Üniversitesi
Araştırmanın Konusu	Zihin Engellilere Akademi ve Gerçek H. Ortamında Farklılık Farklılaşma ve Değerlendirme Sürecinin Belirlenmesi; Bir Öğretim Araştırması Çalışması Uygulanması
Uygulanacak veri toplama Araçları ve SayısıAdet.....".....".....".....".....
Veri toplama araçlarının uygulanacağı sınıf vb.yerSınıfLaboratuvarSalonDiğer
Uygulama yapılan yerin mevcut durumu	
Uygulama sonu mevcut durum	

Yukarıda yazılı araştırma uygulamasında meydana gelen fiziki zararı ilgili kuruma ödemeyi taahhüt ederim...../...../200

Fidan ÖZLEY.....

ARAŞTIRMACI

Ek 8-Tübitak Proje Sözleşmesi Resmi Yazısı

Sayı : 85109024-604.01.03-198483
Konu : 113K453 No'lu Proje

30/10/2013

Sayın Fidan ÖZBEY
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi,Zihinsel Engelliler Öğretmenliği B.
SAKARYA

Kurumumuza önerilen "113K453" nolu ve "Zihin Engelli Öğrencilere Atölye Ve Gerçek İş Ortamında Tekstil-Paketleme İşinin Öğretim Sürecinin Betimlenmesi: Bir Eylem Araştırması" başlıklı projenizin, Araştırma Grubu ve panel görüşleri çerçevesinde desteği uygun görülen kalemler üzerinden yapılan değerlendirme sonucu nihai bütçesi belirlenmiştir. Sonuç olarak projenin 20 ay süre ve toplam 20.966-TL ödenekle desteklenmesine karar verilmiştir.

Belirlenen bu bütçeye göre hazırlanan proje sözleşmesi ekleri ile birlikte ilişikte sunulmaktadır. Projenin yürürlüğe konularak harcamaların başlatılabilmesi için aşağıdaki işlemlerin yapılarak istenen tüm belgelerle birlikte **en geç 11/11/2013** tarihine kadar Müdürlüğümüze iade edilmesi gerekmektedir. Bu süre içinde gönderilmediği takdirde, proje başvurunuzdan vazgeçmiş sayılacağınıza bilgilerinize saygılarımla sunarım.

Fatih DEMİR
Mali Denetleme ve Sözleşmeler Müdürü
Vekili

YAPILACAK İŞLER:

1. Sözleşmenin her sayfası yürütücü tarafından parafılarak son sayfa ilgili kişilere imzalanacaktır.
2. Hızlı destek programı başvuru formunun her sayfası yürütücü tarafından paraflanarak imza yerleri ilgili kişilere imzalanacaktır. Öneri formu ve eklerinin bir kopyası tarafınıza alınarak muhafaza edilecektir. Asli tarafınıza gönderilecektir. Sözleşmenin taraflarca imzası tamamlandıktan sonra öneri formu ve eklerinin bir kopyası size ayrıca iletilmeyecektir.
3. Onaylanan bütçenin yıl ve dönem bazında dağılımını gösteren tablonun her sayfası yürütücü tarafından paraflanacaktır.
4. Ekte gönderilen Taahhüt Sözleşmesindeki her sayfa yürütücü tarafından paraflanarak imza yerleri hak sahiplerince imzalanacaktır.
5. Ekte sunulan "Sözleşme Kabul ve Beyan Taahhütnamesi" proje yürütücüsü tarafından doldurularak imza yerleri ilgili kişilere imzalanacaktır.
6. Gerekli yerlere parafları ve imzaları atılan yukarıdaki belge ve evrakların tamamı aşağıdaki adrese iletilecektir. Sözleşmede TÜBİTAK imzası da tamamlandıgında, Sözleşmenin bir sureti ile ekleri tarafınıza iletilecektir.

EKLER:

1. Proje Destekleme Sözleşmesi
2. Onaylanan bütçenin yıl ve dönem bazında dağılım tablosu
3. Proje Öneri Formu
4. Taahhüt Sözleşmesi
5. Sözleşme Kabul ve Beyan Taahhütnamesi

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvencü Elektronik İmza ile imzalanmıştır. Evrak doğrultusunda teletipleri, eby.s@tubitak.gov.tr adresine e-posta yoluyla iletilerek yapılabılır.

TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK ARAŞTIRMA KURUMU

Özgeçmiş Sayfa No:271 06100 Kavaklıdere Ankara T 0312 468 51 00 F 0312 427 74 89 www.tubitak.gov.tr

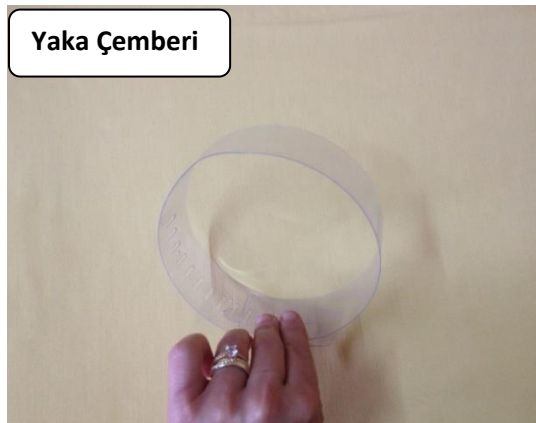
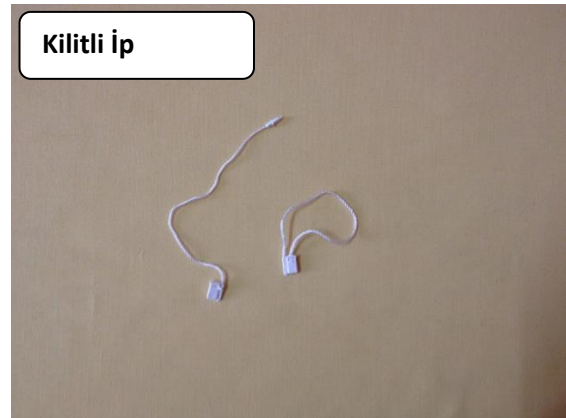

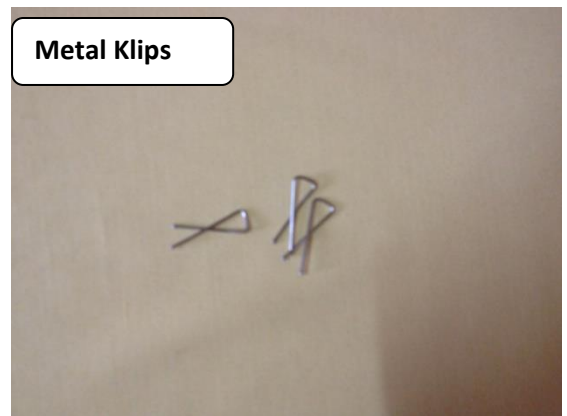
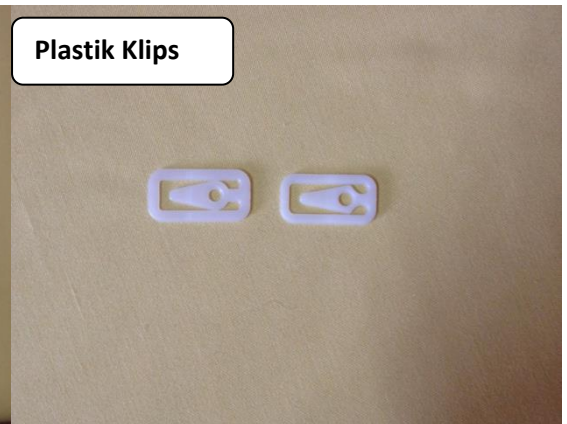
ADRES: TÜBİTAK – ARDEB - MADES Atatürk Bulvarı No:221 06100 Kavaldere/ANKARA	Ayrıntılı Bilgi için İrtibat: Tel: 0312 468 53 00/2351 Faks:0312 4277491 e-posta: gokce.uygul@tubitak.gov.tr
--	--

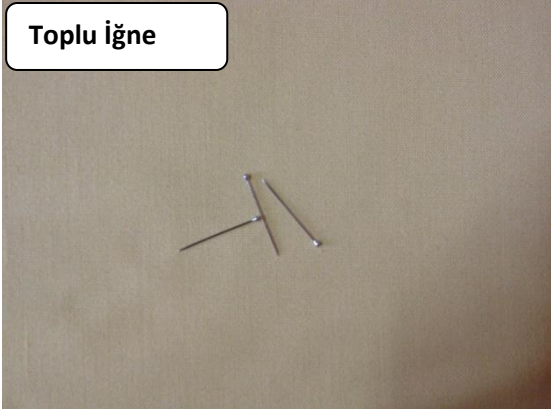
Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Görsel Elektronik İmza ile imzalanmıştır.
Evişik doğrulanması talepleri, ebys@tubitak.gov.tr adresine e-posta yoluyla olarak yapılabilir.

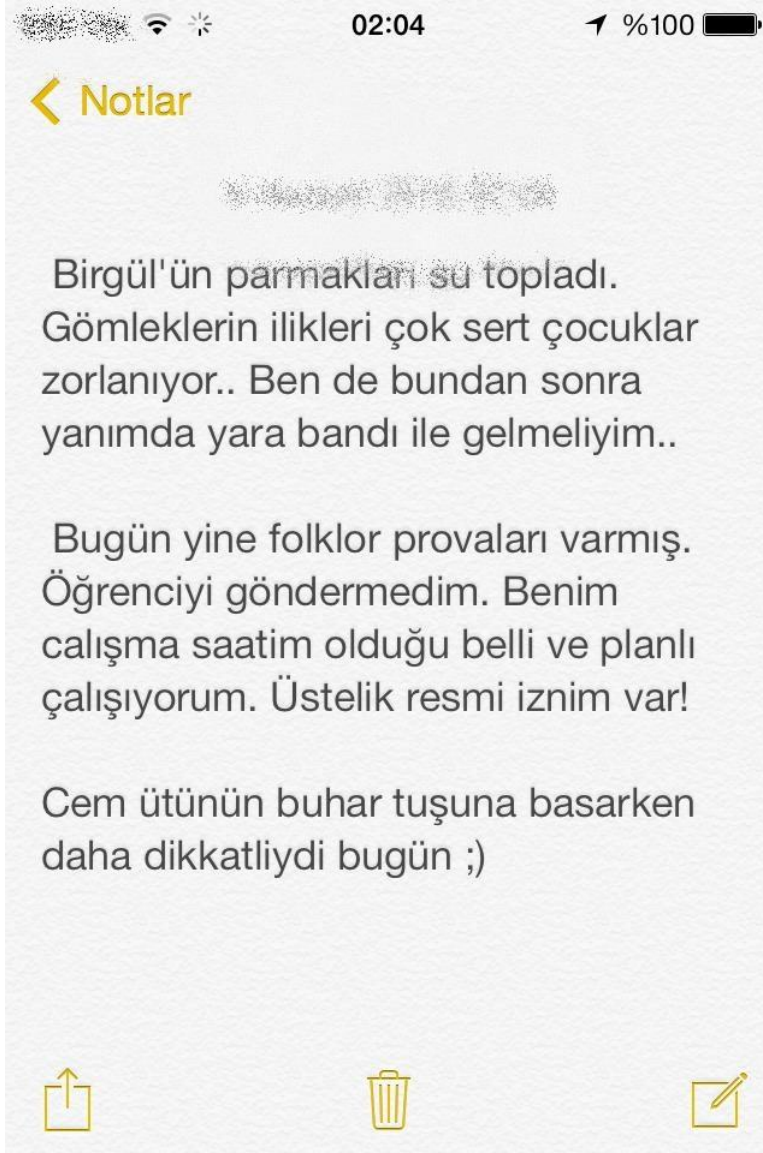
Ek 9- Gömlek Paketleme Malzemeleri

Gömlek Paketleme Malzemeleri

Toplu İğne**Buharlı Ütü****Yaka Çemberi****Eldiven**

Ek 12- İphone 4s Telefon ile Kaydedilmiş Saha Notu Örneği

Ek 13- Zihinsel yetersizliği olan Öğrencilerin Gömlek Paketleme İŖi Öğrenme Sürecindeki GeliŖim AŖamaları (Ürünler)

Zihinsel yetersizliği olan Öğrencilerin Gömlek Paketleme İŖi Öğrenme Sürecindeki GeliŖim AŖamaları (Ürünler)

7 Mart 2014 Birgöl

7 Mart 2014 Cem

7 Mart 2014 Mine

7 Mart 2014 Mine

13 Mart 2014 Birgöl- Mine - Cem

13 Mart 2014 Birgöl - Mine - Cem

17 Mart 2014 Cem - Mine - Birgöl

21 Mart 2014 Mine – Cem – Birgül

24 Mart 2014 Mine – Birgül- Cem

27 Mart 2014 Mine – Cem - Birgül

4 Nisan 2014 Birgöl

4 Nisan 2014 Birgöl

4 Nisan 2014 Cem

4 Nisan 2014 Cem

4 Nisan 2014 Mine

4 Nisan 2014 Mine

Cem'in ilk çalışması

Cem'in son çalışması

Birgül'ün ilk çalışması

Birgül'ün son çalışması

Mine'nin ilk çalışması

Mine'nin son çalışması

Reyondaki ürün

Öğrenci ürünü

Öğrenci ürünleri

Ek 14- Katlama Ve Ütüleme Becerisi Öğretim Oturumları Veri Toplama Formu

Adı – Soyadı: Mine Kızmaz

Tarih: 17 Mart 2014 a

Uygulamacı: Fidan Özbey

Başlangıç dakikası: 3,40

BECERİ BASAMAKLARI	Fiziksel yardım	Model olma	Sözel ipucu	Belirgin olmayan ipucu	Bağımsız
1-Gömleği yüz üstü masaya serer					+
2-Ellerini üzerinde gezdirerek düzeltir					+
3-Sırt-yaka bölgesinin hemen üstündeki gömlek çizgisini hizalayarak pelur kağıdı yerleştirir					+
4-Dikdörtgen sırt kartonunu eline alır					+
5-Kartonun ucundaki çıkıntılı kısmını kartonun beyaz tarafından gri tarafına doğru katlar					+
6-Yakanın ense kısmını eliyle açtırır					+
7-Dikdörtgen sırt kartonun çıkıntılı kısmını yakanın ense bölgesinin içine doğru yerleştirir					+
8-Kartonu pelur kağıdın üzerine paralel olarak yerleştirir					+
9-Sol kolu kartonun üzerine gelecek şekilde katlar					+
10-Gömleğin sol eteğini ileri doğru katlar					+
11-Katladığı kısmın üzerinde elini gezdirerek düzeltir		+	+		
12-Gömleğin sol kolunu geriye doğru yarısından katlar					+
13-Katlanmış kolun bileğinden ters yöne doğru manşet boyunda üç kez katlar					+
14-Sağ omzunu geriye, kartonun üzerine gelecek şekilde gerdirerek katlar					+
15-Sağ kolun omzunu sol kolun omzu ile birleştirecek şekilde iğneler				+	
16-Gömlek bedeninin alt ve üst kısımlarından zıt yönlere doğru çekerek eliyle düzeltir					+
17-Açıkta kalan kolu, gömleğin manşeti dışarıda kalacak şekilde ortadan ikiye katlar		+	+		+
18-Dışarıda kalan sağ kolun bilek biyesini ütüler					+
19-Sağ kolun yarısından tutarak iki kere içe doğru katlar					+
20-Gömlek bedeninin alt ucundan tutar ve karton sınırına kadar olan kısmından katlar					+
21-Gömlek yakasının hizasından fazla kalan kısmı, alttaki omuz katı ve kartonun arasına geçirir			+		
22-Gömleğin arka yüzeyini ütüler					+
23-Gömleğin ön yüzeyini ütüler					+
24-Gömleğin açıkta bırakılan bilek biyesini öne doğru katlar					+
25-Katladığı bilek biyesini ataç ile tutturur					+
F. İpucu sayısı	0				
M. İpucu sayısı	2				
S. İpucu sayısı	3				
Belirgin Olmayan İpucu Sayısı	1				
Bağımsız Davranış Sayısı	22				
Bağımsız Davranış Yüzdesi	%88				

Ek 15- Katlama Ve Ütüleme Becerisi Yoklama Oturumları Veri Toplama Formu

Adı – Soyadı: Birgül Gümüş

Tarih: 4 Nisan 2014

Uygulamacı: Fidan Özbey

Toplam süre: 2 dk 21 sn.

BECERİ BASAMAKLARI	DT	YT	TB
1-Gömleği yüz üstü masaya serer	+		
2-Ellerini üzerinde gezdirerek düzeltir	+		
3-Sırt-yaka bölgesinin hemen üstündeki gömlek çizgisini hizalayarak pelur kağıdı yerleştirir	+		
4-Dikdörtgen sırt kartonunu eline alır	+		
5-Kartonun ucundaki çıkıntılı kısmını kartonun beyaz tarafından gri tarafına doğru katlar	+		
6-Yakanın ense kısmını eliyle açtırır	+		
7-Dikdörtgen sırt kartonun çıkıntılı kısmını yakanın ense bölgesinin içine doğru yerleştirir	+		
8-Kartonu pelur kağıdın üzerine paralel olarak yerleştirir	+		
9-Sol kolu kartonun üzerine gelecek şekilde katlar	+		
10-Gömleğin sol eteğini ileri doğru katlar	+		
11-Katladığı kısmın üzerinde elini gezdirerek düzeltir	+		
12-Gömleğin sol kolunu geriye doğru yarısından katlar	+		
13-Katlanmış kolun bileğinden ters yöne doğru manşet boyunda üç kez katlar	+		
14-Sağ omzunu geriye, kartonun üzerine gelecek şekilde gerdirerek katlar	+		
15-Sağ kolun omzunu sol kolun omzu ile birleştirecek şekilde iğneler		-	
16-Gömlek bedeninin alt ve üst kısımlarından zıt yönlerde doğru çekerek eliyle düzeltir		-	
17-Açıkta kalan kolu, gömleğin manşeti dışarıda kalacak şekilde ortadan ikiye katlar		-	
18-Dışarıda kalan sağ kolun bilek biyesini ütüler		-	
19-Sağ kolun yarısından tutarak iki kere içe doğru katlar		-	
20-Gömlek bedeninin alt ucundan tutar ve karton sınırına kadar olan kısmından katlar		-	
21-Gömlek yakasının hizasından fazla kalan kısmı, alttaki omuz katı ve kartonun arasına geçirir		-	
22-Gömleğin arka yüzeyini ütüler		-	
23-Gömleğin ön yüzeyini ütüler		-	
24-Gömleğin açıkta bırakılan bilek biyesini öne doğru katlar		-	
25-Katladığı bilek biyesini ataç ile tutturur		-	
Doğru tepki sayısı	14		
Doğru tepki yüzdesi	%56		
Yanlış tepki sayısı	11		
Yanlış tepki yüzdesi	%44		
Tepkide bulunmama sayısı	0		
Tepkide bulunmama yüzdesi	%0		

Ek 16- Katlama Ve Ütüleme Becerisi Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu

Adı- Soyadı: Cem Torlak

Tarih: 24 Mart 2014 b

Uygulamacı: Fidan ÖZBEY

Başlangıç dakikası: 1, 15

BECERİ BASAMAKLARI	Araç- gereci kontrol etme	Dikkati sağlayıcı ipucu sunma	Beceri yönergesi sunma	Kontrol edici ipucunu sunma	Yanıt aralığını bekleme	Uygun geri dönüt sağlama
Gömleği yüz üstü masaya serer	+	+	+	+	+	+
Ellerini üzerinde gezdirerek düzeltir				+	+	+
Sırt-yaka bölgesinin hemen üstündeki gömlek çizgisini hizalayarak pelür kağıdı yerleştirir				+	+	+
Dikdörtgen sırt kartonunu eline alır				+	+	+
Kartonun ucundaki çıkıntılı kısmını kartonun beyaz tarafından gri tarafına doğru katlar				+	+	+
Yakanın ense kısmını eliyle açtırır				+	+	+
Dikdörtgen sırt kartonun çıkıntılı kısmını yakanın ense bölgesinin içine doğru yerleştirir				+	+	+
Kartonu 309elür kağıdın üzerine paralel olarak yerleştirir				+	+	+
Sol kolu kartonun üzerine gelecek şekilde katlar				+	+	+
Gömleğin sol eteğini ileri doğru katlar				+	+	+
Katladığı kısmın üzerinde elini gezdirerek düzeltir				+	+	+
Gömleğin sol kolunu geriye doğru yarılarından katlar				+	+	+
Katlanmış kolun bileğinden ters yöne doğru manşet boyunda üç kez katlar				+	+	+
Sağ omzunu geriye, kartonun üzerine gelecek şekilde gerdirerek katlar				+	+	+
Sağ kolun omzunu sol kolun omzu ile birleştirecek şekilde tutar				+	+	+
Birleştirdiği kısma ataç takar				+	+	+
Gömlek bedeninin alt ve üst kısımlarından zıt yönlerde doğru çekerek eliyle düzeltir				+	+	+
Gömlek eteğine toplu iğne takarak alt katı ile birleştirir.				+	+	+
Açıkta kalan kolu, gömleğin manşeti dışarıda kalacak şekilde ortadan ikiye katlar				+	+	+
Dışarıda kalan sağ kolun bilek biyesini ütüler				+	+	+
Sağ kolun yarılarından tutarak iki kere içe doğru katlar				+	+	+
Gömlek bedeninin alt ucundan tutar ve karton sınırına kadar olan kısmından katlar				+	+	+
Gömlek yakasının hizasından fazla kalan kısmı, alttaki omuz katı ve kartonun arasına geçirir				+	+	+
Gömleğin arka yüzeyini ütüler				+	+	+
Gömleğin ön yüzeyini ütüler				+	+	+
Gömleğin açıkta bırakılan bilek biyesini öne doğru katlar				+	+	+
Katladığı bilek biyesini ataç ile tutturur				+	+	+
Toplam + / -	84/0					
Yüzde + / -	%100					

Ek 17- Yoklama Oturumu Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu Örneği

KATLAMA VE ÜTÜLEME BECERİSİ YOKLAMA OTURUMLARI UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ TOPLAMA FORMU

Adı- Soyadı:

Tarih: 04.04.2014

Uygulamacı: Fidan ÖZBEY

Gözlemci:

Oturum: Katlama ve ütüleme becerisi_Yoklama oturumu-3

Toplam süre: 00:06:00

BECERİ BASAMAKLARI	Araç- gereci kontrol etme	Dikkati sağlayıcı ipucu sunma	Beceri yönergesi sunma	Yanıt aralığını bekleme	Uygun geri dönüt sağlama
Gömleği yüz üstü masaya serer	+	+	+	+	+
Ellerini üzerinde gezdirerek düzeltir				+	+
Sırt-yaka bölgesinin hemen üstündeki gömlek çizgisini hizalayarak pelur kağı yerleştirir				+	+
Dikdörtgen sırt kartonunu eline alır				+	+
Kartonun ucundaki çıkıntılı kısmını kartonun beyaz tarafından gri tarafına doğru katlar				+	+
Yakanın ense kısmını eliyle açtırır				+	+
Dikdörtgen sırt kartonun çıkıntılı kısmını yakanın ense bölgesinin içine doğru yerleştirir				+	+
Kartonu pelur kağının üzerine paralel olarak yerleştirir				+	+
Sol kolu kartonun üzerine gelecek şekilde katlar				+	+
Gömleğin sol eteğini ileri doğru katlar				+	+
Katladığı kısmın üzerinde elini gezdirerek düzeltir				+	+
Gömleğin sol kolunu geriye doğru yarısından katlar				+	+
Katlanın kolun bileğinden ters yöne doğru manşet boyunda üç kez katlar				+	+
Sağ omzunu geriye, kartonun üzerine gelecek şekilde gerdirerek katlar				+	+
Sağ kolun omzunu sol kolun omzu ile birleştirecek şekilde tutar				+	+
Birleştirdiği kısma ataç takar				+	+
Gömlek bedeninin alt ve üst kısımlarından zıt yönlere doğru çekerek eliyle düzeltir				+	+
Gömlek eteğine toplu iğne takarak alt katı ile birleştirir.				+	+
Açıkta kalan kolu, gömleğin manşeti dışarıda kalacak şekilde ortadan ikiye katlar				+	+
Dışarıda kalan sağ kolun bilek biyesini ütüler				+	+
Sağ kolun yarısından tutarak iki kere içe doğru katlar				+	+
Gömlek bedeninin alt ucundan tutar ve karton sınırına kadar olan kısmından katlar				+	+
Gömlek yakasının hizasından fazla kalan kısmı, alttaki omuz katı ve kartonun arasına geçirir				+	+
Katlanmış bölgenin sağ omuz kısmına ataç takar.				+	+
Katlanmış bölgenin sol omuz kısmına ataç takar.				+	+
Gömleğin ön yüzeyini ütüler				+	+
Gömleğin açıkta bırakılan bilek biyesini öne doğru katlar				+	+
Katladığı bilek biyesini ataç ile tutturur				+	+
Toplam + / -	59/0				
Yüzde + / -	% 100				

EK 18- Yansıtıcı Günlük Örneği

Yansıtıcı Günlük

Hazırlayan: Fidan Özbey

02 Mayıs 2014

Yer: Tekstil Fabrikası

Saat: 09:00 – 11:45

İş okuluna gittim, henüz öğrencilerim gelmemişlerdi. üç öğrencimin de servislerinin gelmesini beklerken, yanımdan geçip sınıflarına giden öğrenciler beni gösterip “bak bu iş hocası” dediler.. ☺ artık bir ünvanım var: iş hocası ☺ sevdim bunu... Bugün fabrikaya giderken Mine yolda, “hocam inşallah bugün şerit ve marka takma işi yaparım yine” dedi. Çok mu sevdim diye sorduğumda “evet” dedi.. fabrikaya girdiğimiz anda patron karşıladı. Yanındaki bayan çalışana bakarak “tam zamanında geldiler” dedi ve güldü... ben de gülümsedim onlara.. hocam yetiştiniz ☺ dedi.. Mine’nin istediği oldu... yine bizi bekleyen iş şerit ve marka takma işi ile jelatinleme işi idi... Birgül jelatinleme işine almıştı, ona “Birgül sen jelatinlemeye başla” dedim. Ceme “bekle” dedim. Mine’ye de “Mine sen de şerit ve marka takma işine başla” dedim. Cem pazartesi günü gelmemişi o nedenle fabrikadaki jelatinleme işini görmemişti. Fakat bir kez göstermeme rağmen hemen öğrendi ki ben bunu okuldaki atölyemizde öğrenmiş olmasına bağlıyorum. Ve böylelikle başladık bugün ki seri üretimimize... toplamda 218 gömlek yaptık.. ☺. Bir ara patron bir çalışana bağrdı.. benimkiler çok korktular.. hatta mola verdiğimde bana “hocam biz burada çalışmak istemiyoruz bu ne be! Bize böyle bağırırsa ben işi bırakırım” dedi Mine. Ben de “size bağırmadı Minecim” dedim. Ama kendi kendime de Mine haklı diye düşündüm bir yandan.. bir işyeri gerçeği ile daha karşılaşmış olduk. Patronlar bağırabiliyor ve benim öğrencilerim de bundan korkabiliyorlar.. eğer benim öğrencilerime bağırması olsaydı ben müdahale ederdim. Başkası ile ilgili bir mevzu olduğu için müdahale de edemedim.. patron bir ara Birgül’ün yanına geldi ve onu bir süre izledikten sonra, jelatinleme de bir düzeltme yaptı. “...şöyle yaparsan daha iyi olur” dedi. Birgül sanırım patrona karşı diğer işçilere bağırın tutumundan dolayı önyargılı davrandı. Patronun suratına ters ters baktı.. “cık cık cık” dedi.. gözlerini kaydırdı... ben de gerildim doğrusu... Patron ona bir şey dersi diye korktum ama Birgül’ün tutumu da yersiz ve biraz abartılıydı. Buna yönelik o an herhangi bir müdahale yapmadım, bişey söylemek istemedim... mola da çocuklara “patron size bir işi yapmanız konusunda bir öneride bulunursa, bir düzeltme yaparsa, hatanızı düzeltirse onu dikkatlice dinleyin ve söylediği şekilde yapmaya özen gösterin. Patron işi iyi bildiği için hatalarımızı düzeltmesi bizim iyiliğimiz içindir. Ona kızmayın ya da suratınızı asmayın” dedim. Birgül hemen “hocam ben suratımı asmadım” dedi. Ben de “Birgül sizi işe alacak olan kişi ve işe aldıktan sonra devam etmenize karar verecek olan kişi yine patrondur. Bu yüzden ona karşı davranışlarımıza dikkat etmeliyiz” dedim. Üçü de “tamam hocam” dediler..

Fabrikadaki zihin engelli personel Filiz, benim öğrencilerle epey samimi olmaya başladı.. Birgül çalışırken onun arkasından yaklaşarak ellerini gözlerine kapattı ve kim olduğunu tahmin etmesini istedi. Birgül de onu görünce sarıldı.. ☺ bu güzel sosyal etkileşimler beni mutlu ediyor.. yalnız bir şey dikkatimi çekti.. fabrikada Filiz’in başka bir arkadaşı yok, yalnızca benim öğrencilerimle arkadaşlık kuruyor.. fabrikadakiler Filiz ile pek etkileşime girmiyorlar.. neden aceba..???

Bugün Birgül ve Cem jelatinleme yaparken 6-7 tane jelatini yanlışlıkla yırttılar.. poşetleri yırttıklarında sessizce bana vermelerini söyledim. Ben alıp çaktırmadan masanın altına attım ☺ ve fabrikadan ayrılırken onları yanıma alıp dışarıdaki çöp kutusuna attım. Çünkü biz gittikten sonra yırtılan poşetleri patron görüp de bize ziyan ediyoruz gerekçesiyle iş vermemesinden korktum... Benim çocuklarım genellikle mükemmel çalışıyorlar. Fakat murphy kanunlarında olduğu gibi Cem ve Mine sadece patron başına geldiğinde hatalı yapıyor ☺ neyse olsun.. Mine fabrikadan çıkarken bugünkü katladığımız gömleklerin sayısını sordu 218 dedim. Birgül’e dönerek dedi ki “Birgül 300 yapamamışız, bir daha ki sefere 300 yapacağız” dedi. Birgül de “tamam” dedi.. bu çok hoşuma gitti ☺ artık yavaş yavaş hedef yükseltiyorlar.. ayrıca bugün Mine 1 kere hocam artık gidelim” dedi. Birgül ve Cem hiçbir kere bile gidelim sıkıldık gibi kelimeler sarf etmediler.. demek ki alıyorlar.. ayrıca onları daha mutlu görüyorum ☺

Bence fabrikaya başlayacak olan çocuklar için şöyle yapılırsa adaptasyonları daha kolay olur kanımca.. ilk iş günü sadece fabrika tanıtılmalı... ikinci iş günü fabrikada 1 saat çalışılmalı ve basit bir iş yapılmalı, üçüncü gün 2 saat çalışılmalı, dördüncü gün 3 saat... gibi.. giderek günlük 8 saate çıkarılmalı.. çünkü öğrencilerim için ilk gün 3 saat çok ağır geldi fakat bugün de 3 saat çalıştılar ve hiç şikayet etmediler.. demekki süreçte alıştılar...

Ayrıca fabrikada işçi, patron, herkes tek tek tanıtılmalı ilk gün. Ama şu konuda halen fikrim sabit değil , değişken.. çocukların engelli olduğu tüm personele ilk gün söylenmeli mi yoksa söylenmemeli mi... söylenirse olumsuz tarafı diğer personelin önyargılı tutumları ve göz hapsine almaları, diğer sonuç da engelli oldukları için onlara iş vermek istememeleri...

Ek 19- Fabrika Uygulamaları NVİVO Video Kaydı Örnek Dökümü (14 dk)

	Timespan	Content
1		uygulamacı öğrencilere "size bi gün meto temizeleme yaptırcaam, Figenin yaptığı işi" dedi..
2	0:07,4 - 0:08,3	uygulamacı öğrencilere "evet ne oldu sorun ne?" dedi.
3	0:09,5 - 0:14,3	uygulamacı "burası neden tuhaf?" diye sordu öğrencilere...
4	0:15,5 - 0:23,0	öğrenciler klasik gömlek katlamak istediklerini söylediler, burası farklı iş yapıyor dediler (o gün spor gömlek katlama işi yapılıyordu)
5	0:24,3 - 0:26,6	uygulamacı "fabrikanın anlaşma yaptığı firma ne tür bir katlama isterse fabrika o tür katlama yapıyor.." dedi..
6	0:27,8 - 0:33,5	uygulamacı "burada farklı katlama teknikleri var " dedi..
7	0:34,6 - 0:42,4	
8	0:34,8 - 0:40,5	Mine "hocam wallahi ilk bastığım andan beri gitmek istiyorum" dedi
9	0:41,8 - 0:45,3	uygulamacı "neden? çok güzel öğrendiniz ama.." dedi..
10	0:46,6 - 0:50,4	uygulamacı "yarım saattir buradayız ve çok güzel öğrendiniz" dedi..
11	0:48,1 - 0:57,2	
12	0:51,6 - 0:53,8	Mine "hocam çok yaşlılar var burada" dedi
13	0:55,1 - 0:59,4	uygulamacı "ama bişey diyem bunların hepsi buraya küçük yaşta başlıyorlar.." bakın Cem hiç şikayet ediyor mu.." dedi.. gülüşüler..
14	0:58,4 - 1:02,6	
15	1:03,8 - 1:16,8	Mine "hocam ne bileyim ya" tuvalete bile ilk 30 dk girilemiyormuş" diyip güldü. uygulamacı da bunun nedenini anlattı.."
16	1:18,1 - 1:30,8	Uygulamacı "işçilerin tuvalete girerek oyalanmaları nedeniyle ki burada hızlı üretim yapılması gerekiyor.." dedi.
17	1:32,0 - 1:40,3	
18	1:41,6 - 1:48,2	Mine "neden iki kol farklı şekilde katlanıyor?" diye sordu
19	1:49,5 - 2:10,1	uygulamacı bu firmanın böyle katlanmasını istediğini söyledi ve bir keten gömleğin katlanmış halini gösterdi.. uygulamacı şu ana kadar yaptıkları için okulda öğrendiklerinden farklı olmadığını çok küçük basamak farklılıklarının olduğunu hatırlattı..
20	2:11,0 - 2:23,3	Mine kol kıvrımayı okulda öğrenmediğini belirtti. uygulamacı da yarım saat önce öğrendiğini ve şu an yapabildiğini hatırlatarak "peki neden şikayet ediyorsun? çok güzel öğrendin.." dedi.
21	2:23,3 - 2:25,4	
22	2:25,4 - 2:37,7	Birgül "klasik gömlek katlamayı öğrenmek için ne terler dökmüştük.." dedi , uygulamacı da klasik gömlek geldiğinde de onu katlamayı yapcaz" dedi..
23	2:38,7 - 2:47,8	Mine "hocam ben çalışmaktan soğudum" dedi.
24	2:48,9 - 3:06,1	uygulamacı "çok basit bir iş yapıyorsunuz hadi... konuşmadan.." dedi
25	3:07,0 - 3:26,2	uygulamacı yine Cemi örnek gösterdi... "bakın Cem sadece işine bakıyor.. hiç bir şeye takılmıyor.." dedi.
26	3:27,1 - 3:37,5	
27	3:38,4 - 4:34,4	öğrenciler iş yaparken insanların kendilerini islediklerini iddia ettiler.
28	4:35,7 - 4:44,6	zihin engelli personel figen'in onları izlemesinden rahatsız olduklarını söylediler.
29	4:45,5 - 4:54,4	uygulamacı "figen buraya geldiği gün onu buraya tek başına bıraktılar gittiler. Benim gibi bir hoca ona yardımcı olmadı" dedi. kızlar çok şaşırıldılar.
30	4:54,4 - 5:01,0	"öyle olsaydı biz yapmazdık ki" dediler öğrenciler..
31	5:02,2 - 5:17,7	uygulamacı yine Cemi örnek verdi.
32	5:19,0 - 5:44,3	
33	5:45,7 - 5:49,9	Birgül "ütüye istesiniz de ben gitmem zaten.." dedi.
34	5:50,9 - 6:14,1	Mine çalışan bayanların otomatiğe bağlanmışlar gibi hızlı yaptıklarını dile getirdi. buna şaşırmış.
35	6:15,4 - 6:35,8	Mine bazı yerleri soruyor.. orada ne var ki balkon varmış.. vb..
36	6:37,0 - 6:47,3	Mine "oy oy hayattan soğudum hocam" dedi.
37	6:48,5 - 7:18,7	
38	7:19,9 - 7:25,4	Birgül yine "bu niye böyle katlanıyor ki" diye yine sordu.. uygulamacı "ya neden buna takılıyorsunuz ki ya firma böyle istiyor işte bu kadar basit bunun cevabı" dedi.
39	7:26,6 - 7:30,7	Mine "hocam biz kendi başımıza daha çok eğleniyorduk ne yalan söylüyüm" dedi.
40	7:31,6 - 7:38,5	uygulamacı "şu an utanmanız sıkılmanız çok doğal çünkü bugün işyerindeki ilk gününüz.."
41	7:39,6 - 7:44,6	Mine "siz bize gel gel diyorsunuz orda erkekler var biz nasıl gelelim" dedi
42	7:46,0 - 7:47,4	uygulamacı "onlar orada ütü yapıyorlar orada işleri var.." dedi..
43	7:48,7 - 7:51,0	Birgül "bize bakıyorlar" dedi. Mine de "hadi canım bize mi bakıyorlar" dedi.
44	7:52,3 - 7:56,6	Mine "çarşaf giyip de gelcem" dedi.
45	7:57,8 - 8:06,4	uygulamacı bakalım bizi pazartesi hangi iş bekliyor olacak" dedi. Birgül de "hayır ben başka işe gitmem" dedi
46	8:07,7 - 8:11,3	Birgül "pazartesi ben gelmiyorum" dedi. uygulamacı da "gelmezseniz telafisini yaparız" dedi.
47	8:12,3 - 8:26,3	Birgül "sizin dersiniz var diye ben okula geldim, siz bize böyle yapıyorsunuz" dedi.
48	8:27,6 - 8:32,5	uygulamacı "size iyilik yaptığının farkında mısınız" diye sordu.."
49	8:33,7 - 8:39,4	"yarın öbür gün işe gireceksiniz, maaş alacaksınız" dedi uygulamacı..
50	8:40,4 - 8:56,2	Mine "ne kadar maaş alırsanız hocam" diye sordu..

51	8:52,7 - 9:09,9	
52	8:57,3 - 9:04,2	Mine yine "hocam çok yaşlılar var ya.." dedi.
53	9:11,2 - 9:37,2	Mine "bunlar kaç kişiler" diye sordu.
54	9:38,5 - 10:05,2	zihin engelli personel figen geldi. uygulamacı ona "figen sen burada hangi işleri yapıyorsun" diye sordu. figen "meto temizleme yapıyorum" dedi.
55	9:58,3 - 10:06,7	
56	10:06,5 - 10:14,9	
57	10:07,6 - 10:13,2	Mine figene "sabah kaçta işe başlıyorsunuz diye sordu. figen sabah 8 akşam 18:30 diye cevap verdi.
58	10:14,5 - 10:18,4	Mine "ben yapamam" dedi.
59	10:19,5 - 10:38,8	
60	10:40,0 - 10:45,3	
61	10:46,6 - 11:28,1	uygulamacı Cemi pekiştirdi.

Ek 20- Bir Öğretmenin Kendi İsteği İle Yazıp Uygulamacıya Gönderdiği Mektup

BİR ÖĞRETMENİN MEKTUBU...

BİRGÜL GÜMÜŞ

Birgül ; okulumuza ilk geldiği gün sınıfımıza girdiğinde arkadaşlarından korktu, “Beni buraya mı layık gördün anne? , Burası nasıl bir yer?, Hemen gitmek istiyorum” dedi. Ağlayarak koridorda koşmaya başladı. Birgül önde annesi arkada kaçır gibi gittiler okulumuzdan. Birkaç gün sonra; Birgül yine sınıfta. Ürkek, korku dolu gözler. Bir şekilde bu okulda olmaya ikna edilmiş ama yine de gönülsüz. İlk günler Birgül ile teneffüslerde birlikte vakit geçirdik. Başka sınıflardan anlaşabileceğini düşündüğüm kız öğrencilerimle tanıştırdım. Arkadaş istemediğini söyledi. Karşımda suratı asık, a sosyal, dünyaya küsmüş, hiçbir şey yapamadığını söyleyen,hiçbir çalışmaya katılmak istemeyen, ama bir kerecik tebessüm ettiğinde (o günlerde onu gülümsetmek ne mümkün) dünya tatlısı gencecik bir kız.

Branş derslerine ve atölye derslerine (bir çalışma yaptırdığımızda arkadaşlarının alay edeceğini düşünerek) katılmak istemiyordu. Branş öğretmenleri ile görüşüp bu davranışla mücadele etme kararı aldık. Derslerde yapabildiklerini ön plana alıp başarabildiğini kendisine ve arkadaşlarına gösterdik. Yavaş yavaş o duygularını yenmesine yardımcı olmaya çalıştık. Tam o dönemlerde sizinle diyaloglarımız sonucunda tekstil çalışmasına katılması kararını aldık. Birgül bu tür çalışma ve faaliyetler için hep aklımda olan bir öğrencim. O her ne kadar ben yapamam dediyse de ben onun yapabildiklerini görebiliyordum ve böyle bir çalışmanın ona pozitif çok şey katacağını düşündüm ve katılmasını gerçekten çok istedim.

Çalışmanın ilk günlerinde, çalışmadan geldiği bir gün; Birgül sınıfa girdiğinde memnuniyetsiz ve isteksizdi.“Öğretmenim ne işimize yarar ki; Bu neye benziyor? Ben gitmesem olmaz mı?”sorularını sordu. “Gitmen gerekiyor kızım bu işi öğrendiğinde çok mutlu olacaksın , başka arkadaşların olacak, bu çalışma senin için çok önemli ve sen gitmezsen ben de çok üzülürüm” dedim. “Tamam ” diyerek tek kelimelik bir cevap verdi ve yerine oturdu.

Saçları hep örgüldü. Suratı asıktı. Hep utangaç,ürkek. Bırakın erkek arkadaşlarıyla konuşmayı ,kız arkadaşlarıyla selamlaşmazdı bile (Cemle hiç muhattap olmazdı). Bir ,iki hafta sonra Birgül ve Cem atölye çalışmasından sonra gülerек sınıfa girdiler. “Ne oldu ?, Çok mutlu görünüyorsunuz .” diye sordum. “Hiiiç, bir şey olmadı.” dediler sustular ve yerlerine oturdular. Evet .. olmuştular artık iletişim kurup, arkadaş olmuştular. Birgül o günlerden sonra değişik kıyafetler giymeye başladı. Saçlarının örgüsünü açtı. Gülmeye başladı. Sohbet etmeye başladı. Gözlüğünün çerçevesini , rengini değiştirmek istedi ve değiştirdi. Saçlarını düzeltmek için tuvalete gidip aynaya bakmaya başladı, değişik saç modelleri denemeye çalıştı. Sınıftaki sakı çiçeklerimizle hiç ilgilenmeyen Birgül , çiçekleri sulamak isteyip, günlük bakımlarını yaptı.

İlk defa okulumuzdaki bir faaliyete kendisi katılmak istedi,katıldı(Hatta çalışmada görevli Mine ile aynı görevi almak istedi.). Arkadaşları ve öğretmenlerimiz Birgül” ün farkına vardı. Evet belki abarttığını düşünebilirsiniz ama biz bunların hepsini tek tek yaşadık. Şimdi bu çalışma sayesinde Birgül kendi yapabileceklerinin farkına vardı. Kız olarak kendini beğenmeyi öğrendi. Teneffüslerde, okul içinde güzel arkadaşlıklar kurdu (Mine yakın arkadaşı oldu, dip dibe geldiler, kol çalışması sırasında okul panosu hazırlama görevini Mine ile beraber üstlendiler , çok da başarılı oldular.)ve arkadaşlarına yardım etmeyi öğrendi.”Ben bunu yapabilirim” cümlesini kullanmaya başladı.

Bir gün sınıfımızın kapısında elinde atölyede paketlediği gömleği getirip bana gösterdiğinde ; (Birgül”ün gözlerinin içi parlıyordu ve çok heyecanlıydı) Birgül”ün okulumuza geldiği ilk günü ve söylediği sözü hatırladım. “Anne beni buraya mı layık gördün?” Bu çalışmayla Birgül”ün değişim yaşayacağına inanan öğretmeni olarak ben ; o paketli gömleği gördüğümde şaşırđım, yapabileceğini bile bile görünce hem çok şaşırđım,hem de gıpta ile baktım, bir o kadar da sevdim ve uygulandım. Bir çok duyguyu bir arada yaşadım ve içimden “bu senin bir başarın, inşallah nelere layık olduğunu anlarsın” dedim ama beni hiiiç duyan olmadı.

Birgül artık okulumuzdaki diğer atölye derslerine ve branş derslerine isteyerek katılıyor. Özgüveni geliştirdi bu çalışmayla. Görev almak için istekli hale geldi. Çekinmeden “Ben yapabilirim ”ifadesini kullanıyor. Birgül bu işi öğrendi. Bu işi öğrenirken; iş ve meslek ahlakına yönelik çok şey öğrendi. Çalışma disiplini kazandı. Temiz olma, tertipli çalışma, işe zamanında başlama ve işi zamanında bitirme ,çalışma sırasında sadece işle ilgilenebime becerileri kazandı. İletişim kurma becerileri geliştirdi. Bizim öğrencilerimizin bir işyerinde çalışabilmesi için öncelikle iş ve meslek ahlakının geliştirilmesi,yapacağı işin öğretilmesi ve çalışacağı yerde bir oryantasyon çalışmasının yapılması gerekir. Birgül bu çalışma ile iş öncesi hazırlık becerilerin kazandı, işi öğrendi, fabrikada uygulayarak doğal ortamda insan ilişkileri, fiziki koşullar, vb. çalışma şartlarını gördü. Oryantasyona katıldı. Gömlek paketleme işini öğrendi. Artık Birgül”ün (Cem”in) bu üretimi yapan bir işyerinde rahatlıkla çalışabileceğini düşünüyorum.

Buna benzer çalışmalar okulumuzda yürütülürse eğer; bir çok öğrencimiz kendisinin farkına varır. Cinsel kimliğinin(kız olma ,erkek olma) farkına varır. Sosyal gelişimi güçlenir, iletişimi zenginleşir,psikolojik doyum (ben de artı kbir şeyler yapabiliyorum) sağlanır,yapılması uygun olan davranışlar artar, yapılması uygun olmayan davranışlar azalır, öğrenciler iş ve meslek ahlakı edinir (temizlik,iş öncesi hazırlık,düzenli çalışma ,sadece işle ilgilenme,çalıştığı yeri düzenli bırakma ,işe zamanında gelme ,zamanında başlama ve bitirme ... vb.) işi öğrenir ve bir meslek alanıyla ilgili bir işi yapabileceğini düşünerek geleceğe yönelik kaygıları azalır. Kendine güveni artar. Birgül “gömlek çalışmasına katıldığım için bu belgeyi kazandım”diyerek çalışma sonrasında hak ettiği belgeyi gösterdi.”Bunu kaybetmemeliyim anneme götüreceğim,dedi. Ben de çok mutlu oldum Birgül adına.. Böyle bir çalışmayı okulumuzda öğrencilerimizle yürüttüğünüz için teşekkür ediyorum.

CEM TORLAK

Cem okula geldiğinde sınıfa bile girmeden teneffüsteki arkadaşlarından korktu. Annesiyle hiç bir şey söylemeden çıkıp gittiler. İki gün sonra tekrar geldi ve Sınıfımıza girdi..Gösterdiğim yere oturdu. Bir gün boyunca bir kelime bile çıkmadı ağzından. Onun da utangaçlıkları vardı. Ama onun ki , bilmediği için , öğrenmesi gereken çok şey olduğundandı.(Ailesinden alınan bilgiye göre ;eğitim öğretim konuları,matematikte toplama ,çıkarma ,paralar,saat.... Buna benzer her şey.) Uysal bir öğrenci Cem, bir o kadar da kendine güvensiz, içe kapanık ve ürkek. Bir süre hiç arkadaşı olmadı. Hep camdan top oynayanları izledi. İlerleyen günlerde biraz diyalog kurmaya başladık ama yinede istediğim gibi değildi. Çalışmaya katılacağımı anlattığımda çok heyecanlandı. Gözlerinin içi gülüyordu beni dinlerken.

Cem çalışmaya başladıktan sonra önce Birgül ve Mine ile arkadaş oldu. Teneffüslerde bahçeye çıkmaya başladı. Bahçede top oynayanlara katıldı. Mine Birgül ve Cihan orotoryo çalışmasına birlikte katılmaya istekli oldular ve katıldılar.Üçlü (Birgül-Cihan- Mine) olarak hem kendilerinin farkına vardılar ,hem de okulumuz onları tanıdı.Okul beden eğitimi öğretmeninin kontrolündeki müsabaka seçmelerinde kendisi gelip “Bende gidebilir miyim?” diyerek katıldı. İletişim becerileri gelişti. Sessiz efendi bir öğrencidir Cihan. Bu çalışmayla çekingenliğini yendi.

Cem birgün fabrika dönüşünde “Ben saati ve paraları bilmiyorum, ne zaman öğreneceğiz” diye sordu. Bu soru karşısında hem çok şaşırđım hem de sevindim. “Neden sordun , (onun BEP”inde o konular biraz daha ilerideydi.)neden şimdi öğrenmek istiyorsun?” diye sorduğumda, “Çalışmaya (fabrikaya)kaçta gidip geldiğimizi öğrenmek için” dedi ve BEP teki konuları yerini değiştirerek Cem ile saati çalıştık, öğrenmeye başladı. Sonra koluna bir saat taktı. Atölye dönüşü saati öğrenmek istemesi beni çok mutlu etti. Birgül için sıraladığım bütün gelişimleri Cemde de gözlemledim. Öz güveni gelişti. Sosyal faaliyetle kendi isteği ile katılmaya başladı. İletişim becerileri gelişti. Akademik becerileri (para –saat.vb) edinimi kolaylaştı. Öğrenmeye istekli hale geldi. Bir gün sınıfımızın kapısında elinde atölyede paketlediği gömleği getirip bana gösterdiğinde ; (Cem”in gözlerinin içi parlıyordu ve çok heyecanlıydı. Eleri titriyordu.) Çok şaşırđım ve mutlu oldum. Onun mutluluğu benim mutluluğumdu. (Her iki öğrencim için de; tarifi olmayan bir güzellik , bir şans, büyük getirisi olan bir çalışma.)

Bu çalışma ile öğrencilerim çok şey kazandı. Ben de sizi tanıma fırsatı buldum. Çalışmalar sırasında her adımda beni bilgilendirip nazik düşündüğünüz ve planlama yaparken bu planlarınızdan beni haberdar ettiğiniz için tekrar tekrar TEŞEKKÜR EDERİM...

ÖZEL EĞİTİM SINIF ÖĞRETMENİ

Ek 21- Günlük Plan Örneği

Ders: Tekstil (Gömlek Paketleme)

Konu: Katlama ve Ütüleme

Tarih: 14 Mart 2014

Süre: 40+40 dk

UZUN DÖNEMLİ AMAÇ: Mine / Can / Birgül verilen gömleğe katlama ve ütüleme yapar

KISA DÖNEMLİ AMAÇ:

Mine / Can / Birgül verilen gömleğe bağımsız olarak düğmeler ve marka takar

Mine / Can / Birgül verilen gömleğe bağımsız olarak yaka basar

Mine / Can / Birgül verilen gömleğe bağımsız olarak yaka çemberi ve kelebek çember takar

Mine sözel ipucu ile verilen gömleği katlar ve ütüler

Birgül model olma + sözel ipucu ile gömleği katlar ve ütüler

Can model olma + sözel ipucu ile gömleği katlar ve ütüler

ARAÇ-GEREÇLER: Gömlek, marka, marka ipi, yaka kartonu, yaka çemberi, kelebek çember, pelur kağıt, sırt kartonu, jelatin, etiket, ütü

Yöntem-Teknik: Aşamalı Yardımla Öğretim

Pekiştireçler: “aferin”, “çok iyi”, “harikasın”, “mükemmel” vb. sözel pekiştireçler

SUNUM:

<p>1. Ders</p>	<p>Öğretmen öğrencilere bugünün değerlendirme günü olduğunu söyler. Değerlendirme günü olduğu için öğrencileri içeriye tek tek alır. İlk önce Birgül ile değerlendirmeye başlar. Mine ve Canı dışarıya çıkarır. Onlara tabure verir ve dışarıda beklemelerini söyler. Birgül ile ilk olarak düğmeleme ve marka takma becerisi için yoklama oturumu yapar. Öğrenciyi “Birgül benimle çalışmak için hazır mısın?” diye sorar Birgül’den hazır olduğuna dair söz, jest ya da mimik bekler. Öğrenci hazır olduğunu, söz, jest veya mimik ile belirtince “Güzel hazırsan başlayabiliriz” der. Ardından becerinin ana yönergesini verir. Bunun için Birgül’e “Birgül masadaki malzemeleri kullanarak bu gömleği düğmele ve marka tak” der. Birgül’den becerinin ilk basamağını yapması için tepki bekler. Bunun için 5 sn. süre tanır. Birgül becerinin ilk basamağını yanlış yapar ise “Birgülcüm çalışmaya katıldığın için sana teşekkür ederim” diyerek öğrencinin katılım davranışını pekiştirir. Birgül 5 sn süre içerisinde tepkide bulunmaz ise öğretmen ana yönergeyi tekrar sunar ve 5 sn tepki bekler. Birgül yine tepki vermez ise oturumu sonlandırır. Birgül becerinin birinci basamağını doğru tepki verir ise uygulamacı herhangi bir ipucu veya pekiştirme sunmaz. Eğer öğrenci ikinci basamağa geçmek için öğretmenin yüzüne bakarak onay bekler ise öğretmen “devam et” der. Birgül tüm basamakları doğru yapsa bile uygulamacı onu pekiştirmez. Ancak Birgül tüm basamakları doğru yaparak beceriyi tamamladığında öğretmen gülümseyerek “Birgül harikasın ve çalışmaya katıldığın için sana teşekkür ederim” der ve oturumu sonlandırır. Düğmeleme ve marka takma becerisi için bu şekilde tek bir yoklama oturumu yapar. Oturum sonunda Birgül’ün tepkileri “Düğmeleme ve Marka Takma Yoklama Oturumu Veri Kayıt Formuna İşaretlenir. Ardından yine Birgül ile “yaka basma” becerisine ilişkin bir yoklama oturumu yapar. Bu oturumda da tıpkı “düğmeleme ve marka takma” becerisine ilişkin yapılan yoklama oturumundaki süreci izler. Süreçte değişen tek şey beceriye ilişkin ana yönerge ve malzemelerdir. Yaka basma becerisinde ana yönerge olarak “Birgül masadaki malzemeleri kullanarak bu gömleğe yaka bas” yönergesi kullanılır. Öğretmen yaka basma becerisine ilişkin süreç tamamlandıktan sonra üçüncü beceri olan “yaka çemberi ve kelebek çember takma” becerisine ilişkin yoklama oturumu yapar. Bu oturumda da ilk iki beceri için uygulanan yoklama oturumuna benzer süreci uygular. Uygulamacı Birgül için ilk üç becerinin her biri için birer yoklama oturumu yaptıktan sonra Birgülü dışarı çıkarır ve Mineyi içeri davet eder. Öğretmen Mine ile ilk olarak “düğmeleme ve marka takma becerisi” için yoklama oturumu yapar ve sonuçlarını veri kayıt formuna işaretler. Daha sonra “yaka basma becerisi”, “yaka çemberi ve kelebek çember takma” ve “katlama ve ütüleme” becerisi için de yoklama oturumu yapar ve sonuçlarını veri kayıt formuna işaretler. Ardından Mine’yi dışarı çıkarır ve Can’i içeri davet eder. Öğretmen Can ile ilk olarak “düğmeleme ve marka takma becerisi” için yoklama oturumu yapar ve sonuçlarını veri kayıt formuna işaretler. Daha sonra “yaka basma becerisi”, “yaka çemberi kelebek çember takma” ve “katlama ve ütüleme” becerisi için de yoklama oturumu yapar ve sonuçlarını veri kayıt formuna işaretler. Zil çaldığında teneffüs molası verir.</p>
-----------------------	--

2. Ders	<p>Öğretmen “katlama ve ütüleme” becerisi çalışmak için öğrencileri grup olarak sınıfa alır. Mine ve Canı masayı görebilecekleri fakat ütü buharına uzak olacakları şekilde oturtur. Katlama ve ütüleme becerisinin aşamalı yardımıyla öğretim oturumu için öğretmen Birgül ile yan yana masanın önünde dikilir. Malzemeleri masaya yerleştirir. Birgül’e “Birgül şimdi seninle katlama ve ütüle yapacağız, benimle çalışmaya hazır mısın?” der ve Birgül’den hazır olduğuna dair jest, mimik ya da sözlü bir bildirim aldığında “güzel başlayabiliriz o zaman” der. Ardından “şimdi birlikte çalışsın, her basamağı önce ben yapıcım sonra sen yapacaksın tamam? Der ve ana yönergeyi verir. “Birgül bu gömleği katla ve ütüle” der. Ve sonra “önce beni izle” der ve ilk basamak için model olur ve aynı anda sözel ipucu verir. Örneğin “gömleği masaya sırt üstü seriyoruz” der ve aynı bu basamağı model olarak yapar. Birgül’e “şimdi sen yap” der ve Birgülü izler. Birgül’ün zorlandığını gözlemler ya da yanlış yapacağına kanaat getirirse hemen fiziksel yardım kullanarak basamağı doğru yapmasını sağlar. Burada öğretmen hangi yardımı sunacağına dair öğrencinin performansına bağlı olarak anlık kararlar alır. Öğrenci basamağı yardımıyla yaptıktan sonra öğretmen ona beklemesini söyler. Sonra “şimdi beni izle ben ikinci basamağı yapacağım” der ve ikinci basamağı model olarak yaparken sözel olarak da beceri basamağını söyler. Sonra öğrenciyeye “şimdi aynısını sen yap” der. Öğrenci aynısını yaparsa uygulamacı “harika çok iyi gidiyorsun” der ve üçüncü basamağa geçer. Öğrenci yapamaz ise ya da öğretmen onun yanlış yapacağına kanaat getirir ise fiziksel yardım kullanır. Bunun için öğrenci beceri basamağını gerçekleştirirken öğretmen onun elinden tutarak yapmasına yardımcı olur ve basamağı sözel olarak betimler. Becerinin tüm basamakları tamamlandıncaya kadar öğretmen Birgül ile bu süreci sürdürür. Beceri tamamlandığında öğretmen öğrenciyeye gülümseyerek “ çok güzel yaptın aferin sana” der ve öğretim oturumunu sonlandırır. Bu süreçte diğer iki öğrenci bu uygulamayı izler. Ardından öğretmen Birgüle oturmasını söyler ve Canı çağırır. Birgül ile yaptığı aşamalı yardımıyla “katlama ve ütüleme” öğretim oturumunu Can ile de aynı süreci tekrarlayarak uygular. Ardından Canı yerine oturtur ve Mineyi çağırır. Mine ile de aşamalı yardımıyla “katlama ve ütüleme” öğretim oturumunu aynı süreci tekrarlayarak uygular. Ardından öğretmen öğrencilere bugün atölye temizliği günü der ve öğrencilere atölye temizliği için görev dağılımı yapar. Öğrencilerin biri masayı süpürür, biri penceleri açar ve çöpü boşaltır, biri de yerleri süpürür. Öğretmen öğrencilere çalışmaya katıldıkları için teşekkür eder ve onları sınıflarına gönderir.</p>
----------------	---

DEĞERLENDİRME

FY: Fiziksel Yardım **MO:** Model Olma **Sİ:** Sözel İpucu **BOİ:** Belirgin Olmayan İpucu **B.SİZ:** Bağımsız

HEDEF BECERİLER	Mine	Birgül	Can
DÜĞMELEME VE MARKA TAKMA			
Düğmeleme ve marka takma	+	+	+
Gömleği masanın üzerine sırt üstü serer	+	+	+
Gömleğin en alttaki düğmesi ile en alttaki iliği üst üste getirir	+	+	+
Gömleğin göğüs bölümündeki en üstteki 3 düğmesi hariç, geriye kalan düğmelerini ilikler	+	+	+
Marka kartonunu bir eline alır	+	+	+
Marka plastiğini diğer eline alır	+	+	+
Marka plastiğinin sivri ucunu marka kartonunun daire şeklindeki deliğinin içerisinden geçirir	+	+	+
Kartonu geçirilmiş marka plastiğinin sivri ucunu gömleğin en üstten üçüncü iliğe geçirir	+	+	+
Marka plastiğinin sivri ucunu plastiğin arka ucunda kalan kilit bölgesine takarak birleştirir.	+	+	+
Gömleğin sağ el bilek düğmelerini ilikler	+	+	+
Gömleğin sol el bilek düğmelerini ilikler	+	+	+
YAKA BASMA	Mine	Birgül	Can
Gömleği yüz üstü şekilde masanın üzerine serer	+	+	+
Gömleğin yakasını ellerini üzerinde gezdirerek açtırır	+	+	+
Gömleğin yakasını buhara basmadan bir eli ile yakanın ucundan tutarak ütüler.	+	+	+
Gömleğin yakasını buhara basarak bir eli ile yakanın ucundan tutarak ütüler	+	+	+
Yaka kartonunun uzun kenarı üste gelecek şekilde tutar	+	+	+
Gömlek yakasındaki orta çizgi ile yaka kartonunun üst kenar çizgisi üst üste gelecek şekilde yerleştirir.	+	+	+
Gömlek yakasının üst yarısını karton arada kalacak şekilde alt yarısının üzerine katlar	+	+	+
Katladığın bölgeyi buhara basmadan ütüler	+	+	+
Katladığın bölgeyi buhara basarak ütüler	+	+	+
Gömleği sırt üstü serer	+	+	+
Gömleğin önünde açık bırakılan üç düğmeyi ilikler	+	+	+
YAKA ÇEMBERİ VE KELEBEK ÇEMBER TAKMA	Mine	Birgül	Can

Gömleği sırt üstü şekilde masanın üzerine serer	+	+	+
Kelebek çemberi eline alır	+	+	+
Çemberin oyuntulu kısmı üstte kalacak şekilde tutar	+	+	+
Çemberi oyuntulu kısmını gömleğin üst düğmesinin üst kısmından altına geçirir	+	+	+
Gömleğin sol yaka kanadını kaldırır	+	+	+
Kelebek çemberin sol kanadını gömleğin sol kanadının altına geçirir	+	+	+
Gömleğin sağ yaka kanadını kaldırır	+	+	+
Kelebek çemberin sağ kanadını gömleğin sol kanadının altına geçirir	+	+	+
Eliyle düzeltir	+	+	+
Yakada bulunan etikete bakarak gömlek bedenini okur	+	+	+
Yaka çemberi ölçü tablosuna bakarak bedene uygun ölçüyü okur	+	+	+
Yaka çemberini oyuntulu kısmı üstte, sivri ucu da sağa gelecek şekilde eline alır	+	+	+
Çemberin açık olan sivri ucunu tutarak ayar deliklerinin bulunduğu diğer ucuna doğru kıvrır	+	+	+
Ölçü tablosuna bakarak belirlediği sayı kadar en uçtaki ayar deliğinden başlayarak delik sayar	+	+	+
Sayıdığı delikten çemberin sivri ucunu geçirir	+	+	+
Çemberin birleşme yeri yakanın üst kısmına gelecek şekilde tutar	+	+	+
Halkayı yakanın içine yerleştirir.	+	+	+
KATLAMA VE ÜTÜLEME	Mine	Birgül	Can
Gömleği yüz üstü masaya serer	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Ellerini üzerinde gezdirerek düzeltir	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Sırt-yaka bölgesinin hemen üstündeki gömlek çizgisini hizalayarak pelur kağıdı yerleştirir	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Dikdörtgen sırt kartonunu eline alır	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Kartonun ucundaki çıkıntılı kısmını kartonun beyaz tarafından gri tarafına doğru katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Yakanın ense kısmını eliyle açtırır	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Dikdörtgen sırt kartonun çıkıntılı kısmını yakanın ense bölgesinin içine doğru yerleştirir	Model + sözel ipucu	Fiziksel yardım + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Kartonu pelur kağıdın üzerine paralel olarak yerleştirir	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Sol kolu kartonun üzerine gelecek şekilde katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Gömleğin sol eteğini ileri doğru katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Katladığı kısmın üzerinde elini gezdirerek düzeltir	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Gömleğin sol kolunu geriye doğru yarısından katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Katlanmış kolun bileğinden ters yöne doğru manşet boyunda üç kez katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Sağ omzunu geriye, kartonun üzerine gelecek şekilde gerdirerek katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Sağ kolun omzunu sol kolun omzu ile birleştirecek şekilde tutar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Birleştirdiği kısma ataç takar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Gömlek bedeninin alt ve üst kısımlarından zıt yönlerde doğru çekerek eliyle düzeltir	Fiziksel yardım + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Fiziksel yardım + sözel ipucu
Gömlek eteğine toplu iğne takarak alt katı ile birleştirir.			
Açıktaki kalan kolu, gömleğin manşeti dışarıda kalacak şekilde ortadan ikiye katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Fiziksel yardım + sözel ipucu

Dışarıda kalan sağ kolun bilek biyesini ütüler	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Sağ kolun yarısından tutarak iki kere içe doğru katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Gömlek bedeninin alt ucundan tutar ve karton sınırına kadar olan kısmından katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Gömlek bedeninin alt ucundan tutar ve karton sınırına kadar olan kısmından katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Gömlek yakasının hizasından fazla kalan kısmı, alttaki omuz katı ve kartonun arasına geçirir	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Gömleğin arka yüzeyini ütüler	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Gömleğin ön yüzeyini ütüler	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Gömleğin açıkta bırakılan bilek biyesini öne doğru katlar	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
Katladığı bilek biyesini ataç ile tutturur	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu	Model + sözel ipucu
ETİKETLEME VE JELATİNLEME	Mine	Birgül	Can
Etiket bandını eline alır			
Diğer eliyle üzerindeki etiketi çıkarır			
Gömleğin üzerindeki marka kartonunun üzerine yapıştırır			
Jelatinin kapaklı kısmı üste gelecek şekilde yerleştirir			
Bir eliyle jelatinin üst kısmından tutarak açar			
Diğer eliyle gömleği önyüzü üstte kalacak şekilde tutar			
Gömleği yaka kısmından jelatinin içine doğru yerleştirir			
Gömleği tamamen jelatinin içine yerleştirdikten sonra arkasını çevirir			
Jelatinin bir katındaki bandı çıkarır			
Jelatinin yapışkanlı kapağını diğer kısmının üstüne gelecek şekilde yapıştırır			

Ek 22- Küçük Grup Düzenlemesiyle Sunulan Aşamalı Yardımla Öğretim Planı

Küçük Grup Düzenlemesiyle Sunulan Aşamalı Yardımla Öğretim Planı Tekstil İşçiliği (Paketleme ve Etiketleme)			
Öğrenci Bilgileri			
Öğrencinin Adı ve Soyadı	Yaşı	Tanısı	Sınıfı
Mine Kızmaz	16	Hafif düzeyde zihinsel gerilik	9/C
Cem Torlak	15	Hafif düzeyde zihinsel gerilik	9/A
Birgül Gümüş	15	Hafif düzeyde zihinsel gerilik	9/B
Grup Düzenlemesi			
Grup Türü:	Aynı tür engel grubundan (zihinsel yetersizlik) aralarında bir yaş fark olan "Homojen" türünde bir gruptur.		
Grup Büyüklüğü:	Grupta hafif düzeyde Zihinsel yetersizliği olan "üç" öğrenci ile çalışılacaktır.		
Grup Düzenlemesi:	Öğretim, grup içerisinde bireysel öğretim düzenlemesi şeklinde gerçekleştirilecektir.		
Uygulama Süreci			
Hedef Davranış:	Tekstil İşçiliği Gömlek Paketleme ve Etiketleme İşi		
Öğretilecek Beceriler:	<p>Seçilen beceriler "Gömlek Paketleme ve Etiketleme İşi" alt becerilerinden oluşmaktadır.</p> <p>Bu alt becerilerin öğretim sırası şu şekildedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Düğmeleme ve marka takma - Yaka basma - Yaka çemberi ve kelebek çember takma - Katlama ve ütüleme - Etiketleme ve jelaletleme <p>Her bir öğrenci için, ilk beceride (düğmeleme ve marka takma) üç oturum art arda % 100 performans sergiledikten sonra ikinci becerinin öğretimine geçilecektir. Diğer becerilerin öğretiminde de sırasıyla bu süreç izlenecektir.</p>		
Ortam:	Şehit Ali Borinli Mesleki Eğitim Merkezi – Gömlek Paketleme Atölyesi		
Uygulama Günleri:	Pazartesi – Perşembe – Cuma		
Uygulama Saatleri:	09:00 – 11:00		
Öğretim Süreci			
Öğretim Yöntemi:	Öğretim yöntemi olarak aşamalı yardımla öğretim yöntemi kullanılacaktır.		
Dikkati sağlama:	Öğrencinin dikkatinin sağlanması için "Benimle çalışmak için hazır mısın?" sorusu sorulacak ve öğrenciden hazır olduğuna dair sözel ya da sözel olmayan bir dönüt alındığında "güzel, o halde başlayalım" ifadeleri ile öğrencinin dikkati sağlanacaktır.		
Beceri Yönergesi:	Öğrenciye çalışmaya başlamak için "önündeki malzemeleri kullanarak gömleği katla" yönergesi verilecektir.		
Kontrol edici ipucunu belirleme:	Öğretim sürecinde kontrol edici ipucu olarak "fiziksel + model + sözel ipucu" kombinasyonundan oluşan kontrol edici ipucu kullanılacaktır. Uygulamacı ipucunu sunma, ipucunu silikleştirme ve gerektiğinde ipucunu yeniden sunma konusunda anlık kararlar alacaktır. Bu becerilerin ediniminde "fiziksel yardım", uygulamacının üst düzey kontrolünü gerektirmektedir. Uygulamacının pilot uygulamada bu becerilerin öğretiminde fiziksel yardımı minimum düzeyde kullanması yeterli olmuştur. Bu deneyime dayanarak ilk becerinin öğretiminde model + sözel ipucu kullanılacaktır. Bunda temel amaç gereksiz ipucu bağımlılığı yaratmamaktır. Ancak öğretim esnasından öğrenci için model ipucunun yeterli olmayacağına kanat getirildiği anda fiziksel yardımda bulunulması planlanmıştır. Uygulamacı, öğrencinin hata yapmasına olanak tanımadan ipucunu sunmaya çalışacaktır.		
İpucunu silikleştirme sürecini belirleme:	Uygulamacı, öğrenci gereksinim duyduğu anda ipucu sunacak, öğrenci ipucuna gereksinim duymadığında ya da daha az ipucuna gereksinim duyduğunda ipucunu ya tamamen ortadan kaldıracak ya da ipucunun türü ya da miktarında silikleştirme yapacaktır.		
Bireyin tepkilerine ne şekilde yanıt verileceğini belirleme:	Bu yönteme göre öğretim oturumlarında bireyden; doğru tepki, yanlış tepki ve tepkide bulunmama olmak üzere üç tür tepki beklenmektedir. Öğretim oturumlarında doğru tepkiler "afetin", "iyi gidiyorsun", "harikasin" gibi sözel pekiştiriciler kullanılarak sürekli pekiştirme tarifesiyle pekiştirilecektir. Ancak öğrencinin doğru tepki oranında artış görülmeye başlandıkça sözel pekiştiriciler için sürekli pekiştirme tarifesinde değişken oranlı pekiştirme tarifesine geçilecektir. Yanlış tepkiler için daha yoğun kontrol edici ipucu sunularak basamak tekrar ettirilecektir. Tepkide bulunmama davranışı için ise yönerge tekrarı yapılacaktır. Yoklama oturumlarında ise doğru		

	tepkiler değişken oranlı pekiştirme tarifesiyle sözel olarak pekiştirilecektir. Yanlış tepkilerde ise çalışmaya katılım davranışı için “benimle çalıştığın için teşekkür ederim” denilerek oturum sonlandırılacaktır.
Veri Kayıt Yöntemini Belirleme:	Öğretim oturumlarında veri toplamak için “Öğretim Oturumları Veri Kayıt Formları” kullanılacaktır. Yoklama oturumlarında ise “Yoklama Oturumları Veri Kayıt Formları” kullanılacaktır. Veriler toplandıktan sonra grafiğe aktarılacaktır.
Denemelerin Sunumu:	Uygulamacı, öğretim oturumlarında öğrenciler ile grup içerisinde bireysel öğretim uygulaması yapacaktır. Öğretim oturumlarındaki denemelerin sunumunda uygulamacı tahmin edilemez bir sıra kullanacaktır. Yani deneklerle çalışma sıralaması önceden planlanacak, fakat denekler tarafından tahmin edilemez bir sıralama yapılacaktır.
Her Bir Grup Üyesine Sunulacak Deneme Sayısı:	Her öğretim oturumunda her öğrenci için en az 3'er deneme gerçekleştirilecektir. Ancak en uzun beceri olan “katlama ve ütüleme” becerisi için bu sayı her öğrenci için 2 deneme olarak planlanacaktır.
Deneme Sunuş Biçimi:	Uygulamacı deneme sunuş biçimi olarak aralıklı deneme sunuş biçimini (X X X) kullanacaktır. Bu sunuş biçiminde denemeler arasında süre bırakılarak hedef davranış öğretimi gerçekleştirilecektir.
Öğretim Oturumları:	
<p>Öğretim oturumlarında aşamalı yardımla öğretim yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntemde öğretime mutlaka öğrencinin doğru tepkide bulunmasını sağlayacak ipucunun sunulmasıyla başlanmaktadır ve ipucu zamanla silikleştirilmektedir. Ancak uygulamacı, bireyin gösterdiği performansa bağlı olarak kontrol edici ipucunu sunup sunmamaya ipucu türü ve miktarında değişiklik yapıp yapmamaya ilişkin anlık kararlar alabilmektedir. Uygulamacı öğretim sırasında kontrol edici ipucunun öğrencinin doğru tepkide bulunması için gerekli olduğuna inanırsa, kontrol edici ipucunu sunmaya devam eder. Öğrencinin doğru tepkide bulunması için kontrol edici ipucunun gerekli olmadığına inanırsa kontrol edici ipucunu ortadan kaldırır. Uygulamacı bu süreci bireyin hedef uyarana bağımsız olarak tepkide bulunmasını sağlayınca değin devam ettirir. Bir başka deyişle uygulamacı, öğrenci gereksinim duyduğu anda ipucu sunar, öğrenci ipucuna gereksinim duymadığında ya da daha az ipucuna gereksinim duyduğunda ipucu ya tamamen ortadan kaldırılır ya da ipucunun türü ya da miktarında silikleştirme yapılır.</p> <p>Uygulamacı öğretim oturumunda, öncelikle öğrencinin dikkatini çalışmaya yöneltmek amacıyla “Akif, benimle çalışmak için hazır mısın?” şeklinde soru sorarak öğrencinin dikkatini çalışmaya yönlendirmesi sağlanacak ve öğrenci hazır olduğunu söyledikten ya da jest ve mimikleri kullanarak hazır olduğunu belirttikten sonra uygulamacı tarafından, “Harika! Çalışmaya hazırsan başlayabiliriz” şeklinde pekiştirilecektir. Öğretim oturumlarında hem uygulamacının önünde hem de denegin önünde olmak üzere toplam iki malzeme seti yer alacaktır. Çalışmada kullanılacak araç-gereçler tanıtıldıktan sonra, uygulamacı tarafından hedef uyarana eşzamanlı olarak kontrol edici ipucu sunulacaktır. Örneğin; “Önündeki malzemeleri kullanarak bu gömleği düğmele ve marka tak” beceri yönergesi sunulacak ve hemen ardından sözel ipucu ve model ipucu birlikte verilecektir. Uygulamacı tarafından sözel ipucunda ne yapıldığı açıklanırken aynı anda model ipucunda öğrenciye ne yapması gerektiği gösterilecektir. Örneğin; “Gömleği masanın üzerine sırt üstü ser”, denilecek ve aynı anda kendi malzemeleri ile bu basamak uygulamacı tarafından gerçekleştirilecektir. Daha sonra öğrenciye “Şimdi sen yap” denilerek öğrencinin tepkiyi başlatması için 5 sn. beklenecektir. Öğrenci görev analizinin ilk basamağını doğru olarak yerine getirdiğinde “aferin” şeklinde öğrenci davranışı sözel olarak pekiştirilecektir. Öğrenci bağımsız olarak tepkide bulunmaya başladığında uygulamacı ipucunun türünde ya da miktarında silikleştirme yapacaktır ve bu silikleştirmeye öğrencinin duyduğu gereksinime göre anlık karar verecektir. Eğer öğrenci yanlış tepki verir ya da tepki vermez ise uygulamacı , öğrencinin gereksinim duyduğu düzeyde ipucunu tekrar sunacaktır.</p> <p>Öğretim oturumlarında öğrencinin gösterdiği tüm doğru tepkiler, sürekli pekiştirme tarifesiyle sözel olarak pekiştirilecektir ve beceri tamamlandıktan sonra öğrencinin çalışmaya katılım ve dikkati yöneltme davranışı “çalışmaya katıldığın için sana teşekkür ederim” denilerek sözel olarak pekiştirilecektir. Öğrencide yoklama oturumlarında üç gün art arda %100 ölçüt karşılandığında öğretim oturumlarına son verilecektir.</p>	
Değerlendirme Süreci	
Yoklama Oturumları:	
<p>Yoklama oturumları haftada iki gün öğretim oturumu öncesinde tek bir deneme olarak gerçekleştirilecektir. Yoklama oturumlarında öğrenci “tekli fırsat” tekniği ile değerlendirilecektir. Yoklama oturumlarında veri toplamak amacıyla şu süreç izlenecektir: Uygulamacı, öğrencinin dikkatini çalışmaya yöneltmek amacıyla “Akif, benimle çalışmak için hazır mısın?” şeklinde soru soracak ve öğrenciden hazır olduğunu belirten herhangi bir söz, jest ya da mimik alındığında öğrencinin dikkatini çalışmaya yöneltme davranışı, “Harika! Çalışmaya hazırsan başlayabiliriz” şeklinde pekiştirilecektir. Çalışmada kullanılacak araç- gereçler tanıtıldıktan sonra öğrenciye “Önündeki malzemeleri kullanarak bu gömleği düğmele ve marka tak” beceri yönergesi verilecek ve öğrencinin görev analizinin ilk basamağını başlatması için 5 saniye zaman verilecektir. Öğrenci, ilk basamağı doğru olarak yerine getirdiğinde veri toplama tablosunun doğru tepki sütununa artı (+) işareti konulacak ve öğrenci 5 saniye içinde bir sonraki basamağa başlayıp başlamadığı gözlenecektir. Öğrenci, görev analizinin ilk basamağını doğru olarak yerine getirmedeğinde veri toplama tablosundaki yanlış tepkiler sütununa eksi (-) işareti konulacaktır. Öğrenci görev analizi sunulduktan sonra ya da bir önceki basamağı doğru olarak tamamladıktan sonra 5 saniye içinde tepki vermediğinde veri toplama tablosundaki tepkide bulunmama sütununa (ty) işareti konulacak ve yoklama oturumu sona erdirilecektir. Yoklama oturumlarında doğru tepkiler, sürekli pekiştirme tarifesiyle sözel olarak pekiştirilecek, yanlış tepkiler ise görmezden gelinecektir. Ayrıca öğrencinin yoklama oturumlarında gösterdikleri katılım ve dikkati yöneltme davranışları çalışma sonunda uygulamacı tarafından “Akif çalışmaya katıldığın için sana teşekkür ederim” şeklinde pekiştirilecektir. Yoklama oturumu sonunda öğrencinin doğru tepkide bulunduğu basamak sayısı görev analizindeki toplam basamak sayısına bölünerek doğru tepki verdiği basamakların yüzdesi bulunup grafiğe kaydedilecektir.</p>	

Ek 23- Bireyselleştirilmiş Öğretim Planı

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRETİM PLANI

Öğrencinin Kimlik Bilgileri	Hedef Davranış: Düğmeleme ve Marka Takma
Adı: Akif	Uygulamacı: Fidan Özbey
Soyadı: Kara	
Yaşı: 17	
Tanısı: Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik	
Okulu: Gelişimsel Yaklaşım Rehabilitasyon Merkezi	
Cinsiyeti: Erkek	

Öğrencinin Var Olan Performans Düzeyi

Akif, bir lisenin son sınıfına kaynaştırma öğrencisi olarak devam eden, orta düzeyde Zihinsel yetersizliği olan bir erkek öğrencidir. Aynı zamanda özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde haftada iki saat özel eğitim desteği almaktadır. Akif, yemek yeme, giyinme ve soyunma, temizlik gibi özbakım becerilerini bağımsız olarak gerçekleştirebilmektedir. Alış-veriş yapma, toplu taşıma araçlarını kullanma, ev temizliği gibi günlük yaşam becerilerini de yardım almaksızın gerçekleştirebilmektedir. Üç basamaklı yönergeleri yerine getirebilmekte ve düşünce ve isteklerini en az dört kelimelik cümlelerle ifade edebilmektedir. Ancak banka-matik kullanma gibi sayısal işlem gerektiren becerileri gerçekleştirememektedir. Akif kaynaştırma öğrencisi olarak devam ettiği lisede, aldığı bütün bilişsel derslerde desteklenmeye gereksinim duymaktadır. Akif'in bilişsel derslerde karşılaştığı en büyük problem, öğrendiği bilgilerin büyük kısmını çok kısa sürede unutmasıdır. Yeterli tekrar yapılmadığında bilişsel becerilerin kalıcılığı sağlanamamaktadır. Resim, müzik ve beden eğitimi gibi yetenek ve beceri gerektiren derslerde akranlarıyla benzer performans sergileyebildiği için bu derslerde desteğe gereksinim duymamaktadır. Akif rehabilitasyon merkezinde ağırlıklı olarak bilişsel derslerde desteklenmektedir. Okuma-yazma becerisine sahiptir ve merkezde okuduğunu anlama ve dilbilgisi çalışmaları yapılmaktadır. Matematik alanında çift basamaklı sayıları elde gerektirmeyecek şekilde toplama işlemi yapabilmekte ancak çıkarma, çarpma ve bölme işlemlerini yapamamaktadır. Akif dört işlem gerektiren matematik problemleri çözememektedir. Akif sorumluluk alabilmektedir. Kendisine verilen görevi tam ve doğru şekilde yerine getirebilmektedir.

Uzun Dönemli Amaç

- 1- UDA- Akif dikimi tamamlanmış gömleğe “düğmeleme ve marka basma” işlemi uygular.

Kısa Dönemli Amaçlar

- 1- KDA-Edinim: Akif, atölye ortamında dikimi tamamlanmış gömleğe “düğmeleme ve marka basma” işlemi % 100 düzeyinde doğru olarak uygular.
- 2- KDA-Akıcılık: Akif, atölye ortamında dikimi tamamlanmış gömleğe “düğmeleme ve marka basma” işlemi % 100 düzeyinde doğru olarak 1,5 dk. süre içerisinde uygular.
- 3- KDA-Kalıcılık: Akif, öğretim bittikten 1, 3 ve 5 hafta sonra atölye ortamında dikimi tamamlanmış gömleğe “düğmeleme ve marka basma” işlemi % 100 düzeyinde doğru olarak uygular.
- 4- KDA-Genelleme: Akif, fabrika ortamında dikimi tamamlanmış gömleğe “düğmeleme ve marka basma” işlemi % 100 düzeyinde doğru olarak uygular.

Hedef Davranışa İlişkin Önkoşul Beceriler: öğrencinin bu beceriyi öğrenebilmesi için 2 ve 3 basamaklı yönergeleri yerine getirebilmesi gerekmektedir. En az 15 dk süre içerisinde etkinlikle ilgilenmesi, ortak dikkat becerisine sahip olması gerekmektedir. Tutma, kavrama, ilikleme gibi küçük kas becerilerini bağımsız olarak yapabilmesi gerekmektedir. El – göz koordinasyonu gerektiren becerileri yapabilmesi gerekmektedir. Ütü kullanmasına engel teşkil edecek herhangi bir yetersizliği (görme,fiziksel) sahip olmaması gerekmektedir.

Görev analizi

- 1- Gömleği masanın üzerine sırt üstü serer
- 2- Gömleğin en alttaki düğmesi ile en alttaki iliği üst üste getirir
- 3- Gömleğin göğüs bölümündeki en üstteki 3 düğmesi hariç, geriye kalan düğmelerini ilikler
- 4- Marka kartonunu bir eline alır
- 5- Marka plastiğini diğer eline alır
- 6- Marka plastiğinin sivri ucunu marka kartonunun daire şeklindeki deliğinin içerisinden geçirir
- 7- Kartonun geçirilmiş marka plastiğinin sivri ucunu gömleğin en üstten üçüncü iliğe geçirir
- 8- Marka plastiğinin sivri ucunu plastiğin arka ucunda kalan kilit bölgesine takarak birleştirir.
- 9- Gömleğin sağ el bilek düğmelerini ilikler
- 10- Gömleğin sol el bilek düğmelerini ilikler

Öğretim Süreci

Öğretim Yöntemi: Aşamalı Yardımla Öğretim Yöntemi

Aşamalı Yardımla Öğretimin Basamakları

- 1- Bireye tepkide bulunması için verilecek uyarıyı belirleme: Öğrenciye tepkide bulunması için öğretim oturumlarında “gömleği düğmele ve marka tak” beceri yönergesi kullanılacaktır. Gerçek işyerindeki genelme oturumlarında ise tepkide bulunması için çevre düzenlemesi uyarıyı kullanılacaktır. Bu kapsamda yapacağı işe ilişkin materyallere masaya konulacak ve öğrencinin o materyalleri gördükten sonra işi başlatması sağlanacaktır.
- 2- Kontrol edici ipucunu belirleme: Kontrol edici ipucu olarak model + sözel ipucu ile başlanacaktır.
- 3- İpucunu silikleştirme sürecini belirleme: öğretim oturumlarında ipucunun silikleştirme süreci uygulamacının anlık kararlarına bağlıdır. Ancak ipucunun türünde (model + sözel ipucundan sadece sözel ipucu kullanımına geçiş) ya da miktarında (becerinin tüm basamaklarında model olma’dan becerinin sadece birkaç basamağında model olmaya geçiş) silikleştirme yapılması planlanmaktadır.
- 4- Bireyin tepkilerine ne şekilde yanıt verileceğini belirleme: Bu yönetime göre öğretim oturumlarında bireyden; doğru tepki, yanlış tepki ve tepkide bulunmama olmak üzere üç tür tepki beklenmektedir. Öğretim oturumlarında doğru tepkiler “aferin”, “iyi gidiyorsun”, “harikasin” gibi sözel pekiştiriciler kullanılarak sürekli pekiştirme tarifesiyle pekiştirilecektir. Yanlış tepkiler için daha yoğun kontrol edici ipucu sunularak basamak tekrar ettirilecektir. Tepkide bulunmama davranışı için önce yönerge tekrarı yapılacak ve daha sonra basamak daha yoğun ipucuyla birlikte tekrar ettirilecektir. Yoklama oturumlarında ise doğru tepkiler değişken oranlı pekiştirme tarifesiyle sözel olarak pekiştirilecektir. Tüm oturumların sonunda da çalışmaya katılım davranışı için “benimle çalıştığın için teşekkür ederim” sözel pekiştirici sunulacaktır.
- 5- Veri kayıt yöntemini belirleme: öğretim oturumlarında veri toplamak için “Düğmeleme ve Marka Takma Becerisi Öğretim Oturumları Veri Kayıt Formu” kullanılacaktır. Yoklama oturumlarında ise “Düğmeleme ve Marka Takma Becerisi Yoklama Oturumları Veri Kayıt Formu” kullanılacaktır. Veriler toplandıktan sonra grafiğe aktarılacaktır.
- 6- Uygulama, kayıt tutma ve bireyin gösterdiği performansa göre gerektiğinde değişiklikler yapma: Uygulamacı öğrencinin gösterdiği performansa bağlı olarak ipuçlarının sunulmasıyla ilgili anlık kararlar alacaktır. Birey ipucundan sonra ya da bağımsız olarak tepkide bulunduğu ipuçları azaltılacak ya da ortadan kaldırılacaktır. Yanlış tepkide bulunduğu ise kontrol edici ipucunu sunmaya geri dönülecektir.

Yoklama Oturumları:

Yoklama oturumları her öğretim oturumu öncesinde tek bir deneme olarak gerçekleştirilecektir. Yoklama oturumlarında öğrenci “tekli fırsat” tekniği ile değerlendirilecektir. Yoklama oturumlarında veri toplamak amacıyla şu süreç izlenecektir: Uygulamacı, öğrencinin dikkatini çalışmaya yönlendirmek amacıyla “Akif, benimle çalışmak için hazır mısın?” şeklinde soru soracak ve öğrenciden hazır olduğunu belirten herhangi bir söz, jest ya da mimik alındığında öğrencinin dikkatini çalışmaya yönlendirmek için, “Harika! Çalışmaya hazırsan başlayabiliriz” şeklinde pekiştirilecektir. Çalışmada kullanılacak araç- gereçler tanıtıldıktan sonra öğrenciye “Önündeki malzemeleri kullanarak bu gömleği düğmele ve marka tak” beceri yönergesi verilecek ve öğrencinin görev analizinin ilk basamağını başlatması için 5 saniye zaman verilecektir. Öğrenci, ilk basamağı doğru olarak yerine getirdiğinde veri toplama tablosunun doğru tepki sütununa artı (+) işareti konulacak ve öğrenci 5 saniye içinde bir sonraki basamağa başlayıp başlamadığı gözlenecektir. Öğrenci, görev analizinin ilk basamağını doğru olarak yerine getirmediğinde veri toplama tablosundaki yanlış tepkiler sütununa eksi (-) işareti konulacaktır. Öğrenci görev analizi sunulduktan sonra ya da bir önceki basamağı doğru olarak tamamladıktan sonra 5 saniye içinde tepki vermediğinde veri toplama tablosundaki tepkide bulunmama sütununa (ty) işareti konulacak ve yoklama oturumu sona erdirilecektir. Yoklama oturumlarında doğru tepkiler, sürekli pekiştirme tarifesiyle sözel olarak pekiştirilecek, yanlış tepkiler ise görmezden gelinecektir. Ayrıca öğrencinin yoklama oturumlarında gösterdikleri katılım ve dikkati yönlendirmek için çalışma sonunda uygulamacı tarafından “Akif çalışmaya katıldığın için sana teşekkür ederim” şeklinde pekiştirilecektir. Toplu yoklama oturumu sonunda öğrencinin doğru tepkide bulunduğu basamak sayısı görev analizindeki toplam basamak sayısına bölünerek doğru tepki verdiği basamakların yüzdesi bulunup grafiğe kaydedilecektir.

Öğretim Oturumları:

Öğretim oturumlarında aşamalı yardımla öğretim yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntemde öğretime mutlaka öğrencinin doğru tepkide bulunmasını sağlayacak ipucunun sunulmasıyla başlanmaktadır ve ipucu zamanla silikleştirilmektedir. Ancak uygulamacı, bireyin gösterdiği performansa bağlı olarak kontrol edici ipucunu sunup sunmama ya da ipucu türü ve miktarında değişiklik yapıp yapmama ilişkin anlık kararlar alabilmektedir. Uygulamacı öğretim sırasında kontrol edici ipucunun öğrencinin doğru tepkide bulunması için gerekli olduğuna inanırsa, kontrol edici ipucunu sunmaya devam eder. Öğrencinin doğru tepkide bulunması için kontrol edici ipucunun gerekli olmadığına inanırsa kontrol edici ipucunu ortadan kaldırır. Uygulamacı bu süreci bireyin hedef uyarana bağımsız olarak tepkide bulunmasını sağlayıncaya değin devam ettirir. Bir başka deyişle uygulamacı, öğrenci gereksinim duyduğu anda ipucu sunar, öğrenci ipucuna gereksinim duymadığında ya da daha az ipucuna gereksinim duyduğunda ipucu ya tamamen ortadan kaldırılır ya da ipucunun türü ya da miktarında silikleştirme yapılır.

Uygulamacı öğretim oturumunda, öncelikle öğrencinin dikkatini çalışmaya yöneltmek amacıyla “Akif, benimle çalışmak için hazır mısın?” şeklinde soru sorarak öğrencinin dikkatini çalışmaya yönlendirmesi sağlanacak ve öğrenci hazır olduğunu söyledikten ya da jest ve mimikleri kullanarak hazır olduğunu belirttikten sonra uygulamacı tarafından, “Harika! Çalışmaya hazırsan başlayabiliriz” şeklinde pekiştirilecektir. Öğretim oturumlarında hem uygulamacının önünde hem de deneğin önünde olmak üzere toplam iki malzeme seti yer alacaktır. Çalışmada kullanılacak araç-gereçler tanıtıldıktan sonra, uygulamacı tarafından hedef uyarana eşzamanlı olarak kontrol edici ipucu sunulacaktır. Örneğin; “Önündeki malzemeleri kullanarak bu gömleği düğmele ve marka tak” beceri yönergesi sunulacak ve hemen ardından sözel ipucu ve model ipucu birlikte verilecektir. Uygulamacı tarafından sözel ipucunda ne yapıldığı açıklanırken aynı anda model ipucunda öğrenciye ne yapması gerektiği gösterilecektir. Örneğin; “Gömleği masanın üzerine sırt üstü ser”, denilecek ve aynı anda kendi malzemeleri ile bu basamak uygulamacı tarafından gerçekleştirilecektir. Daha sonra öğrenciye “Şimdi sen yap” denilerek öğrencinin tepkiyi başlatması için 5 sn. beklenecektir. Öğrenci görev analizinin ilk basamağını doğru olarak yerine getirdiğinde “aferin” şeklinde öğrenci davranışı sözel olarak pekiştirilecektir. Öğrenci bağımsız olarak tepkide bulunmaya başladığında uygulamacı ipucunun türünde ya da miktarında silikleştirme yapacaktır ve bu silikleştirmeye öğrencinin duyduğu gereksinime göre anlık karar verecektir. Eğer öğrenci yanlış tepki verir ya da tepki vermez ise uygulamacı , öğrencinin gereksinim duyduğu düzeyde ipucunu tekrar sunacaktır.

Öğretim oturumlarında öğrencinin gösterdiği tüm doğru tepkiler, sürekli pekiştirme tarifesiyle sözel olarak pekiştirilecektir ve beceri tamamlandıktan sonra öğrencinin çalışmaya katılım ve dikkati yöneltme davranışı “çalışmaya katıldığın için sana teşekkür ederim” denilerek sözel olarak pekiştirilecektir. Öğrencide yoklama oturumlarında üç gün art arda %100 ölçüt karşılandığında öğretim oturumlarına son verilecektir.

İzleme:

İzleme oturumları, son verilen öğretim oturumundan sonrasındaki 1. 3 Ve 5. Haftalarda öğrencilerin, kazanılan davranışları yerine getirip getirmediğini görmek amacıyla yapılacaktır. İzleme oturumları yoklama oturumları gibi düzenlenecektir. Bu oturumlarda öğrencilerin doğru tepkileri sürekli pekiştirme tarifesiyle sözel olarak örneğin; “aferin, çok güzel” denilerek pekiştirilecektir. Öğrencilerin izleme oturumlarında çalışmaya katılım ve dikkati yöneltme davranışı “çalışmaya katıldığın için sana teşekkür ederim” denilerek sözel olarak pekiştirilecektir.

Genelleme:

Öğrenci, tekstil işçiliği (paketleme ve etiketleme) işi alanındaki tüm işlemleri kazandıktan sonra, öğrendiği bu beceriyi farklı ortamda (fabrika ortamında) farklı araç gereçlerle gerçekleştirmesi sağlanacaktır. Burada ortamlar arası ve araç-gereçler arası genelleme düzeyleri değerlendirilecektir. Eğer öğrencinin araç gereçler arası genelleme düzeyi düşük olduğu tespit edilir ise yeni araç ile öğretim oturumu yapılacaktır.

Ek 24- Öğrencilere Araştırmacı Tarafından Verilen Katılım Belgesi

Ek 25- Marmara Bölgesi Tekstil-Paketleme İş İlanları (17 Aralık 2012)

MARMARA BÖLGESİ TEKSTİL-PAKETLEME İŞ İLANLARI (17 ARALIK 2012)

- 1- <http://isilanlaridunyasi.com/detay?id=361392&ck=ac5e5704&p=utu-paket-elemanlari>
- 2- <http://isilanlaridunyasi.com/detay?id=380600&ck=99c48cae&p=paketleme-elemanlari>
- 3- <http://isilanlaridunyasi.com/detay?id=372472&ck=79c55d0f&p=paketleme-elemanlari>
- 4- http://www.yenibiris.com/matris_packaging_pre-press_agency/repro_uzmani/301591.ilan
- 5- http://jooble-tr.com/search-i%C5%9F_ilanlar%C4%B1-tr/rgn-%C4%B0stanbul/kw-paketleme-eleman%C4%B1
- 6- http://www.elemanonline.com/is_ilanlari.php?ilce=425&kat=14
- 7- <http://www.elemanonline.gen.tr/sakarya-utu-ve-paketleme-elemanlari-is-ilanlari-t.html>
- 8- http://www.elemanonline.com/is_ilanlari.php?aranan=paketleme%20eleman%C4%B1&sehir=34
- 9- <http://www.careerjet.com.tr/tekstil-paketleme-isleri.html>
- 10- http://www.elemanonline.com/paketleme-elemanlari_i1472167.html
- 11- http://www.elemanonline.com/dikim-ve-paketleme-elemanlari_i1396138.html
- 12- http://www.elemanonline.com/kalite-paketleme-elemanlari_i1405748.html
- 13- http://www.elemanonline.com/katlama-paketleme-ve-kontrol-elemanlari_i1336592.html
- 14- http://www.elemanonline.com/kaliteci-paketci_i1398681.html
- 15- http://www.elemanonline.com/utu-paketleme-elemanlari_i1343876.html
- 16- http://www.elemanonline.com/utu-paketleme-elemanlari_i1343876.html
- 17- http://www.elemanonline.com/paketleme-elemanlari_i1409690.html
- 18- http://www.elemanonline.com/paketleme-elemanlari_i1377023.html
- 19- http://www.elemanonline.com/paketleme-sorumlusu_i1386349.html
- 20- http://www.elemanonline.com/utu-paketleme-elemanlari_i1412449.html
- 21- http://www.elemanonline.com/utu-paketleme-elemanlari_i1368493.html
- 22- http://www.elemanonline.com/paketleme-elemanlari_i1372091.html
- 23- http://www.elemanonline.com/paket-elemanlari_i1397055.html
- 24- http://www.elemanonline.com/paketleme-elemanlari_i1341097.html
- 25- http://www.elemanonline.com/paketlemeci_i1380495.html
- 26- http://www.elemanonline.com/utucu-ve-paketleme-elemanlari_i1381982.html
- 27- http://www.elemanonline.com/paketleme-personeli_i1356906.html
- 28- <http://isilanlaridunyasi.com/q?k=Sakarya+Akyaz%C4%B1+Tekstil+Paketleme+Elaman%C4%B1+A1%C4%B1ncak&q=tekstil+paketleme+alincak&i=sakarya-akyazi&d=1>
- 29- <http://isilanlaridunyasi.com/q?k=Sakarya+Akyaz%C4%B1+Tekstil+Paketleme+Elaman%C4%B1+A1%C4%B1ncak&q=tekstil+paketleme+alincak&i=sakarya-akyazi&d=1>
- 30- <http://supereleman.net/ilan-makinaci-paketleme-ve-ortaci-personel-alinacaktır-8960.html>
- 31- <http://supereleman.net/ilan-makinaci-paketleme-ve-ortaci-olarak-calisacak-personeli-alinacaktır-8876.html>

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Fidan Özbey

Doğum Tarihi : 11.04.1979

İletişim Bilgileri : Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Hendek / Sakarya

E-Posta Adresi : fidanozbey14@gmail.com

Öğrenim Durumu : Doktora

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	El Sanatları Öğretmenliği	Selçuk Üniversitesi	2002
Yüksek Lisans	Zihin Engelliler Öğretmenliği	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2005
Doktora	Zihin Engelliler Öğretmenliği	Ankara Üniversitesi	2015

İş Deneyimi

Ünvan	Görev Yeri	Yıl
Zihin Engelliler Öğretmeni	Mavi Hilal Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	2003-2006
Öğretim Görevlisi	Sakarya Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü	2006- devam...